קובץ תמ"ו ה'תשפ"ג | שנה עשירית

מחיר הקובץ: 5 ₪ אין לקחת ללא תשלום

קובץ גליונות

חג השבועות - נשא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

"תורת ה' תמימה משיבת נפש"

מרן רשכבה"ג ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א בעליה לתורה ראש חודש סיון תשפ"ג

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	7:00	8:18	8:53
בני ברק	7:15	8:20	8:51
קרית ספר	7:09	8:19	8:53
בית שמש	6:59	8:19	8:52
אופקים	7:08	8:19	8:51
חיפה	7:10	8:22	8:53

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!

03-900-9944

לעילוי נשמת

הרב ר' מרדכי

ב"ר ישראל

יחיאל ז"ל

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדרים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת

ישראל זלמן ב"ר שלמה הכהן ז"ל **פרסט**

נלב"ע ד' סיון, תנצב"ה

ולרפואת

אמו מרת **דבורה בת מרים** לרפו"ש

לעילוי נשמת

מרן **אהבת ישראל** מויזניץ הרה"ק **ישראל** זי"ע

בן הרה"ק ברוך זצוק"ל

נלב"ע ב' סיון

וכל **קהילת הקודש בגרויסוורדיין**

שנספו בימים אלו על קידוש ד'

שהשמחה במעונם

הר"ר **שעיו** - בית וגן ירושלים - **להולדת הבת** תחי'

הר"ר **ארנברג** - רכסים - **להולדת הבן** נ"י

ברכת מזל טוב

לידידינו החשוב והיקר הרה"ג ר' **שלמה קולדצקי** שליט"א

עורך הגליון שכולם קוראים לו: **"עם האותיות הקטנות"**

לרגל שמחת **ארוסי בתו** תחי' בשעטו"מ

אשריך שאתה זוכה מדי שבוע לשמח ילדים נערים
מבוגרים וזקנים בדברי תורה הלכה ואגדה וגם מה שלא
מובא בקובץ אלא בעלון עצמו גורם למרגוע ומנוחת
הנפש לרבים הזקוקים לכך במיוחד בדורינו
יהי רצון שהשמחה תשרה בביתך תמיד

בברכה מרובה
מערכת "קובץ גליונות"

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה,
ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- י"ד סיון בהעלתך
- כ"א סיון שלח
- כ"ח סיון קרח
- ה' תמוז חקת
- י"ב תמוז בלק
- י"ט תמוז פינחס
- כ"ו תמוז מטות מסעי
- ד' אב דברים
- י"א אב ואתחנן
- ב' אלול שופטים
- ט' אלול כי תצא
- ט"ז אלול כי תבא
- כ"ג אלול נצבים וילך
- א' תשרי ר"ה ויו"כ
- חג הסוכות

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,
חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': **053-3145900** פקס: **077-2092005**

מייל: **k.gilyonot@gmail.com**

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף
ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

הדס

הננו להודיע כי בינכם נ"י
התקבל לישיבתנו הק'

התקבל

שהילד יתקבל לישיבה
שלבו חפץ

שנראה בשמחת
הילדים

שיהיה לילד טעם
ללמוד

גדולי ישראל מברכים
אלפי תורמים מעידים

נחת

זה קרן ההסעות

בתיבת הדואר שלכם

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

הטלפון שלכם להצלת ילד יהודי ולנחת מהילדים שלכם:
1700-50-66-22

אמץ ילד!
100x12 ₪

ר.ג. 257 מיסים תרומות לקרן ההסעות מיקוד 65 ת.ד. 33991 קרן ההסעות מלכתחילה שותפה המכשיר ברי 16-038-16-1 | התרומה מוכרת לצרכי מס לפי סעיף 46 כשהיא ניתנת בצורה בלתי מותנית בכתיבה בכל שנת ימים ולפחות בדומה לשנה

בס"ד

סגולת 104 ק

שאלפים ורבבות נושעו בזכותה מאת רבי חיים פאלאג'י זיע"א:

"ביום ערב ראש חודש סיון יפריש ק"ד פרוטות ויתנם לתלמיד חכם עני ועניו ויזכה לראות ישועות ורבים שעשו כן עלתה בידם להיוושע בישועות ונפלאות"

הסגולה המיוחדת
שכבר דורות רבים
מידי שנה בשנה נפקדים בזכותה
פועלת במלוא העוצמה בקבר רחל.
זכות הצדקה למוסדות קבר רחל מצטרף לכח הסגולה
של רבי חיים פאלאגי ויחדיו פותחים שערי שמים.
אחד מגדולי המקובלים יערוך בערב החג את הסגולה
כפי הסדר שמופיע בכתבי רבי חיים פאלאגי,

במקום הישועות קבר רחל עבור כל השמות שיגיעו למוקד עד ערב החג.

גדולי הדור שליט"א כבר העבירו השנה כמנהגם מידי שנה את דמי הסגולה בסך ₪104
בימים שלפני חג השבועות, וביום ערב החג הצדקה מתחלקת לעניים צדיקים
היושבים יומם ולילה בקבר רחל.

אלפים נושעו, אלפים יוושעו. אל תפספסו את הסגולה.

אלו שלפני שנה החזיקו את העלון כמותכם עכשיו והיססו נמצאים עדיין שקועים בצרתם,
ואילו אלו שניסו, הצליחו ונושעו, ושמחים בשמחתם.

למה לחכות עוד שנה???

מעמד התפלה יתקיים בע"ה
באור ליום חמישי ה' סיון

העברת שמות עד
ליום רביעי בשעה 23:00

מוסדות קבר רחל

*8631

שיח אמונה

בס"ד, עלון מספר 22 > ענייני תורה > סיון תשפ"ג

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של
רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח חתני דבי נשיאה

הגאון רבי יהושע צבין שליט"א

לימוד סדר קדשים בשלש לפנות בוקר...

בין הלימודים שלמדתי עם מו"ח מרן זצוקללה"ה היה סדר לימוד מענין של כל סדר קדשים. בסדר הש"ס השנתי שלו היה מו"ח מרן זצ"ל לומד את סדר קדשים בערך מר"ח טבת ועד ר"ח אדר, שמונה דפים ליום. ואם הגיע לסוף המסכת ונשארו פחות מ-8 דפים ליום המחרת, היה לומד את כל הדפים ומסיים את המסכת באותו יום.

פניתי למו"ח מרן זצ"ל ואמרתי לו שהנני חפץ מאד ללמוד עמו סדר קדשים ומו"ח הסכים, אך התנה מיד שהחברותא תתקיים בזמן בו הוא רגיל ללמוד את סדריו הקבועים - 3 לפנות בוקר כל יום. המשמעות היתה שעלי להשכים קום בחודשי החורף הקרים קודם השעה 3 ולהתייצב ברשב"ם 23 בדיוק בזמן, שהרי מפורסם וידוע כמה הקפיד מרן זצ"ל על שמירת הזמן ולא סבל איחורים, וכל שכן שלא קיבל שום תירוץ על חיסורים. ברוב חשקי הסכמתי לכך ואכן זכיתי ללמוד עמו את כל סדר קדשים.

מפסוקי התורה ועד לסוגיא...

סדר הלימוד היה, שלפני תחילת סוגיא שיש עליה פסוקים בתורה, היה מרן זצ"ל מביא את החומש וקורא יחד איתי את הפרשה השייכת לענין ומשם ממשיכים לגמרא. את הגמרא היה מו"ח מרן זצ"ל קורא בקול, ואני קורא בשקט ביחד איתו. הלימוד

הגר"י צבין שליט"א עם הרב זצ"ל ברחוב רשב"ם לפני כ-35 שנה

המשך בעמוד 2

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו של הרב זצוק"ל,
הגאון רבי **שמואל דוד הכהן פריעדמאן** שליט"א בעל מח"ס שדה צופים

לרגל חג השבועות העומד ובא - 'זמן מתן תורתינו' - לפנינו דברים על גודל מעלת לימוד התורה, ודרכי קנייניה, מעט מן המעט, מה שכתבתי וליקטתי מהרב זיע"א.

יכולים לסיים את כל הש"ס בשבוע אחד

איתא בגמרא (פסחים סח:) 'רב ששת כל תלתין יומין מהדר ליה תלמודיה', והרבה זמן נתקשיתי, שהוא פלא הכיצד היה יכול לסיים את כל הש"ס במשך שלשים יום.

אחר כך מצאתי בדברי התוס' (ברכות לח: ד"ה כל תלתין) שאין הכוונה שרב ששת סיים את כל הש"ס, וזה לשון התוס': כל תלתין יומין מהדר תלמודיה, לאו דוקא כל תלמודו, אלא כל מה שהיה לומד בשלשים יום, היה חוזר הכל לפניו ביום שלשים ואחד.

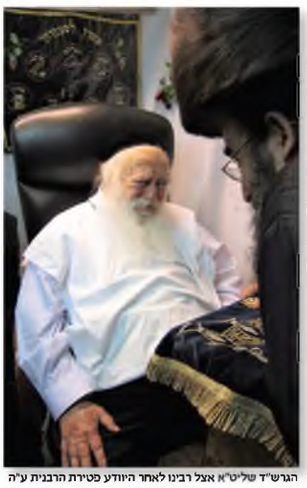

הגרש"ד שליט"א אצל רבינו לאחר היוודע פטירת הרבנית ע"ה

כעבור זמן מה אמרתי את הדברים הללו להרב, ואמר לי בפשיטות **שאין שום פלא כיצד סיים רב ששת תלמודיה בכל תלתין יומין, כי יכולין לסיים ש"ס בשבוע אחד.**

כשסיפרתי כל זאת לידידי הגאון רבי צבי רוטבערג שליט"א ראש ישיבת 'בית מאיר' בבני ברק, העיד לי, כי למד בחברותא כמה שנים עם הרב, ויודע בבירור שפעם אחת למד הרב מאתיים דפי גמרא ביום אחד. נמצא לפי זה כי בשבעה ימים יכול ללמוד אלף וארבע מאות דפים, וכל הש"ס הוא אלפיים ושבע מאות ואחד עשר דפים.

ובהזדמנות אחרת אמר לי הגאון רבי צבי רוטבערג, שפעם אחת אמר לו הרב **שאפשר ללמוד את כל הש"ס כולו במשך שבוע אחד!**

יגעתי הרבה על מסכת כלאיים

כשנכנסתי להרב עם ספרי החדש 'שדה צופים' על מסכת כלאים אמר

המשך בעמוד 4

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו קודם חג השבועות - זמן מתן תורתינו - הקרב ובא, שיחת היום והעת סובבת כמובן על התורה הקדושה, דרכי לימודה וקנייניה. בגליון זה העוסק במשנתו ותורתו של הרב זיע"א, אך טבעי ודבר שבשיגרה הוא, לכתוב ולעסוק בענייני תורה, מבוקר ועד ערב, בכל עת ובכל זמן, היתה התורה משוש ליבו, וקיים בהידור את דברי הרמב"ם (הל' ת"ת, פ"א ה"ח) אשר בכל מצב, חייב האדם לעסוק בתורה תדיר.

מצוה מיוחדת ניתנה בסיני - 'ושננתם לבניך' - בכל המצוות כולן, על האדם עצמו מוטלת חובת קיומה, וחייב הוא להרגיל בה את בניו רק מדין חינוך, משא"כ בלימוד תורה לעומת זאת, יש בה מצוה מיוחדת, ללמד את הילדים, להעביר את המסורת מדור לדור, באחרונים דנו בגדר חיוב זה.

אצל הרב זצ"ל, היו דברים אלו כפשוטם ממש, את מצות 'ושננתם' קיים עמו אביו, גם באחרית ימיו של מרן בעל הקה"י זצוקללה"ה, היה הרב מגיע ללמוד עמו, לאחר תפילת מנחה מידי שבת בשבתו, כאשר הלימוד ארך בערך כרבע שעה בלימוד מדרש רבה על הסדר, מרן בעל הקה"י הקריא את דברי המדרש, והרב יושב ומקשיב בהכנעה. גם לאחר פטירת בעל הקה"י, המשיך הרב בלימוד ההוא יחד עם ת"ח שהצטרפו, בלימוד טור על הסדר, באומרו, שהוא יודע, שכך היתה התוכנית של אבא, להמשיך בלימוד זה' (מפי הגר"נ זקס שליט"א), וכך קיים הרב בעצמו עם ילדיו, אחד לאחד, כאשר עם כולם סיים את הש"ס, עוד בנערותם, כאשר עם חלק מהם למד גם ירושלמי, הכל היה בסבלנות אין קץ, ובחיבה, גם עם חתניו למד בקביעות (ראה סקירה אודות כך בגליון 19, והשלמת הדברים בגליון הנוכחי), גם עם נכדיו היה הרב משתעשע בד"ת, כאשר עם חלק מהם, עושה כן בקביעות.

ולא רק בבניו ובני בניו, חתניו ובני משפחתו, אלא בכל כלל ישראל, היה מקיים הרב זצ"ל 'ושננתם לבניך' - אלו התלמידים, בספריו הרבים, במכתבים לכל דורש, וגם בעל פה, ובאמת זכה הרב זיע"א ונתקיימו בו דברי חז"ל (אבות ד' ה') 'רבי ישמעאל בנו אומר, הלומד תורה על מנת ללמד, מספיקין בידו ללמד וללמד, והלומד על מנת לעשות, מספיקין בידו ללמד וללמד לשמר ולעשות'.

בגליון עסקנו בעיקר סביב ענייני תורה ועמלה, בשילוב פניני הוד, ומכתבים נדירים מהרב אודות דרך הלימוד ועוד, בתקוה כי מלכי רבנן יפיקו את מירב התועלת כבתמיד, להתענג על צוף תורתו העניפה של הרב, אשר עיני כל תמיד ראו בו במוחש את התגשמות הפסוק 'אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשגה תמיד' (משלי ה' י"ט) ואמרו חז"ל שמעלה חן על לומדיה (עי' כתובות ע"ז ב').

המערכת

המשך מעמוד 1

שיח חתני דבי נשיאח

היה שגור בפיו כמעט בע"פ, ומדי פעם היה מוסיף קושיות והערות מראשונים ואחרונים, מהחזו"א ושאר מפרשים. הלימוד היה בריכוז גדול ובמהירות רבה ואני ישבתי והקשבתי, ומפעם לפעם הייתי שואל או מעיר הערות. הלימוד ארך כשעתיים, ואם קרה שלא הספקנו לגמור לפני הנץ, המשכנו אחרי התפילה.

ידוע שבסדר קדשים יש הרבה הגהות ושינוי נוסחאות מהשיטה מקובצת, ומו"ח מרן זצ"ל שהכיר את דברי השיטמ"ק על בוריים, לא היה מתעכב על כל הערה בשיטמ"ק אלא רק במקצת הערות שסבר שהן נחוצות לתיקון.

קורא את כל הנוסחאות, וסימני הגמ'...

דרכו של מו"ח מרן זצ"ל שקיבל מאביו מרן הקה"י זצוקללה"ה, שהיה לומד בלי לדלג ובלי להחסיר אפי' מילה אחת ממה שכתוב בגמ'. וכאשר היו שינויי נוסחאות, היה קורא את הגירסא שנמצאת בגמ' או ברש"י ותוס' כלשונה, ואח"כ היה קורא את הגירסא הנכונה לפי הגהת השטמ"ק. במיוחד בלט הדבר בלימוד הירושלמי, ששם יש הרבה שינויי נוסחאות מהגר"א והחזו"א ושאר מפרשים, והיה קורא קודם את הגירסא בגמ' ואח"כ היה קורא את הגירסא המתוקנת לפי המפרשים ומסביר לפי הגירסא המתוקנת.

וכן היה קורא בפיו את כל הסימנים שכתבו בגמ' כגון: חטאת על מי מכפר עולה לאחר דורון סימן (זבחים דף ז' ע"ב).

השעה שלוש חלפה לפני דקות ספורות...

באותה תקופה, לילה אחד התעוררתי באמצע הלילה מצלצול בפעמון הדלת. התפלאתי: מי מצלצל באמצע הלילה בפעמון? כשהבטתי בשעון ונבהלתי: השעה שלוש חלפה לפני דקות ספורות! בדלת עמד מו"ח מרן זצ"ל ושאל בחיוך: יהושע, מה קרה? באותו פעם נשאר אצלי ולמדנו בביתי. בפעם אחרת התעוררתי מעט מאוחר מהרגלי, וכשירדתי במהירות במדרגות ביתי פגשתיו עולה לכיוונו. אבל ב"ה לא קרו יותר תקלות מעין אלו.

'אלו טריפות' במוחש, לא רק בגמ'...

כשהגענו לפרק "אלו טריפות" בחולין, לקח אותי מו"ח מרן זצ"ל לבית המטבחיים ששכן אז סמוך לבני ברק, כדי שאדע את צורת האיברים ואבין היטב את דברי הגמרא. וכמדומני, שלפני שהלכנו לבית המטבחיים הקדמנו ללמוד כמה דפים ב"אלו טריפות" שלא בסדר הקבוע, ואחרי שראינו הכל בעינינו חזרנו ללמוד מהתחלה ואז הכל היה בהיר ומחוור כשמלה: מה זה שיפוי כובע, המסס, בית הכוסות, חלקי הריאה וכל שאר איברי הבהמה.

כשהגענו למשחטה, קיבלנו בסבר פנים יפות ראש המשגיחים דאז, הגאון רבי שלמה מחפוד שליט"א גאב"ד בד"ץ יורה דעה, שהיה אז אברך צעיר בקיא מופלא ומומחה בכל הנוגע לשחיטה והלכותיה. בשעת השחיטה יראתי מלהביט, ולכן יצאנו לחדר אחר, משם יכלו רק להציץ מרחוק. לאחריה נכנסנו שוב, ואז הרב מחפוד שליט"א הסביר לנו כל חלק וחלק בבהמה בטוב טעם ודעת ובבקיאות רבה ע"פ לשון הגמ' והשו"ע. למשל, החזיק את הקנה שעליו הריאה, הכבד והלב, ותוך כדי שהראה באצבעו על כל קנה וקנה אמר לנו בע"פ לשון הגמ' "תלתא קני הוו חד פריש לליבא חד פריש לריאה וחד פריש לכבדא" (חולין מ"ה ע"ב). וכן זכורני שהראה לנו את הראש והארכובה שיחד איתו, ואמר: זה הארכובה (פי' הרגליים) הנמכרת עם הראש גם בזמננו אנו.

בצאתנו הביע בפני מו"ח מרן זצ"ל את הנאתו מההסבר היסודי, ובייחוד התפעל מבקיאותו ודייקנותו המופלגת של הגר"ש שליט"א באומרו ממש בע"פ מילה במילה כמש"כ בגמ'.

מלימוד זה, שהיה בהיר ומתומצת ובעריבות גדולה, הפקתי תועלת מרובה, ומו"ח מרן זצ"ל ביקש ממני לחזור על הלימוד כדי שאזכרנו היטב.

חזון שיח

הוראות והנהגות מרן החזו"א זללה"ה כפי שנרשמו בכתבי הרב זצוק"ל

ענייני תלמוד תורה

א] ח"א אמר לי בשמו שהרוצה להצליח בלימודו יזהר מהדברים הצריכים נטילה באמצע הלימוד (וכ"ה באגרותיו ח"א סי' ד' ועי' בקונטרס הזכרון ח"ב סי' ח' ועי' או"ח סי' ד' סי"ח) וגם ליזהר שלא להוציא שקר מפיו בשום אופן (ועי' באמונה ובטחון פ"ד סי' י"ג) גם שמעתי בשמו שאמר ליזהר לומר היה"ר שקודם הלימוד (עי' או"ח סי' ק"י ס"ה).

ב] שמעתי בשמו שיעץ שמלבד שיעורי העיון ראוי ג"כ ללמוד קצת במהירות כדי לקנות הרבה ידיעות (עי' סוכה כ"ט ריש ע"א ובמעש"ר סי' ס' ובכתר ראש סי' מ"ט נ"ד נ"ה ועי' בהקדמת לבוש מרדכי על ב"ק שהאריך בזה).

ג] שמעתי משמו שראוי לנער עד הבר מצוה לידע את הש"ס ואח"כ יוכל ללמוד בעיון (ועי' שבת ס"ג א').

ד] שמעתי שהי' מייעץ כשא' מצליח בלמודו במקום א' לא לשנות מקומו כמש"כ הגר"ח מולוזין (בכתר ראש סי' נ"ג).

ה] אין למנוע מלקבוע עם מישהו עסק כישישכר עם זבולון בגלל שיקח משכרו בעוה"ב (וכ"כ בכתר ראש סי' ס"ד וכ"ה באגרות מרן ח"א סי' מ' ו' מ"ז מ"ח מ"ט ועי' רמ"א יו"ד סי' רמ"ו ס"א).

ו] שמעתי משמו שגדר דברים בטלים שאם שח איזה עשרה מינוט צריך שיצטער בכך ויאמר כבר בטלתי הרבה וצריך לילך ללמוד (עי' רמב"ם פ"ב מדעות ה"ד ורמ"א יו"ד סי' רמ"ו סכ"ה ובכתר ראש סי' ע' ובמ"ב סי' קנ"ו סק"ד ומש"כ בס' ארחות יושר סוף סי' ב' בשם הגר"א).

ז] שמעתי שנשאל אם אנו יכולין ללמוד ממ"ש בגמ' אהדר לי' בבדיחותא וכה"ג או דדוקא הם יכלו להתנהג כך אבל אנו אין בכחנו להדמות להם והשיב כל מה שנאמר בגמ' הוא בשבילנו ללמוד מזה (ומ"מ לאו כללא הוא עי' באגרותיו ח"א סי' קצ"ג וע"ע באמונה ובטחון פ"ג סי' י"ט).

ח] ר"ד שמידל נ"י שמע בשם מרן שאם רואה בספר שמביא מספר אחר או מגמ' מפורשת א"צ לומר בשם אומרו דהוי כשמש שמביא לו את הגמרא (ועי' נזיר נ"ו ב').

ט] אם אשה רוצה לפעמים ללמוד תורה באקראי מותר ללמדה סוגיא א' או ב' ואין זה בכלל ללמוד תורה לנשים (עי' סוטה כ' א' ובלקוטי הלכות שם, ועי' ירו' סוטה פ"ג ה"ד וי"ל).

י] על לימוד הנסתר שמעתי בשמו שא"א אלא ע"י גילוי אליהו או איש מפי איש (וכ"כ רמ"ג).

יא] שמעתי שהי' מזרז ללמוד במו"ש ובר"ח כדי שיהא סימן טוב לכל השבוע והחדש (עי' רמ"א יו"ד סי' קע"ט ס"ב).

תגיד ליעקב

מדברי מרן רבנו הקהלות יעקב זללה"ה בעניני תלמוד תורה

בן כמה למקרא

מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] לא ניחא דעתי' מזה שמתחילים היום ללמד חומש את הילד לפני שהוא בן שש אלא אמר לי שעברי מלמדים אותו עד בן שש ובהגיעו לגיל שש אז יש להתחיל ללמדו חומש, בגיל שלש מכניסים אותו לחדר ומלמדים אותו א' ב' ועברי. וכך במשך הג' שנים מלמדים אותו עברי כ"ז דברי מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל]. (א"ה, עי' רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו ופ"ב ה"ב והג"מ שם וכ"מ, וש"ע יו"ד סי' רמ"ה סעיפים ה' ח' וש"ך ס"ק ג', נראה שדעת מו"ר [זצוק"ל] שילדים שלנו דינם ככחושים קצת).

להוסיף שכר למלמד שיקדיש עצמו יותר לתלמיד אחד

שאלתי את מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] האם מותר להוסיף למלמד עוד סכום כסף כדי שיקדיש עצמו יותר לילד מסוים, הדבר נחוץ ביותר משום שיש בחדר הרבה ילדים. וענה לי מו"ר דאם עי"כ יצמצם המלמד לילדים אחרים יש שאלה ואינו יודע לפסוק בזה.

מלמד לילדים או ת"ח מופלג או ע"ה

אמר לי מו"ר בשם מרן החזו"א שלהיות מלמד לילדים יכול להיות רק ת"ח מופלג או עם הארץ אבל לא בינוני ונתן דוגמא את סוגית ערכאות שבגיטין שאותה יכול לבאר לילדים רק ת"ח מופלג או עם הארץ שמבאר רק את המלים כפשוטם ותו לא אבל בינוני לא יוכל ללמד את הסוגיא לילדים.

מכנסים ארוכות לילדים

מרן החזו"א [זצוק"ל] הקפיד מאד שילדים (זכרים) גם קטנים ילבשו מכנסים ארוכות והי' מורה כן למשפחתו ולמקורביו, כמדומה שטעמו משום שהם לומדים ואומרים ברכות ודברי קדושה וצריך שלא יגעו ברגלים כי טבע הילד למשמש בידיו ולנגוע ברגליו.

תורה משכחת יסורין

סיפר הגרח"ק (שליט"א) זצוק"ל שזוכר שמרן החזו"א [זצוק"ל] הי' צריך לעבור ניתוח (פנדציט), ואמר שאין צריך בהרדמה אלא יחשוב בלימוד, וכן הוה, שנעשה הניתוח בלא הרדמה.

כמה הדרכות של מרן זצ"ל כבלמוד

זכורני בלמדי בבחרותי בישיבת ב"י שהיתה בסמוך למרן החזו"א [זצוק"ל] והיינו חוסים בצל קדשו הי' מרן אומר לבחורים לפני שלומדים סוגיא בעיון יש לעבור עלי' במהירות כדי שיהא לו מושג מהמדובר בה. וכן הי' אומר מרן לבחורים בב"י שיחזרו כל פרק שבע פעמים בלי רש"י ובלי תוס', לאחר שלמדו כבר את הפרק עם פרש"י ותוס' וע"י החזרה שבע פעמים יזכרו בגמ' גם מה שנא' ברש"י ובתוס'. (הדבר הראשון אמר לי גם הגרח"ק (שליט"א) [זצוק"ל] בשם מרן [זצוק"ל]).

(א"ה, מש"כ בענין החזרה זה בנוסף לחזרות הרגילות על הגמ' עם פרש"י ותוס' שבעמוד וחזור עלי' קאי).

פעמים מרן משנן מסכת במהירות

שמעתי פעם נשכח ממרן החזו"א [זצוק"ל] איזה ענין במסכתא חולין (שידעה בע"פ) ואמר מרן צריכים לחזור כבר על חולין וחזר עלי' מהר מאד בזמן קצר מאד.

ספר לי הגרח"ק (שליט"א) זצוק"ל שראה את מרן עובר על כל מסכתא ברכות בשעתיים בערך לא אמר המלים בפה רק בהעברת עיניו על כל העמודים בלי רש"י ותוס'.

כל מסכת חולין ע"י הרהור

סיפר הגרח"ק (שליט"א) [זצוק"ל] שפעם מרן החזו"א [זצוק"ל] חזר ביום אחד את כל מסכת חולין ע"י הרהור.

צורת לימוד הבקיאות

הגרח"ק (שליט"א) [זצוק"ל] בשם מרן החזו"א [זצוק"ל] שיעץ שמלבד שיעורי העיון ראוי ג"כ ללמוד קצת במהירות כדי לרכוש הרבה ידיעות.

הרא"ט שליט"א שאל פעם את מרן החזו"א [זצוק"ל] אם טוב ללמוד חצי יום בקיאות נוסף לחצי יום בעיון כפי שנהגו גדולים אחרים והשיב לו מרן על למוד הבקיאות שזה לא גרוע מאמירת תהילים.

תשכ"ו, בנוכחותי אמר מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] לבחור צעיר שבא לשאלו על דרך הלמוד, ואמר לו שילמד כל היום את המסכתא של הישיבה בעיון ובשכל שיבין כל דבר לאשורו וידע לחלק בענינים ובערב ילמוד שעתיים לבקיאות גם בלי תוס', ואמר לו מו"ר שלא ילמד רק לבקיאות כי עי"כ יתבלבל מרוב הענינים וגם לא ישיג את הבנת הגמ' משום שילמד רק שטחי והוסיף לי מו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] שפעם הורה לבחור אחד שישב כעשרים שנה בישיבה ולא ראה ברכה בלמודו שילמד רק לבקיאות 3 דפים גמרא כל יום גם בלי תוס' ועי"כ יעבור לפחות על הש"ס במשך קרוב ל 4 שנים.

לעבור כל הש"ס פעם אחת

הגרש"ג (שליט"א) [זצוק"ל] אמר לי שדודו מרן החזו"א [זצוק"ל] אמר לו שיעבור פ"א על כל הש"ס במהירות בלי עיון וכמדומה בלי תוס'.

גירסא דינקותא

עוד סיפר הגרח"ק (שליט"א) [זצוק"ל] שלמד עם אביו [זצוק"ל] לפני הבר מצוה מסכתות קשות כמו עירובין זבחים מנחות חולין, אך לא כל הש"ס והשאר רצה שאלמד לבד בערך בגיל 16 גמרתי ש"ס עם תוס' והמסכת שלמדתי מאוחר יותר אני זוכר עד היום פחות, למשל ב"ב למדתי אחרון ועד היום את המסכת הזאת אני זוכר פחות.

וכן למד עם אביו [זצוק"ל] כשהי' בילדותו בגיל שתים עשרה בלילות שבת פרק כל שעה בפסחים וכשסיים ללמוד עימו את הפרק ידע את זה כ"כ טוב עד שיכל לפלפל בזה עם רבנים גדולים, ומרן החזו"א [זצוק"ל] הי' יושב ומקשיב ואף העיר

תורת חיים

'אנא נפשי כתבית יהבית'

תורתו של הרב זצ"ל, בה היה דבוק כל חייו ובדרכה הילך, היתה חלק מחייו ממש, שלושה דוגמאות חיות, מצאנו על כך בספריו, תוך כדי כתיבת ספריו, ראה הרב צורך, לציין שלושה אירועים שקרו עמו, ממש באמצע הדברי תורה, עדות לכך, שהתורה היתה חלק מחייו, וכשהוא כותב את דברי התורה, הרי הוא כותב את דברי חייו עצמו, ולכן ראה צורך לכתוב אירועים חשובים אשר אירעו בימי חייו, וכדלהלן:

בדרך אמונה הלכות תרומות פ"ח הט"ז בביהה"ל ד"ה קטנה וכו' כתב הרב בסופו: **'בש"ק פ' עקב כ"ג מנ"א תשמ"ה נח נפשי' דמרן אאמו"ר הכ"מ אביהן ורבן של ישראל תנצב"ה'** (מיד לאחמ"כ הרב מביא דברים בשמו וחותם 'הכ"מ', כלומר, אז היה באמצע כתיבת הדרך אמונה ממש).

[בש"ק פ' עקב כ"ג מנ"א תשמ"ה נח נפשי' דמרן אאמו"ר הכ"מ אביהן ורבן של ישראל תנצב"ה]

כמו כן במסכת ס"ת פ"ג בסופו, כתב: **'ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב'** לפי ההשערה, היה אז איזה מצב של חולי, שהרב יצא ממנו, והרגיש צורך לכתוב על כך את ההודאה לקוב"ה דוקא על גבי גליון.

הרב זצ"ל בכתיבת תשובות בחדרו בבית החולים לאחר שעבר אירוע מוחי

גדול ביותר ולי"ם (ברוך הגומל לחייבים טובות שגמלני כל טוב):

בדומה לכך ממש, ניתן לראות בספר שערי אמונה בתחילת תרומות, שכתב הרב כך: **'ברוך ה' שהחינו וקימנו ומחלים רעים ונאמנים דילתני וזכני לעסוק בתוה"ק ער"ח כסלו תשס"ב'**, היה זה לאחר שעבר הרב אירוע מוחי, וזה הספר הראשון שכתב מיד לאחר החולי.

בסיד. ברוך ה' שהחינו וקימנו ומחלים רעים ונאמנים דילתני וזכני לעסוק בתוה"ק ער"ח כסלו תשס"ב

שיח אמונה

הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

הערה בדין חיסר תיבה אחת בהלל

הנה מבואר במ"ב בהל' פסח סי' תפ"ח סק"ב דבימים שגומרין בהן את ההלל כגון חנוכה (לאפוקי ר"ח) אם חיסר תיבה אחת לא יצא יד"ח, וגם יש בזה חשש ברכה לבטלה (עי' שעה"צ שם אות ג'), וע"כ צריך ליזהר מאד בימים שגומרין ההלל שלא יקרא התיבות בטעות שמשתנה הענין עי"ז, דלענין מגילה מחמרינן בזה כדאי' לקמן תר"צ סי"ד ע"ש במג"א וה"ה הכא עכ"ל השעה"צ, והנה לכאורה המ"ב למד דינו מהא דאמרי' ברפ"ב דמגילה דבהלל ובמגילה ובק"ש ובתפילה אם קרא למפרע לא יצא, מבואר בזה דכולן שוין, ובמגילה מבואר בר"ן דאם השמיט תיבה אחת לא יצא, וא"כ ה"ה גם בהלל כן.

ולכאורה צ"ע דהא כבר כתב הבה"ל בהל' ר"ח בסי' תכ"ב ס"ו ד"ה למפרע דההיא דקרא למפרע לא יצא, אין הכרח שזהו משום שע"י שקרא "לא לנו" קודם "בצאת ישראל" נחשב שלא קרא "לא לנו" כלל, וא"כ להפוסקים שגם בדלג פסוק אחד נמי חשיב למפרע, חזינן שאם חיסר פסוק לא יצא, דהתם י"ל דהטעם משום דכתיב ממזרח שמש עד מבואו, ילפי' מינה דבעינן ההילול כסדר דוקא, ולא שיהפוך הסדר, אבל אם ישמיט קטע שלם אין ראי' שלא יצא, ובפרט לפי מה שמצדד שם הבה"ל שכל ההלכה שהקורא למפרע לא יצא הוא רק "בהתחיל" ההלל בפרק השני ואח"כ אמר הראשון, אבל אם התחיל כראוי ואח"כ שינה הסדר אין בזה החסרון של למפרע, ובכה"ג יש רק את החסרון של השמיט תיבה שזהו מדין הר"ן, ולכאורה זהו דוקא במגילה ומנא לן למימר דהדין הזה התחדש גם בהלל, ע"ז לא מצינו בגמ' שהשוותה דין הלל למגילה, ראיה וזכר לדבר, מתפילה, דהא בגמ' במגילה שם מדמה תפילה למגילה והלל, ובתפילה קיי"ל דאף אם השמיט קטעים שלמים מהשמ"ע ודאי יצא ובלבד שבכל ברכה יאמר מעניינא (עי' בה"ל סי' קי"ז ס"ד ובסי' קי"ט ס"ג).

ואף לפי הביאור הראשון בבה"ל בתכ"ב ס"ו ד"ה למפרע בדין קרא למפרע לא יצא שהוא מדין שהשמיט חלק מההלל, לכאורה י"ל דהיינו דוקא אם השמיט משפט שלם כגון שהשמיט עצביהם כסף וזהב וגו' עד לא יהגו בגרונם, אבל אם השמיט רק תיבות אזנים להם ולא ישמעו, שהשמיט פרט קטן מהשבח, מהי"ת למימר שלא יצא, אם היה דין לקרוא הלל מתוך הכתב שפיר י"ל דהחיוב על כל תיבה ותיבה כמו במגילה, אבל לכאורה אינו כן (עי' צפנת פענח מהדורת דווינסק ח"ב סי' ח') והענין בהלל הוא לתת שבח כפי שדוד המלך סידר בספר תהלים, ומה הענין לדקדק בכל תיבה ותיבה וצ"ע.

באהבתה תשגה תמיד

שיח יצחק

מדברי גאב"ד רמת אלחנן מרן הגאון יצחק זילברשטיין שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל

שו"ת הלכתי, או ספר על אגדה, מה עדיף?

שאלה. יהודי ת"ח פנה בשאלה, באמתחתו יש עשרות תשובות שהשיב בדבר ה' זו הלכה, ומאידך, כתב הרבה בדברי אגדה המושכין את הלב, והרבה נהנים מהם וקוראים בהם, השאלה היא, מה להעדיף להוציא, האם את הספר ההלכתי, או את הספר העוסק באגדה?

תשובה. שאלה זו שאלתי את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] ואמר לי בוודאי שספר הלכה עדיף, ואין כאן ריבוי כמות מול איכות, כי עיקר לימוד התורה היא הלימוד הלכה למעשה, וכמו שאנו מברכים בכל יום לעסוק בדברי תורה, והכוונה לעסוק בדברי תורה, והעסק היא לימוד הלכה למעשה ולא באגדה.

ווי העמודים וחשוקיהם, קובץ ל"ט, סי' ג', וע"ש עוד באריכות

ילד שמפריע ללימוד בכיתה

שאלה. ילד שהפריע בכתה האם ראוי לענשו ולהורידו לכתה נמוכה בו לומד אחיו?

תשובה. שמעתי מגיסי הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] שבלמדו בת"ת היה המלמד מושיב את התלמידים לפי ערך חכמתם השנון והמתמיד ביותר ישב ראשונה ומשנהו בשניה וכך הלאה וכמו שנאמר בב"ב ק"כ בישיבה הלך אחר החכמה ויהי היום ואחד התלמידים המצוינים התרשל בתלמודו והושיבו הרב אחרונה הילד הרגיש מבויש מאד ור"ל התפקר ויצא לתרבות רעה.

חשוקי חמד ב"ק פ"ו ב' וע"ש עוד

בית שנשמעים בו דברי תורה בלילה, דרך טייפ והקלטה

שאלה. נאמר במסכת עירובין (דף יח ע"ב) כל בית שנשמעים בו דברי תורה בלילה אינו נחרב, וכן אמרינן בסנהדרין (דף צב ע"א) ואמר רבי אלעזר כל בית שאין דברי תורה נשמעים בו בלילה אש אוכלתו, ויש להסתפק בימינו שהשי"ת גילה את חוכמת הטייפ ואת הטלפון אשר בהם נשמעים שיעורי תורה מה הדין כאשר הבעל מפעיל בלילה בביתו טייפ או טלפון המשמיעים בקול דברי תורה האם הבית בכלל בית שנשמע בו דברי תורה?

תשובה. גיסי הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] אמר לי שלדעתו אין זה בכלל בית שנשמעים בו דברי תורה כיון שהמילים לא יוצאים מפי אדם בר חיובא שהשי"ת צוהו על מצות ת"ת ומכונה הפולטת דברי תורה אין בזה מצוות תלמוד תורה, ואינה מגינה, חזרתי ושאלתי אותו אם מותר להפעיל טייפ בבית הכסא [כשאין שם אדם המהרהר בדברי תורה בשביל טייפ זה] תשובתו היא שאסור מאחר ויש בזה בזיון לתורה אמנם כדי להשמיע קול תורה בביתו לא מועיל.

חשוקי חמד גיטין נ"ז ב'

שיעור קבוע, או שיעור מוסר?

שאלה. יש להסתפק איך ינהג אדם שקבע לו חק נתן ולא יעבור ללמוד יום יום בבית המדרש דף היומי וכמבואר בשו"ע או"ח סימן קנ"ה ס"א, מבית הכנסת ילך לבית המדרש ויקבע עת ללמוד וצריך שאותו עת יהיה קבוע שלא יעבירנו אף אם הוא סבור להרויח הרבה, והנה באחד הימים הופיע בעיר דרשן מוכיח המשיב לב בנים לאביהם שבשמים כיצד ינהג האם יבטל את השיעור הקבוע כדי לשמוע את המוכיח או שמא הקביעות שקבע עצמו לא להפסיד בשום אופן את שיעורו בקביעות זו קדושה רבה יש לה וכנאמר בחז"ל ויהי כדברם אליו יום יום ולא שמע ואולי החשיבות של יום יום בדף היומי עולה על מעלת שמיעת המוכיח?

תשובה. שאלתי שאלה זו את גיסי מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] ואמר לי שלהישאר בשיעור עדיף כי לתורה עצמה יש סגולה שהיא מחזירה למוטב, ואין צריך דווקא לימוד מוסר וכיון שגם ללימוד גמרא, יש את מעלת המוסר ממילא הקביעות עדיפה, וכך מסופר מעשה איש (ה"ה עמוד קכ"ג) שאחד אמר לחזו"א שבנובהרדוק למדו בחודש אלול יותר מוסר הגיב החזו"א: 'ואני באלול לומד יותר גמרא'.

חשוקי חמד זבחים קט"ז א'

כתובים על קלף, או ש"ס, מה עדיף לתרום לבית הכנסת?

שאלה. מה לתרום לבית הכנסת כתובים על קלף או ש"ס?

תשובה. שמעתי שגיסי מרן הגר"ח קניבסקי (שליט"א) [זצוק"ל] הורה לאחד שבא לתרום ספרים לבית המדרש שיתרום כתובים על קלף מפני שאם יתרום ש"ס או שאר ספרים הרי שכשיבוא משיח צדקנו במהרה בימינו ויחזור הדין דדברים שבעל פה אי אתה רשאי לכותבן יגנזו את כל התורה שבעל פה ולכן עדיף לתרום כתובים על קלף שהם ישארו אף לעתיד לבוא.

חשוקי חמד נדרים ל"ו ב'

ניתן להאזין לשאלות אקטואליות קצרות מתורת גאב"ד רמת אלחנן שליט"א שליבן מפי גיסו הרב זצ"ל, בקו 04-3760582

המשך מעמוד 1

שיחת התלמידים

לי הרב, **'כלאים איז א שיינער מסכתא, כ'האב געהאט הנאה פון דעם'** [כלאים היא מסכת יפה, היה לי הנאה בלימודה].

שאלתי את הרב האם כלאים היא המסכת הקשה ביותר, והשיב לי **שאמנם היא מסכת קשה, אולם זהו לימוד נפלא מאד**, והוסיף **שבבא קמא יותר קשה**.

בהזדמנות אחרת אמר לי הרב **'כ'האב אסאך געהארוועט אויף כלאים'** [הרבה יגעתי על מסכת כלאים].

חשבונות בעניני תורה עשה במהירות

סיפר לי בן הרב, הגאון רבי שלמה שליט"א, שלפני חמישים שנה למד עם אביו, הרב, את הלכות קידוש החודש, והרב עשה בראשו את כל החשבונות שברמב"ם, ובאותו הזמן הוא עצמו עשה את החשבון עם 'מחשבון', והחשבונות שעשה הרב בראשו היה יותר מהר ויותר מדוייק ממה שעשה הוא במחשבון.

ועם כל זה, בעת שהיו צריכים פעם להחליף כסף מ'יורו' לשקלים, לא יכל הרב לעשות את החשבון. וכל זה מטעם אחד, רק מה ששייך לתורה היה מונח בראשו.

חדות המחשבה וכח הזכרון לא ניזוק

בשנת תשס"ב כשקיבל הרב שבץ מוחי [סטראק] ל"ע, נסעתי במיוחד לארץ ישראל כדי לקיים מצות ביקור חולים.

כאשר הגעתי לבית החולים, רציתי לבחון האם חלילה נגרם איזה להרב במח ח"ו. וכשראיתי שבנו הגאון רבי שלמה שליט"א לומד גמרא עם שטענדער אצל מטתו של אביו - הרב, שאלתי את הרב, מהו המקור למאמר הידוע 'ברא כרעא דאבוה'.

והשיבני: 'בלשון זה ממש לא נמצא בש"ס, אבל בעירובין (ע:) יש לשון 'יורש כרעיה דאבוה'.

והודיתי בכל ליבי להקב"ה שלא ניזוק במוחו, וזכרונו האדיר פועם בקרבו, ויוכל להמשיך להאיר את העולם בתורתו כמאז ומקדם.

להרב יש מהלך בכל התוס' שבש"ס

לפני יותר מעשרים וחמש שנים אמר לי הגאון רבי אליהו בער וואכטפויגל שליט"א, ראש ישיבת 'זכרון משה בסאוט פאלסבורג': 'להרב קניבסקי יש מהלך בכל תוס' בש"ס'.

ואמר לי הגאון, אסיים עם דבר פלא: הגאון רבי אליעזר טורק סיפר לי שאביו למד איזה תוס', ונתקשה מאד בהבנתו, ועמל וייגע מאד להבין את דבריהם, ובהמשך הביאו שם התוס' איזה סברא והביאו ראיה לסברא זו, ואביו הבין את הראיה אבל לא הבין את הסברא, כי לדעתו הסברא היא הפוכה מסברת התוס'.

הלך אביו אל הרב ושאל, היאך יתכן זה שאת הראיה שמביא תוס' הוא מבין, ואילו את הסברא אינו מבין. הרב הרהר מעט כששמע זאת, ואחר כך אמר לאביו: **'ישר כח'**. תהה האב, מה שייך כאן 'יישר כח', ועל מה ולמה מגיע לו ברכת 'יישר כח'.

הסביר לו הרב: **'כשלמדתי את התוס' היתה לי קושיא, לכאורה הרי סברתו פשוטה מאד, סברא ברורה שכולם מבינים אותה. ואם כן מפני מה להתוס' להביא לה ראיה כלל. ולכך חשבתי, כנראה יש איזה טעם שהתוס' חשבו שסברתם אינה סברא טובה, ולכן מביאים התוס' ראיה לכך. אולם לא מצאתי שום סיבה מפני מה הסברא אינה סברא טובה. אמנם עכשיו כששמעתי שיש סברא הפוכה מסברת תוס', מעתה הנני מבין כבר מפני מה צריכים את התוס' להביא ראיה'...**

אמר רבי אליעזר טורק, שאחר מעשה זה אמר לו אביו, 'הרב לימד אותי, שאפילו מתוך קושיא על דברי התוס', הוא יכול לענות על שאלה אחרת שיש לאנשים על התוס'. ודרך לימוד כזו, היא דרך לימוד מיוחדת.

בקיאות עצומה בדברי רבי עקיבא איגר

זה הרבה שנים שנתעורר אצלי דבר שהוא לכאורה פליאה עצומה. איתא בגמ' שבת (קיב:) אמר ליה רבי יוחנן, רבי שנית לנו סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס, נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס, עיי"ש. והקשו התוס' (ד"ה רבי) וזה לשונם: תמוה לה"ר אלחנן, אמאי לא מייתי ההוא סייעתא דמטה דמתניתין מקמי הך (כלים פי"ח מ"ו) מטה שהיתה טמאה מדרס נשברה ארוכה ותיקנה טמאה וכו', עכ"ל.

הגרש"ד שליט"א מתקבל בחביבות אצל רבינו זיע"א

ובגליון הש"ס לרבי עקיבא אייגר (שם ד"ה שנית) כתב על כך וזה לשונו: יש לעיין, אמאי לא מייתי ממתניתין הקודמת (פי"ח מ"ו דכלים), וצריך עיון, עכ"ל, הרי דמקשה ממש כקושיית התוס' וכששאלתי קושיא זו ממרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, השיב לי לעיין במה שכתב בהא הרש"ש וזה לשונו: ובגליון הש"ס אגב שיטפיה הקשה זאת מדנפשיה, עכ"ל.

ולכאורה יפלא הדבר טובא, שהרי נודע המעשה שפעם אחת לן מרן רבי עקיבא איגר זצ"ל בפונדק, וביקש מהבעל הבית ספר ללמוד בו אותו לילה, ולא מצא רק כרך אחד של חידושי הרשב"א על הש"ס, והיה חסר בו דף אחד שלם, ובבוקר מצאו שהגאון רבי עקיבא איגר כתב בכתב ידו הקדושה את הדף שחסר בהרשב"א. וברור הדבר בלא כל ספק, דכשם שרבי עקיבא איגר זכר את דברי הרשב"א בעל פה, כן זכר גם את כל דיבורי התוס'. אם כן קשה היאך הקשה קושיא שהיא ממש קושית התוס' ולא ציין זאת.

יש שרצו לומר, שרעק"א כתב את הגליונות על פנקס נפרד, ולא היה התוס' לפניו בשעה שכתב הגליונות, אך כבר הוכח לא כך, יש שרצו לומר שדיבור התוס' הזה, לא היה קיים בכל הדפוסים.

רבינו בחדר לימוד למעלה, ניתן להבחין במדף הספרים 'שדה צופים' של הגרש"ד שליט"א

בהזדמנות שאלתי את הרב, לפשר הדבר, מה ההסבר לזה שרבי עקיבא איגר בגליון הש"ס שואל קושיא שהקשו כבר בתוס'.

וענה לי: **ס'איז מער ניט ווי איינמאל! נאר איינמאל!** [אין זה יותר מפעם אחת! רק פעם אחת!].

וכאשר הוספתי ושאלתי איך יתכן כזאת, השיב הרב: **'לרבי עקיבא איגר היה סדר שלמד עשרות עשרות דפים בבת אחת, מהר מאוד, בלי התוס', וכשלמד זאת, ציין לעצמו את הקושיא. ובוודאי אם היה מעיין אחר כך בכתביו כשלמד את התוס', היה מוחק הערה זו, אבל לקחו את הגמרות שלו ועשו מזה גליון הש"ס'.**

השיב על עשרים שאלות בכמה רגעים

לפני כמה שנים נכנסתי להרב, ונתתי לו מכתב עם כעשרים שאלות אשר נתייגעתי עליהם לקבצם ולרושמם משך כשנה שלימה, והרב השיב לי עליהם בשתיים ושלש רגעים [דקות]. בעיקר היו אלו שאלות על מראי מקומות, והשיב לי: **זהו תוספתא בכלאים, זהו תוס' במנחות, זהו פרקי דרבי אליעזר**, וכל כהאי גוונא.

סדר הלימוד של הרב

פעם אחת נפלה בחלקי זכות גדולה. נכנסתי לקודש פנימה, והרב אמר לי, **היום החברותא שלי לא הגיע**, ושאל אותי, **האם אני רוצה ללמוד אתו**, כמובן שהסכמתי. למדנו את מסכת נזיר דף ל"ט, וכך היה סדר הלימוד: הרב אמר את כל דף הגמרא, אחר כך את הרש"י על כל הדף, ואחר כך את התוס', ואני ישבתי והקשבתי. אחר הלימוד אמר לי הרב, **החזון איש הורה לי ללמוד גם מהרש"א על הדף**.

'זה אלי ואנוהו' בלימוד התורה

שאלתי פעם את הרב, דאיתא בגמ' שבת (קלג:) בפסוק (שמות טו, ב) 'זה אלי ואנוהו', כל מצוה שצריכים לעשותה בהידור, אתרוג נאה, ספר תורה בכתב נאה, ספר תורה ותפילין נאים, וכהנה וכהנה. כל מצוה צריכים לקיימה בהידור נאה ויאה. ושאלתי את פי הרב: איך מקיימים את מצות 'זה אלי ואנוהו' לענין לימוד התורה. השיב לי הרב: 'כשלומדים את כל התורה כולה'.

לימוד לזכותו של המחבר הנמצא בשבי

בעת שמחת התנאים של אחד מנכדיי, ישבתי ליד הגאון רבי יצחק שטיינווארצל שליט"א, רב ביהמ"ד בפלטבוש, וסיפר לי שאחד מבני קהילתו הוא תלמידו של הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל בעל מחבר ספר 'פחד יצחק', וכשישב שבעה, והרב שטיינווארצל הלך לנחמו, סיפר לו שפעם היה אצל הרב, ואמר להרב שהוא תלמידו של הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל.

הגרש"ד שליט"א בסוד שיח עם רבינו זיע"א

סיפר לו הרב, **שלפני הרבה שנים חטפו ישמעאלים 'ספינת אויר' [מטוס] ונלקח בשבי למדינת ירדן, ובין השבויים היה גם הגאון רבי יצחק הוטנר זצ"ל, והיה כלוא שם בירדן משך כמה שבועות, וכולם התפללו עבורו, והיה פחד ומורא גדול, כי לא ידעו מה הישמעאלים הולכים לעשות עמהם, ומה יהיה בסופם.**

וסיפר הרב, **שאביו מרן הסטייפלער זצ"ל פנה אליו בטעלעפאן אליו ואמר לו, שהיות שהרב הוטנר הדפיס ספר של פירוש הרב הלל על התורת כהנים עם ההערות שלו, וליקט שם את כל החידושי דינים שלא הובאו בש"ס, אמר מרן הסטייפלער להרב: 'נלמד בכל לילה בספר לזכותו של הרב הוטנר, כדי שהזכות תעמוד לו לצאת לחופשי משביו'.** - ומי יודע אולי זכות זו עמדה לו להרב הוטנר לצאת לחופשי.

בעידנא דחדוותא, בעת הבאת 'שדה צופים' החדש על תלמוד ירושלמי

חיבור ספרים עדיפא על כתיבת ס"ת

שאלתי את הרב, מי שיש בידו מעות או להחזיק תלמיד חכם שיעסוק בתורה או לכתוב ספר תורה, איזה מהם עדיף.

השיב לי הרב **שמרן החזון איש זצ"ל לא כתב כל ימיו ספר תורה, הגם שכל ימיו רצה לכתוב לעצמו ספר תורה, כי סבר שהדפסת ספריו קודמים לכתיבת ספר תורה, ורק אחר שגמר להדפיס את כל ספריו, התחיל לעסוק בכתיבת ספר תורה.** והוסיף הרב **שמי שיש ביכלתו לקיים שניהם, בודאי טוב.**

קריאת האדם על שם ספרו

כל מחשבותיו של הרב היו סובבים והולכים רק בדברי תורה ובענינים של תורה, וידוע שהרבה אנשים שהיו באים אליו, לא זכר את שמם והיה קורא אותם לפי הספר שחיברו, וכן היה אצלי אשר בכחמישים פעמים הראשונות שהייתי אצלו לא זכר את שמי, וכשהייתי נכנס אליו היה אומר לי **'שדה צופים, וואס הערט זיך?'** [מה שלומו], ואפילו בשנים האחרונות כאשר כבר ידע את שמי, עדיין רוב פעמים היה קורא אותי על שם ספרי.

והיה הרב אומר שלעתיד לבא יקראו לאדם על שם ספרו, ואמר שאם כתב אדם כמה ספרים יקראו לו על שם ספרו הראשון, ופעם אמר על עצמו שיקראו אותו על שם הספר 'בכי טוב' שכתב. ואמר בדרך צחות שמי שלא כתב שום ספר, לא יקראו לו...

סיום הש"ס המרכזי של לימוד ה'דף היומי' באמעריקע

בשנת תשע"ב סעדתי על שולחן הרב, והיה נוכח שם גם ידידי הרב גדליה ווינבערגער שליט"א שעמד בראש 'ועד סיום הש"ס המרכזי' שהתקיימה באותה עת באמעריקע. וסיפרתי להרב כי ביום י"ג מנחם אב הבא עלינו לטובה ייערך על ידי 'אגודת ישראל' מעמד 'סיום הדף היומי המרכזי' שמתקיים בהיכל גדול מאד, בהשתתפות של כמאה אלף אנשים, והוא מעמד אדיר של כבוד התורה אשר מעורר הדים נרחבים למשך זמן רב.

הוספתי כי מילתא דתמיהא היא שבמעמד אדיר כזה של 'סיום הש"ס' בהשתתפות רבבות אלפי ישראל, לא יערכו סעודה, ואף לא יחלקו להמשתתפים שום מיני מאכל. נענה הר' גדליה ואמר כי המארגנים היו רוצים לערוך סעודה, אולם בעלי ההיכל הנכרים אינם מתרצים לזה.

שאל הרב **האם יחלקו לכל הפחות מים להמשתתפים,** השיב ר' גדליה כי אכן יחלקו בקבוקי מים לציבור המשתתפים העצום. אמר לו הרב **עדיף היה שיחלקו להקהל יין לכבוד הסיום,** ענה ר' גדליה כי בעלי ההיכל לא יאבו להרשות חלוקת יין לציבור.

כשראיתי כי טוב לב המלך, הרב, הרהבתי עוז והעליתי בפני הרב בקשה מיוחדת, הנה סיום הדף היומי הנערך משבע שנים לשבע שנים בניו יארק, הוא מאורע כביר ומרכזי בחיי היהדות באמעריקע, ומשתתפים בו כמאה אלף אנשים כ"י מסלתה ומשמנה של היהדות החרדית, על כן נחלה פני הרב אולי יעשה נא למען הרבות כבוד שמים, ויטריח עצמו באלה מסעי לעלות ולבא ולירָאות ולהופיע בהדר גאונו במעמד הכביר הזה, וזה יהיה חיזוק עצום לרבבות אלפי ישראל, ועידוד רב להתמדת התורה ולחבב את התורה על לומדיה, בראותם עד כמה מטריח עצמו הרב ויוצא מחוץ לגדרו להשתתף במעמד כבוד התורה. ור' גדליה הוסיף ואמר, אם יבא הרב למעמד הסיום יהיה מספר המשתתפים לכל הפחות כפול דהיינו מאתים אלף איש.

השיב הרב, **כבר קדמך אחד מגדולי התורה בארצות הברית והציע לפני לבא לניו יורק רק למחצית השעה, ולהשתתף באסיפה רבתי שעומדים לערוך אודות פגעי הטעכנאלאגי' המזיקים מאד ומכלים מנפש ועד בשר, והסביר לי עד כמה תרבה התועלת בהשתתפותי בכינוס ההוא שיתקיים בקיץ הקרוב. והשבתי לו, אם יבא מורי חותני מרן הגרי"ש אלישיב לארצות הברית גם אני אבא אחריו.** כמובן שבזה נסתיים כל הענין.

לכלול בלימוד הש"ס גם המסכתות הקטנות

מדי דברי על סיום הש"ס, שוחחתי פעם עם הרב בענין סיום הש"ס של 'הדף היומי', שהעולם רגילים לדלג את סדרי זרעים וטהרות שאף הם בכלל הש"ס, ותמה הרב על כך מדוע מדלגים זאת. ואמרתי שאפשר לתקן שיוסיפו כל יום לסדר הדף היומי לימוד משנה אחת מסדר זרעים וטהרות, כך שבמשך שבע שנים יסיימו גם שני סדרים אלו.

אחר כך התעניין הרב ושאל **ומה עושים העולם עם המסכתות הקטנות,** ואמרתי שיש המדלגים ואין לומדים אותם. ותמה הרב מאד **וכי איזה סיום הוא זה שמדלגים את המסכתות הקטנות.** אחר כך אמר **אם כי גם לזה סיום יקרא, אבל סיום כהוגן לא הוה אלא אם כן מסיימים גם את המסכתות הקטנות.**

רפואה ע"י שתיית יין הסיומים

לפני כעשרים שנה שהה הגאון הרב חיים קרייזווירטה זצ"ל בעיר לעיקוואד אצל בנו הגאון רבי דוב זצ"ל, ובאחד הימים לא חש בטוב, והובילוהו לבית החולים דשם. כששמעתי על כך נסעתי מיד לבית החולים לבקרו, וכשנכנסתי לחדרו, עוד לפני שאמרתי תיבה אחת, פתח ואמר לי 'האם כבר שמעת את המעשה עם הרב'.

שאלתי 'איזה מעשה'. והשיב לי: אדם אחד הגיע להרב עם בתו הקטנה שנחלתה מאד במחלה מסוכנת והרופאים כבר אמרו נואש מחייה, ובכה מאד בפני הרב שיבטל את הגזירה. נטל הרב את בקבוק היין שממנו שותה בסיומים שעושה, מזג לתוך כוס ונתן לילדה לשתות, ואמר 'אולי כח התורה יעזור ויגן', הילדה שתתה מהיין, ובפעם הבאה שהגיעה אל הרופא, לא נראה אצלה מאומה... ויהי לפלא...

יהי רצון שנזכה לילך בדרכיו, וללמוד מהליכותיו, עדי ביאת גוא"צ, אכי"ר.

שיח היראה

מתוך ספר "אורחות יושר" להרב זצוק"ל

תורה לא נקנית בקלות

יש בחורים שחושבים שהתורה תלך להם קל וכשרואים שלא הולך קל חושבין שאין מסוגלים ללמוד ומתייאשים וסופם שמפסיקים ללמוד וזה טעות גדול שהתורה א"א שתלך קל כמ"ש במגילה (ו' ב') אם יאמר לך אדם לא יגעתי ומצאתי אל תאמן כי אין התורה נקנית אלא בעמל ויגיעה וכ"כ הרמב"ם (בפ"ג מת"ת ה"ו) מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה לא יסיח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על לבו שיקנה התורה עם העושר והכבוד כאחת כך הוא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחי' ובתורה אתה עמל כו' אין ד"ת מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתי' אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה כו' אע"פ שמצוה ללמוד ביום ובלילה אין אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות בכתר התורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפי' א' מהן בשינה ואכילה ושתי' ושיחה וכיוצא בהן אלא בת"ת ודברי חכמה עכ"ל הרמב"ם.

לא העיקר כשרון, אלא התמדה

והרוצה להיות ת"ח אמיתי צריך לשקוד הרבה על התורה וללמוד בהתמדה והדבר ידוע בישיבות שלא הבעלי כשרון הצליחו בדרך כלל אלא המתמידים והחילוק בין בעל כשרון לשאינו בעל כשרון הוא שמי שאינו בעל כשרון צריך ללמוד הענין עוד חצי שעה או שעה אבל אח"כ שניהן שוין ואפי' מי שחלש מאד בכשרון אם יתמיד כבר הבטיחו חז"ל שיצליח [ובלבד שיהא ירא שמים] כמ"ש במגילה (שם) יגעתי ולא מצאתי אל תאמין ועי' בחיי עולם מאאמו"ר זללה"ה ח"ב פי"ב שהביא מחוט המשולש מעשה בבחור א' בן י"ז שבא להחת"ס ורצה ללמוד והוא לא למד מעולם והחת"ס קיבל אותו וביקש להבחורים שילמדו אתו והוא הי' קשה לשמוע ומהיר לאבד ולא הצליח כלום ומ"מ מרוב שקידתו לא עזב התורה ובמשך הזמן הצליח וגם עשה פרי ונעשה ת"ח גדול ורב בעיר גדולה ונזכר הרבה פעמים בתשובות חתם סופר ע"ש.

עיקר הקושי הוא בהתחלה

ובאמת עיקר הקושי הוא בתחלה אבל אח"כ כשמתרגל בתורה ונהנה ממנה [אף שגם אז יש נסיונות תמיד כידוע] אבל עיקר הקושי יורד אז וכבר אמרו חז"ל (זח"ח בראשית ה' ב' במדה"נ) התורה נקראת תושי' בתחלה ואח"כ גבורה שנא' לי עצה ותושי' וגו' תדע לך כי בתחלה נקראת תושי' שמתשת כחו של אדם מפני שיש לו להלחם עם יצה"ר ולכתת כל גופו בביהמ"ד עד שירגיל אותו בתורה כיון שהוא רגיל לעסוק בתורה אז יש לו שמחה וגבורה שנא' אני בינה לי גבורה עכ"ל וכ"ה בספרי האזינו בפ' כשעירים עלי דשא כשאדם הולך ללמוד תורה תחלה בתחלה נופלת עליו כשעיר ואין שעיר אלא שד שנא' ושעירים ירקדו שם וכ"ה בקה"ר (פ"א סי' ח') כל הדברים יגעים אפי' ד"ת מיגעין את האדם בתחלה אדם נכנס ללמוד תורה והן מטהרין לו את הטמא ומטמאין את הטהור והוא אינו יודע שכל מה שהן מתישין בהן כחו סוף שהוא מוציא קלות וחמורות וגזרות שוות וטומאה וטהרה ואיסור והיתר ע"כ.

לפום צערא אגרא

ועי' בס' חוסן יהושע פ"א שכתב לשום אל לבו כי כובד עבודת השקידה לא יאריכו לו ימים בו ולא ימשוך זמן רב אשר יצטרך לכוף את יצרו בחזקה כי בהרגילו את עצמו לשקוד על תלמודו משך זמן הנה ההרגל וזכות התורה שלמד בצער יפעול בו להחליף טבעו ולאמץ שקידתו יום יום וכמו שארז"ל (שהש"ר פ"א) נמשלה התורה בשמן דכתיב שמן תורק שמך מה שמן זה תחלתו מר וסופו מתוק כך הם ד"ת אדם מצטער בהם בתחלה ועושה בהם אחרית טובה שנא' והי' ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד וע"ש שהאריך בזה (וכדאי מאד ללמוד בספר הזה כי כולו נתייסר על שקידת התורה ע"ש) ולפום צערא אגרא וכמה שיקשה לו בתחלה כנגד זה יצליח בסופו רק שיתחזק בתורה בכל כחו ועקשן יצליח.

בן תורה צריך שקיעות מוחלטת בתורה

ועי' בקריינא דאגרתא לאאמו"ר זללה"ה (ח"א סי' ל"ה וח"ב סי' ג') שכתב שבן תורה בשנות עלי' אין לו להתעסק בשום דבר אחר ולא לקרוא עתונים אפי' דתיים ולא להתעסק בעניני מפלגות יהי' איזה שיהי' שכ"ז מפסיד לשקידת התורה כי קדושת התורה קודמת לכל כי היא תכלית בריאת העולם ובזכותה אנו קיימין ע"ש.

ארחות יושר פרק כ"ט - ערך תורה

מילח בסלע

דרך הלימוד

יהודי פנה אל הרב זצ"ל בשאלה, ענין כתיבת חידושי תורה הינו כמובן ענין גדול, אלא שהוא מסופק, אם משקיע בכך זמן הרבה, האם יש לו לחשוש משום ביטול תורה, שבאותו הזמן יכל להספיק, הרב השיב נחרצות:

'אין בזה ביטול תורה כלל ויכול לכתוב כרצונו'

לאחר דין ודברים נוסף, ראה הרב צורך, להוסיף על דבריו הראשונים ולהשיב לשואל ביתר ביאור, וכה כתב:

'הדרך הישרה לקבוע חלק מהיום ללימוד עיון וזה יכול לעיין כרצונו וגם לכתוב כרצונו וחלק מהיום ללמוד בקיאות ובזה יש להשתדל ללמוד הרבה ולהספיק כמה זמן לקבוע לכל דבר אין בזה כלל ותלוי בכל אחד כפי הצלחתו יותר'

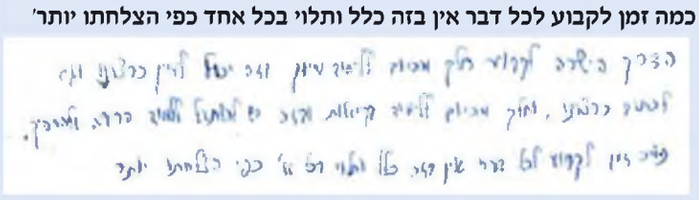

המכתב נשלח ע"י בעמח"ס 'הכתב והמכתב' וראה בספרו בירור הדברים היטב

בס"ד

דַּבֵּר בְּעִתּוֹ מַה טּוֹב

דעת נוטה
במדבר

תשובות רבינו הקדוש
מרן הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה
על חומש במדבר

נלקט מתוך עשרות אלפי תשובות שהשיב בכתב ידו
ונופו על ידו בי"נ נפה

בתוספת מקורות וביאורים
בעריכת תלמידי חכמים מופלגים רבני 'דעת נוטה'
בראשות בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

שיח אמונה

מכון להאדרת ספרי רשבבה"ג
מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

להשיג בבית מרן זצוק"ל
או בחנויות הספרים המובחרות
לכמויות: מכון שיח אמונה 03-3077700

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

חיזוק עצום לקראת מתן תורה בהצטרפות המוני בית ישראל ללימוד בסדרי הלימוד ב'שיח התורה' ובפרט בסדר 'שיח ההלכה' ללימוד הלכות שבת, כשהמוני בית ישראל המבקשים להכיר טובה להרב זצוק"ל, מצטרפים לסדרי הלימוד השונים שהוקמו ע"י מכון 'שיח אמונה' במסגרת מפעל 'שיח התורה', וזוכים להשיב לו תורה על ידי לימוד בסדרי הלימוד שהוקמו לטובת נשמתו.

לאור ההתקדמות בלימוד הלכות הדלקת הנרות בסדר הלימוד 'שיח ההלכה', החל מימים אלו, ניתן יהיה להגביר חיילים ולהוסיף עמל על השקידה הקבועה על ידי כתיבת סיכומי הלכות וביאורי סוגיות. כאשר בכל שבוע ניתן יהיה לשלוח מאמר אחד, שתוכנו סיכום ההלכות הנלמדות ב'שיח ההלכה' או בירור והרחבה של סוגיה מהעניינים הנלמדים ב'שיח ההלכה'. הלומדים שיעלו על הכתב סיכומים וביאורים על החומר הנלמד בהלכות שבת, יקבלו ביום בדיקת החומר, 7 כרטיסי כניסה נוספים להגרלות היומיות. המאמרים נדרשים להיות לכל הפחות 2 עמודי דפדפת 5A, או דף מוקלד 4A מלא.

את המאמרים וסיכומי הסוגיות ניתן להעביר בתיבת 'שיח אמונה' בכניסה לבית מרן זצוק"ל, בפקס 03-5479183 או בדוא"ל se3077700@gmail.com.

לאחר סיומם של 60 הימים הראשונים מאז יסוד 'שיח ההלכה', וכפי שפורסם בעת יסוד התכנית, כל הלומדים שהשתתפו בלפחות 45 ימי לימוד, יקבלו במתנה ללא הגרלה מארז זמירות מהודר 'שיח תפילה', עם ביאורים הנהגות והלכות מהרב זיע"א - בהוצאה ראשונית של מכון 'שיח אמונה' במיוחד לכבוד לומדי הלכות שבת ב'שיח התורה'.

בימים אלו נשלמת הדפסת מארזי הזמירות, וכלל הזכאים יקבלו הודעה אישית על זכאותם ודרכי קבלת המארז.

התחדשות והתחלות חדשות במסלולי 'שיח התורה' המהוות הזדמנות להצטרף להמוני עמלי התורה, בעת שלומדי 'בדרכו 8 דפים ביום' החלו בלימוד מסכת פסחים, כאשר בני העלייה שהתרחבו ספסליהם מאז הסיום הראשון שהתקיים בערב פסח, עמלים דבר יום ביומו באופן מעורר השתאות, על שמונת דפי גמרא, לפי ההנהגה שנהג בעצמו הרב זצוק"ל במשך רבות בשנים.

במקביל, התחילו לומדי 'בדרכו - רמב"ם בשנה' בלימוד הלכות ברכות. כמו כן, התחילו לומדי 'בתורתו - דרך אמונה' בלימוד הלכות תרומות.

יצויין, לרגל פתיחת לימוד דרך אמונה חלק ב' נוסף בשיח התורה מסלול "דרך אמונה- ביאור ההלכה וציון ההלכה" בהספק של הלכה אחת ליום.

ההתחלות החדשות מהוות הזדמנות להתחדשות ושעת הכושר להצטרף ללגיונו של מלך להמוני עמלי התורה השוקדים להשיב טובה להרב זצוק"ל בלימוד וחיזוק ע"י המפעל הגדול 'שיח התורה' שהוקם לעילוי נשמתו הטהורה על ידי מכון 'שיח אמונה', בסדרי לימוד בכמה דרכים, לפי טבעם ורצונם של הלומדים.

מחיל אל חיל: לאור הצלחת תכנית 'שיח ההלכה', ובתרומת נדיבי עם, כל הלומדים שילמדו וישתתפו נכונה בתכנית לכל הפחות 45 ימי לימוד, מעתה ועד סוף הזמן ביום ט' באב, יקבלו במתנה ללא הגרלה, שי נוסף ומיוחד ללומדי 'שיח ההלכה': חיבור 'ארחות חיים להרא"ש' ממרן זצוק"ל שיוצא לאור במהדורה חדשה, מהדורת כיס מתוקנת ומפוארת.

ניתן להרשם ולהצטרף לסדרי 'שיח ההלכה' ולכלל סדרי 'שיח התורה' בשלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בחיפוש 'שיח התורה'. לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת פרטים נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל se3077700@gmail.com.

ארחות חיים להרא"ש

א

ארחות חיים להרא"ש

ליום ראשון

א. (א) להתרחק מן הגאוה בהכלית הריחוק,

(א) להתרחק מן הגאוה גבה לב ע"כ (ומלשון רבנו בחבלית הריחוק משמע דפסק כרנב"ח וכ"פ סוטה ה' א' א"ד חייא בר הרמכ"ים פ"ב מה' דיעות אפי א"ד ה"א צריך שיזהא ה"ג ע"ש ומשמע דטעמא בו א' משמונה בשמיניות משום דקבעו לרנב"ח במוף א"ר הונא בדד"י ומצטרא שמעתא משמע דהבי לי' כי פאסא לשבילתא תילכתא אך קג"ע דהא כל אמר רבא בשמתא דאית הני אמוראי פליגי עלי' בי' ובשמתא דלית בי' ואפשר דפסקו הכי משום אר"י בר יצחק לא מינו' דסתם מתני' דאכות פ"ד ולא מקצתה מי זוטר מא' מ"ד משמע כוותי' דתנן דכתיב בי' תיובתא ה' כל מאד מאד הוי שפל רוח

הדמיית חיבור 'ארחות חיים להרא"ש' שיעתיד לצאת במהדורה חדשה ומפוארת לכבוד מתמידי לימוד הלכות שבת שע"י 'שיח התורה'

לרגל ימי ספירת העומר השנה, הוציא לאור מכון 'שיח אמונה' לוח ספירת העומר ייחודי, ובו הנהגות ועובדות מדברי הרב זצ"ל על מ"ח קנייני תורה, בשילוב תמונות וכתבי יד מרתקים. בלוח שיצא לאור ממשנתו של הרב זצ"ל הובאו גם הלכות ספירת העומר ממרנא החזון איש זצ"ל.

כהערכה ללומדי 'שיח התורה' נשלח הלוח לביתם של אלפים מנבחרי הלומדים, שקבלו את הלוח בדיוור ישיר, ובתפילה להצלחתם בהמשך ההתמדה והעמידה בכור המבחן בסדרי הלימוד לע"נ הרב זצוק"ל.

שיעורי הירושלמי

נמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל ע"י בנו

הגאון רבי **יצחק שאול קניבסקי** שליט"א

מועד השיעור בזמן קיץ לאחר תפילת מנחה

בבית שני בבית המדרש לדרמן בשעה 13:10

בימים אלו עומדים לקראת סיום הלימוד **במסכת שבת** לע"נ הרב זצ"ל

ובתאריך י"ט בסיון מתחילים אי"ה את הלימוד **במסכת עירובין**, כשאיפתו ולטובת נשמתו

ניתן גם לשמוע את השיעורים במערכת 'קול הלשון'

ובמספר ישיר 073-321-2004

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

תלמידי ישיבת 'נתיבות מרדכי' מירושלים הגיעו לבית הרב זצוק"ל, וקיימו מעמד סיום מסכת מגילה, שאת הקדיש אמר בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א, לע"נ אביו הרב זצוק"ל

תלמידי ישיבה לצעירים רכסים הגיעו לבית הרב זצוק"ל, וקיימו מעמד סיום מסכת בראשות בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א, לע"נ אביו הרב זצוק"ל, בנוסף זכו התלמידים להבחן ולהתברך מפי הגרי"ש שליט"א

תלמידי ישיבה לצעירים 'היכל ברוך' מתל אביב הגיעו לבית הרב זצוק"ל לבחינה ושמיעת דברי ברכה מפי בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

תלמידי ישיבת 'חפץ חיים' הגיעו לבית הרב זצוק"ל, להתברך ולשמוע דברי חיזוק מבנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

תלמידי ישיבת 'כנסת יונה' הגיעו לבית הרב זצוק"ל, לבחינה ושמיעת דברי ברכה מפי בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

בני אחת הקהילות מצרפת הגיעו לבית הרב זצוק"ל, להתברך ולשמוע דברי חיזוק מבנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

בס"ד

התחדשות והצטרפות המוני בית ישראל ללימוד בסדרי הלימוד ב'שיח התורה'

ובפרט בסדר 'שיח ההלכה' ללימוד הלכות שבת בו עוסקים כעת בהלכות הדלקת הנרות

כתיבת סיכומי הלכות וביאורי סוגיות

לאור ההתקדמות בלימוד הלכות הדלקת הנרות בסדר הלימוד 'שיח ההלכה'
החל מהשבוע, ניתן יהיה להגביר חיילים ולהוסיף עמל על השקידה הקבועה
בכתיבת סיכומי הלכות וביאורי סוגיות

ככל שבוע ניתן יהיה לשלוח מאמר אחד, שתוכנו סיכום ההלכות הנלמדות ב'שיח ההלכה'
או ביזור והרחבה של סוגיה מהעניינים הנלמדים ב'שיח ההלכה'

• • •

הלומדים שיעלו על הכתב סיכומים וביאורים על החומר הנלמד בהלכות שבת,
יקבלו ביום בדיקת החומר, 7 כרטיסי כניסה נוספים להגרלות היוזמיות

• • •

המאמרים נדרשים להיות לכל הפחות 2 עמודי דפדפת A5, או דף מוקלד A4 מלא

ניתן להניח כתיבת 'שיח אמונה' בכניסה לכית מרן זצוק"ל, בפקס 03-5479183 או בדוא"ל se3077700@gmail.com

חלוקת השי מארז זמירות מהודר 'שיח תפילה'

לאחר סיומם של 60 הימים הראשונים
מאז יסוד 'שיח ההלכה'

וכפי שפורסם בעת יסוד התכנית, כל הלומדים
שהשתתפו בלפחות 45 ימי לימוד יקבלו
במתנה ללא הגרלה מארז זמירות 'שיח תפילה',
עם ביאורים ההגות והלכות מרבינו מרן זיע"א

בהוצאה ראשונית של מכון 'שיח אמונה'
במיוחד לכבוד לומדי הל' שבת ב'שיח התורה'

בימים אלו נשלמת הדפסת המארזים
וכלל הזכאים יקבלו הודעה אישית
על זכאותם וזרכי קבלת המארז

שי ייחודי ללומדי 'שיח ההלכה' עד סוף הזמן

חיבור 'ארחות חיים להרא"ש' ממרן זצוק"ל
במהדורה חדשה ומפוארת

מחיל אל חיל: לאור הצלחת תכנית
'שיח ההלכה', ובתרומת נדיבי עם,
כל הלומדים שילמדו וישתתפו נכונה
בתכנית לכל הפחות 45 ימי לימוד

מעתה ועד ט' באב
יקבלו במתנה ללא הגרלה

את החיבור 'ארחות חיים להרא"ש'
ממרן זצוק"ל במהדורה חדשה,
מהדורת כיס מתוקנת ומפוארת

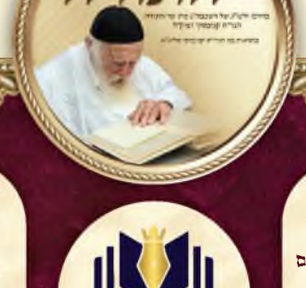

להצטרפות למסלולי הלימוד וההתחזקות
חייגו למוקד "שיח התורה" 03-308-5000

שמות הזוכים מתפרסמים בקביעות
ב'שיח התורה' שב'נדרים פלוס'

הזכיות מחולקות בכית מרן זצוק"ל
רחוב רשב"ם 23 בני ברק

'בדרכו'
לימוד כל התורה בשנה אחת כפי שנהג מרן זצוק"ל

בראש המסלולים - מאות הלומדים 8 דף מהש"ס בכל יום

'מתורתו'
להגות בספריו ובתורתו של מרן זצוק"ל

בספרים 'דרך אמונה', 'דרך חכמה', 'שונה הלכות', 'ארחות ישר'

'שיח ההלכה'
ללימוד הלכות שבת בשנה אחת

הזדמנות פז לקניין נצח בהלכות המנחות ב'משנה ברורה'

'ירושלמי'
סדרי לימוד קבועים בשני מסלולים

כולל סדר הלימוד הנמסר בשיעור לע"נ מרן זצוק"ל הנמסר ע"י בנו הגרי"ש שליט"א

שיח אמונה
מכון לתאורית ספרי רשבטמ"ץ מרן הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל

'משנתית ש"ס בשנה'
לסיים את ששה הסדרים בשנה אחת

'מסיימים לזכרו'
אלפי ש"סים שנלקחו ללימוד לע"נ מרן זצוק"ל בשנה זו

'לעילוי נשמתו'
לימוד בכל יום ויום של פרקי משניות ואמירת תהילים

'כהנהגתו'
במיוחד לנשים, לקבל ולהתקדיך להתפלל שלוש תפילות ביום

שמואל אלדד מו"ץ רמתורתו · 100 ש"ח ה' אייר הרב שמואל קרישר אלעד משניות · 300 ה' אייר הרב יחיאל גנס ירושלים · ספר ה' אייר הבה"ח שמואל אלדד מודיעין עילית שיח ההלכה · ספר ה' אייר הבה"ח יעקב ישראל גרליץ בני ברק שיח ההלכה · ספר ה' אייר הרב שמואל אלדד מו"ץ רמתורתו · ספר ה' אייר התלמיד אליהו לשישקסי בני ברק שיח ההלכה · ספר ה' אייר התלמיד אברהם יצחק מאיר ויינגרטן ירושלים משניות · 10000 ש"ח ה' אייר הרב ה. · עמר ביתר עילית בדרכו 8 דף · ספר ה' אייר הרב אשר יוסף שטרנבוך בני ברק · 5000 ש"ח ה' אייר הרב שיח ההלכה · ספר ה' אייר הגר / התלמידה רות הרשלר פתח תקוה נהנהגתו · ספר ה' אייר הרב בנזר יצחקבו מודיעין עילית בתורתו · 300 ו' אייר הרב דוד לדזה מודיעין עילית בתורתו · ספר ו' אייר הרב משה מרינער מודיעין עילית משניות · ספר ו' אייר הרב משה יהודה איינזנר מודיעין עילית משניות · ספר ו' אייר הרב אביגדור בנגר משניות · ספר ו' אייר הרב שלמה חיים גולשטבסקי ירושלים שיח ההלכה · ספר ו' אייר הרב שאוסקי חיכה שיח ההלכה · 10000 ש"ח ו' אייר הרב שמעון זייד בני ברק שיח ההלכה · ספר ו' אייר הרב יצחק ויצמן מו"ץ בתורתו · ספר ו' אייר הבה"ח דוד קליין מו"ץ בדרכו 8 דף · 300 ז' אייר הרב שלמה אבן צור ירושלים בתורתו · ספר ז' אייר הרב בנימין לב מו"ש משניות · ספר ז' אייר הרב מרדכי פריד מודיעין עילית שיח ההלכה · ספר ז' אייר הרב יורם שמואל מזרחי מו"ץ בתורתו · ספר ז' אייר הרב יוסף שוורץ בני ברק משניות · ספר ז' אייר הרב לוי יצחק מגיד ירושלים משניות · 10000 ש"ח ז' אייר הרב שייינר בני ברק שיח ההלכה · ספר ז' אייר הרב דניאל גרבי קרית אתא בדרכו משנב · ספר ז' אייר הרב צבי אפטרגוט בני ברק · 1000 ש"ח ז' אייר הגר / התלמידה שלוותציון תהילים · ספר ז' אייר הרב אברהם דוברמן בני ברק בתורתו · ספר ז' אייר הרב אריה מרדכי רבינוביץ ירושלים ירושלמי · ספר ז' אייר התלמיד מאיר סבג ו-ם שיח ההלכה · 5000 ש"ח ח' אייר הרב שלמה אזרחי ירושלים משניות · 10000 ש"ח ח' אייר הרב שיח ההלכה · ספר ח' אייר הרב יעקב בן שמעון ו-ם שיח ההלכה · ספר ח' אייר הרב חיים ברנטדורפר נתניה שיח ההלכה · ספר ח' אייר הרב אלימלך בש מו"ץ בתורתו · ספר ח' אייר הרב ישראל וולף בני ברק שיח ההלכה · ספר ח' אייר התלמיד חיים גולדבלט מודיעין עילית משניות · ספר ח' אייר הבה"ח אהרון שמש אלעד שיח ההלכה · 300 ח' אייר הבה"ח עקב ישראל ולנשטיין מודיעין עילית משניות · 100 ש"ח ח' אייר הגר / התלמידה אלישבע גרינברג אלעד בהנהגתו · 100 ש"ח ח' אייר הבה"ח אליהו קדושי ביתר עילית משניות · ספר ח' אייר התלמיד אשיקי קירמה יהושע מילר ירושלים משניות · ספר ח' אייר התלמיד הרב ישראל שולצינגר בני ברק ירושלמי · ספר ט' אייר משה צבי קנר בני ברק בתורתו · 300 ט' אייר הרב יהודה קרשינסקי ירושלים שיח ההלכה · 100 ש"ח ט' אייר יצחק כליף בני ברק בתורתו · ספר ט' אייר הרב חזקיהו התלמיד יחזקאל חשין מו"ש שיח ההלכה · ספר ט' אייר אברהם כלדמן אלעד בתורתו · ספר ט' אייר הרב שלמה מיכל שרייבר פתח תקוה נהנהגתו · ספר ט' אייר איר הרב אברהם אייזנשטיין ביתר עילית משניות · ספר איר הרב דוד לדזה מודיעין עילית בתורתו · ספר י' איר הרב שמואלי ציון מודיעין עילית שיח ההלכה · 1000 100 ש"ח י' אייר הגר / התלמידה בלומה מילר בני ברק נהנהגתו · 300 י"א אייר הרב יצחק כהן בית שמש בתורתו · ספר י"א אייר הרב יהושע משניות · ספר י"א אייר הרב מאיר גולד ירושלים שיח ההלכה · ספר י"א אייר הרב מרדכי קנר בני ברק משניות · ספר י"ב אייר הרב יעקב נויבירט מו"ש שיח ההלכה · 100 ש"ח י"ב ר' אייר הרב אריה זאב מלנסקי מו"ע בתורתו · ספר י"ב ר' אייר הרב אליהו קלייער בני ברק משניות · 300 י"ב ר' אייר הרב דוד פריזיד ביתר עילית משניות · ספר י"ב הרב בן ציון דינר אופקים שיח ההלכה · ספר י"ב אייר הבה"ח אהרון שמש אלעד ירושלמי · ספר י"ב אייר הגר אייר הרב הרשלר חנוך ירושלמי · ספר י"ג אייר הרב אברהם עוביה זוהר בני ברק משניות · ספר י"ג אייר הרב אליאש ירושלים בתורתו · ספר י"ג אייר הרב יעקב התלמידה מנה זיגלמן בני ברק נהנהגתו · 1000 ש"ח י"ג ספר י"ג אייר הבה"ח חיים מרדכי בן שמעון ו-ם שיח בתורתו · ספר י"ג אייר התלמיד מרדכי שלום בתורתו · משניות · ספר י"ג אייר הרב מרדכי קוזמן בני ברק שיח ברק בדרכו משנב · ספר י"ד אייר הרב יהודה אריה התלמידה רחל קטרי בית שמש נהנהגתו · 300 י"ד אייר הרב יעקב יחיאל אנדערי מו"ש שיח ההלכה · ספר י"ד

איר הרב מאיר נתנזון בני ברק שיח ההלכה · ספר י"ד הכהן ארנטרי מו"ע משניות · 8 דף · ספר י"ד אייר הרב ת. ספר י"ד אייר הבה"ח אלתון · 100 ש"ח י"ד אייר התלמיד משניות · 100 ש"ח י"ד אייר מודיעין עילית נהנהגתו · שיח ההלכה · ספר י"ד אייר · 1000 ש"ח ט"ו אייר הרב ההלכה · ספר ט"ו אייר הרב בתורתו · ספר ט"ו אייר הרב · ספר ט"ו אייר הרב אביגדור אייר הרב יצחק כליף בני ברק הגר / התלמידה יהודית ויסמן ט"ו אייר הגר / התלמידה נהנהגתו · ספר ט"ו אייר הרב יהודה שפיר ירושלים שיח דוד זוסמן ירושלים שיח ההלכה · 300 ט"ו אייר הרב בתורתו · ספר ט"ו אייר הרב אליהו פלקסן מודיעין עילית נהנהגתו · התלמידה רחל תמר גולדנטל מודיעין עילית נהנהגתו · ספר ט"ו אייר אשר הופמן בני ברק ירושלמי · ספר ט"ז ט"ז אייר הרב אביגדור / התלמידה אסתר שפיירא אלעד נהנהגתו · 100 ש"ח ט"ז אייר הרב דוד בריסק עפולה משניות · אייר הרב שלמה כהן ו-ם ירושלמי · ספר ט"ז אייר הרב הבה"ח נפתולי קיינסברג אשדוד ירושלמי · ספר ט"ז משניות · 300 ט"ז אייר התלמיד עקיבא נגדה"ם אלעד משניות · ספר ל' ניסן הרב יוסף מנטליסט בני אלחדד בית שמש נהנהגתו · ספר י"ז אייר הרב שרגא מרדכי פריד מודיעין עילית שיח ההלכה · 100 ש"ח י"ז ז"ז אייר הרב יעקב זוננבנדב ביתר עילית שיח ההלכה · ז"ז אייר הגב / התלמידה רבקה שטרנבוך בית שמש בדרכו 8 דף · 100 ש"ח י"ז אייר התלמיד פרנץ ירושלים בתורתו · ספר י"ז אייר הרב נח ותמרנד אלעד שיח שיח ההלכה · ספר י"ח אייר הבה"ח שמואל קטרים בתורתו · ספר י"ח אייר הרב שלמה אבן צור ירושלים ההלכה · ספר י"ח אייר הרב אריה פאס בני ברק בדרכו · ספר י"ח אייר הרב יעקב ונשל בני ברק שיח ההלכה · ש"ח י"ח אייר הבה"ח מרדכי שלמה אדלר בני ברק שיח עילית שיח ההלכה · ספר י"ח אייר התלמיד מאיר שלמה הילסון ו-ם בתורתו · ספר י"ח אייר התלמיד יעקב התלמיד דיסקינד יקותיאל דוד בית שמש משניות · 100 כהנהגתו · ספר י"ח אייר הבה"ח דוד קליין מו"ע בתורתו

הבה"ח שמואל אלדד מודיעין עילית שיח ההלכה · ספר ה' אייר הרב יחיאל גנס ירושלים · ספר ה' אייר הבה"ח יעקב ישראל גרליץ בני ברק שיח ההלכה · ספר ה' אייר הגב / התלמידה רות הרשלר פתח תקוה נהנהגתו · ספר ה' אייר הרב בנזר יצחקבו מודיעין עילית משניות · ספר ה' אייר הרב משה מרינער מודיעין עילית משניות · ספר ה' אייר הרב משה יהודה איינזנר מודיעין עילית משניות · ספר ו' אייר הרב אביגדור בנגר משניות · ספר ו' אייר הרב שלמה חיים גולשטבסקי ירושלים שיח ההלכה · 10000 ש"ח ו' אייר הרב שאוסקי חיכה שיח ההלכה · 10000 ש"ח ו' אייר הרב שמעון זייד בני ברק שיח ההלכה · ספר ו' אייר הרב יצחק ויצמן מו"ץ בתורתו · ספר ו' אייר הרב יוסף שוורץ בני ברק משניות · ספר ז' אייר הרב לוי יצחק מגיד ירושלים משניות · 10000 ש"ח ז' אייר הרב שייינר בני ברק שיח ההלכה · 100 ש"ח ז' אייר הגב / התלמידה שלוותציון תהילים · ספר ז' אייר הרב אברהם דוברמן בני ברק בתורתו · ספר ז' אייר הרב אריה מרדכי רבינוביץ ירושלים ירושלמי · ספר ז' אייר התלמיד מאיר סבג ו-ם שיח ההלכה · 5000 ש"ח ח' אייר הרב שלמה אזרחי ירושלים משניות · 10000 ש"ח ח' אייר הרב שיח ההלכה · ספר ח' אייר הרב יעקב בן שמעון ו-ם שיח ההלכה · ספר ח' אייר הרב חיים ברנטדורפר נתניה שיח ההלכה · ספר ח' אייר הרב אלימלך בש מו"ץ בתורתו · ספר ח' אייר הרב ישראל וולף בני ברק שיח ההלכה · ספר ח' אייר התלמיד חיים גולדבלט מודיעין עילית משניות · 100 ש"ח ח' אייר הגב / התלמידה אלישבע גרינברג אלעד בהנהגתו · 100 ש"ח ח' אייר הבה"ח אליהו קדושי ביתר עילית משניות · ספר ח' אייר התלמיד משה חיים שמש אלעד שיח ההלכה · ספר ח' אייר התלמיד אשיקי קירמה יהושע מילר ירושלים משניות · ספר ח' אייר התלמיד יעקב ישראל שולצינגר בני ברק ירושלמי · ספר ט' אייר הרב משה צבי קנר בני ברק בתורתו · 300 ט' אייר הרב יהודה קרשינסקי ירושלים שיח ההלכה · 100 ש"ח ט' אייר יצחק כליף בני ברק בתורתו · ספר ט' אייר הרב חזקיהו התלמיד יחזקאל חשין מו"ש שיח ההלכה · 1000 ש"ח ט' אייר אברהם כלדמן אלעד בתורתו · ספר ט' אייר הרב שלמה מיכל שרייבר פתח תקוה נהנהגתו · ספר ט' אייר איר הרב אברהם אייזנשטיין ביתר עילית משניות · ספר איר הרב דוד לדזה מודיעין עילית בתורתו · ספר י' איר הרב שמואלי ציון מודיעין עילית שיח ההלכה · 1000 100 ש"ח י' אייר הגב / התלמידה בלומה מילר בני ברק נהנהגתו · 300 י"א אייר הרב יצחק כהן בית שמש בתורתו · ספר י"א אייר הרב יהושע משניות · ספר י"א אייר הרב מאיר גולד ירושלים שיח ההלכה · ספר י"א אייר הרב מרדכי קנר בני ברק משניות · ספר י"ב אייר הרב יעקב נויבירט מו"ש שיח ההלכה · 100 ש"ח י"ב ר' אייר הרב אריה זאב מלנסקי מו"ע בתורתו · ספר י"ב ר' אייר הרב אליהו קלייער בני ברק משניות · 300 י"ב ר' אייר הרב דוד פריזיד ביתר עילית משניות · ספר י"ב הרב בן ציון דינר אופקים שיח ההלכה · ספר י"ב אייר הבה"ח אהרון שמש אלעד ירושלמי · ספר י"ב אייר הגב אייר הרב הרשלר חנוך ירושלמי · ספר י"ג אייר הרב אברהם עוביה זוהר בני ברק משניות · ספר י"ג אייר הרב אליאש ירושלים בתורתו · ספר י"ג אייר הרב יעקב התלמידה מנה זיגלמן בני ברק נהנהגתו · 1000 ש"ח י"ג ספר י"ג אייר הבה"ח חיים מרדכי בן שמעון ו-ם שיח בתורתו · ספר י"ג אייר התלמיד מרדכי שלום בתורתו · משניות · ספר י"ג אייר הרב מרדכי קוזמן בני ברק שיח ברק בדרכו משנב · ספר י"ד אייר הרב יהודה אריה התלמידה רחל קטרי בית שמש נהנהגתו · 300 י"ד אייר הרב יעקב יחיאל אנדערי מו"ש שיח ההלכה · ספר י"ד

איר הרב מאיר נתנזון בני ברק שיח ההלכה · ספר י"ד הכהן ארנטרי מו"ע משניות · 8 דף · ספר י"ד אייר הרב ת. ספר י"ד אייר הבה"ח אלתון · 100 ש"ח י"ד אייר התלמיד משניות · 100 ש"ח י"ד אייר מודיעין עילית נהנהגתו · שיח ההלכה · ספר י"ד אייר · 1000 ש"ח ט"ו אייר הרב ההלכה · ספר ט"ו אייר הרב בתורתו · ספר ט"ו אייר הרב · ספר ט"ו אייר הרב אביגדור אייר הרב יצחק כליף בני ברק הגב / התלמידה יהודית ויסמן ט"ו אייר הגב / התלמידה נהנהגתו · ספר ט"ו אייר הרב יהודה שפיר ירושלים שיח דוד זוסמן ירושלים שיח ההלכה · 300 ט"ו אייר הרב בתורתו · ספר ט"ו אייר הרב אליהו פלקסן מודיעין עילית נהנהגתו · התלמידה רחל תמר גולדנטל מודיעין עילית נהנהגתו · ספר ט"ו אייר אשר הופמן בני ברק ירושלמי · ספר ט"ז ט"ז אייר הרב אביגדור / התלמידה אסתר שפיירא אלעד נהנהגתו · 100 ש"ח ט"ז אייר הרב דוד בריסק עפולה משניות · אייר הרב שלמה כהן ו-ם ירושלמי · ספר ט"ז אייר הרב הבה"ח נפתולי קיינסברג אשדוד ירושלמי · ספר ט"ז משניות · 300 ט"ז אייר התלמיד עקיבא נגדה"ם אלעד משניות · ספר ל' ניסן הרב יוסף מנטליסט בני אלחדד בית שמש נהנהגתו · ספר י"ז אייר הרב שרגא מרדכי פריד מודיעין עילית שיח ההלכה · 100 ש"ח י"ז ז"ז אייר הרב יעקב זוננבנדב ביתר עילית שיח ההלכה · ז"ז אייר הגב / התלמידה רבקה שטרנבוך בית שמש בדרכו 8 דף · 100 ש"ח י"ז אייר התלמיד פרנץ ירושלים בתורתו · ספר י"ז אייר הרב נח ותמרנד אלעד שיח שיח ההלכה · ספר י"ח אייר הבה"ח שמואל קטרים בתורתו · ספר י"ח אייר הרב שלמה אבן צור ירושלים ההלכה · ספר י"ח אייר הרב אריה פאס בני ברק בדרכו · ספר י"ח אייר הרב יעקב ונשל בני ברק שיח ההלכה · ש"ח י"ח אייר הבה"ח מרדכי שלמה אדלר בני ברק שיח עילית שיח ההלכה · ספר י"ח אייר התלמיד מאיר שלמה הילסון ו-ם בתורתו · ספר י"ח אייר התלמיד יעקב התלמיד דיסקינד יקותיאל דוד בית שמש משניות · 100 כהנהגתו · ספר י"ח אייר הבה"ח דוד קליין מו"ע בתורתו

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה **הגר"ח קניבסקי** זצוק"ל

גיליון מס' 518 חג השבועות - נשא
תשפ"ג שנה אחת עשרה

לעילוי נשמת רבן של ישראל
מרן שר התורה רבינו רבי **שמריהו יוסף חיים**
בן רבינו מרן **יעקב ישראל** זצוק"ל
שנו"מ מרת הרבנית **פעשא מרים** ע"ה
ולזכות **חיים ברוך** בן **שרה פעשא**
לברכה והצלחה בכל העניינים
תנצב"ה

בעלי אסופות

סדר ליל שבועות ומנהגי החג אצל רבינו זצ"ל

לומר בלילה תיקון ליל שבועות או ללמוד גמרא

רבינו זצ"ל היה מספר, ששאל בבחרותו את מרן החזו"א זצ"ל, איך ינהג כשניעור בליל שבועות, האם יאמר סדר 'תיקון ליל שבועות' או ילמד גמרא כמנהג הישיבות, והשיבו מרן החזו"א שיאמר תיקון ליל שבועות, ואמר שלאידך גיסא כשנשאל החזו"א על דבר זה מאחיין אחר [הגאון רבי מאיר גריינמן שליט"א], השיבו שילמד גמרא, וביאר רבנו זצ"ל שלכל אחד מהם ענה לפי דרכו, שלרבינו ענה שיאמר התיקון, כיון שידע שאביו הקהילות יעקב נהג לאומרו, ושאילת רבינו היא אם להמשיך במנהג זה או ללכת בדרך מנהג העולם, ולכן השיבו שיאמר התיקון ולא ישנה מנהג אביו, ולאידך גיסא השואל השני אביו נהג ללמוד כמנהג העולם, והוא זה שבא לשנות ולומר התיקון, לכן הורה לו שימשיך במנהגו. ועי' בס' תשובות הגר"ח (עמוד תשמ"ה) על השאלה איך לנהוג בזה, שהשיב, אצלינו המנהג לומר.

מנהג מרן החזו"א זצ"ל ומרן הקה"י זצ"ל בזה

ואמר רבינו זצ"ל שאביו מרן הקה"י זצ"ל היה אומר כל ליל שבועות תיקון ליל שבועות ותרי"ג מצוות, ומתפלל עם הנץ, אמנם מרן החזו"א זצ"ל לא אמר בליל שבועות תיקון ליל שבועות וגם לא היה ניעור כל הלילה וכידוע שהיה חלוש בגופו, עי' בס' ארחות רבנו (ח"ב ענייני שבועות עמוד קי"ז אות א).

מעשה רב מהגר"א והמגיד מדובנא

והיה רבינו זצ"ל מספר מהמגיד מדובנא, שהיה בביהמ"ד בליל שבועות עם הגר"א, ואמר לו הגר"א לומר התיקון, ואמר על זה המגיד מדובנא משל, לכפרי שבא לעיר הגדולה וראה לראשונה חנות עם חלון ראוה שיש שם דוגמאות ממה שמוכרים בחנות, ומצא חן בעיניו, וכשחזר לעירו נתן כל המעט שהיה לו בחנות בחלון ראוה, ולא הניח כלל סחורה בחנות, וכדי בזיון וקצף, כמו כן אמר המגיד תיקון ליל שבועות ה"ז מעין דוגמאות מכל חלקי התורה, ולמי שלומד כל השנה כל התורה כהגר"א לו נאה להניח דוגמאות מכל חלקי התורה, אבל לאדם כמוני ה"ז כנותן כל חנותו בחלון ראוה.

התיקון קודם לחובות של כל יום

ושאלתי את רבינו זצ"ל, איך לנהוג למעשה, ואמר לי תעשה כרצונך, ואמרתי שאעשה כפי שיורינו, ולמעשה זרזני רבינו זצ"ל לומר התיקון, שיש בזה ענין גדול ע"פ האריז"ל, ואמר את שאר החובות תלמד פעם אחרת, [ואף שלומד כל יום אמר שאי"ז נדר ויש לו תשלומין], אבל כעת זה הזמן המסוגל לאמירת התיקון כמו שסידר האריז"ל וכעין המובא בשל"ה, ולשאר הלימודים יש תשלומין בזמן אחר, ואחרי הלילה שאלני אם גמרתי התיקון, ואמרתי שלא הספקתי הכל, ואמר לי מה התעמקת שם כל כך, ואמר שיש תשלומין גם ביום ושנה הבאה תאמר בלילה, ופעם אחרת אמר יש תשלומין כל שבעה, ופעם אמר שיש תשלומין מעצרת ועד חנוכה... ותרי"ג מצות היה משלים ביום, ואמר שזה אפשר להשלים כל השנה. ועי' בס' פתחי חיים (מכתב ע"ה ס"ד) דכמו שבפסח יש מצות מצה ובסוכות סוכה וד' מינים כך בשבועות יש מצוה להיות ער כל הלילה, ועי' שם (אות ג) שהשיב רבינו דגם קטנים יש לחנכם לאמירת תיקון ליל שבועות, ובמועדי הגר"ח (ח"א סי' קפ"ג) נשאל אם לחנך הקטן להיות ניעור כל הלילה והשיב כרצונו.

סדר הלימוד שנהג רבינו זצ"ל

ולמעשה היה נוהג רבינו זצ"ל להופיע בהדרו בבית הכנסת לדרמן מיד אחרי סעודת ליל יו"ט, [ולפני צאתו לביהכנ"ס היה כל שנה מבקש מהרבנית ע"ה ברכה שלא ירדם], והיה יושב באמצע ביהכנ"ס במקום שיושבים עם הס"ת מאחורי הבימה, עם הטלית קטן הארוך, לאור יקרות של הלוקסים, ומראהו כמלאך ה', ושלא כדרכו כל השנה לנגן הלימוד בלחישה, כאן היה מגביה קולו ברמה בביהכנ"ס, בפרט כשהיה קורא פרשת בראשית היה אומר בקול ויהי ער ויהי בקר של כל יום, וכן ויכולו, וכן בעוד מקומות, ובפרט בסיום חומש, היה אומר בקול, ונשמע קולו בבואו אל הקדש 'חזק חזק ונתחזק'. אמר לי שנוהג לעמוד בכל המקומות שעומד בשנים מקרא. בשמות הקדושים שכתוב בתיקון אחרי כל חומש ונביא אמר שרק מהרהרים השם ולא אומרים בפה.

רבנו זצ"ל לא הקפיד לומר התיקון ללא הפסק, והיה עונה לשאלות, רק שהיה ממתין לסיום פרשה פתוחה או סתומה וכיו"ב [וכן היה נוהג גם בקריאת שמו"ת], והיה מפסיק מיד לשמוע השאלה ומסמן ומראה בידו להמתין עם עניית התשובה כשיגיע למקום שיכול לענות. כמו כן פעמים שלפי הצורך היה שותה באמצע [והיה פעמים שהיה הולך לבית בנו באמצע הלילה].

אמר לי שיש קפידא גם בליל שבועות לא ללמוד מקרא בלילה קודם חצות, אא"כ לומד בעיון, עי' שעה"צ (סי' רל"ח סק"א), ואמר לעיין בזה בס' כף החיים, ואמר דאינו יודע אם הסדר מעכב ויכול לומר המשניות לפני חצות ואח"כ מקרא, ולכן אמר שנוהג עד חצות ללמוד סדרי לימודו הקבועים, גמ' פסחים, רמב"ם הל' יו"ט, שו"ע הל' יין נסך, ומשנ"ב [היה לומד הלכות יו"ט, הלכות חג בחג], וכן למד חזון איש, ורק בחצות התחיל בלימוד תיקון ליל שבועות.

נהג כל השנים ללכת למקוה לטבול לפני עלוה"ש, ואמר שיש בזה ענין גדול כמש"כ מהאריז"ל עי' באה"ט (סי' תצ"ד ס"ז), ובשנים האחרונות שהיה קשה עליו הדבר עשה התרת נדרים. [והיה טובל בערב יו"ט במקוה שבבית אביו והיה שנה שמיאן ליסע ברכב כמש"כ בשבת קכ"ט ב' ובשו"ע סי' תס"ח ס"י להזהר מהקזת דם בערב שבועות וכן היה מסתפר יום קודם עיו"ט מטעם זה, ובס' שמענו כן ראינו ח"ב פ"ח סי' י"ב השיב רבינו זצ"ל די"א שטבילה לכבוד הרגל הוא דינא דאורייתא לטהר עצמו ברגל ולמעשה נוקטים שזה רק מנהג ולא מוזכר כלל בשו"ע].

שאלתי ע"ד אמירת היה"ר הנדפס קודם התיקון, ואמר שכיון שנתקן לזה הזמן שרי לאומרו, כמש"כ המט"א (סי' תקפ"ד סכ"ה) בענין תחינות בר"ה שחל בשבת. ושאלתי על מש"כ שם ואחתם למחר בספר הזכרון, ואמר שזה כתבו לאומרים התיקון בליל הוש"ר שהוא עת החיתום. והראתי שגם בזהר המודפס בתיקון כתוב שהלומדים יכתבו בספר הזכרון, ואמר ע"פ הגמ' בברכות (ו' א') תרי מיכתבן מילייהו בספר הזכרונות.

אמר לי שרצה לנוח בערב שבועות שיהיה לו כח להיות ער בלילה, ולא נרדם, ואמר ככה זה כשרוצים לנוח לא מצליחים.

היה שנים שבקש להוציאו בברכת לעולם יהא אדם, ואמר בשם מרן החזו"א זצ"ל, שחשש כיון שכתוב בתחילתו וישכם ויאמר, דצריך שישכים משינה להתחייב בברכה זו, והביא מהתוס' (ברכות מ"ו א' ד"ה כל ופסחים ק"ד ב' ד"ה כל) שתחילת הברכה הוא באתה הוא עד שלא נברא העולם [ועי' בס' שמענו כן ראינו ח"א פ"ד סי' ז'

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com
ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', **נשמח לקבל** עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שמתחיל מאתה הוא, וכ"כ בס' אעלה בתמר אות י"ד ובס' שאלת רב ח"ב פ"ג שאלה כ"ב, וכן הוכיח באשי ישראל פ"ה הערה ע"ג מדברי הפמ"ג סי' מ"ו סק"ט].

ללמוד אחר עלוה"ש כשאין מי שיוציאו בברכה"ת

אמר רבינו זצ"ל ששאל ממרן החזון איש זצ"ל אם היה ער בליל שבועות והגיע עלוה"ש, ואין כעת לפניו מי שיוציאו בברכות התורה אם אסור ללמוד בינתיים, והשיבו מרן החזו"א דשפיר יכול להמשיך ללמוד, דאף אם ברכוה"ת דאורייתא, האיסור ללמוד לפני ברכוה"ת הוא מדרבנן שלא ללמוד כשיכול לברך, וכל שא"א לו לברך מספק ואין כעת מי שיוציאו שפיר מותר ללמוד (דעת נוטה ח"ג סי' קצ"ג), ועי' גם בס' ארחות רבינו (ח"ג עמוד ר"ג ס"ו) ובמעשה איש (ח"ג עמוד ר"י).

מתי יש חיוב ברכוה"ת מה"ת

בגליון המשנה ברורה של רבינו הקשה על מש"כ המשנ"ב (סי' מ"ז סקכ"ח) דהניעור כל הלילה יש לו לצאת יד"ח ברכה"ת מאחר, הרי המשנ"ב (שם סק"א) הכריע שברכוה"ת דאורייתא וא"כ מספק יש לו לברך שנית, והשיב רבינו בכת"י [ובאר בע"פ] דמה"ת ודאי שאין חיוב לברך כל יום מחדש כיון שלא היה הפסק והיסח הדעת, וכל הספק הוא אם רבנן קבעו לברך ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר ובזה ספק ברכות להקל, ולכן סבר מרן החזו"א שיכול להמשיך ללמוד ללא ברכה (הנהגות והליכות לרח"ע הכהן נ"י פ"א ס"י והערה ח מפי רבינו).

כשיש מי שיוציאו לא ילמד

ונשאל רבינו זצ"ל על הלומד בליל שבועות כל הלילה האם כשהגיע עלוה"ש חייב להפסיק שאז נתחייב בברכוה"ת או שמותר להמשיך ללמוד, והשיב שלא ימשיך ללמוד (ס' הנהגת רבינו שו"ת עמוד רס"ח ס"ז) ונראה דהיינו באופן שיש מי שיוציאו דאז חייב לברך ולא יכול ללמוד ללא ברכה, וכ"כ בדינים והנהגות ממרן החזו"א (פ"א אות י"ב) שיכול ללמוד עד שיזדמן לו מי שיוציאנו, ועי' בס' זכרון בספר (עמ' ק"כ קכ"ח), וכ"כ רבינו בתשובה הנדפסת בקובץ 'יחלק שלל' על חג השבועות (שער י"א אות קל"ו) וז"ל כמדומה שהחזו"א הקיל בשעת הדחק שיכול ללמוד, והיינו דאינו היתר רק כשאין מי שיוציאו, ועי' בס' תורת אמך (ח"ג עמוד י"ד) דלכן כשהיה רבינו מתעורר בלילה היה נזהר אפי' מהרהור ד"ת רק היה מחשב שמות תנאים ואמוראים, ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"י סימן ע"ז) דבהגיע חיוב של ברכת התורה, כל לימוד תורה בלי ברכה"ת הוא בגדר איסור.

ראייה מסיפור יציא"מ ללא ברכוה"ת

ומובא מרבינו זצ"ל שאמר דיש ראיה טובה לדברי החזון איש, מהמבואר בהגש"פ שהתנאים עסקו בסיפור יציא"מ עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם הגיע זמן ק"ש והרי כבר קודם לכן היה להם להפסיקם לברכוה"ת, ומשמע דרשאים להמשיך בת"ת גם אחר עלוה"ש, עי' מש"כ בס' דרך שיחה (ח"ב עמוד רמ"ט), והעירו דלמה שהביא רבינו בשיח השדה (ברכות י"א ב' ד"ה שכבר) מהחזו"א א"כ במקיים מצות ק"ש או מגילה ליכא מצות ת"ת ואי"צ ברכוה"ת, וה"נ בסיפור יציא"מ אי"צ ברכוה"ת, עי' בקו' דקדוקי מצות (שבועות אות קי"א בהערה), אמנם כיון שמצות סיפור יציא"מ הוא רק בלילה א"כ בעלוה"ש היה להם לברך, ומוכח דרשאים להמשיך ללמוד ללא ברכוה"ת.

מנהגי יזכור ונר נשמה

אמר רבינו זצ"ל דבאמירת יזכור אומר שאני נודב ולא שאני נודר, ואינו מזכיר סכום מסוים, ועי' בס' פתחי חיים (מכתב צ"א ס"א) דבהדלקת נר נשמה יתכן דמקיים כיבוד אב ואם, והשיב שם (אות ג) דשמן זית עדיף וכ"ה בשו"ת חת"ס (אהע"ז ח"ב סי' כ"ה) מובא בפ"ת (אהע"ז סי' קס"ה ס"ז), ולמעשה נהג להדליק בנר נשמה מחלב, וכ' שם (אות ב) דאין להדליק ביו"ט רק אם ישתמש בזה, ועי' שם (מכתב ק"כ ס"א) דבחל יו"ט בע"ש ויש לו יא"צ בשבת ידליק בערב שבת.

מנהג אכילת מאכלי חלב בשבועות

בענין המנהג לאכול בשבועות מאכלי חלב שהובא ברמ"א (סי' תצ"ד ס"ג), אמר רבינו זצ"ל, שאצל מרן החזו"א זצ"ל, וכן בבית אביו מרן הקה"י זצ"ל, אכלו בלילה מאכלי חלב, אבל בביתו נהגו לאכול בבקר כי כך נהגה הרבנית ע"ה בבית אביה מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, כמנהג ירושלים, ובד"ז הולכים אחר מנהג האשה, [ראה בהגהותיו לס' אלא נדפס שם בהקדמה עמוד י' אות ד]. ועי' בס' פתחי חיים (מכתב ע"ד ס"א) שנשאל רבינו אם בליל יו"ט יש מצוה לאכול בשר, והשיב לא שמענו, ועי' במועדי הגר"ח (ח"ב סי' שכ"א).

בגדי יו"ט בשבת אחרי שבועות ואמירת שלום עליכם בליל שבת

רבינו זצ"ל אמר דביו"ט וחוה"מ המנהג שלובשים 'פראק' שהוא בגד חשוב מבגדי שבת, עי' בתוס' ב"ק (ל"ז א') מהירושלמי (ב"ק פ"ד ה"ב) מועד לשבתות שראה הבעלים במלבושים נאים אחרים וחשובים בעיניו נכרים זרים ואינו מכירם, וליו"ט קי"ל (סימן תקכ"ט ס"א) דבגדי יו"ט יהיו יותר טובים משל שבת כמש"כ בהגהות מיימוני (פ"ז מהלכות יו"ט) מהירושלמי קידושין (פ"א ה"ה) ובמטה אפרים (סימן תרכ"ה ס"ל) כתב גם ראוי שכל אדם יהיה לו בגדים מיוחדים ליו"ט נאים יותר משל שבת, [ועי' טעמא דקרא רות פ"ג ג' דיש גם בגדים מיוחדים לר"ח ובחתונה לא ילבש כל הבגדי שבת רק חלקם בגדי ר"ח ע"ש], והלובשים פראק ביו"ט ולא בשבת, כשחל שבת בערב יו"ט או לאחריו, ילבשו בגד יו"ט גם בשבת שלא יראה כמזלזל בשבת, וכן נהג לגבי נעלים שהיו לו נעלים ליו"ט שבשבת סמוך ליו"ט לבשם גם בשבת, וכן השטריימל שלבש בקידוש ביו"ט לבשו גם בשבת הסמוך ליו"ט, ובשנים האחרונות היה לו גם טלית ליו"ט, [ועי' בקונטרס דקדוקי מצות ח"א אות ס"ג שכן נהג גם אביו מרן הקה"י זצ"ל]. כשחל שבת במוצאי יו"ט לא אמר בליל שבת שלום עליכם ואמר שהמלאכים נשארו מליל יו"ט [ועי' בס' אלא פ"נ ס"ו שהיה שנים שלא הקפיד בזה].

הנהגות רבינו זצ"ל בעירוב תבשילין

רבינו זצ"ל היה מניח עירוב תבשילין אחרי מנחה, [ובס' שמענו כן ראינו ח"ב פ"ח סי' י"ח כ' דמדינא יכול לעשות כבר בבקר ומ"מ השיב שם דאין בזה ענין זריזין מקדימין ועי' שם סכ"ג דאין נפק"מ מתי עושה כי חל אח"כ], והיה מניח פת ותבשיל ונותן לא' שיזכה עבור כל בני הבית, ולבש הכובע והחליפה ואמר בהדין עירובא יהא שרא לנא לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא ולאפוקי ולמעבד כל צרכנא מיומא טבא לשבתא לנא ולכל בני ישראל הדרים בעיר הזאת, והיה אוכלו בסעודה ג' (עי' משנ"ב סי' תקכ"ז סקי"א) ואם החלה השניה היתה גדולה יותר בצע על הגדולה וטעם גם מחלה זו עי' בכ"ז בס' אלא (פ"נ ס"א ה'). ועי' בס' פתחי חיים (מכתב ע"ו ס"ג) דיכול לכתחילה להניח עירוב תבשילין גדול יותר מהנצרך לו ע"ד שיאכל מהעירוב ביו"ט, ועי' בס' שמענו כן ראינו (ח"ב סי' י"ז) שיש מצוה דרבנן לעשות עירוב תבשילין גם אם לא מבשל ואופה מיו"ט לשבת, ומ"מ בכה"ג לא יברך, [וכן הורה החזו"א לרבנו זצ"ל אחרי החתונה שהיה אוכל אצל הוריו ולא הוצרך לבשל שיעשה ע"ת ללא ברכה ועי' במשנ"ב סי' תקכ"ז סקנ"ה].

בחיוב קניית בגדי יו"ט לאשתו

השיב רבינו דמי שאין לו מעות לשמח אשתו בבגדים ליו"ט יבקש שתמחול לו, ואם לא מוחלת אונס רחמנא פטריה, [ובמועדי הגר"ח ח"א סי' רל"ב השיב דלא מהני מחילה רק אם רצונה בכך], ואינו מחויב ללות רק יש לו ליתן עד חומש מנכסיו, ואם הוא בכלל הוצאות יו"ט השיב מחצה למחצה אם מוציא כפי הרגילות, ואמר רבינו על עצמו, מעולם לא קניתי לרבנית בגדים חדשים ליו"ט, שהרי אני נותן לה את כל הכסף והיא מטפלת בו, וכיון שהיא מתעסקת בכסף אי"ז נוגע אלי, ואי"צ רק ליתן לה רשות לקנות כרצונה ויותר אי"צ, (שמענו כן ראינו ח"ב דיני יו"ט פ"ח). ושמעתי שעונה לשואל שיוצאים יד"ח גם בקניית בגדי שינה חדשים, (לשואל רבי סנדר פרייזלר נ"י) ואמר דיתכן דגם בגרביים חדשות יוצא אם משמחה, ועי' במשנה ברורה (סימן רכ"ג ס"ק י"ג) בשהחיינו על כלים חדשים ומלבושים דתלוי אם הם דברים שלב האדם שמח בהם עני בראוי לו ועשיר בראוי לו. ובמועדי הגר"ח (ח"ב סי' שכ"ב) השיב רבינו זצ"ל דגם בכלים אפשר לקיים המצוה.

מדור זה נכתב לעילוי נשמת אבי מורי
הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל זצ"ל תנצב"ה

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:
נדרים פלוס 03-7630585 **שלוחה- 1586**
קהילות 073-2757000 **שלוחה- 4310**

ליצירת קשר: ig0533145900@gmail.com
רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק
053-3145900 077-2092005

שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת על גדולי הדורות

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מדור שָׁנִים קַדְמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת בהעלותך - הגאון רבי ראובן בענגיס בעל 'לפלגות ראובן' (ז' סיון תשי"ג)

פרשת שלח - רבינו חיים מוואלזין מייסד ישיבת וואלזין ובעל 'נפש החיים' (י"ד סיון תקפ"א) | פרשת קרח - רבינו שלמה קלוגר בעל חכמת שלמה ועוד (ל' סיון תרכ"ט)

פרשת חוקת - רבינו אלחנן בונם וסרמן הי"ד בעל 'קובץ שיעורים' (י"א תמוז תש"א) | פרשת בלק - רבינו ישראל איסרלין ה 'פתחי תשובה' (ט"ו תמוז תרמ"ט)

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להנ"ל

מכתבים למערכת

בחודשים האחרונות קיבלנו מאות תגובות למדור הפופולארי "שנים קדמוניות" שמתפרסם כאן מידי שבוע, לא את כל התגובות ניתן להדפיס, ואולם משנה חשיבות יש לתגובות אשר מוסיפות נופך למה שנכתב כבר, והשבוע בחרנו להביא את התגובות שהגיעו בימים האחרונים בלבד, ואי"ה עוד חזון למועד.

כהמשך למאמר בשבוע שעבר פרשת במדבר תשפ"ג, על הקשר שהיה בין רבינו מרן זצ"ל להגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, הנני להביא דברים נפלאים ששלח אלי תלמידו הקרוב של רבי שמואל יעקב, הגאון רבי שמעון גוטליב שליט"א שזכה בשנותיו האחרונות להיות ממקורביו ולהסתופף בצילו.

א) על הפעם הראשונה בה הכיר הגרש"י את רבינו, סיפר לי רבינו שמואל יעקב בורנשטיין בעצמו: בהיותו אברך צעיר שלמד בכולל ב'מקור חיים', נקרתה לו הזדמנות לערוך היכרות עם תלמיד חכם בני ברקי בגיל העמידה, אברך בכולל 'חזון איש', ושמו ר' חיים קניבסקי...

ר' חיים עסק אז בחיבור ספרו 'שונה הלכות'. הוא עלה לירושלים עם חיבורו זה בכתב יד, והגיע ל'מקור חיים'; רצונו היה ששנים מהאברכים, ר' שמחה בונם ולדנברג וגיסו ר' יעקב אשר פלדמן, יעברו על החיבור.

ר' שמואל-יעקב פגש בר' חיים והם שוחחו ביניהם בלימוד, שיחה שהתרחבה לכל מקצועות התורה. 'ראיתי מיד', סיפר לי אחר שנים רבות, 'כי ר' חיים הוא מלאך המושל בתורה'.

ב) מאז נפגשו כמה וכמה פעמים. יש והיה ר' שמואל-יעקב מגיע לביתו של ר' חיים באישון לילה, מקפץ בחדר לימודו של ר' חיים על מזרוני הילדים שעיטרו את כסאו וסטנדרו מכל העברים, והם היו יושבים יחד ומשוחחים בדברי תורה ובעמקי הסוגיות.

ר' חיים מצידו הפגין את הערכתו לר' שמואל-יעקב פעמים רבות מאוד. בכל עת אשר היה נכנס אליו, היה קם לפניו מלא קומתו. באירועים שנשתתפו יחד - כגון בזמני שמחה אצל הגאון ר' שלמה קניבסקי, בנו של רבינו וראש ישיבת קרית מלך - באופן קבוע היה ר' חיים מבקשו לשאת דברים.

רבי שמואל יעקב זצ"ל עובר לפני התיבה בבית המדרש 'לדרמן'

ג) אברך ת"ח חשוב שאביו היה ממקורביו של רבינו, היה תלמיד קרוב של רש"י בורנשטיין בישיבה, ומחמת היותו בקי גדול בשיעוריו, נתבקש מהתלמידים למסור אחרי השיעור "שיעור חזרה" על השיעור של הרב בורנשטיין, דא עקא, הוא הסתפק אם לעשות את הצעד הזה היות וזה יבוא על חשבון לימודיו במקצועות אחרים בתורה.

הוא הלך להתייעץ עם רבינו, וקיבל תשובה ברורה:: אין שאלה בדבר! כדאי וכדאי; שיעוריו של ר' שמואל-יעקב הינם עמוקים ורחבים, ותועלת רבה תפיק ממסירת שיעורי החזרה הללו!

ד) וסיפר הגאון ר' גרשון ניומן (ממרביצי התורה בארצות הברית): שפעם התלוה אל ר' שמואל-יעקב כשנכנס לרבינו כדי לשואלו דבר מה. ותיכף בהיכנסנו אל חדרו של רבינו, קם ר' חיים מפני ר' שמואל-יעקב. משהצגתי את עצמי כבן ארצות הברית, והוספתי כי הנני ידידו של ר' שמואל-יעקב, הגיב ר' חיים מיד: אם כן, עליך לעלות ארצה! (כאומר - עם ידיד שכזה בארץ ישראל, מה לך ולגולת אמריקה?)...

ה) ואגב, ישנה עובדה מענינת שאף היא לא ידועה, שסיפר רבי שמואל יעקב, שלילה קודם פטירתה של אשת רבינו, הרבנית קניבסקי, הוא חלם שהוא יורד לפני התיבה ואומר את התפילה הנאמרת אחרי קריאת התורה של שני וחמישי 'יהי רצון מפני אבינו שבשמים, לקיים בנו חכמי ישראל הם ונשיהם...', ואולם הוא 'נתקע' לפני המילה 'ונשיהם' ואינו מצליח להזכר בה.

ולמחרת נודע כי היא נסתלקה לבית עולמה. ת.נ.צ.ב.ה.

הגיע ומיד חזר

(הקטע הבא קיבלנו מהר"ר יצחק ל' שליט"א):

סיפר לי חתנא דבי נשיאה הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א שזוכר מצעירותו ממש, שפעם אחת היה אצל חמיו רבינו, ופתאום הגיע במיוחד מירושלים הגאון רש"י זצ"ל, וביקש שרוצה דחוף לפגוש את רבינו, וכיון שלא היה שייך לדבר עם רבינו כי היה סגור בחדרו, אמר הגרש"י לר' שרגא שהוא בא רק בשביל לבקש ברכה לאיזה ענין פרטי (ופירט לו את הדבר) והוא מוכרח לחזור אז הוא ממנה אותו לשליח שיבקש הברכה עבורו, והוא תיכף חוזר לירושלים.

רבי שרגא שטינמן שליט"א

וכמובן שרבי שרגא ביצע את השליחות על הצד היותר טוב.

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

יו"ל לעילוי נשמתם של מ"ה הרוגי האסון במירון

גליון מס. 58 | סיון תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

שאלה לדיון בשולחן שבת

למה קנה באגט במקום שאין שם הכשר

סיפר אחד: אחי ואני נסענו לירושלים באוטובוס, כולל פקקים ועיכובים שונים לפני ואחרי, הגענו ליעד רעבים ומותשים. החלטנו: דבר ראשון קונים משהו להשביע את הגוף והנפש. מה כן, השעה מאוחרת ומה שפתוח זה רק חנות באגט. הבעיה הקטנה היא רמת הכשרות באותה חנות... "ניסיון".

לא הצלחנו לעמוד בניסיון, ואנחנו עומדים שנינו בתור, ופתאום, יחד איתנו, מגיח משום – מקום יהודי ירושלמי, מלובן זקן, ומבלי לשאול הרבה שאלות, הוא נעמד ראשון בתור.

'דוד מה נשמע – יש באגט?' – 'יש, יש! מה להכניס בפנים?' 'הכל!' – 'גבינה?' 'לא צריך, אבל סלטים – הכל!' דוד מתחיל להעמיס. את זה? כן! וגם את זה? כן. ואת זה, אמרתי, כן.

ואנחנו עומדים מאחור רעבים, מותשים ועכשיו גם המומים. 'זהו נגמר המקום בבאגט, אי אפשר עוד'. מכריז דוד, 'ובשביל מה יש קרטון?' עומד היהודי, 'אבל זה מחיר כפול!' אז יהי' כפול!'

ודוד מעמיס ומעמיס וסוגר את ה'ציוד'. 'רגע, רוטב לא הכנסת!' – 'איזה אתה רוצה?' 'מה יש?' – רוטב... ורוטב... ורוטב... ורוטב... ורוטב... ארבעה סוגים!' 'אז תכניס את הרוטב... הראשון, ואחרי זה את שלשת האחרים!' כמעט נגמר. נשמנו לרווחה. ואז הוא נזכר, 'תגיד, לפני שבוע לא היה כאן גם חציל בטעם כבד?' – 'היה!' 'נו?!' – 'אין הרבה – השארתי במקרר'. 'תביא! תביא דחד! הכל כלול ב"כפול"!'

זהו. גם החציל בטעם כבד תפס את מקומו המכובד. חמישים השקלים עברו מיד ליד, וכך ה'יהודי' הולך עם האבוס לכיוון השולחן בפינה.

אחי לוחץ לי על הרגל: "כנראה נטילת ידיים הוא עשה לפני שבוע..." (ללא חשש 'הפסק' כי מאז הוא ברצף...).

חשבנו לעצמנו איך אפשר לדון לכף זכות אדם כזה, מופרע, שגם צריך באגט כזה מלא, ועוד בחנות בלי הכשר טוב (מילא לנו יש תרדין... כי אנחנו רעבים...) אבל הוא?!

הלכנו אחריו ואז גילינו:

תשובה לשאלה משבוע שעבר

למה ביקש את הכרטיסים של הקולנוע

שם סיפרו שהיה להגרב"ש סלומון זצ"ל רבה של פתח תקווה ויכוח עם הנפטר, שכן בזמן שפתחו את הקולנוע הוא ראה שלא עזרות כל ההפגנות, הלך וקנה ביום חמישי את כל חמש מאות הכרטיסים של הקולנוע, עלה לו תשעת אלפים ושבע מאות שקל.

אמר לו הגרב"ש סלומון רבה של פ"ת, וכי כל שבוע הם ידביקו מדעות ואתה תתן להם כזה סכום גדול? נראה שלא עשית כדין.

הנפטר פחד אולי הרב הראשי צודק, ר' ברוך שמעון זצ"ל היה אדם גדול, והוא נסע לסטייפלער, אמר לו הסטייפלער, תשמור את הכרטיסים האלו, הם יכניסו אותך ישר לגן עדן.

והתברר שלכן ביקש בבית החולים את כרטיסי הקולנוע, כי ביקש את הכרטיסים לגן עדן! כמה צריך לדון כל אדם לכף זכות. אם לא הייתי שומע את המשך הסיפור, הייתי תמיד הולך בהרגשה שהרב בייפוס נכשל, היום אני רוצה לזכות להיות לידו בגן עדן.

(יש"כ למערכת 'זוי העמודים' על הסיוע במדור זה)

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בעניני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

פרשת במדבר
גיליון קצ"ו
שנה ד'
אייר תשפ"ג

בדרכו אמונה

במשנת מרן רשכבה"ג הדרך אמונה זללה"ה

סוד שיח שרפי קודש בהלכות כבוד התורה, מהחברותא השבועית של רשכבה"ג רביה"ק מרן שר התורה זיע"א עם גיסו יבדל"ח מרן פוסק הדור שליט"א.

נערך ונמסר למערכת ע"י הרה"ג ר' חיים מלין שליט"א נכדו ותלמידו של פוסק הדור

הנה מאחר ובתקופה האחרונה יש המבזים את התוה"ק ולומדיה רח"ל, אמרתי להביא בזה כמה פנינים ומרגליות ששמעתי ממוח"ז מרן עמוד ההוראה **הגר"י זילברשטיין** שליט"א, ממה שזכה לשאול ולשמוע מגיסו רבינו הגדול מרן שר התורה **הגר"ח קניבסקי** זללה"ה, בענייני כבוד התורה וחכמיה, ובזכות החיזוק בכבוד התורה נזכה שלא תתחלל ותתבזה התוה"ק:

•••

ליתן עליה למרא דאתרא בכל שבת משום כבוד התורה

הנה נשאל מוח"ז שליט"א בקהילה גדולה, שבבית הכנסת מתפללים כאלף איש, ורב בית הכנסת שהוא ת"ח מופלג מקבל עליה לתורה בכל שבת ושבת.

וקמו מעוררים והעירו, שנמצא בגלל זה שיש מתפללים שלא זוכים אף פעם לקבל עליה, כיון שהכהנים והלויים מקבלים כל שבת עליה, והרב מקבל שלישי (או שישי), נמצא שנשאר לציבור הישראלים הרחב רק כמה עליות בודדות, וכיון שהקהל גדול מאד, נמצא שאדם מקבל עליה אחת לתקופה ארוכה מאד. ואולי יש ליתן למרא דאתרא עליה לתורה רק פעם בחודש, וכיו"ב.

והאריך מוח"ז שליט"א בכמה צדדים וטעמים אם יש ליתן לרב עליה בכל שבת או לא (עי' מ"ב סי' קלו סק"א), וסיים ואמר שהציע הדברים קמיה גיסו מרן רבינו **הגר"ח קניבסקי** זללה"ה, ומרן ז"ל הסכים עמו דיש ליתן לרב עליה לתורה בכל שבת ושבת, ואמר דהטעם הוא משום **'כבוד התורה'**!

[ושמעתי מבן רבינו, הגראי"ש קניבסקי שליט"א שזקנו מרן הקה"י לא הי' ניח"ל שקוראין אותו לעלות בכל שבוע, והעיר לגבאי ע"ז, כדי שיכבדו גם אחרים. אך אביו מרן ז"ל היה עולה כל שבוע כדי להשלים ק' ברכות].

וציין למה שכתב הפרי מגדים (אש"א ריש סי' מז) בשם הא"ר בשם הכנה"ג, שביאר דברי הגמ' (נדרים פא, א וב"מ פה, ב) שהארץ אבדה על שלא בירכו בתורה תחילה, דהכוונה היא **שלא נהגו כבוד לקרות לתלמיד חכם ראשון לתורה**, וכעי"ז כתב השיטמ"ק (ב"מ שם) בשם הרמב"ם בתשובה (פאר הדור סי' מב), וכן פירש המהרש"א בנדרים שם.

והעיר מוח"ז שליט"א דאמנם מדברי הפוסקים הנ"ל אין ראיה גמורה לנד"ד, דהם דיברו שכיבדו עם הארץ לעלות לתורה לפני תלמיד חכם, ובזה יש ביזוי כבוד התורה, ועל זה נאמר 'כל משניאי אהבו מוות'.

אך עכ"פ שמענו על העניין הגדול של כבוד התורה לכבד ת"ח שיעלה לתורה ראשון, וממילא בנד"ד יש לתת למרא דאתרא עליה בכל שבת, ויש בזה משום כבוד התורה, וגם נרוויח בזה שלא יכשלו באיסור של עליית ע"ה לפני ת"ח.

•••

לא לעלות לתורה במקום חשש ביזוי כבוד רבו

הנה אמר מוח"ז שליט"א איך יתכן שהגבאי יעלה אדם לתורה, ולא עלה ולא בירך, ואין בזה חשש משום הא דאמרו בברכות (מה, א) ג' דברים מקצרים ימיו ושנותיו של אדם, ואחד מהם מי שנותנים לו ס"ת לקרות ואינו קורא.

ואמר דמשכח"ל באופן שרבו נמצא בביהכ"נ, ובכ"ז כיבדוהו בעליה משום שלא הכירו את רבו, א"כ מהראוי שלא יעלה לתורה אלא יאמר לרבו שהוא יעלה, וכמו"כ אם כבדוהו לברך על כוס של ברכה ולא הכירו את רבו יכבד את רבו, והביא שכן מבואר בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' דש), יעו"ש.

והציע מוח"ז שליט"א הדברים קמיה גיסו מרן רבינו **הגר"ח קניבסקי** זללה"ה, והסכים עם הדברים, והביא מרן ז"ל סמך לדברי הרדב"ז מגמ' קידושין (לא, ב) דא"ל רב יעקב בר אבוה לאביי, כגון אנא דעד דאתינא מבי רב, אבא מדלי לי כסא, ואמא מזגא לי, היכי איעביד. א"ל מאמך קביל, **מאבוך לא תקבל, דכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה**, הרי מבואר דבזלזול מועט עלול להיות חלישות הדעת, והכ"נ.

•••

לשאול לרבו בעצמו, או שיכול לשלוח שליח

הנה נשאל מוח"ז שליט"א שאלה מצויה בתלמיד הרוצה לשאול מרבו שאלות בהלכה וכדומה, אך חושש שיקפיד עליו מרוב חריפותו, ויכול לשאול ספיקותיו דרך מקורבו של רבו, האם יש ענין שיתאמץ ויתגבר על הפחד וישאל את רבו בעצמו, או שיכול לשלוח שליח.

ואמר מוה"ז שליט"א שהציע השאלה קמיה גיסו מרן רבינו **הגר"ח קניבסקי** זללה"ה, והשיבו דודאי התלמיד צריך לשאול את רבו בעצמו, ואל ידאג מההריפות של רבו.

והביא מרן ז"ל מה שכתב הרמב"ם (פ"ד מהל' ת"ת ה"ד): 'הרב שלימד ולא הבינו התלמידים, לא יכעוס עליהם וירגז, אלא חוזר ושונה הדבר אפילו כמה פעמים עד שיבינו עומק ההלכה. וכן לא יאמר התלמיד הבנתי, והוא לא הבין, אלא חוזר ושואל אפילו כמה פעמים, **ואם כעס עליו רבו ורגז, יאמר לו: רבי, תורה היא וללמוד אני צריך, ודעתי קצרה**', עכ"ד. הרי מבואר דא"צ לדאוג מרוגזו וכעסו של הרב.

•••

ואמר מוח"ז שליט"א דהנה מצאנו בגמ' יומא (מט, א) דרב ששת אמר לאמוריה דרב חסדא – היינו למתורגמנו של רב חסדא, 'בעי מיניה מרב חסדא, הולכה בזר, מהו' – היינו שישאל ממנו הלכה זו, האם הולכת הדם למזבח שנעשתה בזר, האם כשרה או לא. וצ"ב למה לא שאל רב ששת מרב חסדא בעצמו.

ובס' שערים המצויינים בהלכה ביאר באופן נפלא ע"פ הגמ' עירובין (סז, א): '**רב חסדא ורב ששת, כי פגעי בהדי הדדי, רב חסדא מרתען שיפותיה ממתנייתא דרב ששת, ורב ששת מרתע כוליה גופיה מפלפוליה דרב חסדא**' – היינו דכאשר היו נפגשים זה עם זה, רב חסדא היו שפתותיו רועדות מיראה מבקיאותו של רב ששת בדברי התנאים (וחשש רב חסדא שלא יקשה לו ממשנה על משנה ויאמר לו לתרצן), ורב ששת היה כל גופו רועד מיראה מחריפותו של רב חסדא (שהיה חריף ביותר ועמוק בשאלותיו, רש"י) [והעיר מוח"ז שליט"א דבזבחים (יד, א) הגירסא דבעי אביי מרב חסדא, ע"ש בדק"ס וביעב"ץ, ואכמ"ל].

הרי מבואר דרב ששת היה כל גופו רועד מיראה מחריפותו של רב חסדא, ולזה י"ל דלא היה מוכן לקבל על עצמו להיות נרתע, כי לא בכל עת מוכן לזה, עכ"ד שערים המצויינים בהלכה. והיינו דחלק כבוד גדול לרב חסדא, וצריך לזה הכנה נפשית, ולכן שלח שאלתו דרך מתורגמנו דרב חסדא [וכמו שהוסיף מוח"ז שליט"א דאם לרב ששת לא היה זמן או דרך לשאול בעצמו, לא הייתה הגמ' מאריכה לציין פרט זה, אלא רק בעי רב ששת הולכה בזר מהו, ומדהביאה הגמ' כ"ז משמע דיש בכך הוראה בהל' ת"ת, וע"כ כדברי השמ"ב].

ועכ"פ חזינן דכיון דפיחד רב ששת מרב חסדא, לכן לא שאל בעצמו, ואולי הכ"נ אם התלמיד ירא מחריפות רבו, יכול לשלוח המשמש לשאול.

והציע מוח"ז שליט"א כל זה קמיה גיסו מרן רבינו **הגר"ח קניבסקי** זללה"ה, ואמר מרן ז"ל דאין זה שייך לענייננו, דאפילו אי נימא כדברי השמ"ב דרב ששת נמנע מלשאול לרב חסדא בעצמו משום חריפותו דרב חסדא, מ"מ לא היה זה מחמת פחד בעלמא, אלא משום **כבוד התורה שהרגיש שעדיין אינו מוכן לכבדו כראוי**, משא"כ מי שאינו רוצה לשאול את רבו משום פחד בעלמא, בוודאי צריך לסלק הפחד מעצמו ולשאול את רבו בעצמו, ואל ידאג מהחריפות של רבו, וכדברי הרמב"ם הנ"ל.

•••

מרן הגר"ח הדליק האור ביו"ט של גלויות כי החזו"א צווה עליו

מוח"ז שליט"א סיפר מעשה ששמע מגיסו מרן רבינו **הגר"ח קניבסקי** זללה"ה, דהנה כידוע מרן החזו"א היה מקפיד שלא לעשות מלאכה ביו"ט שני בבני ברק, משום דחשש לדעת הרמב"ם דהיכן שהשלוחים לא הגיעו בפועל, יש לנהוג כיו"ט שני, ואולי השלוחים לא הגיעו לבני ברק.

אך פעם אחת ביו"ט שני ביקש מרן החזו"א ממרן הגר"ח ז"ל להדליק עבורו את החשמל, ואע"פ שמרן ז"ל גם היה חושש לזה, מ"מ קם והדליק, **משום כבוד התורה דהחזו"א, שהוא דאורייתא.**

ודן שם מוח"ז שליט"א דאם החזו"א חשש לשיטה זו, איך א"כ ביקש ממרן זללה"ה להדליק החשמל (עי' מג"א סי' תרכד סק"ז). והציע השאלה קמיה גיסו מרן זללה"ה, והשיבו **דהחזו"א החמיר לחומרא ולא לקולא**

והיינו דהחזו"א לא רצה כלל שידעו שהוא מחמיר ביו"ט שני, וכיון שרצה ללמוד ולא היה יכול ללמוד בגלל שאין אור, אילו לא היה שם אדם היה מדליק בעצמו, דאם בגלל החומרא אינו יכול ללמוד הרי החומרא של אי הדלקת חשמל היא קולתו שאינו יכול ללמוד, והיה מדליק אפילו בעצמו, וכיון דחשב שהגר"ח אינו מקפיד על חומרא זו ביקש ממנו להדליק, ומרן ז"ל עצמו הדליק משום כבוד התורה דאורייתא, ונפלא.

•••

במקום שאין מכבדין את גדולי ישראל, אין זוכין שזכותם תעמוד

ואסיים ביסוד נורא ששמעתי ממוח"ז שליט"א [והובא בספרי 'חמדת חיים' (עמ' שג)] דבמקום שאין מכבדין הצדיקים וגדולי ישראל, לא זוכים שהצדיקים יגנו עליהם מצרות.

והביא שכן מבואר בשפת אמת (תענית כא, ב) שכתב לבאר הא דמצינו שם דבסורא הוות דברתא (דבר – מגיפה), בשיבבותיה דרב לא הוות דברתא, **סברו מיניה משום זכותיה דרב דנפיש,** איתחזי להו בחילמא (להנך אינשי דסברי משום זכותיה דרב הוא): רב דנפישא זכותיה טובא הא מילתא זוטרא ליה לרב, אלא משום ההוא גברא דשייל מרא וזבילא לקבורה' (היינו מעדת ואת לקבורה, ומשום זכות דקבורה מדדו בו מדה כנגד מדה, רש"י).

ותמוה דאם זכותיה דרב נפיש – א"כ בכלל מאתיים מנא, והיו צריכים להנצל גם בזכות החסד של הקבורה **וגם משום זכויותיו של רב,** וביאר בזה השפת אמת, וז"ל: 'שם בגמ' הא מילתא זוטרא לי' לרב. ותמוה כמ"ש במהרש"א דהא בכלל מאתים מנה ע"ש, ול"נ לפרש וכו'..., מיהו גם לפי פשוטו י"ל דאי הוי בזכותו הוי מציל טפי, **א"כ ע"כ אין זכותו מגין עליהם מטעם דלא צייתי לי' או שאין מכבדין אותו כראוי** והצלה שלהם הי' מטעם אחר', עכ"ד.

הרי מבואר בזה דאם אין מצייתים ומקשיבים לדברי הצדיק, או שאין מכבדין אותו כראוי, אין זכות הצדיק מגינה עליהם, ודו"ק. יתן ה' שנזכה להתחזק בכ"ז, ובזכות זה נזכה שתעמוד לנו זכות כל הצדיקים והחכמים, עד ביאת גוא"צ בב"א.

~ הונצח השבוע לרפואתו השלימה של האברך הרה"ג ר' יעקב בן שירה (גלר) שליט"א.

~ ברכת מזל טוב שלוחה להמשיב הגאון רבי אברהם חיים שציגל שליט"א מרבני המכון לרגל אירוסי ביתו.

~ ברכת מזל טוב שלוחה להמשיב הגאון רבי ישכר ברוך גולדנטל שליט"א מרבני המכון לרגל הולדת נכדו, בן לבנו הרב דוד הי"ו.

באדיבות קו שיח יצחק, שיעורי ודברי מרן פוסק הדור שליט"א – 04-376-0582

יו"ל ע"י מכון "דרך אמונה" **בקול ובכתב** – קו דרך אמונה: 0799-211-666 לקבלת הגיליון במייל: a0799211666@gmail.com

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

חיוב תרי"ג מצוות לכבוד שמים

מה החיוב של האדם בעולם הזה, מה הכלל בקיצור, מה אדם חייב. אמרו חז"ל בפרקי אבות (ו, יא) כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, תכלית כל הבריאה הוא לכבוד שמים, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כל העולמות, עולם הבריאה, והיצירה, והעולם שלנו שנקרא עולם העשייה, התכלית והמטרה של כולם הוא 'לכבודי', שיהיה כבוד שמים.

ולטובת מי זה? לטובת האדם! שהרי הקב"ה הוא מלך הכבוד, ולא חסר לו כבוד, אך כדי להיטיב עם האדם ברא אותו שיעשה כבוד שמים, שעל ידי זה יזכה לטוב הנצחי, לחיי הנצח.

ומה הם המעשים של כבוד שמים? תרי"ג מצוות, רמ"ח מצוות עשה ושס"ה לא תעשה, רמ"ח מצוות עשה כנגד האיברים של האדם, ושס"ה לא תעשה כנגד הגידים וכנגד ימות החמה (מכות כג, ב), וזהו חובת האדם בעולמו, שיעשה כבוד שמים בקיום תרי"ג מצוות.

והנה יש מצוות במעשים, בדיבור, ובמחשבה. יש מצוות שהם **במעשים** כגון סוכה, לולב, תפילין, ציצית, ויש מצוות **בדיבור**, כגון עסק התורה, ותפילה, עבודה שבלב, וגם סתם מעשים טובים בדיבור, ויש מצוות **בלב**, שהם חובות הלבבות, ועל זה יש ספר שלם חובות הלבבות עם עשרה שערים לבאר מהו הלב שהקב"ה רוצה אותו.

חובת הלב – ואהבת לרעך כמוך

ואחד מחיובי הלב הוא ואהבת לרעך כמוך, אהבת הבריות, לרעך, אהבת ישראל, וגם מי שאין זה הטבע שלו, שהוא בטבעו אוהב את עצמו יותר, ואינו אוהב את האחר, אבל החיוב הוא ואהבת לרעך כמוך, ובמסילת ישרים פרק י"א כתב שצריך להיות כמוך ממש, כמו שאוהב את עצמו, וכאילו היה בן שלו, ואף אם טבעו אינו כן, אבל זו המצוה! **ואם זו המצוה סימן שזה שייך, וכיון שיש מצוה של ואהבת לרעך כמוך, סימן ששייך דבר כזה שתהיה אהבת הבריות כמוך ממש,** ורק צריכים לדעת את הדרך איך עושים את זה.

וברמב"ם (הלכות תשובה ז, ג) כתב שיש חיוב לחזור בתשובה על "דעות הרעות", היינו לתקן את המידות, ואם יש לאדם מידות שאינן בשלמות, שייך ואפשר לתקן אותם, ויש דרכים לזה על פי חכמת הנפש, שהמידות ישתפרו ויתוקנו, ותהיה אהבת הבריות.

ואף מי שאין בטבעו אהבת הבריות, ויש כאלה, שאין להם אהבת הבריות, אבל המצוה היא ואהבת לרעך כמוך, ואם כן בהכרח שזה שייך, ויש חיוב ללכת למומחים ויועצים, היודעים האיך לשנות את טבע האדם, שתהיה לו אהבת הבריות כמוך.

ובשערי תשובה לרבינו יונה (ג, לה) כתב כי הוזהרנו לנטוע בנפשנו מידת הנדיבות, **לא מספיק לעשות מעשים טובים, אלא צריכים את מידת הנדיבות שבלב,** וכמו שנאמר (בהפטרת בלק. מיכה ו, ח) הגיד לך אדם מה טוב ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד, ולא אמר עשות חסד, אלא 'אהבת' חסד, דהיינו שתהיה אהבה לחסד, וכמו שכתב רבינו יונה לנטוע בנפשנו מידת הנדיבות.

וחייבים לעשות את זה, מה השם דורש ממך, לשנות את הטבע שתהיה אהבת הבריות ואהבת חסד, לעשות חסד מתוך אהבה, ואם כך המצוה סימן שזה שייך ואפשר לקיים את זה.

מעלת יהודי בטבע המידות הטובות

ומצינו בגמרא (שבת לא, א) מעשה בגוי אחד שבא לפני הלל הזקן וביקש ממנו שיגיירנו על מנת שילמדנו את כל התורה כשהוא עומד על רגל אחת, ומה הייתה כוונתו בזה? הוא רצה שהלל יסביר לו בקיצור, מה ירוויח בזה שיתגייר, ומדוע לא טוב שימשיך להיות גוי, הרי הוא יכול להישאר גוי ולקיים שבע מצוות בני נח, עבודה זרה שפיכות דמים ושאר מצוות בני נח שהוא מחויב בהן, ובזה כבר יצא ידי חובתו, ולשם מה כדאי לו להתגייר ולקבל עליו עול תורה ותרי"ג מצוות?

והשיב לו הלל דעלך סני לחברך לא תעביד, היינו שהשני יהיה אצלך כמוך, ומה שאתה לא רוצה לעצמך אל תעשה לחברך. והיינו כמו ואהבת לרעך כמוך, אך לא לצד החיוב, אלא לצד השלילה, שלא לעשות לשני את מה שהוא שונא לעצמו (ועיין מהרש"א שם מדוע לא אמר לו הלל כלשון הפסוק ואהבת לרעך כמוך).

ובא הלל להשיבו בזה מה ירוויח אם יתגייר, שהרווח הוא שישתנה טבעו, ולא יוכל לעשות לשני את מה ששנוא עליו, ואילו כשהוא גוי לא אכפת לו על השני, והוא מוכן לצער את השני כדי להרוויח איזה רווחים לעצמו, אבל כשיתגייר ישתנה טבעו ויקבל נשמה יהודית, א אידישע נשמה, שכבר אינו יכול לעשות לשני רעה! לא לעשות לשני משהו שיסבול על חשבוני, זהו הרווח במה שמתגייר, שמשתנה הטבע.

וכבר אמרו (יבמות עט, א) שיש שלושה סימנים באומה זו, סימנים באופי, שהם הבדל האופי של כלל ישראל מאומות העולם: רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, ואילו אצל הגויים אין דבר כזה, ואין בהם מידת הרחמים, כפי שזכורני מימי ילדותי ברוסיה, שראיתי פעם כלב שרדף אחר חתול וטרף אותו, והגויים צחקו ושמחו מזה, אבל לי זה כאב, ומדוע? כי אני יהודי והם גויים! ויהודי מרחם על הבריות, כמו שאמרו חז"ל (שבת קלג, ב) מה הוא רחום אף אתה היה רחום.

וכך הטבע של יהודי, כל יהודי, לא משנה באיזה מדרגה רוחנית שהוא, בטבעו הוא מרחם על הבריות, ורק לפעמים יש סיבות מיוחדות שגורמות ההיפך, אבל בטבע האופי של יהודי זה רחמנים וגם ביישנים וגומלי חסדים, והם שלושה דברים: מידת הרחמים בלב, וגם מידת הבושה, וגם לעשות חסד בפועל, מתוך אהבת חסד. אלו הם 'סימנים', שהם הטבע והאופי של כלל ישראל.

וזהו שהשיב הלל לגר ששאל מה ירוויח אם יתגייר, כי כשיתגייר ישתנה האופי שלו, ויקבל אופי אחר של רחמנים ביישנים וגומלי חסדים. זהו הרווח וזה ההבדל בין ישראל לגויים.

ואם כן, **אחרי שיש לנו בטבע את המידות הטובות האלו, הרי זה מחייב להתנהג כך, שתהיה ההנהגה לפי המידות הטובות!** ויכול להיות אדם שזה האופי שלו אבל לפעמים יש חשבונות להתנהג להיפך, וכמו שאמר הכתוב בקהלת (ז, כט) "אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה ביקשו חשבונות רבים", דהיינו שהאדם בטבעו נברא ישר, הכל בישרות, עם מידות טובות, אך יש חשבונות רבים שמעקמים את השכל ומשנים את הטבע – להתנהג נגד הטבע, ובזה החיוב הוא להיות לפי הטבע, כפי הטבע האמיתי של יהודי.

והאופי מחייב את זה, להתנהג כפי הטבע היהודי, ואם ההנהגה אינה כך ומתנהגים נגד האופי זה חטא חמור מאד, כי הרי כבר יש לנו את הטבע הטוב, וכיצד מתנהגים להיפך ועושים חשבונות נגד הטבע?!

עסק התורה – חיוב מעניין ומרתק

ולמעשה במה אנו חייבים? יש תרי"ג מצוות, והעיקר והחיוב הראשון הוא עסק התורה, כל אחד לפי האפשרויות שלו, כמה זמן שיש לו, לעסוק בתורה.

וכבר דיברנו כמה פעמים שעסק התורה מאד מעניין ומושך, וכמו שבטבע הגוף אדם צריך מזון ולכן הוא רעב ואוהב לאכול ונהנה

מתוך שיחת רבינו בביתו ביום שלישי השבוע. לתרומות והנצחות – 0527600485
ניתן לקבל את השיחות במייל A527600485@gmail.com

מהאוכל, כי אם לא היה רעב ורק היה צריך לאכול כמו תרופה, אזי לפעמים היה שוכח לאכול וחושב שאין זה דחוף והיה נחלש ונחלש, ולכן לצורך קיום הגוף בראו הקב"ה עם טבע שיהיה רעב וירגיש טעם באכילתו, כדי שיאכל ויחיה ויתקיים, וכן כל מה שהגוף צריך נברא באופן כזה שהגוף דורש את זה ומרגיש טעם בזה.

וכך גם בחיי הנפש, חיי הנצח, שהם על ידי תורה ומצוות ומעשים טובים, ברא הקב"ה את התורה עם טעם מיוחד בלימוד התורה, כי הדבר הכי טוב לחיי הנצח הוא עסק התורה, וכמו שאמרו חז"ל בסוף מסכת כתובות (קיא, ב) כי אור תורה הוא המחיה את הנפש לחיים הנצחיים בעולם הבא, ולכן עסק התורה מאד מעניין ומושך ומרתק, כידוע שדברי תורה מאד מעניינים ויפים, ומרתקים את המוח, מפני שהם חיי הנצח! ולצורך חיי הנצח יש טעם מיוחד בדבר הנותן את חיי הנצח, בעסק התורה.

ומצינו בזה בגמרא (עירובין נד, ב) על רבי אלעזר בן פדת, שהיה יושב ועוסק בתורה במקום אחד, ושכח את בגדו העליון במקום אחר, כי ראשו היה כל כך תפוס בתורה, עד שלא שם לב היכן בגדו מונח, וקראו עליו המקרא (משלי יט, ה) באהבתה תשגה תמיד, שמרוב אהבת התורה נעשה כמו שוגה ופתי, שאינו שם לב על הדברים האחרים. זוהי המעלה והטבע של עסק התורה, שמושך כל כך.

וכן מובא בגמרא (שבת פח, א) על רבא, שהכותי אמר לו אתם עמא פזיזא, שהיה עוסק בתורה ולא שם לב שלחץ על אצבעו ויצא ממנה דם, ולא הרגיש כלל בזה מרוב שהיה שקוע בתורה!

ומסופר גם על מרן הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שפעם רצו לשאול אותו שאלה באיזה ענין, והוא שמע והקשיב, אך לא הצליח לתפוס את מה ששואלים, כי הראש היה כל כך תפוס בתורה, עד שאינו מבין מה שמדברים אליו! זהו כוח הדבקות בתורה. וכבר סיפרנו כי כשהגרמנים ימ"ש כבשו את העיירה קמניץ, שרבי ברוך בער היה ראש הישיבה שם, הם אמרו שכל מה שרבי ברוך בער רוצה הם יתנו לו, האכזריים האלה שבכל מקום שבאו מיד הרגו את היהודים, כשבאו לקמניץ פתאום הם מכבדים תורה ועושים מה שרבי ברוך בער אומר, וזהו מכוח התורה, כוח התורה משפיע לנצח את הרע שבגויים.

הבנת התורה שייכת רק לישראל

ואמרו חז"ל (איכה רבה ב, יג) "אם יאמר לך אדם יש חכמה בגויים תאמין, יש תורה בגויים אל תאמין", סתם חכמה יש גם בגויים, וכידוע שיש הרבה המצאות מדעיות של טכניקה וכדומה שהמציאו אומות העולם, אבל תורה בגויים? אל תאמין! חכמת התורה והבנה בתורה – גוי לא יכול להבין! כי צריכים מדרגה רוחנית להבין את דברי התורה הקדושה, וגוי אינו שייך לזה.

וכבר סיפרתי העובדא ביהודי אחד שהיה ערל, מחמת איזה סיבות שהיו מצויות פעם, למרות שהיה שומר תורה ומצוות, הוא לא היה מהול, והתחיל ללמוד את הסוגיא של 'תגרי לוד' במסכת בבא מציעא פרק הזהב, שיש שם הרבה חשבונות מסחריים של רווח והפסד, איך מרוויחים ואיך מפסידים, אם כך או כך, וענייני אונאה בממון עם כל החשבונות של שתות וכו', והיהודי הזה התחיל ללמוד ולא הצליח להבין! למרות שהוא היה בעל כישרון לא הבין את החשבונות המסחריים שיש בגמרא, מפני שהיה ערל ולא היה מהול.

עד כדי כך אפילו יהודי, אם הוא ערל ואינו מהול חסר לו בשלמות הנפש, וכידוע שערל פסול להרבה דברים, פסול לעבודה, ואסור באכילת תרומה וקרבן פסח, וכיון שהוא ערל חסר לו בקדושת ישראל, עד שאינו תופס גם את ענייני המסחר שבגמרא, כי זה תורה! אפילו יהודי, כשהוא לא מהול הוא לא תופס, וקל וחומר גויים, אם יאמר לך אדם יש תורה בגויים אל תאמין, ורק 'חכמה' יכולה להיות, אבל לא תורה.

אם כן אנו עוסקים בתורה, כי בזה אנו חייבים, וזה גם מעניין, ועל ידי זה אשריך בעולם הזה, כמו שאמרו בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה 'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ונזכרו כאן כמה מיני קשיים: פת במלח, ומים במשורה, ושינה על הארץ, ועוד חיי צער, ארבעה מיני צער, אך בתורה אתה עמל, ועל ידי זה אשריך בעולם הזה! עם כל הקשיים האלה הוא מאושר ומרגיש הרגשה מאד נעימה.

מיעוט תענוג וכוונה לשם שמים

וכך היא 'דרכה של תורה', לכתחילה שיהיה כך! במיעוט תענוג, וכמו שאמרו בפרקי אבות (שם ה) כי זהו אחד מהארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, במיעוט תענוג! ומיעוט תענוג זה רווח, כי כל תענוג שלא לצורך הוא גיהינום, וכמו שכתב באיגרת הגר"א שכל הנאות העולם הזה בקבר יהפכו למרה, וצריך שיהיו הנאות העולם הזה רק לצורך עבודת השם, מפני שצריך להיות בריא לעבודתו יתברך.

וכמו שהביא הרמב"ם בהלכות דעות מדברי המשנה באבות (ב, יב) וכל מעשיך יהיו לשם שמים, היינו שגם המעשים הגשמיים של האדם יהיו בכוונה לשם שמים, וכגון כשהוא הולך לישון, תהיה כוונתו מפני שצריך לישון בשביל כל המעשים הטובים שיעשה מחר, וכתב הרמב"ם כי כשהולך לישון בכוונה כזו "נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא", והוא עובד השם עם השינה.

והשינה היא דוגמא, וכך גם בכל צרכי הגוף, אם אדם אוכל ושותה כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, אזי האכילה והשתייה שלו הם עבודת השם, והחידוש בדברי הרמב"ם שאפילו שינה, שהיא בשב ואל תעשה, גם כן נחשבת כעבודת השם, וקל וחומר מעשים ופעולות, **כל פעולה שאדם עושה, אם היא מחושבת בכוונה לשם שמים, לצורך 'מה השם דורש ממך', כי אני עבד השם ועבד חייב להיות בריא – ולכן אני אוכל, רק בשביל זה! אם זוהי הכוונה אזי כל המעשים הגשמיים נהפכים למעשים טובים, ואז אשריך בעולם הזה.**

מעין עולם הבא בעולם הזה

והתנא באבות שם הוסיף ואמר: אשריך בעולם הזה 'וטוב לך לעולם הבא', וכבר דיברנו פעם שיש להבין מה החידוש שטוב לך לעולם הבא, וכי לאדם כזה שעמל בתורה מתוך צער וקשיים לא יהיה עולם הבא? ומה שאמר אשריך בעולם הזה מובן שהוא חידוש, שלמרות כל הקשיים אשריך בעולם הזה, אבל וטוב לך לעולם הבא הרי זה בודאי, וברור שיהיה לו טוב בעולם הבא, ומה החידוש בזה.

וביארנו כי החידוש הוא משום שידוע שכל הנאות העולם הזה באות על חשבון העולם הבא, ומי שנהנה בעולם הזה מפסיד עולם הבא, ומאחר שאמר אשריך בעולם הזה, אם כן שמא יפסיד בכך את העולם הבא, וחידש התנא שאין הדבר כן, אלא להיפך, **האשריך בעולם הזה של 'בתורה אתה עמל' הוא עולם הזה שמוסיף עולם הבא** ואינו מוריד מהעולם הבא, והוא כמו עולם הבא בעולם הזה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות נז, ב) על שבת שהיא מעין העולם הבא.

ואגב נזכיר בענין שבת, שמספרים על אחד מהגדולים פה בארץ שהיה ישן קצת בשבת בצהריים, ופעם באו אליו ילדים בשבת ורצו שיבחן אותם, והוא פתח את הדלת ואמר להם, וכי לא חשבתם שאני ישן בשעה זו, שהרי אני אדם מבוגר... ואמרו לו הילדים כי לא העלו בדעתם שאדם גדול ישן בשבת, ומאז הוא הפסיק לישון בשבת בצהריים. ושמעתי שגם בקעלם לא ישנו בשבת ביום, ורק בלילה היו ישנים, כי שבת היא קודש וכמו שכתב באיגרת הגר"א.

והעיקר לדעת כי חיי תורה ותרי"ג מצוות הם אשריך בעולם הזה, וחבל שלא כל עם ישראל זכו וזוכים לזה, מן השמים ירחמו על כל כלל ישראל שיזכו לחיים המאושרים בעולם הזה.

לעילוי נשמת
הר"ר **שמואל יצחק לוי** ז"ל
בן הרב ר' **דוד** הי"ד
נלב"ע ג' סיון תשע"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת הגאון
רבי **מרדכי שמואל קרול** זצ"ל
בהר"ר ישראל דוב זצ"ל
נלב"ע ער"ח סיון תש"ה - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית
מרת **אהובה ברמן** ע"ה
בת מרן **הקהילות יעקב** זצללה"ה
נלב"ע א' סיון תש"ע - תנצב"ה

מוקדש לזכות הרה"ג
רבי יעקב בן שירה (גלר)
לרפו"ש בתושח"י

מנחת דבר בעניני שבועות

מרבינו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

יציאת בב"י חוץ לתחום במתן תורה

איתא במכילתא דבני ישראל במתן תורה חזרו לאחוריהם מקול הדיבור י"ב מיל, והקשה הרוקח (סי' קע"ח) הרי יצאו מתחומין [וסבירא לרוקח דזה הי' מדעתן], והא הוי חוץ לתחום, ותירץ הרוקח כיון דעגנים מקיפין אותם הוה כמחיצות בני אדם וכאילו לא יצאו.

ודבר זה מחודש, ויל"ע מהא דאמרינן בשבת דמדבר הוה רשות הרבים בזמן שבני ישראל היו במדבר וגם באמצע המחנה [וכבר הוכיח מזה החזו"א ערובין סי' ק"י ס"ק י"ט יעו"ש]. וכן יל"ע מגמ' שבת דשישי למסען [ומוכח דאף ביום (דבלילה לא היו עגני כבוד)] וצ"ב. ועכ"פ לדברי הרוקח ל"ק הקו' היאך חזרו לאהליהם.

לענין עגני כבוד לא חשיבי מחיצה לכאו' משום רוח צפונית עי' יבמות ע"ב א' דכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית דלא נבדור עגני כבוד [וע"ש בתוס' דהיתה רוח נוחה, ויל"ע אי דיינינן בזה כפי המציאות אז או לפי הראוי ע"פ טבע העולם, ואינו ענין לנידון בתוך בית (יעוי' בביה"ל סי' שס"ב ס"א בד"ה שאינה וכו' בשם תוס' שבת, ועי' חזו"א או"ח סי' נ"ב ס"ק י"ד בד"ה והנה ואכ"מ].

ותהם כל העיר עליהן ותאמרנה הזאת נעמי (א' י"ט)

לכאו' רק נשים היו בעיר, דלמש"כ התרגום שם (פסוק כ"ב) דהוה במעלי פסחא (מיהו מש"כ שם שקצרו העומר תמוה, ויעוי' בילקוט שמעוני), וא"כ למ"ד פסח ראשון בנשים רשות היו כל האנשים בשילה ונשארו רק הנשים, וזהו ותהום כל העיר דהיינו הנשים דנשארו לבדנה, ולכך סתם ותאמרנה וכו'.

בתרגום שם פט"ו, ולדחלתך, לכאו' הא בן נח מוזהר על ע"ז ואיכא לפני עור, (ויעי' ילקוט שמעוני, וי"ל).

ביכורים בשביעית ממשקין

בפירוש רש"י על התורה (שמות כ"ג י"ט) כתב שאף השביעית חייבת בביכורים והמג"ח (מצוה צ"א) מקשה היאך אפשר להביא ביכורים משביעית והלא כתיב לאכלה ולא לשרפה, ומאחר ואתה עושהו ביכורים יכול הוא לבוא לידי טומאה ודינו בשריפה. ואי מביאים ביכורים ממשקין, [עי' ר"מ פ"ב ה"ד שמביאין מיין ושמן], י"ל לפי"ז שלמ"ד שאין משקין מקבלים טומאה א"כ אין לחוש שיבוא לידי שריפה ושפיר דמי להביא מהם ביכורים [ודרך רש"י בפיה"ת לפעמים דאזיל כמ"ד דלא פסקינן כוותיה]. אך לכאו' יש לחוש שיערב המשקים בעיסה ואז יבואו לידי שריפה מחמת טומאת העיסה. ועוד יל"ד על עיקר הדבר שכיון שבשעת גידולן פירות הן ומקבלים טומאה ולפי מצבם אז הוו בכלל הדין דלאכלה ולא לשריפה א"א להתחייב אז בביכורים מחמת שעתיד להיות משקין [אף שבצרן מתחילה לכך, דבהכי איירי הא דתנן דמביאין בכורים ממשקין היוצאין, לדעת הר"ש שלהי חלה בשם הירושלמי].

ביכורים דרבנן

ביכורים דחיובם מדאורייתא הוו ממון כהן מעת הפרשתם, אבל ביכורים דרבנן יל"ע האם קנויים מתקנת חכמים לשבט הכהונה [וכעין הנודע בקנין דרבנן אי מהני מה"ת, ותו דנימא שבכוח חכמים גם למעבד שיהיו ממון השבט מה"ת]. או"ד דמן התורה נשאר ממון דידיה, ונהי דחייב ליתנם לכהן מ"מ כל זמן שלא נתן לכהן מצי להקדישם מה"ת. ומצאנו בזה בד' רשב"א לענין מתנות כהונה דבגוונא דהוו מדרבנן הם שלו מן התורה, והוא בפסקי חלה שער ד' גבי כיצד מפרישים חלה ביו"ט שמבואר שם בדבריו שמן התורה דידיה הוא ולא אמרי' דהקנו לשבט כהונה כקנין דאורייתא, ויל"ע שם בכל דבריו. [ועיין עוד מד' רשב"א גיטין מ"ז ב' לענין הבאת ביכורים היכא דיש לו רק קנין פירות].

ונפ"מ לדינא לענין מי שיש לו אתרוג מעשר ראשון ואין לפניו כהן או לוי ליתנו לו ואין לו אתרוג אחר, דלשי' קמאי דפירות שאינם תירוש ויצהר הוו תרומה רק מדרבנן, וכן לשי' דתרומ"ע בזמן הזה מדרבנן א"כ יטלנו כדי לקיים בהו מצוה מן התורה, אע"פ דאי"ז "לכם" [ומה דאינו יכול לאוכלו מדרבנן משום ממון השבט לא חשיב כאין לו היתר אכילה מה"ת, עי' סוכה ל"ה א', וי"ל בזה], וביותר אי הוי ספק מעשר ראשון להוי ספיקא דרבנן, וכן לענין מצה.

הבאת ביכורים ביו"ט

במג"ח שם דן לענין הבאת ביכורים ביו"ט דשבועות, וכתב כיון שצריך קרבן עמהם, אין מקריבין סתם קרבן ביו"ט, אך שוב כתב שביכורים נלמד מ"ושמחת", ויש א"כ לקרבן שלו דין שמחה ושפיר יכול להקריבו ביו"ט ולצאת ידי חובת שלמי שמחה בזה.

ויש להעיר לכאו' דאי דין שמחה דביכורים כשמחה ממש וכדין שמחת יו"ט, (ולפי"ז חייבים להקריב הקרבן בו ביום, ויל"ע בירוש' הובא בתוס' ר"ה ה' א', ועי' מהריט"א), א"כ יל"ד בזה מדין אין מערבין שמחה בשמחה, והיינו הן לענין הקרבן שבא עם הביכורים הן לענין הבאת עצם הביכורים, ומיהו דין אין מערבין שמחה בשמחה שמצינו בקרא כמבואר בתוס' מו"ק ח' ב' הוא שמחת הדיוט בשמחת גבוה והכא תרוויהו שמחת גבוה. ועי' לפי"ז גם לענין דין הבאתן בחוה"מ סוכות, ואולי שרי משום קריאת ביכורים דליתא לאחר חג הסוכות, אך עי' בהגי ביכורים דאין טעונין קריאה. ואולי אה"נ.

הזמן גרמא בביכורים

יל"ע בנשים אי מחייבי בביכורים [עי' מג"ח], האם הם מחוייבים בלינה, או שמא לינה הוי מצוות עשה שהז"ג, ועיין תוספות קידושין כ"ט א' ד"ה אותו שהקי אמאי בעינן קרא למעט אשה דאינה מצווה למול בנה תיפו"ל דהו"ל מעשהז"ג שנימול בח' ללידתו. ותי' כיון דמשמיני

והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא. והנה חזינן מדברי התו' בקושיתם דס"ל דדין מעשהז"ג ל"ה רק במצוות התלויות בזמנים המוגדרים בהתחלפות העתים כיום ולילה וכיו"ב, אלא גם מצוות התלויות בזמנים הנתלים במאורעות ומקרים ואפילו בנושאים פרטיים. כנידון זמן דשמונה ימים של הבן דהוא זמן התלוי בלידת הבן ומאורע פרטי בו, נמי הוו בכלל מעשהז"ג. ובתי' לא חזרו תוס' מכלל זה ורק חדשו הסברא דאין לה הפסק וכמבואר.

ולפי"ז יש לדון גם בלינה אי חשיבא תלוי' בזמן, וכמו"כ יל"ד במצות אכילת קדשים ביום הקרבתם דתהא בכלל מ"ע שהז"ג שהרי היא תלוי' ביום ההקרבה ואע"פ דזה מאורע פרטי בקרבן מ"מ לא גרע זמן התלוי ביום ההקרבה מזמן התלוי ביום הלידה. אך יל"ע דאפשר דלא דמי דשאני הזמן דמצות אכילה ביום ההקרבה משאר מעשהז"ג דהתם הזמן מגביל את חיוב המצוה לעתות מיוחדות מה שא"כ בנד"ד הזמן האמור במצוה זו אינו מגביל את חיוב המצוה או קיומה אלא זהו עצם מהות המצוה שנצטוינו לאכל הקרבן לכתחילה ביום ההקרבה ולא שייך לומר שהזמן גרמא שאין הזמן הגורם אלא הזמן הוא הנושא של המצוה וכה"ג אפשר דליתא לדינא דמ"ע שהז"ג דנשים פטורות. ועי'.

מצוות אכילת כבשי עצרת

בהוריות י"ג ב' שתי הלחם קודמים לכבשי עצרת, ויל"ע למאי קודמים, ועי' או"ש פ"ט ה"ט מתמידין ומוספין שפי' דקודמין לאכילה וא"נ קודמין לתנופה אם אינו יכול להניפן ביחד, ולכאו' קשה לאוקמי באינו יכול להניפן יחד דהא עלה קאי הגמ' דקודמין, ואי נימא דיש דין בתנופה שיגעו שתי הלחם בחזה ושוק א"כ יש ליישב הדין דקודמין בהנפתן בכה"ג שנטמא החזה ושוק ואינו יכול להניפן יחד מחמת דינא שלא יטמא הלחם ועלה קאי הגמ' דבכה"ג קודמין שתי הלחם בהנפתן לחזה ושוק. ולענין פי' האו"ש דקודמין לאכילה, יל"ע דהא אמר שם זה הכלל וכו', ולכ' לפי פירושו דאזיל על אכילתם, למה לי לזה הכלל תיפוק ליה ששתי הלחם אכילתם הוי מצוה חיובית כדין אכילת המנחות [עי' ר"מ בהקדמה לפיה"מ מנחות דשתי הלחם הוו בכלל מנחות], שאכילתם מצות עשה, ואילו כבשי עצרת לכאו' אינם אלא מצוה קיומית, ככל שלמים, שמשמע מד' הר"מ [מעה"ק פ"י שמצוות אכילתם הוי מצוה קיומית, וכמש"כ שם שאכילת חטאת ואשם מצות עשה שבא' וכו' וה"ה לשאר קדשים שאכילתן מצוה. אמנם בלשון הר"מ בסהמ"צ עשה פ"ט משמע שרק קק"ל הוי מצוה קיומית אבל כל קדשי קדשים הוי מצוה חיובית וא"כ אף כבשי עצרת אכילתם הוי מצוה חיובית.

מתוך מכתב חיזוק לבן תורה אחד

אשרי מבקשי השלימות בלימודם, אך ברוב חשקם זה לעתים אין הם מעריכים כראוי את אשר קנו כבר בשפע רב מרהיב עין. ואם כי משפט החכמים לראות את אשר עדיין לא נמלא ולא יכוונו מבטם אל המלא שרכשו וגם כי רבה תכולתו, אך מה כי יקגנו בהם בגין כך רגשות עצבות, ואין השאיפות לגדולות ונרחבות רק סולם לעלי' ושגשוג בס"ד במשנה ששון ושמחה.

מתוך דרשות חיזוק

"כל העולם עומד על זה שאנחנו לומדים תורה"

"אמר רב יוסף, אי לאו האי יומא כמה יוסף איכא בשוקא", ואומר רש"י, "אי לאו האי יומא שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לבינם".

הפשט ברש"י, שלאו דווקא הכוונה לאותו יוסף שבשוק שהוא אחד מאנשי השוק, אלא כל העולם זה שוק אחד גדול, ויכול להיות יוסף שהוא בשוק ויכול להיות יוסף שהוא אמן גדול ויכול להיות יוסף שהוא שולט גדול, כולם זה יוסף בשוקא, לא שווים כלום, אין להם שום ערך.

אם הם עושים דברים טובים – טוב, אבל אם לא, אין להם שום ערך. הערך היחידי שיש באדם זה לימוד התורה, אין ערך אחר, ואת זה צריכים לדעת וזה דבר פשוט. זה 'ונתרוממתי', רוממות נפשית, רוממות עילאית, אין דבר אחר. כל העולם עומד על זה שאנחנו לומדים תורה.

ואמנם זה פשוט, אבל כדאי לחזור על זה תמיד. אין כמו אברכים תלמידי חכמים ובני ישיבות לומדים, הם המרוממים. יש שנקראים "מלומדים גדולים", לא משנה אם הוא פרופסור, או סבל, אולם על אף שנקראים מלומדים גדולים, כולם זה יוסף בשוקא. יש רק אחד שזה יוסף שלומד תורה, הוא האיש, והלוואי שנזכה לזה.

יקרה היא מפנינים מכתן גדול שנכנס לפני ולפנים

התורה יקרה היא מפנינים ונמשלה התורה גם לפז, ואומר רבי יהושע לייב דיסקין שיש מעלה בפנינים שאינה בפז ויש מעלה בפז שאינה בפנינים, והתורה יש בה גם מעלת פנינים וגם מעלת פז.

פנינים כל פנינה יש לה שווי וערך שונה, פנינה קטנה שווה סכום מסוים ואילו אם תהי' כפולה בגודלה יהי' שוויה יותר מכפול מהפנינה הקטנה, דככל שהיא גדולה יגדל שוויה, אבל פז – זהב, אם שוקל ק"ג אחד שווה כך וכך, ואם שוקל שתי ק"ג שווה רק כפליים אבל לא יותר, ובזה פנינים יותר מפז. ובמה פז יותר מפנינים, שאילו חותכים את הזהב הוא לא מאבד את ערכו כלל, משא"כ פנינים אם חותכים את הפנינה אינה שווה עוד כלום.

ותורה יש בה את שתי המעלות, שכל מעט תורה שלומדים יש לזה ערך בפני עצמו, ויש בה גם את מעלת הפנינים מעלה של דבר שלם, אם מסיימים מסכת או דבר שלם הרי זה מעלה אחרת, זה לא רק מכפיל את עצמו אלא יש בזה הרבה יותר מעלה בדבר שלם.

לקבלת הגליון בקביעות במייל שלח בקשה ל: D7648493@gmail.com

מנחת דבר פרשת נשא

מרבינו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

ועל מזבח הזהב יפרשו בגד תכלת (ד' י"א)

יל"ע בבגדים של מכסה הכלים במסעות אם יש לו דין בגד לענין טומאת בגדים, דכתב החזו"א כלים בסי' כ"ח סק"ב דאין טמא משום בגד אלא בעומד לשמש לאדם או בתשמיש קיבול, ולפי"ז יל"ע במכסה הכלים במסעות אי חשיב בגד לענין טומאה, ואף שכתב החזו"א שם סי' ה' סק"ד (בסופו) דאפשר שלעולם אין שם בגד נופל על לבוש האדם אלא על המין וכו' ולשון בגד משמש גם במכסה הכלים ופרשו עליו בגד וגו' עכ"ד, אפשר דנהי דמיקרו בגד בעי שיהא משמשי אדם לענין קבלת טומאה.

וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב (ה' ב')

מצאנו שהותר לעדים דקידוש החודש לחלל שבת בכדי לבוא ולהעיד, ויש להסתפק בעד מצורע מהו שילך ויעיד בירושלים, מי נימא כיון דדחי שבת ואפי' הוצאה שהיא בכרת וסקילה ק"ו דדחי לאיסור כניסת מצורע לירושלים שהוא בלאו ועשה גרידא [ולא אמרינן דיקוץ בהרתו ויעלה, וצ"ע בסוגיא דשבת קל"ב ב']).

וישלחו מן המחנה כל צרוע וגו' וכל טמא לנפש (ה' ב')

יש להסתפק בטומאה בלועה שאינה מטמאה, מה היא לענין טומאת מקדש, מי נימא דכיון דלא פקעה טומאתה ע"י הבליעה (שהרי הקיאה טמאה), אלא דגזיה"כ הוא דאינה מטמאה, א"כ י"ל דאין הדין אמור אלא לגבי לטמא ולקבל טומאה, אבל לענין טומאת מקדש אסור לאיעולה להתם כיון דסו"ס אכתי טמאה היא, או דילמא לא שנא ושרי.

והנה באשה שמת ולדה במעיה יש לדון מפנים אחרות דשריא להכנס למקדש, לפימש"כ תוס' חולין (ע"ב א') ד"ה גזירה אליבא דר' ישמעאל דגזה"כ דאינו ילוד אינו מטמא ואפי' הוציא ידו אינו מטמא א"כ לכאורה פשיטא דשריא להכנס למקדש דהרי אין בו טומאה כלל, אבל לר"ע דלית לי' האי דינא, יעו"ש, ואין טהרתו בפנים אלא מדין טומאה בלועה אכתי תבעי. (ויעו"ש בקמאי, ולדידהו גם לר' ישמעאל תבעי כמו לר"ע).

ובתו' שם סד"ה כי, כתבו דטהרה בלועה דאינה מקבלת טומאה ילפינן מהא דוהאוכל את נבלתה יכבס בגדיו דמי לא עסקינן דאכל סמוך לשקיעה"ח וקאמר רחמנא דטהור ואפי' לאכול בתרומה ונוגעת בטומאה שבמעיה ואסור לטמאה אלמא דטהרה בלועה אינה מיטמאה.

ולפי"ז לכאורה יש ללמוד נמי מכאן דטומאה בלועה אין בה משום איסור טומאת מקדש דהא מה"ט גופה נמי י"ל דקאמר רחמנא טהור ואפילו להכנס למקדש ומוכח דאין איסור להכניס למקדש טומאה בלועה.

ומיהו למ"ד בשלהי עירובין דהמכניס שרץ למקדש אינו חייב וא"כ ה"נ נבלה, אין ראי' מכאן דמותר להכניס טומאה בלועה למקדש כגון בלע טבעת טמאה דאפשר דאסור להכניס למקדש וכדין כלים טמאים שאסור להכניסם למקדש.

ולכאורה יש להוכיח מכל הנשים דשריין להכנס למקדש ולכאורה למ"ד מקור מקומו טמא (והוה נמי אב הטומאה לטמא במשא כמבואר בתו' נדה (ע"א א') ד"ה מקור ועי' בסדרי טהרה בחי' לנדה ר"פ דם הנדה) הרי מכניסה טומאה למקדש (ומיהו למ"ד מכניס שרץ למקדש פטור דאין לו טהרה במקוה ה"נ לכאו' מקור, ומיהו י"ל דדמי למת שכתבו תו' נדה (כ"ח ב') סוד"ה פרט דאסור, דהו"ל יש במינו טהרה במקוה וה"נ מקור, ומיהו יש לחלק כמובן), ועכצ"ל דשרי משום דהוה בלועה, ויעוין פלוגתא דאביי ורבא נדה (מ"ב ב').

עוד יש לדון למש"כ תו' ב"ב (קמ"ב א') סוד"ה בן דאיכא מיעוטא דנשים מעוברות דהולד שבמעיהן הוה מת יעו"ש, וא"כ למאן דחייש למיעוטא היאך שריין מעוברות להכנס למקדש שמא מת הוולד שבמעיהן ומעיילו טומאה למקדש, וע"כ דטומאה בלועה שרייא להכניסה למקדש, (ויעו"ש ברמב"ן ולדבריו ל"ש, וצ"ע עוד ברשב"א ר"פ בתרא דיבמות), ומיהו לר' ישמעאל, למש"כ תוס' דאין ולד מטמא לדידי' עד שיצא לחרץ לא שייך לדון בזה מדין טומאה בלועה דאין כאן טומאה בכלל, ורק לר"ע הוא דאיכא לאיסתפוקי וכמו שנתבאר לעיל.

ולכאו' פשוט דאף אם נאמר דאסור להכנס למקדש מ"מ חשיב בר ביאה וחייב בראי' וחגיגה אף דטמא פטור דל"ה בר ביאה וקרינן בי' כל שאינו בביאה אינו בהבאה עי' חגיגה (ד' ב') ובטו"א שם (ועי' תוס' פסחים פ' א' ד"ה אתה).

ובגוונא דרובו יכול להכנס לעזרה (ויעויין תוס' שבת י"א א' ד"ה לא), בלא"ה יש לדון דסגי.

ויש לעי' עוד בקרבן ציבור מי שרי כהן שבלע טבעת טמאה למיעל לעבוד במקדש מי נימא הא אידחי טומאה בציבור ושרי להכניס טומאה למקדש, ועי' פסחים (ע"ט א'), או דילמא לא שרינן אלא מחמת טומאה השייכת להקרבת הקרבן ציבור כגון כהן וכלי שרת אבל בגד"ד אין הטומאה שייכת להקרבה או"ד ל"ש וכל שטומאה מעכבת ההקרבה אישתריא בקרבן ציבור. ולכאו' נראה דלא אישתרי כה"ג.

ופשיטא דאף אי נימא דשריא להכניס טומאה בלועה למקדש, בבהמת קדשים שבלעה טבעת טמאה אסור להקריבה במקדש אף בקרבן ציבור דע"י הקרבתה מעיילינן טומאה למקדש (ויש לעי' בסוגיא דשהי' שבועות י"ז א') ולא אישתריא (ובנידון דידן דאין הטומאה באה אלא אחר ההקרבה, ועי' חולין (קכ"א ב'), מסתברא טפי לאסור בק"צ מכהן שבלע טבעת טמאה ודו"ק). ובבלועה טבעת שהיא ראשון לטומאה (ערמב"ם פ"ט מבמ"ק הי"ז) יש לדון דגורם טומאה לבשר ואסור לטמא קדשים (ועי' פסחים י"ט

א' ב'). ומיהו אי בלא"ה לא משתריא יש לדון דאין איסור לטמאותה ביד אי איכא הפסד חולין, עי' פסחים (כ' ב'), וא"כ ה"נ משום הפסד קדשים דאל"ה לא תקרב כלל תשתרי לטמאותה (ומיהו הא חזיא לרעי' ותפדה על בהמה אחרת, ועי' זבחים (ע"ו א'), מי דמי התם אית לי' תקנתא ברעי' וכו', ומיהו נפ"מ בעוף), או דילמא כשנטמאת הא חזיא ואסור לגרום לה טומאה וצ"ע, ויעו"ש בסוגיא בזבחים.

ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן (ז' א')

בגיטין ס' א' איתא דשמונה פרשיות נאמרו ביום שהוקם המשכן ואחד מהם הוא פרשת הלויים, ופירש רש"י שם דפרשת לויים הוצרכה לבו ביום שהוזקקו לשיר, ויעוי' במלבי"ם סי' קמ"ה דמשמע שבר"ח ניסן התחילו לשיר והרי עדיין לא נטהרו, וכתב דשיר אפשר לאומרו גם במחנה לוי' [והוא לכו"ע, אף להנך דמפרשי הך דמידות דלא כהר"ש, יעו"ש]. מיהו עצם ד' המלבי"ם צ"ע, דלכאו' לא כל הלויים נטמאו, יעוין רש"י לקמן ח' ז' שמשמע דלא כל הלויים נטמאו, וא"כ יכלו הטהורים שבהם ליכנס לפנים לשורר, [וצ"ת בחזו"א או"ח סי' קכ"ה ח'].

ושו"ר מדרש רבה במדבר י"ב ט"ו, וז"ל, שהיו צריכים הלויים להזות מפני שהיו כולם טמאי מתים במה שהרגו בעובדי העגל וכו' צוה המקום לגלחם במקום הזי' של יום השביעי, ע"כ. ולכאו' י"ל לדעת המ"ר דל"ה כאן טומאה ממש בדין תורה ומשום דהוה קודם לדיבור [ועי' בחזו"א הנ"ל] אלא משום מעלה בעלמא נצטוו אז בזה בהוראת שעה ונצטוו תו בזה בתגלחת במקום הזי' ז', ועי'. [ועפי"ד רש"י הנ"ל י"ל קו' תוס' יומא י"ד א' אהא דמזין עליו שהוא טהור והא בעי טבילה מחמת טומאת מת, ולרש"י נפ"מ בלויים הטהורים אז שלא נטמאו בהזאה].

ויעו"ש עוד במלבי"ם שם סי' קנ"ז, וגם שם צ"ב מנ"ל שהיו טמאים. [ובעצם הנידון שם, יל"ע אם איכפת לן שהי' טמאים, ויל"ד אי נכנסו לחצר המשכן, ודו"ק שם בפסוק י'. ועויל"ד בענין זה מדין טמא מת אי מצי לשלח קרבנותיו שנחלק בזה. ועויל"ד בזה משום הנגיעה בכלים ועי"ז נטמאו המנחות ועי'].

ובעיקר הענין יש לדון בדין טומאה דחוי' בשיר [ודו"ק מדחי' שבת, ויל"ע בסוגי' דכנור בשלהי עירובין], ואת"ל דנדחית, יל"ע בקרבן ציבור שקרב בטהרה אי נדחית הטומאה משום שיר גרידא ודו"ק.

ומשכ"ש במלבי"ם ע"פ רבינו שמעי' פ"ב דמידות שהיו יכולים לויים לשיר במחנה לוי', יעו"ש, יעוין רמב"ן סהמ"צ שורש ג' אות ג', וז"ל והנראה מלשונם כי בהיותם במדבר מפני תדירות משא לא היו מביאין הלוי הזקן לשיר ולשאר עבודות כדי שלא יבוא לידי לישא בארון ולא הי' נכנס אלא לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון שאינם עבודת פנים אבל משנכנסו לארץ וכו', יעו"ש. ומשמע דס"ל לרמב"ן דשיר אינו אלא בפנים.

ויל"ע תרגום יונתן יחזקאל מ"ב י"ב, על קרא דֶּרֶךְ בִּפְנֵי הַגְּדֶרֶת הַגִּינָה, ות"י אורח קדם דוכן ליואי, ובפרש"י, בנין גדר אבנים עשוי במעלות שהיו נוגעים ושרים עליו, ויעו"ש בהגר"א, ולכאו' לשכות אלו היו בקדושת עזרה גמורה ולא כלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, ויל"ע לקמ"ו י"ט – כ' ובמפ'.

ועי' ירוש' נזיר פ"ז ה"א, לוי וישראל יטמא ישראל ולא הוא, לוי הוא ישראל, אמר ר' אבין בשעת דוכן שניינו. ולפי' רבינו שמעי' צ"ל דהוא משום דמדרבנן אסורין טמאי מתים ליכנס למקום הדוכן שבמקדש.

ועי' תוס' שבת נ"ה א' ד"ה מזבח, וי"ל דדרשי' לי' כי הכא מזבח שאומרים לפניו שירה בכלי נחושת. ודו"ק. [ויל"ד שם בעיקרא דגמ', דקשי' לה מקרא, למ"ד עיקר שירה בפה, וי"ל].

כי עבדת הקדש עלהם בכתף ישאו (ז' ט')

בראב"ד (בתורת כהנים פרשת שמיני ולבני אהרן תעשה כתנות וכו'. ע"ש בראב"ד. ובראב"ד בתו"כ פרשת צו עה"פ ויעש משה את כל אשר ציוה וגו') נאמר רק שהלויים במדבר היו מבלים בגדים בעבודת משא של המשכן [ועל זה לא נאמר, כפה"נ, שמלתך לא בלתה מעליך], ועל כן כיון שהפסד בגדיהם אמור לבוא בעקב עבודת משא המשכן, שהיא ענין השייך לציבור ולמענו, לכך ניתנו להם לשם כך בגדים ללבישה רגילה משל ציבור שלא יופסדו בגדי עצמם בגלל עבודתם וא"כ אין כאן משמעות שהיו בגדים לעבודת לוי'. ויעוי' פ"ק דמידות מ"ב, ורשות הי' לו לשרוף בגדו, ודו"ק. [ועי' רפ"ק דתמיד, ומתכסין בכסות עצמן, וי"ל].

וברד"ק (שמואל א' פרק ב' פ' י"ח ושמואל משרת את פני וגו') לא הוזכרה עבודת הלוים רק ענייני לימוד, ובכללם גם לימוד עבודת הלויים. וברד"ק (שם בהמשך דברי הרד"ק, חגור אפוד בד) נאמר רק זאת שעובדי השם בימים ההם, אף אותם שהיו ישראלים, היו לובשים בגד מיוחד שבו היו משתנים משאר העם, ותו לא מידי. ובגדים לעבודת הלויים מנ"ל?

פרפראות לחכמה

חידה לפרשת נשא - גבינה שמותר לאכלה כמות שהיא אבל לא כשנתבשלה?

תשובה על החידה לפרשת במדבר - חומר בלימוד דיני דאורייתא מלימוד דיני סופרים? **תשובה** אף דאסור ללמד תורה בשכר הנ"מ דיני דאורייתא אבל דיני חידוש סופרים דהיינו תקנות דרבנן שרי, כ"כ רמ"א יו"ד סי' רמ"ו ס"ה. [ויל"ע אי שרי ללמד דיני חוה"מ בשכר לשי' דמסרו הכתוב לחכמים אי חשיב כחידושי סופרים או בתר עיקרא דדינא אזלינן. ודיני משמרת דיני דאורייתא לכ' כחידושי סופרים ושרי ללמד דיני שניות בשכר].

לקבלת הגליון בקביעות במייל שלח בקשה ל: D7648493@gmail.com

הלכות עירוב תבשילין

על פי פסקי מרן הגאון
רבי אשר וייס שליט"א

עירוב תבשילין

א. יו"ט שחל בערב שבת, מצוה להניח "עירוב תבשילין" בערב יו"ט, כדי שיוכל להכין צרכי שבת ביו"ט.[א]

ב. בחוץ לארץ כשחל יו"ט שני בערב שבת, יש להניח עירוב תבשילין בערב יו"ט[ב] כדי שיוכל להכין צרכי שבת ביום ו',[ג] אבל אסור להכין צרכי שבת[ד] ביו"ט ראשון.[ה]

ג. מי שחושש שישכח לעשות ע"ת יכול לעשות ע"ת על דעת לסמוך עליו גם ליו"ט אחר כל זמן שהוא קיים, ולכתחילה לא יסמוך עליו ליו"ט אחר, אך בדיעבד יכול לסמוך עליו. ומ"מ אם זוכר צריך לערב שנית [ביו"ט אחר] אבל לא יברך על הנחת העירוב הנוספת.[ו]

פת ותבשיל

ד. יקח פת בשיעור כביצה - ומשום הידור מצוה יקח פת שלימה - ותבשיל בשיעור כזית,[ז] וראוי לקחת חתיכה חשובה של בשר או דגים.[ח] ומנהג ישראל לקחת ביצה.[ט] וצריך שיהא תבשיל שראוי ללפת בו את הפת, כגון: בשר, דגים, ביצים ושאר מיני מאכל מבושלים שדרכן ללפת בהן את הפת.[י] כמו כן יכול להיות התבשיל צלוי, שלוק, כבוש או מעושן, אבל מלוח אין מערבין בו, ולכן דגים מלוחים אין מערבין בהם.[יא]

ה. בדיעבד, אם לקח תבשיל בלבד מועיל,[יב] אולם אם נזכר קודם שהחשיך צריך להניח גם פת, ויאמר: "בהדין עירובא" וכו', אבל לא יברך שנית. ואם עירב בפת בלבד, לא מהני.[יג]

ו. לא יניח את התבשיל על הגלוסקא [פת, מצה, מאפה וכדו' שמערב בו] כדי שלא תיפגם, אלא יניחנו בצלחת.[יד]

עשיית העירוב

ז. לכתחילה יניח את העירוב קודם הדלקת הנרות, משום שלאחר הדלקת נרות כבר קיבלו הנשים ע"ע יו"ט, וספק אם אפשר להניח "עירוב תבשילין" עבורן.[טו]

נכתב ע"י חתנו הרה"ג ר' בנימין ביינוש רוזנבוים שליט"א, ראש חבורה בבית מדרש להוראה רמת אשכול ירושלים.

א. שו"ע סימן תקכ"ז א'-ז'. **ב.** שם מ"ב ס"ק א'. **ג.** כשהוא יו"ט שני. **ד.** ביום ה'. **ה.** שו"ע סעיף י"ג. **ו.** שו"ע סעיף י"ד, מ"ב ס"ק מ"ד ומ"ה. **ז.** שם סעיף ג' ברמ"א ובמ"ב ס"ק ח'. **ח.** מ"ב ס"ק ח'. **ט.** כן עמא דבר, וכך נוהג מו"ח מרן שליט"א. ועיין בבן איש חי (פר' צו - עירובי תבשילין) שכתב "והתבשיל טוב לעשותו ביצים שלוקים קשים, דאלו מתקיימים במקומות אלו שהם חמים". ובכף החיים סימן תקכ"ז ס"ק כ"א הביא את דברי הבן איש חי. וכמו כן בערוך השלחן בסימן תקכ"ז סעיף י"ג שכתב שלא כדאי להניח בשר בגלל שלפעמים מתקלקל עד שבת ובטל העירוב, וכתב "ולכן אנחנו נוהגים להניח על ביצה מבושלת דהביצה אינה מתקלקלת". ועיין בקובץ מבית לוי [הוראות מהגר"ש שגדול המנהג, וביאר שאולי הטעם שנהגו להניח ביצה לעירוב תבשילין, דמכיון שהדבר מסור להמזון עם, נהגו להניח ביצה כדי להבטיח שיהיה לכל אחד כשיעור שצריך לעירוב - דהיינו כזית, דאם יניח בשר או דגים יתכן שלא ידייק בשיעור ויניח פחות מכזית, משא"כ אם מניח ביצה תמיד יהיה לו כשיעור הנצרך.

י. שו"ע שם ד' ומ"ב ס"ק י"א. **יא.** שו"ע שם ה', ומ"ב ס"ק י"ג. **יב.** שו"ע סעיף ב'. **יג.** שם במ"ב ס"ק ו' - ז', ועיין בשעה"צ ס"ק י"ז. **יד.** מ"ב ס"ק י"א. **טו.** ביאור הלכה סימן תקכ"ז, א' ד"ה ספק נסתפק אם ביו"ט אמרינן שהדלקת נרות חשיב כקבלת יו"ט של ציבור כמו בשבת או שדוקא בשבת נחשב כקבלה של ציבור מאחר שכולם מדליקין בשעה אחת משא"כ ביו"ט ואפשר דלא נהגו לקבל בזה יו"ט, ואף אם נימא שהדלקתה נחשב כקבלת יו"ט מ"מ דינו כקבלת יחיד שאפשר להניח אחריו עירוב תבשילין, וסיים "אכן לכתחלה בודאי יש לזהר לעשות העירוב קודם שתדליק הנרות". (ועיין מ"ב סק"ד שכתב דבדיעבד בשעת הדחק יכול לערב אפילו אחר קבלת הציבור אם לא השכיח עדיין, ולפי"ז הוא הדין בהדלקת נרות אפילו אם נחשב כקבלת ציבור). אמנם עיין בכף החיים בס"ק י"א שכתב דיש להקל בזה לכתחילה, שאף אם נאמר שמקבלת עליה יום טוב בהדלקת הנר, וכן אף במי שקיבל עליו יום טוב באמירת ברכו (במקום שיש כמה ביהכ"נ שאינו נידון כקבלת ציבור), יכול לומר לאחר שלא קיבל עליו קדושת היום שיניח עבורו עירוב תבשילין, שהרי אף מלאכות ממש יכול לצווות לחבירו לעשות עבורו כמבואר בסי' רס"ג סעי' י"ז. וע"ע שם ס"ק י"ב. והצעתי את הדברים קמיה מו"ח מרן שליט"א ואמר דמסתבר שלא כדבריו, דעד כאן לא מצינו אלא דמותר לאחר לעשות מלאכה כיון שמותר לו לעשות כן, אבל בעירוב תבשילין ע"י שליח, מ"מ השולח הוא זה שצריך לערב, ועירוב דידיה הוא, וכיון שכבר קיבל עליו יו"ט מה מהני שמניח ע"י אחרים. ובשו"ת באר משה (ח"ג סימן צ"ה אות ד') הקיל בזה עפ"י דברי השואל ומשיב (מהדו"ת ח"ב סימן כ"ג) באשה ששכחה להפריש חלה מעיסה, וכבר קיבלה שבת ע"י הדלקת הנר, אבל עדיין הוי קודם בין השמשות, ופסק שיכולה להפריש חלה, דקבלתה הוי כקבלה בטעות, וכתב דה"ה בני"ד. ודברי השו"מ מבוססים על שיטת הט"ז (סימן ת"ר סק"ב) שדן בקהל שהיה להם בער"ה שופר ובאו שודדים וגזלו אותם ונטלו גם השופר ושלחו הקהל לקהל אחר שישלחו להם שופר, ונתעכב השליח מחמת אונס ולא בא עד סוף יום ב', והיה ר"ה ביום חמישי ושישי ובשעה שהגיע השופר כבר התפללו של שבת אבל היה עוד היום גדול, ודן אם מותר להם לתקוע בעת ההיא הגם דמדרבנן אין תוקעין בשבת. וכתב הט"ז שמותר להם לתקוע אע"פ שכבר התפללו ערבית וקיבלו עליהם שבת, משום "דאדעתא דהכי לא קיבל עליו דזה ודאי שכל אדם ניחא לקיים מצות הקדוש ברוך הוא ואלו היה יודע שיכול אח"כ לקיים מצוה של חובת היום לא היה מקבל עליו קדושת שבת וזה הוה כמו קבלה בטעות". ויש מקום לדון אם ניתן לדמות דברי הט"ז לנידון דידן, דעד כאן לא כתב הט"ז דהוי קבלה בטעות מאחר שמבטל מצוה דרמיא עליה חובה כהא דשופר, אבל מהי"ת שנימא סברתו גם בנידון דידן, שאע"פ שע"ת הוי מצוה, אבל אינו חובה שנימא שמאחר שלא יוכל לקיים המצוה לא היה מקבל קדושת היום, ועוד דהלא יש לו גם פתרון של להקנות קמחו לאחרים, וצ"ע אם יש לדמות דברי הט"ז לנידון של הפרשת חלה ועירוב תבשילין.

לעילוי נשמת

הרה"ח משה בן מוה"ר יוסף דוד ז"ל
נלב"ע כ"ז סיון תשמ"ז

מרת מלכה מחלה בת הר"ר מרדכי זיסקינד ז"ל
נלב"ע ג' אייר תשס"ו

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י כנו ידידנו עוז הר"ר דוד הגר הי"ו לוס אנג'לס

ח. מותר להניח עירוב תבשילין אפלו בספק חשיכה.[ט] ובגדר הזמן של ספק חשיכה עיין הערה.[י]

ט. מברך: "על מצות עירוב", ואומר: "בהדין עירובא" וכו'.[יא] וצריך לומר בלשון שמבין, ואם אינו מבין הנוסח הנ"ל, יאמרה בכל לשון שמבין.[יב]

י. אם לא בירך על העירוב ולא אמר את הנוסח של "בהדין עירובא", יצא ידי חובתו בדיעבד, אולם אם נזכר קודם תחילת החג, יחזור ויטול את העירוב בידו ויאמר "בהדין עירובא" וכו', אבל לא יברך.[יג]

יא. אם חל יו"ט ראשון בערב שבת ומכין מאכלים מיוחדים לכבוד יו"ט שני חוץ ממאכלי שבת הרגילים ראוי לפרט בהיתר של ע"ת שניתר גם איסור הכנה מיו"ט ליו"ט.[יד]

יב. יו"ט שחל להיות בערב שבת, יזהר להקדים הכנת מאכליו לשבת כדי שיהיה ראוי לאוכלם ביו"ט.[טו]

יג. ראוי קצת לעשות עירוב תבשילין בנוכחות האשה המכינה את צרכי הסעודה.[טז]

יד. שליח שמפריש פת ותבשיל ומניח עירוב תבשילין מברך על מצות עירוב.[יז]

טו. מי שנזכר בבית הכנסת שעדיין לא עירב עירוב תבשילין, ואם לא ילך לביתו יבטל תפילת מנחה, יקנה קמחו לאחרים והם יבשלו לו.[יח]

טז. אולם יש עצה **שיכול לייחד פת ותבשיל מסויים שיש לו בבית, כגון לחמניה מסויימת ותבשיל מסוים ומייחדם לשם עירוב ויכול לברך ולומר נוסח בהדין עירובא, ומותר לו לעשות כל צרכי שבת.**[יט]

יז. אם נאכל העירוב או שנאבד אינו יכול לסמוך עליו רק אם נשאר כזית.[כ] אולם אם התחיל כבר את המלאכות גומרן.[כא]

החייבים בעירוב תבשילין

יח. מי שאינו מתכנן לעשות שום מלאכה לצורך שבת חוץ מהדלקת הנר יש לו להניח עירוב תבשילין[כב], ויכול לברך.[כג]

יט. מי שאינו מתכנן לעשות שום מלאכה יכול לעשות עירוב תבשילין ולברך.[כד]

טז. רמ"א בסעיף א'. וכשמניח עירוב בספק חשיכה יש לעיין אם יכול לברך. דהנה בשו"ת חכם צבי סימן ק"ל נקט שהגם שבדיעבד אפשר להניח ע"ת בדבר שהוא כבוש, הגם דהוי ספק אם נחשב כמבושל, מאחר שע"ת דרבנן יש לסמוך על זה, וכתב דמ"מ עדיף טפי שלא יברך כין דברכות אינן מעכבות, ובשו"ת נודע בשערים או"ח סימן ו' כתב שלא מצא בזה שום ראיה מפורשת אך נטה לומר דיכול לברך, אך לא מלאו לבו לחלוק על החכם צבי, וכתב דה"ה במניח ע"ת בספק חשיכה. אולם בשו"ת אבני נזר חיו"ד סי' שס"ח נקט שיכול לברך, והתבסס על דברי הפרמ"ג באו"ח סי' ק"ס במש"ז סק"ט שכתב במים שספק כשרים לנט"י דמברך על נט"י כיון שמכשרים מספק שוב מברך, וכתב דהוא הדין בני"ד. ועיין במ"ב סי' רס"א סקי"א אהא דאיתא התם דבספק חשיכה מניחין עירובי חצירות, שכתב דהוא הדין שאפשר לברך, ועיין שם בביה"ל מש"כ בזה. ומו"ח מרן שליט"א ביאר (עיין מנחת אשר מועדים ח"ג סימן ל"ז) בבואו ליישב סתירות שמצינו בדברי המשנה ברורה בכמה מקומות שכתב דאין לברך על המצוה שזמנה ביום אם קיימה ביה"ש משום דספק דרבנן לקולא, לכמה מקומות שכתב דיש לברך, דיש להבחין בדיני הספיקות בין ביה"ש דאפוקי יומא לביה"ש דעיולא יומא, ובביה"ש בסוף היום (כגון בלולב כל ז' שלא נטל עד ביה"ש ובשופר ביום ב' דר"ה שלא תקנו עד ביה"ש) הכרעת הדין דספיקא דרבנן לקולא קובע שנפטר מחיובו ושוב אינו מצווה כי פנה יום, ואין יברך כאשר הוכרע הדין ששוב אין כאן מצוה, אבל בביה"ש דכניסת היום שורת הדין מצד ספיקא דרבנן לקולא אומר שבידו לצאת יד"ח בזמן זה. ולכן בעירובי חצרות [סימן רס"א סי"א ובבה"ל שם] מאחר שאינו חיוב אלא רשות ותקנה לטובת האדם כאשר אמרינן ספיקא לקולא כונת הדברים דמהני עירובו, וכל דמהני העירוב הוי קולא, ולכן מאחר דבביה"ש ספיקא דרבנן לקולא מכריע דמהני עירובו שפיר מברך, עכ"ד. וה"ה בעירוב תבשילין [עיין בביאור הלכה סימן רס"א סעיף א' ד"ה ומערבין וכו']. **יז.** הוראת מרן שליט"א שגדר ספק חשיכה תלוי בכל אחד לפי הזמנים שהוא מתייחס ונוהג בהם כל השנה כדין ספק חשיכה, מאחר דבדרבנן עסקינן הכי יש לנקוט לענין ע"ת. **יח.** שו"ע שם סי"ב. **יט.** שם ומ"ב ס"ק מ'. **כ.** הרמ"א בסעיף כ' כתב "ואם הניח עירוב ולא הזכיר המלאכות בהדיא אלא אמר בדין יהא שרי לן למעבד כל צרכנא הוי כמי שלא עירב כלל", אולם במ"ב בס"ק ס"ג, וס"ק נ"ה, וס"ק ל"ו נקט שאינו מעכב בדיעבד אם אינו יכול להקנות קמחו לאחרים. ובס"ק ס"ג כתב שאם נזכר קודם כניסת החג יחזור ויטלנו ויאמר נוסח בהדין וכו'. **כא.** בשולחן ערוך הרב סימן תקכ"ז סעיף ו' כתב: "ואם חל יום טוב בערב שבת ובשבת טוב שיפרט היתר עשיית מלאכה מיו"ט ראשון ליו"ט שני שיאמר ולמעבד כל צרכנא מיו"ט לשבת ומיו"ט לחבירו לפי שאדם מבשל תבשילין יתירים לכבוד יום טוב שחל בשבת יותר ממה שהוא מבשל לכבוד שבת בלבד ואם לא יאמר רק מיו"ט לשבת בלבד לא יהא נכלל בזה היתר בישול התבשילין היתרים שמבשל לכבוד יום טוב שני". וכל דבריו רק אם מוסיף עוד מאכלים, (ויתר על מאכלי שבת הרגילים), לכבוד יו"ט, דאל"ה אין כאן שום סיבה שיצטרף היתר מיוחד מצד זה שמכין מיו"ט ליו"ט, דהלא אינו מוסיף דבר מיוחד לכבוד יו"ט, וא"כ הכל כלול בהיתר של לכבוד שבת. **כב.** מ"ב שם ס"ק ג'. **כג.** הוראת מרן שליט"א. ויסוד הדברים דהנה כתב בערוך השלחן (תקכ"ז סכ"ב) "ונשים שלנו רגילות לומר שצריכין לשמוע ברכת העירוב והנחתו כיון שהן עוסקות בצרכי שבת והידור מצוה היא ואין זה מעכב מדינא ולא נזכר זה בשום מקום ואין בזה טעם כלל". ולא ברור בכוונתו אם בא לשלול דבריהם מכל וכל או שיש בזה הידור מצוה. וכתב מו"ח מרן שליט"א דבאמת יש בזה סברא מסוימת, דבין לטעמא דרבא כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט, ובין לטעמא דר"א כדי שיאמרו אין יו"ט מכין לשבת ק"ו שאינו מכין לחול, בנשי תליא מילתא דהן הנה אלה שבוררות מנה יפה והן הנה אלה שעוסקת בבישול ואפיה וא"כ מילתא דמסתברא דיש לשתפן במצוה זו. אמנם כל מנהג שאין לו מקור בדברי הקדמונים לאו מנהג הוא, ומ"מ יש בזה ענין מסויים. ועיין מש"כ בזה מרן שליט"א בקובץ זכרון שבתי ואריה קובץ א' מדור מבי רב סימן ח' אות י"א. **כד.** הוראת מרן שליט"א. וכל מה שפלפל בשו"ע הרב (קו"א אות ב' והביאו בקיצור בביאור הלכה ס"ג ד"ה ומבירך) להסתפק אם יכול לברך אינו אלא בהיכ"ת כאשר בעה"ב בישל תבשיל מיוחד ואפה פת מיוחדת לשם עירוב תבשילין או לחילופין כאשר הניח פת ותבשיל ויחד אותם לשם עירוב, ולא עשה שליח אלא לומר את הנוסח של בדין וכו' דבזה אכן יש לעיין על מה יברך השליח, אבל במציאות החיים בדרך כלל השליח הוא שמפריש פת ותבשיל של בעה"ב לצורך העירוב ובכה"ג ודאי יכול לברך דפשוט דבעה"ב שלא ייחד פת ותבשיל ואף לא אמר כלום בודאי אין כאן עירוב כלל, ופשוט שהשליח מברך. ועיין מש"כ בזה מרן שליט"א בקובץ זכרון שבתי ואריה קובץ א' מדור מבי רב סימן ח' אות י'. **כה.** מ"ב סק"ד ומקורו במגן אברהם בהקדמה לסימן. **כו.** הוראת מרן שליט"א. הנה התפארת ישראל (ביצה פ"ב משנה א' בועז אות ב) כתב דכיון דבדרבנן קי"ל יש ברירה יכול לומר "פת ותבשיל שאקחנו כשאבוא לביתי יהיה מעכשיו לעירוב תבשילין", ושוב כשיבוא לביתו יפריש פת ותבשיל לעירובו, ומהני כיון דיש ברירה. ובשו"ת חיים שאל להחיד"א (ח"א או"ח סימן כ"ט) כתב דכל כה"ג לא מהני וברכתו ברכה לבטלה, ויסוד דבריו דעירוב תבשילין צריך מעשה ולא סגי באמירה בעלמא, ומשו"כ דחה עצה זו. ועוד דנוסח ההפרשה הלא הוא בהדין עירובא. דהיינו בעירוב זה שבידי. והוכיח כשיטתו מהמג"א שלא כתב עצה זו [עיין הערה כ"ה]. ובשו"ת מהרש"ם (ח"ב סימן ל"ו) החמיר כדעת החיד"א. אך בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ג סימן ח') נקט עיקר כהתפא"י וכתב שודאי יש להקל בשעת הדחק. וכ"כ באלף המגן סימן תרכ"ה סקנ"א דיש להקל בשעה"ד אך לא יברך, וע"ע במנחת יצחק (ח"ז סימן ל"ו). אולם מו"ח מרן שליט"א ביאר בדרך ממוצעת, דבאמת נראה כדברי החיד"א דלא מהני בזה ברירה, דתחילת התקנה היתה להניח אוכל מסויים לעירוב פת ותבשיל מוגדרים וידועים, אך לא בעינן ממש שיחזיק בידו את הפת והתבשיל, דאף שתיקנו לומר בהדין עירובא אין מזה ראיה דצריך מעשה ואחיזה בידו, אך מ"מ משמע מלשון זה דהעירוב צריך להיות דבר מסוים ומוגדר. ומשו"כ דמי שנזכר כשהוא בבית הכנסת שלא עירב יכול לייחד פת ותבשיל מסויים שבביתו, כגון לחמניה מסויימת ותבשיל מסוים ומייחדם לשם עירוב, וכ"ש דמותר לעשות כן אם כבר ייחד מקום פת ותבשיל לעירוב אלא שאח"כ שכח לברך וגם לומר בהדין דמהני לומר נוסח העירוב, וכיון שהוא מפריש לעירוב פת ותבשיל מסויימים אין צריך בזה לברירה ומהני אף שאין כאן מעשה. ועיין מש"כ בזה מרן שליט"א בקובץ זכרון שבתי ואריה קובץ א' מדור מבי רב סימן ח' אות ח'. **כז.** שו"ע סעיף ט"ו. ובאשל אברהם (בוטשאטש) כתב שאינו יכול לסמוך על גדול העיר דהוי פושע. וצ"ע בדבריו דלכאורה תמוה לומר שנקרא פושע מצד שנאבד עירובו. ובגוף ההלכה שמעתי ממו"ח מרן שליט"א שיש לעיין בשאלה זו לשני הצדדים, מצד אחד דאולי רק בפשע ולא הניח ע"ת קנסוהו שאינו יכול לסמוך על גדול העיר, אבל בהניח לא קנסוהו, אולם יש לדון דמאחר שבשעה שעירב הוציא את עצמו מן עירובו של גדול העיר, אפילו אם נימא שלא קנסוהו, מ"מ לא נכלל בעירובו של גדול העיר, ולכן אינו יכול לסמוך על עירובו. **כח.** שו"ע סעיף י"ז. **כט.** בשו"ע בסעיף י"ט כתב "מי שלא עירב מותר להדליק נר של שבת, ויש אוסרים" הרי שהביא את השיטה שמי שלא הניח עירוב תבשילין אסור לו להדליק נר, ולכן יש להניח עירוב תבשילין לצורך הדלק הנר. ובמ"ב ס"ק נ"ה נקט שאם הניח ושכח בנוסח בהדין עירובא לומר "ולאדלוקי שרגא" יכולה להדליק מאחר שעירב עירוב תבשילין, אולם אם לא הניח עירוב כלל לכתחלה יקנה נרותיו לאחרים והם ידליקו לו או שיסתפק בנר אחד. אולם בכך החיים ס"ק קי"ג נקט שיכולה להדליק אפילו בלי עירוב תבשילין כמו עיקר דעתו של השו"ע. ועיין מש"כ בזה מרן שליט"א בקובץ זכרון שבתי ואריה קובץ א' מדור מבי רב סימן ח' אות ב'. **ל.** הוראת מרן שליט"א, וכמו שיתבאר בהערה הבאה.

כ. ילדים נשואים שבאים להתארח אצל הוריהם, יכולים לסמוך על העירוב שהניחו הוריהם, ולרווחא דמילתא עדיף שיערבו גם הם בעצמם (בלי ברכה), או שבעה"ב יזכה להם חלק בעירוב תבשילין על ידם או ע"י אחר, וכ"ש בהורים שבאים להתארח אצל ילדיהם.[לב] אולם אם מדליקים נרות בביתם לכו"ע ראוי שיערבו בעצמם, ויכולים גם לברך.[לג]

כא. מי שאוכל אצל אחרים בשבת זו יכול להדליק נרות בביתו.[לד]

כב. מי ששכח לערב יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, אולם רק מי שלא פשע או לא היה בידו לערב.[לה] ובדיעבד יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר, ועין הערה.[לו]

כג. המערב בביתו ולאחר מכן נוסע מביתו ובני ביתו נשארים בבית או שבני ביתו נוסעים עמו, יש לעיין אם צריך ליקח עמו כזית מהעירוב (ולהשאיר כזית מהעירוב בביתו), ועין הערה.[לז]

לא. הוראת מרן שליט"א. דהנה במאמר מרדכי (סימן תקכ"ז ס"ק י"ח) כתב דאם אין בדעתו לבשל, לאפות או להדליק את הנר אין כל מצוה להניח ע"ת ואינו יכול לברך וכן משמע משו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ג סוס"י י'. וכך נקטו הגר"מ פיינשטיין (אגרות משה או"ח ח"ה סי' ל"ז אות ט') והגרש"ז אוירבך (ענין ששי"כ פל"א הערה פ"ג) דבכה"ג כיון שאין מצוה לא יברך. אולם דעת מו"ח מרן שליט"א דאף דאכן מסתבר דבכה"ג אינו מצוה להניח ע"ת דלא מצינו שתיקנו חיוב ע"ת אלא להתיר את המלאכות, מ"מ אם ירצה לעשות ע"ת יכול לברך כיון דעכ"פ מהני העירוב אם ימלך בדעתו וירצה לעשות מלאכה, ומשו"כ מצוה היא ויכול לברך עליה, דעצם הנחת העירוב מצוה דרבנן היא, דכיון דרוב בנ"א נהגו לעשות מלאכה ולבשל ולאפות בכל יום למחרתו וצורך הוא לעולם כדי שלא יתקלקל האוכל, תיקנו חכמים מצות העירוב. ואף שמי שאינו מתכוין לבשל או לעשות מלאכה מיו"ט לשבת ודאי אינו מחוייב בע"ת, מ"מ מצוה קעביד וכיון שעירובו מהני להתיר לו לעשות מלאכה שפיר מברך על הנחת העירוב. וראיה לדבר מהא שכתבו האחרונים דהשוחט לכלבים ולגויים ואינו מתכוין כלל לאכול מן הבשר מ"מ מברך על השחיטה כיון דשחיטתו מהני להתיר את הבשר לאכילה. כך כתב הפרי חדש ביו"ד (סימן י"ט בקונטרס אחרון) וכ"כ בחכמת אדם (כלל ה' ס"א) וכן כתב בכף החיים (שם ס"ק ט"ו) בשם כו"כ אחרונים, ולא כדברי גן המלך שאינו מברך. ואף לשיטת בעל גן המלך אפשר שיודה בני"ד דיכול לברך, דשאני שחיטה שהיא מצוה דאורייתא ובודאי מסתבר דאין כל מצוה לשחוט אם אינו רוצה לאכול בשר, ומשו"כ ס"ל דאינו מברך, אבל בעירוב תבשילין דהוי מצוה דרבנן מסתבר טפי דתיקנו מצוה זו לכל אדם כיון שרוב בני האדם מבשלים ואופים מיו"ט לשבת, ואף מי שאינו מתכוין לעשות מלאכה מיו"ט לשבת מצוי מאוד שביום טוב גופא נמלך בדעתו לעשות מלאכה ושוב לא יוכל לעשות כן כיון שאסור לעשות צרכי שבת ביו"ט. ומשו"כ מסתבר דיש מצוה על כל אדם לעשות ע"ת, משא"כ בשחיטה. וק"ו הדברים דלדעת רוב גדולי האחרונים דאף השוחט מברך כיון דמ"מ אהני שחיטתו, כ"ש בעירובי תבשילין שמברך אף כשאין לו כל רצון וכוונה לבשל או לאפות מיו"ט לשבת. ועיין מש"כ בזה מרן שליט"א בקובץ זכרון שבתי ואריה קובץ א' מדור מבי רב סימן ח' אות ו'. ועיין עוד שם בסימן ט'.

לב. כתב השו"ע בסעיף כ' "מי שלא עירב כשם שאסור לבשל לעצמו כך אסור לבשל לאחרים אפילו בבית". ובמ"ב ס"ק נ"ו כתב דאשתו ובני ביתו של אדם כיון שעירב הבעה"ב הם נטפלין לו ומותרין לבשל אף על פי שלא עירבו להם ולא זיכה להם על ידי אחר. ובביה"ל (ד"ה מי) נסתפק במשרתת האם נטפלת לעירובו, דלסברת הרא"ש (פ"ב סי' ו') דרק מי שאינו יכול לזכות על ידו נטפל לעירובו, ולכן משרתת שיכול לזכות עירוב לאחר על ידה, וא"כ אינה נטפלת לעירוב תבשילין שלו, אולם מדברי המחצית השקל (ס"ק י"א) משמע שמי שאוכל ממאכליו ותבשיליו נגררין לעירובו, א"כ גם משרתת נטפלת לעירובו של בעה"ב, והביאור הלכה לא הכריע בזה וסיים דאפשר שגם הרא"ש מודה לסברת המחצה"ש. ולכאורה כמו כן יש לדון בילדים נשואים שמתארחים בבית הוריהם או הורים שבאים להתארח בבית ילדיהם שלגבי עירוב הלא אפשר לזכות על ידן, ומצד שני אוכלים הם ממאכלי ותבשילי מארחיהם. ועיין באשל אברהם (בוטשאטש) סעיף ז' שנקט שמעיקר הדין צריכים ע"ת. אולם העיד שהמנהג להקל ולסמוך על עירוב של בעה"ב. והכריע מו"ח מרן שליט"א דמאחר דבדרבנן עסקינן יש לסמוך על סברת המחצית השקל, ובפרט שגדול המנהג, וכבר העיד האשל אברהם שנהגו להקל בזה, ומ"מ לכתחילה ראוי שיערבו גם הם בעצמם, מאחר שלשיטת הרא"ש יש לעיין אם נטפלים לבעה"ב. ומו"ח מרן שליט"א הוסיף עוד דמסתבר דילדים המתארחים בבית הורים לכו"ע נכללים בכלל עירוב ההורים ועדיפי ממשרתת שאוכלת בחדר בפני עצמה.

לג. כמו שנתבאר לעיל בסעיף י"ח - י"ט ובהערה ל"א.

לד. הנה שיטת הר"ן (ביצה דף ט' ע"ב מדה"ר) כל מה שהותר בע"ת אינו אלא דברים שהם צרכי סעודה, והדלקת הנרות הוי מצרכי הסעודה, וא"כ אם אין כוונתם לאכול בביתם, ואין להם אוכל לסעודת יו"ט בביתם שיוכלו לכבד אורחים אפילו אילו מיקלעי ליה אורחים, נמצא שאין כאן כלל ההיתר של העירוב, וגם לשיטת הגרעק"א (סימן ש"ב וסימן תקכ"ח) הלא גם לדידה ששבת חמור מיו"ט ולכן מותר להכין מיו"ט לשבת, הלא מסכים שלצרכי סעודה שיש בהם מלאכה מלבד איסור הכנה צריך עירוב תבשילין, ולכן גם לשיטתו י"ל במצב שאין אוכלים בבית שאין כלל ההיתר להדליק שם נרות. אולם מאחר שהשו"ע (סעיף י"ט) פסק עיקר שאין צריך עירוב תבשילין עבור הדלקת הנר, לכאורה מותר למעשה. אולם יש לעיין דהלא מקור שיטת השו"ע שאי"צ ע"ת עבור הדלקת הנר מבוסס אהא דהרמב"ם בהל' יו"ט פ"ו ה"ח לא כתב בנוסח ב"הדין יהא שרא" גם הדלקת נרות כמ"ש הבית יוסף שם. אולם לכאורה יש מקום לטעון שהרמב"ם לשיטתו שכתב (בפ"א ה"ד מהל' יו"ט) דנר של בטלה מותר, וא"כ צ"ע טובא בשיטת השו"ע, שהלא פסק בסי' תקי"ד ס"ה דנר של בטלה אסור, ואין פסק על סמך דברי הרמב"ם שמותר להדליק נר שבת בלי ע"ת, והלא לשיטת הרמב"ם גם נר של בטלה מותר, ולכן אי"צ ע"ת להדלקת הנר. אולם י"ל דהלא כתב הרמב"ם שמדרבנן אסור להוציא דבר שאין בו צורך ביומו, והגם שלענין הבערה סתם הב"י דבריו בסי' תקי"ד ומשמע שנקט שלדעת הרמב"ם הבערה מותר בכל אופן, אולם מאחר שהרמב"ם כתב הבערה והוצאה ביחד, ולענין הוצאה נקט הב"י בשיטתו שאסור מדרבנן, אולי הוא הדין לענין הבערה וילמד הסתום מן המפורש, וא"כ שפיר יכול הבית יוסף ללמוד ממה שלא הביא הרמב"ם בנוסח של "בדין יהא שרא" ולאדלוקי שרגא, שמוכח מזה שהדלקת הנר אי"צ היתר של ע"ת. (ובעיקר דברי הר"ן והגרעק"א עיין לקמן הערה מ"א). ובעיקר השאלה שלכאורה אם אין אוכלים בביתם לא חשיב הדלקת הנר כצרכי סעודה, כשהצעתי את הדברים קמיה מו"ח מרן שליט"א טען שצרכי סעודה אינו בהכרח סעודת יו"ט גמורה אלא אף אם יאכלו וישתו קצת בבואם לביתם כדרך העולם הוי הדלקת הנר צרכי סעודה, ומשו"כ לכו"ע יכולים להדליק נר בביתם.

לה. סעיף ז' הנה במ"ב ס"ק כ"ב נקט שאינו יכול לסמוך על עירובו של גדול העיר רק פעם אחת, אבל אם ברגל השני שכח עוד פעם הוי כפושע שניכר שאינו חרד לדבר מצוה ואינו יכול לסמוך על גדול העיר. אולם בס"ק כ"ו הביא שהרבה פוסקים חולקים וס"ל דאפשר לסמוך לכתחילה על עירובו של גדול העיר, וגם הגדולים מכוונים בעירובם להקנות לכל אדם, ורק אדם שתמיד עושה ואח"כ שכח כמה פעמים ולא עשה עירוב, אדם כזה אין הגדול מוציאו מאחר שלא היה דרכו לסמוך על הגדול, וסיים "ואפשר בדיעבד יש לסמוך אפוסקים אלו ולהקל משום שמחת יום טוב".

לו. הנה בביצה דף ט"ז ע"ב למדנו: "מכריז רבי יעקב בר אידי מי שלא הניח ערובי תבשילין - יבא ויסמוך על שלי. ועד כמה, אמר רב נחומי בר זכריה משמיה דאבי עד תחום שבת". וברש"י שם: "עד תחום שבת - ולעומדים חוץ לתחום לא היה דעתו של מניח עליהם, ולא עלו על לבו לזוכרן". ומבואר דכל החסרון ביותר מתחום שבת אינו אלא מצד דאין דעתו עליהם, אבל כאשר דעתו עליהם עירובו עירוב. ובאמת מצינו בשיטה מקובצת שם שלמד כך בשיטת רש"י והביא כן להדיא בשם הרא"ה: "ונראה מדבריו ז"ל שאם התנה בפירוש שהוא מזכה לאותן שחוץ לתחום שהן יכולים לבא מהני תנאו וכן דעתו של הרא"ה". וכך מפורש במאירי שם. אולם בר"ן (ביצה דף ח' ע"ב מדה"ר) כתב: ועד כמה עד תחום שבת. דמסתמא דעתו על כל הנמצאים בתחומו אבל טפי מהכי אפשר דאפי' במפרש ובמתנה לא מהני שאינו בדין שיערב אחד על כל העולם ושמעינן מהני כולהו וכו'". ובשולחן ערוך סימן תקכ"ז סעיף ח' פסק הרמ"א: "הגה: אבל מי שהוא חוץ לתחום אינו יוצא בו, אפילו הניח עירוב תחומין ויכול לבא לכאן, אא"כ התנה עליו המניח בהדיא (המגיד פ"ו)". ומבואר שנקט כשיטת רש"י דאם התנה עליו המניח בהדיא מהני העירוב אפילו בחוץ לתחום. אולם במשנה ברורה סימן תקכ"ז ס"ק כ"ט כתב: "אא"כ התנה - ומיהו אם לא הניח ע"ת לא מהני תנאו שהרי אינו יכול לבא וליקח". ומבואר שיטתו שנקט דלא כפסק הרמ"א דבהתנה מהני אפילו חוץ לתחום. דהלא מקור דברי הרמ"א בדברי המגיד משנה הלכות יום טוב פרק ו' ה"ז שכתב: "ויש לאדם לערב וכו'. שם מכריז ר' יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי וכמה אמר רב רחומי בר זכריה עד תחום שבת. וכתב הרשב"א ז"ל אפילו עירב עירובי תחומין ויכול לבא אינו סומך עליו שלא נתן דעתו מן הסתם אלא על שהן תוך תחומו ולפיכך אם פירש אפילו על מי שיכול לבא אצלו ע"י עירובי תחומין אף הן סומכין עליו, עכ"ל. וזה דעת התוספות ואין לדברים אלו ראיה". ומבואר שחולק על שיטת הר"ן, וס"ל דאין נפק"מ אם הוי בתוך התחום או חוץ לתחום, והמשנ"ב חלק על הרמ"א ונקט דמהני רק אם הוא בתוך התחום. ויסוד שיטתו מבוסס על דברי המגן אברהם בסק"ט שהביא מהמהרש"ל דלא מקלינן בחוץ לתחום רק בהניח עירוב תחומין, ויכול לבוא אל האוכל, ולכן פסק המשנ"ב דלא מקלינן רק אם יכול לבוא אל האוכל. אולם כל הלכה זו מדובר בהניח גדול העיר, אבל מי שעשה בעצמו עירוב תבשילין ואח"כ נסע למקום אחר, נראה שמאחר שהוא התחיל בהכנות לשבת עפ"י מה שמצינו בדברי רש"י שפירש דברי רב אשי שהטעם שתיקנו עירוב תבשילין הוא מטעם כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת ק"ו מיו"ט לחול, וכתב שם רש"י (דף ט"ו ע"ב) "כדי שיאמרו אין אופין מיום טוב לשבת, אלא אם כן התחיל מבעוד יום, דאינו אלא כגומר והולך, אבל אתחולי - לא". ומבואר דיסוד הדין של ע"ת הוא מצד דהוי כגומר את מלאכת הבישול שהתחיל מבעו"י. וכן מצינו סברא זו בהג"ה בסימן תקכ"ז סעיף א': "פי' ענין העירוב הוא שיבשל ויאפה מי"ט לשבת עם מה שבשל ואפה כבר מע"ט לשם שבת, ונמצא שלא התחיל מלאכה בי"ט אלא גמר אותה". וא"כ י"ל דמאחר שאדם זה התחיל להכין לשבת, כבר הותר לו, מאחר שאינו אלא ממשיך את עבודתו שהתחיל קודם השבת, ולכן אינו צריך היתר מיוחד של גדול העיר, שבדברי הגמ' בביצה ובשו"ע בסעיף ח' הנידון מי יש לו שייכות לגדול העיר הזה, ולכן רק אם הוא תוך התחום יש לו שייכות עם העירוב של גדול העיר הזה, וע"ז הנידון אם דעת יכול לצרף,

כד. בן ארץ ישראל ששוהה בחו"ל ויו"ט שני חל ביום שישי הגם שאסור לו לעשות מלאכה ביו"ט שני אפילו בצנעה[נח], מ"מ אינו צריך לעשות עירוב תבשילין כדי לבשל לכבוד שבת.[לט]

כה. בן א"י שאצלו אין יו"ט בער"ש אינו יכול להניח ע"ת בשביל בן חו"ל.[מ]

עירוב תבשילין לשאר צרכים

כו. מי שהניח ע"ת מותר לו לשטוף כלים לצורך שבת.[מא]

כז. כמו כן מותר לסדר שולחנו לכבוד שבת.[מב]

כח. מי שהניח ע"ת מותר לו לקפל טליתו לצורך שבת.[מג]

כט. מותר לטבול במקוה ביו"ט לצורך שבת.[מד]

ל. וכן מותר לנוח לצורך שבת.[מה]

לא. אם הניח ע"ת מותר לגלול ס"ת לצורך שבת[מו]

לב. מותר להציע את המיטה ביו"ט לכבוד שבת.[מז]

לג. שביעי של פסח החל ביום ו' אסור לאשכנזים להכין מאכלים עם קטניות לצורך שבת.[מח]

לחם משנה

לד. לכתחילה נכון שישמור את פת העירוב ל"לחם משנה" בערבית ובשחרית, ובמנחה יבצע עליו, כיון דאיתעביד בו מצוה חדא ליתעביד בו מצוה אחריתא,[מט] אבל מדינא יכול לאוכלו לאחר שהכין צרכי שבת.[נ]

אבל אם האדם בעצמו עושה ע"ת ואם ישאר בביתו (איפה שע"ירב) יש לו היתר העירוב, וגם כבר קיים מה שאמרו "כדי שיאמרו" שנפסק ברמ"א, אין סיבה לומר שיופקע ההיתר שהיה לו בערב יו"ט. ואפילו אם נתעקש לומר שע"ת לא מהני חוץ לתחום, ולכן התירו מוגבל רק כל זמן שנמצא תוך התחום, לכאורה לכו"ע אם יקח עמו כזית מהעירוב תבשילין, דהיינו שיחלק את העירוב חצי לבני משפחתו וחצי לו, באופן שנשאר כזית לכל אחד, ודאי מותר בכל מקום שיש כזית מהעירוב תבשילין לעשות כל מלאכת הבישול, ואינו צריך לערב שנית. וכשהצעתי את הדברים קמיה מו"ח מרן שליט"א טען שמדברי הים של שלמה (ביצה פ"ב סימן י') שזה מקור דברי המג"א והמ"ב שבהניח לאחר צריך שיהיה במצב שיכול להגיע להעירוב, משמע מדבריו שגם לשיטתו אינו אלא מצד חסרון בדעת, וע"ז הנידון אם במצב שאינו יכול להגיע אם נכלל, אבל ברור שבהיכ"ת שעירב בעצמו אין נידון שלא יהיה לו שוב ההיתר שכבר ניתר לו ע"י עירובו שערב, וברור שאחר שהותר לו ע"י עירובו מותר. **לח.** כמבואר בבעל המאור (פסחים י"ז ע"א מדה"ר), ומובא במגן אברהם (סימן תצ"ו ס"ק ד') דאעפ"י שבשאר המנהגים אין קפידא בחומרת המקום שבא לשם אלא בפרהסיא, ביו"ט שני אסור לעשות מלאכה אפילו בצנעה, וכמ"ש בעה"מ "כיון שהוא מנהג גדול שפשט בכל הגולה כולה אין לפרוץ בו גדר". ובריטב"א בפסחים (נ"א ע"ב) לאחר שהביא את דברי בעל המאור כתב: "ודבריו בזה ברורים ונכונים". וכ"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ד סימן ע"ג). וכך פשטות לשון השו"ע (סימן תצ"ו סעיף ג') "בני ארץ ישראל שבאו לחוצה לארץ, אסורים לעשות מלאכה ביום טוב שני ביישוב, אפילו דעתו לחזור". ועיין בפרי חדש (שם סעיף כ"ה ד"ה נמצינו למדין) שלמד בדברי השו"ע שכוונתו שאסור לעשות מלאכה אפילו בצנעה. והגם שבשו"ת המבי"ט (ח"ג סימן קמ"ט) ובט"ז (שם ס"ק ב') נקטו שאין איסור מלאכה לבני א"י השוהים בחו"ל רק בפרהסיא, דעת רוב הפוסקים שאיסור עשיית מלאכה הוא גם בצנעה כמבואר בבעל המאור, ריטב"א, רדב"ז והמג"א הנ"ל, ועיין בכף החיים (שם ס"ק ל"ג) שהביא ממשפט צדק, הראנ"ח, כנסת הגדולה, מהריק"ש, ברכי יוסף, מאמר מרדכי, שלמי ציבור ועוד שפסקו שאסרינן עשיית מלאכה אפילו בצנעה. **לט.** מגן אברהם תצ"ו סק"ז, ומקורו בדברי הרדב"ז (ח"ד סימן ע"ג), ועיין בקרבן נתנאל ביצה פ"ב אות ג' שנקט דהוי רק בדיעבד. **מ.** הוראת מרן שליט"א. ואף אם הבן חו"ל עשה לבן ארץ ישראל שליח שיעשה לו עירוב תבשילין גם יש לדון שלא יהני העירוב, מאחר שאין הנידון מצד שאינו בר חיובא אלא משום דאין זה כלל עירוב תבשילין אצלו. דכל גדר ע"ת ומהותו במה דהבישול ואפיה בערב יו"ט מוגדרת כתחילת הבישול של שבת, ומה שמבשל ביו"ט ערב שבת אינו אלא כהמשך המלאכה. ואין זה אלא אם מי שמניח את העירוב בפועל גם אצלו חל יו"ט ערב שבת אבל אם אצל זה שמניח את העירוב בפועל אין יו"ט ער"ש אין בזה גדר עירוב כלל. ועיין בזה בשו"ת קול אליהו סימן ל"א, ובחיד"א בשו"ת חיים שאל סימן ע"ד אות נ"ד ובשיורי ברכה סימן תקכ"ז אות ג' שדחו את דברי קול אליהו, ועיין עוד בארצות החיים להגר"ח פלאג'י שער י' סעיף כ"א ובשואל ומשיב ב' ב' סימן נ"ה. ועיין מש"כ בזה מרן שליט"א בקובץ זכרון שבתי ואריה קובץ א' מדור מבי רב סימן ח' אות ט'. **מא.** הנה בכל עיקר הדין מה נכלל בע"ת מבואר בדברי הר"ן (ביצה דף ט' ע"א מדה"ר) בבואו לבאר מה שאיתא בביצה (ט"ז ע"ב) "יום טוב שחל להיות בערב שבת אין מערבין לא ערובי תחומין ולא ערובי חצרות", דאין עירוב תבשלין מתיר רק צרכי סעודה. ובמגן אברהם סימן תקכ"ח ס"ק ב' הביא את דברי הר"ן. ועוד כתב הר"ן (דף י"א ע"א מדה"ר) דההיתר להדליק נרות אינו אלא ע"י שמניח עירוב תבשילין, ומבואר שנקט שהדלקת נרות הוי מצרכי הסעודה. ויש שהסבירו שיטתו עפ"י המבואר בדברי הגמ' יומא דף ע"ה ע"ב דגם הדלקת הנר מצרכי סעודה: "מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בלילה. והאמר אביי: האי מאן דאית ליה סעודתא - לא לאכליה אלא ביממא, כעין יממא קא אמרינן. [וברש"י כעין יממא - באור האבוקה]". (עיין במורדכי ביצה סימן תקפ"ד). אולם הגרעק"א בסימן תקכ"ח ע"ד המג"א שהביא את דברי הר"ן בהא דיו"ט שחל בערב שבת אין מערבין לא עירובי חצרות ולא עירובי תחומין כתב לפרש בד"א האי דינא, "דע"ת אינו מתיר רק מה דמותר ביו"ט לעשות לצורך עצמו מותר לעשות לצורך שבת. וגם דאפשר שיהיה לצורך יו"ט אם יקלעו לו אורחים. אבל לענין עירוב דלא משכחת דבר זה לצורך יו"ט עצמו דע"ח להיתר יו"ט צריך להיות קודם יו"ט. וגם המעשה דעירוב בוודאי אינו לצורך היום דלא יהיה הטלטול ביומו כיון דלא היה מערב קודם. בכה"ג דוודאי לצורך שבת הוא אין ע"ת מתיר". והגרעק"א בסימן ש"ב הוסיף בזה עוד דמכיון ששבת קדושתו חמורה מיו"ט, וחלבי שבת קרבין ביו"ט, ה"ה דמציעין את המיטות מיו"ט לשבת. ונקט שמותר לו לעשות מלאכות אלו אפילו בלא עשה עירוב תבשילין. וכן נקט בסימן תרס"ז לגבי לגלול הס"ת מיו"ט לשבת. והמ"ב בסימן ש"ב ס"ק י"ז כתב "ומ"מ ביום טוב שחל בע"ש מותר לקפל טליתו כשפושטו אם היא חדשה ולבנה אף שאין דעתו ללבשו בו ביום והיינו כשעשה עירובי תבשילין דאל"ה הרי אסור לו להכין לצורך מחר כ"כ באי"ר אבל בחידושי רע"א הוכיח דאף בלא הניח ע"ת שרי אם היא סמוכה לשבת". ומשמע שעיקר שיטתו שאין היתר לקפל טליתו רק אם עשה עירוב תבשילין. אולם בשער הציון שם ס"ק כ"ג כתב "כתב בחידושי ר' עקיבא איגר שמותר להציע מיום טוב לשבת אף אם לא הניח ערובי תבשילין". הרי שהביא בסתמא כדברי הגרעק"א. ובשער הציון בסי' תרס"ז ס"ק ז' הביא את דברי השערי תשובה שאסור לגלול הס"ת מיו"ט לשבת, והביא גם את דברי הגרעק"א שמותר, ולא הכריע הלכה כמאן, וצ"ע מה עיקר דעתו של המ"ב בזה. אולם לענין שטיפת כלים יש מקום לדון דלכו"ע מותר עכ"פ ע"י עירוב תבשילין מאחר דהוי צרכי סעודה. ועיין באבני מילואים בשו"ת סימן י' שכתב "דנראה דגם האידנא מדיחין כלים בי"ט לצורך שבת ע"י עירוב תבשילין". **מב.** לכאורה דינו כמו שטיפת כלים שנתבאר בהערה הקודמת דדינו כצרכי סעודה שלכו"ע ניתרים ע"י עירוב תבשילין. **מג.** האליה רבה בסימן ש"ב אות ח' כתב "כתב רש"ל [בהגהותיו על הטור כאן] פסק מוה"ר אייזיק שטיין [בביאורו על הסמ"ג לאוין סה, כב ע"א] נראה לי דטליתות חדשים שרי לקפל ביום טוב שחל בערב שבת כשעשה עירוב תבשילין". וכבר נתבאר באות הקודם שלשיטת הגרעק"א (בסימן ש"ב שם) מותר אף ללא עירוב תבשילין. והמ"ב בסימן ש"ב ס"ק י"ז פסק כדברי המהרש"ל שהביא הא"ר. ומבואר שיטתו שעירוב תבשילין מתיר גם מה שאינו מצרכי הסעודה, ולכן בעשה עירוב תבשילין מותר לו לקפל טליתו. ובפרט שבזמנינו הרבה סבירא להו שאין איסור כלל בקיפול טלית אפילו בשבת, וכך נוהג מו"ח מרן שליט"א לקפל טליתו בשבת. **מד.** באמת יש לעיין דמאחר שאינו מצרכי הסעודה אין העירוב מתירו, וספק אם נקטינן כדברי הגרעק"א, אולם כבר הכריע המ"ב כהא"ר בשם הרש"ל שע"ת מתיר קיפול הטלית ומבואר שניתר גם מה שאינו מצרכי הסעודה דווקא. וי"ד עדיף טפי, דבאמת אינו שייך בזה איסור הכנה כלל, דכבר שמעתי ממו"ח מרן שליט"א לבאר דהכנה הוי רק בדבר שמכוון לעשות שימוש במה שמכין כעת לאחר זמן, דהיינו דבמה שמכין ביו"ט רוצה להשתמש בשבת, אבל במה שטובל אין כאן דבר שיעשה בו שימוש ורק שכוונתו שרוצה להיות במצב של תוספת קדושה בזמן כניסת השבת, ואין כאן דבר שישתמש בו בשבת, וכל כה"ג אינו שייך איסור הכנה. **מה.** כמבואר בהערה הקודמת. **מו.** כמבואר בהערות הקודמות, לשיטת הגרעק"א בסימן תרס"ז מותר לגלול הס"ת מיו"ט לצורך שבת אפילו בלי עירוב תבשילין. ובשער הציון בסי' תרס"ז ס"ק ז' הביא את שתי הדעות ולא הכריע. וי"ע מה הדין בזה הלכה למעשה. ולכאורה דומה לקיפול הטלית שהע"ת מתירו כמבואר במ"ב (סימן ש"ב ס"ק י"ז) בשם הרש"ל. **מז.** כמבואר בהערה הקודמת. **מח.** הוראת מרן שליט"א. דהלא יסוד היתר של עירוב תבשילין מבוסס על הסברא של אילו מיקלעי ליה אורחים, ובאמת יש לעיין היכן מצינו ידינו ורגלינו בהיתר זה, מאחר שאפילו אם יבואו אורחים ביו"ט אחה"צ לא נכבד אותם עם מאכלי שבת שהכנו, אולם ביאר מו"ח מרן שליט"א שבזמנינו מצוי מאוד שנותנים לילדים לאכול ממאכלי שבת בעוד היום גדול, ולכן עדיין שייך ההיתר של עירוב תבשלין מאחר שנחשב כצרכי יו"ט. ולפי"ז מאחר שאינו מצוי כלל שניתן מאכלים לשכנינו בני עדות המזרח, והוי מילתא דלא שכיחא, ולכן אין בזה היתר עירוב תבשילין. ועיין מש"כ בזה מרן שליט"א בקובץ זכרון שבתי ואריה קובץ א' מדור מבי רב סימן ח' אות ה'. **מט.** מ"ב סימן תקכ"ז ס"ק מ"ח. **נ.** שו"ע סימן תקכ"ז, ט"ז.

© כל הזכויות שמורות למכון מנחת אשר, ת.ד. 23170, ירושלים. | דוא"ל: info@minchasasher.com
לקבלת הגליון מדי שבוע ניתן לפנות למייל הנ"ל | ניתן להאזין לשיעורי מרן הרב שליט"א בטלפון: 03-6171007

גיליון 178

עומק דעת

ממדן הגאון רבי יהושע אייבנשטיין שליט"א
ראש ישיבת 'יד אהרן'

חג השבועות

ישקני מנשיקות פיהו

א.

בקבלת התורה מצינו שהיה הבדל בין עשרת הדברות לבין שאר מצוות התורה, שבעוד שעשרת הדברות נאמרו לכלל ישראל מאת הקב"ה, וכדאי' בחז"ל 'אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום'[א], שאר התורה נמסרה לנו על ידי משה רבינו.

המהר"ל בספר תפארת ישראל (עי' פרק ט"ז ופרק ל"ה) מבאר את החילוק שבין עשרת הדברות לשאר מצוות התורה, שכל מצוות התורה, מטרתם להשלים את האדם, אולם עשרת הדברות נועדו על מנת שנקבל את מלכות ה' ונעמוד ברשותו, וזהו החיבור שבין כלל ישראל לקב"ה. מטעם זה, הלוחות שעליהם היו כתובים הדיברות נקראו 'לוחות הברית' דהיינו שעשרת הדברות יצרו את החיבור בין כלל ישראל להקב"ה, וזהו 'לוחות הברית' שברית פירושה חיבור בין שני הצדדים (ויעוי' ביתר ביאור בדברי המהר"ל).

גדר הדבר מבואר במדרש שיר השירים עה"פ "ישקני מנשיקות פיהו", שהפסוק מתייחס לדיברות ששמענו מפי הקב"ה, שהדיברות הם בגדר 'נשיקה' של הקב"ה לכלל ישראל (וכ"כ הגר"א בביאורו לשה"ש שם). ויעוי' עוד בלשונו של הנפה"ח (ד, י"ד) 'שבעת המעמד המקודש נתדבקו כביכול בדיבורו יתברך'. מבואר, שזהו הגדר של אותה הנשיקה האמורה בפסוק, שכלל ישראל נתדבקו כביכול לדיבור של ה' עלידי ששמעו מפיו את עשרת הדברות שבלוחות הברית.

והנה, הנפה"ח בתוך דבריו שם כותב בזה"ל: 'ובכל עת שהאדם עוסק ומתדבק בה כראוי, הדברים שמחים כנתינתן מסיני, כמש"כ בזהר ריש פרשת חקת, ר"י פתח זאת התורה כו' תא חזי מלין דאורייתא קדישין אינון עלאין אינון מתיקין אינון... מאן דאשתדל באורייתא כאילו קאים כל יומא על טורא דסיני לקבל אורייתא, הה"ד היום הזה נהיית לעם'. כאשר אדם עוסק בתורה כראוי, נחשב הדבר כאילו שעומד באותו היום על הר סיני ומקבל את התורה.

כיצד דבר זה פועל, ממשיך הנפש החיים וכותב: 'והטעם, שכמו שבעת המעמד המקודש נתדבקו כביכול בדיבורו יתברך, כן גם עתה, בכל עת ממש שהאדם עוסק והוגה בה, הוא דבוק על ידה בדיבורו יתברך ממש, מחמת שהכל מאמר פיו יתברך למשה בסיני... וגם עתה בעת שהאדם עוסק בה, בכל תיבה אותה התיבה ממש נחצבת אז להבת אש מפיו יתברך כביכול, ונחשב כאילו עתה מקבלה בסיני מפיו ית"ש, לכן אמרו רז"ל כמה פעמים והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני'.

בדברים אלו ישנו חידוש גדול, שהרי לפי המבואר בדברי המהר"ל שהחיבור להקב"ה בבחינת הנשיקה היה דווקא בעשרת הדברות שנאמרו לנו מפי הגבורה, ורק בזה כלל ישראל נדבקו בדיבור של ה', אולם בשאר חלקי התורה לא היה את החיבור הזה, אלא התורה נאמרה למשה רבינו, ואילו כאן אנו רואים שכשאדם לומד תורה כראוי הוא מחדש אצלו כעת את מעמד הר סיני, ובכל תיבה שמוציא מפיו, אותה התיבה יוצאת כביכול מפיו של הקב"ה ובזה האדם דבוק בדיבורו של ה' ממש, וכפי שהביא הנפה"ח לפני כן בפרק ו' שהקב"ה אומר 'אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר'.

והסיבה לכך היא שמאחר ובמעמד הר סיני זכו כלל ישראל להידבק בדיבורו של ה', דבר זה יצר את האפשרות הכללית להידבק בה' בכל תיבה ותיבה שלומדים ולא רק במה שנתדבקו אז בה' במעמד הר סיני.

ב.

ומבואר מן הדברים שאדם יכול ללמוד תורה ונחשב ממש שלומד בצורה של קבלת התורה, והיינו שמה שמצינו בחז"ל שצריך ללמוד תורה כנתינתה זהו לא רק ציווי כיצד ללמוד כיום את התורה, אלא נתחדש כאן ששייך ללמוד

א. מכות כד. ועי' בפי הרד"ל לפדר"א מא, עז שהביא מהגר"א שמתחילה נאמרו כל הדברות בדיבור אחד מפי הגבורה.

תורה בדיוק באותה צורה בה היא ניתנה ובזה זוכים גם היום להיות דבוקים בדיבור של הקב"ה.

אולם הנפה"ח מדגיש שכל זה דווקא כ'שהאדם עוסק ומתדבק בה כראוי', וכוונת דבריו למה שמבואר בדברי המהר"ל על הא דאיתא בחז"ל (נדרים פא, א) שהארץ אבדה על 'שלא ברכו בתורה תחילה', וביאר המהר"ל (הקדמה לתפא"י עיי"ש) שלא הכירו בכך שהקב"ה הוא 'נותן התורה', אלא למדו את התורה בלי הכרה בכך שהיא תורת ה'. כאשר אנו רוצים לחדש בנו את מעמד הר סיני, עלינו ללמוד מתוך הכרה בקדושת התורה, שהתורה מושפעת אלינו ממש מאת הקב"ה שהוא 'נותן התורה' ואז ניתן ללמוד את התורה כנתינתה 'באימה ביראה ברתת ובזיע', ולזכות להיות דבוקים בדיבור של הקב"ה. כשאנו ניגשים ללימוד התורה, איננו באים ו'נוטלים' אותה אלא אנו 'מקבלים' אותה מיד הקב"ה בעצמו שהוא נותן התורה - וזה אשר נקרא לימוד תורה 'כראוי'.

ג.

ואיתא במסכת שבת פח, ב 'ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו, אמר להן לקבל תורה בא, אמרו לפניו חמודה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש לתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו... אמר לו הקב"ה למשה החזיר להן תשובה... אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים' אמר להן למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם' וכו'.

נראה לבאר כוונת הדברים, שהמלאכים טענו שהתורה היא הרי קדושה ועליונה ואינה שייכת לעולם הזה. ואכן מצינו שקודם שניתנה התורה היא היתה שייכת רק לעולמות העליונים כמבואר בדברי הנפה"ח. אך משה רבינו טען לעומת המלאכים שאמנם התורה נמצאת ושייכת בעוצם קדושתה לעולמות העליונים והשגותיה נמצאות שם, אבל בכל זאת התורה שייכת לארץ שהרי המצוות של שבת, כיבוד הורים וכו' שייכים רק כאן בארץ. ומאז שמשה רבינו הוריד את התורה לארץ, אמנם שרשה למעלה למעלה אבל היא יורדת גם לעולם שלנו, ונעשה כעין 'חלות' שהתורה שייכת לארץ, עד שאנו פוסקים הלכה כדעת חכמי ישראל, והתורה 'לא בשמים היא' (ומבואר בהרחבה בדברי הנפה"ח שער א').

אולם נראה שמלבד זאת שלאחר מתן תורה ההלכה נקבעת על דעת חכמי ישראל, ישנו עוד ענין בזה שהתורה ירדה לארץ, והוא, שיש כאן מטרה לבוא ולקדש את מה שיש בארץ ולחבר אותו למעלה על ידי התורה הקדושה שמקורה למעלה. ויעוי' בלשון החזו"א (קו"א א, ד) וז"ל: 'אבל ענין החידושים פי' הגר"ח מוולוז'ין בהיות שאין עומק תורה שבע"פ מתגלה אלא אחרי רב השקידה והעמל כל המתגלה מקרי חידוש, וכל המוסיף בקניינים שהתורה נקנית בהם מוסיף ידיעה יותר ברורה וטועם נעימות הצפונות אשר היו בעילום והסתר טרם עמלו והן הנה החידושים משמחי נפש ומלהיבי אהבה עילאית מורם מכל שפלות הגופנית ומהפכים גשם לנשמת חיים', ע"כ.

דהיינו, במתן תורה התורה ירדה לארץ בצורה כזו שהיא מעלה ומקדשת את החומר הגשמי, וכלשון הב"ח (או"ח סי' מ"ז) 'דכוונתו יתברך מעולם היתה שנהיה עוסקים בתורה כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה'. ולכן כאשר האדם עמל בעומק התורה שבע"פ בצורה הנכונה זוכה הוא להבין ולחדש בה, ועל החידושים הללו אמר החזו"א שהם 'מהפכים גשם לנשמת חיים', ומעלים אותו מעלה מעלה.

וכפי שביארנו, כשאדם עוסק בתורה כראוי - מתוך הכרה ברורה בקדושת התורה ושהיא מושפעת אלינו מאת 'נותן התורה', הוא זוכה להידבק ממש בדיבורו של הקב"ה ולהתעלות מעלה מעלה. וכפי שכתב הנפה"ח שכשלומדים כראוי זוכים לחדש את מעמד הר סיני והדברים שמחים כנתינתן.

שו"ת שהתקיים עם רבינו שליט"א לקראת העלייה לישיבה גדולה

ישיבת 'יד אהרן' נודעת בהקפדתה על מספר מצומצם של תלמידים. מהי המעלה המיוחדת בכך, והאם אכן קיימת עדיפות עבור בחור צעיר הבוחן את המשך דרכו, לבחור בישיבה שאינה המונית.

ראשית כל יש לדעת כי קיימת בימינו בעיה כללית בעולם הישיבות, שהמושג 'קבלה מרב' שהיה פשוט וברור במשך כל הדורות כמעט ונעלם.

ישיבה במהותה היא מקום בו מתקיימת 'מסירת התורה' על ידי הרב וכן 'קבלת התורה' מצד התלמיד. אלא >>

שכיום התפיסה הרווחת בין בחורים רבים היא שאינם באים לישיבה בכדי 'לקבל'. בחור צעיר מרגיש שהוא כבר יודע הכל, ומבחינתו הוא מגיע לישיבה בעיקר בכדי 'להשתפשף' בפלפול חברים...

מבחינה זו ייתכן וישנה עדיפות לישיבה מרובת תלמידים, שם האפשרות של פלפול חברים רחבה יותר, אבל המושג עשה לך רב עלול להישכח במקום שכזה.

השאלה כאן הינה מאוד בסיסית: האם בחור שניצב בפתחה של ישיבה חדור בהבנה שיש לו צורך לקבל מרב, לקבל דרך בלימוד, לקבל דרך ביראת שמים, או שהוא משוכנע בעצמו שכבר בגילו הצעיר הוא יודע הכל ואין לו צורך לקבל בישיבה מלבד להתפלפל עם חבריו.

ומכאן לנקודה חשובה נוספת, שאף היא משליכה רבות על הסוגיא: בעבר היו בוחרים ישיבה לפי ההתאמה האישית של התלמיד. כל אחד הלך לישיבה המתאימה עבורו בדרך הלימוד ובעבודת ה', ובמקום בו יוכל לגדול ולצמוח.

אבל כיום, מילת הקסם איננה 'התאמה', אלא הנושא הפך להיות ענין של 'יוקרה'. האם הישיבה מתאימה לסגנון הלימוד שלי, האם היא קולעת נפש שלי, האם אצליח באמת לקבל שם, האם אצמח דווקא שם, אלו שיקולים חשובים ועקרוניים, אך לדאבוננו כל זה נדחה מפני המושג 'ישיבה יוקרתית', וזו בעיה גדולה.

המסקנה העולה היא שעדיף לכאורה לבחור בישיבה שאינה מרובת תלמידים. אך המציאות היא שגם בישיבות המוניות נוצרות סביב הרמי"ם קבוצות של תלמידים. כלומר, גם בישיבות המוניות מתפתחת בעצם 'ישיבה בתוך ישיבה', ובאופן זה הבחורים שאכן משקיעים בכך זוכים לקבל מלא חפניים מרבותיהם.

נכון. אך כל אחד מבין שאין להשוות בין ישיבה בתוך ישיבה לבין ישיבה שמתאימה בכללותה לתכונות מסוימות, ובוודאי שבמקום קטן קל יותר לקבל מן הרב. נחדד יותר את הענין:

הפיתוח והחינוך של כל תלמיד בהתאם לכישרונותיו וכוחות נפשו האישיים, קשה מאוד בישיבה מרובת תלמידים. ישנן דרכים רבות בלימוד, ולדוגמא, בחור שמגלה נטייה יותר לבקיאות מכוונים אותו שלא להזניח את הלימוד העיוני, אך לפתח את הבקיאות בהתאם לכוחותיו בתחום זה.

וכן ביחס לעבודת ה'. אחד היה מרן רבי ישראל מסלנט זי"ע, אך כבר מתלמידיו נפוצו שיטות וגישות שונות. גדולי המוסר כמו מרנן הגאונים הצדיקים רבי איצל'ה בלאזר, רבי נפתלי אמסטרדם, הסבא מקלם ועוד, כל אחד מהם הלא היה עולם בפני עצמו. וכך היתה דרכן של הישיבות שצמחו מאותם התלמידים בהמשך, כל אחד בסגנונה היא. גם כיום, לאחד מתאים נוסח כזה ולשני נוסח אחר.

האם הדבר באמת אפשרי, שבאותה ישיבה יגדלו בחור אחד בצורה כזאת ובחור אחר בגישה אחרת.

בהחלט. אפשר להתאים לכל אחד את הגישה המתאימה לו.

האם לדעת ראש הישיבה שליט"א, ישנם בחורים שלהם כן מתאימה מלכתחילה ישיבה מרובת תלמידים, והמעלות הקיימות דווקא במקום כזה.

בוודאי שכן. לא שללתי זאת. אך כל אחד צריך לבחון את עצמו האם הסיבה להחלטתו היא אכן כזו, דהיינו מצד המעלות וההתאמה, או שהתקבלה אצלו מסיבות אחרות.

כאשר לומדים בישיבה עם מספר בחורים מועט, הבחור מפוקח לאין ערוך מאשר בישיבה מרובת תלמידים. הוא בעצם חי יותר ב'חממה'. נשאלת השאלה, האם בבוא העת לא יהיה קשה לו להיזרק לחיים, ובעצם, האם אותן מעלות שוודאי קיימות בישיבה כזאת אינן עשויות להפוך לו לרועץ.

זה ממש כמו לשאול, האם לילד שגדל בבית טוב וחם - לא קשה להיזרק לחיים הסואנים. האמת הפוכה בתכלית: אם יודעים לבנות אותו בצורה נכונה כשהוא צעיר, כך בבוא העת הוא מוכן יותר לחיים. והוא הדין לישיבה, ככל שהבחור נבנה יותר בשנות הבחרות - כך הוא מגיע מוכן יותר לחיים האמיתיים.

בסופו של דבר תמיד מגיע השלב של 'על כן יעזוב'. השאלה היא באיזו דרגה של מוכנות מגיע הבחור >>>

לשלב הזה. להתמודד עם החיים זה רק כאשר הוא גדול, אבל דבר ראשון צריך לגדל אותו!

אבל לכאורה, נכון אמנם שקל יותר לבנות בחורים בתנאים כאלו, אך בישיבה מרובת תלמידים ישנה התמודדות קשה יותר מצד הבחור, וזה עצמו יכול לחשל אותו להמשך החיים.

ייתכן שזה באמת יחשל אותו, אבל ללכת לישיבה כזו, זאת לא תמיד ערובה להצלחה גם בתחום ההתמודדות עם קשיים. יוצא לי לפגוש בחורים רבים מכל מיני ישיבות ואצל כולם רואים את אותם הבעיות ואותו הקושי להתמודד, ומאידך גם בישיבות מצומצמות ישנם קשיים שיכולים לחשל, כך שזה לא דבר מוחלט וסופי.

דברים שנאמרו בכנס היסוד לישיבה החדשה 'ברכת שמואל'

ברשות ראשי הישיבות והמייסדים. נעמוד בדברינו על המעלה, הייחוד והצורך בהקמת הישיבה. בדורנו הורגלו רבים לחשוב, שאם לומדים במקום קטן שיכול לתת יחס אישי לכל בחור, הדבר מראה שמדובר בבחור חלש הזקוק לעזרה וסיוע, אבל בחור שהוא בעל כשרון גדול ובן עליה, אינו נצרך לכך אלא עדיף שילך למקום גדול והומה עם בחורים רבים ואווירה המונית.

אך זוהי טעות גדולה. מרן הסבא מסלבודקא הקים ישיבה של עילויים, ונתן לכל בחור את תשומת הלב שלו, ושקד לפתח את הכישרונות של כל בחור ובחור. פעם הצליחו להוציא 'גדולים' בלי שתהיה המוניות, אך בשנים האחרונות איבדנו את המושג הזה, ואת ההבנה שגם בעלי כישרון צריכים מי שיפתח אותם וידריך ויבנה אותם. הרעיון הזה כמעט נעלם.

ישנם כיום לומדי תורה רבים אולם גדולי תורה כמעט ולא צומחים, ונראה שחלק מהסיבה לכך היא שאין יחס מספק לבעלי הכישרונות הגדולים לפתח אותם בצורה נכונה. 'גדול' צריך מישהו שעומד עליו, מפתח ומגדל אותו.

כאן עומדים להקים ישיבה גם בשביל בעלי כישרונות גדולים, מתוך יכולת לתת לכל בחור את מה שהוא צריך. זהו דבר חשוב ביותר ודווקא בעקבות כך יכולים לצאת מכאן 'גדולים'. גם מרן בעל הברכת שמואל, שעל שמו נקראת הישיבה, יצאו ממנו תלמידים גדולי עולם ממש, ואי"ה תהיה לישיבה סייעתא דשמיא להוציא גדולי תורה.

בשורה משמחת

הופיע ויצא לאור הספר

'שיעורי רבינו יהושע העשיל'

עמ"ס יבמות - נדרים

ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

או בפלא' 052-7155596

מערכי תורה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

חג השבועות

'בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים'

בברכת אהבה רבה אומרים 'אבינו מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם חוקי חיים כן תחננו ותלמדנו'. מבואר דאבותינו זכו לקבלת התורה בזכות ועל ידי מידת וענין הבטחון. וצריך תלמוד מה ענין מידת הבטחון לקבלת התורה, והיכן מצינו ענין בטחון בקבלת התורה.

ויש לומר, דהכונה למה שבטחו ישראל בהקב"ה, והלכו אחר משה ואהרן ויצאו מארץ נושבת למדבר ואין צידה לדרך, כי האמינו בהקב"ה, כמו שכתוב בירמיה 'זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך, לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה', והרי התורה צריכה הייתה להנתן במדבר דוקא, וא"כ על ידי שהלכו למדבר בבטחון אחר משה ואהרן, הוא שקיבלו את התורה, ונמצא דקבלת התורה הייתה ע"י מידת הביטחון.

אכן נראה לפרש בזה דהבטחון הוא בקבלת התורה גופא, שעצם קבלת התורה היה על ידי בטחון בהקב"ה, והוא על פי מה דאיתא בגמ' בשבת דף פ"ח ע"א ההוא צדוקי דחזייה לרבא כו', אמר ליה עמא פזיזה דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו, ברישא איבעיא למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו, א"ל אנן דסגינן בשלימותא כתיב בן תומת ישרים תנחם, הנך אינשי דסגן בעלילותא כתיב בהו וסלף בוגדים ישדם. וברש"י מפרש דסגינן בשלימותא התהלכנו עמו בתום לב, כדרך העושים מאהבה, וסמכנו עליו שלא יטעננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו. הנה הצדוקי טען שקודם היה להם לישראל לומר נשמע ואחרי שישמעו ידעו אם יכולים לקבל את התורה או לא, ומה שהקדימו נעשה לנשמע הוא פזיזות. והשיבו לו רבא שהקדמת נעשה לנשמע היה כדרך העושים מאהבה, שסמכנו עליו שלא יטעיננו בדבר שלא נוכל לעמוד בו. הרי מבואר דזה גופא שהסכימו לקבל התורה והקדימו נעשה לנשמע היה זה ממידת הביטחון, דהסכמתם לקבל התורה מבלי לשמוע תחילה אם קשה לקיימה אם לאו, הוא ממידת הביטחון שבטחו בקב"ה, ובאופן זה של בטחון הוא דניתנה תורה. אשר לפי זה מבואר היטב דקבלת התורה היה על ידי מדת הבטחון, וזהו שאומרים בעבור אבותינו שבטחו בך ותלמדם.

מגלת רות

ותאמר אליו מדוע מצאתי חן בעיניך להכירני ואנוכי נכריה ויען בועז ויאמר לה הוגד הוגד לי. (ב', י' י"א). ובתרגום איתא שאמרה לו דהלא היא נכריה מבנות מואב מעם שלא הותר לבוא בקהל, ועל זה השיב בועז שקיבל מהחכמים דנקיבות מותרות בקהל. וצריך ביאור מה אמר לה בועז שעל זה השיבה ואמרה לו שאסורה לבא בקהל, הרי לא אמר לה בועז מאומה בענין איסור דעמוני לקהל, ועל מה באו דבריה.

ויש לומר דהנה כתיב לא תדרוש שלומם וטובתם, ונכלל בזה איסור דרישת שלום וטובה, ואיסור על כל גמילות חסד עם כל אחד מעמון ומואב. אכן ביראים איתא שכל זה הוא רק בזכרים אבל בנקיבות ליכא ללאו זה, וכמו שדרשינן מואבי ולא מואבית לענין איסור דקהל, ה"נ גם הלאו דלא תדרוש שלומם וטובתם אינו אלא בזכרים ולא בנקיבות. ומעתה הרי כל מה שאמר לה בועז הלא שמעת בתי, עיניך בשדה וצמית. הלא כל זה הוא דרישת שלום וקירוב וגמילות חסד ועשיית טובות עמה, וזהו שאמרה לו דאיך עושה כן, ומדוע מצאתי חן בעיניך להכירני, היינו הכרת פנים לטובה ולחסד, והלא מואבית היא ואסורה בקהל, וממילא גם לדרוש שלומה וטובתה אסור, ולזה ענה לה בועז שיש בידו הקבלה דמואבי ולא מואבית, ונקיבות אינן בכלל אזהרות אלו, ועל כן שפיר דורש בשלומה וגומל חסד עמה.

ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו. (ב', י"ב). והנה לכאורה הוא כפל דברים, ישלם פעלך ומשכרתך שלמה. ונראה לבאר בזה דהמה תרי מילי וקאי אתרי ענינים דלעיל מיניה כתיב 'ויען בעז ויאמר לה הגד הגד לי כל אשר עשית את חמותך אחרי מות אישך ותעזבי אביך ואמך וארץ מולדתך ותלכי אל עם אשר לא ידעת תמול שלשם', ומבואר דתרי ענינים אמר לה בועז, האחד על החסד שעשתה עם חמותה, וכדאיתא בתרגום (לעיל א', ח') שרות פרנסה אותה, ובמדרש איתא שויתרה לה כתובתה.

ועוד אמר לה על שבאה לחסות תחת כנפי השכינה ועזבה מולדתה וכו'. ולפי זה יש לומר דכנגד זה אמר לה בועז תרי מילי, ישלם ה' פעלך ותהי משכרתך שלמה, דישלם פעלך קאי על החסד שעשתה עם נעמי, ותהי משכורתיך שלמה מעם ה' אלקי ישראל קאי על מה שבאה להתגייר, וכמו שהוסיף אשר באת לחסות תחת כנפיו, פירוש על אשר באת לחסות.

ובזה מדוייק היטב מה שבתחילה אמר לה ישלם ה' פעלך ולא אמר ה' אלוקי ישראל, משום דענין החסד לא שייטא כלל לישראל, ואולם על מה שנתגיירה דזה שייך להצטרפותה עם כלל ישראל, על זה אמר ה' אלקי ישראל.

וזהו שאמר לה ישלם ה' פעלך, וחידש לה שעוד בעולם הזה ישולם לה, שהרי זה מכלל גמילות חסדים שאוכל פירותיהן בעולם הזה, ואולם לענין שבאה להתגייר לא אמר ישלם אלא ותהי משכרתך שלמה, ומשום דמשכורתה יהיה בעולם הבא, דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

ויאמר אל יודע כי באה האשה הגורן. (ג', י"ד). ופירש רש"י דמפני כבודו הוא דזרזה, שלא יחשד. עוד יש לומר בזה, דהא עתיד היה לעלות השערה ולדרוש ולגלות ההלכה דעמוני ולא עמונית, וביבמות דף ע"ח איתא דת"ח המורה ובא רק אם קודם מעשה אמרה שומעין לו אבל לאחר מעשה אין שומעין לו. ולפי"ז נראה דאילו ידעו כי באה האשה הגורן והיו אומרים דכבר לאחר מעשה הוא, שוב לא היו שומעין לו ההלכה דעמוני ולא עמונית, ולכן רצה שלא יודע כלל כי באה אל הגורן, שלא יאמרו דכבר לאחר מעשה הוא, כדי שישמעו ויקבלו ממנו קבלתו.

וימד שש שעורים וישת עליה. (ג', ט"ו). וכתב רש"י אי אפשר לומר שש סאין, שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי זה, אלא שש שעורים ממש. אמנם בתרגום איתא, שהיה שש סאין. ובישוב קושיית רש"י שאין דרכה של אשה לשאת כמשאוי הזה, יש לומר, דהנה בגמ' בסוטה פרק שביעי איתא דגמירי דכשאחרים נותנין את המשא על גב הנושא, יכול לשאת פי שלוש ממה שנושא כשנושא מעצמו.
ולפי זה יש לומר, דהנה נאמר בקרא 'וימד שש שעורים וישת עליה', ומבואר דהוא נתן המשא על גבה, ואם כן י"ל דאמנם אין דרכה של אשה לשאת משאוי כזה, אבל הכא שהוא נתן על גבה, יכולה היא לשאת פי שלוש מדרכה.

ויאמר סורה שבה פה פלוני אלמוני ויסר וישב. (ד, א). וברש"י פלוני אלמוני, מתורגם בנביאים כסי וטמיר, פלוני מכוסה ונעלם לשון כי יפלא, היפלא מה' דבר. אלמוני, שהיה אלמן מדברי תורה, שהיה לו לדרוש עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית, והוא אמר פן אשחית את נחלתי.
והנה צריך ביאור מה שכינהו בשני הכינויים פלוני אלמוני, וגם לפירוש רש"י דקאי על שהיה אלמון מדברי תורה עדיין צריך ביאור מה הם ב' הכינוים פלוני אלמוני.
ויש לומר דהנה אא"ז מרן הגריי"ז זצ"ל מבאר דדין עמוני ולא עמונית להתירה בקהל, נלמד משתי מקורות, האחד הוא בדרשא דדרשינן הקרא דעמוני, למעוטי עמונית, אכן מלבד זאת עוד נתקבלה ההלכה למשה מסיני דרק עמוני אסור ולא עמונית. [ועיי"ש הנפק"מ מההל"מ, דאין בי"ד אחר יכול לחלוק ע"ז]. והנה הגואל לא רצה לגאול משום דטעה בעמוני ולא עמונית. נמצא דטעה בתרתי גם דלא היה בידו ההלכה למשה מסיני דעמוני ולא עמונית, וגם לא דרש עמוני ולא עמונית.
ומעתה נראה דעל זה שלא ידע ההלכה למשה מסיני כינהו פלוני, שזה מלשון מכוסה ונעלם כדפירש רש"י היינו שנעלמה ממנו ההלכה, וזה אין שייך לדרשא אלא רק שמכוסה מן ההלכה, כיון שלא קיבלה. ועל מה שלא דרש עמוני ולא עמונית לזה כינהו אלמוני דהא זה כבר יכול לדרוש מעצמו, ומשום שלא דרש הרי הוא אלמון מדברי תורה, שאינו יכול לדרוש כדבעי. וזהו פלוני אלמוני כנגד הדרשא וכנגד ההלמ"מ.

דרכה של תורה - לכתך אחרי במדבר

התורה נתנה לישראל במדבר, והרי בודאי שלא היה זה במקרה כי כלל ישראל היו במדבר בדרך לארץ ישראל, התורה אינה ניתנת במקום כי זהו ההיכי תימצי שבמקרה ישראל נמצאים שם, אלא היא ניתנת במקום שהיא צריכה וראויה לינתן, ואם היא ניתנה במדבר, אז בעל כרחך שזהו האופן הראוי הרצוי והמושלם לנתינת התורה.
יש לבאר בזה דהנה כתוב 'כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה, קודש ישראל לה' וגו' כל אוכליו יאשמו וגו', הנה מבואר שהכתוב קורא להליכה במדבר חסד, וברש"י בפרשת בא על הכתוב 'וגם צדה לא עשו להם' כתב 'מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו היאך נצא למדבר בלא צדה, אלא האמינו והלכו וכו', ומה שכר מפורש אחריו, קודש ישראל לה' כל אכליו יאשמו'.
והביאור הוא כי המדבר אינו מקום זרע ומזון כלל, ואינו מקום ישוב, ואין בו קיום לאדם, וכל עצמו של מדבר שהוא מקום מחוץ לישוב, וכשהלכו ישראל למדבר, הרי הלכו למקום שאינו מקום לקיום וישוב כלל, ומה שהלכו לשם, הוא מפני שלא חשבו על לאיזה מקום הם הולכים, אלא כל הליכתם הייתה אחרי ה', וכיון שמהות הליכתם הייתה הליכה אחר ה', ממילא אין נפק"מ מהו המקום שאליו הולכים. וזהו לשון הכתוב 'לכתך אחרי במדבר, שההליכה הייתה 'אחרי', שזה היה מהות הליכתם, ויותר מכך, אלא שלא יתכן ואי שייך הליכה במדבר זולת באופן כזה של לכתך אחרי, ואין הליכה במדבר, בלא הליכה אחרי, כי בלא זה אין שייך הליכה למקום שאינו מקום ישוב וקיום.
וביאור הענין בזה הוא כי קבלת התורה מחייבת יציאה מכל גבולות הטבע ודרכי החיים, והתורה אינה שייכת אלא ביציאה מכל גבולות וגדרי הנהגת החיים על פי הטבע, והתורה מתקיימת רק בהנהגה של יציאה מחללו של עולם, עזיבת כל ענייני בני האדם, כשמקבלים את התורה, אין צריך קיום וישוב במקום שעל פי טבע הוא מקום קיום וישוב, אלא אדרבה, היא ניתנת דוקא במקום שמצד דרכי הטבע אינו מקום הראוי לבני אדם, ודוקא שם כשיוצאים מגדרי העולם, מתחדש אופן מחודש של קיום וחיות, שמקורו הוא מהתורה, אז זוכים לפרנסה של המן, לשמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה, זוכים לענני כבוד שעל ידיהם מתקיימים גם במדבר.
כך היה בזמן קבלת התורה, וכך היא דרכה של תורה לדורות עולם, שהיא ניתנת ומתקיימת רק אם לכתך אחרי במדבר, שיוצאים מחללו של עולם, מתנתקים ועוזבים את כל חשבונות הפרנסה ואופני הקיום, ומתמסרים ללון באהלה של תורה ולשקוד בעמלה של תורה, ומתוך הנהגה זו מתחדש קיום של פרנסה וקיום מצנצנת המן, שנגנזה למשמרת לדורותיכם.
ויש לבאר דלכן השכר על זה הוא מה שנאמר בהמשך הכתוב 'קודש ישראל לה' וגו' כל אוכליו יאשמו', דהרי שכר המצוה הוא אינו דבר צדדי, אלא הוא מתוכן המצוה עצמה, השכר הוא שאוכל מעמלו בקיום המצוה, וגם כאן השכר הוא שבזכות שהפרישו עצמם לגבוה, והלכו במדבר אחרי ה', על ידי זה נעשו קודש לה', ולכן כל אוכליו יאשמו, כמו קרבן המוקדש לה' שאין להשתמש בו או לאוכלו, כן ישראל היו מיוחדים ומופרשים לה', ואין רשות לשום אומה להשתמש בהם או להזיק להם, ומהשכר על ההליכה למדבר נלמוד את מהות היציאה למדבר, והיינו להיות קודש לה'. **(מתוך דברים במשא הכנה לקבלת התורה בכולל 'מדרש אליהו' אלעד).**

שיחת המשגיח
חגה"צ רבי **חזקיהו יוסף**
מישקובסקי שליט"א

גליון 231
תשפ"ג

ארחות חיים

דרכי הצדיקים נקרא ארחות - דהיינו תורה ומצוות ומידות (ביאור הגר"א משלי ב')

הסיפור מתחיל מהתחלה...

כאשר מרן הרב שך זצ"ל נפטר, חיברו עליו שיר, 'אל תקראו את הסיפור מהסוף, קראו אותו מהתחלה...'

כולנו רוצים להיות כמו הרב שך, כמובן. אבל שוכחים כמה שהרב שך השקיע עד שהוא נהיה 'הרב שך'...

והנה המגילה שמלווה אותנו בשבועות זו "מגילת רות". רות זו אשה, ואשה פטורה מתלמוד תורה... זו ההלכה הראשונה שהרמב"ם פותח בה את הלכות תלמוד תורה. ואף על פי כן היא מלווה אותנו בחג השבועות. ולמה?... אז הסיבה הידועה יותר היא כי רות היא סבתא של דוד המלך, שנולד בחג השבועות כמבו' בילקו"ש (רמז תקצ"ו), ולכן כ' השעה"ת (סי' תצ"ד) שנקראת ביום זה. אבל בילקו"ש הנ"ל כתוב שרות שייכת לשבועות ולמתן תורה שניתן ביום זה - 'ללמדך שלא נתנה תורה אלא ע"י יסורין ועוני', ונלמד קצת סוגיא זו.

הנה היו שתי גיסות. ערפה ורות... אחרי שנפטרו בעליהן, מחלון וכליון, וכן נפטר חותנם אלימלך, הם הולכות יחד עם חמותן לארץ ישראל, כאשר היא פונה אליהן ומסבירה שאין להם טעם ללכת אחריה, "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה". וחז"ל אומרים (סוטה מב, ב) לא רק שערפה נשקה לחמותה, אלא היא אף הורידה ארבע דמעות, ובשביל זה היא זכתה שיהיו מזרעה ארבעה גיבורים. היא זכתה לגיבור בעבור כל דמעה. ובפרט שגם נשקה לה, עם הלב... עם הרגש... אבל זו היתה נשיקה של פרידה! את כל מה שהיא קבלה היא הוציאה בנשיקה, ומאז - נפרדו דרכיהן... אך רות דבקה בה! אצל רות לא היתה נשיקה או דמעות, היא דבקה בה! אני ממשיכה את החיים - איתך!

אם נקרא את הסיפור מהתחלה הרי שערפה חוזרת לכבודה הראשון לבית המלוכה ויתרה על חלק בעוה"ב, אבל העוה"ז שלה - ואילו רות להיפך הולכת לחיות חיי עוני ומחסור עם חמותה - אלמנה מרת נפש מוותרת על כס מלוכה וחיי העוה"ז, אך חלקה שמור לה לעוה"ב.

וכעת נקרא את סוף הסיפור..

בנביא מובא שעם ישראל נלחמו עם פלישתים, עד שהסכימו ביניהם שכל אחד יביא נציג גיבור, והם שניהם ילחמו ביניהם, ומי שינצח - כל האומה תשתייך אליו, כולם יהיו עבדים לאומה שלו.

עומדים להם שני הגיבורים גלית - שר צבא פלישתים, מצביא ענק מהולל וגיבור, משכמו ומעלה. הוא לא ידע מי הגיבור היהודי שיבא מולו... הוא היה כולו מוגן... "כובע נחשת על ראשו ושריון קשקשים הוא לבוש... ומצחת נחשת על רגליו וכידון נחשת בין כתפיו, ועץ חניתו כמנור אורגים ולהבת חניתו שש מאות שקלים ברזל"... (שמואל א - יז, ה-ז) כתוב שכולו היה עטור קשקשים מלבד מקום העיניים והאף, בכדי לראות ולנשום...

הוא ראה פתאום בא מולו ישיבע"ה בוחר... עם כמה אבנים... הוא כל כך התבייש... ממנו פחדתי?!... ביד אחת אני מועך אותו... הוא החל לחרף ולגדף מערכות אלוקים חיים... אך דוד בא בחדר באמונה ובבטחון בה' יתברך... "אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון, ואנכי בא אליך בשם ה' צבקות אלקי מערכות ישראל אשר חרפת..."

בשמים היה רעש גדול... משפט בין דוד לגולית - מי יחיה ומי ימות, ומשפט בין ישראל לפלישתים מי ינצח...

הגמ' בסוטה (מב, ב) מביאה שהפסק לא התייחס לשני הדברים כאי' - אלא למה שהיה הרבה קודם לכן... בין ערפה לרות... בין שני הסבתות שהנכדים היו בבואה מדויקת של האידיאולוגיה של שניהם "ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה", א"ר יצחק אמר הקדוש ברוך הוא יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדבוקה...

ואז דוד קלע את האבן אל מצח הפלישתי, ותטבע האבן במצחו ויפול על פניו ארצה, ויך את הפלישתי וימיתהו... כעת פלישתים כולם כפופים לעם ישראל...

ניקח מפה את הנקודה הזו, שרואים איך שבבת אחת הכל התהפך...

התחלה של מסי"נ והקרבה לאין ערוך אבל כשרואים את הסוף, רואים איך שבבת אחת הכל התהפך... רות זכתה לראות גם את שלמה המלך... ["יושים כסא לאם המלך" (מלכים א - ב, יט), זו אמה של מלכות, רות...(בבא בתרא צא, ב)] והכל התהפך... לערפה - איזה עולם הזה יש לה... כולם מקללים אותה, את סבתא של גלית, בגללו כולנו עבדים. היא הולכת למות בידיים ריקניות. לא עולם הזה ולא עולם הבא... היא הפסידה הכל.

אך רות - זכתה בחייה לראות את דוד המלך, ובנו שלמה... היא לא הפסידה שום דבר, והיא זכתה וקיבלה הכל, שבט שלם... גם כל המלוכה חזרה אליה, ובגדול... זה מלכות נצחית!! וגם חלקה הגדול שמור לה לחיי העוה"ב.

הויתור בהתחלה - מצמיח לפסגות!

אותו דבר יש בכל מקום ובכל ישיבה, שני בחורים. האחד הוא מתמיד גדול, אבל לא בעל כישרון הכי גדול... והשני לעומתו אמנם בעל כישרון גדול, אך יצרו גדול הימנו... הוא לא מיוחד בהתמדה, הוא מתבטל ברוב הזמן. אך הוא יודע להווכח בשיעורים, לשאול ולהבריק קושיות יפות... בדר"כ מעריכים את הבחור הכישרוני יותר מזה שאינו... אך מגיע הרגע, ובו הכל מתהפך...

רש"י הראשון בפרקי אבות שואל: משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע. הרי היו גדולים יותר מיהושע... על פנחס נאמר (מלאכי ב, ו) "תורת אמת היתה בפיהו", ולמה נאמר ומסרה ליהושע ולא לאלעזר ולפנחס ולא לשבעים זקנים המתנבאים במחנה?... ומתרץ: לפי שלא רצה למוסרה אלא למי שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה, וקנה שם טוב בעולם! וזהו יהושע, שנאמר "יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל".

יהושע עם ההתמדה הגדולה שלו, והאחריות של סידור הספסלים, הוא זכה בזה... מגיע סוף היום, והוא זוכה בהכל... מדובר פה על 'קיבל תורה'! להיות הממשיך בהנהגה של משה רבינו!

סוף פסוק - יגיד עליו ריעו... 'שהיה ממית עצמו מנעוריו באהלי החכמה וכו'". [כמובן - אין הנידון דומה ואין לנו מושגים בפנחס ושבעים זקנים, והוא רק להמחיש שכל מאמץ דוקא הוא זה שמעניק הגדולה לבעליו, אפילו כשיש גדולים יותר].

הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל מביא שכתוב אחרי הפרשה של קרח, על מטה אהרן "ויוצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים"... כולם ראו שאהרן נבחר לשמש בכהונה גדולה, מאת ה'! אומר רבי משה פיינשטיין, הרי בכל עץ בעולם אין את הפרח הציץ והפרי ביחד בו זמנית... תמיד זה בא אחד אחרי השני, למה פה זה השתנה?... אלא, כי פעמים אנשים אומרים על הרבה שהם 'גדולים'. זה גדול, וזה

גדול... נניח. אבל אי אפשר לקבוע רק על פי הסוף... איך היה הפרח... איך היה הציץ... תקראו את הסיפור מההתחלה... אהרן הכהן מתחילתו היה בעמל וביגיעה... ולכן הוא זכה.

כתוב במדרש שקרח אמר, אני בן יצהר, 'יצהר' זה שמן. ושמן תמיד צף למעלה... אך ברוחניות זה לא שייך... אין כזה דבר. אם אתה לא עובד חזק חזק, וסומך על השמן שיצוף - - - בסוף אתה נשאר באדמה, עמוק עמוק...

וככה זה לאורך כל הדרך.

בספר תולדות יצחק על רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל מובא, שהוא חי בעוני גדול. וכאשר הוא נפגש בקשרי שידוכין, הביאו שם סוכר בנפרד, וכוס תה ושתיה. והוא שלא היה רגיל לכך, והוא התבייש לשאול, אז הוא שתה את התה לבד ואח"כ את הסוכר לבד... המדוברת שראתה כך, אמרה שבחור כזה לא בשבילה... אפילו לשתות תה הוא לא יודע... והיא הורידה את השידוך. לאחר שנים, שר' יצחק אלחנן נהיה גדול הדור בה"א הידיעה, הוא הגיע לאותה עיירה שהיא גרה. כולם יצאו לקראתו, ולהתברך מפיו הקדוש. באה גם אותה אחת לבכות על הצרות שלה... וכותב ע"כ מחבר הספר שהיה מזכירו ונאמן ביתו, **הרי את יכלת להיות אשתו של רבי יצחק אלחנן, שלא ידע לשתות תה...!** בשביל זה הפסדת את הכל... כעת את באה מרת נפש לבקש ברכה כמו כולם...

צריך תמיד לדעת, נכון, אולי מוותרים קצת בהתחלה, אבל בסופו של דבר, כל ויתור מעלה אותך לפסגות!

כמה שמשקיעים יותר - כך זוכים יותר!

הבאנו כבר למה קוראים את רות בשבועות? הרי אחד הטעמים בילקוט שמעוני (רמז תקצו) ומה ענין רות אצל עצרת שנקראת בעצרת בזמן מתן תורה? ללמדך שלא נתנה תורה אלא על ידי יסורין ועוני! וכן הוא אומר (תהילים סח, יא) "חיתך ישבו בה תכין בטובתך לעני אלוקים".

וזה מה שראינו גם שבוע שעבר, שרשב"י אמר לחותנו רבי פנחס בן יאיר 'אלמלא ראית בי כך, לא מצאת בי כך' (שבת לג, ב), בשביל לזכות לתורה באמת - צריכים להשקיע ורק על ידי זה אפשר לזכות. וכן איתא במד"ר (שמות ב, ד), וא"ת למה נאמר וילך משה להיכן הלך, הלך ליטול אשתו ובניו, א"ל יתרו להיכן אתה מוליכן, א"ל למחר הן עתידין לצאת ולעמוד על הר סיני לשמוע מפי הקב"ה אנכי ה' אלקיך ובני לא ישמעו כמו הם, ולכאו' הוא פלא, למה לא הביאם אחר שיצאו ממצרים. וכבר פירשו שמי שלא סבל בשביל שהוא יהודי לכבוד הקב"ה לא זכאי להיות במעמד הגדול של הר סיני.

ולהדיא מבואר בילקו"ש (שמות רע"ו) עה"פ "וישלח משה את חותנו, וילך לו אל ארצו" (שמות יח, כז), שהיה זה לפני מתן תורה, ואמר הקב"ה 'בני היו משועבדין בטיט ולבנים, ויתרו היה יושב בתוך ביתו בבטח והשקט ובא לראות בשמחת התורה עם בני? ע"ז כתוב (משלי יד, י) לב יודע מרת נפשו, ובשמחתו אל יתערב זר.

ורות אכן השקיעה את תמצית נפשה, ויתרה על כס מלוכה, הלכה עם נעמי לבד ולא הניחה לנעמי ללקוט שעורים לבד - ולהתבזות על העשירה שברחה עם בעלה מפני העניים שלא יתדפקו על דלתותי' וכעת חוזרת כעניה שהיא עצמה מחזרת על הפתחים לבד, אלא לקחה את זה על עצמה, וכן הלכה בצניעות יותר מכולם ולא שתה לב ללעג הסביבה...

אבל דוקא אז שאל בועז למי הנערה הזאת (רות ב, ה) ופרש"י והוא מגמ' בשבת כי דבר צניעות ראה בה, ומשם התגלגל הכל, ויצילני מלכת אחרי הנערים... וכך היא זכתה.

ככה זה ברוחניות, ככל שמשקיעים יותר, כך זוכים יותר.

אני רוצה לומר לכם דבר מעניין: יש חתם סופר עה"ת בפרשת עקב (עמוד מ"ד) "למען ירבו ימיכם וימי בניכם וגו' כימי השמים על הארץ, פירש רש"י "לתת להם" - מכאן לתחיית המתים שיחיו אבות העולם. ולכאורה אנחנו נהיה כמי שלא באנו לעולם נגד מעשיהם... לא יהיה קשר בינינו לאבות העולם... אלא אחר קיבוץ גלויות שסבלנו אלף ושבע מאות שנים גליות ותנועות ועול מלכות, זהו שקול כנגד צדקתם, דלא הוה להו צערא ותנועה וגלות. על כן למען ירבו ימיכם וימי בניכם אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם - שהוא תחיית האבות. ואפילו הכי ירבו ויתגדלו ימיכם עליהם כימי שמים על הארץ". אומר החתם סופר, בגלל הסבל שסבלנו אנחנו מגיעים בשורה אחת להיות יחד עם האבות הקדושים! אין לנו השגה בדברים - אבל ממקור קדוש יהלכון.

אחי הג"ר אברהם יצחק, מכפר חסידים אמר לי שיש פה פשט חדש במתי יגיעו מעשי למעשי אבותי... אם אתה עומד בנסיונות שלך, הם יכולים לרומם אותך הרבה מאד...! עד האבות ועד בכלל. וכן ידוע שאמר מהרח"ו בשם האר"י ז"ל מה שפעם היו משיגים עם הרבה מאמץ, היום בדור האחרון שיותר קשה, אתה יכול להשיג את הכל בהרבה פחות מאמץ...! וככל שהנסיון קשה יותר, הרווח גדול יותר.

חז"ל אומרים (בר"ר צב - א) אין לך אדם שאין לו יסורים, אשרי מי שהייסורין באים עליו מהתורה. יש הרבה צורות ליסורים ה"י. **היסורים הכי קלים, זה שאין לי כ"כ חשק ללמוד ובכל זאת אני לומד! יש לי חשק לפטפט, אבל אני לא מפטפט... אני לא הכי בעל כישרון, אבל אני ממשיך ללמוד ולחזור ולהתאמץ... וסוף הכבוד לבא. זה נקרא שהוא מקבל ייסורין. הייסורין באים עליו מן התורה, אבל זה פוטר מהרבה צרות אחרות!**

המשגיח ר' יחזקאל לוינשטיין מביא רמב"ן בפרשת השבוע, שכאשר רואים את המנין של בני לוי רואים שזה פחות מחצי מהשבט הכי פחות!!! ולמה?... כי אמנם נכון, שבט לוי היו גדולים, יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל... הם עסקו בתורה כל הזמן. אך שבט לוי לא היו בשיעבוד, ומי שלא היה בשיעבוד - גם לא היה בברכה של "כן ירבה וכן יפרוץ"...!

אומר המשגיח, בלי להשקיע - זה לא הולך... אדם לא יודע כמה הוא מרויח כשקשה לו והוא מתאמץ...!

הגמרא בב"מ (פד, ב) מספרת, שאחרי שנפטר רבי אלעזר ברבי שמעון, רצה רבינו הקדוש לינשא לאשתו. אמרה לו, כלי שהשתמש בו קודש - לא ישתמש בו חול! אמר לה, נהי שבתורה הוא גדול ממני, אך במעשים הוא לא היה כמותי. אמרה לו, בתורה איני יודעת מי גדול יותר... אתה אומר שהוא היה יותר. אבל במעשים - ודאי שהוא גדול יותר, ולמה, כיון שהוא סבל יסורים.

והדברים מבהילים, גם אם רבינו הקדוש לא היה כרבי אלעזר ב"ר שמעון, אך למה מכנים אותו 'חולי'... הרי הוא מהיחידים שקוראים לו בגמרא רבינו 'הקדוש'! ופתאום קוראים לו חול... למה? כי מול רבי אלעזר שהשקיע יותר הוא נקרא חול... אין לנו מושגים מה עושה השקעה לכל אחד... כמה שיותר ויותר...

וסיפרנו פעם שלרבי מרוזין היו תפילין יקרות מאד, הוא היה מניח אותם בקדושה ובטהרה. ולאחר פטירתו כל הבנים רצו את התפילין, אז החליטו שכ"א יכתוב על מה הוא מוותר מן הירושה כנגד התפילין, ויתנו את זה למי שמוותר הכי הרבה. כולם כתבו, אך לבסוף גמרו בדעתם שזה לא מכובד לעשות ככה... כולם שם היו

גאוני עולם... [ובמוסגר, מסופר שפעם נכנס אל הרבי מרוזין אב עם בנו הקטן, והילד שואל לפתע את אביו, אבא, אמרת לי שהרב"ה הוא מלאך, אז איפה הכנפיים שלו?... שמע הרב"ה ואמר לאבא בחיוך, תראה לו את ששת הבנים שלי...!]

החליטו הבנים לעשות גורל. עשו גורל ואחד מן האחים זכה. לאחמ"כ הציע אחד האחים, מעניין לראות על מה כל אחד ויתר... בואו נפתח את הפתקים... והסכימו, ובאמת כל אחד ויתר על המון המון דברים! אך הזוכה המאושר כתב בפתק, 'הכל'... הוא מוותר על כל הירושה כולה למען התפילין... כמה שמשקיעים, ככה זוכים.

לרוץ מדרגה לדרגה

וכעת נעבור לנושא רגיש ואחראי:

רגילים לומר, שבן עלייה לא יקפוץ מדרגות יותר מידי... ודורשי רשומות אמרו רמז - "ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תִּגלה ערוותך עליו". אם קופצים מידי הרבה - יכולים גם ליפול חלילה... והנה הרבה בחורים שואלים, שהרי בטלז אמרו אם לא תשאף להיות רמטכ"ל גם לא תהיה גנרל... בסדר. זה קושיא... אך הגיע הגאון ר' ברוך דב בן שלום שליט"א מראשי ישיבת פוניבז' לצעירים ואמר שהגר"א מפרש להדיא אחרת.

הגר"א (משלי ד, יב) על הפסוק: "בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל" אומר; כי ההולך בדרכי ה' צריך ב' דברים, **א.** לילך בפתח צר וקטן וביסורין עד שיבא אל דרך הישר, [כמו שאמרו חז"ל ליעול בהאי - לא מסתייעיה מילתא, כי לפתח חטאת רובץ, וא"א אלא בפתח הקטן]. **ב.** שלא לקפוץ למעלה מן הדרגא אשר ראוי לו, וכמ"ש (בסוכה) שמא תאמר כל הבא לקפוץ קופץ וכו'. [משא"כ בתורה], וזהו שאמר שהתורה יגין עליך מהכל. בלכתך לא יצר צעדך - שלא תהיה צריך לכנוס בדוחק, **ואם תרוץ מדרגה לדרגה - לא תכשל, שלא תפול מחמת זה**.

אז הנה כתוב שאפשר לרוץ ולא לפחד... אדם יכול בתורה לקפוץ למעלה מן הדרגה שראוי לו...

הן אמנם שהחובת הלבבות שער חשבון הנפש [בחשבון העשרים ואחד] כתב, והאחד ועשרים - חשבונו עם נפשו על מה שיש ביכלתו ממעשה העבודה, ולהרגיל בה, ולהתמיד עליה. וירוץ ויחרץ לעשותה עד שתשוב לו למנהג. ואח"כ ישתדל להוסיף על מה שיש ביכלתו, ויכסוף לו בלבו, ויעלה אליו במחשבתו, וישאל מהקל לעזרו ולאמצו על יותר ממה שיש ביכלתו מן הידיעה והמעשה בלב ומצפון נאמן. וכשיתמיד על זה - ימציא לו הבורא בקשותיו, ויפתח לו שערי ידיעתו, ויחזק שכלו ואבריו לעמוד במצוותיו **אשר למעלה מיכלתו מדרגה אחר מדרגה**. "כמו שנאמר אני ה' אלוקיך מלמדך להועיל מדריכך בדרך תלך". (ישעיה מח, יז).

אך עדיין... מה שכתוב פה זה על כל עבודת ה' הכללית, בגר"א כתוב מפורש שבתורה זה אחרת... יותר משאר דרכי העבודה.

אז בואו נראה פשטן של דברים...

והצענו הדברים קמיה מרן רה"י רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, ותשובתו היתה, לא אמרו לך 'לא לשאוף'... אך האזהרה היתה לא לעשות בשביל זה דברים למעלה מן הכחות...! יבא אחד ויגיד, אני יישן כמו הגר"א, שעות מועטות ביממה... היה לי חבר בנעורי, שהחליט לישון כמו הגר"א, רק ארבע שעות בלילה, והסוף שלו היה מאד עצוב... ודאי שצריך לשאוף, רק לא לעבוד למעלה מן הכוחות. ונסביר את הדברים: כאשר בחור שואף לגמור את המסכת, זה לא נקרא לקפוץ למעלה מן הכוחות. נכון, עליו להשקיע יותר מאמצים, אך זה עדיין לפי הכוחות... אין זה להתבטל... לא נורא...!

יש בחורים שמתחזקים שלא לדבר דברים בטלים באמצע הסדר... נכון. זה אכן מאמץ, אך דבר אפשרי, אבל לפי הכוחות צריך להשקיע... ולא לעשות מעבר לכוחות - ולב יודע מרת נפשו - כל אחד מכיר את כוחותיו.

ניתן לומר: (כך אמר לי הג"ר יודל בויאר שליט"א, וכן מביאים בשם הגר"צ דרבקין שליט"א ר"י גרודנא בא"י), כל אדם יש לו שאיפות. תתקדם איתם... גם אם בחור ירצה לצאת ראש ישיבה חשוב, תציב לך שאיפות עם רף גבוה, אבל שעדיין נמצא תחת הכחות שלך... וכשתגיע לדרגה ההיא - תעלה את הרף...

ובעצם זה מה שהגר"א בעצמו כותב... 'ואם תרוץ מדרגה לדרגה - לא תכשל...' אפשר לרוץ... אבל מדרגה לדרגה... לא לטוס ישר למעלה כמו באוירון...

וכך אמר לי הגר"ד כהן ראש ישיבת חברון כשנפטר מרן שה"ת רבי חיים קנייבסקי זצ"ל, היו שדברו לשאוף להיות כמוהו, וא"ל וכי בדורו של הגר"א - האם השאיפות היו להיות הגר"א מוילנא - זה דבר של חד בדורו - ואולי בדורות הרבה - ולא נכון בכלל לנסות לחקות את דרכו - כי מהר מאד ישבר שרואה שלא עולה בידו, וכי חסר הרבה גדולי עולם ת"ח לשאוף להיות כמותם.

ונסביר קצת יותר: תורה זה לא דבר טבעי. במדרש מובא כמה פעמים (דברים רבה ח, ג, שהש"ר ה, ב וכן ויק"ר) השוטה הזה אומר איך אני אדע את כל התורה כולה... משל למה הדבר דומה, היה כיכר תלוי למעלה במקום גבוה... ועובר שם אדם רעב, ושואל איך אני אגיע לכיכר?... אמר לו הפיקח כמו שהלחם הגיע לשם... כי יש סולם, והעלו אותו לשם, כך תעלה על הסולם ותוריד משם, וכך בתורה תעלה עד שתגיע.

ואנחנו שואלים: מילא את המשל עם הככר - אנחנו מבינים, אבל לדעת את כל התורה כולה?! הכיצד?... וכי אכן דומה הדבר.

אלא, ללמוד תורה זה לא דבר טבעי... גם להיות גדול הדור זה לא דבר טבעי... אדם לומד כפי יכלתו, והתורה מקפיצה אותו... ודאי, אתה יכול לרוץ מדרגה לדרגה, אין שום ספק... אתה יכול גם לדעת את כל התורה כולה... במפורש כן! אין בזה שום ספק, וזה ודאי ככה!!! רק תעשה את **כל** מה שביכלתך, ולפי כוחותיך, ויעלו אותך לאט עד ראש הסולם.

כולנו יודעים את התוספות בכתובות (סג, א) ששואל איך רבי עקיבא התיר לכלבא שבוע את נדרו, ששאל אותו אם היית יודע שחתנך יהיה תלמיד חכם או אדם גדול היית נודר?... ואמר לו, אפילו פרק אחד או הלכה אחת. הקשו תוס', הרי אין פותחין ב'נולד' [דהיינו בדבר שעתיד להיות], ומתרצים תוספות - דהכא לא חשיב 'נולד' - כיון שהלך לבי רב. **'דדרך הוא בהולך ללמוד שנעשה אדם גדול'!**

וראשי הישיבות עומדים ושואלים, אז למה היום כל אלו שהולכים ללמוד לא נעשים 'אדם גדול'?... והתשובה מפורסמת - כי לא הלכת ללמוד תורה... ללכת ללמוד פירושו, אין לי שום דבר אחר בראש, רק דף גמרא!! וזה דבר פשוט... וזה באמת אפשר ללמוד ממרן שה"ת רבי חיים קנייבסקי זצ"ל.

ועוד צריך לדעת, לא כתוב שכל מי שהולך ללמוד תורה - הכל יילך לו בקלות... גם רבי עקיבא כתוב שהוא חזר בו באמצע הדרך... בודאי, מי שהולך ללמוד הוא יעמוד בנסיון, אך הקב"ה עוזר לו... כאשר ר"ע יצא מבית המדרש הקב"ה הראה לו את הבאר, איך שהמים שחקו אבנים... כי הוא **באמת** רצה ללמוד תורה.

הגמרא בתענית (כא, א) מספרת על רבי יוחנן שכידוע שנתן את כל

אשר לו בשביל התורה כמבו' במד"ר קהלת, אח"כ לא היה לו מה לאכול והוא רצה לצאת ולהתפרנס, אז הקב"ה שלח לו את מלאכי השרת ורמזו לו שהוא יהיה ראש ישיבה... והוא חזר לבית המדרש.

אם תעמוד בנסיון, יעזרו לך... אתה תהיה בסוף אדם גדול! אדם שיש לו סבלנות - הוא יהיה בסוף אדם גדול! כבר תוספות אומרים לנו את זה... זה אפילו לא 'נולד', זה בוודאי ככה! אם הוא יישב ללמוד תורה ברצינות - הוא יהיה בסוף אדם גדול. אבל אי אפשר לראות את זה מיידית - זה לוקח זמן, אבל סוף הכבוד לבוא. תעשה כל מה שאתה יכול לפי הכוחות שלך ובסבלנות, משמים יעלו אותך בסוף בסולם אשר ראשו מגיע השמימה.

בן תורה זה מהות אחרת...

וכעת נסביר ביותר עומק:

חז"ל אומרים (מדרש תהילים קי"ט) עה"פ "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי", התורה משולה לחבית מלאה דבש, אם נתנה לחבית רביעית מים יצאה כנגדה רביעית דבש מתוכה. כך הם אם נכנסת דברים אחרים בתוך לבך יצאו דברי תורה. לכך נאמר, כי לעולם היא לי.

ומסבירים שמדובר פה במתיקות של תורה... אדם יכול לדעת ללמוד ולהתענג על התורה, אבל כשנכנס דברים בטלים - זה נהיה פחות מתוק ופחות מתוק, עד שנשאר רק מים עם דבש... ככל שיש יותר מים יוצא יותר דבש ונשאר מים עם דבש ולא דבש עם מים... ואז הוא מאבד את המתיקות, וכשמאבדים מתיקות של תורה - מעמיא עמיא ואזיל עד שנכבה לו החשק והטעם.

אך ביותר עומק:

החפץ חיים [בהקדמתו לליקוטי הלכות] מביא את הרא"ש, למה תורה נמשלה לדבש?... כבר כ' הרא"ש (פ"ז בברכות) שדבש יש בו תכונה, שכל מה שנכנס לתוך הדבש - הופך להיות דבש. וכן בתורה, **כשאדם נכנס לתורה - הוא נהיה 'בן תורה', הוא מציאות אחרת... לא אדם רגיל...!**

הג"ר אהרן כהן ביקש עצה מהחזון איש"ש איך להתגבר על תאות האכילה, אמר לו החזו"א - לי'קצות החושן' לא היו לו בעיות עם תאות האכילה... כי אדם שנהיה בן תורה, הוא לא בן אדם רגיל... כל המהות שלו משתנה...! ורואים את זה, ראינו את זה אצל מרן ראש ישיבה זיע"א... זה דבר מאד פשוט...!

עמידה בנסיונות מביאה סייעתא דשמיא

והנה עלינו לדעת, כי עיקר עיקר הגדילה של הבן אדם היא כפי אשר הוא עומד בנסיון. בספר 'ליקוט נגלות' שליקטו מספרי 'בעל הלשם' מביא, א. מעלת האדם זה עמידה בנסיונות (עמ' קצ"ד), כאשר יש נסיון לאדם והוא מתגבר עליו, הוא נהיה הרבה יותר גדול! וכבר אמרו שנסיון מלשון 'נס להתנוססי'.

וסיפרנו, שהיה בחור שהיה לו כישרון בתחום מסויים. והוא רצה לפתח את זה... הוא בא לשאול את רבותיו, והורו לו שלא יתחיל עם זה, בשביל שלא יפריע לו בלימוד.

אם כן - שאל הבחור - למה הקב"ה חנן אותי בכזה כישרון?...

הלכו רבותיו ושאלו את מרן רה"י רבי גרשון אדלשטיין שליט"א. השיב הרה"י, בודאי שנתנו לו שהוא יגדל עם זה, ואיך?... ע"י שהוא מאד רוצה לפתח את הכישרון, והוא מתגבר על זה, זה לבד סיבה שיהיה לו סיעתא דשמיא שיעמוד בנסיון והוא יגדל ויהיה ת"ח גדול וחשוב.

אז זהו הדבר הראשון שכתוב שם, שמעלת האדם היא עמידה בנסיון.

עוד מביא בעל הלשם (שם עמ' רב-רי): למה בדורות הראשונים לא היו כל כך הרבה מופתים כמו בדורות האחרונים?...

כיון שכל זמן שהיה בית המקדש, היתה השכינה במלוא עצמתה. אך ברגע וחרב בית המקדש השני, הלכה השכינה, ונהיה חושך בעולם - וכדי שהעולם יחזיק מעמד, כנגד זה נפתחו שערי שמים, וגלי עמיקתא ומסתרתא, גם בתורה, וגם בשליטה על הבריאה!

[והנה גם בדורות שלנו ראינו, התגלה עולם שלם של לומדע"ס שלא היה פעם... חידושי רבי חיים מבריסק... הקצות... רעק"א... דרך הלימוד הזו התגלתה רק בדורות המאוחרים יותר... למה? כי הקב"ה מסובב לפי הנסיונות של הדור ונותן לנו כלים לפי הדור הזקוק לקיומה של תורה ולקיום העולם.

קבלת "עול תורה"

ונסיים בדבר אחרון:

דברנו בשבוע שעבר, שתכלית ימים אלו היא לקבל 'עול תורה'! וסיפרנו שהגאון רבי יהודה עדס למד בחברותא עם הרה"י הג"ר שמואל רוזובסקי זצ"ל, ופעם הוא איחר בחמש דקות, ורבי שמואל דיבר איתו הרבה על החמש דקות הללו... איך יוכל להיות אדם גדול - אם לזמן אין ערך אצלו.

פגשתי את המשגיח של "ברכת אפריים" הגה"צ רבי אפרים וואלך שליט"א והוא אמר לי שהוא זוכר את ההספד הזה, והוא זוכר איזה רושם כביר זה עשה... אך בשתי דברים לא דייקתי... קודם כל - הוא אמר שהוא זוכר שמדובר ברבע שעה... **אבל עיקר העיקרים, שחסר מן הספר הוא, שבהספד הוא אמר שלילה קודם אנחנו למדנו חברותא ביחד עד השעה שתיים בלילה!!! ולמחרת קבענו ללמוד בשעה תשע, ובכל אופן זה לקח זמן של איחור בן רבע שעה... ועל זה כאב לר' שמואל...! והיה קשה להרגע. מה שלמדנו אמש עד שתיים - זה היסטוריה... כעת קבענו, אנחנו צריכים להיות בזמן...!!** וזה עשה רושם כביר שנחרט בנפש...

צריך לדעת שימים אלו לברי הדעת אפשר הרבה הרבה לזכות בהם, אבל באמת... העולם לאט לאט מגיע לתיקונו השלם... אפשר כ"כ הרבה לזכות אריין חאפען... לחטוף... חטוף ואכול חטוף ושתי... דהאי עלמא כבי הילולא דמי.

עוד חיזוק ועוד חיזוק, ולאט לאט לרוץ... לא לפחד ליפול כי מתורה לא נופלים... אבל לפי הכוחות, ועל זה אמרנו כולנו ביחד בשבת שעברה:

"חזק חזק ונתחזק"!

לע"נ

הרה"ג ר' **דוד יגאל** ב"ר **יחזקאל חבה** זצ"ל

נלב"ע בערב שב"ק פרשת נשא ד' סיון תשע"ט

תנצב"ה

לע"נ

המחנכת הדגולה מרת **גיטה מנדלבוים** ע"ה

ב"ר **יצחק דוד זלזניק** זצ"ל

חינכה בנות ישראל לתורה ויראי"ש טהורה

שם שמים נתאהב על ידה

נלב"ע כ' אייר תשפ"ג, תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיוג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי **ישראל בונם שרייבר** שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

מעשה האדם משפיע על כל הבריאה

"שבעה מיני פורעניות באין לעולם על שבעה גופי עבירה, מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין רעב של בצורת באה מקצתן רעבים ומקצתן שבעים, גמרו שלא לעשר רעב של מהומה ושל בצורת באה, ושלא ליטול את החלה רעב של כליה באה, דבר בא לעולם על מיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין ועל פירות שביעית, חרב בא לעולם על עינוי הדין ועל עיוות הדין ועל המורים בתורה שלא כהלכה" (ה', ח').

א. מידה כנגד מידה:

המשנה שלפנינו פורטת והולכת שבעה מיני פורעניות שמתרגשות ובאות לעולם על שבעה גופי עבירה החלוקים זה מזה, שהמכנה המשותף שבין כולן הוא היסוד שלימדונו חז"ל - מידה כנגד מידה, כנגד כל גוף עבירה מגיעה פורענות שעומדת כנגדה אחת לאחת, באותה מידה ובאותו אופן שבו נעשתה העבירה.

על מציאות בעולם ש'מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין' מגיעה לעולם פורענות של בצורת שבה 'מקצתן רעבים ומקצתן שבעים', שהרי צורת העבירה לא היתה באופן כולל שבו כולם שמרו את מאכלם לעצמם, אלא חלקם כן וחלקם לא, וממילא אף לגבי העונש - מקצתן כן ומקצתן לא, מי שנמנע מלהפריש את מעשרותיו - נענש באותה מידה שלא יזכה לאכול יותר מפרי תבואתו, ומי שעישר זוכה לאכול.

ואכן אם באמת 'גמרו שלא לעשר', כלומר שכל הבריות כולן נמנו וגמרו להמנע מן המעשרות, הפורענות שניתכת עליהם היא 'רעב של מהומה ושל בצורת', שבה מגיעה מלחמה לעולם ומלכתחילה בני האדם אינם יכולים לעבד את אדמתם, כמו שביאר רבינו יונה, וכך נמצא שכל העולם כולו אינו יכול לאכול את התבואה, כנגד גוף העבירה שעשו, שכולם כאחד לא עישרו את היוצא מן השדה.

ואם בני האדם הרשיעו יותר, וכל אנשי אותו הדור גמרו 'שלא ליטול את החלה', הגם שחיובה במיתה, הם נענשים בעונש גדול יותר של 'רעב של כליה', שגם הוא בא באופן גורף על כל בני האדם ביחד, וכנגד מה שכולם יחדיו לא הפרישו חלה, הם נענשים בכליה גמורה שלא יירדו הגשמים כלל ועיקר, מחמת שהרבו לפשוע ואפילו את החלה לא הפרישו.

וכן הוא הדין לענין הפורענות על מיתות שלא נמסרו לבית דין, כגון כרת או מיתה בידי שמים, וכן לענין מי שלא נשמר בפירות שביעית לנהוג בהם מנהג הפקר, שכשם שהוא מילט את עצמו מן הדין או שלא הפקיר את פירותיו, משמים מפקירים אותו ומאבדים את נפשו בלא דין, על ידי המגיפה שהורגת את הבריות בלי חולי והתראה שקדמו לה.

ולגבי עינוי הדין, עיוות הדין, והוראה בתורה שלא כהלכה - מגיעה לעולם פורענות של חרב, כפי המבואר בגמרא בשבת (ל"ג, א'), "דכתיב והבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' (ויקרא כ"ו, כ"ה) ואין ברית אלא תורה שנאמר (ירמי' ל"ג, כ"ה) אם לא בריתי יומם ולילה" וכו', שכן כל אלו הם עונשים הנוגעים לדיני התורה - שהאדם מעכב את הדין ולא ממהר לפסוק אותו, או שמעוות אותו מלכתחילה להצדיק את הרשע ולחייב את הצדיק, וכן שמורה שלא כהלכה לאסור את המותר ולהתיר את האסור, ובזה נמצא שהוא מפר את ברית התורה של הקב"ה עם ישראל, ועל זה עונשו בחרב, שהיא הדבר שמבטא את הדין וחותך את דינו של האדם באבחה אחת להבדילו בין החיים למתים.

ויעויין ברבינו יונה שהביא מדברי הגמ' בשבת שם עוד פורענויות אחרות שבאות על עבירות מסויימות, שבכולן העונש מגיע בדיוק באותו אופן של מידה כנגד מידה, כמו צורת העבירה כך צורת הפורענות.

אכן יש לנו לחקור אחר שורש הדין שמידה כנגד מידה, מדוע מקפידים לדון עם האדם בדיוק באותה מידה שבה הוא נכשל, ובפשטות נראה דהיינו משום שבמקום הרשע שם המשפט - כלומר, שראוי לתת את העונש במקום שבו ארע הקלקול, ולגבות את החיוב במקום העיקרי שממנו יצא דבר העבירה.

ידועים דברי הגמרא ריש ברכות (ה', א') ד"אמר רבא ואיתימא רב חסדא, אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו וכו', פשפש ולא מצא יתלה בבטול תורה" וכו', ותמהו על כך רבותינו מדוע אם יש לאדם עוון ביטול תורה שהוא יכול לתלות בו ניתן לומר עליו 'פשפש ולא מצא', וכי ביטול תורה לאו עוון הוא, הלא זה עצמו חטא הוא שחמור מכל העבירות, ועל אחת כמה וכמה שאפשר לומר עליו 'מצא'.

וביאר בזה הנפש החיים (שער ד' פרק כ"ט) שאין הכוונה 'פשפש ולא מצא' בכלל, אלא שלא מצא סיבה מדוע היסורים הללו באו דוקא על האיבר הזה. ובאמת כך מדוקדק כבר בלשון רש"י שכתב; "פשפש ולא מצא - לא מצא עבירה בידו שבשבילה ראוין יסורין הללו לבוא".

כלומר, שכאשר האדם מקבל יסורים באיבר מסויים בגופו, על כרחך שמשמים קבעו לו עונש במידה כנגד מידה על אותו איבר שבו נכשל בעבירה, ועליו למצוא איזו עבירה מסויימת היתה באותו איבר כדי שממנה ישוב בתשובה. אם מצא עבירה שהיתה באיבר זה עצמו - מוטב, אבל אם 'פשפש ולא מצא', שלא נזכר בעבירה ששייכת דוקא לאיבר זה, אלא רק בעבירה כללית שלא שייכת למקום מסויים, 'יתלה בביטול תורה', בהיות שתלמוד תורה כנגד כולם, וכאשר הוא פוגם בתלמוד תורה הוא יוצר פגם בכל האיברים מכף רגל ועד ראש, ובהכרח שעליו לתלות את העונש באותו איבר שלקה בו כנגד הפגם הכללי של ביטול תורה.

ב. בה מודדין לו:

אולם אם נלמד שהדברים כפשטן, שמשמים גובים את חובו של האדם מאותו מקום שבו היה מעשה הרשע כיון שהוא המקום המקולקל שהיה הסרסור לעבירה, יסתרו הדברים מסוגיית הגמרא פרק קמא דסוטה (ח', ב' ואילך) שם מבוארים דברים רבים שבאים על האדם במידה כנגד מידה, אך לא כולם תלויים בהכרח באותו מקום של עבירה, וכגון מה שהסוטה נענשת שקרבנה מאכל בהמה כנגד מה שהאכילתו מעדני עולם וכו', שכולם הם עונשים שבאים במידה כנגד מידה, אך לא כולם שייכים למקום מסויים שאפשר לומר עליהם שהם באים על אותו מקום של קלקול.

ובלאו הכי יש להבין מהו הלשון 'מידה כנגד מידה', דמשמע שכל הענין נקבע לפי מידה מסויימת, שבאותו שיעור של עבירה כך יגיע השיעור של העונש, וכי מדוע הדבר תלוי דוקא במידה, לכאורה הוה ליה למימר 'מעשה כנגד מעשה' או 'פורענות כנגד פורענות' וכדומה, שכן העונש לא נקבע דוקא לפי 'מידה' אלא גם לפי סוג או אופי העבירה וכן לפי צורת המעשה, ומהו ההדגש על ה'מידה'.

אולם הביאור נראה כלישנא דמתניתין התם, לא 'מידה כנגד מידה' בעלמא, אלא 'במידה שאדם מודד בה מודדים לו'. ופירושו של דבר, שמה שמודדין עם האדם במידה כנגד מידה, אין זה בתורת עונש בלבד, אלא שהוא אוכל את אותו תבשיל שבישל בעצמו, והעבירה עצמה שעשה היא הפורענות.

ויעויין בגמרא שם דאמרינן; "תניא היה רבי אומר מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו שנאמר (ישעי' כ"ז, ח') בסאסאה בשלחה תריבנה" וכו', ופירש רש"י: "בסאסאה - בתוך אותה סאה עצמה, כשאתה משלחה לאבדון תריבנה", והיינו הא דאמרינן, שכאשר לוקחים את העבירה עצמה שעשה האדם ומחזירים אותה על ראשו - זה עצמו הוא העונש, והעונש לא מגיע בתורת תגובה או פרעון וכדומה, אלא יש כאן מציאות של רע שנעשתה על ידי העבירה, וכאשר יש מציאות של רע - הרי שממילא האדם נפגע, לא מחמת תגמול על מה שעשה כי אם על ידי עצם המעשה.

ומשום כך דקדקו חז"ל בלשונם ונקטו דוקא 'מידה כנגד מידה', ללמדך שאין זה עונש כנגד עבירה וכדומה, אלא שבדיוק המידה עצמה שמדד האדם, עם אותו מעשה ואותו שיעור, היא היא המידה שחוזרת עליו להשיב לו את גמולו, ובמידה שהאדם מדד 'בה' דייקא מודדין לו, לא על ידה ולא בעקבותיה, אלא 'בה' - בתוכה.

והנה כבר הבאנו מקדמת דנא את המקרא האמור בסוף קהלת (י"ב, י"ג) "סוף דבר הכל נשמע" וגו', והבאנו את מה שכתב על זה בתרגום יונתן בן עוזיאל שם; "סוף פתגם דאיתעביד בעלמא בצנעא - כולא עתיד לאתפרסמא ולאשתמעא לכל בני אנשא".

ולכאורה יש להבין מה ענין העונש הלזה שיראו לעין כל מה שעשה כל אדם ואדם, דאם מצד הבושה גרידא הרי גם מי שיראו את מעשיו יראה את מעשיהם של האחרים, ומלבד זאת מדוע ראו דוקא דרך כזו בשביל לבייש את האדם לעתיד לבוא ובכלל מה הענין לבייש אותו על מה שעשה, ומשמע שישנו ענין בפני עצמו שהכל יהיה גלוי לכל ולא יהיה דבר נסתר ממה שעשה האדם בעודו בחייו.

והדברים מתבארים על פי מה שכתב החפץ חיים בספריו, שכאשר האדם עובר עבירה באיבר מסויים בגופו, הוא פוגם באותו איבר וכעת הוא אמור ללקות בו. לדוגמא, מי שלא שומר את עיניו כאן בעולם הזה, מצד הדין עליו להיות עיור שאינו רואה מאומה, ומי שנותן דרור ללשונו בלי לשמור את פיו, שורת הדין נותנת שיהיה אילם שלא יוכל להוציא הגה מלשונו.

ומה שהאדם לא נעשה כך כבר בעולם הזה, משום שאלמלי כן ביטלת את כח הבחירה, הלא אם יראו הבריות כיצד אדם שפוגם בעיניו נהיה סומא והיאך הולך רכיל משתתק בלי לפתוח את פיו - לא היתה נפש חיה עלי אדמות שהיתה מסוגלת לחטוא, כולם היו רואים בחוש כיצד כל עבירה חוקקת פגם בנפש בלי יכולת להסירה לעולם. מי שחוטא - מתקלקל, ומי שעובר עבירה - הרי הוא חובל את גופו לדעת.

משום כך רק לעתיד לבוא, כאשר האדם יגיע לעולם האמת, יגיעו הפגמים שיצר בעולם הזה ויהפכו אותו לבעל מום גמור שיתהלך בין כולם כחיגר, סומא אלם או חרש, עד שכולם יבינו מעצמם מהו החטא שחטא בו בעולם הזה.

ממילא נראה שמה שכתב התרגום שלעתיד לבוא יראו על כל אחד את המעשים שעשה בחייו, אין זה משום עונש או בושה מיוחדת שמגיעה לו, כי אם מציאות פשוטה - מכיון שהאדם פגם וקלקל את איבריו, כל איבר לפי המעשה שנכשל בו, בהכרח שכולם יראו את הקלקול שנוצר, וכיצד יהיה שייך להעלימו ולהתהפך בחזרה לבריה שלמה.

וכתב החפץ חיים, שמידת המום שתהיה לאדם תהיה לפי המידה שנכשל בה בעולם הזה, לא כל אדם ייהפך לסגי נהור, אבל כנגד כל משהו של חוסר שמירת העיניים יכהה עוד ועוד מאור עיניו של האדם, עד שאם נכשל לגמרי יהיה סומא גמור, וכן מי שלא שמר את לשונו, ינטל ממנו כח הדיבור במידת מה, ואם בחיי חיותו נתן דרור לחרצובות לשונו בלי לשים שום רסן (וכפי שנאמר בפסוק בפרשת חוקת (במדבר י"ט, ט"ו) 'וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא', וכתבו המקובלים שזוהי הבחינה האמורה על בעלי לשון הרע, שפיהם פתוח לרווחה בלי מעצור ולשונם תהלך בארץ, ועל פה כזה נאמר 'טמא הוא' שאין רפואה למכתו), אז יהיה אלם גמור שלא יוכל לפצות את פיו.

והם הם אותם דברים ששנו לנו חז"ל בענין מידה כנגד מידה, שאותה מידה שמדד האדם היא המידה שנמדדת לו, לעתיד לבוא הוא יגלה את עצמו בעל מום לנצח נצחים, ושם הוא יבין שאין כאן עונש ותגמול אלא הוא עצמו כרה את הבור שנפל בתוכו, יש כאן פגם ומציאות של רע שחקקה בו את אותותיה ומעתה מה בידו לעשות.

אם יבוא מישהו ויכרות לעצמו את האצבע, האם יהיה שייך לומר עליו שהוא קיבל עונש על מה שהוא חתך את האצבע - שכעת אין לו אצבע?... ואם מישהו יאכל מאכל מקולקל ולאחר מכן קיבתו תתקלקל, יהיה אפשר להגדיר שהוא נענש כנגד מה שאכל, שהקיבה תהיה מקולקלת?... אין כאן לא תמורה ולא חליפין, אלא המציאות עצמה שהאדם יצר גרמה לו את כל הרע. וכך הוא מעשה העבירה שהאדם גורם לעצמו, על ידי המעשה נוצרת מציאות של רע, והמציאות של הרע מולידה את כל מה שבא בעקבותיה באותה המידה.

על פי זה יתבאר לנו בנוסף מהו החידוש המיוחד שחידשה התורה במצות התשובה, שכאשר האדם שב בתשובה הוא לא רק עוקר את המעשה שעשה למפרע, אלא יש בכוחו למחוק את המציאות של הרע שנוצרה ולהפוך ל'בריה חדשה' פשוטו כמשמעו, בריה שכעת לא יהיה בה עוד את הפגמים שנוצרו בה והיא תחזור שוב להיות נקיה ושלמה בלי מום.

וכן הוא תמיד לענין הטובה, שגם עליה נאמר 'מידה כנגד מידה' וכפי שמפורש במשנה בסוטה שם, ובפשטות נראה לפי האמור, שכאשר האדם עושה מעשה טוב הוא יוצר מציאות של טוב, ועל ידי כך נפשו נהיית בריאה יותר ושלימה יותר עוד יותר ממה שהיה לפני כן, לא בתורת פרס ושכר, אלא כחלק מהמציאות שיצר על ידי מעשהו.

אולם הגר"א הוסיף וכתב שמידה טובה מרובה, ולענין מעשי המצוות נתחדש שהאדם לא מקבל רק את פרי מעלליו כנגד אותה טובה שיצר בעולם אלא משמים מוריקים עליו עוד שפע טובה וברכה, הקרן קיימת לו לעולם הזה והפירות לעולם הבא, לקבל פי כמה וכמה מכפי מידתו ולזכות לשכר אין סוף מלבד כל מה שיצר בפועל בכח מעשיו.

ג. 'הכריע את עצמו ואת כל העולם':

לדאבוננו עברה עלינו תקופה קשה בימי בין הזמנים האחרונים, שבהם ארעו כמה וכמה אסונות קשים ופגעו ברבים וטובים, וקול דמי אחינו צועק אלינו על מה עשה ה' ככה, וכבר ידוע מגדולי הדורות לומר שימי בין הזמנים הוא זמן המועד לפורענות, מאחר ואין כל כך את כח התורה שישפיע וממילא מידת הדין תובעת את שלה.

אך לדברינו טמון בדברים יתר עומק, שאין זה רק שחסר כח כנגד כח ולכן מידת הדין מתוחה בעולם, אלא שזוהי עצם מציאות הבריאה - שכאשר יש מחסור בלימוד התורה, הטבע עצמו יותר מקולקל והאויר פחות רוחני, ואם כן כל האסונות אינם רק תוצאה אלא מידי דממילא.

אם המציאות מקולקלת והבריאה לא מתנהלת כתיקנה, אין זה פלא שאוטובוס ידרדר על נשים וטף ועוד אסונות אחרים רח"ל, וכאמור, לא בכדי להעניש חלילה את מי שלא עסק בתורה, אלא שבאמת אין מציאות של טוב כפי שהיתה קודם לכן שתוכל להגן ולהשפיע טוב על הבריאה. אם כן מעיקרא אין מקום לשאול מה חרי האף הגדול הזה, כי אשמים אנחנו על אחינו, ובעצם מעשה ידי האדם נוצרו רח"ל כל מראות הדמים.

וכבר הבאנו בעבר את דברי הרמב"ן בפרשת בחוקותי (ויקרא כ"ו, ו') שהעיר, שהנה מצינו אצל בעלי החיים אכזריות נוראה שאי אפשר לתארה במילים, בעל חי יכול לבוא על חבירו ולטרוף את נפשו בכפו בעודו חי בלי שום רחמים וחמלה, כפי שידוע לכל מי שראה אי פעם במה דברים אמורים, ולכאורה יש להתבונן היאך יתכן שהקב"ה העמיד כזו מציאות בבריאה, ומה יש בזה כדי ללמדנו.

וביאר הרמב"ן שכל אותה אכזריות שקיימת אצל חיות הטרף לא נובעת מהטבע שנתן להם הבורא, אלא מחמת מעשי האדם - שהם המשפיעים על הבהמות והחיות. מצד עצם בריאתם, ציווה הקב"ה על הבהמות והחיות לאכול את עשב הארץ, וכמאמר הכתוב (בראשית א', ל') 'את כל ירק עשב לאוכלה', אבל לאחר מכן בני האדם הרשיעו והרעו את מעשיהם, ועל ידי זה השפיעו מציאות קלוקלת בבריאה של רוע, וזה השפיע גם על החיות הרעות להתקלקל עוד יותר עד שנהיה בתוכם טבע אכזרי כל כך לטרוף בלי שום רחמים.

ואכן לעתיד לבוא, כתב הרמב"ן, המציאות תהיה ש'גר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ' (ישעי' י"א, ו'), בהיות שאז תבוא הבריאה על תיקונה, כל הרשעה כעשן תכלה והקב"ה יעביר את מציאות הזדון מן הארץ, וכאשר הטוב ישרור בבריאה - תתבטל גם מהבהמות והחיות כל המציאות של הרע, וכולם יחזרו לטבע בריאתם לעשות רק את הטוב.

ללמדך שהכל תלוי במעשי האדם - אם הוא עושה מעשים טובים הוא משפיע טוב על הבריאה, וכל הבריאה כולה נהיית מציאות טובה יותר, ואם חלילה הוא עושה את ההפך, הוא מקלקל במישרין את העולם וגורם לטבע של הנזיקין להתפשט בבריאה, הכל באותה מידה שבה הוא מדד.

בספר ראשית חכמה מתאר כיצד לעתיד לבוא כשיעמוד האדם לפני בית דין של מעלה, יתבעו ממנו דברים רבים שלכאורה לא עשה. הוא ישב כל ימיו בפינתו ולא עשה רע לאיש, אך יראו בפניו כיצד הוא הרג את פלוני, הזיק לאלמוני, וגרם צער ונזק לאין ספור אנשים. ומאידך גיסא, יוכלו גם להראות לו כיצד הוא עזר והועיל לבריות רבות לאין תכלית, החיה מתים וריפא חולים והציל עם רב, והאדם לא יבין מהיכן באו לו כל אלו והיאך זכה מן ההפקר, הרי הוא ישב לבד עם עצמו ולא פעל כל זאת.

אך האמת היא שהאדם עשה גם עשה, אמנם לא בצורה ישירה, אבל כל מעשה שנעשה על ידו לא נעשה רק לעצמו אלא לכל הבריאה כולה. כאשר עשה מעשה טוב הוא השפיע על אין ספור אנשים וגרם להוריד עליהם שפע של טוב, וכשעשה מעשה רע קלקל את העולם וממילא יצאה מזה רעה רבה, והכל יהיה שייך אליו, לא בתורת גרמא אלא בתורת כח גברא, הרי בכל מעשה מצד עצמו היתה מונחת מציאות של טוב או של רע, ואין מעשה שלא משפיע.

והם המה דברי חז"ל בסוף פ"ק דקידושין (מ', ב'), "רבי אלעזר ברבי שמעון אומר, לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר (קהלת ט', י"ח) וחוטא אחד יאבד טובה הרבה, בשביל חטא יחידי שעשה זה איבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה".

ולכאורה מדוע שיהיה האדם אמור לחשוב לעצמו כל הזמן שבדיוק בשעה זו העולם תלוי ועומד על בלימה, חציו חייב וחציו זכאי, ובכל מעשה שעושה הוא מכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף חובה או לכף זכות.

אולם הביאור מובן מאליו, שאכן כל העולם כולו תלוי ועומד ביד האדם, הכל קשור אליו ואין דבר שלא תלוי בו במישרין, כי כל העולם מתנהל על פי המציאות שקיימת בו אם טוב ואם רע, ואין לך מעשה עלי ארץ שאין בו את אחד מהשתיים, או טוב או רע, ועל כן מצווה התנא את האדם - תן דעתך שלא תקלקל ותחריב את עולמי. אין דבר שלא קשור אליך. כל מעשה שאתה עושה, הוא גם התוצאה.

ישנה איזו תחושה שיכולה לפעמים לחדור ללב האדם בימים הנוראים, מה האימה הגדולה כל כך מיום הדין, הרי כעת אני לא יותר גרוע מהשנה שעברה, ואם בשנה הקודמת זכיתי בדין - מדוע שלא אזכה גם השנה. אדרבה ואדרבה, בשנה החולפת התקדמתי יותר והתעליתי יותר בעבודת ה', ואם כן כל שכן שאזכה בדין יותר מהשנה הקודמת...

מרן הגרא"מ שך היה מתמרמר מדי שנה על אותם שמהדרים לקיים את דברי השולחן ערוך, להסתפר בערב ראש השנה וללבוש בגדים נאים, משום שאנו בטוחים שיעשה לנו נס... כל השנה כולה האדם עושה את מה שליבו חפץ, אך לפתע הוא מהדר לקיים דוקא את הדין הזה שכתבו הפוסקים - להיות בטוח שהקב"ה יוציא לאור את דינו...

אך באמת מה התשובה, מאי שנא שנה מחברתה, ואם השנה החולפת התנהלה למישרין מדוע לחשוב שהשנה הבאה תהיה חלילה גרועה יותר, התשובה יכולה להיות גם לפי האמור - דמאן יימר לך שבשנה הקודמת היה אכן המצב טוב. אולם אתה לכשעצמך חיית בטוב ובנעימים, אבל מנין יכול אתה לדעת שלא קלקלת רח"ל בבריאה ולא גרמת לאנשים אחרים צער ונזק שמירר את חייהם. האם אדם שהלך ברחובה של עיר וחרבו שלופה בידו רח"ל יכול לומר שהוא צדיק תמים שזכאי בדין? והאם הוא יכול לחשוב כאילו גזרו עליו שנה טובה ומתוקה? הרי עצם מה שהסתובב עם כלי משחית בידו זה עצמו נחשב לגזר דין נורא שאין כמוהו, ומצד מה הוא יכול להפטר ולומר שלום עלי נפשי.

האדם יכול להסתובב במשך שנה תמימה ולחשוב שהוא צדיק גמור, שהרי משמים לא עושים איתו דבר, בלי לדעת שהוא יכול לפעול במעשיו קלקולים גדולים לאין ערוך, בין אם על עצמו ובין אם על אחרים. המדד לא יכול להיות לפי הנראה לעין אלא לפי עצם המעשה, אם המעשה טוב הרי יש כאן מציאות של טוב, ואם המעשה רע יש כאן מציאות של רע.

על הכל למדונו חז"ל ואמרו 'במידה שאדם מודד בה מודדין לו', לא שמודדים לאדם במידה כנגד מידה אלא שהאדם עצמו יוצר את המידה, וכמו שכתב רש"י; 'בסאסאה בשלחה תריבנה - בתוך אותה סאה עצמה', ואם כן ככל שירבה האדם מציאות של טוב בבריאה ויעשה מעשים טובים, כך יתעלה עוד יותר ויכתב בספרן של צדיקים, שהם אשר באים בכח מעשיהם לעמוד בפרץ ולדחות את הגזירות.

בס"ד

מים חיים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח'.)

גליון 498 שבועות, דיני עירוב תבשילין, יום טוב שחל בערב שבת סיון תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

דיני עירוב תבשילין

מצוה להניח עירוב תבשילין

◄ השנה (**תשפ"ג**) חל חג השבועות ביום שישי, ועל כן מצוה להניח בערב החג עירוב תבשילין, משום שאסור לבשל בסיר מיוחד או לאפות ביום טוב לצורך השבת, אלא אם הניח פת ותבשיל מערב יום טוב לצורך השבת (**שו"ע** ס' תקכ"ז).

טעם התקנה

◄ הטעם שתקנו חז"ל עירוב תבשילין הוא, כדי שלא ייראה שמתחילים בבישול או באפיה לצורך שבת ביום טוב, אלא רק מסיימים מה שהתחילו כבר לפני יום טוב (**רמ"א** שם).

חביבות המצוה

◄ כתב **בשל"ה** הק' (סוכות): "וחביבה מצוה בשעתה, ואל תהיה מצוה זו קלה בעיניך, ולא בחינם אמרו חז"ל שקיים אברהם אבינו מצות עירוב תבשילין, ובספר יוחסין כתוב סוד בדבר זו", וכו'.

שיעור עירוב

◄ שיעור התבשיל לצורך עירוב תבשילין הוא כזית, ועדיף לקחת חתיכת בשר או דגים חשובה, משום הידור מצוה, ואם רוצה לאפות ביו"ט, לכתחילה יש לו להניח גם דבר הנאפה, וכן רצוי שיהיה בעירוב גם לחם או מצה שלמה, משום הטעם הנ"ל, ולכתחילה צריך שתהיה הפת בשיעור כביצה (**שו"ע** שם ס"ב **ומשנ"ב**).

ממה עושים העירוב

◄ **שאלה: איזה תבשיל יש לקחת לכתחילה עבור העירוב?**

תשובה: הרבה נוהגים לערב על ביצה מבושלת, והטעם כתוב ב"**ערוך השולחן**" (סעיף י"ז) משום שטיבעה שאינה מתקלקלת אף שמונחת כמה ימים (ועירוב תבשילין שנתקלקל ביו"ט ואינו ראוי לאכילה, שוב א"א לסמוך עליו), ובפרט כשחל יו"ט בחמישי וששי צריך להתקיים מיום רביעי עד שבת. ובימינו שיש לנו מקררים, ראוי ונכון לקחת חתיכת בשר או דגים משובחים משום הידור מצוה (עי' **משנ"ב** ס"ק ח', ועי"ע קובץ "**מבית לוי**", ח"א עמ' נ"ב בשם בעל "**שבט הלוי**" זצ"ל). ואם רוצה לאפות ביום טוב לכתחילה יש לו להניח גם דבר הנאפה.

ביצה קלופה

◄ ואלו שלוקחים לעירוב תבשילין ביצה, יזהרו שלא תהיה קלופה, כי ביצה קלופה שעבר עליה הלילה, אסורה באכילה משום סכנה.

אוכל קפוא

◄ אפילו אם האוכל קפוא, מכיון שהוא מבושל כבר וראוי לאכול בשבת, אפשר לערב בו (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

תבשיל לשם עירוב

◄ **שאלה: האם אפשר לערב על תבשיל הנמצא בקופסת שימורים, וכן מצה שנשארה מפסח, או עדיף לערב על תבשיל או חלה טריה?**

תשובה: כתב ה"**ביאור הלכה**" (סעיף ו' ד"ה עדשים, וסעיף י"ד ד"ה לכתחילה) בשם **הב"י**, מצוה מן המובחר לקחת מתבשיל שנתבשל בערב יו"ט בכוונה לקחת ממנו לצורך עירוב תבשילין, או עכ"פ יתבשלו לכבוד שבת (וכ"כ **הב"ח**, וה"**מלאכת שלמה**" על משניות ביצה פ"ב מ"א). ומ"מ העירוב כשר אף אם לקח מתבשיל שנתבשל שלא לשם עירוב או שלא לשם שבת.

הברכה

◄ בשעה שמניח אדם את העירוב תבשילין, לפני שמקבל על עצמו קדושת יום טוב, מברך ואומר: "ברוך וכו' אשר קדשנו וכו' על מצות עירוב", ואומר אח"כ: "בהדין עירובא" וכו' כמו שמודפס בסידורים (ביאור המילים של נוסח "בהדין עירובא" הוא: בעירוב זה יהא מותר לנו לאפות ולבשל ולהדליק נר ולעשות כל צרכנו מיום טוב לשבת" (שם סעיף י"ב), ויכול לאומרו בכל לשון שמבין (**רמ"א** שם).

לאחוז העירוב בידו

◄ כתב **בשו"ע** (סעיף י"ב) חוזר ונוטלו וכו' ומברך על מצות עירוב. ומלשון הפוסקים משמע, שיחזיק העירוב בידו בשעת הברכה ואמירת "בהדין עירובא", ואם לא החזיק בידו, יש סוברים שלא יצא (**חיד"א** בספרו "**חיים שאל**" ס' כ"ט), ולכתחילה יש לחשוש לשיטתו (**מהרש"ם** ח"ב ס' ל"ו), ואם נזכר לפני חשיכה, יערב שנית בלא ברכה, ואם לא נזכר עד חשיכה או בשעת הדחק שהוא רחוק מביתו, יש לסמוך על הפוסקים שאין זה לעיכובא (שו"ת "**מנחת יצחק**" ח"ז ס' ל"ו).

להניחו לפני יום טוב

◄ יזהר לעשות את העירוב לפני שמקבל יום טוב, ואם כבר הדליקה האשה נרות וקבלה עליה יו"ט, יש להסתפק אם עדיין יכולה להניח העירוב ("**ביאור הלכה**" ד"ה ספק). ובדיעבד אם כבר קיבל יו"ט, אפשר לומר לאחר שעדיין לא קיבל על עצמו קדושת יו"ט, שיעשה עבורה העירוב ("**כף החיים**" סקי"א), שהרי אפילו מלאכות ממש יכול לבקש לחברו לעשות עבורו כמבואר **בשו"ע** (ס' רס"ג סעיף י"ז) וכן במקום שיש כמה בתי כנסת בעיר, אפילו באי אמרו "ברכו" יכול ללכת לביהכנ"ס אחר שעדיין לא אמרו "ברכו" ולצוות לאחר להניח עירוב עבורו.

בני ביתו הנמצאים במקום אחר

◄ עירוב תבשילין מהני רק למי שנמצא במקום שיכול להגיע לשם, ולכן אם מניח עירוב תבשילין, בני ביתו הנמצאים בעיר אחרת, לא יכולים לאפות, לבשל ולהדליק נר על סמך העירוב שניח בעה"ב בעיר אחרת (עי' **משנ"ב** ס"ק כ"ט).

נוסע מביתו לפני יו"ט

◄ מי שהניח עירוב תבשילין לצורך בני ביתו והוא נוסע לעיר אחרת (כגון להיות בישיבה ביו"ט או אצל רבו) ויצטרך לבשל שם ביו"ט לצורך שבת או להדליק נר לכבוד שבת, לכתחילה יעשה שוב עירוב תבשילין בעיר שנמצא שם ביו"ט, ובלי ברכה, ובדיעבד יכול לסמוך על העירוב שהניח בביתו (שו"ת "**שבט הלוי**" ח"ח ס' קכ"ג **והגרי"ש אלישיב** זצ"ל. אולם עי' שו"ת "**ארץ צבי**" ס' קכ"ב שלא מהני אם הלך למקום אחר, ועי"ע "**שפת אמת**" ביצה ט"ז: שמסברא מהני בכה"ג ובסוף נשאר בספק) ואם יקח עמו מביתו שיעור כזית מהתבשיל והפת שהניח לעירוב (וישמור גם בביתו שיעור עירוב), אין צורך לחזור ולערב במקום שנמצא שם (קובץ "**מבית לוי**" ח"ג עמ' נ"ג).

גמר להכין צרכי שבת לפני יו"ט

◄ אורחים או בנים נשואים האוכלים אצל הוריהם כל סעודות השבת אבל ישנים בביתם הפרטי ומדליקים שם נרות, חייבים להניח עירוב תבשילין, אבל בלא ברכה (שו"ת "**מנחת יצחק**" ח"ט תשובה נ"ד סק"ג, ו"**כף החיים**" ס"ק קי"ג). ויש הנזהרים לעשות איזו הכנה לשבת, כגון לבשל איזה אוכל או לחמם מים לשתיה לכבוד שבת, כדי שיוכלו להניח עירוב תבשילין עם ברכה.

להשאיר את העירוב

◄ העירוב חייב להיות קיים עד שיגמרו לבשל או לאפות לצורך השבת, ואם נאכל העירוב או נאבד באמצע יו"ט (ואפילו אם רק חלק ממנו אבד, ועתה לא נותר בו שיעור כזית), אסור להמשיך בהכנות לצורך שבת (שם ס"ג).

דבר המתקיים

◄ ויש להיזהר בפרט בימי הקיץ החמים, להניח את העירוב תבשילין בתוך המקרר, כדי שלא יתקלקל העירוב באמצע יו"ט, ואז יהיה אסור לבשל לצורך שבת, ודוקא אותו תבשיל שהתחיל להכין מותר לגמור להכינו, וכל זה שאין רב עיר שעשה עירוב עבור כולם.

נאכל העירוב לפני יו"ט

◄ אם הניח עירוב ונאכל בטעות מערב יו"ט, צריך להניח עירוב תבשילין פעם שנית ולברך עליו (אע"פ שכבר בירך כשהניח בפעם הראשונה, מ"מ כיון שזה נתבטל, צריך להניח עירוב חדש וכן הורה **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "**דברי שיר**", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח **בימות השבוע** (א'- ה'):
אחה"צ, בין השעות **13:45 - 14:15**. טל': 03-6194741

לע"נ ר' שמואל בן אהרן אס

שכח להניח

◄ אם שכחו ולא הניחו עירוב תבשילין, אפשר לסמוך בדיעבד על עירובו של רב העיר, ואם כבר שכח פעם אחת להניח ועכשיו שכח פעם שניה, נחשב כפושע, ואינו יכול לסמוך יותר על עירוב של הרב, ולכן אסור לו לבשל לצורך השבת, ויש לעשות שאלת רב כיצד להתנהג (**משנ"ב** ס"ק כ"ב).

אם שכח פעם אחת להניח עירוב ופעם שניה הניח עירוב אבל קרה שוגג אחר, כגון שנאכל בטעות או נפסד באמצע יו"ט, לא נחשב כפושע, ויכול לסמוך גם בפעם השנית על עירובו של רב העיר (בעל "**שבט הלוי**" זצ"ל).

עירוב תבשילין פעם שניה

◄ **שאלה: ראובן נזכר סמוך לשקיעה שעדיין לא עשה עירוב תבשילין, האם יכול לבקש מחברו או מרב העיר להקנות לו שותפות בעירוב תבשילין ויאמר מיד נוסח עירוב תבשילין בביהכ"נ (שלכתחילה עדיף שלא יסמוך על עירוב של רב העיר אם אפשר)?**

תשובה: היות שכבר חל על אותם תבשילים עירוב תבשילין, שמא לא שייך לחזור ולעשות לעירוב תבשילין אחר או שמא כמו שמתחילה אפשר לעשות כזית תבשיל עבור אלפי איש (כדאיתא **בשו"ע** סעיף ג') אפשר גם אח"כ להוסיף עליו.

והנה ב"**ביאור הלכה**" (סעיף ז') הסתפק בזה בשם ספר "**תוספות ירושלים**". ויתכן שיש לחלק שאם רוצה לבקש מחברו, תלוי בספק הנ"ל, ושמא כיון שהוא ספק דרבנן אפשר להקל. אבל אם יבקש מרב העיר שהוא הרי עשה לכל הקהילה, נמצא שבעצם הוא כבר זכה בו לשם עירוב תבשילין מיד, וא"כ אם יאמר גם את נוסח העירוב לבד, נחשב שהוא עשה את העירוב לבד, ולא סמך על עירוב רב העיר.

עירוב תבשילין לצורך מלאכות של גוי

◄ **שאלה: גוי הגר בבית ועושה את כל המלאכות לצרכי שבת (מחמם אוכל שמבושל כבר ואין בו משום בישול עכו"ם), האם צריך לעשות עירוב תבשילין?**

תשובה: אסור לומר לעכו"ם או אפילו להרשות לו לעשות פעולות אלו ביו"ט לצורך שבת, ורק ע"י עירוב תבשילין הותרה אמירה לעכו"ם בזה, ולכן גם לצורך זה יש לעשות עירוב תבשילין (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל).

יו"ט שחל בערב שבת

"נר דלוק"

◄ רבים נוהגים להשאיר נר שדולק יממה שלימה ("נר נשמה"), כדי שיוכלו למחרת להעביר ממנו לבישול ולהדלקת נרות שבת, ויזהרו להניחו במקום מוגן שלא יכבה ("**כף החיים**" ס' תק"ב ס"ק י').

לחמם או לתחוב נרות

◄ אסור לחמם נר שעוה ולהדביקו, שמא יבוא לשפשפו ולהחליקו, והרי זה תולדת ממחק (**משנ"ב** ס' תקי"ד ס"ק י"ח בשם **מג"א**), (אבל מותר לתוחבו לתוך הפמוט, **הגר"נ קרליץ** זצ"ל) ולכן כשחל שבועות ביום שישי, יש לו להכין הנרות לפני יו"ט מה שצריך לצורך שבת.

הכנת פתיליה

◄ אסור לשזור צמר גפן לעשות ממנו פתילה (עי' **שו"ע** ס' תקי"ד ס"ט). אבל מותר להכניס פתילה בפתיל צף. ובאלו שעדיין צריכים לחתוך בהם מקום החור אסור (בעל "**שבט הלוי**" זצ"ל **והגר"נ קרליץ** זצ"ל). ולכן יש להכין כל זה מערב יו"ט.

דג לשבת או ליו"ט

◄ **שאלה: יש לי מנה אחת של דג מיוחד, האם עדיף להשאירו לשבת או ליו"ט?**

תשובה: ביו"ט יש ענין מיוחד של בשר מדין שמחה, אבל דגים, זה משום כבוד שבת ויו"ט, א"כ הר"ז שווה בשווה, ויאכל את הדג במה שבא קודם (**הגר"נ קרליץ** זצ"ל), (ולא דמי למי שיש לו רק רביעית אחת של יין, ויו"ט חל בערב שבת, כתב **המשנ"ב** ס' רע"א סוס"ק ב', שישאירו לשבת כיון שקידוש בשבת הוא מן התורה, וקידוש של יו"ט הוא מדרבנן, משא"כ "כבוד" שווה בשניהם).

להכין דברים שאינם צרכי אכילה

◄ יש סוברים, שעירוב תבשילין אינו מתיר אלא להכין צרכי סעודה לצורך שבת, אבל שאר דברים לא (**משנ"ב** ס' תקכ"ח ס"ק ג' בשם **מג"א** בשם **הר"ן**). ולפי"ז היה לנו לאסור לסדר את הבית לצורך שבת, או להביא מחזורים לביהכנ"ס וכדו' או להכין מיטתו מיו"ט לשבת.

אולם מנהג העולם שעושים ביו"ט כל הצרכים עבור שבת, וכן הסכימו הפוסקים (עי' שו"ת "**חשב האפוד**" ח"ב ס' ס"ב, ו"**שבט הלוי**" ח"ד ס' ס"ה), משום שמצינו **שהמשנ"ב** (ס' ש"ב ס"ק י"ז) כתב בשם ה"**אליהו רבא**" שמותר לקפל טלית חדשה ביו"ט לצורך שבת אם עשה עירוב תבשילין.

ויש לצרף עוד דברי **הגרע"א** (בהגה"ת ס' ש"ב ס"ג) שדברים שאין בהם מלאכה ואסורים רק משום טרחה והכנה, מותר לעשות מיו"ט לשבת אפילו בלי עירוב תבשילין (שהובא שם **במשנ"ב**). ועכ"פ עי"י עירוב תבשילין, בודאי יש להקל.

לא לבשל סמוך לשבת

◄ כשמבשל ביו"ט לצורך שבת, יזהר לבשל מוקדם מבעוד יום, כשעדיין ראוי לאוכלו גם ביו"ט, דאי לאו הכי, לכמה פוסקים בכהאי גוונא לא מהני העירוב תבשילין, ונמצא מחלל יו"ט (**משנ"ב** ס"ק ג').

תוספת שבת על יו"ט

◄ ביו"ט שחל בערב שבת יש להקדים כמו בכל שבת ולעשות תוספת שבת על קדושת יו"ט, ונשאר בזה ב' קדושות, גם של יו"ט וגם שבת ("**חזון איש**" זצ"ל ודלא **כט"ז** ס' תרס"ח שסבר שע"י קבלת שבת נפקעת קדושת יו"ט. עי' "**ארחות רבנו**" ח"ב עמ' ק"י).

בגדי יו"ט בשבת

◄ הרבה נוהגים להמשיך ללבוש בגדי יו"ט עד לאחר שבת, כדי שלא יהא זלזול בכבוד שבת.

קידוש ליל שבת

◄ בן חו"ל שעושה קידוש ביו"ט שני שחל בשבת יוכל להוציא בן א"י בקידוש, ויכוון לצאת רק בחלק של שבת ("**ברכי יוסף**"). (וכעי"ז מי שמברך "על המחיה" ו"על הגפן" יכול להוציא מי שמחויב רק ב"על המחיה").

מתי לאכול את העירוב תבשילין

◄ הלחם שהשתמשו בו לעירוב תבשילין, כיוון דאיתעביד ביה מצוה חדא, יש לעשות בו עוד מצוה, ולהשתמש בו בשבת ללחם משנה בערבית ושחרית, ובמנחה יבצע עליו (**משנ"ב** ס"ק מ"ח). ואלו שנוהגים לבצוע בכל סעודה את שתי הכיכרות, מוטב שיקדימו לכבד בציעת הלחם בליל שבת (**הגרש"ז אויערבך** זצ"ל, מובא **בשש"כ** פ"ב ס"ק ל"ה) וכן את התבשיל שהניח לעירוב תבשילין יש לאכלו בסעודת ליל שבת (שם).

שמחת יו"ט

◄ מצות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתיה. ומבאר **הרמב"ם** (הל' יו"ט פרק ו' הל' י"ט): "בבוקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקוראין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהן, ואוכלים והולכין לבתי מדרשות וקורין ושונין עד חצי היום, ואח"כ מתפללין מנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה".

חיוב שמחה לנשים

◄ יש הסוברים שגם נשים חייבות במצות שמחה מן התורה. ויש סוברים שנשים פטורות מה"ת ממצות שמחה משום דהוי מ"ע שהזמן גרמא, ומ"מ חייב הבעל לשמחן ע"י שקונה להם בגדים ותכשיטים (**שע"ת** בשם "**שאגת אריה**", וכן **משנ"ב** ס"ק ט"ו, שו"ת **רע"א** מה"ק ס' א').

◄ יש סוברים שאשה חייבת במצות קידוש וסעודת יו"ט, ולכן אם שוכחת "יעלה ויבוא" בברכת המזון חייבת לחזור ולברך וכן במצות לחם משנה (שו"ת "**אגרות משה**" או"ח ח"ד ס' ק'), אך יש חולקים בזה שאשה פטורה מכל זה, ואם שכחה "יעלה ויבוא" בברכת המזון אינה חוזרת (חוץ מליל ראשון של פסח שחייבת לחזור ולברך). ולכו"ע אם תקיים מצוות אלו יש לה שכר (שו"ת **רע"א** שם).

צדקה עבור צרכי החג

◄ שמחת יו"ט של הגר היתום והאלמנה, כמו שאר העניים, מוטלת על הציבור כחובה. ומשום כך נהגו בכמה מקומות, שלפני יו"ט יוצאים אנשים נבוני-לב לבתי העשירים, כדי לקבץ נדבות עבור מרי-נפש אלו. ואשרי האנשים שמשימין עיניהם על ענין חשוב זה, שבכך הם מרבים את זכויות עצמם ומזכים גם את כל אנשי העיר (**שו"ע** שם ס"ב, **ומשנ"ב** ס"ק י"ז, ועי' **רש"י** דברים ט"ז-י"א).

יו"ט שני שחל בשבת

קריאת מגילת רות ביום ראשון בחו"ל

◄ **שאלה: בחו"ל קוראים את מגילת רות ביום שני של יו"ט שבועות (משנ"ב** ס' ת"צ ס"ק י"ז). **מה יעשו ביהכנ"ס שאין להם מגילה מקלף, ובדרך כלל לוקחים ממקום אחר, אבל השנה שחל יו"ט שני בשבת, אסור לטלטל את המגילה ברשה"ר, האם יכולים לקרוא את המגילה מהקלף ביום הראשון של החג?**

תשובה: יסוד קריאת המגילה קשור ליום טוב בכללו, אלא שתיקנו לכתחילה לקוראו ביום שני (כדי להראות את כוח חז"ל שתיקנו יום שני, ספר "**חידושי הרי"ם**"), ולכן באופן שלא שייך לקרוא מקלף ביום השני בוודאי יקראו ביום הראשון, כמו שנוהגים בארץ ישראל (**הגר"ח קניבסקי** זצ"ל).

הבדלה במוצאי שבת (מוצאי יו"ט שני)

◄ במוצש"ק (ליל ח' בסיון) יכול בן חו"ל לצאת יד"ח הבדלה על ידי בן א"י, ואפילו אם לא כיוון הבן א"י להוציא יצ"ח הבדלה המוטלת עליו מחמת יו"ט שני (**הגרש"ז אויערבך** זצ"ל, ובעל "**קהילות יעקב**" זצ"ל).

ניתן לקבל את הגיליון על פי בקשה A036194741@GMAIL.COM

שואלין ודורשין

מכון צוואי הלכה לע"נ מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

בית הוראה הכללי ירושלים
הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
בראשות

זמן מתן תורתנו תשפ"ג, גליון 291

יום התונתו, יום שמחת ליבו

חג מתן תורה היה מיוחד ושונה מכל החגים בצלו של מורי ורבי מרן הגרי"ש אלישיב, בכך ששיתף את הציבור בשמחתו הגדולה – שמחת התורה.

ברמב"ם (דעות ה, ט) "מלבוש תלמיד חכם יהא נאה ונקי, ואסור שימצא בבגדו כתם". "וכל הנהגת תלמיד חכם המכבדת את בעליה, בהנהגה הנעימה לבריות, יש בה משום קידוש ה'" (יסודי התורה ה, י"א).

בשל כך, מעולם לא נראה כשהוא סועד בעיני הציבור, הן באירועים ציבוריים ואפילו עת השתתף בשמחות נישואי צאצאיו. אף בשעת קבלת קהל בביתו לא לגם מכוס קפה לעיני האנשים שבאו להתייעץ עמו. אף כאשר קידשו בבית הכנסת בשמחת תורה, בהפסקה אחר הריקודים, לא ישב בין הקהל, אלא פנה לחדר צדדי בבית מדרשו, שם טעם מעט.

אך פעם אחת בשנה, אכל ושתה לעיני כל הקהל הרב שבא לבית מדרשו. היה זה בשעת הקידוש בבוקרו של חג השבועות.

תמיהה רבתי זו, ניקרה במוחי זמן רב: מה שונה חג השבועות, בו התיר רבינו לעצמו לאכול ולשתות לעיני הציבור, בשונה משאר המועדים והרגלים, בהם שמר על צניעות אכילתו.

הנראה בביאור הנהגתו הקדושה כי אמנם אדם יכול להימנע מאכילה בפרהסיה בשמחות שונות, כולל בשמחות נכדיו, אך בחתונתו שלו עצמו, כאשר שמחתו הרבה פורצת גבולות וכל הקהל הם אורחיו שלו, הוא יושב וסועד יחד עמם.

בחג השבועות, כאשר השמחה הגדולה היא שזכינו ל'חיי עולם נטע בתוכנו', עם קבלת התורה, שמחתו במתנה הגדולה שזכה ביום זה הרקיעה שחקים. כעין שמחת רב יוסף שחגג בסעודה משובחת ואמר (פסחים ס"ח, ב) "אי לאו האי יומא דקא גרים, כמה יוסף איכא בשוקא".

דווקא באותו זמן שמח רבינו יוסף (שלום) שמחה רבה עד מאד והתיר לעצמו לסעוד לעיני הקהל הרב כביטוי לעונג הרב, שאפף אותו במועד מרומם זה.

למדתי תורה ונתרוממתי

בתוך דבריו של רב יוסף שחגג ביום זה בסעודה משובחת עם עגלה משולשת מתבאר ששמח משום שהרגיש כי "אילולי האי יומא, שלמדתי תורה 'ונתרוממתי', כמה יוסף איכא בשוקא" (רש"י שם).

ויש להבין מהי השמחה הגדולה שהדגיש רב יוסף, שלמדתי תורה 'ונתרוממתי' ולא אמר סתם ששמח בזה שלמדתי תורה.

ונראה שמונח בתוך דבריו שלא שמח סתם שקיבל תורה, ובה החכים, אלא שמחתו הגדולה באה דווקא מחמת הרוממות שהשיג על ידי לימוד התורה.

והדגיש רב יוסף שאילו הייתי מחכים במקצוע אחר, או אז הייתי פוליטיקאי דגול, שופט בכיר או רופא בעל שם עולמי, אך כיום לא רק שהחכמתי במקצועות התורה, אלא למדתי משהו שמעבר לחכמה שבו, הוא מרומם את האדם לפסגות אחרות.

ובזה שמח רב יוסף בחג השבועות.

ואכן התבוננות בדרכי רבותינו גדולי התורה על כל צעד ושעל, מראה שהתורה רוממה אותם והפכה את כל אורחותיהם למיוחדים ונעלים עד מאד.

הנאת כל החושים בקבלת התורה

בהלכות חג השבועות נפסק (תצ"ד, ג) "נוהגים לשטוח עשבים בבית הכנסת והבתים, זכר לשמחת מתן תורה" ומבאר המשנה ברורה (שם י') שהוא "זכר לעשבים שהיו סביבות ההר".

אחר שבחר הקב"ה לתת תורה על הר סיני, שהיה הנמוך והפשוט מבין שאר ההרים, כמובא בהרחבה במדרש תהלים (ס"ח, ט) על ריב ההרים, שכל אחד חפץ שעליו תינתן תורה לישראל, עד כדי שנעקרו ההרים ממקומם המקורי ועברו לארץ ישראל, על מנת לזכות שעליהם תינתן תורה, "כיון שבקש הקב"ה לתת תורה לישראל, בא הכרמל מאספמיא שנאמר (ירמיהו מ"ו, י"ח) וככרמל בים יבוא, והתבור מבית אילים, אמר הקב"ה כבר נפסלתם לפני בגבהות שיש בכם" ובחר דווקא בהר סיני הנמוך והפשוט.

לילה קודם מתן תורה קישט הקב"ה את ההר, והתמלא כולו בפרחים צבעוניים, מדיפי ריחות נעימים. לזכר אותה נעימות שהיתה בזה, נוהגים לשטוח עשבים, בבתים ובבתי הכנסת בחג השבועות.

ואומנם, מדוע אכן החליט הקב"ה יתברך לקשט את ההר בפרחים ססגוניים, והלא אותה תורה יכולה להינתן גם על הר קירח ללא שום צמח עליו.

ועוד, מדוע דווקא את עניין הפרחים נהגו לזכור מדי שנה ולא את שאר הנסים, שאירעו בנתינת התורה, כגון בעשיית ערמת חול על שלחן הסלון לזכר ההר, או שמא בדקת דומיה לזכר הדממה שהיתה בעולם עם נתינת התורה, כאשר "ציפור לא ציייץ, ופרה לא געתה, ושקט שרר בעולם" (מדרש שיר השירים רבה כ"ט, ט).

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה

במשנת מרן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

הלכות עירוב תבשילין

סיים להכין כל התבשילים מערב יו"ט

שאלה הכין את כל המאכלים לשבת, כבר קודם יום טוב ולא מתכוון לבשל כלל ביום טוב לצורך שבת. האם צריך לעשות עירוב תבשילין.

תשובה **יעשה עירוב תבשילין בלא ברכה.**

ביאור הדברים המאמר מרדכי (תקכו, יח) מסופק בזה והניח בצ"ע, ורבינו אמר שתלוי בטעם תקנת עירוב תבשילין (ביצה טו, ב). לשמואל ולרבא שהטעם הוא "כדי שיברור מנה יפה לשבת" הרי שאין זה תלוי במלאכה, משא"כ לרב אשי שהטעם "כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת, ק"ו מיו"ט לחול, ע"כ וכן לטעם דמתניתא "אין אופין אלא על על האפוי ואין מבשלין אלא על המבושל" לא שייך ע"ת אלא רק כשבא להתיר מלאכה מיו"ט לשבת ובשעה"צ (תקכ"ז, ס"ו) הביא שהט"ז חושש לדעת רבא וחולק עליו. לפיכך הורה רבינו לערב בלא ברכה.

כשצריך לחמם המאכלים על האש

שאלה האם יברך על העירוב, כאשר מאכלי השבת כבר מבושלים ואינו צריך רק לחמם את מאכלי השבת ולהניחם על האש ביו"ט.

תשובה **אף שהנחה על האש של תבשיל מבושל הוא רק איסור דרבנן, יערב בברכה. וכפי שהתבטא רבינו "מה לי שהוא רק איסור דרבנן". כמבואר בנוסח העירוב "בהדין עירובא יהא שרא לנא לאטמוני". הרי שתקנת העירוב מדרבנן היא להתיר אף איסורי דרבנן כהטמנה והנחה על האש.**

עירוב להדלקת נרות בלבד

שאלה לא יצטרך לעשות מלאכות ביו"ט לצורך שבת, לא בבישול ואפיה ואף לא בחימום וכדו', אלא יצטרך רק להדליק נרות.

תשובה **יערב בלא ברכה. כיון שנפסק בשלחן ערוך** (תקכו, יט) **שיכול להדליק נרות אף אם לא עירב. אמנם למעשה אם לא עירב כלל יש לחוש למובא במשנה ברורה** (שם נה) **"אם לא הניח עירוב כלל, רק נר אחד** (המחויב מעיקר הדין) **מותר להדליק".**

מתארח בבית הוריו

שאלה מתארח אצל חמיו, האם נפטר בעירוב חמיו בעל הבית או שצריך לערב לעצמו.

תשובה **יש לחלק בין אם מתארחים רק לארוחות בבית ההורים, או אף לשינה.**

ביאור הדברים גם המתארחים אצל בעל הבית ויסייעו בבישולים וכיו"ב צריכים לערב. אולם בני הבית נטפלים לבעל הבית בעירוב (משנ"ב שם נו), הסתפק הביאור הלכה (שם) האם אף המשרתת העברית נטפלת עליו, כיון שאוכלת ממאכליו

והנראה בזה הוא, כי רצה הקב"ה לשמח בנתינת התורה, לא רק את הנפשות ונשמות עם ישראל, שיתרוממו עם לימוד התורה, אלא גם את הגוף, שיעלוז וייהנה בקבלת התורה.

ולשם כך קישט את ההר, בכדי שגם העיניים ייהנו מהמראה המרהיב והססגוני, בהר המלא בפרחים, וגם חוש הריח ייהנה מהריחות העזים, העולים מן העשבים.

זהו הפירוש "עליונים ששו ותחתונים עלזו בקבלת תורה" (מוסף לשבועות רעדעלהיים), שאין הכוונה רק למלאכי מעלה אלא לאדם עצמו, המורכב מהנשמה אשר היא מן העליונים, ומהגוף המושך להנאות וצרכי הגוף.

בקבלת התורה, לא רק הנשמות נהנו, אלא אף הגוף והגשמיות, עם כל חושיו ששו ועלזו.

ומדויק כן בלשון הרמ"א שכתב "זכר ל'שמחת' מתן תורה". אנו זוכרים מדי שנה לא רק את עצם קבלת התורה ושמחת הנשמה בזה אלא גם את 'שמחת' מתן תורה שהיה לגוף יחד עם כל החושים ששמחו ונהנו בזה. ולכן דווקא את שמחת המראות והניחוחות, אנו נוהגים לזכור בקישוט בתי הכנסת והבתים, בפרחים עליזים מלאים בניחוחות מרעננים.

ואף מחמת כן, במחלוקת (פסחים ס"ח, א) מהי ההנהגה הראויה בכל חג ומועד, כמה יש להקדיש בו לתורה וכמה יש להפריש ממנו לסעודות בשר יין ושאר הנהגות שמחה כאשר רבי אליעזר סובר שבכל מועד "רצה אוכל ושותה, רצה יושב ושונה" ואילו רבי יהושע חולק וסובר "חלקהו, חציו לבית המדרש וחציו לאכילה". אך מודה רבי אליעזר בכמה מן המועדות שחייבים אף באכילה:

א] שבת, שנאמר בה "וקראת לשבת ענג".

ב] פורים, שנאמר בהם "ימי משתה ושמחה".

ג] ערב יום כיפור, שמצווה לאכול בו שנאמר "בתשעה לחודש מערב".

ד] עצרת – ואליו לא מביא מקור, אלא סברא – "משום שהוא יום שנתנה בו תורה".

וסברתו תמוהה עד מאד, שהרי לכאורה אם היו שואלים אותנו מהי ההנהגה הראויה. היינו אומרים שהחג שצריך הכי הרבה להקדיש בו לתורה, הוא חג מתן תורה. ומדוע דווקא בחג זה, מודה רבי אליעזר, שצריך להקדיש חציו לכם בסעודות וכדו'.

אלא מבואר בזה כאמור, ששמחתנו בחג מתן תורתנו אינה רק שמחת הנפשות, המתבטאת בעמל התורה מתוך שקידה ועמל רב, אלא היא שמחת הגוף והנשמה גם יחד, ולכן דווקא בחג הזה, אנו בוחרים לשמוח יחד עם הגוף, ברוב סעודות בעשיית "חציו לכם".

יום נוח ומקובל לישראל

ומוכח כן אף בדיוק דברי רש"י (שם) "שישמח בו במאכל ובמשתה, להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל, שנתנה בו תורה".

הנהגות רבות בחיי האדם באות מתוך הבנה והסכמה שכך צריך לנהוג. בצורה מסוימת ראוי, ובצורה אחרת לא ראוי לנהוג. אך בעצם פנימיותו, הוא אינו חפץ בעשייתם ולא נעים לו להתייחס כך או לנהוג אחרת ועושה אותם רק מתוך ההבנה שכך צריך לנהוג.

אך בשמחתנו בעצרת, אנו מראים שקבלת התורה אינה רק דבר שהסכמנו לו או הבנו שהוא טוב עבורנו, אלא היא דבר ממש "נוח ומקובל" עלינו.

בשכל וברגש, בגוף ובנשמה - אנו חפצים ושמחים עם קבלת התורה.

ולכן רבי אליעזר לא הוצרך להביא מקור לדבריו, שבעצרת "בעינן נמי לכם" ומחויבים באכילה ושתיה, כי היא סברא פשוטה שהרי "הוא יום שנתנה בו תורה, ונוח ומקובל יום זה לישראל".

יהי רצון שנזכה לקבל את התורה מאהבה, לאחוז בכל דרכיה ואורחותיה ולהגיע לרוממות נשגבה כראוי לשגב קדושת היום הגדול – זמן מתן תורתנו.

הלכה למעשה

ונחשבת כחלק מבני הבית. אולם הורה רבינו דבת או כלה אינן נחשבות כ"משרתת העבריה" ובוודאי שהן בכלל בני ביתו ליו"א זה.

אכן חילק בין אם הבת מתארחת באש"ל מלא ואוכלת וישנה בבית ההורים שנידונת ככני הבית להיפטר בעירובו של בעל הבית, לבין אם ישנים בביתם ורק מתארחים בסעודות אצל ההורים, שלא נפטרים בעירוב של בעל הבית.

ולכתחילה מהיותר ראוי שימנה אותו לשליח שיערב עבורו.

וכן דעת האשל אברהם מבוטשאטש (ריש סימן תקכ"ז) שלמרות שהוא גר בפני עצמו כל השנה, בחג שמתארח אצל ההורים נידון ככני ביתו.

אכן שאר אורחים שאינם בנותיו או כלותיו, אף שמתארחים באש"ל מלא מסתבר שאינן בכלל בני ביתו, וצריכים לבקש מבעל הבית בפירוש שמבקשים לצאת יד"ח בעירובו.

תבשיל שהוטרף

שאלה נשפך חלב על התבשיל הבשרי שעירבו בו, האם יכול להמשיך ולסמוך על העירוב ולבשל ביו"ט לכבוד שבת.

תשובה **כיון שעירב כדין, ואח"כ נאנס בזה שהתבשיל הוטרף, יכול לסמוך אם זיכה אחר מבני העיר בעירובו "לכל מי ששכח או נאנס". ולא נידון "כמי שאפשר לערב ולא עירב, אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר, שנקרא פושע ואינו יוצא בו"** (תקכז ז).

תפו"א אפוי נידון כתבשיל

שאלה האם קוגל תפוחי אדמה נידון כתבשיל או מאפה לעניין שיערבו עליו.

תשובה **לכתחילה יש לערב על תבשיל ומאפה, כדי להתיר אפיה ובישול כמבואר בשו"ע** (תקכ"ו, ב) **אמנם תבשיל שנאפה כגון תפוחי אדמה שנאפו בתנור וכן קוגל וכיו"ב, למרות שנידון בשבת כמאפה, שהרי אינו לח. חידש רבינו הגריש"א שלעניין עירוב תבשילין אינו תלוי בדינו אפיה אלא אם הוא פת או תבשיל ולכן אף תפו"א אפוי נידון כתבשיל.**

כמבואר בשו"ע (שם ה) **"תבשיל זה הוא אפילו צלוי" ולמרות שצלוי לא נידון כמבושל, והוא משום שהעיקר בזה הוא שלא יהיה פת.**

עירוב בליל ערב יום טוב

שאלה האם ניתן לערב כבר לפני ערב יום טוב.

תשובה **לכתחילה יש לערב בערב יום טוב דווקא, ולא קודם לכן** (שו"ע תקכו, יד). **אכן מסתבר שמותר לערב אף בליל ערב יום טוב וכן צידד בשו"ת שבט הלוי** (ט' קכ"ט, ד).

ב' הידורים בעירוב תבשילין

מהראוי להזכיר ב' הידורים של המשנה ברורה בעניין עירוב תבשילין.

א] הביאור הלכה (תקכו, לכתחילה) "טוב לכתחילה לעשות התבשיל בערב יו"ט גופא ולא מקודם, אף שיניחו בערב יום טוב לשם עירוב". הרי שצריך לבשל דווקא בערב יו"ט ולהאמור ה"ה כשמבשל בליל עיו"ט.

לפי זה לכתחילה אין ליקח לעירוב תבשילין מקופסאות שימורים כגון דגים בצנצנת וכדו' מפני שלא נתבשל בערב יו"ט. אך בדיעבד מבואר בביה"ל שמועיל אף אם בושל קודם ערב יום טוב.

אמנם בעירוב על החלות אין צריך לדקדק בכל זה, כיון שכמעט ואין מציאות שאופה ביו"ט לצורך שבת. וכל מה שמערב אף על מאפה, הוא רק כמנהג שיהיה מותר אף לאפות.

ב] הביאור הלכה (תקכו ד"ה עדשים) "לכתחילה מצווה מן המובחר לעשות תבשיל בכיוון לשם עירוב - ואולי רק אם בישל לצורך שבת סגי". הרי שיש להדר ולבשל במיוחד לשם העירוב, או מתבשיל שהוכן לשבת, ולא לקחת מעט ממה שבושל לצורך יו"ט.

אמנם סיר גדול שהכין בו תבשיל גדול לצורך שבת ויו"ט, נידון כתבשיל הוכן לשבת ויכול לערב ממנו לכתחילה.

הלכות יום טוב

הכנת קרח ביו"ט

שאלה האם מותר להקפיא מים ולהפכם לקרח ביו"ט.

תשובה **אסור להכין קרח ביום טוב כבשבת. וביאר מרן הגרי"ש אלישיב ששונה הקרח מעוגה הנעשית מבלילה נוזלית ובאפייתה נעשית מוצקה. כיון שאף בהיותה נוזלית נקראת 'עוגה' ורק אופה אותה, בשונה ממים שמקבלים שם חדש אחר שהוקפאו.**

הכנת גלידה

שאלה האם מותר לעשות גלידה ביום טוב, שמערבבין ביצים וסוכר ועוד איזה חומרים, ונותנים בהקפאה עד שקופא ונעשה גלידה.

תשובה **מותר. שהרי לא גרע מבישול שמותר ביו"ט, שהרי כשעושה עוגה מבלילה רכה, מכניסים לתנור בלילה נוזלית ונעשה גוש מוצק.**

קידוש בן א"י לבן חו"ל השומר יו"ט שני

שאלה בן חו"ל החייב ביום טוב כשחל בשבת, האם יכול לצאת בקידוש היום מבן ארץ ישראל המקדש רק לכבוד השבת.

תשובה **בליל שבת פשוט וברור שאינו יכול לצאת יד"ח שהרי נוסח הקידוש שונה. ובקידוש היום הורה רבינו הגריש"א שיכול להוציאו יד"ח למרות כי "העיקר שמצווה בקידוש, ולא משנה מחמת מה מצווה".**

ודלא כפי שיש שדנים לומר שאף שנוסח הקידוש אחד הוא, אינו יכול להוציאו שהרי לבן חו"ל ישנם ב' חיובים שבת ויום טוב, בשונה מהמקדש בן א"י המחויב רק מכח השבת.

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל: Beithorah@gmail.com

בס"ד

שלמדתי תורה ונתרוממתי

לפעמים יש תחושה שרק מתי מעט זכו לכתרה של תורה, ואני אין לי די חלק בה, אין לי מה לשמוח בשמחת התורה, כי לא גדלתי. בנגדם מחדש רב יוסף תורה חדשה, גם לנחשלים אחריך!

פסגת הרגשות של 'ההוא יומא', אחרי ארבעים ותשעה ימי ציפיה והכנה, מגיעים לשלמותם בעת התקדש היום, בעת שאדם מחזיק את הכוס לאחר שבעה שבועות מלאים ומברך בדחילו ורחימו 'אשר בחר בנו מכל עם ורוממנו מכל לשון וקדשנו במצוותיו... חג השבועות הזה'.

זה הוא הזמן אשר כל יהודי בעל לב, מרגיש שהגיע חשוק ונחשק לקראת חושק וחשוק ושמחו שמים וארץ, מרגיש כי הנה באה העת אשר קול דודי בא, מדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות, בורא עולם לקראת עמו בחירו, ועם ישראל לקראת נותן התורה. בואי כלה, בואי כלה.

ה'שולחן ערוך' של כלל ההרגשות ביום הזה, הוא רב יוסף שביקש שיכינו לו לחג השבועות עגלא תילתא, כי 'אי לאו ההוא יומא, כמה יוסף איכא בשוקא' (פסחים סח:). רב יוסף ראה ביום הזה, נקודת מפנה ששינתה את כל צורת חייו, וכלשונו של רש"י: 'שלמדתי תורה ונתרוממתי, הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף, ומה ביני לבינם'.

ואת ההתפעלות הזו של רב יוסף, באנו לדרוש.

אי לאו ההוא יומא

באנו לדרוש, כי ההתפעלות לא מובנת במושכל ראשון. הרי כל בר דעת מבין בדעתו שאלמלי התורה שעסק בה רב יוסף כל ימיו, כי אז לא היה מגיע להשגת התורה. כל אדם הבונה את ביתו מבין שאלמלי יטרח בבנייה, לא ישיג את התכלית וביתו לא יעמוד על תלו, מה החידוש הגדול ב'ההוא יומא'?

וגם לאידך גיסא. רב יוסף מעתיק השמועה היה, קיבל תורה מרב יהודה ומסרה לאביי ורבא ומשם התפשטה תורתו והתרחבה והגיעה לכל ישראל, ברור שאדם כמותו, עם כשרונותיו וכוחותיו, יגיע רחוק ואם ילמד תורה יתרומם, לא חידוש גדול שנינו כאן.

נחדד זאת בסיפור מעשה שהיה. תלמיד היה לבעל הדברי חיים מצאנז, ושמו נודע בשערים כהגאון בעל ה'קול אריה'. חריף גדול היה, וגאוני דורו השתעשעו בתורותיו.

פעם התווכח עם כמה תלמידי חכמים בבית המדרש והיו הדברים מתלהטים, את והב בסופה עד שהיה העקוב למישור ושמחה גדולה מילאה את לבם. נענה אחד מבני החבורה ואמר לבעל ה'קול אריה', זה שכבודו צדק אין כאן רבותא גדולה בשמחה התורה שלנו, שהרי אלמלי יגעת בתורה גם כן היית יודע ללמוד כדי סיפוקך.

אבל אנחנו, לא חכמים מחוכמים נולדנו, ואלמלי שעסקנו בתורה הקדושה כי היינו פשוטים שבפשוטים, נמצא כי התורה רוממה אנשים כמותנו, יותר מאשר אנשים כמותך, ובכן ראוי לשמוח!

נהנה הגאון מהברקת ידידו, והשמחה גאתה בשירים ובריקודים עד שהגיעה קול השמחה לאזני הדברי חיים. משששמע את סיבת השמחה, אמר 'ראויים הדברים לשמוח בהם, זו שמחת התורה'!

מה לילוד אישה בינינו

ומוכרחים איפוא לומר, כי רב יוסף לא חידש זאת על עצמו.

אבל קודם נציג את הויכוח הנודע בין מלאכי השרת לבין משה האוחז בכיסא הכבוד וצריך להשיב על שאלתם מה לילוד אישה בינינו. משה מציג מצוה מן התורה, ומתעניין איך מלאכי השרת מתכוונים לקיים אותה, והם נאלמים דומיה.

וכי מה חשבו מעיקרא, כלום לא ידעו שאין להם אב ואם, שאין ביניהם שנאה וקנאה, מה חשבו מעיקרא ומה בישר להם משה עד שהודו לדבריו והעניקו לו מתנות?

והתשובה היא, שמלאכי השרת ראו את התורה רק במימדיה הגדולים והקדושים. ידעו שיש דיני שור שנגח, ידעו שיש דין

נכתב ונערך ע"י הרב אביאל חיים חורי שליט"א
בכל ענייני הגיליון – 054-854-4298 לקבלת השיחה בדוא"ל: 8544298@gmail.com

הכרזת אבידה שלושה רגלים, אבל ראו זאת רק כתורה מופשטת שאינה יכולה לרדת למקומות נמוכים של עולם העשיה.

משה רבינו חידש להם שהתורה שייכת גם לאנשים הפחותים, גם לאנשים שעוד לא קראו אל"ף בי"ת מימיהם ועכשיו עוסקים בתורה לראשונה. משה רבינו בא וגילה את הסוד שהתורה לוקחת את האדם בכל מקום שהוא, ומרימה אותו. לא צריך להיות גאון או מלאך כדי להיות מושפע מהתורה, אלא גם בני תמותה, ובעיקר בני תמותה, הם השייכים לתורה.

תנה הודך על השמים

יושב אברך באחד מספסלי הכולל, לא בולט במיוחד, לא כישרון במיוחד, לא בעל תפקיד מיוחד ולא בעל ייחוס מיוחד. 'סתם אברך'. הוא גם לא משמיע חבורות לחברים, גם לא מחבר ספר עב כרס על השב שמעתתא. רק יושב ולומד מבוקר ועד לילה, גמרא רש"י ותוספות, דף אחר דף. אולי הוא לומר טור בית יוסף ומסכם לעצמו במחברת את השיטות השונות, מחברת שאיש לא יציץ בה מלבדו.

ואולי במסתרי לבבו, מרגיש אותו 'סתם אברך', כי אינו אלא עוד לְבֵנָה לא משמעותית, עוד אחד מתוך אלפים רבים. לא הוא מאלה שמתגדלים ומתרוממים מחג מתן תורה, אין לו תלמידים לגדל ואין לו ספרים לחבר.

ועבורו מגיע רב יוסף, להוציא מלבו מגיע רב יוסף. אתה הוא האיש המתרומם מהיום הקדוש הזה, כי אלמלי אותו יום, כמה כמותך מסתובבים בשוק חסרי תכלית?

יושב בעל מלאכה לשיעור הקבוע בבית הכנסת. לבו נחמץ שלא זכה לעסוק בתורה כל היום, משיב נפשו בדף גמרא ונדמה לו שאין לו חלק ביום מתן תורה.

עבורו מגיע רב יוסף, להוציא מלבו מגיע רב יוסף.

כי המלאכים סברו שהתורה שייכת לאנשי מעלה עם השגות ומושגים, ובא משה רבינו וגילה ששור שנגח זה תורה, מלאכת תופר זה תורה ופתחי נידה זה תורה.

כל הנחשלים אחריך

זו בדיוק נקודת המלחמה שלנו עם זרעו של עמלק. הרבה אויבים קמו לישראל, בכולם היו כאלה שקיררו אמבטי רותחת כזו או אחרת, אבל עמלק הצטיין בכך שחיפש את ה'נחשלים אחריך', את אלה שהיו בתחושת לב בזנב המחנה, כנגדם קידש מלחמה.

ואנחנו מעוררים איבתנו ואריבתנו לעמלק, כי הוא ניסה לקלקל את האחרונים והחלשים, ואנחנו מבקשים להרים ולעורר דווקא את אלה שנחשלים, אלה שעייפים ויגעים. כי בכל צעד שלהם בתורה, כבר נקלט רושם בעומק הנפש.

שפתותיו שושנים, נוטפות מור עובר

העולם רגילים לפרש את שאלת 'דיבור שני להיכן הלך' (שבת פח:), לגבי העולם שהתמלא בשמים בכל דיבור של הקב"ה במעמד הר סיני, דהיינו להיכן יכל להיכנס הדיבור השני אחר שהתמלא הדיבור הראשון.

לדרכנו ייאמר, כי הדיבור הראשון כבר עשה רושם בנפש, כבר רומם את הלבבות, ואם הוא כבר פעל את פעולתו, מה עשה הדיבור השני?

◇ ◇ ◇

כי זאת אשר ירושה לנו, בכל חלק של תורה שאדם עוסק, כבר מתגדל ומתרומם. לא צריך שיוציא תחת ידו כרכים על ג' בבות כדי להרגיש שייכות לתורה, אלא בכל סעיף בשולחן ערוך כבר יש גדילה חדשה.

רב יוסף מלמד את הנחשלים אחריך, את אלה שלא הגיעו לחריפות של ה'קול אריה', לכו והרימו עצמכם מכל שעה של עסק תורה, אתם שם ואתם עצמכם מתרוממים.

◇ ◇ ◇

ועל אחת כמה וכמה, אותו אברך צנוע שאיש לא מכיר בערכו ובגדולתו. איזו עגלא תילתא הוא צריך לטבוח ולהכין ליום הזה.

עליונים ששו, תחתונים עִלְזו!

הר"ר **יהודה זימבר** נ"י
להולדת בתו תחי למז"ט
ובשעטו"מ
יזכו הוריה הי"ו לגדלה לצניעות
ויראת שמים
מתוך רוב נחת והרווחה כל הימים,
אמן

ידידנו היקר
הר"ר **חיים [ויקטור] קמיאו** ובני ביתו הי"ו
ברוקלין ניו–יורק
לרגל שמחה של מצוה
מצות כתיבת ספר תורה
להצלחת ורפואת אביו ר' **אהרן קמיאו** הי"ו
יזכו לרוב נחת והצלחה בכל מעשה ידיהם

הרה"ג **יצחק אברהם** שליט"א
חבר בי דינא רבא דק"ק ספרדים
יע"א לונדון והמדינה
לרגל נשואי נכדו החתן המפואר
כמר **ישראל איסר פירירה** הי"ו
יעלה הזיווג יפה לתפארת
המשפחות הכבודות
ועיני אוהביהם רואות ושמחות

בס"ד

תורת משה

הכנה למתן תורה

ממורינו ראש הישיבה הגאון רבי איסר ליזרוק שליט"א

הנביא אומר "חזקו עלי דבריכם אמר ה' ואמרתם מה נדברנו עליך אמרתם שוא עבוד אלוקים ומה בצע כי שמרנו משמרתו וכי הלכנו קדרנית מפני ה' צבקות" (מלאכי ג' י"ג). וכבר ידוע להקשות מהו הפשט בפסוקים אלו, היאך כלל ישראל מקשים מה נדברנו עליך בשעה שאמרו שוא עבוד אלוקים.

תירץ הסבא מסלבודקה דזה ודאי שאינם אמרו בפועל "שוא עבוד אלוקים" אלא שכשאדם הולך סר וזעף בפנים קדורניות בלא שמחה הרי"ז כאילו שאומר "שוא עבוד אלוקים" שמתוך התנהגות האדם נראה כביכול אומר שוא עבוד אלוקים דמציאתו זועקת שוא.

ע"ד זה ביאר המגיד מדובנא את הפסוק "לא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל". וביאר ע"ד משל לאדם ששלח את משרתו להביא חבילה מהספינה, ולאחר זמן מרובה שב המשרת עם זיעה רבה מכובד ההחבילה, א"ל הבעה"ב טעית זאת אינה חבילתי. א"ל המשרת מנין לך הרי עדיין לא ראית את החבילה. השיב לו הבעה"ב החבילה שלי מלאה יהלומים ואינה כה כבידה. זהו מה שאומר הנביא, התורה מתוקה היא ומלאה שמחה ואם "יגעת בי ישראל" א"כ ודאי ד"לא אותי קראת יעקב".

צריך לדעת שהקב"ה מלך מלכי המלכים מצוה אותנו לעשות מצוות וללמוד תורה א"כ ודאי שיש להיות בשמחה. כלל ישראל יצא ממצרים כבני מלכים ולא כשפלים וכל היעוד של יציאת מצרים הוא "תעבדון אותי על ההר ההוא" להיות עבד של בני מלכים בשמחה ובחשק.

בגמ' בנדרים אי' "דדא ביה כולה ביה ודלא דא ביה מה ביה דא קני מה חסר דא לא קני מה קני". ביאור הגמ' הוא שאדם אפי' שיש לו, אך אם אין לו הבנה מה יש לו, אזי אין לו. וכן בגשמיות כשיש לו דינר וחושב שיש לו פרוטה כי אינו מבין מה זה דינר א"כ אינו שומר ע"ז כמו שצריך ואינו משתמש עם זה כמו שאפשר. ומשום שאחיזה של דבר זוהי ההבנה בדבר.

וזהו אף מה שמצינו גבי רציעת עבד שרוצעים את אוזנו של העבד מכיון ששומעה על הר סיני עבדי הם ולא עבדים לעבדים וכו'. ולכאו' יש להקשות מדוע רוצעים את אוזנו ונהפך עבד לעולם, הרי אם זה לא טוב שיהיה עבד לעבד אלא צריך להיות עבד הקב"ה א"כ שהאדון ישחרר את העבד ומדוע אדרבא עושים אותו עבד לעולם. אלא ביאור הדבר הוא שכיון שהעבד אינו מבין מה זה עבד ה' לא יעזור שישחררו אותו שאף אם ישחררו אותו לא יהיה עבד ה' כי ב"עבדי הם" כתוב שאדם צריך להבין מה זה עבד ה' כדי להיות עבד ה' וכשאין לו הבנה לא יועיל מאומה. זהו הפשט דלא דא ביה מה קני שהרי אם אין לו דעת לא קנה מאומה בין ברוחניות ובין בגשמיות.

במסילת ישרים כותב "יוצר האדם ומנהיגו הוא עשהו ויחוננהו מוכן להשכיל השכלה גדולה יותר ממלאכי השרת וכבר אמרו רבותינו ז"ל חכמתו מרובה משלכם" עכ"ל. גדולת האדם היא עד כדי כך גדולה אך כ"ז רק אם האדם מבין את זה אך אינו מבין ואינו מתבונן א"כ אינו בזה ואין לו מזה מאומה.

ברוך ה' נמצאים אנו בתחילת זמן קיץ כולם מגיעים בשמחה, כל אחד בא עם מחשבות, עם תשוקה, עם שאיפה, כך וכך דפים בבקיאות, כך וכך חבורות בעיון וכדו' לכל אחד יש ציפיות מעצמו איך לקנות את הזמן, אמנם מהנסיון רואים אנו שהזמן עובר וע"פ רוב הציפיות אינם מתגשמות, והבחור אינו עומד בשאיפותיו, ולכאו' מדוע זה כך, הרי באמת תכנן ושאף. שמא נאמר שהאדם משלה את עצמו וחשב שיכול לעלות שלא כפי יכלתו אך באמת יכולתו אינה מרובה כ"כ, אך לא זוהי האמת שהרי כוחות האדם עצומים הם וגדולים עד למאד וכדכתיב "ותחסרהו מעט מאלוקים" שהנשמה שהקב"ה נתן לנו היא גדולה ועצומה, ויכולה ומשתוקקת הרבה מעבר למחשבותינו, ואי"ז תשוקה דמיונית מעל ומעבר לכוחותיו של האדם.

אלא הביאור הוא שבעצם אין אנו יכולים ללמוד תורה ולהתחבר לתורה וכמו שכותב הרמב"ן בהקדמה על התורה ונפשי יודעת מאד ידיעה ברורה וכו' כאשר חכמתי קטנה ודעתי קצרה כנגד סתרי תורה הצפונים בביתה הטמונים בחדרה וכו' עיי"ש. וכמו דמצינו שהמלאכים טענו שהתורה מגיעה להם ולא לישראל שהרי אי אפשר לתתה לאדם, נמצא שבעצם אין לנו כלל השגה בתורה. ורק דהקב"ה נתן לנו מתנה שנוכל להבין את התורה ולהתחבר אליה, וכיון שכך כדי להתחבר לתורה צריך קדושת התורה למרות שמצד אחד צריך שמחה אך מצד שני צריך באימה. וכשחסר לאדם בזה אזי כנאמר לעיל שאם אדם לא מבין בדבר אין לו אחיזה בדבר.

אי' בגמ' בסוטה דף לה. דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר "זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי" א"ל הקב"ה וכו' אכשילך בדבר שאפילו תשב"ר יודעין אותו וכו' עכ"ל הגמ'. ולכאו' מה החיסרון במה שקרא לתורה זמירות הרי דוד המלך כ"כ שמח עם התורה עד שרגליו הוליכוהו לביהמ"ד ולמד בשמחה עד ששר ומה התביעה עליו. אלא הפשט הוא שכמה שאדם יותר מבין בתורה ויותר עמל בתורה צריך לדעת כמה היא קדושת התורה וכשקרא לתורה זמירות כביכול היה חסר לו באימה וא"כ תשב"ר ידעו יותר מדוד המלך. וזהו מה שמצינו שבעל קרי צריך טבילה לד"ת מכיון שהתורה צריכה קדושה וכשיש אזושהי קלות זה כבר ל"ש עם לימוד התורה.

צריך לדעת שלימוד התורה זה קדושה ורק כך יש ס"ד שהקב"ה נתן לנו שנוכל להתחבר לתורה. היכולות של כל אחד ואחד הם יכולות אדירות אך להצלחה צריך שיהיה מושג בקדושת התורה. מצד אחד צריך לדעת שאנחנו בני מלכים ויש ללמוד בשמחה אך מצד שני צריך קדושת התורה.

ויש לידע שאף חיסרון בבן אדם לחברו פגיעה היא בקדושת התורה. דהנה בחינוך מצוה ש"ו מצות ספירת העומר כתב "לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו ממצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקימוה וכו' והיא תכלית הטובה שלהם וענין גדול הוא להם יותר מן החירות מעבדות וכו' ומפני כן וכו' נצטונו למנות ממחרת יו"ט של פסח עד יום נתינת התורה להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף לליבנו כעבד ישאף צל וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו וכו' עיי"ש. ולכאו' א"כ נמצא דזהו זמן של שמחה וא"כ מדוע מכשמתו תלמידי ר"ע נהיה זמן זה לזמן של אבל והרי בעצם זהו זמן של שמחה. אלא הפשט הוא דתלמידי ר"ע היו גדולי עולם, וכשמתו אומרת הגמ' "היה העולם שמם" משום שהם היו מעמידי התורה והם ידעו מהו ערך התורה, וככל שיש להם יותר מושגים בתורה צריך להתנהג יותר להזהר בקדושת התורה, וכיון דלא נהגו כבוד זה בזה אפי' בדק מן הדק זהו כבר פגיעה וחיסרון בקדושת התורה כלפיהם.

צריך לדעת ולהתחזק אם רוצים שהשאיפות יתגשמו צריך להתנהג בקדושת התורה שהרי הפגיעה הכי גדולה בקדושת התורה היא ביטול תורה, בחור שהולך לכל חתונה ולכל אירוע זהו האי כבוד הכי גדול לתורה, והיאך שיך יהיה לו ס"ד בלימוד התורה, מה"ת כלל שיתחבר לתורה, וכמו"כ כשלומדים יש ללמוד שלא בקלות ראש עד כדי שדוד המלך נענש שקרא לתורה זמירות. וכן יש להקפיד בבן אדם לחבירו.

וכדי להגיע לזה חייבים ללמוד מוסר ובלא זה ל"ש להגיע לכלום. אדם לא יכול לעמוד על דעתו בלא לימוד המוסר, וראיה גדולה ללימוד המוסר הוא מה שאומרים בליל הסדר "אפי' כולנו חכמים כולנו נבונים מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים", דלכאו' קשה אם הוא חכם ויודע את כל התורה כולה מה יש לו כבר לספר יותר. אלא הפשט הוא שאע"פ שיודע בשכל אך כדי לחיות ולחוות את הדבר צריך לדבר, וכמוש"כ ב"אור ישראל" דיש ללמוד מוסר בשפתיים דולקות שכדי לחוות את הרגש הדיבור מוסיף. ולכן כל אחד צריך להתיישב עם עצמו כמה דקות ביום איך עושה שילמד טוב, איך יעשה שהתורה תידבק אליו ושיזכור את התורה.

נמסר בפתיחת הזמן בישיבה"ק, ויו"ל ע"י ועד בוגרי ישיבת תורת משה, להצטרפות: 040621b@gmail.com

מאמר "חיבור לתורה"

מהגאון רבי יוסף רובינשטיין שליט"א

ראש ישיבת נתיבות התורה בית שמש

מעשה היה בבחור שאל את הגאון רבי שמעון שקאפ בעידנא דחדוותא ביום הפורים, רבינו, מה היה האוכל שאכלו בעת שרבינו למד במתיבתא רבה דישיבת ואלז'ין, וענה לו: בואלוז'ין אכלנו פני יהושע. כוונתו לומר שהתאוה והצמאון מתמלא ומתרוה מעסק התורה, שהיא הנותנת שובע לנפש והוי כאכילת מעדנים.

תוספות בכתובות (קד. ד"ה לא נהניתי) הביאו הא דאמרינן במדרש, עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לתוך גופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. ולמדים אנחנו מדברי המדרש שמסגולת התורה להיכנס לגוף האדם בבחינת אכילה ושתיה. וכשם שהמזון סגולתו ותכונתו להיכנס למעי האדם לעורקי הדם לגידיו ועצמותיו, כך הוא בתורה שיש בה להיכנס לתוך מעיו של אדם כפשוטו. וכך הוא האמת, דכל הו"א, כל מסקנא, כל דיבור של תוס' ומפרשי הש"ס, וכל סברא מה שתלמיד מבהיר יש בם סגולות אלו להרוות הנפש והגוף.

במדרש בשיר השירים (פ"א פ"ג) דרשו חז"ל 'לריח שמניך טובים - מה שמן רפואה לאדם ומצחין את פניו, כך דברי תורה רפואה לאדם', כיוצא בזה מצינו בחז"ל (דברים רבה פרשת כי תבוא) 'והיה אם שמוע תשמע, הה"ד לריח שמניך טובים, רבנין אמרי נמשלה התורה, במים וביין ובדבש ובחלב ובשמן. במים מנין, שנא' הוי כל צמא לכו למים. ביין, ושתו ביין מסכתי. בדבש וחלב מנין, דבש וחלב תחת לשונך. שמן מנין, שנא' שמן תורק שמך. מה השמן הזה תחלתו מר וסופו מתוק, כך הם ד"ת, אדם מצטער בהם מתחלה ועושה בהם אחרית טובה, שנא' והיה ראשיתך מצער וגו'. ומבואר מהפסוקים שהכוונה כפשוטו ממש, היינו שלתורה יש את כל הכימיקלים והמינירליים שיש למוצרים אלו. ומעשה היה ברבי ברוך פרנקל תאומים זצ"ל בעל הברוך טעם שהלך ברחוב עם תלמידיו וראו מולם כומר גוי שהיה נראה מדושן, ושאל לתלמידיו "איזה רשב"א הוא למד שהוא נראה כ"כ מדושן" והיינו כנ"ל, תורה מדשנת ואם אדם מדושן עונג בהכרח שעסק בדברי הרשב"א. ואמר מו"ר הגאון רבי לייב באקשט זצ"ל שזו הכוונה בנוסח התפילה: עם מדושני עונג, שהוא ע"י עסק התורה.[רוב היסודות במאמר זה לקוחים ממה שינקנו ממעיינו הטהור]

צורת הלימוד כמו אכילה.

אמנם כדי שנגיע לדרגא זו שד"ת יכנסו לגופינו בצורה בריאה ושנהנה מדברי ד"ת, נצרך בהכרח 'שנאכל' את הלימוד בצורה נכונה. והיינו שכמו שבאכילה כדי ליהנות מהטעמים הטובים נצרך איזון, מחד לא לאכול ולבלוע במהירות שלא לאבד טעם המאכל, ומאידך לא ללעוס יותר מידי שגם בכך מאבד טעם המאכל, כמו כן בעסק התורה אם 'בולעים' את הסוגיא באופן זה שכל סברא נאמרת במהירות בלא שימת לב ליהנות מיופיה ועומקה מאבדים בזה את עיקר הטעם, ומאידך אם 'מקווץ' יותר מכפי מידת שכלו ויכולתו כבר לא ימצא בה טעם. ומרן רשכבה"ג שליט"א חוזר ומעורר על ענין זה שהדרך לעונג בלימוד הוא שילמוד אדם כפי טבעו והן הן הדברים. אכן כמובן, גם מה נחשב מידי מהר ומה נחשב מידי לאט תלוי בשכלו ומהירתו של הלומד, הסוגיא הנלמדת, ועוד מרכיבים. לא הרי זה כהרי זה. הגאון רבי מרדכי פגרמנסקי זצ"ל אמר שכתובות לומדים בעיון בשבוע, בחשבון מאד פשוט. הרי יש שתים עשרה שעות ביום ללמוד, אפשר ללמוד שני דפים בעיון בשעה, יוצא שבעשר שעות מספיקים עשרים דפים בעיון, ועוד נשאר שעתיים להסתכל בראשונים וברמב"ם. וכמובן שזה דוגמא לעילויים, ולאנשים כמונו המדה היא אחרת.

התורה מרפה מטהר ומנקה שכל הלומד וההוגה.

ועוד זאת יש בו בכח עסק התורה הא דאמרו בעירובין (נד.) החש בראשו יעסוק בתורה, החש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא. התורה היא דבר ה' כמש"כ קול ה' חוצב להבות אש ומה"ט אמרו בקידושין (ל:) אם פגע לך מנוול זה משכיהו לביה"מ אם ברזל הוא מתפוצץ שנא' כה דברי כאש, מכיון שהתורה היא דבר ה' וקול ה' היא חוצב להבות אש. ומה"ט אמרו חז"ל באבות הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה ונקרא רע ואהוב, מכיון שדבר ה' היא כולו טוב ונעים, וברגע שהלומד בולע ומעכל הנעימות הזאת, הופך כל מציאותו להיות מציאות של איש נעים. וממילא מובן שהאיש שבולע כדורי מתיקות של דבר ה' מיטהר ומתנקה ראשו ומצב רוחו ומידותיו, ויהי' איש שמח עדין ומתוק. וזה עוד פירוש במאמרם ז"ל 'ת"ח מרבים שלום בעולם', שכיון שהתלמידי חכמים הם אנשים שמחים ובריאים בנפשם הניזונית ממזון הנפש המשמחתו, ממילא שיש בכך ריבוי שלום בעולם.

אורחות חיים ס -
נערך מתורתו של הרב צבי שפיץ שליט"א
כל האומר מעלון נכתב לפי הבנתו הקלוקל, ונעמ לתקן את לב המעיין
גליון 124
משפטי התורה
חג השבועות תשפ"ג

הליכות חיים

בס"ד

השאיר את דלת המקרר במכולת פתוחה והאוכל התקלקל

שאלה

בשעות אחר הצהרים של ערב שבת נודע לראובן שאחיו שגר בעיר אחרת, בעל משפחה ברוכת ילדים, נאלץ לשבות בעירו בשבת, ואין לו היכן לשהות. כמובן שעל אתר הזמינו להתארח אצלו, ולצורך הסעודה שגדלה, מיהר למכולת השכונתית לקנות אוכל מוכן שנמצא במקרר. אלא שבשעה שהגיע למכולת כבר עמדו לסגור אותה ובעל המכולת באדיבותו נתן לו שייכנס בזריזות וייקח כמה מוצרים. אולם עקב המהירות הרבה, שכח ראובן לסגור אחריו את דלתות המקרר והמקפיא לאחר שלקח את המזון, ומיד אחר ששילם, סגר בעל המכולת את החנות. ורק ביום ראשון בבוקר, כשפתח את חנותו, ראה את הדלתות הפתוחות. הנזק מקלקול המזון שהיה במקרר ובמקפיא מסתכם בחמשת אלפים שקלים.

האם חייב ראובן לשלם על הנזק?

תשובה

בדיני אדם פטור ראובן מלשלם, מאחר ומעשהו נחשב - גרמא בנזיקין. אולם בדיני שמים חייב לשלם לבעל המכולת חמשת אלפים שקל. ולכן אע"פ שבבית הדין לא ניתן לחייבו על כך, אולם ראוי לראובן לשלם זאת, או שיגיע להסכם פשרה עם בעל המכולת, שישלם לו לפחות את דמי העלות של המוצרים שהתקלקלו ללא הרווח.

מקורות

ראשית נקדים, כל אוכל שצריך לשמור בקירור, אם נשאר באויר ללא קירור, מתקלקל מחמת עצמו, עקב אויר חם שקיים בעולם שחודר למאכל. ואפילו אם המאכל ארוז בשקית אטומה או שסגור בתוך קופסה, אולם מרכיבי המזון מחמת עצמם מקלקלים את המאכל. ותפקידו של הקור במקרר לשמור ולמנוע ממרכיבי המזון מלקלקלו.

נמצא שכשאדם משאיר את דלת המקרר והמקפיא פתוחה, ע"י כך הוא מסיר או מחליש עכ"פ את הקור שבמקרר, וממילא אין מה שימנע ממרכיבי המזון הנמצאים בתוך המאכל מלקלקל את האוכל, ואפילו אם המאכל ארוז בשקית אטומה.

למה מעשה הקונה נחשב גרמא ולא גרמי

לאור האמור בנידון השאלה, ראובן לא עשה בכוחו או בגופו שום מעשה מזיק באוכל שנשאר במקרר, אלא רק מנע ממנו מלקבל את הקור שישמור עליו, והאוכל התקלקל מחמת מרכיביו העצמיים. ואפילו אם נאמר שמחמת פתיחת דלת המקרר, התאפשר לחום הטבעי לחדור למקרר ולמאכל ולקלקלו, הרי דבר זה דומה, לפותח דלת של בית חבירו או של רפת חבירו, וכתוצאה מכך הפרות ברחו להן או שנכנס גנב ולקח את הרכוש שהיה שם, שאע"פ שוודאי אסור היה לפתוח בפניהם את הדלת, אולם מכיון שהנזק בפועל נעשה ע"י גורם אחר, ופותח הדלת רק איפשר לנזק להתבצע, אך לא עשה בידיו או בכוחו - מעשה מזיק בגוף הדבר הניזוק, לכן לשיטת התוס' בב"ק (כו: ד"ה קדם וכו'), הרא"ש שם (סס' טז), הראב"ד (פ"ז מהל' חובל ומזיק הל' ז), והרמ"א (חו"מ סי' שפו,ג) נחשב מעשהו - כגרמא בלבד ופטור העושהו בדיני אדם, וחייב בדיני שמים.

ומעשה זה אינו גרמי כיון שהקונה לא עשה מעשה מזיק בגוף הדבר הניזוק, ואינו דומה לשורף שטר חוב של חבירו, שבידיו הזיק לשטר החוב, ולכן דינו כגרמי שחייב גם בדיני אדם.

דעת הרי"ף והרמב"ם בנידון

אמנם לדעת הרי"ף שם, הרמב"ם שם, והשו"ע שם (סעיף א-ג), החולקים על התוס' והרא"ש, מכיון שע"י מעשהו של ראובן ודאי שיקרה נזק לאוכל - חייב לשלם על הנזק שנגרם מחמתו גם בדיני אדם, למרות שלא עשה בידיו מעשה מזיק באוכל עצמו. ולשיטתם רק בדיני נפשות חודש בגמ' בסנהדרין (עז.: ונפסק ברמב"ם פ"ג מרוצח הל' יא) שהורגים את הרוצח רק אם הרג בידיו או בכוחו הישיר, ולא כשנגרם מחמתו הריגת חבירו. משא"כ לגבי נזקי ממון כל הגורם להזיק ממון חבירו - חייב לשלם.

על כל פנים מאחר ונידון השאלה דנן תלוי במחלוקת הראשונים והפוסקים - לא ניתן לחייב את ראובן בדיני אדם לשלם את הנזק שנגרם מחמתו.

למה לא חייב הקונה מדין שומר

אמנם לכאורה היה מקום לדמות נידון דנן למבואר בב"ק (מח.) לגבי אשה שבאה לטחון חיטים בריחיים שנמצאים בביתו של ראובן ומושכרים למשתמשים בהם. ובגלל הלכות צניעות, עזב ראובן את ביתו מיד כשהאשה באה לטחון שם, והשאירה לבד בביתו, כדי שתטחון ותאפה שם את בצקה. אלא שלא השגיחה על בצקה החם, והגיע העז של ראובן ואכל אותו ומת מחמת כך. וחייב רבא את האשה לשלם עבור העז שמת, כי היא ידעה שמחמתה עזב בעל הריחיים את ביתו, והרי היא נשארה שומרת על ממונו שלא יוזק.

ולפי"ז לכאורה גם בנידון דנן היה מקום לומר שכל בעל חנות מרשה ללקוחותיו לפתוח את המקרר או את המקפיא בתנאי שיקבלו שמירה שרכושו לא ינזק מחמת כך.

אולם לענ"ד המקרים חלוקים במהותם. מבואר בתוס' בב"ק (צג. ד"ה ורמינהו וכו') בשם המכילתא, שרבי שמעון אומר כלל יסודי בהלכות שומרים, שאדם נעשה שומר רק אם הבעלים אמרו לו בפירוש שישמור על רכושם והוא הסכים לכך, או לפחות שהייתה הסכמה ואמירה ברורה של השומר לבעל הממון, שהוא רשאי להניח את חפציו לידו וללכת לדרכו [כמו שכתב בשו"ת הרא"ש (כלל צד, סי' ב,ד)] שגם במקרה זה נעשה ע"י כך שומר, כי האומר ידע שחבירו סומך עליו שישמור עליהם, שהרי אם הוא לא ישמור עליהם - מי ישמור עליהם, הרי בעלי החפץ מסתלקים משם כי סומכים עליו שישמור. וכן כתבו התוס' בב"מ (צד. ד"ה פרה). ולפי דבריהם - זוהי סיבת חיוב האשה, שבאה לטחון, בשמירת רכושו של בעה"ב, מאחר וידעה שהוא סמך עליה שתשמור, כי מחמתה הוא עזב את ביתו. ונחשב הדבר כאילו אמר לה בפירוש לשמור, והיא הסכימה לכך.

משא"כ בנידון דנן, וכן אצל כל הקונים בחנויות - שם בעלי החנויות או הפועלים מטעמם - לא הסתלקו משמירתם על החנות ותכולתה, והם עדין נשארים במקום, ויכולים בכל רגע לפקח ולראות שהכל שמור כראוי, ולכן הקונים - לא מקבלים שום שמירה על תכולת החנות. ובפרט אם לא אמרו להם בעלי החנות או באי כוחם בפירוש לשמור על תכולת החנות. ולכן גם בנידון השאלה, מכיון שבעל החנות עדיין היה בחנותו ויכל לבדוק האם דלת המקרר סגורה כראוי, היות והוא לא הסתלק משמירת ממונו, לכן ראובן הקונה לא נעשה שומר על תכולת החנות.

גם לשיטת הרמב"ם, אין הקונים "שומרים" על תכולת החנות

וכל שכן שלשיטת הרמב"ם (פ"ב משכירות הל' ח שפסקה השו"ע חו"מ (סי' רצא,ה) כדעה השניה), שכל שומר צריך לעשות מעשה קנין כדי להתחייב בשמירה, ובאמירה בלבד אינו נעשה שומר. בנידון דנן - הרי ראובן הקונה לא עשה מעשה קנין להיות שומר על תכולת החנות, וודאי שאינו שומר על האוכל שאוחסן במקרר ובמקפיא.

אלא שלדעת הרמב"ם צ"ע למה בנידון הגמ' בב"ק (מח.) נעשתה האשה 'שומר' על העז של בעל הריחיים, הרי לכאורה לא עשתה קנין שמירה על העז [ובחלקת יואב בקב דקשייתא נשאר בזה בצ"ע]. ואולי הביאור בזה, כי שם האשה שכרה תמורת תשלום את השימוש בריחיים של בעל העז, ובשכירות הזאת שהינה מעשה קנין, כלול קנין גם עבור השמירה על תכולת הבית. מכיון שמחמתה עוזב בעל הריחיים את ביתו ומשאירה לבד בביתו, ואם היא לא תסכים לתנאי זה - לא ישכיר לה את הריחיים לטחון, כי אינו מוכן להשאיר את ביתו עם כל תכולתו ללא שמירה, שכל גנב יוכל לקחת מה שירצה משם. לפיכך קנין האשה שנעשה בשימוש ברחיים שלו, כולל החייבות על שמירת תכולת ביתו. ומעשה הקנין נעשה או ע"י הכסף ששילמה או ע"י עצם ההשתמשות בחפץ של בעה"ב בהסכמתו כמבואר בנתיבות (סי' שמ ס"ק ח בביאורים) שע"י השימוש בחפץ המושכר או השאול - נעשה קנין השמירה.

מסרים ורעיונות לחג השבועות

מדוע אין מצוה זכר למתן תורה

"כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל" (שמות יט, ג)

בפרשת יתרו אנו לומדים על נתינת התורה לבני ישראל, שזאת היתה התכלית של בריאת העולם ויציאת מצרים. והנה למרות שנאמר בתורה (דברים ד, ט) "הישמר לך ושמור נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך" וכו', שישנו חיוב לזכור את יום מתן תורה, וכל מה שראינו באותו המעמד, אולם התקשו רבותינו האחרונים, מדוע לא ציוותה אותנו התורה לעשות שום מצווה כדי לזכור את יום מתן תורה?

ונביא להלן מספר תירוצים על קושיא זו, חלקם כתובים ב'כלי יקר' (פ' אמור כג, טז), ונוסיף בהם ביאור. נאמר בתורה (בפ' אמור שם) לגבי קרבן חג השבועות "והקרבתם - מנחה חדשה". רמזה לנו התורה בזה, שמזכרת עושים למאורע שהיה בעבר, כדי שלא נשכח אותו. משא"כ לגבי לימוד תורה, נצטווינו ללמוד תורה בכל יום מחדש שנאמר "והגית בו יומם ולילה". ולכן מברכים כל יום מחדש את ברכות התורה, בשביל מצוות לימוד התורה החדשה של אותו היום, כי לימוד התורה הוא מצווה קיומית שחיים אותה ומצווים לקיימה מחדש מידי יום ביומו.

ישוב נוסף כתב הכלי יקר, בלימוד התורה מתחדשים עניינים בכל פעם שלומדים, כמבואר בגמ' בעירובין (נד:) בהרחבה וע"ש. וכלשון הפסוק "והיו בעיניך - כחדשים", ודבר זה גם רמזה התורה בקרבן חג השבועות "והקרבתם - מנחה חדשה לה'". לפיכך לא שייך לעשות זכר לתורה שקיבלנו בעבר, מאחר וכל יום אצל הלומד הוא בחינה של מתן תורה שמקבלה כעת מסיני, כי כל יום הוא מחדש דברים נוספים וחדשים שלא ידעם בעבר.

ישוב נוסף מובא שם, על פי מה שאמרו בגמ' בקידושין (ל:) אמר הקב"ה בראתי בעולם יצר הרע, ובראתי כנגדו את התורה שהיא התבלין, שרק בעזרתה יכול האדם להתמודד עם יצרו הרע. ומאחר והיצר הרע נמצא אצל האדם במשך כל שעות היום והלילה, לפיכך הוא צריך ללמוד כל יום תורה כנגד היצר שמנסה לפתות אותו. ולכן לא שייך לעשות זכר למאורע שהיה פעם, כי בכל יום צריך האדם ללמוד תורה כדי להילחם עם יצרו. נמצא שלימוד התורה וקיום מצוותיה היום, הוא הכרח קיומי לחיי האדם מידי יום, ואינו שייך כלל למאורע מהעבר.

האופן שבו ניתנה התורה

ולענ"ד נראה להוסיף ביאור נוסף, שיש בזה רמז שהוא יסוד כיצד ננחיל לילדינו ולתלמידנו את לימוד התורה ומצוותיה, בשילוב עם הנהגת דרך ארץ.

נאמר בגמ' בשבת (פח.) על הפסוק (שמות יט, יז) "ויתייצבו בתחתית ההר" א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד - שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית (כלומר, הרים את הר סיני מעל ראשיהם של בני ישראל) ואמר להם אם אתם מקבלים את התורה - מוטב, ואם לאו - שם תהא קבורתכם. א"ר אחא בר יעקב מכאן - מודעא רבה לאורייתא. ופי' רש"י: שאם יזמינם לדין, למה לא קיימתם מה שקיבלתם עליכם?

יש להם תשובה - שקיבלוה באונס. והקשו שם התוס', הרי כתוב בתורה שקיבלוה ברצון, ועוד שהקדימו ואמרו "נעשה ונשמע"? ותירצו התוס', שמא יחזרו בהם אח"כ מהקבלה הזאת כשיראו את האש הגדולה שהייתה במעמד הזה, ונשמתן יצאה באותו מעמד, ע"כ. ובמדרש תנחומא בפר' נח ישנו תירוץ נוסף, שקבלת בני ישראל מרצונם היתה רק על התורה שבכתב, אולם כפו אותם לקבל את התורה שבע"פ עם כל הדרשות והתקנות של חז"ל. עכ"פ מבואר בגמ', שהייתה כפיה על בני ישראל במעמד קבלת התורה בהר סיני לקבל את כל מרכיבי התורה, ואם היו מסרבים לכך - היו מתים. יוצא שלמרות שבמתן תורה השיגו בני ישראל דרגות רוחניות גבוהות, וכל אחד מהם הגיע לדרגת נבואה, אולם במקביל מרוב הפחד משמיעת קולו של הקב"ה בשתי הדברות הראשונות - יצאה נשמתם ונעשה להם שם נס של תחיית המתים, וכלשון הפסוק בשיר השירים "נפשי יצאה בדברו". ובנוסף היו מאוימים על חייהם אם יסרבו לקבל את התורה, כולל גם את לימודה התמידי, וגם את קיום כל מצוותיה עם דברי חז"ל. וכן הובהר להם באותו מעמד, שאין להם שום אפשרות להתנתק מחיוב זה, אפילו בזמנים ובמצבים הקשים ביותר. לפיכך לא ציוותה התורה לעשות מצוה זכר למציאות שהייתה טעונה וקשה מאד עבורנו וכדברי התוס' בשבת (פח.). ולמרות שנצטווינו לזכור את מעמד קבלת התורה, אבל לא נצטווינו במצוות עשה לשמוח על מציאות שחווינו בה פחד ואימה ואיום מוחשי על חיינו.

הסיבה למה ניתנה התורה בכפייה

אמנם הסיבה שקב"ה נתן לנו את התורה דווקא באופן הזה היתה - כדי להמחיש את הנאמר בפסוק "אם לא בריתי יומם ולילה - חוקות שמים וארץ לא שמתי". כלומר, שידעו שמעתה אין שום אפשרות של קיום לעולם, ואפילו לא לשניה אחת - אם בני ישראל לא יקבלו את התורה כולה. וכן את החיוב ללמוד את התורה בפועל בכל מצב למרות כל הקשיים. ואסור שיהיה מצב של שניה אחת בעולם שבו לא תילמד התורה, מאחר ובמקרה כזה - העולם יחרב מיידית, כי רק לימוד התורה מחזיקו ומקיימו, וכפי שביאר בהרחבה הגר"ח מוואלוז'ין בספר נפש החיים בפרק רביעי.

המסר לדורות, כיצד נלמד ונלמד את התורה

לאור האמור נמצאנו למדים יסוד גדול בחינוך, שכבר הובא בקצרה באגרת הגר"א המפורסמת "עלים לתרופה", שבה הוא מדריך את בניו כיצד ילמדו את ילדיהם וז"ל: "ואל יכביד עליהם - כי אם בנחת, כי הלימוד אינו נקבע באדם - כי אם בישוב ונחת" ע"כ. וכל שכן בדורנו, שחובה על כל הורה ומורה בכל גיל ובכל מסגרת, להאהיב את הלימוד על בנו או תלמידו בדרכי נועם. ואין אפשרות שהבן או התלמיד יהנה או ירצה ללמוד ולזכור מה שלומדים עמו - כשלומד מתוך לחץ או כפיה. בין אם הכפייה נעשית באמצעות דיבור תקיף או ענישה קשה, ובין אם היא נעשית באופנים אחרים חמורים יותר. וברור שלימוד כזה ישניא על הבנים והתלמידים לא רק את לימוד התורה, אלא גם את קיום מצוותיה. ולצערנו רבים מהבנים היקרים עזבו את מקור המים החיים של היהדות, מחמת סיבות כאלו. לכן לימדה אותנו התורה הקדושה, שלמרות שבזמן נתינת התורה היתה סיבה הכרחית שתינתן התורה באופן כפייתי ומתוך אימה ופחד, אולם אין לעשות למעמד הזה זכר לדורות. כי לדורות - חייבת התורה להילמד אך ורק מתוך שמחה ואהבה, בין כשאדם לומד תורה לעצמו, ובין כשמלמדה לאחרים, וכלשון הפסוק "פקודי ה' - משמחי לב".

הלימוד מחיי דוד המלך

"ויהיו כל ימי אדם אשר חי, תשע מאות שנה ושלושים שנה וימות" (בראשית פ"ה, ה)

הקשר שבין אדם הראשון לדוד המלך

מבואר במדרשי חז"ל, [ובקצרה בזוהר חדש על מגילת רות (דף צח:-צט.)] שאחר חטאו של אדם הראשון, נגזרו לו אלף שנות חיים. אמנם, לאחר שהקב"ה הראה לו את כל הנשמות שיהיו בעולם, וראה את נשמת דוד המלך - ראה שהיא נשמה גבוהה ביותר, אך לא נגזרו לה שנים לחיות. שהיה דוד המלך אמור למות מיד לאחר לידתו. לפיכך ביקש אדם הראשון מהקב"ה שיקח מחייו שבעים שנה וייתנם לדוד המלך, ונענתה בקשתו ברצון. ולכן חי אדם הראשון תשע מאות ושלושים שנה, ודוד המלך חי שבעים שנה.

ידוע ממדרשי חז"ל המובאים בספר יוסף לקח לרב החיד"א זצ"ל, שדוד המלך נולד מאמו הצדיקה נצבת בת עדאל, אולם הדבר נעשה באופן שהיה מוסתר אפילו מישי אביו, וכעין ההסתרה שהייתה ליעקב אבינו מעיבור בנו ראובן מלאה אמנו, וע"ש. ולכן חשב אביו שהוא ממזר, וכלשון דוד המלך בתהילים (סט, ט) "מוזר הייתי לאחי" שכוונתו - ממזר. ולכן הורחק עוד מילדותו ממשפחתו החשובה, ונשלח לרעות את הצאן, כאשר תקוות אביו ואחיו שבמשך הזמן הוא יטרף ר"ל ע"י חיות היער. ועיין במזמור סט בתהילים, שם פירט דוד מעט מצרותיו ומהניסיונות הרבים שעשו שונאיו להורגו, לייסרו ולביישו ברבים בכל מיני האופנים.

למה התייסר דוד מלך?

מוזכר בספרים הקדושים מספר טעמים למה הקב"ה עשה כך לדוד. הטעם הראשון הינו, כדי שכוחות הטומאה לא ידעו ולא ישגיחו בו, וממילא לא ימנעו שתרד לעולם נשמה גבוהה כזו שתקרב את ישראל לאביהם שבשמים. ובפרט שממנו עתיד לצאת מלך המשיח שיבוא במהרה בימינו. טעם נוסף שהובא, שכדי שדוד יהיה ראוי להיות מלך על ישראל ושיצא ממנו המשיח - הוא צריך לעמוד בניסיונות ובייסורים קשים במשך כל שנות חייו, כדי שיוכיח שגם באופן הזה הוא נשאר בצדקותו ובגדלותו, ודבוק בקב"ה ובתורתו בכל רגע.

והנה, כל נשמה, לפני שיורדת לעולם ונכנסת בגוף חומרי, נקבע לה יעוד ותכלית שעבורה היא מגיעה לעולם. ולצורך כך נקצבים לה מראש כמה שנים תחיה בעולם ושבהם עליה לבצע את היעוד שלשמו ירדה לעולם, ובתום השנים הללו לוקח הקב"ה את הנשמה מהעולם. אמנם, ישנן נשמות, שמסיבות הידועות לקב"ה בלבד, באו לעולם רק כדי לסבול. נמצא שהסבל הוא מקור החיות שלה! ואם אותו אדם ימאס בסבל, או כשיושלמו השנים שנגזרו על נשמה זו לסבול - לא תהיה לאדם יותר זכות לחיות בעולם.

וידוע בשם השפת אמת, שביאר באופן זה את הגמ' בביצה (לב:), תנו רבנו שלושה - חייהם אינם חיים! ואלו הם: א- המצפה לשולחן

חברו [כלומר, שאין לו אוכל משלו, אלא אוכל כל ימיו אצל אחרים]. ב- מי שאשתו מושלת עליו. ג- מי שיסורים מושלים בגופו, ע"כ. וביאר השפת אמת שהגמ' אומרת - שכל זכות החיות של שלושת סוגי האנשים הללו בעולם נובעת - רק בגלל שחייהם לא יהיו חיים. שרק אם יסבלו בעולם - יוכלו להישאר בחיים, כי זה יעודם בעולם ולשם כך ירדו לכאן. ואם יפסיקו להם היסורים - בכך נגמר תיקונם וילקחו לעולם האמת לקבל שכר על פועלם בעוה"ז.

לאור האמור מתבאר, שאע"פ שאדם הראשון נתן לדוד המלך שבעים שנה משנותיו, אולם ביכולתו לתת רק את מספר השנים אותן יחיה דוד בפועל, אך מה יהיה יעודו בחיים ובאיזה אופן יחיה אותם - דבר זה תלוי אך ורק ברצון הקב"ה. ומאחר ויעודו של דוד המלך היה להיות מלך ישראל ולחבר את ספר התהילים, ובעתיד להיות מלך המשיח או שאחד מצאצאיו יהיה מלך המשיח [שתי הדעות מובאות בחז"ל], וכבר התבאר לעיל שלדרגה נשגבה כזו ניתן להגיע רק ע"י עמידה בייסורים נוראים בשלמות. ואכן, דוד המלך עמד בזה בשלמות. ולכן נשאר דוד בכל אותן שבעים שנה, עם ייסורים וצרות, כי גם הוא היה מאותם האנשים שכל החיות של חייהם נובעת - רק מהאופן שחייהם אינם חיים, ויסבלו כל חייהם צרות וייסורים. אלא שאצל דוד הייתה גם מטרה שיתגבר עליהם ויתעלה לדרגות נשגבות עד לדרגת מלך המשיח.

מעשיות מהחיים הממחישות את הנאמר

מפורסם מה שסיפר הגאון הגדול ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל, שכאשר כיהן כרב העיר סלוצק, היה שם יהודי מבוגר שהייתה לו בת יחידה וחולנית מאוד, וכל חייו טיפל בה במסירות. וכל שנה במוצאי יום הכיפורים היה מגיע לר' איסר זלמן ורוקד עימו בשמחה גדולה. שנה אחת כשהגיע לרבו, אמר לו שאין לו יותר כח לטפל בבתו, וכעבור כמה ימים נפטרה הבת, וכמה ימים לאחר מכן נפטר גם האב הזקן. הרי שהתברר שכל חיותו של אותו האב, נבעה מהסבל שסבל מחמת הטיפול בבתו, ולשם כך בא לעולם. אולם כאשר מאס בהם, לקחו אותו ואת בתו לעולם האמת לקבל את שכרם.

ונביא מקרה נוסף מהפן החיובי של היסורים. מסופר על פוסק הדור, הגאון הגדול רבי משה פינשטיין זצ"ל, שהיה עונה שעות רבות במשך היום, לשאלות שנשאל מכל רחבי העולם, מבלי שיגביל את השואלים באיזה שעות ביום ישאלו, ואפילו ממיטת חוליו בבית החולים ענה לשואלים בטלפון, למרות הטרדה וההפרעה הרבה שהשאלות הסבו לו. אולם כשבני ביתו ניסו לקבוע שעות מענה קבועות, אמר להם, שהוא יודע שיעודו בעולם הוא כדי לענות לאנשים לשאלותיהם ההלכתיות, וברגע שלא יענה - ילקח מהעולם. ואכן, ביום האחרון לחייו, התבטא בפני קרוב משפחתו, שאין לו יותר כח לענות לשאלות - וכעבור מספר שעות עלה לעולם האמת.

וכעין דברים אלו התבטאו גם רבותינו, בעל הקהילות יעקב, ובנו הגר"ח קניבסקי זצ"ל כשנשאלו - למה גם בשנותיהן האחרונות, למרות הקושי הרב שהיה להם בהענות לשאלות הציבור, הם השתדלו ככל יכולתם לעשות חסד עם השואלים, ולא לנעול בפניהם את הדלת. והשיבו - כי אף אדם אינו יודע בזכות מה הוא חי ומאריך ימים. ויתכן שהזכות הזאת שהציבור זקוק להם, והם נענים להם - היא זאת שמאריכה את ימיהם. נמצא שמלבד התועלת שיש בכך לאחרים, בראש ובראשונה האדם שסובל מכך - הוא הנהנה העיקרי מכך, ולכן כדאי לסבול - כדי להאריך ימים ושנים, ולזכות לקיים מצוות נוספות.

לימוד מעשי מדוד המלך

נמצאנו למדים, שאמנם תמיד אפשר ואף צריך להתפלל ולבקש מהקב"ה באופן תמידי לישועות והצלחה בכל מעשה ידינו ברוחניות ובגשמיות, וזהו גם רצונו של הקב"ה מאיתנו, וכך גם סידרו לנו חז"ל את הבקשות בשמונה עשרה, אולם מאחר ואף אחד איננו יודע את יעודו בעולם הזה, עלינו לשמוח ולהודות לקב"ה על חיינו וגורלנו, שוודאי שכפי שהחליט הקב"ה בשבילנו - כך היא המציאות הטובה ביותר עבורנו.

יסוד זה כלול בדברי התנא באבות (פ"ה, א) "איזהו עשיר - השמח בחלקו". כלומר - במה שיש לו. וכן כתב דוד המלך בתהילים (קמו, ב) "אזמרה לאלוקי - בעודי" שאדם חייב לשמוח ולהודות לקב"ה בתמידות על מצבו הרוחני והגשמי, כפי שהוא נמצא כעת. כי וודאי שזה המצב הכי טוב בשבילו, ומה שיש לחברו או לקרובו הצלחות גדולות יותר - אין זה קשור אליו, כי יעודו וזכות החיים שלו היא - שיש לו מה שנגזר עליו מהקב"ה. וזהו - אזמרה לאלוקי - בעודי! גם במצב הנוכחי. אמנם, למרות האמור, ודאי שרשאי כל אחד לעשות השתדלות סבירה ולהתפלל לקב"ה שישפר את מצבו הרוחני או הגשמי, ובמקרים רבים זהו בדיוק רצון הקב"ה ממנו - שמצפה לשמוע את תפילתו. ולפעמים דווקא לצורך זה נתן לו הקב"ה את יסוריו, כדי שיתפלל אליו. וכפי שאמרו חז"ל, מכיון שהתאווה הקב"ה לתפילתן של האימהות - לכן עשה אותן עקרות.

ואכן, לימדנו דוד המלך, במזמור סט שבתהילים, שלמרות שבמשך שלושים הפסוקים הראשונים הוא מתאר את רוב סבלו מכל הסובב אותו, אולם בפסוק (לא) הוא כותב "אהללה שם אלוקי בשיר ואגדלנו בתודה", כלומר - למרות כל האמור לעיל, מודה אני לקב"ה על מצבי הנוכחי בשיר ובאמירת תודה. וזוהי ההוראה לדורות שקיבלנו ממלכנו דוד כיצד לנהוג בכל מצב.

מסקנת הדברים היא, שגם כאשר יש לאדם צרות ויסורים, ידע שבמקרים רבים הם נועדו מראש כדי לתת לו זכות חיים בעולם הזה. כמו כן, במקרים רבים הם באים לזמן מוגבל בלבד. ונוסף לכך, שלפעמים מביאים לאדם יסורים דווקא כדי שיעמוד בהם בגבורה ולא יעזוב את עבודת ה', אלא אדרבה, יתחזק ויוסיף עוד בתפילותיו ובלימודו ובנתינת צדקה. ואם זוכה להתגבר עליהם בהצלחה - זוכה מחמת זה להגיע לדרגות נשגבות בתורה ובעבודת ה'. ופעמים שבגלל הצלחתו לעמוד בניסיונות - מסייעים לו משמים בשפע ברכה והצלחה גם בגשמיות.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר **חיים יצחק** ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת **נחמה** בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן לשלוח הערות בנוגע העלון בפאקס לפקס 153-2-5869690 ולציין שם מס' פקס לצורך קבלת תשובה. וכן למייל rav5869690@gmail.com

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

חג השבועות - פרשת נשא תשפ"ג

עומדים תחת ההר

תוכן

א' - "יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ" - באימה וביראה /א

ב' - "דַּבֵּר אַתָּה עִמָּנוּ" - 'נעשה ונשמע' אל גדולי האומה / ד

ג' - "עֵינַי הָעֵדָה" - גדולי התורה מאירים את דרכנו / ז

א' - "יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ" - באימה וביראה

ושכנתי בתוכם

מיד לאחר המעמד הגדול והנורא של מתן תורה, עם ישראל החל בבניית ביתו של הקב"ה, הבית שבו תשרה שכינתו יתברך בקרב עמו ישראל, ושבו יזכה העם היהודי לעמוד ולשרת את ה' יתברך. העובדה שעם ישראל זכה לחנות סביב למשכן ה', ושבכך תשרה השכינה בתוכו, היתה הזכות הגדולה ביותר שלהם במשך ארבעים שנות נדודיהם במדבר.

עם הקמתו הפך המשכן למקום ששורה בו שכינה בארץ, ואכן, התורה מצווה עלינו להתייחס אליו בהתאם: "וּבָא אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנָסְעַ הַמַּחֲנֶה וְהוֹרְדוּ אֵת פָּרֹכֶת הַמָּסָךְ וְכִסּוּ בָהּ אֵת אֲרֹן הָעֵדֻת" (במדבר ד, ה). בכל פעם בה נסעו בני ישראל, מוטל היה על הכהנים לכסות את ארון ברית ה' בפרוכת התכלת, ולהיזהר זהירות יתירה לבל יתגלה הארון לעיני כל.

והנה, עד כמה שציוויים אלו מובנים לנו, בכל זאת אנו עומדים נדהמים לנוכח חומרת העונש שהטילה התורה על מי שיעז לעבור עליהם, על מי שלא ינהג בכבוד הראוי ובזהירות הנדרשת כלפי המשכן וכליו. "וְלֹא יָמֻתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים... וְלֹא יָבֹאוּ לִרְאוֹת כְּבַלַּע אֶת הַקֹּדֶשׁ וָמֵתוּ" (ד, יט-כ). עונש מוות? היתכן?

המשכן - המשך של מעמד הר סיני

מי שישים לב לפסוקים אלו, יבחין בדמיון הקיים ביניהם לבין אזהרות אחרות שבהן הוזהרו בני ישראל זה לא מכבר. במעמד הר סיני אמר ה' למשה רבינו: "כָּל הַנֹּגֵעַ בָּהָר מוֹת יוּמָת" (שמות יט, יב). גם שם נאסרה ראיה, בדומה למשכן: "רֵד הָעֵד בָּעָם פֶּן יֶהֱרְסוּ אֶל ה' לִרְאוֹת וְנָפַל מִמֶּנּוּ רָב" (שם פסוק כא), ואין כל ספק כי אזהרות אלו שבפרשת במדבר הן מקבילות לאזהרות שנאמרו בהר סיני.

יסוד זה מפורש בדברי הרמב"ן בהקדמתו לפרשת תרומה, וכך הוא מגדיר את "סוד המשכן". הרמב"ן מסביר כי כבוד ה' שעם ישראל זכה להיות עד לו במעמד הר סיני, ושכמותו לא נראה מעולם, לא הסתיים שם. השכינה לא הסתלקה מעל הר סיני וחזרה למקומה בגובהי מרומים, אלא המשיכה לשרות בעם ישראל - באמצעות משכן ה' שבנו עבורו. תכליתו של המשכן היתה להוות המשכיות להשראת השכינה שזכינו לה במעמד הר סיני.

סִינַי בַּקֹּדֶשׁ

הרמב"ן מלמד אותנו כאן יסוד נפלא ביותר, ויש בדבריו לימוד חשוב מאוד עבורנו. מעמד הר סיני לא היה רק אירוע היסטורי שהתרחש אי פעם בעבר, ושאותו אנו מצווים לזכור לעד. רצונו של הקב"ה הוא שמעמד זה ימשיך להתקיים לעד לנגד עינינו, ושנחיה אותו מחדש באמצעות המשכן. המשכן לא היה אפוא רק מקום של עבודת ה' והקרבת קרבנות, אלא היה זה הר סיני ממש! ומכאן כל האזהרות החמורות שמצינו בנוגע למשכן. עיקר הסיבה לאזהרות אלו היא, משום שהקב"ה רוצה שנדע שמתן תורה לא היה אירוע חד פעמי שהסתיים, אלא הוא ממשיך להתקיים לעד בתוך משכן ה'.

זהו שאומר דוד המלך ע"ה בספר תהילים (סח, יח), "ה' בָּם" - הקב"ה השרה את שכינתו בתוך כלל ישראל.

כיצד? באיזה אופן? "סִינַי בַּקֹּדֶשׁ" - משום שהר סיני נמצא בתוך המשכן. מעמד הר סיני ממשיך להתקיים בתוך קודש הקודשים. המשכן היה ליבו של עם ישראל, ודבר ה', הלא הם לוחות האבן וספר התורה, שכנו בליבו של המשכן, ובמקום זה המשיך מעמד הר סיני לפעום.

לגדול עם הר סיני

הקב"ה חפץ שאותה חוויה עצומה שחווינו בהר סיני, אותן הרגשות של מורא ופחד שהרגשנו ביום הגדול והנורא של מתן תורה, ימשיכו להתקיים לנצח. למעשה, זכירת מעמד הר סיני היא מצוה מדאורייתא, ויש המקפידים להזכיר את זה בפה בכל יום לאחר התפילה: "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דברים ד, ט) - התורה מזהירה אותנו לבל נשכח את מעמד הר סיני, "וְהוֹדַעְתָּם לִבָנֶיךָ" - התורה אף מצווה עלינו ללמד את זה לבנינו.

והנה, יש הטועים לחשוב שפסוק זה מתייחס רק למצוות התורה, שמוטל עלינו ללמדן לבנינו, אולם בדברי הרמב"ם מבואר לא כן, אלא הוא מפרש את הפסוק כפשוטו, שמוטל עלינו לספר לבנינו את אשר ארע במעמד הר סיני. כך מבאר הרמב"ם את המצוה הזו ב"אגרת תימן": "וְכָמוֹ כֵן זְכָרוֹ מַעֲמַד הַר סִינַי שֶׁצִּוָּנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזָכְרוֹ תָּמִיד וְגַם הַזְהִירָנוּ מִלְּשָׁכְחוֹ וְצִוָּנוּ לְלַמֵּד אוֹתוֹ לְבָנֵינוּ". איננו מצווים רק ללמד את התורה לבנינו, אלא מוטל עלינו להעביר להם את החוויה של מתן תורה, את האופן שבו קיבלנו את תורת ה'.

הרמב"ם אף כותב (שם) שמוטל עלינו להתחיל לחנך את בנינו לענין זה בעודם צעירים לימים, "כְּדַי שֶׁיִּגָּדְלוּ עַל תַּלְמוּדוֹ" - ילדינו צריכים לגדול בצורה כזו שמעמד הר סיני מעסיק את מחשבותיהם ומחלחל אל תוך תודעתם. הרמב"ם מוסיף ומדגיש את חשיבותו של ענין זה: "וְרָאוּי לָכֶם אַחֵינוּ שֶׁתְּגַדְּלוּ בְּנֵיכֶם עַל הַמַּעֲמָד הַהוּא הַגָּדוֹל". כולנו רוצים לגדל את ילדינו בצורה הטובה ביותר. אנחנו נותנים להם מזון, ביגוד, את כל מה שהם זקוקים לו; הרמב"ם מלמד אותנו כאן שישנו רכיב נוסף שעלינו להוסיף לגידולם. עלינו ליצור בשכלם ציור מוחשי של מעמד הר סיני, כדי שהדבר יזרום בדמם ויכנס בעצמותיהם.

תפקידו של סבא

משימה זו מוטלת עלינו לא רק כלפי ילדינו אך אף כלפי נכדינו! כך אומר הפסוק: "וְהוֹדַעְתָּם לְבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ". השומעים אתם, סבים? אתם שומעים על מה עליכם לשוחח עם נכדיכם? ספרו להם על מעמד הר סיני. לפחות פעם אחת בחייכם קיימו את ה"פשוטו של מקרא" וספרו להם על "יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּחֹרֵב".

ואם ישאל אותך הנכד: "סבא, מאיפה אתה יודע את כל זה?" תענה לו את התשובה האמיתית: "כי סבא שלי סיפר לי". אם תעשה כן, הרי זה "כאילו קיבלו מהר סיני" - כאילו הילד הקטן הזה עמד בעצמו בהר סיני וקיבל את התורה. לו זו בלבד שאתה מלמדו את תורת ה', אלא אתה מחייה בשכלו הצעיר את המעמד נורא ההוד של מתן תורה, ומקיים בזה את חפצו של הקב"ה - שהמעמד הזה ימשיך לחיות לעד בתוך נפשו של כל יהודי.

מפיצים את הבשורה

הרמב"ם מוסיף וכותב שזהו הלימוד החשוב ביותר שמוטל עלינו להעביר לבנינו, ואותו יום נורא הוד צריך להיות גדול בעינינו יותר מכל יום אחר: "וְגַדְּלוּ הַמַּעֲמָד הַהוּא עַל כָּל גְּדֻלָּה".

חשוב שנבין שכוונת הרמב"ם אינה מסתכמת בכך שנספר ונאדיר את עצם קבלת התורה, אלא את החוויה שחווינו בקבלתה. מוטל עלינו לרומם את השינוי שהתחולל בנשמתו ובדעתו של כל יהודי על ידי אותו מעמד נורא ונשגב, ואת ההשפעה הגדולה שהיתה לכך עליהם ביחסם לתורה הקדושה. הקנין הגדול ביותר שקנה עם ישראל באותו מעמד נורא היה הפחד והאימה כלפי משמעותה של התורה עבור עם ישראל.

מוטלת עלינו אפוא משימה גדולה ונכבדה: לפרסם ולהפיץ את הלימוד הגדול הזה - את אופן מסירת התורה לאבותינו בהר סיני, בקולות וברקים וענן כבד על ההר. למען האמת, הדבר הזה חשוב בראש ובראשונה עבור עצמנו, וכפי שאומרת התורה: "רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד". עלינו לגדור גדרים ולשמור שמירה מעולה לבל נאבד את הציור המוחשי של מה שאירע באותו יום גדול. לא מספיק שנאמר את המילים בפינו! בתודעתנו צריך להימצא ציור מוחשי של המאורע הכביר של מעמד הר סיני, של מילוני יהודים העומדים למרגלות ההר, ורואים את הקולות ואת הלפידים.

בסיון נברא העולם

כשהרמב"ם כותב "וְגָדְלוֹ הַמַּעֲמָד הַהוּא עַל כָּל גְּדֻלָּה" - הכוונה שמעמד זה צריך להיות גדול יותר אצלנו מכל מעמד אחר שקרה במשך ההיסטוריה כולה! אפילו יותר מבריאת העולם. כן, יותר מבריאת העולם יש מאין! יש מאין! איזה דבר אדיר ומבהיל על הרעיון! אולם עם כל גדולתו וחשיבותו של מאורע זה, הרי שעלינו להדגיש ולהאדיר עוד יותר מכך את מעמד הר סיני.

זהו שדורשים חז"ל (עבודה זרה ג, א): "מאי דכתיב (בראשית א, לא) וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי" - מדוע נוספה האות ה' ל"ששי", ולא נכתב "יום ששי", כפי שכתוב בשאר הימים? "מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר אם ישראל מקבלין את תורתי מוטב ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו". נמצא שיום הששי - ו' בסיון, היום בו קיבלו ישראל את התורה, זהו היום בו למעשה נברא העולם.

עבור מי נברא העולם?

מדוע יום מתן תורה הוא יום בריאת העולם? משום שהעולם לא נברא כדי שטריליוני חיידקים ינועו על פני האדמה, ואף לא עבור מיליארדי בני אדם החיים כמו חיידקים, ונעים מפה לשם מבלי לעשות דבר, עד שמגיע זמנם להיפרד מן העולם. העולם נברא כדי שעם ישראל יעמדו בהר סיני ויהפכו לעם ה' - זו המטרה שלשמה נברא העולם!

היות ומתן תורה היא תכלית בריאת העולם, הייתכן שהמחשבה הגדולה הזו תידחק אל מקום נידח בתודעתנו, ותהפוך למשהו שאנחנו חוגגים פעם בשנה עם פרוסת עוגת גבינה?! כמובן שלא! הרמב"ם מורה לנו שעלינו לגדל את היום הזה על כל גדולה, "כְּמוֹ שֶׁגִּדְלוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא". הקב"ה האדיר את היום הנשגב הזה בתורתו, וכתב עליו: "כִּי שְׁאַל נָא לְיָמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ... הֲנִהְיָה כַּדָּבָר הַגָּדוֹל הַזֶּה אוֹ הֲנִשְׁמַע כָּמֹהוּ? הֲשָׁמַע עָם קוֹל אֱלֹקים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ אַתָּה וַיָּחִי". הקב"ה מדגיש לנו את חשיבותו של אותו מעמד נורא הוד, כדי שאנחנו נלמד עד כמה הוא גדול ועצום!

הטיעון הטוב ביותר

הרמב"ם אינו עוצר שם. לא מספיק לספר ולתאר את המעמד הזה בפני בנינו ונכדינו, אלא "וְתִסַּפְּרוּ בְּתוֹךְ קָהָל וְעֵדָה". אתם שומעים? ספרו על כך לחברים ולבני דודים גם כן. בשמחה המשפחתית הבאה, כשכל המשפחה המורחבת נאספת יחד, נסו לדבר על מעמד הר סיני. ספרו על "גְּדֻלָּתוֹ וְהִדּוּרוֹ, שֶׁהוּא עַמּוּד שֶׁהָאֱמוּנָה סוֹבֶבֶת עָלָיו וְהַטַּעֲנָה הַמְּבִיאָה לִידֵי אֱמֶת".

יש טענות טובות, רבות ומגוונות להוכיח את אמיתתה של תורתנו הקדושה, אך הרמב"ם מציג בפנינו את הטיעון הטוב מכולם. התורה ניתנה לנו בהר סיני ואנחנו קיבלנו אותה. חווינו חוויה נוראה ונשגבה! עמדנו יחד, עם שלם, למרגלות הר סיני, ראינו את הקולות והברקים. בעינינו ראינו את ההר רועד ואת האש הגדולה הבוערת בראשו, ושמענו את קולו של השי"ת מדבר אלינו ממקום זה.

תפארת וגדולה, אימה ופחד

חשוב שנבין שכאשר נפתחו השמים ועם ישראל כולו שמע את קול ה', היה זה קול שונה מכפי שהם ציפו לשמוע. הם לבטח ציפו לשמוע מילים מתוקות ואציליות - והן אכן היו כאלה - אלא שהם בקעו מן השמים מלוות בפחד גדול! פחד ואימה מגדולתו הבלתי נתפסת של הבורא יתברך!

הגמרא (שבת פח, ב) דורשת את הפסוק במשלי (ח, ו), "שִׁמְעוּ כִּי נְגִידִים אֲדַבֵּר" כלפי מתן תורה. "נגיד" הוא אדם חשוב ונכבד, אדם שיש בו אצילות וגדולה, ואומרת הגמרא כי "כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה קושרים לו שני כתרים". לא רק שכל מילה היתה דבר ה' - שמצד עצמה היא נשגבה ובלתי ניתנת להשגה - אלא היא היתה מעוטרת בעיטור מיוחד!

משל למה הדבר דומה, לנערה צעירה שהשתדכה עם בחור טוב. היא לא ידעה הרבה על ייחוסו, אבל אמרו לה שמדובר בבחור ירא שמים ובעל מידות טובות שמגיע משפחה טובה, והיא הסכימה לשידוך. אך אז, כאשר הגיעה הכלה לחופה, היא נבהלה לראות את חתנה כשכתר מלכות מעטר את ראשו. רק אז הכתה בה ההכרה כי החתן אליה השתדכה הוא לא אחר מהמלך! "מלך?! לזה לא הסכמתי! זו גדולה שהיא מעבר למושגים ולכוחות שלי!" עם ישראל מוכן היה לקבל את התורה. רצינו לקבל הכל! רצינו לקבל "יהרג ואל יעבור". אנחנו מוכנים למסור נפש עבור הבורא יתברך, ולעשות כל מה שיבקש מאיתנו - "נעשה ונשמע". לעולם לא נעבוד אלהים אחרים! לא נשתחווה לפסל! נעשה כל מה שיאמר אלינו השי"ת!

אולם הם לא היו מוכנים לאשר אירע. הם לא העלו בדעתם את גודל הפחד והאימה שירגיש העולם בשמעו

את קולו של ה'. קשה לנו לתאר ברגע אחד כיצד הרגישו בני ישראל, וזהו דבר שעלינו לחשוב עליו רבות ולשחזר אותו שוב ושוב בשכלנו על מנת לקבל תמונה אמיתית יותר של מה שקרה שם, באותו מעמד אדיר ונורא. אך דבר אחד ברור: דברי אלקים חיים שהם שמעו, הכניסו פחד גדול בליבם, מעבר לכל מה שהם העלו על דעתם.

"יש כאן רופא?"

היתה זו הפעם הראשונה בתולדות ימי עולם שהאנושות חוותה חוויה מעין זו - שאלקים דיבר אל בני אדם, ואלו המשיכו להתקיים. "כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי" (שמות לג, כ). האדם מטבעו בנוי בצורה שהוא יכול להתמודד עם התרגשות עד גבול מסוים, אך לא מעבר לכך. תארו לעצמכם שאתם יושבים כאן בבית המדרש, כאשר לפתע נכנס אדם בלתי מוכר, ניגש אליכם ומציג את עצמו: "שלום. אני נציגו של משרד עו"ד פלוני, ונשלחתי כדי לבשר לך כי דודך הזקן [שאגב, מעולם לא ידעת על קיומו], שהלך לעולמו זה מכבר, השאיר לך בצוואתו סכום של חמישים מיליון דולר". אין ספק שהיו נשמעות כאן הרבה קריאות של "רופא רופא".

עד לאותו מעמד נורא, אף אחד לא העלה על דעתו שיתכן כדבר הזה, שהקב"ה, בכבודו ובעצמו, ידבר אל בשר ודם! מדובר במציאות הנוגדת את כל מציאות הגוף האנושי, את חושיו וכוחותיו, עד שפלא הדבר שהם הצליחו לשרוד את קול ה' המדבר איתם. ולמען האמת, הם לא שרדו!

אימת מוות

כך מלמדת אותנו הגמרא: אמר רבי יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה יצתה נשמתן של ישראל שנאמר (שיר השירים ה, ו) נַפְשִׁי יָצְאָה בְּדַבְּרוֹ. ומאחר שמדיבור ראשון יצתה נשמתן דיבור שני היאך קיבלו? הוריד טל שעתיד להחיות בו מתים והחיה אותם". קולו של ה' גרם לנשמתם לפרוח מרוב אימה, עד שהיה צורך להחיות אותם מחדש! גם המלאכים נטלו חלק בזה, וכפי שממשיכה שם הגמרא: "ואמר ר' יהושע בן לוי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה חזרו ישראל לאחוריהן י"ב מיל והיו מלאכי השרת מדדין אותן שנאמר (תהילים סח, יג) מַלְכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן, אל תיקרי יִדֹּדוּן אלא יְדַדוּן". היתה זו תופעה כמותה לא חווה אף אדם מימיו! והקב"ה עשה כך בכוונה תחילה, כדי שהפחד והאימה ייחרטו עמוק אל תוך נשמתם של ישראל, ולא יישכחו מהם לנצח.

לאחר שהקב"ה החיה את עם ישראל, היהודים דידו על רגליהם - הם עדיין לא היו מסוגלים ללכת ביציבות - והנה יצא הדיבור השני מפי הקב"ה, ונשמתם עמדה שוב לפרוח מהם. הם קראו בקול: "וְעַתָּה לָמָּה נָמוּת כִּי תֹאכְלֵנוּ הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת אִם יֹסְפִים אֲנַחְנוּ לִשְׁמֹעַ אֶת קוֹל ה' אֱלקינוּ עוֹד וָמָתְנוּ. כִּי מִי כָּל בָּשָׂר אֲשֶׁר שָׁמַע קוֹל אֱלקים חַיִּים מְדַבֵּר מִתּוֹךְ הָאֵשׁ כָּמֹנוּ וַיֶּחִי" (דברים ה, כב-כג). הם ידעו כי לא יוכלו לעמוד שוב בפני דבר כזה. הם לא ישרדו את העוצמה האדירה של קול ה' העולה מתוך האש הענן והערפל.

ב' - "דַּבֵּר אַתָּה עִמָּנוּ" - 'נעשה ונשמע' אל גדולי האומה

"נעשה ונשמע" - בפעם השניה

בני ישראל היו כל כך מלאים חרדה ממה שחוו זה עתה, עד שהם ביקשו ממשה רבינו בקשה מיוחדת: "קְרַב אַתָּה וּשְׁמָע אֵת כָּל אֲשֶׁר יֹאמַר ה' אֱלקינוּ וְאַתְּ תְּדַבֵּר אֵלֵינוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר יְדַבֵּר ה' אֱלקינוּ אֵלֶיךָ וְשָׁמַעְנוּ וְעָשִׂינוּ".

למעשה, היה כאן מעמד דומה מאוד ל"נעשה ונשמע" שאמרו ישראל לפני קבלת התורה, אלא שכאן הדברים נאמרו כלפי משה רבינו. עם ישראל קיבל על עצמו ב"נעשה ונשמע" את כל מה שיאמר להם משה רבינו, שכן הם כבר נוכחו לראות כיצד ה' מדבר עמם באמצעותו של משה, והפחד והאימה מפני דבר ה' היו כל כך גדולים אצלם, עד שהם היו מוכנים לקבל, מעתה ועד עולם, את סמכותו של משה רבינו, שיעביר אליהם את דבר ה'. זו למעשה היתה בקשתם של בני ישראל - שמעתה ואילך משה רבינו ישמש כאמצעי בינם לבין הקב"ה, ובאמצעותו הם ישמעו את דבר ה'. הם ביקשו כי מעתה, משה רבינו יהיה ה"הר סיני" של האומה היהודית.

הסכמה עליונה

וכעת נשאלת השאלה: האם בני ישראל פעלו כראוי? האם נכון היה לוותר על שמיעה ישירה מפיו של ה'? אולי היה עליהם להתעקש להמשיך ולשמוע את קול ה'? שמא היתה זו טעות מצידם לאפשר למשה רבינו להוות אמצעי בינם לבין קונם?

אך אם נביט בהמשך הפסוקים שם בפרשת ואתחנן, ניווכח כי בקשה זו קיבלה את ההסכמה האלוקית, והקב"ה הסכים על ידם: "וַיִּשְׁמַע ה' אֶת קוֹל דִּבְרֵיכֶם בְּדַבֶּרְכֶם אֵלָי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי שָׁמַעְתִּי אֶת קוֹל דִּבְרֵי הָעָם הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבְּרוּ אֵלֶיךָ הֵיטִיבוּ כָל אֲשֶׁר דִּבֵּרוּ". הקב"ה הסכים לכל מה שהם ביקשו. הכל.

הקב"ה הוסיף כי "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים לְמַעַן יִיטַב לָהֶם וְלִבְנֵיהֶם לְעֹלָם". הלוואי והיחס הזה ישאר בדעתם לעד, כך ייטב להם ולבניהם לנצח.

"וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו"

וכך אכן היה! גם לאחר שעם ישראל עזב את הר סיני ונדד במדבר, הר סיני מעולם לא סר מקרבם! משה רבינו המשיך ללמוד את תורת ה' כפי שעשה בהיותו על הר סיני. גם אותו קול גדול ונורא ששמע עם ישראל בהר סיני, המשיך לדבר אל משה רבינו מבין שני הכרובים. כך כותב הרמב"ן (שם): "והיה במשכן תמיד עם ישראל הכבוד שנראה להם בהר סיני. ובְּבֹא מֹשֶׁה [לִפְנֵי ה' לְדַבֵּר אִתּוֹ] היה אליו הדבור אשר נדבר לו בהר סיני. וכמו שאמר במתן תורה מִן הַשָּׁמַיִם הִשְׁמִיעֲךָ אֶת קֹלוֹ לְיַסְּרֶךָּ וְעַל הָאָרֶץ הֶרְאֲךָ אֶת אִשּׁוֹ הַגְּדוֹלָה, כך במשכן כתיב וַיִּשְׁמַע אֶת הַקּוֹל מְדַבֵּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל אֲרֹן הָעֵדֻת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִים וַיְדַבֵּר אֵלָיו".

משה רבינו זכה לשמוע את אותו קול ה' שנשמע בהר סיני! הרמב"ן אף ממשיך וכותב כי זוהי הסיבה שהכרובים היו עשויים זהב, שיש בו אדמומיות, כעין צבעה האדמדם של האש שבני ישראל ראו בהר סיני. בכך גילה ה' לבריאה כולה שמהותו של הר סיני, שהוא המקור של דבר ה' בעולם, עובר מעתה אל משה רבינו ואל המשכן.

קלא דלא פסיק

אל לנו לחשוב שעם פטירתו של משה רבינו, הר סיני הסתלק מאיתנו. השראת השכינה שהיתה במעמד הר סיני המשיכה אל לשכת הגזית, מקום מושבם של הסנהדרין, שעליהם נאמר: "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה" (ישעיה ב, ג). כך כותב הרמב"ם (פ"א מהלכות ממרים ה"א): "בֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם הֵם עִקַּר תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְהֵם עַמּוּדֵי הַהוֹרָאָה וּמֵהֶם חֹק וּמִשְׁפָּט יוֹצֵא לְכָל יִשְׂרָאֵל... וְכָל הַמַּאֲמִין בְּמֹשֶׁה רַבֵּנוּ וּבְתוֹרָתוֹ חַיָּב לִסְמֹךְ מַעֲשֵׂה הַדָּת עֲלֵיהֶן וְלִשְׁעַן עֲלֵיהֶן".

וגם זו לא היתה התחנה האחרונה של הר סיני. העובדה שהמעמד הנורא של מתן תורה בהר סיני עבר למשכן ולאחר מכן ללשכת הגזית קיבעה את היסוד שמעתה ואילך, תורתו של השי"ת נמסרת אלינו על ידי משה רבינו, תלמידיו ותלמידי תלמידיו במשך כל הדורות, עד לחכמי התורה של ימינו, בשרשרת ישירה ובל תינתק. גדולי ומאורי התורה הם הקשר הישיר שלנו להר סיני, ובהם אנחנו מוצאים את השכינה הקדושה. כך הוא רצון ה', שנקבל את דבר ה' כפי שהוא נמסר לנו מאת חכמי התורה, ועל פיהם צריכים אנו להנהיג כל חלק ובחינה של חיינו. זהו ה"הר סיני" שלנו.

התמהמהותו של עזרא הסופר

הגמרא במסכת מגילה (טז, ב) מסבירה עובדה מעניינת ביותר בדברי ימיו של עם ישראל. בימיו של עזרא הסופר, עם ישראל החל בבניית בית המקדש השני. בניין בית המקדש! האם יש דבר חשוב ויקר יותר מזה? לכאורה מדובר בעיסוק הרם והקדוש ביותר שניתן להעלות על הדעת, וכל אחד היה קופץ על ההזדמנות ליטול בו חלק. הלא בית המקדש הוא מקום השראת השכינה, ההמשך הישיר של הר סיני, ומי הוא זה אשר אינו חפץ לבוא וליטול חלק במתן תורה המתרחש בהר סיני?!

אך הנה, לא כל חכמי התורה עלו ובאו. להיפך, רובם של החכמים לא באו ליטול חלק בבניין בית המקדש אלא נשארו בבבל. לכאורה זהו דבר פלא! אלו שעסקו בבניין המקדש צריכים היו לשלוח שליחים לאחיהם שבגולה ולקרוא להם בקריאה של חיבה: "אחינו! בואו וטלו חלק בבניין בית המקדש! מדוע הינכם נשארים בבבל?! אנחנו בונים את בית ה' ואתם נשארים שם?!"

ומדוע באמת הם לא עלו לארץ ישראל? משום שעזרא הסופר טרם עלה. עזרא נשאר בבבל, וחכמי התורה, תלמידיו של עזרא, לא אבו לעלות עד שיעשה זאת רבם.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:
ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: **קולמוס 072-244-1670**
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: **אזל מן השוק**

היכן היא השכינה באמת?

ומדוע עזרא עצמו לא בא לארץ ישראל? הגמרא מסבירה זאת: "שכל זמן שברוך בן נריה קיים לא הניחו עזרא ועלה". ברוך בן נריה, שהיה רבו של עזרא, עדיין היה חי, ועזרא סירב לעזוב אותו.

לא יאומן! בית המקדש עם לשכת הגזית - הלא הם הר סיני - ממתינים לעזרא בארץ ישראל, אך הוא ממאן לעזוב את רבו הזקן שכבר היה על סף מוות. אלא שעזרא ידע שבמקום שרבו נמצא - שם היא השראת השכינה הגדולה ביותר!

לאחר פטירת רבו, עזרא אכן עלה לארץ ישראל, ועמו עלו מאה ועשרים אנשי כנסת הגדולה, אך כל זמן שברוך בן נריה היה חי, עזרא דבק בו, שכן הוא ידע שרב"ה שחי עם הר סיני, הוא הוא ההר סיני הגדול ביותר!

ביעתא בכותחא

יסוד גדול בענין זה למדנו מדברי הגמרא בכתובות (ס, ב). הגמרא מלמדת אותנו כי "אֲפִלּוּ בֵּיעֲתָא בְּכֻתָּחָא לָא לִשְׁרֵי אִינִישׁ בְּמִקּוֹם רַבֵּה" - אם מתעוררת שאלה הלכתית בדבר ביצה שנפלה לתוך כותח - שהוא מאכל העשוי מחלב - אסור לו לאדם להורות הלכה בענין זה במקום מגוריו של רבו. במה מדובר כאן? באיזה סוג של שאלה? שיטת רש"י (עירובין סב, ב) היא שמדובר בסתם ביצה שנפלה לתוך מאכל חלבי. שימו לב - השאלה אינה האם מותר לאכול את הביצה עם בשר, וגם לא מדובר כאן בביצה שהתבשלה בקדירה בשרית, אלא בסתם ביצה שנפלה לכותח חלבי, ונשאלת לאדם שאלה, האם הכותח מותר באכילה.

והנה, לכאורה התשובה לשאלה זו פשוטה בתכלית הפשיטות: כמובן שמותר לאכול את הכותח. וכי מדוע שיהיה אסור? ואף על פי כן, אומרת הגמרא, אם נשאלת שאלה זו במקום הסמוך לרבך, אסור לך לענות עליה, אלא עליך לומר לו: "אני מצטער. איני עונה על שאלות במקום רבי".

כפי שנראה לקמן, ישנן שתי סיבות לדין זה. הסיבה הראשונה והפשוטה לכך היא שאסור להורות כן מתוך כבוד לרבו, וכפי שאומרת הגמרא, "מִשּׁוּם דְּמַחְזֵי כְּאַפְקִירוּתָא" - הדבר נראה כחוצפה. ועל אף שמדובר בשאלה שכל בן דעת יכול לענות עליה, מחויב האדם לכבד את רבו ולהפנות אותה אליו. כך הוא הטעם הפשוט והקל.

שרשרת התורה

יש כאן יסוד גדול בענין מהותה של התורה הקדושה וכיצד היא משפיעה על חיינו. כל קבלת החלטה חייבת להתקבל מתוך הכנעה לסמכות הגבוהה יותר. גם תלמיד חכם שיודע את הדין צריך לכופף את עצמו לרבו שגדול יותר ממנו.

הסיבה לכך היא שכל הוראה של תורה אינה יכולה להינתן כלאחר יד. כל שאלה, כל התלבטות, כל החלטה שצריכה להתקבל, היא חלק משרשרת ארוכה של קבלת התורה, ואותו פחד ואימה שחוו עם ישראל בהר סיני ולאחר מכן במשכן, המשיכה ללשכת הגזית, וצריכה להמשיך וללוות אותנו גם כיום, בגשתנו אל התורה הקדושה.

חכמים בעיני עצמם

למרבה הצער, בימינו מצוי הדבר שכל מיני כותבים ומחברים רואים בעצמם כתובת לגיטימית לקבוע דעות ושיטות. הם עוסקים בכל מיני שאלות, חלקם שאלות מסוכנות, כאלו שהעיסוק הפומבי בהם יכול לגרום רק נזק, ושזקוקים להרבה שיקול הדעת ומחשבה של גדולי תורה. אך כל מי שברשותו מכונת כתיבה ממהר להיכנס למקומות שאליהם גדולי עולם מפחדים להיכנס, ולהביע את דעתם בחופשיות. לא זו בלבד שלבלרים אלו מביעים עמדה, אלא שהם דואגים לפרסם אותה בקול רעש גדול, ומעיזים לשוות לה הופעה של דעה תורנית לגיטימית.

כמעט בכל עיתון ישנו עמוד - לפעמים מספר עמודים - שבהם כל פלוני אלמוני מקבל במה להביע את עמדותיו. ונשאלת השאלה: למי אכפת בכלל מדעותיך?! האם למדת מסילת ישרים פעמים רבות?! האם סיימת אי פעם את ספר חובות הלבבות? ומה עם שערי תשובה או הלכות תשובה להרמב"ם? מי אתה בכלל שאתה מביע את דעתך ברבים? לנו אכפת מדעה אחת: דעת התורה הקדושה. אנחנו מקשיבים רק לקול אותו שמענו בהר סיני, הקול אותו שמע משה רבינו מבין שני הכרובים, ושאותו אנו ממשיכים לשמוע מפי גדולי התורה, ממשיכי המסורה, אלו שמוסרים לנו את דעת התורה האמיתית והצרופה. זהו הקול האחד והיחיד שמבקשים אנו לשמוע.

יתירה מזאת, גם אם מאן דהו מצטט מאחד הקדמונים שיטה או דרך מסוימת, אין לו רשות לנקוט בדעה זו, שיתכן והיא דעת יחיד, ורוב רבותינו אינם סבורים כך.

אילו היינו הולכים בכל דבר אחר דעת יחיד, מצבנו היה בכי רע. רק גדולי ישראל מוסמכים לשקול ולהכריע איזו דעה היא המקובלת והמסורה לנו.

כמו כן ישנם מקרים שבהם יש דעה שמצד עצמה היא נכונה ומוצדקת, אלא שיש צורך לשקול אותה במאזניים עדינות. מי ראוי לעשות זאת? רק מי שחי את הר סיני, רק מי שיש בו את המורא הגדול מפני התורה הקדושה, רק הוא מוסמך לקבל החלטות מעין אלו עבור עם ישראל, גם החלטות הנראות לכאורה כבלתי חשובות.

סייעתא דשמיא של גדולי התורה

אולם הגמרא ממשיכה, ובדבריה היא שופכת אור חדש לגמרי על הנושא. הגמרא מסבירה את טעמו של האיסור להורות הלכה במקום רבו. "לָא מִשּׁום דְּמִחֲזֵי כְּאַפְקִירוּתָא" - כלומר, לא רק משום שזה נראה כחוצפה, "אֶלָּא מִשּׁום דְּלָא מִסְתַּיְּעָא מִלְּתָא לְמֵימְרָא" - לתלמיד זה לא תהיה סייעתא דשמיא. זהו חלק חשוב מכל הענין שעליו נסובים דברינו כאן.

התורה היא לא רק מידע. לא מדובר רק בסעיפים בשולחן ערוך. התורה הקדושה היא מעמד הר סיני! אותה שכינה ששרתה במעמד הר סיני, ושלאחר מכן שרתה במשכן ובלשכת הגזית, שורה כעת על תלמידי החכמים גדולי התורה, וכל מי שפוצה פיו ומדבר שלא במקומו, מי שמורה הלכה במקום רבו, דומה הוא למי שמחליט לעזוב את הר סיני ולחפש את הקב"ה במקום אחר, ואין ספק שלא תהיה לו סייעתא דשמיא כלל וכלל. רצונו של הקב"ה הוא שעם ישראל ישאר נאמן לחכמי התורה ויכניע עצמו אליהם, בדיוק כפי שעמדו בהכנעה וביראה למרגלות הר סיני.

ג' - "עֵינֵי הָעֵדָה" - גדולי התורה מאירים את דרכנו

הטעות הגדולה ביותר

בכדי להבין אל נכון את משמעותה של אמירה זו, שלמעשה מתן תורה מתרחש אף בימינו אנו, ועל מנת שנוכל לאמץ אותה אל חיינו אנו, עלינו להקדים ולומר משפט שלא לכולם נח לשמוע אותו, אך אומר אותו אף על פי כן: אחת הטעויות הגדולות ביותר שטועים בני אדם היא לסמוך על שיקול דעתם בנוגע להחלטות חשובות.

כדי להגיע לידי הכרעה בכל ענין משמעותי, ולא רק בפסיקת הלכה, אלא בכל ענין של דעת התורה, או כל החלטה בנושא ציבורי, מוטל על האדם לנקוט בכל האמצעים העומדים בפניו כדי להגיע אל האמת, ואין לך אמצעי גדול וחשוב יותר מאשר קשר ישיר אל הר סיני.

משל למה הדבר דומה, לאדם שאיבד את דרכו באחד מכבישי המדינה, וכעת הוא יושב ברכבו, בשוליו של כביש מהיר, מבלי שיש לו שמץ של מושג היכן הוא נמצא. מה עליו לעשות במצב כזה? השכל הישר אומר שעליו לנסוע אל תחנת הדלק הקרובה ולבקש הכוונה. אמנם הוא יכול לעיין במפה שיש לו בתא הכפפות, ויתכן שהוא יצליח להבין אותה קצת, אך אם הוא אינו יודע באיזה כביש מהיר הוא נמצא ולהיכן הוא מנסה להגיע - המפה לא בדיוק תעזור לו. אין לו ברירה אלא לקבל הכוונה ועצה. אם הוא יבחר להתעלם מעצה פשוטה כל כך, אין ספק שהאיש הזה הוא פזיז - והוא ימשיך לשוטט בכבישים כל היום כולו מתוך מחשבה שהוא יודע מה שהוא עושה, בעוד שלמעשה הוא אינו מתקרב כלל ליעדו, ויתכן והוא אף מתרחק ממנו!

הר סיני בניו יורק

זהו דבר פשוט, שבענייני אידישקייט השכל הישר מחייב שתלמידי החכמים הגדולים ביותר, להם יש את היכולת הטובה ביותר להעניק עצה והכוונה למי שזקוק לכך. אך חשוב להבהיר שהדבר נוגע לא רק לענייני הלכה ועבודת ה', אלא כל נושא ציבורי צריך להיות מוכרע על ידי גדולי ישראל. יש הטועים לחשוב שתלמידי החכמים גדולי התורה נועדו רק כדי לשאול שאלות באיסור והיתר וכדו', בוודאי כאשר יש צורך להכריע בשאלה חמורה כלשהי, אך מדוע צריך להיוועץ בהם בענייני דעלמא?

אנשים חושבים שהגאון ר' יעקב קמנצקי והגאון ר' משה פיינשטיין - נועדו רק עבור שאלות הלכתיות, אך להיוועץ בהם בענייני הכלל? "בנושא הזה והזה, אני חכם ובעל דעה לא פחות מהם, אז מדוע שאשאל אותם?" אומר האדם לעצמו. גם אם הוא לא יאמר זאת בפה, אך כך הוא חושב בליבו.

למעשה, אני עוד ממעט בתיאור הזה, שכן רבים הם הסבורים שהם חכמים אף יותר מגדולי ישראל. אולם זו טעות מרה! גאוני עולם אלו, שישבו ועמלו בתורה

במשך שנים רבות, ראויים עשרת מונים מכל אדם אחר להכריע בעניינים אלו. התורה, שבכתב ושבעל פה, מלאה בחכמה עמוקה ונפלאה, וניתן למצוא בה התייחסות לכל נושא וענין. שכלם של גדולי ישראל מלא וגדוש בעשרות אלפי "תקדימים" - הלא הם הכרעותיה ועצותיה של התורה הקדושה בכל ענין שהוא, ולכן בידם נמצא הכח להכריע ולייעץ בכל שאלה חשובה שעולה, ולהורות לנו מהי דעתה של התורה הקדושה בזה.

יתירה מזו, גם אם ישנן שאלות שאין לגביהן מקור מפורש בתורה, אף על פי כן, גדולי ישראל יודעים להכריע ולכוון בזה על פי התורה הקדושה, שכן עשרות שנות עמל התורה עיצבו את שכלם והפכו אותו לשכל התורה, ודפוס החשיבה שלהם משתנה והופך לדעת התורה. נמצא שכאשר הם מביעים עמדה לגבי הנושא הזה והזה, למרות שאין מקור מפורש לדבריהם, דעת התורה שלהם, הוי אומר דרך חשיבתם שהיא דרך חשיבת התורה, היא זו שקובעת ומכריעה לנהוג כך. זוהי מחשבה של "הר סיני", ואין לנו לזוז ממנה כמלא הנימה.

אכן, כאשר אנו הולכים לר' משה, ר' יעקב או שאר גדולי ישראל על מנת לקבל מהם עצה ותושיה, איננו שומעים קולות וברקים. מדובר באנשים מבוגרים המדברים בשקט, בלי "קול רעש גדול", אך מי שישכיל להבין את מהותו של מעמד הר סיני ומתן תורה, יעמוד בפניהם באימה וביראה, בדיוק כפי שעם ישראל עמד למרגלות הר סיני ושמע את קולו של השי"ת, שכן קולם הוא אותו קול. הם הם ההר סיני שלנו.

ביקורו של הרב מסיגעט בהר סיני

רק מי שקנה בנפשו את היראה והאימה מפני המעמד הגדול של מתן תורה, רק הוא ידע כיצד לעמוד כראוי בפני תלמידי חכמים. זכיתי לראות דוגמא חיה של הנהגה זו. היה זה פעם בתקופת הקיץ כאשר שהיתי בהרים, והרב מסיגעט [א.ה. האדמו"ר ר' משה טייטלבוים זצ"ל מסאטמר, כפי שכונה באותה תקופה], שהיה אז אברך תלמיד חכם, היה עומד כפוף בפני הגר"מ פיינשטיין, בהכנעה גמורה, ושותה בצמא כל מילה שיצאה מפיו.

כמובן שמי שמנסה לברר כיצד לתקן נזילה בצנרת, לזה אין צורך לגשת לגדולי ישראל, אך כל שאלה בענייני הכלל, שאלות בהנהגת הקהילות, ביחסים בין אנשים, לאיזו שכונה לעבור, האם ומתי לצאת לעבוד ובאיזה סוג עבודה לעסוק, לאיזה מוסדות לשלוח את הילדים, שידוכים - יש כל כך הרבה נושאים שבהם אנו זקוקים לעצה ותושיה - וגדולי ישראל הם הכתובת שלנו לזה.

גדולי ישראל אינם "חותמת גומי"!

אך ישנה נקודה נוספת וחשובה, הנוגעת גם למי שהשכיל להבין שעליו לגשת לגדולי ישראל ולשאול לעצתם. כאשר אנו באים לפני אדם גדול כדי לשאול שאלה, עלינו להגיע ללא הנחות קדומות וללא תוכניות והצעות. עלינו לשאול אותו כיצד יש לפעול ובאיזה אופן, ולא להציע לו את הצעותינו. עלינו לבוא בפניו ולומר: "כבוד הרב, איני יודע כלום, אני מבקש את הדרכתו של הרב כיצד לפעול בנושא הזה והזה". ובאמת איננו יודעים כלום, כי העצות הטובות ביותר, התוכניות המוצלחות ביותר, הגישות והשיטות הנכונות ביותר, כולם נמצאים בתורתנו הקדושה, וגדולי ישראל המחוברים ישירות להר סיני, הם אלו שמדריכים אותנו בדעת תורתם כיצד הדרך הראויה לפעול.

למרבה הצער אנחנו מוצאים יהודים שנוהגים להפך. הם מגיעים להר סיני עם תוכניות מוכנות. הכל כבר מתוכנן אצלם לפרטי פרטים - כיצד לפעול ובאיזו צורה וכו' וכו', וכל מה שנשאר זה רק להחתים את התלמיד חכם ולקבל את הסכמתו לתוכנית. ובכן, למה אתה מצפה ממנו? הלא הוא מבין עם מי יש לו עסק, והוא אינו מתכוון לריב אתך. הוא יודע שאם יעשה כן אתה עלול להתרחק ולהידרדר, ולכן הוא נותן את אישורו. אך זה לא נקרא לשאול את גדולי ישראל.

גם אם אותם אנשים ניגשים בכבוד ובהכנעה לגדולי ישראל, הרי שבליבם פנימה הם החליטו שאם הם לא יקבלו את ההסכמה לה הם זקוקים, הם יעשו זאת לבד, ללא הסכמה. נמצא אפוא שתשובתו החיובית של התלמיד חכם במקרה כזה אינה מהווה ראיה כלל וכלל להסכמתו.

הפגנות באישור הגדולים?

כאשר שואלים את גדולי התורה, יש לשאול אותם בצורה מפורשת: "מה דעת הרב בנושא? כיצד הרב חושב שצריך לפעול?" ולא לשאול: "האם הרב מסכים לזה?" גדולי ישראל צריכים להתוות את הדרך וליצור את התוכניות, ואם הם אינם מעוניינים להדריך כיצד

לפעול בענין הזה, פירושו של דבר שיש למשוך את ידינו מהענין ולא לפעול כלל.

היתה קבוצה של יהודים שביקשו לארגן הפגנה כנגד ענין מסוים. את מי הם לא החתימו על ההצהרה? את הפוליטיקאים, את התובע הכללי, את מחלק העיתונים, ועוד רב אחד שאף אחד לא שמע עליו. רבים מבין שומרי התורה התלהבו. הנה, יוצאים להפגין! ואז, לאחר שכבר הודפסו המודעות עם החתימות, חלק מהמארגנים החליטו לקפוץ לאחד מראשי הישיבות, מגדולי הדור, ולשאול אותו לדעתו, והלה הגיב: "למה לא?"

אך נשאל נא: האם אותו ראש ישיבה הורה לתלמידיו להשתתף בהפגנה? לא ולא! כולם הלא יודעים שהוא לא הורה להם כן. האם יש ראיה גדולה מזו לגבי יחסו האמיתי להפגנה? הוא ידע שהשואלים אינם באמת מעוניינים באמת לדעת מהי עמדתו, אלא רק מבקשים לקבל את הסכמתו למה שממילא החליטו לעשות, ולכן בחמלתו הוא נתן להם מה שהם רוצים. אך אנשים אלו לא ניגשו להר סיני כדי לברר מהו רצון ה'. לא לזה תיקרא קבלת התורה.

טיולים ונסיעות "באישור" גדולי ישראל

נקודה זו נוגעת לא רק לנושאים ציבוריים אלא גם לשאלות פרטיות. מגיע יהודי אל הרב ושאלתו בפיו: "כבוד הרב, אני יוצא כעת למסע ציד בהרי ה'רוקי' הקנדיים. האם אוכל לקבל את ברכת הרב?" הרב יודע עם מי יש לו עסק, ומבין היטב שאם ייעץ ליהודי הזה לוותר על הטיול, אין סיכוי שהלה ישמע בקולו. הוא הגיע לכאן עם כל הציוד, שמונח אחר כבוד ברכב השטח החונה מחוץ לביתן של הרב. הוא הגיע כדי לקבל אישור רשמי לתוכניות שלו. ככה אנשים עושים, הם מגיעים להר סיני עם תוכניות מוכנות מראש. אז הרב אומר לו "תיסע לטיול", אך כוונתו האמיתית היא, "תיסע לטיול, בתקווה שתחזור משם בחיים". זהו הפירוש של ברכת הדרך שהוא העניק: "אני נותן לך רשות לסכן את חייך, מפני שבין כה וכה אינך מעוניין לדעת מהי דעת התורה בזה".

נקטתי בדוגמא קיצונית של מסע ציד בהרים רק כדי שאולי יבינו על מה אני מדבר, אך הדברים נכונים גם לתוכניות מתונות יותר שאין בהם סכנה. האם אי פעם עלה בדעתכם לשאול את הרב: "כבוד הרב, האם כדאי לי לטוס לארץ ישראל לחתונה של אחיין שלי?" "האם כדאי לי לנסוע עם בני לארץ ישראל לכבוד בר המצוה שלו?" מעולם לא שאלתם את השאלות הללו. אתם עושים הכל על דעת עצמכם, והופכים את עצמכם למוסרי התורה מהר סיני. אדם חושב שהוא מספיק גדול כדי להחליט על דברים כגון אלו, ואין לו צורך להיוועץ בדעת תורה הנשמעת מהר סיני. יתכן והוא אף סבור שלתורה הקדושה אין כלל מה לומר בענין טיולים להרי הרוקי.

"בעלי שיטה" שכאלה...

מי שבוחר לצאת בדרך עצמאית בחייו מבלי להיוועץ בדעתם של חכמי התורה, עתיד להתרחק ח"ו יותר ויותר מהקב"ה. גם אם הוא סבור שדרכו היא הדרך שנסללה לנו בהר סיני, אם הוא אינו מכניע את דעתו לגדולי ישראל, ממשיכי דרכו של משה רבינו, אם הוא אינו הולך בדרך שחכמי הדור התוו עבורנו, הוא ילך לאיבוד.

אין מושג של יהודי או מספר יהודים היוצרים לעצמם "שיטה" המנוגדת לדעתם של גדולי ישראל. לדוגמא, יהודי מחליט לאמץ לעצמו דרך עבודה שאף אחד מגדולי התורה - לא ראשי הישיבות ולא האדמורי"ם, דרכו בה. הוא מחליט לקבוע את לימודו בתורת הקבלה ואינו טורח אפילו לפתוח גמרא, בניגוד לדעתם של חכמי התורה, הסבורים שעיקר לימודו של האדם צריך להיות בש"ס ובפוסקים. אבל הוא, יש לו "שיטה" אחרת. לשיטתו, כך היא הדרך הנכונה.

עליו לדעת שכל שיטה המנוגדת לדעתם של גדולי התורה אינה אלא פיתוי היצר. מי שמשקיע את זמנו בלימוד קבלה מבלי שאפילו ניסה ללמוד בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, גיטין, קידושין - לפחות את המסכתות הישיבתיות, אדם כזה הוא כישלון מוחלט! "כל גדולי ישראל טועים, ורק אני וחבר מרעי יודעים מה הדרך הראויה". אדם כזה פורש את עצמו מהענין הגדול של "נעשה ונשמע". מי שאינו מקבל את דעת גדולי התורה, ממאן בזה ברצון השי"ת, ומרחיק את עצמו יותר ויותר מהר סיני.

עיני העדה

התורה הקדושה מכנה את הסנהדרין "עיני העדה" כי הם אלו שרואים את האמת כפי שהיא. ישנם כל מיני "רבנים" מודרניים שמתקוממים למשמע הדברים: "מה? האם עלי ללכת ככבשה עיוורת אחרי הרבנים? הלא יש לי זוג עיניים, ואני יכול לראות טוב מאוד בכוחות עצמי". אך זו טעות! הדרך היחידה לראות את

האמת בעולמנו היא דרך עיני התורה, ועיניהם של חכמי הדור הן הן עיניה של התורה.

כאמור, "דעת תורה" אינה מתייחסת רק לדברים שכתובים בפירוש בגמרא או בשולחן ערוך. תלמיד חכם היגע בתורה זוכה לכך ששכלו מתעצב על פי התורה, ודעותיו בכל ענין הם דעותיה של התורה הקדושה.

עלינו לדעת שהביטוי "עיני העדה" אינו משל בעלמא, אלא הוראה למעשה! עלינו להתייחס לחכמי התורה כאל העיניים שלנו, ולהביט על העולם רק דרך עיניהם. אם הם אומרים לנו שהם רואים כאן משהו מסוים, ואנחנו מסתכלים בעינינו ולא רואים דבר, או שאנו רואים את ההפך, עלינו לדעת שאנחנו עיוורים, ואילו גדולי הדור הם בעלי הראיה החדה.

דעת תורה מול דעת ילדים

כמובן שכדי לקנות את המבט הזה נדרשת התמסרות והכנעה, ונדרשת גם אמונת חכמים. אך מעל לכל נדרש לזה חכמה. רק חכם מסוגל להבין שהוא אינו רואה כלום. מי שאין בו דעת, חושב שהוא יודע ורואה הכל. אנחנו רואים זאת בחוש אצל ילדים - כל ילד קטן חושב שהוא יודע הכל, לפחות כמו הוריו, אף שלמעשה ברור שהוא לא יודע ולא רואה כלום. הוא עיוור לחלוטין! גם כשהוא מביט על משהו, הוא לא באמת מבין מה הוא רואה.

עלינו להבין שיש הרבה מאוד דברים שהמון העם, כלומר אנחנו, לא רואים, ולפעמים אנחנו רואים, אבל לא את המציאות אלא את ההפך מהמציאות, ולכן כאשר עיני העדה אומרים לנו שאסור לנו ללכת בדרך זו אלא דוקא בדרך זו, עלינו לשמוע בקולם גם אם איננו מבינים את דבריהם. חובתנו להביט על המציאות דרך עיניהם - עיני התורה, ורק כך נזכה למבט אמיתי על העולם.

עלינו ללמוד לשאול בעצתם של הגדולים בכל שלב ושלב בחיינו, ובכל תחום וענין - עסקים, בריאות, ענייני משפחה - הכל. לא רק משום שזוהי הערובה הטובה ביותר להצלחה עבורנו - למרות שזה נכון, אולם יתירה מזו, בזה אנו מקיימים את רצון השי"ת שאמר "מִי יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת כָּל מִצְוֹתַי כָּל הַיָּמִים" - "הלוואי שיעמדו כך בפני גדולי ישראל, באימה, ביראה ובהכנעה, כפי שהם עומדים כעת בפני הר סיני".

בדיוק כפי שבמעמד הר סיני, שקולו של ה' בקע מן השמים ואמר "אנכי ה' אלקיך", לא עלה על דעתו של אף אדם לצייץ ולומר, "אולי כדאי לעשות כך וכך?", או "נראה לי שככה עדיף", כך עלינו לגשת אל התורה הקדושה הנמסרת לנו על ידי חכמיה.

הר סיני ממשיך הלאה

וכאן אנו שבים לאזהרות החמורות שהזהירה התורה בפרשת במדבר בענין המשכן - כיצד לגשת אליו וכיצד לנהוג בו כבוד. בין היתר, הסיבה לאזהרות אלו היא כדי ליצור אצל עם ישראל הרגשה של הר סיני. רצונו של הקב"ה הוא שהפחד והאימה שהרגשנו במעמד הר סיני יישארו עמנו לעד. ומכיון שהזמן עושה את שלו והתחושות מתעמעמות, נתן לנו ה' יתברך במתנה מעמד הר סיני שהולך עמנו כל הזמן - מתחילה במשכן, לאחר מכן בלשכת הגזית, ולאחריהם אצל חכמי ישראל הממשיכים להוות את המקור לתורה הקדושה עד היום הזה.

עלינו לעמוד בפני גדולי ישראל באימה ובהכנעה, כפי שעם ישראל עמד בפני הר סיני. אנחנו נוטים לחשוב שהמטרה של הר סיני היתה רק כדי שנקבל שם את התורה, אך עלינו לדעת כי היתה תכלית נוספת - כדי שנקנה אימה ופחד מפני מתן תורה, שיכנסו אל תוך ליבו של כל יהודי לעד.

בחג השבועות אנו חווים מחדש את ה"נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ", וחורטים בנשמותינו את זכרון המעמד הגדול של מתן תורה, הקולות והברקים, האש והעשן, הפחד והאימה שחווה עם ישראל באותו מעמד. בכך אנחנו מכינים את עצמנו ואת בני משפחתנו לקבלת התורה שנמשכת כל השנה כולה, באמצעותם של גדולי ישראל. בקולם נשמע וכדבריהם נעשה, ובכך נזכה לחיות את חיינו כפי רצונו של השי"ת, בדרך שהתווה לנו בהר סיני.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

ניגשים אל "הר סיני" שבימינו

תלמידי החכמים, גדולי התורה, עליהם שורה שכינתו של ה', והם ה"הר סיני" בימינו. עלינו לזכור להיוועץ בהם בכל נושא בעל חשיבות, ולעשות זאת בהכנעה ובלי דעות מוקדמות.

השבוע נשתדל להיוועץ פעם אחת עם תלמיד חכם בנושא הנוגע לנו. ניזהר לשאול אותו באופן הנכון - לשמוע את דעתו ולא לנסות לקבל אישור על דעתנו, וכן נאזין היטב לכל מילה שהוא אומר.

גליון מס' 140 שבועות - נשא תשפ"ג
נא לא לעיין בשעת התפילה

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

דבר המערכת

לפני שלושה שבועות הבאנו את החלק הראשון של ההקדמה להלכות קדושת בית הכנסת ובית המדרש שנאמרו בישיבת 'דרכי-משה' בבני ברק, במסגרת שיעור במשנה ברורה.

ברצוננו השבוע להביא את החלק השני של ההקדמה וז"ל: נתבאר בס"ד הכללים והיסודות העיקריים של שמירת קדושת ביהכ"נ וביהמ"ד, ויש בזה תועלת גדולה לכל מי שרוצה להתחזק בזה ולהקפיד יותר על הזהירות, שיידע מה הם הדברים שצריך להזהר בהם, מה הם אופני ההיתר ומה עליו לברר טרם יעשה איזה פעולה שאינה מהפעולות שלשמן נועדו בתי הכנסת ובתי המדרש.

א] חז"ל דרשו מהפסוקים שיש דין מורא מקדש בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, ונחלקו הראשונים אם זה דין דאורייתא, או שהדרשות הם רק אסמכתא.

ב] בתי הכנסת ובתי המדרשות שבזמן חז"ל היו מחולקים בד"כ בשימושים שלהם, שבתי הכנסיות היו מיועדים רק לתפילות ובתי המדרשות היו מיועדים רק ללימוד, חלוקה זו משפיעה גם על קדושת המקום, ולכך נחלקו במגילה כו: איזה מהם עדיף, וקימ"ל שבית המדרש עדיף כמבואר בטוש"ע ריש סי' קנ"ג.
והנה במציאות המצויה בינינו רוב בתי הכנסת מיועדים גם ללימוד ורוב בתי המדרשות מיועדים גם לתפילה, כך שלכל המקומות יש גם את הקדושה של בית כנסת וגם את הקדושה של בית מדרש [וכמבואר ברשב"א מגילה כט. ד"ה כיון]. אלא שעדיין ישנם מקומות שמיועדים רק ללימוד כמו חדרי שיעורים וכדו', וכן ישנם מקומות שמיועדים רק לתפילה כמו 'שטיבלך' וכדו', או בתי הכנסת במושבים ושאר מקומות כיו"ב, וצריך לשים לב לחלוקה ביניהם.
והנה נידון זה נפק"מ רק לגבי דרגת הקדושה שבהם והדינים הנובעים מזה, וכגון לשנות מבית הכנסת לבית המדרש או להיפך שאסור להוריד מקדושת המקום וכן שאר דינים כיו"ב, אבל לגבי עיקר דיני מורא המקום אין בזה חילוק מפני ששניהם נחשבים מקום של השראת השכינה מעין בית המקדש וחייבים אנו להתנהג שם במורא ממי שמשכן שמו בבית הזה.

נמצא שכל בית שנבנה ומשמש לתורה או לתפילה יש בו את הדינים של מורא מקדש, בין אם זה בית כנסת או בית מדרש, שטיבלאך או חדרי שיעורים, עזרת נשים ואולי אפי' פרוזדורים שעושים שם מנינים בשעת הצורך, אף שיש חילוקי דרגות בין כל אלו המקומות כמבואר בפוסקים, מ"מ לכולם יש קדושה וצריך להיזהר שם מאוד מכל מה שיש בו ביזוי המקום חלילה.

ג] הדברים האסורים משום ביזוי נחלקים לכמה סוגים, ויש ביניהם חילוקים באופני האיסור וההיתר שבהם וכמו שיבואר.
הסוג החמור ביותר הוא עשיית דברים שהם מבוזים במהותם, כמו שחוק והיתול וכיו"ב שהם דברים שאין דרך בני אדם לעשות אותם במקומות או בזמנים מכובדים, ועשייתם נחשבת לקלות ראש גמורה היפך מההנהגה של כובד ראש.
סוג פחות חמור הוא עשיית דברים שאמנם אינם מבוזים מצד עצמם אך עשייתם בבית הכנסת ובביהמ"ד נחשב כביזוי למקום, כמו אכילה ושתיה, שינה, קישוט, טיול וכו' שהם דברים שנעשים לצרכי האדם ועשיית דברים אלו במקומות קדושים נחשב לבחינה מסוימת של קלות ראש וביזוי לקדושת המקום.
סוג נוסף של ביזוי הוא הכניסה לבית הכנסת ובית המדרש בכדי להינצל מהחמה או מהגשמים וכיו"ב, שבזה אמנם לא נעשה שימוש חיובי בבית הכנסת ובבית המדרש אך נעשה בהם שימוש במניעה מהנזק שיש בחוץ, וגם זה נחשב כביזוי של שימוש בבית הכנסת ובבית המדרש לצרכים אישיים.
עוד סוג של ביזוי יש שהוא פחות חמור מהנזכר לעיל והוא כאשר נכנסים לבית הכנסת ולבית המדרש לקרוא למישהו או לקחת משהו וכל כיו"ב, שאף שאין בזה שימוש בבית הכנסת או בבית המדרש והכניסה היא רק מפני שאותו אדם או אותו החפץ נמצאים שם, עכ"ז זה נראה כביזוי של כניסה לצרכים אישיים [אלא א"כ זה נעשה באופנים המותרים וכמו שיבואר בפרטי ההלכות].

ד] יחד עם ידיעת הדברים האסורים והחלוקה בהם לסוגים, יש לדעת גם את האופנים בהם לא שייך איסור זה או פרטים ממנו, ואף שלכל אחד מאלו האופנים יש גדרים שונים ופרטים רבים מתי ואיך לסמוך על היתר זה, עכ"ז נכון לדעת את עיקרי הדברים לפני לימוד ההלכות.
ההיתר הראשון הוא צרכי בית הכנסת ובית המדרש או דבר מצוה כדוגמת שינה לצורך שמירת המקום או סעודת עיבור השנה וכל כיו"ב, שעשיית דברים אלו לא פוגם בקדושת המקום ועל כן אי"ז נחשב לביזוי.

ההיתר השני הוא ההיתר של 'תלמיד חכם', ומקור היתר זה ממה שאמרו במגילה כח: 'אמר רבא חכמים ותלמידיהם מותרין בהן דאמר רבי יהושע בן לוי מאי בי רבנן ביתא דרבנן', היינו שבית הכנסת ובית המדרש מיועד גם לשמש כביתם של החכמים ותלמידיהם עד שאין בשימושים שלהם ביזוי לקדושת המקום. ואמנם לא כל השימושים של החכמים הותרו ולא בכל האופנים, ויש בזה שיטות ונידונים, אך עכ"פ באופנים המותרים נחשב הדבר כשימוש ראוי שאינו פוגם בקדושת המקום.

היתר נוסף הוא ההיתר של 'תנאי', ומקור היתר זה הוא ממה שאמרו במגילה כח: 'אמר רבי אסי בתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויין ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש ומאי ניהו חשבונות', היינו ששאר תשמישים שאין בהם קלות ראש מותרים בבתי כנסיות שעשויין על תנאי. אלא שנחלקו הראשונים בגדרי היתר זה, יש שנקטו שזה מועיל רק על לאחר שנחרב בית הכנסת, יש שפירשו שזה מועיל גם על הזמן שבית הכנסת בישובו כל שיש שעת הדחק, ויש שהקילו יותר להתיר גם בזמן שבית הכנסת בישובו ואף שלא בשעת הדחק. עוד כתבו שהיתר זה שייך רק בבתי כנסיות שבבבל ובשאר מקומות שבחו"ל ולא בבתי כנסיות שבא"י. גם יש נידון לאיזה תשמישים מועיל היתר זה. ועכ"פ באותם האופנים שמועיל התנאי הרי"ז נחשב שבטלה הקדושה וממילא אין שום איסור בעשיית פעולות אלו.

עוד יש דברים שמועיל להם היתר של 'כי ביתו' כמבואר בברכות סג. והיינו שישנם סוגי ניהוגים שכאשר לא מקפידים עליהם בבית אי"צ להקפיד עליהם בבית הכנסת ובבית המדרש, מאחר ואין קדושת המקום מחייבת הנהגות אלו וממילא גם אין באי עשייתם משום ביזוי או פגם בקדושה.

מלבד כל זה ישנם דברים שניתן להתיר את עשייתם ע"י אמירת פסוק או שמועה או ע"י שישהה מעט לקיום מצות ישיבה בבית הכנסת או בביהמ"ד, שבזה לבד יקבלו הדברים רושם של התעסקות בדבר מצוה ולא כביזוי חלילה לקדושת המקום.

ה] אלו הם הכללים של הדברים האסורים בבתי כנסת ובבתי מדרש עם אופני ההיתר, וכמובן שתחת כל סוג של ביזוי ותחת כל אופן של היתר נכנסים פרטים רבים וחילוקים שונים, ישנם מעשים שלא מועיל להם שום היתר וישנם מעשים שדי להם בכל היתר, יש היתרים שמועילים לכל אדם בכל מקום ובכל זמן ויש היתרים שנוהגים רק לאנשים מסוימים או בזמנים או מקומות מסוימים, וישנם גם דברים גבוליים שיש לדון בהם האם הם שייכים לאיזה סוג או היתר, ולפעמים הדברים תלויים בשיטות השונות.
ועל כן מחובת כל אחד ואחד הנכנס לבתי כנסת ובתי מדרש שילמד היטיב את פסקי ההלכות בנושא זה כדי שידע את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה. ובאמת שלכתחילה היה ראוי ללמוד את הדברים מתוך סוגיות הגמ' עם דברי הראשונים והאחרונים עד מסקנת ההלכה בספרי הפוסקים, אך מי שאין באפשרותו לזכות לזה ילמד לכה"פ את מה שהעלו בזה הפוסקים לדינא, והבא ליטהר מסייעים אותו שיזכה להרבות כבוד שמים מתוך ריבוי כבוד בתי הכנסת ובתי המדרש ויתקיים בו מה שנאמר 'כי מכבדי אכבד'.

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג שה"ת רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל
לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר משה בן מרים, גיטל בת רבקה. ולישועת אלישבע מלכה בת מיכל מישל, יהונתן יוסף בן שרה. ולע"נ הגאון רבי מנחם מנדל בהרה"ח רבי אריה זצ"ל.

בירורי הלכה

נטיעת אילנות בסמיכות לביהכ"נ ושטיחת עשבים בביהכ"נ בחג השבועות

הרמב"ם בפ"ו מהל' ע"ז הל' ט-י כותב וז"ל, הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה בין אילן סרק בין אילן מאכל אע"פ שעשה אותו נוי למקדש ויופי לו ה"ז לוקה שנא' לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלקיך אשר תעשה לך, מפני שזה היה דרך ע"ז נוטעין אילנות בצד מזבח שלה כדי שיתקבצו שם העם.
ואסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושין בחצרות אע"פ שהוא בנין ואינו עץ נטוע, הרחקה יתירה שנא' כל עץ, אלא כל האכסדראות והסככות היוצאות מן הכתלים שהיו במקדש של אבן היו ולא של עץ. וכותב הראב"ד: א"א, לשכת העץ, בית היתה. בימה שעושין למלך בשעת הקהל, לשעתה היתה, וכן גזוזטרא שהקיפו בעזרת נשים בשמחת בית השואבה לשעתה היתה. [ומקשים על הראב"ד דבפ"א מביה"ב ה"ט תירץ באופן שונה דכתב שם: לא אסרה תורה כל עץ אלא אצל מזבח ה' והיא עזרת כהנים משער ניקנור ולפנים אבל בעזרת נשים ובהר הבית מותר. ובמשנת חיים ביאר שישנם ב' הלכות א. מהל' ע"ז ובזה אסור אף בעז"נ אבל לשעה מותר ב. מהל' בית הבחירה ובזה רק בעזרת כהנים אסור וגם לשעה.]

ובהגהות רבי דוד ערמאה על הרמב"ם כותב: ונלע"ד דאפילו אצל בית הכנסת אסור מדרבנן, אבל אכסדראות דאפילו במקדש אינן אלא מדרבנן משום גזירה בביהכ"נ מותר. והביאו הגרעק"א בהגהותיו לשו"ע (סי' ק"נ) וכ"כ המהר"ם שיק.
אמנם בשו"ת בנין ציון (סימן ט') כתב דאין איסור בנטיעת אילנות בסמיכות לביהכ"נ ומכ"ש כשכבר נטעו שלא לעקור. וכמו"כ בשו"ת משיב דבר (סימן י"ד) כתב אין לנו לבדות מלבנו איסורין שלא נמצא בתלמוד ע"ש.
והגרצ"פ פראנק בשו"ת 'הר צבי' ח"א (סימן ע"ד) מביא מהגאון האדר"ת שהקשה דלכאורה מהמהרי"ט (הובא במג"א בסי' קנ"ד) מבואר דלא כרעק"א שכתב, גן ופרדס שבסביבה אע"פ שפתוח לביהכ"נ אין בה קדושה. וה'הר צבי' רוצה ליישב ע"פ ה'בנין ציון' דלעיל, דהמהרי"ט איירי בנטוע כבר דאין צריך לעקור, אמנם דוחה זאת דמהמהרי"ט משמע שמנהגם היה לנטוע אילנות בסמוך לביהכ"נ שבסו"ד כתב 'כדרך כל האילנות והפרדסים שאצל הבתי כנסיות שאינם בכלל העזרות'.
[וע"ש שכתב עוד, שכשנוטעים אילנות במדרכה ומגיעים על יד ביהכ"נ, אין איסור להמשיך לנטוע האילנות, דניכר לעין שלא ניטעו אלא לצורך נוי הרחוב ולא בשביל ביהכ"נ, וכל אלה שהזכירו איסור לא אמרו אלא כשהנטיעות הם בחצר ביהכ"נ משא"כ בכה"ג שזהה על המדרכה השייכת לרחוב ולא לביהכ"נ.]
והוסיף מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: שידוע שהחזו"א חשש לרעק"א.

ובענין שטיחת עשבים בביהכ"נ בחג השבועות:

כתב הרמ"א בסי' תצ"ד ס"ג: ונוהגין לשטוח עשבים בחג השבועות בבית הכנסת והבתים זכר לשמחת מתן תורה. ובמשנ"ב סק"י כתב, שהיו שם עשבים סביב הר סיני כדכתיב 'והצאן והבקר אל ירעו' וכו'.
והמג"א כתב, נוהגין להעמיד אילנות בבית הכנסת ובבתים זכר שבעצרת נידונו על פירות האילן ויתפללו עליהן.
ובמשנת יעקב כתב דלכאורה יש להעמיד אילני מאכל. אמנם בחת"ס (דף רפח ע"ב) כתב בתו"ד, נוהגין להעמיד אילני סרק בביהכ"נ כי בשבועות נידונים על פירות האילן, כי עצי פרי הם נגד הצדיקים ובעלי מעשים טובים ואילני סרק הם בבחינת עמי הארץ עושים מסעד בית ה' לדבעי רחמי אתכליא על עליא (פירוש: יבקשו אשכולות הענבים רחמים על העלים דאילמלא העלים לא מתקימים האשכולות) והם מחזיקי תורה ועתידים אילני סרק שיטענו פירות וכו'.
ובמשנ"ב שם כתב, הגר"א בטל מנהג זה, משום שעכשיו הוא חוק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם. ומו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א הדגיש שכונת המשנ"ב שהגר"א ביטל את מנהג האילנות ולא את מנהג העשבים המוזכר ברמ"א.
ובערוך השולחן כתב, בדורות שלפנינו ביטלו האילנות והעשבים מטעמים שידעו הגדולים שבדור. וכע"ז כתב האגרות משה דלדעת הגר"א אין לשטוח אפילו עשבים. מאידך דעת הגרי"י קניבסקי והגרש"ז אויערבאך והגרי"ש אלישיב, שמותר לשטוח עשבים דאין העשבים בכלל חוק העמים. [הדברים נכתבו ע"י י.ס. כולל חזון איש]

קוראים כותבים

לכבוד הגליון הנפלא והמחזק והמרבה כבוד ה' בשמירת קדושת בית הכנסת והדינים כראוי.
רציתי להביא בפניכם כמה דברים אשר גרמו לי לחיזוק והתעוררות בעניין כבוד ביהכ"נ 'הלכה למעשה'.
ידועים דברי הגמ' שקידרא דבי שותפי לא חמימי ולא קרירי, כן הדבר לגביי כבוד ביהכ"נ, דהיינו מלבד מה שעושה המנקה בשכר והגבאי עושה בהתנדבות, נשאר לפעמים לכלוך על ריצפת ביהכ"נ, וכיון שביהכ"נ וכבודו מוטל על כל מתפלל ומתפלל, חשבתי לעצמי שניתן להתחזק בכמה דברים קלים למען כבוד ה' וביתו. **א]** אם רואים טישו או סכית על הרצפה וכן כוס על הספסל או טישו בטאים להזדרז להרימו ולהשליכו לפח. **ב]** אם מונחים ספרים שלא בצורה מכובדת לסדרם בארון או לכהפ"כ לסדרם באופן מכובד. **ג]** אם הסטנדרים מבולגנים או שהם מע"ג הספסלים וכן אם ישנם כסאות שלא מסודרים, להשתדל לסדם כראוי. **ד]** אם פרוכת הארו"ק לא מסודרת, למשוך אותה קלות ולסדרה. **ה]** לדאוג לממון ביהכ"נ, שאם רואים שמאוורר או מזגן דולקים ללא צורך אזי לכבותו. וכן שאר ענייני ביהכ"נ. ונראה שעצם ידיעת הדבר שביהכ"נ הוא דבר שותפי יותר קל למצוא פתרון, וכל דבר קטן כדוגמת דברים אלו יוסיפו באופן כללי כבוד לביהכ"נ כמבואר במס"י שאחרי הפעולות נמשכים הלבבות. ישמע חכם ויוסף לקח למען כבוד בית ה'. בברכת ברוך אשר יקדש את שמו בביתו. י.מ.מ.

סיפור השבוע

מספר הרב גרינוולד שליט"א, יצאתי לקברי צדיקים בפולניה עם אלפי שמות של אנשים שחתמו וקיבלו על עצמם לא לדבר בתפילה, הגעתי אצל קבר הרה"צ ר' אלימלך מליזענסק זיע"א שמתי את התיק באיזה מקום ולהפתעתי פגשתי את רב העיר פתח-תקוה ותוך כדי שיחה שאלני מה יש לי בתיקי, הוצאתי את דפי החתימות והראתי לו, **מיד נבהל וצעק ווי!**, שאלתי אותו מה קרה, סיפר שדוד שלו נפטר לפני כחודש, ולפני שבועיים ראיתי את דודי בחלום, אמרתי לו אתה עלית לשמים ושכחת את כל הצרות שיש לאנשים בעירנו פתח-תקוה, **אז הוא ענה שהוא לא יכול לעשות שום דבר בשמים כל זמן שיש דיבורים בתפילה ולמעלה בשמים לא מוותרים על דבר דיבור באמצע התפילה וכל הצרות שיש זהו בגלל זה.** (כבוד בית ה')

******

דברי חיזוק מתוך גליון 'שואלין ודורשין' שסיפר הגאון רבי בן-ציון קוק שליט"א על רבו רשכבה"ג מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, בעניין צורת כבוד התפילה וז"ל: בבוא מרן לתפילה, היה נראה שמרוץ הזמן בו חי תמיד הונח בצד קמעא והשקיע זמן רב לעבודת התפילה.
בשנים עברו בהן התפלל בהיכל בית הכנסת תפארת בחורים שמעל שטיבלאך 'מאה שערים', הקדים להגיע לבית הכנסת ונמנה לא רק בין ה"עשרה ראשונים" **אלא מהיותר ראשונים, אם לא ראשון ממש.**
היתה לי קביעות להעלות בפניו שאלות בהלכה בדרכו מביתו לבית המדרש. אירע לא אחת, שהיינו השניים הראשונים בבית הכנסת.
אף לאחר סיום התפילה, לא הזדרז לצאת, אלא עוד זמן רב נשאר כשהוא ישוב על מקומו. **ובמהלך התפילה עצמה היה נראה לכל כי ראשו ולבו מונחים עמוק עמוק בתוך מילות התפילה. כל קטע וקטע בתפילה אמר במתינות ובשימת לב יתירה.** ואמנם את התפילות היום יומיות היה אומר בזריזות מעט, אך בימי הסליחות, וכן כשהתפלל תפילת יום כיפור קטן, היה ידוע לכל, כי המניין האיטי ביותר, הוא המניין של מרן הרב אלישיב בו המתינו לו הקהל בכל חלק מהתפילה. מתוך ששם ליבו על כל בקשה בתפילה, באחד הימים תמה רבינו בפני שליח ציבור, שהתחיל את חזרת הש"ץ, מיד כאשר פנה לאחוריו באמירת 'עושה שלום', מדוע אינו ממתין עוד מעט, עד שיסיים את תפילת יהי רצון שיבנה בית המקדש. **"זה הרי חלק מהתפילה, ואני רוצה להקשיב לחזרת הש"ץ"**...

בסייעתא דשמיא עם הרחבת הפצת הגליון, נתקבלה בקשה להפצת הגליון במודיעין-עילית. לצורך כך אנו זקוקים לתרומה שבועית בסך שלוש מאות שקל.
המעוניין לזכות במצווה גדולה זו בכולה או בחלק ממנה, נא לפנות לטלפון 0527101970 בין הסדרים (אפשר גם במייל הרשום מטה) **ניתן להנציח לרפואה**

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל
לתרומות ולהפצת הגליון 0527101970| לשליחת חומר ולקבלת הגליון: פקס: 15335748722 y0527176420@gmail.com

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

שבועות – תשפ"ג

ביום זה קבלנו את התורה בהר סיני, יום שמחה כיום שנבראו בו שמים וארץ. והשמחה מתחדשת כל שנה ושנה.

בהליכות שלמה למרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל פי"ב סי"ד מביא: מה שנהגו בהרבה ישיבות לערוך ריקודים ומחולות בחג מתן תורה מנהג יפה הוא ואין לערער עליו כי כבודה של תורה היא שעוסקיה שמחים ביום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני ולפיכך מותר לרקוד בו אעפ"י שאין רוקדין ביו"ט כי כבוד התורה שאני.

ריבוי שמחה בשבועות יותר משאר מועדים

על גודל הקדושה הנוראה של חג השבועות, עיין בשער הכוונות (דרוש א' לחג השבועות דף פ"ח ב') שכתב על מעלת חג השבועות דחג השבועות יש בו עליה יותר מאשר בשבתות וימים טובים עי"ש. וכן בספר סדר היום עניני חג השבועות כתב וז"ל "והכל מודים בקדושתו הגדול מקדושת שאר הימים טובים" עכ"ל. ורבינו חיים ויטאל זצ"ל בהגהותיו על הזוה"ק (ח"ג דף צ"ו א') כתב וז"ל "שבועות, והוא היום טוב היותר משובח" עכ"ל.

וכן יעוין בס' יסוד ושורש העבודה (שער הצאן פרק עשירי) דכ' לענין שמחת חג השבועות וז"ל "מה מאוד ראוי לאדם הזה זמן מתן תורתינו וכו' לשמוח בלבבו יותר מכל החגים" עכ"ל. וכן כתב בסידור רבי יעקב עמדין ז"ל בעניני חג השבועות וז"ל "מצות שמחת יו"ט הק' הזה גדולה מאוד ורבה היא על כל שמחת הימים הקדושים" עכ"ל.

ובס' תוספת מעשה רב (או' נז) מביאים על רבינו הגר"א, "ומאד שמח רבינו ז"ל, ותגדל לו השמחה יותר מכל רגל, ועלז לבו בשמחת מתן תורה, והאריך בשולחנו במאכל ובמשתה ושבחים". [ובמעשה רב החדש (מהדורת ר"י זלושנסקי עמ' רכ"ג) איתא "ומאד שמח רבינו ז"ל, ותגדל לו השמחה יותר מכל רגל, ועלז לבו בשמחת מתן תורה והאריך בשולחנו במאכל ובמשתה ושבחים כמו בכל חג, וכמה פעמים האריך בשולחנו בי"ט של ערב שבת ופירס מפה וקידש". והעיר בזה ידידי הגר"י טרגר שליט"א מה הסבר במנהג זה, מה הטעם שהאריך כ"כ בסעודה, דהא בער"ש צריכים לאכול כבר קודם שעה עשירית וע"כ דהאריך כל כך בסעודה והוא צ"ב].

ובס' מלכות אליהו (פירושי הגר"א על רות מהדורת ספר עמ' קכא) הביאו לבאר את גודל השמחה ע"פ כת"י הגר"א (משלי א, כג) דכ' "וז"ש (שבת קה) דקעבד נחת רוח ליוצרו, ואמרה תורה למדו תורתי ואז אביעה לכם רוחי ותהיה לכם קורת רוח ביותר וכמו שאמרו אין שמחה כשמחת התורה, והטעם שרוח של תורה גדול מאוד ושמחתה גדולה מאוד וכו'.

ובמק"א כ' עוד הגר"א "הנה אביעה לכם רוחי ואז תהיה לכם ע"י רוה"ק הנאה גדולה כמעין הנובע ובודאי תהיה הנאת רוח התורה גדולה מכולם כי ת"ת כנגד כולם, ותהיה הנאתו ג"כ כנגד כולם".

ועוד כתב הרה"ג ר' יצחק איזיק בן טובים (קובץ שערי ציון חו' ח - ט): בכל חג השבועות היה הגר"א מסיים מדרשות ומחלק בשמחה מגדנות, וכשנתן למר זקני, ענהו באנחה הרבי יוכל לשמוח מפני שכל תורתו לשמה אבל אנחנו אולי לא למדנו לשמה. אז געו בו הגר"א השמעו אזניך מה שאתה מוצא מפיך לא למדת לשמה האפשר לאיש ישראל כמוך ללמוד לא לשמה.

וראה בספר חפץ חיים (חייו ופועלו להרמ"מ ישר ח"א עמוד רפ"ח) שהביא. שאצל החפץ חיים הורגשה חגיגיותו של חג השבועות יותר מכל חג אחר, והרי קבלת התורה הביאה לעולם את תיקונו והושלמה הבריאה וכו'.

ושם (עמ' ר"ע) מביא: אין כל פלא בדבר שבמחיצתו של החפץ חיים היו חוגגים את חג קבלת התורה בחדוה ושמחה לאין ערוך. בערב שבועות היו מסלקים את הספסלים ומסדרים אותם ליד הקירות ספסל על גבי ספסל והעמודים על גביהם ומרכזו של אולם הישיבה הגדול נשאר פנוי כדי לאפשר לכל לצהול ולרקוד ללא מפריע. חלל האויר נתמלא נעימות והדי נגינה שונים הנגונים כמנגניהם עברו מעין תהליך של קבוץ גלויות כאן נתמזגו מדוי גלות עם פעמי גאולה, כסופים למשיח ובטחון יאוש ותקוה עצבות ושמחה וכן הלאה כל הקולות יחד מצאו את בטויים בקצב של הרמוניה אחת נלבבה וערבה שהלהיבה את כולם ורוממתם לעולמות אחרים. השמחה היתה עד אין לשער החפץ חיים היה עומד מרחוק ומתבונן ופניו היו נוהרים משמחה רקד כל וכל רקדו התלמידים עם ראשי הישיבה והשתעשעו יחד כולם פרט לחפץ חיים. להצעת מקורביו שיצטרף לריקוד השיב החפץ חיים לא. כיצד אהין לרקוד בישיבה. אינני ראוי.

ביום טוב אחד כשהקהל שקוע היה בגילופין הגביהו בחורים את ראשי הישיבה למעלה ברם איש לא ההין לנהוג כך גם כלפי החפץ חיים מלבד בחור אחד שתפסו והגביהו כלפי מעלה אך הצדיק בחל בזאת והקפיד מאד על כך, וכמעט שהתרעם על אותו בחור כעבור רגע נגש אל הבחור ופייסו.

והחדושי הרי"ם אמר (ליקוטי הרי"ם לשבועות) "שבועות הוא היום החשוב והיקר ביותר מכל השנה ביום זה נגבהין כל נפשות בני ישראל וזה הכח מדוד המלך ע"ה מאשפות ירים אביון תהלים קיג, ז.

ובשפ"א לשבועות כתב "היו"ט שבועות הוא החביב מכל הי"ט דאיתא אמצעי משובח וע"ד הרמז כמ"ש במד' יקרה מפנינים מכ"ג שנכנס לפני ולפנים ומבכור שהוא הראשון ואין לפנים אלא תחלה ע"ש. וחג הפסח הוא התחלת גדלות בנ"י בני בכורי ישראל. וחג הסוכות הוא בחי' אהרן הכהן הביאני המלך חדריו. עכ"ז נגילה ונשמחה בך בכ"ב אתוין דאורייתא שהוא יקר מהכל וכולל הכל כדאיתא הכל מודין בעצרת דבעינן נמי לכם יום שניתנה תורה לישראל".

ונראה לבאר את הענין המיוחד לשמוח יותר משאר החגים, דהנה בשערי תשובה (שער ד' או' ח) כ' שמחת המועדות הוא על מצוות המועדות שיש בהם, ומעתה נראה דהנה בחג השבועות השמחה היא בכל המצוות דהרי ביום זה קבלנו את כל המצות, וא"כ מה רב השמחה ביום זה.

והנה בכל חג יש מיעוט שמחה קצת דבפסח מוגבלים באוכל, דמותר לאכול רק מצה ולא שאר דברים. ובסוכות מותר לאכול רק בתוך הסוכה ולא בכל הבית ובשבועות אין שום הגבלה לא באוכל ולא במקום האכילה, אלא אדרבה דהנה הרמ"א מתיר לאכול באותו סעודה בשר וחלב מה שנוהגים להחמיר בכל השנה, וכן עוד קולות, העיקר שיהיה ריבוי שמחה.

והנה בבעל המאור (סו"פ ר"א דמגילה) כ' "והטעם שמברכין להטיף ממנו דם ברית במילת גרים ועבדים מה שאין כן באחר מפני שהם בני דעת וכדי שיקבלו עליהם עול תורה ומצות בשמחה ולא ידאגו לדם הנוטף מהם". וא"כ יתכן דה"ה בחג השבועות מוטל עלינו להתבונן לקבל בשמחה עול תורה ומצוות, בלי צער.

הנה איתא בגמ' בפסחים (סח, ב) דאין מתענים בשבועות אפי' תענית חלום. כיון דאיכא חיוב של שמחה. ולכאו' יש להבין דהנה החת"ס (שו"ת אור"ח סקס"ח) כתב הא דמתענים תענית חלום בשבת משום סכנות נפשות, דנגזר עליו דין, וע"י התענית יתכפר לו, וא"כ יל"ע כיצד יכול שלא לצום בשבועות ולכאו' הא הוי פיקוח נפש.

וע"ד דרוש י"ל דמבואר כאן דיש זמנים שאכילה חשובה יותר מהתענית, ואדרבה ע"י שיאכל וישמח במתן תורה יהיה לו הצלה יותר מאשר שיתענה.

עוד נראה דהנה כתב הר"ח (ר"ה לב, ב) בשם חז"ל דאסור תענית בעצרת אפי' אם מתענה בכל יום, "על כן צריכים ישראל לשמוח שמוחל להם הקב"ה עוונותיהם דאמרינן בירושלמי מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם". וכן הוא ברוקח (סרצ"ה). ומעתה מבואר מאוד אמאי אינו צריך לצום דהא כיון דמתכפר לו החטאים א"כ תו אינו צריך לצום על חטאיו וליכא בזה דין תענית חלום.

ודברים נשגבים כתב החת"ס (דרשות רפט, א) בזה בזה"ל "פסחים פרק אלו דברים סח מר בריה דרבינא יתיב בתעניתא כולי יומא לבר מעצרת ע"ש ופירשו דהיינו תענית חלום לא היה מתענה בעצרת. נ"ל הטעם כמ"ש בשם תורת חיים (ב"ק נה, ב) דברכת כהנים שהוא בחינת נבואה מבטל החלום שהוא רק אחד משישים בנבואה ומתבטל בשישים, לכן אומרים בו רבונו של עולם אני שלך. **והכי נמי ביום טוב עצרת שהוא יותר הרבה ממעלת הנבואה בחינת בעלה למטרוניתא משה איש אלקים כביכול** לכן אין צריך להתענות תענית חלום והיינו דכתיב (דברים י, כב) בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ראשי תיבות נביאים כי היו רק בבחינת נביאים ולא יותר ובנביאי אל תרעו אמנם ועתה עלית יותר שהרי שמך יהו אלקיך ככוכבי השמים לרוב ראשי תיבות איש כלה בעלה המטרוניתא והיינו אשכל שהזכירו חז"ל בסוף סוטה" עכ"ד.

וידידי הרה"ג ר"מ מאירוביץ שליט"א הראני לדברי המדרש (אוצר המדרשים - איזנשטיין פסיקתא עמוד 488) דאיתא שם "כתיב ביום הזה באו מדבר סיני (שמות י"ט), ושם הוא אומר ויושע ה' ביום ההוא (שם י"ד) ללמדך שבכל שנה ושנה חייב אדם לראות את עצמו כאלו עמד על הר סיני, לכך נכתב ביום הזה גבי מתן תורה".

והנה תמיד בגמ' מבואר הלשון והיו הדברים שמחים כנתינן מסיני. סיני זה המקום הכי שמח שיש.

ועל כן ביום זה הוא יום של ריבוי שמחה עצומה.

ועי' בשל"ה (שבועות נר מצוה או' יח) דכ' חייב אדם לשמוח בזה החג ביותר, כי הוא יום שזכינו בו לכתר תורה. ובפסחים פרק אלו דברים (סח ב): הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מר בריה דרבינא יתיב כולא שתא בתעניתא בר מעצרתא ויומי דפוריא כו'. רב יוסף ביומא דעצרתא עביד ליה עגלא תילתא, אמר, אי לאו ההוא יומא, כמה יוסף איכא בשוקא. מכל מקום 'גילו ברעדה' (תהלים ב, יא) כתיב, והשמחה אשר שמח תהיה שמחה רוחנית והודת והלל להשם יתברך, שנתן לנו התורה, מתעורר מאד בלבו להתקדש ולתקן מעשיו ולהיות מוכתר בכתר תורה, לקיים 'והגית בו יומם ולילה' (יהושע א, ח), כי היום הקדוש הזה, הוא יומא דדינא.

ואאמו"ר הגאון שליט"א הראה בזה לדברי הרמב"ם בהל' איסורי ביאה (פי"ג ה"ד) דאחר דמונה את אשר אומרים ומספרים לגרים את המצות והעבירות, וז"ל "מודיעין אותן כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה **על עמי הארצות** כדי שיפרשו, אם קבלו ולא פירשו וראו אותן שחזרו מאהבה מקבלים אותן שנאמר ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה", והיינו דרק לע"ה קשה המצוות ולא לת"ח, ודיקא דדוקא הם שיכים להנאה ולשמחת התורה. כי הכל מודים בעצרת דבעינן לכם.

וזלה"ק של המהרח"ו ז"ל בריש ס' שער המצות: דע כי העושה מצוה אין מספיק לו במה שיעשה אותה, שהרי מצינו בדברי רז"ל שאמרו כל העושה מצוה א' מטיבין לו ומאריכין לו ימיו כו'. והנה אנחנו ראינו כמה וכמה מצות שעושים בנ"א ואינם מתקיימי' דברי רבותינו ח"ו בענין גודל שכרם אפי' בעה"ז, אבל השרש שהכל נשען עליו הוא שבעשיית המצוה אל יחשוב שהיא עליו כמשא וממהר להסירם מעליו, אבל יחשוב בשכלו כאילו בעשותה אותה ירויח אלף אלפים דינרי זהב ויהי' שמח כו' בשמחה שא"ל קץ מלב ומנפש בחשק גדול כו', **וכפי גודל שמחתו באמת ובטוב לבב הפנימי כך יזכה לקבל אור עליון,** ואם יתמיד בזה אין ספק שתשרה עליו רוה"ק, וענין זה נוהג בקיום כל המצות כלם בין בעת שעוסק בתורה שיהי' בחשק גדול נמרץ בהתלהבות עצום כאילו עומד לפני המלך ומשרת לפניו בחשק גדול למצוא חן בעיניו לקבל ממנו מעלה יתירה וגדולה, עכלה"ק.

ריקודים אחרי מתן תורה

אמר רבנו הגראי"ל שטינמן זצ"ל ששמע בשם הגר"א, שאחרי מתן תורה חזרו ישראל לביתם ורקדו ושרו עד הלילה, והגר"א אמר שיודע את הניגון שניגנו אז עם ישראל, אמנם לא העביר ידיעה זו לתלמידיו וע"כ נשכח מאיתנו. [והסביר רבנו שידיעה זו היא מכח סגולי שידע הגר"א בחכמת המוסיקה כמבואר בהקדמת הפאת השולחן שהגר"א שיבח את חכמת המוסיקא, והיה אומר אז כי רוב טעמי התורה וסודות שירי הלויים וסודות תיקוני הזהר א"א לידע בלעדיה, ועל ידה יכולים בני אדם למות בכלות נפשם מנעימותיה ויכולים להחיות המתים בסודותיה הגנוזים בתורה, הוא אמר כמה ניגונים וכמה מדות הביא מרע"ה מהר סיני והשאר מורכבים עכ"ל, וממילא השיג את הניגון ששרו אז].

ובשיחה בעיר ביתר (א' דר"ח אדר א' תשס"ה) אמר רבנו בתו"ד: כתוב שכלל ישראל בזמן שחזרו מהר סיני שרו, ומובא שהגר"א אמר שיודע את הניגון מה שכלל ישראל שרו בזמן שהלכו מהר סיני. יכולים לתאר לכם האיך הם שרו? האם הם למדו שירה, הם למדו נגינה? הם חברו איזה נגון מיוחד שהוצרכו ללמד את זה?! אלא שמחה כזאת התפרצה אצל כל אחד ואחד, שהלכו בשיירה כזו גדולה, שהיתה להם כזו שמחה, אפילו אחרי שגמרו מתן תורה.

והנה כתב הרמב"ן (יתרו כד, יא) וטעם ויאכלו וישתו - שאכלו שם השלמים בתחתית ההר לפני האלהים טרם שישובו אל אהליהם, כי השלמים טעונין מחיצה, ונאכלין בירושלם לפנים מן החומה (זבחים נה ב), ובשילה בכל הרואה (שם קיב ב), וכאן היו נאכלין לפני המזבח תחת ההר, לא במחנה: וטעם וישתו - שעשו שמחה ויום טוב, כי כן חובה לשמוח בקבלת התורה, כאשר צוה בכתבם כל דברי התורה על האבנים וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלהיך (דברים כז ז). וכתיב בשלמה (דהי"ב א יב) החכמה והמדע נתון לך וגו', מיד ויבא ירושלם ויעש משתה לכל עבדיו (מ"א ג טו). ואמר רבי אלעזר מכאן שעושין משתה לגמרה של תורה (שהש"ר א ט). ונאמר בדוד אביו בהתנדבם לבנין בית המקדש ויזבחו לה' זבחים ויעלו עולות לה' וגו' ויאכלו וישתו לפני ה' ביום ההוא בשמחה גדולה (דהי"א כט כא - כב), ואף כאן ביום חתונת התורה כן עשו:

והראוני לדברי המדרש אותיות דר"ע וז"ל "ד"א אל"ף, אמר הקדוש ברוך הוא אמונתי לישראל פקדתי ופקדתי לישראל אמונתי. אין אמונתי אלא תורה שנאמר ואהיה אצלו אמון (משלי ח'). ומנין שהפקיד הקדוש ברוך הוא אמונתו לישראל שנאמר זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל (תהלים צ"ח). **והיו כל ישראל פותחים את פיהם ואומרים שירה לפני הקדוש ברוך הוא באותה שעה** שנאמר ה' אלהי אתה ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות מרחוק אמונה".

והנה רש"י (פר' משפטים כד, י) כותב: יראו את אלהי ישראל - נסתכלו והציצו ונתחייבו מיתה, אלא שלא רצה הקדוש ברוך הוא לערבב שמחת התורה, והמתין לנדב ואביהוא עד יום חנוכת המשכן, ולזקנים עד, (במדבר יא א) ויהי העם כמתאוננים וגו' ותבער בם אש ה' ותאכל בקצה המחנה, בקצינים שבמחנה.

ושמעתי לעורר בזה שרואים שהשמחה של מתן תורה היתה יותר גדולה מהשמחת של חנוכת בית המקדש שלכן הקב"ה לא רצה לערבב את השמחה הזו.

שמחת שבועות אצל הגה"ק רבי אלחנן וסרמן חי"ד

מספר הגר"מ שטרנבוך שליט"אף אני עדיין זוכר את הגה"ק רבי אלחנן וסרמן הי"ד בירט דשבועות וניגן בהתרגשות יותר משעה וכבר לא היה צעיר הרושם עלי היה עז לראות את שמחת התורה.

עוד מספר: ואני זוכר כשלמדתי בישיבה אף דהיה הלילה קצר מאד באנגליה מ"מ שרו כמה פעמים באמצע הלימוד כדי לא לשכוח דעיקר היום הוא בשמחה על קבלת התורה

האושר הגדול

מספרים על הרב אורי זוהר ששאלו אותו מי מקבל יותר שכר הוא או אחד שנולד כחרדי כל השנים. ובתחילה חשבו שיענה שהוא יקבל שכר יותר.

אבל הוא אמר שלדעתו מי שנולד כחרדי יקבל שכר יותר, כי אותו חרדי חושב כל הזמן, מי יודע מה הוא מפסיד איזה הנאות של עוה"ז הוא מפסיד. אבל אני יודע שהכל הבל וריק והנאות האמיתות הם בתורה הקדושה.

הלל בשבועות

כ' הלבוש (סי' תצ"ד) וז"ל "ונוהגין הלל בשני הימים, שאומרים שירה על נתינת התורה". ולכאו' צ"ע היכן מצאנו בהלל הודאה על התורה, דהרי כל הודאה שם היא רק על יציאת מצרים וצ"ע.

ובדוחק י"ל דהנה הגר"א במשלי (פרק כב, יט) כ' "ועיקר נתינת התורה לישראל רק כדי שישימו בטחונם בה'". וא"כ י"ל דהודאה היא על התכלית של מתן תורה שזה הבטחון, וזה מזכירים בהלל, ישראל בטח בה' וכו'.

והנה ידוע ממרן הגרי"ז (עי' עמק ברכה עמ' קכב) שהלל אומרים רק על גבורות ה' וטובות ה', וברור א"כ שגם במתן תורה היו ב' ענינים הללו, שיש ענין טובות ה' ויש גם ענין שהיה בזה נסים נפלאים.

70 שנה לפטירת מרן הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ''ל – גאב''ד ירושלים – ז' סיון תשי''ג

תולדותיו בקצרה

הגאון רבי זליג ראובן בנגיס זצ"ל נולד בי"א סיוון תרכ"ד בעיירה שניפישוק הסמוכה לווילנה לרבי צבי הירש בנגיס זצ"ל.

בהיותו בן 17 הגיע ללמוד בישיבת וולוז'ין שם למד אצל רבו המובהק הנצי"ב שכינהו ש"ס חי. וכן אצל הגר"ח מבריסק קיבל סמיכה לרבנות מהנצי"ב מרבי יצחק אלחנן ספקטור ומהחשק שלמה מוילנא בתרנ"ד התמנה לרב ואב"ד בבאדקי בפלך הורדנה עד לתרע"א. לאחר מכן שימש ברבנות בקלווריה עד תרח"ץ במלה"ע הראשונה שהה בסמולנסק ומילא את מקומו של הרב אברהם ברוך סולובייצ'יק שנפטר באמצע המלחמה. בתרח"ץ עלה לארץ ישראל כדי לכהן כראב"ד העדה החרדית בירושלים שימש גם כריש ישיבת אהל משה לאחר פטירתו של מהרי"ץ דושינסקי בי"ד תשרי תש"ט מונה תחתיו לגאב"ד העדה החרדית עד לפטירתו.

הרב בנגיס התפרסם כלמדן ובקי מופלג היה מרבה לחדש חידושים בדרך הפלפול. בספריו הוי מרבה לכתוב הדרנים לסיומי מסכתות ולחבר בין תחילת המסכת לסופה ובינה לבין המסכת הבאה.

נלב"ע בז' סיון תש"ג - לזכרו הקים הרב מרדכי צבי שיינברגר ישיבה בירושלים הנושאת את שם ספרו לפלגות ראובן.

וראה בקובץ ישורון – קובץ יב מעמ' קמט מאמר ארוך לתולדותיו.

כבוד במבחן

מספר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ: סיפר לי כבוד אדוני אבי מורי ורבי זצ"ל מעשה נפלא, שהיה הוא בעצמו נוכח בשעת מעשה :בימי בחרותו עלה פעם עם קבוצה נבחרת של בחורים תלמידי חכמים מחבריו אל ביתו של מרן הראב"ד, הגאון הצדיק רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל - בעל מחבר ספר "לפלגות ראובן", כדי להבחן בפניו על כל מסכתות בבא מציעא, גטין, קדושין, גפ"ת, ישר והפוך .הבחורים הללו התייצבו למבחן הקשה לאחר שינון וחזרה פעמים רבות; חדשים שלמים בטרם המבחן הם הדירו שינה מעיניהם עד שהיה תלמודם שנון ושגור בפיהם, כהגדרת רבותינו ז"ל (קידושין ל, א) "ושננתם" (דברים ו', ז'), שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך, שאם ישאל לך אדם דבר, אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמר לו מיד .ברם, בחור אחד בקבוצה היה מהחלשים בישיבה, שנטפל לאותה חבורה נבחרת של העילויים בעצה מתוחכמת של רבותיו, כדי לרוממו ולעודדו ולתת לו את התחושה שאף הוא נמנה עם המצוינים המתייצבים למבחן המיוחד אצל הרב, על אף שרמת ידיעותיו ושליטתו בחומר הנלמד היו חלשות ביותר, בלשון המעטה. אמנם חומש רש"י ידע הבחור טוב מאוד. הגאון קיבל על כך עדכון מבעוד מועד מפי ר"מ הישיבה, והיה מוכן לכך שאת בחור פלוני צריך לבחון בצורה שונה. משנכנסה הקבוצה קיבלם הרב בסבר פנים יפות, והחל בוחן אותם במסכתות לימודיהם לאורך ולרוחב בשניות ובחריפות, והיה שבע רצון מרמת ידיעותיהם ובקיאותם המופלגת בכל מכמני הסוגיות היטב. בהגיעו אל אותו בחור, התייחס אליו בטבעיות בדיוק כמו לשאר הבחורים, אבל בחכמתו הגדולה המציא עצה על אתר: לבחנו בשאלה קלה, שהציגה כחמורה וכקשה .היה זה במסכת בבא מציעא פרק המפקיד, בסוגיית הגמרא (דף ל"ט ע"א) הדנה בפירוש הפסוק שבפרשת משפטים (כג, יא)"והשביעית תשמטנה ונטשתה" שתי התיבות הללו, "תשמטנה ונטשתה" - פנה הרב בשאלתו לאותו בחור - "הנן נדירות בש"ס. רק שלוש פעמים כתוב זאת בש"ס (סוכה דף מ"ד ע"ב, מו"ק דף ג' ע"א, ב"מ דף ל"ט ע"א), אולי תוכל בחכמתך ובמיטב ידיעתך, לפרש לי אותן ?"הייתה זו לכאורה שאלה קלה, אבל הנימה והצורה בה הציג הרב את השאלה הקשה הזו, על המלים הנדירות בלשון הש"ס - עשו רושם של שאלה רבת חשיבות. הבחור, שהיה נתון כל העת במתח אדיר לנוכח בקיאותם המופלאה של חבריו לספסל הלימודים ותשובותיהם הקולעות, שמח מאד לשמוע את השאלה שנבחרה עבורו, בדיוק פסוק מחומש, שהוא יודע היטב .פניו אורו, הוא נעמד על מקומו, והסביר היטב את כוונת הכתוב "תשמטנה ונטשתה", כפי שרש"י בחומש מסביר ב' פירושים: "תשמטנה" - מעבודה, "ונטשתה" - מאכילה, אחר זמן הביעור. דבר אחר: "תשמטנה" - מעבודה גמורה כגון חרישה וזריעה, "ונטשתה" - מלזבל ומלקשקש עכ"ל רש"י בחומש .כששמע הרב את תשובתו הבהירה של הבחור, הראה לו פנים שמחות מאד. "זייער גוט" (טוב מאד), אמר בחיבה גלויה ושופעת, "זה מוכיח שיודע אתה מצוין, משום שאלו הן מלים נדירות מאד, שלא מופיעות הרבה, ואם הוכחת ידיעתך באלו המלים, בוודאי יודע אתה היטב גם את השאר". כשהסתיים המבחן הארוך וניגשו הבחורים לקבל את תעודותיהם מידי הרב, כתב לו הרב לאותו בחור תעודה יפה ומעודדת, וכך שמח לבו בהרגשה מרוממת ביותר, שהנה יצא מהמבחן הגדול אצל הראב"ד כשווה בין כולם, והוכיח לעצמו שגם הוא הצליח, גם הוא עבר את המבחן, ממש כמו כולם.

מעמד המבחן הגדול הזה נחרט עמוק בלבו, ונסך בו עידוד רב. כבר כמה שנים שהוא מתהלך במין "ייאוש" פנימי, רחמנא ליצלן. תדמיתו בעיני עצמו הייתה שלילית וירודה ,כמי שאף פעם לא יכול להצליח. בסתרי לבו אפילו תכנן לעזוב את הלמודים בקרוב, ברם ,בעקבות אותו מעמד, לאחר שנוכח לדעת שגם הוא יכול ויודע כמו כולם - שינה את תכניותיו, וניגש אל הלימודים ביגיעה יתירה ועמל קשה, מתוך תקוה איתנה להתעלות בלימודיו .בסופו של דבר, בעקבות החיזוק העצום שקיבל אותו בחור בבית הרב, וסיפוקו מה'תעודה' המפוארת שנתלתה במסגרת הדורה בסלון ביתו - השקיע עצמו כל כולו בתורה הקדושה ,עד שברבות הימים נהפך לתלמיד חכם גדול.

שויתי ה'

מספר הגר"מ שטרנבוך שליט"א: סיפר לי הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל שהיה אצל בעל השאילת דוד הגאון רבי דוד פרידמן מקרלין זצ"ל וראה אצלו על הסטנדר פיתקא גדולה שכתוב עליה באותיות מאירות עיניים שויתי ה' לנגדי תמיד ושאלו על זה וביאר לו שמפחד שמחמת גודל העיון בהבנת סברות התורה יסיח דעת אפילו רגע אחד שהתורה היא תורת ה' ואנו עוסקים בה כי זהו רצונו ית"ש ולכן מניח נגד עיניו שויתי ה' לנגדי תמיד לזכור כל הזמן שהתורה היא תורת ה'

לך לראב''ד

סיפר הגאב"ד דלונדון, רבי חנוך העניך פאדווה, כי בחייו של הגרי"צ דושינסקיא שהיה הגאב"ד בירושלים עיה"ק ת"ו, שימש הג"ר זעליג ראובן בענגיס בתואר ראב"ד בירושלים, וכשנפטר הגאון מהרי"צ, נתמנה תחתיו הג"ר זעליג ראובן בענגיס להיות גאב"ד, שהוא הרב דמתא קדישא ירושלים.

בליל ראש השנה הראשון אחר התמנותו של הגרז"ר לגאב"ד, בא אליו יהודי שהיה רגיל אצלו, וביקש להעניק לו פרי חדש עבור ברכת שהחיינו בליל ב' דר"ה כנהוג, ומחמת שהיה רגיל לכנות את הגרז"ר בתואר ראב"ד, כפי שהיה מלפנים, טעה וכינה אותו גם הפעם בתואר זה, באמרו: "הבאתי פרי חדש ל'שהחיינו עבור הראב"ד".

אמר לו הג"ר זעליג ראובן: הלא בודאי אין רצונך לשקר בליל ראש השנה, אם כן, לך נא תיכף אל הראב"ד [אז היה הגר"פ עפשטיין ראב"ד דעיה"ק], ותמסור לו את הפרי. ודפח"ח. (גשמי ברכה)

סיום הש''ס מאה פעמים ואחד

סיפר הרה"ג ר' סנדר פריינד, ממצויני וגדולי התורה בירושלים ת"ו, שזוכר כשעשה הג"ר זעליג ראובן בענגיס בירושלים סעודת "סיום הש"ס" כשגמר את לימוד הש"ס מאה פעמים ואחד, ואז הלך גם הג"ר איסר זלמן מלצר אל ה"סיום".

עוד סיפר, שכשבא הגרז"ר בענגיס מחו"ל לירושלים עיה"ק, אמר שבספר "קצות החושן" על חושן משפט אי אפשר 'לתפוס' אותו "ישר", ואולי יכולים 'לתפוס' אותו "בהיפך". כל כך היה חזק כח הזכרון שלו.(שם)

על פי הטעמים

סיפר הרה"ג **ישראל מאיר ערלאנגער** ששמע מאחד, שהוא בעצמו נכנס פעם אל הג"ר זעליג ראובן בענגיס ביום הפורים כשהיתה בדיחא דעתיה, ואמר לאותו איש, תאמר לי את נגינת טעמי המקרא של איזה פסוק בכל מקום בתנ"ך, ואני אגיד לך תיכף את לשון הפסוק. האיש הנ"ל הציע לפניו כמה פעמים את טעמי המקרא של פסוקים שונים, והגרז"ר השיב תיכף ואמר את לשון הפסוק מלה במילה בלי שום טעות.

סיפר מרן הגרש"ז זצ"ל, שכידוע כבר בצעירותו בהיותו בישיבת וואלאז'ין היה הג"ר זעליג ראובן בענגיס עילוי וזכרן מופלא, היו קורין אותו "שניפשיקער עילוי", והיה חוזר את הש"ס עד ק"א פעמים, ובכל פעם שסיים את הש"ס היה נותן "לעקאח" ויי"ש.

פעם ערך מסיבת סיום הש"ס, ונתן סעודה שלימה. שאלוהו: מה יום מיומיים? השיב הגרז"ר: לא הרי סיום הש"ס הזה כשאר הסיומים. בפעם הזאת הוא "א געווינענער ש"ס" ש"ס שזכיתי בו בדרך זכיה, כמו שאדם זוכה במציאה].

והסביר את דבריו, שפעם הלך לחופה שהיתה צריך להיערך בשעה שש, ולבסוף נתאחרה בשעה תמימה, לכן החליט שבכל פעם שהוא הולך

לאיזה מקום הוא לוקח עמו גמרא, והיה לו סדר לימוד מיוחד לפי סדר הש״ס בשעות כאלו שבאים לידי בטלה מחוסר תשומת לב, וכעת זכה לסיים לימוד הש״ס שכל כולו נלמד אך ורק בזמנים הפנויים האלו.
וסיים הגרז״ר: זה נחשב אצלי לריוח עצום, לכן הפעם הנני נותן סעודה.

לשון הקצות

מרן הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ״ל שוחח בשיחה של תורה עם מרן הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ״ל בעל לפלגות ראובן וראב״ד בירושלים בתוך דבריו הזכיר רבי שלמה זלמן את דעתו של הקצות החושן רבי זעליג ראובן בענגיס הפסיקו והעיר שדברי הקצות אינם מצוטטים נכון והקצות אומר אחרת. השנים בדקו את הדברים מבפנים והתברר שמרן הגרז״ר בענגיס צדק.
לימים סיפר מן הגאון רבי שלמה זלמן אוירבאך בשעת הויכוח הייתי בטוח שאני הצודק שהרי למדתי את הקצות בפנים רק לפני ימים ספורים ואילו רבי זעליג ראובן ראה את הדברים לפני זמן רב מי יודע מתי אבל למרות הכל הוא צדק באותה שעה אמר לו רבי זעליג ראובן אתה ודאי חושב שאני עילוי ושיש לי זכרון טוב ממך אך לא כך הם הדברים פשוט עברתי על הקצות החושן ארבע מאות פעמים וכי חכמה היא לזכור את דבריו במדויק לאחר מספר כה רב של חזרות. (אורחות חסידיך)

תעבית חלום

מרן הגרש״ז אויערבאך זצ״ל (ס׳ הליכות שלמה. מועדים ח״ב עמ׳ תו).
סיפר מה ששמע ממרן הגאון מוה״ר ר׳ זעליג ראובן בענגיס ז״ל, שבצעירתו פעם הגיע לעירו פוסק דורו מרן הגאון ר׳ יצחק אלחנן ז״ל ונכנס הגרזר״ב ז״ל בהיותו אברך לבקר אצל פוסק הדור והתאונן בפניו הגאון ר׳ זעליג ראובן בענגיס ז״ל מה יש לו הרבה חלומות רעים שצריך להתענות עליהם וריבוי התעניות מחלישות כחו מלימודו. והשיב לו מרן הגאון ר׳ יצחק אלחנן ז״ל שאין זה כי אם עצת היצר להפריעו מעלייתו בתורה. ונתן לו מרן הגרי״א ז״ל עצה שלפני השינה שילמד הגמרות בפרק הרואה דאיתא שם כל החלומות הרעים שצריך להתענות עליהם וממילא אפילו אס חולם אותם יהי׳ פטור דקיי״ל דאם חישב עליהם ביום אין בזה כלום מה שראהו בחלום דודאי משום המחשבה ביום רואהו ואינו סימן רע, ואצל הגרזר״ב ז״ל הרי דדבר קל הוא ללמוד בכל לילה לפני השינה כמה דפי גמ׳ דפרק הרואה שם. ואמר לו שע״י עצה זו הפסיקו כל החלומות. ומעוניין הדבר שלא הי׳ עצת מרן הגרי״א ז״ל שיפסיקו החלומות בזה אלא שיהי׳ פטור מהחלומות משום זה כנ״ל, אבל למעשה צדיק גוזר וכו׳ ואמר הגרזר״ב ז״ל שע״י זה הפסיקו לו החלומות.

הגבה או אצל

בתקופה שלאחר השואה היה בעם ישראל קצת בלבול בענייני השקפה והיו בחורי ישראל שיצטרפו למלחמות שניהלו פורקי עול בארץ ישראל. באחד הימים נגש בחור בתמימות אל הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ״ל ואמר לו כבר כמה ימים שאני לא נרדם בלילה ברצוני ללכת לאחד הארגונים הגנה׳, או אצל׳ ואיני יודע להחליט בעצמי לאיזה ארגון טוב יותר להצטרף ומכיון שאבי למדני שכל דבר יש להתייעץ בגדולי התורה לכן באתי לשאול את כבוד הרב מה לעשות.
השיב לו רבי זעליג ראובן לדעתי עליך להצטרף לשניהם הבחור שהיה בטוח שרבי זעליג ראובן אינו בקי בהויות דעלמא אמר לו אי אפשר להצטרף לשניהם כי הם שונאים זה לזה והם נלחמים זה בזה. אבל רבי זעליג ראובן נשאר איתן בדעתו ואמר לו לדעתי יש להצטרף לשניהם כשהבחור הביע את תמיהתו בשנית והלא הסברתי לרב שאי אפשר השיב לו רבי זעליג ראובן תצטרף ללוחמים במלחמת התורה, והתורה היא גם מגנא וגם מצלא גם הגנה וגם אצל.

בכה בחתימה

רבי אברהם מרדכי ברטשטיין זצ״ל סיפר בשם עד ראיה שהיה נכך בבית הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ״ל כאשר חתם על הכרוז כנגד גיוס בנות ולפני שחתם בכה בדמעות שליש ממש ולאחר מכן הסביר את בכיתו בכך שאם לא יבכה כשחותם הרי זה מחזי כשיקרא שהרי כתוב לפני החתימות החותמים בדמעה. (מאסף האיחוד חוברת ז)

עם הארץ דאורייתא

כאשר בחורים היו נכנסים אל מרן הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצוק״ל כדי להבחן על גפ״ת היה בוחן אותם תחילה על חומש ורש״י מפרשת השבוע אם לא יודעים כך אמר זהו בבחינת צורבא מרבנן ועם הארץ דאוריתא לפשוטו של מקרא

חזר על כל מילה

שמעתי מאאמו״ר הגאון שליט״א: מספרים שאחרי דרישת הרוסים שילמדו רוסית בוואלזין וכמובן שלא קיימו את זה. ובאו לביקורות וקרא הנצי״ב לר׳ זעליג ראובן ואמר לבודק תגיד דרשה ברוסית ותראה דהוא יחזור על זה.
וכך היה אמר דרש ברוסית והוא חזר על זה מילה במילה [למרות שלא ידע מילה ברוסית]
אמר השר להנצי״ב אין לי מה לענות, מדובר בבחור גאון, אבל רוסית הוא לא יודע. כי במהל הדרשה הנואם התעתש ואמר סלילה ברוסית, וכשחזר ר׳ זעליג ראובן על הדרשה חזר גם על האמירת הסליחה שבאמצע הדרשה...

תחשוב על השאלה

סיפר זקני רי״א גיברלטר זצ״ל: זכור לי סיפור שסיפר לי הגאון רבי זליג ראובן בנגיס: פעם נסע ברכבת יחד עם הגאון רבי לייבלה וילקומיר. כשנכנסו לקרון, ביקש רבי לייבלה מהגאון הרב זעליג ראובן בנגיס, שיעלה בפניו קושיה קשה, שבמשך הנסיעה יוכל לעיין בה ולתרץ אותה. הגאון הרב בנגיס שאל קושיה קשה מאד. חלפו מספר דקות, וכבר עלה התירוץ בידי הגאון רבי לייבלה. אז פנה אל הגאון הרב בנגיס ואמר לו: ״אני דחיתי את קושיתך, ועכשיו תחשוב כל הדרך לדחות את התירוץ שלי״. כאשר עלה הרב בנגיס לארץ, הוא נהיה לגאב״ד של העדה החרדית. לאחר המלחמה, כשזכיתי לעלות לארץ ישראל וללמוד בישיבת חברון, באתי אליו, אל הרב זעליג ראובן בנגיס, וסיפרתי לו מהו מקום מוצאי. כששמע שאני מקובנה ושעברתי את המחנות בגרמניה, הוא קיבל אותי בחביבות רבה. מאז הייתי בא אליו תדיר, כבן הבא לבקר את אביו. כל השאלות שהתעוררו אצלי, הייתי מביאן לפניו והוא היה משיב עליהן. הוא היה מספר לי על גדולי ישראל בליטא, ומצטער אני על שלא רשמתי את סיפוריו.

חוזר לליטא

על זקני ר׳ דוד בהר״ן לא הכירו עליו שום סימן של רבנות ושררה, כי כל הנהגתו היה בפשטות ובצניעות כסתם יהודי ירושלמי שומר תורה ומצות. ומסופר שכאשר עלה רבי זליג ראובן בענגיס זצ״ל לירושלים, נכנס רבנו לשוחח עמו בדברי תורה, והחל לדבר עמו בדיני מקואות, סבור היה רבי זליג ראובן לפי לבושו בכובע פרוה פשוט כמנהג אנשי ירושלים ובנעלי בית, כי לפניו הבלן השכונתי שבא לשאול שאלה, אך כאשר התחיל לפלפל עמו עמד נפעם מגאונותו, כשעזב את ביתו אמר רבי זליג ראובן לאשתו כפי הנראה נחזור בקרוב לחו״ל מפני שהבלן בירושלים מדבר כמו אחד מגאוני הדורות, מה יהא עלינו, ורק כאשר נודע לו כי הוא אחד מגאוני העיר נחה דעתו. (מפי זקנתי מרת מ׳ גולדברג ששמעה מר׳ מתתיהו דוידיס זצ״ל)

לקחת כספים

סיפר לי ש״ב הגריי״ו שליט״א שהיה נידון האם להדפיס את השו״ת אבני קודש של זקננו – קדוש ישראל רבי נחום שאדיעקר דרך מוסד הר״ק. והיו מחוגי הקנאים שלא הסכימו שיוציאו דרך מוסד זו. והלכו המוציאים לאור להרב בענגיס ואלו אותו, ואמר להם שאין בזה שום בעיה, ואפשר לקח מהם את הכסף ולהוציא דרכם. ושאלו אותו א״כ למה הרב עצמו לא לוקח מהם בשביל ספריו ענה להם: ״כי אני גר בתי ניטין״ [נייטען ביידיש הכוונה לכפות] - [היו לו הרבה מדרגות לדירה והיה אומר בדרך צחות שאצלי המעלות של הדירה הם החסרונות]

הכנה ליום המיתה

עד ימיו האחרונים לא הפסיק מללמוד ולחשוב בלימוד תלמודו שבעל פה ימים אחדים לפני חג השבועות האחרון של רבינו הבינו שמצב רוחו של רבינו השתנה לרעה כי משך ג׳ ימים רצופים לא דיבר אף מלה א׳ פתאום הראה רבינו פנים צהולים ושמחים מלאים שבע רצון ואמר ב״ה יש לי הדרן להגיד לפני כסא הכבוד בב״ד של מעלה יום א׳ לפני פטירתו נכנסו הגר״ב זולטי זצ״ל עם מרן הגריי״ש אלישיב זצ״ל ועוד חברי הב״ד ושאל מהם רבינו נו מה דנתם היום בבדי הרבנים חששו למצבו של רבעו שוכב על מטתו בעינים עצומות וחשבו שאין הזמן מתאים להטרידו בד״ת אלא שמה אפשר לעשות. הרי רבינו מחכה לתשובתם מיד אחרי שהציעו לפני רבינו את פרטי הדין תורה אמר הרי זה ריב״ש מפורש ושמח בעצמו וחזר ואמר תראו חשבתי שאני כבר לא בעלמא הדין אלא בעלמא דאתי וכעת רואה אני את עצמי עדיין נמנה מיושבי תבל.

החזיר את התורה

מספרים שמרן הגרא״ז מלצר אמר עליו בהספד: יום לאחר קבלת התורה החזירו ספר תורה ליוצרה...

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

כניסת שבת ב"ב 7:15
יציאת שבת ב"ב 8:20

גיליון 53
שנה ב'
תשפ"ג

חג השבועות

עם ישראל הרגיש שבלי התורה אין חיים

חז"ל אמרו שכאשר הקב"ה חיזר על אומות העולם, ושאלו מה כתיב בה, הקב"ה השיב להם את הדבר שבו הם נכשלים וקשה להם לקיימו. לבני עשיו "לא תרצח" שהרי נתברך "על חרבך תחיה", וכן לבני עמון ומואב אמר "לא תנאף" שבאו מלוט שבא על בנותיו.

וצ"ב מדוע פתח להם בדבר הקשה שמיד יסרבו לקבלה, ולא פתח להם ב"כבד את אביך ואת אמך" וכד' דברים נעימים שקל יותר לקיימן?

ביאר הגאון רבי חיים ויסוקר זצ"ל (ר"י בית התלמוד ארה"ב) ע"פ משל שאדם בא לחתונה ויודע שיש שפע של מאכלים, יכול הוא לבחור לעצמו לאכול מה שמעונין ואהוב עליו, ולא ליקח מה שלא אוהב, כיון שיודע שיש לו ברירה. לעומת זאת בשואה שבא אדם והציע לחבירו דבר מה לאכול, לא נשאל מה יש לך להציע, משום שהיה מצב של פיקוח נפש ואפילו קליפות ירקות היה מעונין.

כשאומות העולם שאלו מה כתיב בה, מיד הפסידו את זכותם לקבל את התורה משום שאצלם היה ספק בדבר אם הדבר כדאי או לא, וכיון **שאצלם לא היה מצב של פיקוח נפש שבלי תורה א"א לחיות, בזה איבדו את זכותם.** ורק בכדי למנוע מהם פתחון פה, השיב להם הקב"ה "לא תרצח" "לא תנאף". **לעומתם בני ישראל אמרו "נעשה ונשמע" אנו זקוקים לתורה כדי לחיות וממילא אין מקום לשאול מה כתיב בה.**

לשם מה היה הנס של פרחה נשמתן

חז"ל אומרים שבשעת מתן תורה כשאמר הקב"ה את הדיברות הראשונות פרחה נשמתן, ומיד לאחמ"כ החזירה הקב"ה להם.

וצריך ביאור מדוע פרחה נשמתן וכך נצרך הנס להחיותן מחדש, הרי בדר"כ ההנהגה למעט בניסים?

ביאר הגרמ"צ ברלין שליט"א שאם היו ישראל נשארים חיים בלי למות, היה אפשר להיות שהאדם הוא אותו אדם כמו לפני מתן תורה, שיש לו חיים גם בלי תורה ורק 'הוסיפו לו תורה', **לכן קודם פרחה נשמתן, לומר, המציאות של קודם מתן תורה - לחיות חיים בלי תורה - כבר אינו קיים ומכאן ואילך אין קיום וחיים בלי תורה, כי הם חיינו.....**

התורה היא גם מתנה מהמלך וגם נותנת לנו חיים

בתפילת ערבית אומרים "בשכבינו ובקומינו נשיח בחוקיך" ושוב כופלים "ובהם נהגה יומם ולילה" וצ"ב.

וביארו בזה שבעניני העולם יש ב' אופנים שאדם לא עוזב את מה שקיבל. א. שמקבל מתנה **מהמלך** ב. חולה שקיבל תרופה **מצילת חיים.**

ואת ב' הבחינות יש בתורה זה גם מתנה ממלך מלכי המלכים, וגם בלא התורה אין לנו חיים.

וזה שאנו אומרים בתפילה כנגד שתי הדברים הללו. "אהבת עולם אהבתנו .. תורה ומצוות ... אותנו לימדת" **היינו המתנה הגדולה שנתת לנו מתוך אהבה.** ולכן "בשכבינו ובקומינו נשיח בחוקיך ונשמח..".

ובהמשך "כי הם חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה" - הבא לבטאות את ההצלה הגדולה שיש לנו ע"י התורה, **שהיא לנו חיי נפש ממש, ואיננו יכולים להיפרד ממנה כמו אויר לנשימה.**

וכך בברכת 'אהבה רבה' אנו מבקשים 'אבינו אב הרחמן. המרחם רחם עלינו ותן בלבנו' מטבע של בקשה זו, שלא מצינו בבקשות אחרות, נובעות מכך שבקשה זו כרוכה בפיקוח נפש, כדרך שאדם זועק להצלת חייו.

קניני תורה

התורה שוכנת רק במי שיש לו לב טהור

כשמתבוננים במ"ח קנינים שהתורה נקנית, יש מהם שמובנים בהגיון שהם קניני תורה כמו תלמוד, שמיעת האוזן, פלפול התלמידים, במקרא ובמשנה, וכן במיעוט סחורה ובמיעוט שינה.

אבל יש לתמוה מה השייכות של אוהב את הבריות, אוהב את הצדקות , אוהב את התוכחות, נושא בעול עם חבירו, אינו מחזיק טובה לעצמו, מתרחק מן הכבוד, לקניני תורה? **לכאורה אלו קניני מידות טובות ולא קניני תורה?**

אלא כאן טמון ההבדל בין שאר חכמות לתורה הקדושה "חכמה בגוים תאמין, תורה בגוים אל תאמין". בכל החכמות אין כל קשר בין החכמה לבין האדם. בשאר חכמות, יכול האדם להמציא דברים נפלאים החובקים זרועות עולם, והוא לעצמו אדם שפל ומושחת כאחד הריקים. וכפי שמספרים על הפילוסוף אריסטו שמצאוהו במעשה מכוער, והשיב : כעת אינני אריסטו. כלומר אין קשר בין החכמה לאדם. **אך התורה הקדושה, מלשון 'הוראה' שמורה לאדם דרך חיים, ואין התורה שוכנת אלא בלב טהור בעל מידות טובות.**

השמחה שלנו גדולה יותר ממקבלי התורה בהר סיני

בברכת התורה של העולה לתורה, מברך ברכה לפניה בהודאה כללית "אשר בחר בנו", ולאחריה לברך "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו".

וביאר ה"לב אליהו" ע"פ משל לחתן שקיבל מידיד דורון לחתונה ארוזה יפה, ומיד מודה לו על השתתפותו בשמחתו ועל המתנה שהביא. לאחר שפתח את המתנה הבחין שזו מתנה יקרת ערך ושימושית לו ביותר, שוב ניגש החתן להודות לידידו. תמה ידידו ושאלו הרי כבר הודית לי על המתנה, ומה הצורך לחזור ולהודות? השיב החתן בתחילה הודאתי היתה כללית על עצם הבאת המתנה, ואילו עכשיו שראיתי את גודל המתנה ומעלותיה יכול אני עכשיו לפרט ולהודות.

כך בברכה ראשונה על התורה לפני שאנו קוראים ולומדים, אנו מברכים 'אשר בחר בנו ,,, ונתן לנו את תורתו" - על עצם הדבר שהקב"ה בחר בנו ונתן לנו מתנה (אבל עדיין לא יודעים ערכה וחשיבותה של המתנה), אך אחרי שאנו לומדים ורואים את מעלתה וקדושתה אנו מודים שנית ומפרטים "אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכינו".

מרן הרב מפוניב'ז זצוק"ל הביא באחת משיחות ליל שבועות בישיבה הקד' את דברי ה"מגן אברהם" (או"ח תצד) אודות המנהג להיות ניעורים בליל שבועות "לפי שישראל במתן תורה היו ישנים כל הלילה, והוצרך הקב"ה להעיר אותם כדאיתא במדרש, לכן אנו צריכים לתקן זה". ואמר מרן הרב שתופעה כזו לישון קודם קבלת התורה אף שכה ציפו והשתוקקו ליום זה, לא היתה יכולה להתרחש רק בעת ההיא, כשעדיין לא קיבלנו את התורה, אבל לאחר שזכינו לטעום מתיקות התורה, אין מציאות כלל לחשוב על רפיון מסוג זה. [וכפי שמסופר על גדולי הדורות שלא נתנו שינה לעיניהם כאשר היו טרודים בקושיא וכד']

מבחינה זו, שמחתינו בחג השבועות גדולה יותר משמחתם של מקבלי התורה בהר סיני, לפי שהם כשקיבלוה עדיין לא טעמו את מתיקות ועריבות שבתורה, והאושר שמביאה לאדם, ואילו אנו באים לקבל את התורה לאחר שזכינו להכיר שהיא "תורת אמת, וחיי עולם נטע בתוכינו".

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל
נלב"ע י"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

חלקן של הנשים בלימוד תורה

שכר הנשים בלימוד התורה גדול משל האנשים א. שלא נכשלות בביטול תורה
ב. שלא חסר להם בעמל ג. שאין להם את ההנאה ד. 'גדול המעשה יותר מהעושה'

הרב קופל זצ"ל בסעודות חג השבועות היה מחזק ומרומם על השכר העצום של הנשים בתלמוד תורה של בעליהן וילדיהן.

נשים נצטוו תחילה כדי שיהיו מנהיגות את בניהם לתורה

במתן תורה נאמר "ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" (שמות י"ט,ג').

פרש"י "כה תאמר" כסדר הזה לבית יעקב אלו הנשים בלשון רכה, "ותגיד לבנ"י" דברים הקשין כגידין.

ובמד"ר (פרשה כ"ח, ג') הקשו ולמה נצטוה לומר לנשים תחילה? כדי שיהיו מנהיגות את בניהם לתורה!

איתא בברכות (יז.) גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים, שנאמר "נשים שאננות קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי", ופרש"י "גדולה הבטחה" שהרי קראן שאננות ובטוחות, ואמרו בגמ' וזכותן היא באקרויי בנייהו לבי כנישתא ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן.

וצ"ב מדוע זכותן של הנשים המסייעות ללימוד התורה של בניהם ובעליהן מובטח יותר משל האנשים הלומדים בעצמן תורה?

כמה טעמים ששכר הנשים בלימוד התורה גדול מהאנשים

א. ה"לב אליהו" (ח"א שביבי לב אות קל"ה) כתב לבאר את הפסוק "שלום רב לאוהבי תורתך ואין למו מכשול", דמדלא אמר "לעוסקי תורתך" אלא "לאוהבי תורתך" נראה דקאי על נשים שפטורות מת"ת.

ומה דאמר "ואין למו מכשול" היינו דיש מעלה יתרה לנשים על עוסקי תורתך, דאילו האנשים שחייבים בת"ת עלולים להכשל בעוון החמור של ביטול תורה, ואילו הנשים שחלקם בתורה הוא מה שמסייעות לבעליהן ולבניהן **"אין להם מכשול" של ביטול תורה,** שהרי פטורות ממצות ת"ת.

אלא שהעירו מהמבואר בגמ' בשבת דף ל"ג,א' דמחלת אסכרה מתחלת בבני מעיים וגומרת בפה בעוון ביטול תורה, ושאלו דנשים יוכיחו שאינן מצוות בת"ת ומתות באסכרה, ותירצו שמבטלות את בעליהן. א"כ מבואר ששייך אצל נשים תביעה על ביטול תורה, וא"כ צ"ב מדוע קאמר "ואין למו מכשול"? ויש ליישב דכשהן מבטלות שאני.

ב. בספר "ברכת שמעון" כתב לבאר שמעלת זכותם של הנשים על מעלתם של לומדי התורה היא **בזה שהלומד עומד בספק אם לימודו לשמה וכדין בעמל ויגיעה הראויים,** אבל הנשים המסייעות ומשתדלות וברצונם שהלומד ילמד באמת כראוי, בדין הוא שתקבל שכר כמסייעת ללומד לשמה באופן הנעלה ביותר. - לזה זכותם של הנשים במה שמסייעות ללימוד התורה של בניהם ובעליהן גדולה משלהם.

ג. ועוד **דללומדי התורה יש את ההנאה והשמחה בשעת לימודם,** ד"פקודי ה' ישרים משמחי לב" והדברי תורה הם "הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונופת צופים", דבר המקל עליהם לקיים את חיובם, משא"כ הנשים שמקיימות חיובן בלא שזוכות לחוש במתיקות ושמחת התורה עצמה.

ד. בספר "שבט מוסר" (ח"א פ"י) כתב שמעלת הנשים שמסייעות היא בהיותן מעשין, **וגדול המעשה יותר מן העושה.**

ב. אם נשים חייבות לסייע לבעליהם ללמוד תורה

יל"ע האם נשים חייבות להוליך בניהם לתלמוד תורה ולהמתין לבעליהן שבאין מביהמ"ד.

ומה המקור לחייבן שהרי מבואר בקידושין (כט:) דאין נשים חייבות בלימוד תורה של בניהם?

איתא בסוטה (כא.) שסוטה שיש בידה זכות היא תולה לה שהמים המאררים לא יבדקוה. דנה הגמ' "זכות דמאי? אילימא זכות התורה הא אינה מצווה ועושה? אלא זכות דמצוה, הא לא מגנא כולי האי?

רבינא אמר לעולם זכות דתורה, ודקאמרת דאינה מצווה ועושה, נהי דפקודי לא מפקדא, באגרא דמקרין ומתנין בנייהו ונטרין להו לגברייהו עד דאתו מבי מדרשא מי לא פלגאן בהדייהו".

א. מדברי הגמרא כתב ה"מנחה חרבה" ל**הוכיח שנשים מצוות להוליך בניהם לת"ת ולסייע לבעליהן**, דאל"כ תקשי קושיית הגמ' לעיל שכיון שאינן מצוות בדבר אין בכח מצוה זו להגן עליה.

הגאון רבי אלחנן וסרמן זצ"ל כתב לדחות ראיה זו דאמנם מה שאשה לומדת תורה לעצמה אינה זכות שבכוחה לעמוד לה כיון שת"ת זה הוא ת"ת של מי שאינו מצווה ועושה, אבל במה שמסייעות לבעלה ובניה זה סיוע לת"ת של המצווה ועושה, אז אע"פ שאינה מחוייבת ומצווה לסייע, מ"מ סגי בזכות זו של הסיוע לתורה של המצוה ועושה, דמעלת תורה זו בכוחה להגן מפני הפורענות.

המקור לחיוב נשים בלימוד תורה

התוספות בקידושין דף ל"ד,א' (ד"ה "גברא") הקשו מדוע נשים פטורות מת"ת, נימא שחייבות מסברה דאטו גברא בעי חיי נשי לא בעי חיי כדאמרינן במצות מזוזה?

מתרץ ה"מרומי שדה" דלנשים גם יש זכות בתורה ע"י החזקת התורה כמבואר בגמ' דנשים זכיין באקרויי בנייהו לבי כנישתא, אלמא ס"ל לנצי"ב שנשים חייבות בהחזקת התורה.

המקור לחיוב הנשים בהחזקת התורה לסייע לבעליהן ובניהם הוא ע"פ הירושלמי (סוטה פ"ז ה"ב שהובא בתד"ה "רשב"י" סוטה ל"ז,ב' וברמב"ן פ' "כי תבוא") **שדרשו את הפסוק בפ' "כי תבוא" "ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת" על מי שהיה סיפוק בידו להחזיק תורה ולא החזיק הרי"ז בכלל "ארור", וכיון שיש בזה "ארור"** א"כ גם הנשים בכלל, שהרי השווה הכתוב אשה לאיש לכל ענשין שבתורה.

וכך כתב בספר "שבט מוסר" (ח"א פ"י) שאע"פ שנשים פטורות מלימוד תורה, חייבות לאמץ כוחן שבעליהן ובניהן ילמדו תורה ונחשב כאילו הן עצמן עוסקות בהיותן מעשין, וגדול המעשה יותר מן העושה.

בספר "צפנת פענח" (דרשות התורה למהרי"ט פ' "תצוה") ביאר את המקרא "אשרי אנוש יעשה זאת" "ואנוש" דוקא איש, "ובן אדם יחזיק בה" בין איש בין אשה.

ג. מדוע ביום שניתנה תורה לא אמרינן כולו לה'

בגמ' בפסחים (סח:) אמר ר' אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מ"ט? יום שניתנה בו תורה הוא.

תמה ה"בית הלוי" (עה"ת פ' "יתרו" עמ' כ"ד) דעיקר הטעם אינו מובן, דכי בשביל שניתנה בו תורה יהיה החיוב לאכל, לכאורה אדרבה יותר ראוי לקיים ביום זה רק לה'?

וביאר שהטעם שהכל מודים בעצרת דבעינן נמי "לכם", דאחז"ל שהמלאכים ביקשו שהתורה תינתן להם ואמרו "אשר תנה הודך על השמים, מה אנוש כי תזכרנו", ומשה רבינו עיקר ניצחונו היה במה **שטען שהמלאכים אינם יכולים לקיים מצוות שבגוף.** לכן בעצרת צריך לקיים את המצוה של "לכם" מה שאין המלאכים יכולים לקיימה, שהרי את החלק של "לה"" הם יכולים לקיים יותר מבני אדם.

ד. בחג שבועות יש שמחה יתירה יותר משאר הרגלים

בספר "ימי שמחה" הביא מש"כ ה"יסוד ושורש העבודה" ובסידור ר' יעקב עמדין (בעניני חג השבועות) שמצות שמחת יו"ט דשבועות גדולה מאוד, **ורבה היא על כל שמחת הימים הקדושים.**

א. והטעם בזה כתב השל"ה (מסכת שבועות) דפסח וסוכות הם זכר ליצ"מ ותכלית יצ"מ היתה שנזכה לכתר תורה, והשמחה בה רוחנית להודות להשי"ת שנתן לנו את תורתו. (ע"ע מש"כ מש"ג תנינא ח"א עמ' ר"ח-ר"ט)

ב. טעם נוסף שבשבועות יש שמחה יתרה משאר המועדים כתב הרוקח (בסימן רצ"ה) דלא מצינו שלמי ציבור כי אם **בעצרת דבו נמחלין עוונותיהם של ישראל,** כמבואר בירושלמי בר"ה דבכל הקרבנות כתיב חטא ("שעיר עיזים אחד לחטאת") ובעצרת אין כתיב חטא. אמר להם הקב"ה מכיון שקיבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימיכם. - מבואר בדבריו שבחג שבועות יש שמחה יתירה מחמת שיש בו בכל שנה מחילת עוונות.

בס"ד, גליון מספר 15 • פרשת במדבר • סיון תשפ"ג

לעטר ברזא יקירא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

מבית עטרת עטרות מוסדות דז'יקוב

המחויב בברכת התורה האם יכול לצאת בברכת אהבת עולם מהמתפלל שחרית

בפרשתנו כתבה תורתנו הקדושה 'כי שם ה' אקרא הבו גדל לא-לוקינו' ובברכות כ"א א' ילפינן מזה שחייב אדם לברך ברכת התורה, ע"כ הנני לכתוב בע"ה עניין הנוגע לברכת התורה.

כתב הגה"ק מקוז'יגלוב ז"ל בשו"ת ארץ צבי ז"ל ח"א סי"ז, דקטן שנעשה בר מצוה צריך לברך ברכת התורה בלילה, דלהסוברים דברכת התורה הוי חיוב מן התורה, א"כ מה שבירך בבוקר בעודו קטן והי' חייב רק מדרבנן לא מועיל לפטרו עתה [ויש לי תימה בדבריו ז"ל, דהא גם אם ברכה"ת מדרבנן מ"מ לא יועיל מה שבירך בבוקר, דהא קיי"ל באו"ח סי' תרפ"ט ס"ב דתרי דרבנן אינו פוטר חד דרבנן, וצ"ע].

וכתב שם, דנכון שיכוין בברכת אהבת עולם דערבית לברכת התורה וילמד מיד אחר התפילה, וכדפסק מרן המחבר ז"ל באו"ח סי' מ"ז ס"ג. ועי' בספר הליכות שלמה-תפלה- פ"ו הערה 5, שהגרשז"א ז"ל הי' מורה כן הלכה למעשה.

ונשאלתי מנער שנעשה בר מצוה, וכיוון בברכת אהבת עולם שיעלה לו לברכת התורה, אבל שכח ללמוד מיד אחר התפילה ונזכר אחר זמן מרובה, מה יעשה.

תשובה: נלע"ד בע"ה שיבקש מאחד שלא התפלל ערבית שיכוין להוציאו בברכת אהבת עולם, והוא יתכוין לצאת בזה ידי חובת ברכת התורה, ושפיר דמי.

ואפרש שיחתי. ובראשונה יש להסתפק האם בברכת התורה איכא דין ערבות ואם יצא כבר יכול להוציא אחרים בברכה"ת או לא. ולכאו' תליא האם ברכת התורה הוי ברכת המצוות או ברכת השבח או ברכת הנהנין, דאם הוי ברכת המצוות שפיר אית בי' דין 'ערבות' ואם הוי ברכת השבח או ברכת הנהנין ליכא בי' דין 'ערבות' דלא מצינו ערבות אלא בברכת המצוות.

ואע"ג דבברכת הנהנין שהם חובה איכא נמי דין 'ערבות' וכדאמרי' בר"ה ס"ח א' לענין בפה"ג של קידוש דשבת וכן בברכת המוציא של כזית מצה, מיהו שאני התם דהוי חובה וא"א לאדם ליפטר ממנה, אבל לענין ברכת התורה נהי דחייב ללמוד כל יום וממילא חייב לברך, מ"מ הא יכול לקיים מצות לימוד התורה בדברים שאין מברכין עליהם ברכה"ת, וכגון מדרש או משנה או גמ' להנך אמוראי דס"ל הכי בברכות י"א ב', וגם לדידן דמברכין אפי' על תלמוד, מ"מ כבר כתב הערוך השלחן ז"ל בסי' מ"ז ס"ח דעל מדרש אגדה אין מברכין אין מברכין ויליף לה מדברי תלמידי רבינו יונה ז"ל, ופשיטא דמצות לימוד התורה מקיים גם בזה. וכן על הרהור בד"ת אין מברכין ואע"ג דבהרהור יוצאין ידי"ח לימוד התורה וכדכ' הגר"א ז"ל, ועי' בדברי הח"א ז"ל בנשמ"א כלל ט' ס"ד בתי' הראשון.

והנה מדברי הלבוש ז"ל בסי' מ"ז ס"ו עולה דברכת התורה גדרה כברכת הנהנין, וכן כתב הפנ"י ז"ל בברכות י"א ב' דברכת אשר בחר הוי ברכת השבח, וכ"כ החיי אדם ז"ל בכלל ט' ס"א. והקהלות יעקב ז"ל בברכות סי' כ"ב צידד לומר דהוא ברכת הנהנין, וכן נראה מדברי הערוך השלחן ז"ל בסי' מ"ז ס"ז דכ' דברכה"ת יכול לברך בישיבה, ומוכח דאין זה ברכת המצוות, ולפי"ז ליכא בברכה"ת דין 'ערבות' דלא מצינו ערבות אלא בברכת המצוות.

מיהו קצת יש להוכיח מדברי המשנה ברורה ז"ל דגם בברכת התורה אמרי' יצא מוציא. דהנה בסי' ו' סק"י כתב וז"ל "ע"כ במקום שהמנהג שהש"ץ אומר כל הברכות בצבור כמו במקומותינו שהמנהג כן בימים נוראים שמברך בצבור גם ענט"י ואשר יצר וברכת התורה, יזהר מתחלה שלא יברך אותם בביתו. ואם אירע שכבר בירך אותם בביתו, יראה לבקש לאחד מהשומעים שעדיין לא בירך שיכוין לצאת בברכתו", ומדכלל ברכת התורה בהדי שאר הברכות מוכח דגם בברכה"ת אע"ג שיצא בביתו מוציא אחרים בביהכנ"ס. מיהו אינה ראי' מוכרחת די"ל בדוחק דכונתו אשאר ברכות ואגב שיטעא נקט ברכה"ת.

ושו"ר דהתהלה לדוד ז"ל בסי' ח' סוף סק"ג, הביא עובדא מרבינו הקדושת לוי ז"ל, שנסתפק אם חייב ברכה"ת, וביקש שיביאו לפניו אחד שודאי לא בירך, ובירך הקדו"ל ז"ל ופטר את המחויב, יעו"ש ונראה לפי"ז דס"ל דהוי ברכת המצוות ויצא מוציא, דאל"כ היאך בירך מספק.

מיהו אין זה מוכרח, די"ל דעיקר סמיכת הקדו"ל ז"ל הי' דמספק חוזר ומברך ברכה"ת דהוי חיוב תורה, וס"ל נמי כהפר"ח ז"ל שהביא הגרעק"א ז"ל בתשו' קמא סי' ו' דספק חיוב פוטר בברכה את הודאי חיוב, אלא דצירף גם צד שמא ברכה"ת הוי ברכת המצוות ויצא מוציא.

ונלע"ד בעז"ה להביא ראי' נפלאה דברכת התורה לא הוי ברכת המצוות.

דהנה אמרי' בברכות ט"ו א' "עד כאן לא קאמר רבי יוסי לא יצא אלא גבי קריאת שמע דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא". וכתב התוס' הרא"ש ז"ל, "אבל אי הויא ברכת תרומה דאורייתא, משמע דתרומתו אינה תרומה, דהברכה מעכבת ההפרשה. אע"ג דברכות אינן מעכבות, היינו משום דהויין מדרבנן אבל אי הויין דאורייתא מעכבות ולא הויא הפרשה".

ומדבריו ז"ל יש להוציא דאם נמצא ברכת המצוות שהיא דאורייתא, אם לא בירך לא קיים המצוה.

ומעתה, אי נימא דברכת התורה הויא ברכת המצוות, א"כ כיון דברכת התורה היא דאורייתא נמצא דאחד שלמד תורה בלי ברכת התורה לא קיים מצות תלמוד תורה, וזו לא שמענו. אלא בע"כ דברכת התורה לא הוי ברכת המצוות.

וליכא למימר דהרא"ש ז"ל לא מיירי אלא לענין חלות תרומה או קנין וכדו' אבל במצוה שאין בה חלות לא קאמר, הא ליתא, דהרי הרא"ש ז"ל קאתי עלה משום קיום המצוה והיינו דמצוה שלא בירכו עליה מעכב בקיום המצוה וכדמצינו לענין כונה, ותו, דהא מדברי הגמ' משמע דקריאת שמע כיון דהוי דאורייתא לא יצא ידי"ח בלא השמיע לאזניו, ועלה אמרי' דבתרומה יצא ידי"ח כיון דהוי דרבנן, ועלה קאמר הרא"ש ז"ל דאילו ברכת תרומה הוי דאורייתא הי' דין התרומה כדין קרי"ש, והיינו דגם בקרי"ש אילו הי' טעון ברכה והברכה היתה דאורייתא לא יצא ידי"ח בלא בירך.

[וגם אם נימא דרק במצוה שיש בה חלות קאמר הרא"ש ז"ל אכתי יש למצוא נפק"מ לאחד שנדר ללמוד תורה, דאם לא בירך קודם ברכת התורה לא יצא ידי"ח נדרו].

והראוני לעיין בדבר אברהם ח"א סט"ז דהגר"א וסרמן ז"ל הי"ד הק' לו בקושייתינו ות"ל שכיונתי לדעת גדולים, והנה הדבר אברהם ז"ל השיב לו דהרא"ש ז"ל לא מיירי אלא בחרש דאינו יכול לברך והוי אינו ראוי לבילה, אבל מי שראוי לברך אע"ג דלא בירך הוי כל הראוי לבילה ואין בילה מעכבת בו, והאריך שם בזה יעו"ש.

ועלה בדעתי בעז"ה דלפי"ז הניעור בלילה דאינו מברך ברכה"ת מספק, מ"מ מותר לו ללמוד, דממ"נ להסוברים דהברכה דאתמול פוטרתו שפיר דמי, ולהסוברים דחייב לברך בתחילת היום מ"מ כיון דאסור לו לברך מספק הוי אינו ראוי לבילה ושוב מותר לו ללמוד בלא ברכה דאינו מקיים מצות לימוד התורה, ודו"ק.

והשתא למאי דהוכחנו מדברי האחרונים ז"ל דברכת התורה אינה ברכת המצוות וליכא בהו דין 'ערבות', עתה נבא לדון בע"ה האם יכול המברך ברכת אהבת עולם להוציא את המחויב בברכה"ת. דהנה כיון דברכות ק"ש הוי חיוב מדרבנן והמברך אינו חייב בברכת אהבת עולם מן התורה, והקטן שהגדיל הרי בא להרויח השיטות שברכת התורה הוי חיוב תורה, וא"כ המברך שחייב רק מדרבנן אינו יכול להוציא את השומע שחייב מה"ת.

וגדולה מזו ועדיפא מיני' נלע"ד בע"ה, דגם אם נימא דחיוב ברכת התורה הוי מדרבנן, מ"מ כיון דברכת אהבת עולם לא נתקנה כברכת התורה, דמה"ט כתבו התוס' בברכות י"א ב' ד"ה שכבר, דאם לא למד אחר התפילה אינו עולה לו לברכה"ת. ואע"ג דבברכת התורה גם אם למד

←

מיד לא הוי הפסק, תירצו התוס' וז"ל "דוקא אהבה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה, דעיקר אהבה רבה לק"ש נתקן ובשביל היא, אינו נפטר מברכת התורה אלא אם ילמוד מיד וגם לא יעשה היסח הדעת, אבל ברכת אשר בחר בנו וברכת לעסוק בדברי תורה שהן עיקר לברכת התורה פוטרת כל היום" יעוש"ה.

ומעתה כיון דהמבדר אינו חייב השתא בברכה"ת, וגבי המבדר ברכת אהבת עולם אין זה אצלו ברכה"ת, מאן יימר דהמחויב בברכת התורה יוכל לצאת ממנו.

וקצת ראי' לכך, מהא דבכל המקומות שהזכירו הפוסקים ז"ל דהמסופק אם בירך ברכה"ת או אם חייב ברכה"ת, כתבו שיבקש ממי שלא בירך ברכה"ת שיוציאו או שיכוין לפטור עצמו בברכת אהבת עולם שמבדר בתפילה, ולא הזכירו דאם כבר התפלל ואין לו מי שיוציאו בברכה"ת, שיבקש מאחד שלא התפלל שיפטרנו בברכת אהבת עולם.

וספק זה הוא ספק גדול לענ"ד, ולא מצאתי לו פתרון לע"ע.

ובדומה לזה יש להסתפק באחד שכבר קידש בליל שבת וכבר בירך ברכת בורא פרי הגפן, ונזקק לברך שוב בובה"ג הואיל ורוצה לחזור ולשתות יין. האם יכול להוציא השתא בברכת בובה"ג את מי שעדיין לא קידש, דגבי המבדר הוי ברכת הנהנין וגבי השומע הוי ברכת המצוות [והיינו בגוונא דליכא ערבות, וכגון איש לאשה לדעת הדגול מרבבה ז"ל בסי' רע"א לענין קידוש]. מי נימא דסו"ס הוי אותה הברכה או דילמא כיון דלגבי המבדר הוי ברכת הנהנין ולגבי השומע הוי ברכת המצוות, והמבדר כבר אינו חייב במצוה זו אינו יכול להוציאו. מיהו בזה יש לצדד, דברכת הגפן בליל שבת אע"ג דהוי חובה מ"מ אין זה ברכת המצוות אלא ברכת הנהנין שהיא חובה מכח המצוה ליהנות. ושפיר י"ל דברכת תרוייהו מישך שייכי אהדדי ויכול להוציאו, אבל בספק הנ"ל י"ל דחיוב תפילה וברכת התורה אינם ענין זה לזה.

ועלה בדעתי בע"ה למילף ספק זה מדברי הגרעק"א ז"ל בגליון לשו"ע או"ח סי' רי"ט ס"ה, שהביא ספיקא דהגה"ק מוהר"י זאבי ז"ל בספרו אורים גדולים, באחד שנתחייב לברך הגומל מכח נס אחד וכגון שהי' חולה ונתרפא, והשומע ממנו נתחייב לברך הגומל מכח נס אחר, שהי' בבית האסורים ונשתחרר, האם יכול המבדר להוציאו בברכת הגומל, יע"ש.

ומעתה נראה, דלא מבעיא להך גיסא דהאורים גדולים ז"ל דאינו יכול להוציאו יד"ח, דכ"ש בנד"ד. אלא אפי' להך גיסא דשפיר מוציאו יד"ח, אכתי יש לחלק, דשאני התם דברכת הגומל הוי ברכת ההודאה על מה שמילטו השי"ת מצרה, ובזה י"ל דהוי כברכה כללית על ההצלה ממיצר ושוים בזה המבדר והשומע, דתרוייהו הצילם הקב"ה ממות. אבל בנד"ד, דלהמבדר הוי חיוב תפילה ולהשומע הוי ברכת התורה, והרי ברכת אהבת עולם לא נתקנה כברכת התורה, י"ל דאינו יכול להוציאו.

ומה"ט נמי אין להוכיח ממה שדנו האחרונים ז"ל בברכת שהחיינו, באחד שצריך לברך שהחיינו על מצוה והשומע צריך לברך שהחיינו על פרי חדש האם יכול להוציאו, עי' בדברי המנחת שלמה ז"ל ח"א ס"כ. ולהנ"ל, אין זה ענין לנד"ד, דשאני התם דברכת שהחיינו הוי הודאה להקב"ה על שהגיענו לזמן זה, ובזמן הזה איכא ב' דברים משמחים המצוה וההנאה, משא"כ בנד"ד חיוב תפילה וחיוב ברכת התורה ב' עניינים נפרדים הם.

העולה מהנ"ל, דהרבה יש לצדד דמי שחייב בברכת התורה אינו יכול לצאת בברכת אהבת עולם שיברך המתפלל ערבית, או משום דחיוב ברכות ק"ש הוי דרבנן וחיוב ברכה"ת הוי מה"ת להרבה שיטות, או משום דכיון דהמבדר אינו חייב בברכת התורה ולדידי' ברכת אהבת עולם אינה ברכת התורה, לא יכול השומע ממנו להפוך הברכה לברכת התורה, וכנ"ל.

ודע, דאם המתפלל שרוצה להוציאו ישן שינת קבע ביום, דבזה כתב המשנה ברורה ז"ל סי' מ"ז סקכ"ה דצריך לכוין לפטור עצמו בברכת אהבת עולם ולחשוש לדעת הרבה פוסקים ז"ל דשינה ביום הוי הפסק, וא"כ נמצא דבכה"ג גם לגבי המבדר הוי ברכת התורה, וא"כ הי' מן הדין דיוכל השומע לצאת ממנו בברכת אהבת עולם.

מיהו, כיון דאצל המבדר הוי רק ספק ברכת התורה דשמא שינה ביום לא הוי הפסק, ואצל השומע הוי ודאי ברכת התורה [לדעת רוב הפוסקים ז"ל דברכה"ת הוי חיוב תורה] דהרי מה שבירך בבוקר לא פטרתו, א"כ אתינן לפלוגתת הפר"ח והגרעק"א ז"ל בשו"ת קמא סי' ו', באחד שחייב מספק בברכת המזון האם יוכל להוציא את המחוייב בתורת ודאי בבהמ"ז. דדעת הפר"ח ז"ל דלהסוברים דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה יכול להוציאו, [ודעת המהרי"ט אלגזי ז"ל בפ"ג דברכות אות מ' והחוו"ד ז"ל ביור"ד סי' ק"י בבית הספק דבספק מצוה גם הרמב"ם ז"ל מודה דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת], ודעת הגרעק"א ז"ל דכיון דהמבדר אינו חייב אלא מספק אינו יכול להוציא את הודאי.

מיהו נלע"ד בע"ה סברא נכונה דהכא גם לדעת הגרעק"א ז"ל יכול המבדר לפטרו באהבת עולם, דכיוון שהמבדר מחוייב לכוון בברכתו שתעלה גם לברכת התורה מכח ספק, ממילא שפיר יכול להוציא את הקטן. דהרי כשמברך אהבת עולם בהכרח כונתו גם לברכת התורה, והרי מחוייב בברכת אהבת עולם, משא"כ ברהמז"ן דעל הצד שלא אכל, הרי מה שמברך עתה אינה ברכה ואע"ג דלא הוי ברכה לבטלה דמספק חייב לברך, מ"מ אם כלפי שמיא גליא שכבר בירך הרי מה שמברך עתה לאו שמי' ברכה ואינו יכול להוציא אחרים, דבעינן שיהיה המוציא מחוייב בעצמו. ודו"ק.

ובר מן דין, לקושטא דמילתא בנד"ד גם השומע הוי ספק, דאיכא כמה צדדים שאינו חייב בברכות התורה גם לדעת רוב הפוסקים ז"ל דברכה"ת הוי חיוב מן התורה.

א] כיון דהשומע הרי אמר ק"ש מיד אחרי אהבת עולם, א"כ נהי דלא למד אחר התפילה, מ"מ הרי מרן המחבר ז"ל בסי' מ"ז ס"ח הניח בספק שמא ק"ש נחשב כלימוד תורה ושפיר נפטר בברכת אהבת עולם. והגאון מקוז'יגלוב ז"ל בשו"ת ארץ צבי ריש סי' ט"ז כ', דכיון שמן התורה שפיר נחשב ק"ש ללימוד התורה, ורק מדרבנן כיון דתיקנו לומר ק"ש בתפילה אינו עולה לו ללימוד התורה, א"כ יצא ידי"ח בכל אופן ע"ד ממ"נ. דאם ברכת התורה מדאורייתא הרי יצא בברכת אהבת עולם דערבית כיון דקרא קרי"ש ועולה לו ללימוד התורה, ואם ברכת התורה מדרבנן הרי יצא במה שבירך בבוקר.

ב] דהנה כבר נודע דעת המרדכי ז"ל במגילה רמז תשצ"ח דמי שקידש בהיותו מחויב מדרבנן ואח"כ נתחייב מה"ת בקידוש אינו צריך לחזור ולקדש. והמג"א ז"ל בסי' רס"ז סוסק"א העיר מהא דקטן אינו מוציא את הגדול, וחח"א ז"ל בהל' שבת כלל ו' ס"ג תירץ דשאני התם דמיירי שאחד מוציא את השני משא"כ בנידון דהמרדכי ז"ל דמיירי להוציא את עצמו יעו"ש [וצ"ע המרדכי ז"ל הרי יליף מזה גם לגבי אחד להוציא את השני יעו"ש, וצ"ע].

ומעתה לפי"ז הרי כבר נפטר הקטן מברכת התורה במה שבירך בבוקר. אמנם אם הקטן ישן ביום דלהרבה שיטות הוי הפסק, שוב לא יועיל לכו"ע מה שבירך ברכה"ת בבוקר.

ג] הנה כיון דהקטן לא הביא ב' שערות, אע"ג דהגיע לגיל י"ג מ"מ מה"ת אינו גדול עד שיביא ב"ש, אלא דלגבי מצוות מדרבנן איכא חזקה דרבא, דכיון שהגיע לכלל שנותיו א"צ בדיקה דמסתמא הביא ב' שערות, וגם אם בדקו ולא הביא אכתי חיישינן שמא נשרו עי' או"ח סי' נ"ה ובמ"ב סק"מ, ומעתה הרי יתכן דגם עכשיו בלילה אינו גדול אלא קטן ושפיר נפטר במה שבירך בבוקר.

והנה כל הנ"ל כתבנו לפי מה דהוכחנו בע"ה דליכא דין ערבות בברכה"ת, אמנם אם נימא דאיכא דין ערבות בברכה"ת, לפי"ז פשיטא דהמבדר ברכת אהבת עולם, יוכל להוציא את המחויב בברכת התורה, כיון דבלא"ה חייב לברך ברכת אהבת עולם יכול לכוין להוציא גם את השני בברכה"ת מדין ערבות.

זאת תורת העולה מכל הנ"ל, דבנד"ד אע"ג דיש לצדד הרבה דהמבדר ברכת אהבת עולם אינו יכול להוציא את הקטן שהגדיל, דגבי המבדר כיון שכבר בירך ברכה"ת לא הוי אהבת עולם ברכת התורה, מ"מ באופן דגם אצל המבדר הוי ספק וכגון שישן ביום, דשמא שינה ביום הוי הפסק, שפיר יכול להוציא בברכת אהבת עולם, ובפרט דגם אצל הקטן שהגדיל איכא רק ספק חיוב ברכת התורה דשמא נפטר במה שבירך בבוקר, ושמא קרי"ש נחשב כלימוד התורה.

תגובות והערות ניתן לשלוח למייל m0583287000@gmail.com
או לפקס: 02:5667027 ואנו נשתדל להביאם קמיה מרן האדמו"ר שליט"א

מרכז מוסדות דז'יקוב בא"י
האיילות 20 גבעת זאב

מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזרחי שליט"א

ביקור חג חול המועד פסח תשפ"ג

מר"ש סיפר על כך שרצה לשמוע ממרן הגרי"ז הלוי זצ"ל את שיעוריו, וסיפר, שביקש מר' דוד על כך וכו'. **ר' דוד אמר לי: "סיפרתי לאבא את מה שאתה אמרת לי בבוקר". חשבתי שאני נגמר על המקום..., אמרתי: "נו אז מה היה, מה הוא אמר לך?"** השיב לי ר' דוד: **"הוא אמר שאני ילמד איתך כל יום את השיעור, אז באתי לסדר איתך מתי לבוא". אז הוא למד איתי כל יום את השיעור, בכורות.**

אחד הנוכחים שאל: הרה"י היה מדבר עם הבריסקער רב בלימוד רק על השיעור, או גם על דברים אחרים?

מרן: **לא, רק על דברים אחרים.**

המשיך לספר מר"ש: **היה פעם אחת, נדמה לי שעד היום אני מתחרט למה זה קרה, הלכתי ואמרתי לו** (לבריסקער רב) **שאלה, והוא הביע שביעות רצון מהשאלה, היה לי שכל לא אמרתי יותר מדי, שאלתי או עיינתי, אך לא אמרתי דברים מוכרחים, והוא הראה שביעות רצון, באמצע, אני זוכר, הוא הזכיר את התוס' בזבחים שהעגלות שלקח משה רבינו הם היו גם בימי שלמה המלך, אז תוס' שואלים שיפסלו אותם זקן לקרבנות וכו', אז כשהוא הזכיר את התוס', אני אמרתי תוס' בדף ט' אז הוא הסתכל עלי, ואמר ס'. אחר כך עוד פעם** הוא **המשיך לדבר, ואני חכם גדול, הוא אמר תוס', ואני אמרתי אהה, בדף ט,ב, אז שוב פעם הוא אמר דף ס'. אבל** הפעם **הוא הרים את העינים לעברי ואמר ס'. אחרי זה רצתי מהר לראות בגמרא וראיתי שזה בדף שסברתי, חשבתי מה קורה כאן אני אומר דף פלוני והוא אומר דף ס?**, ההסבר לזה הוא כך, **אני חכם רציתי להראות לו שאני יודע, זה יצר הרע של ילדים,** להראות את הידיעות **ולהגיד דף ט, ב, עד היום אני מתבייש בזה, הייתי ילד קטן, בן 15 בערך.** ושוב חזר מר"ש: **כך הוא אמר, כשהוא הסתכל עלי עם העיניים החריפות, שיכל לשרוף בני אדם,** דף **ס'. הוא התכוון לומר שזה לא במקום מה שאמרתי.**

פעם אחרת קרה גם שזכיתי, אני תמיד אומר, זכיתי במתנת חינם אני לא יודע למה, אבל הקב"ה עזר לי. פעם אחת לא היה אפשר להיכנס, הוא שכב על הספה בסוכה מאחורי הבית, ור' דוד פתח את הדלת, לא את כל הדלת, רק את השרשרת, ואמר "דער טאטע שלאפט" "אבא ישן". ר' דוד אמר לי, אני אבדוק עוד הפעם אולי הוא התעורר, ואז אני שומע שהבריסקער רב שואל "ווער איז דא"? ור' דוד אומר לבריסקער רב את השם שלי, הגיב הבריסקער רב, **"לאז העם אריין". באתי, רציתי לשאול משהו, כל דבר הוא רצה לראות בפנים, לא בע"פ, רק בפנים, אז הוא התלבש, וירד לחדר הגדול לשולחן שלו והוא ישב ואני עמדתי בצד, ושאלתי את השאלה. אז הוא ירד בשבילי.**

שאלוהו: למה הוא לא ענה בעל פה?

מר"ש: **הוא חשש להגיד פסוק שלא כצורתו, או גמרא של כצורתה, אז הוא אמר 'כל דבר רק בפנים', ומדובר בבעל זכרון שאין דוגמתו!, אני חושב שאין דוגמתו. תמיד אני אומר את המשל שאמרו לי, הוא נהג כהגאון ומשפחתו, שלא אומרים פיוטים באמצע התפילות. אלו שאומרים, אלו ואלו דברי אלוקים חיים. אך הגאון לא אמר, והוא** (הבריסקער רב) **לא אמר, אבל הוא ידע את כל הפיוטים של כל השנה על פה, עם שיטקעל תורה על כל משפט, ממש חידושי תורה על כל משפט.**

אחד הנוכחים: אני חושב שהרה"י אמר פעם, שכשלמד הבריסקר רב, הוא למד רוב הזמן בעל פה.

מרן: **הוא עצמו למד בעל פה, אך כשהוא היה צריך להגיד משהו,** הוא רצה לראות בפנים, **יש לי מעשה שהיה, באמצע שהוא אמר לי שיטקעל תורה ארוכה מאוד, הכי ארוכה בספר, ובצד שם היו** נוכחים **ר' משה שטרנבוך ור' יעקב רוזנטל, הוא מאוד מאוד העריך אותם, ואז הוא אמר "אין תוספתא שטייט" והסתכל לצידו,** בכדי לראות את לשון התוספתא, אך לא היה שם את הספר של התוספתא, **ומיד הבנים קופצים כמראה הבזק, היה שם תוספתא במהדורת 'צוקרמנדל', זה היה נקרא 'צוקרמנדל תוספתא', וזה היה בבין השמשות, ר' דוד רץ והביא תוספתא, ניגש הבריסקער רב לחלון והתחיל לקרוא, ולא ראה, עד שהבריסקער רב אמר את התוספתא על פה, ור' דוד אחריו, וזה נחשב שהוא אמר בפנים, זה דין שהוא אמר בפנים!.**

שאלוהו: הרה"י אמר שהוא העריך את השוער (ר' מאיר חדש) מאוד.

מר"ש: **ידוע בבית בריסק שהוא אחז את ר' מאיר שהוא 'א אמתער פרומער'. בקשר לזה אני רוצה להגיד לך, שמעתי מר' דוד בריסקער, ר' משולם דוד, יותר מפעם אחת, ולא רק אני, שמעתי עם עוד מבני החבורה ששמעו, 'מי שאומר שהבריסקער רוב לא למד מוסר לא יודע מה הוא שח, הוא לא היה שוכב לישון אף לילה מבלי ללמוד מוסר!, כל לילה!'.**

לאחר ששרו את השיר על המילים 'והראנו בבנינו ושמחינו בתיקונו, והשב כהנים לעבודתם ולויים לשירם ולזמרם'. שאל

אחד הנוכחים: למה, אצל הלויים מפרטים 'לשירם ולזמרם' ולא אומרים 'והשב כהנים ולויים לעבודתם'.

השיב מר"ש: **היה אפשר לחשוב שהכהנים ולויים זה אותו עבודה, ואז היה הלוי משורר ששירר חייב מיתה, ולכן מדגישים כל אחד עם** העבודה **שלו.**

שאל אחד: למה על השמירה של הלויים לא מבקשים?

מר"ש: **שאלה שצריך לחשוב עליה, שאלה יפה מאד.** ולאחר איזה זמן אמר מרן: **המשרה של השמירה זה משרה של כבוד, זה לא עבודה ממש, אנחנו מדברים על העבודה ממש, מבקשים על העבודה ממש, שזה דרגה יותר גבוהה.**

שאל אחד הנוכחים: כתוב בחתם סופר שקרבן פסח, זהו תודה על יציאת מצרים. השאלה היא, למה מותר הפסח קרב לשם שלמים ולא לשם תודה? שהרי יסוד הקרבן זה תודה.

השיב מר"ש: **הוא הרי מחויב להביא, אם זה מותר תודה הוא לא מחויב.**

התעניין מר"ש אצל כל אחד מהנוכחים שישבו בשולחן איך עבר אצלו ליל הסדר, ולאחמ"כ אמר מרן: **'כאשר זכינו לתקן אותו כן נזכה לעשותו'. מהו ה'כאשר' האם זה משל?**, אלא, ש**הברכה הכי גדולה זה כאשר זכינו לתקן אותו, כן נזכה לעשותו. כתוב שכשהביאו ביכורים אמרו, כן תזכה לשנה הבאה, כמו שכולם זכו השנה, כן נזכה לשנה הבאה.**

עוד העלה מרן: **כל דיכפין ייתי ויכל כל דיצריך ייתי ויפסח, מה זה השינוי?**, התירץ הוא **זה דין מפורש, כל מי שצריך- דיכפין- הכוונה, כל מי שרעב יכול לבוא ולאכול, אבל פסח אי אפשר לאכול רק למנויים, אז בפסח זה כל דיצריך ייתי ויפסח.**

בירך אחד הת"ח את מרן: השתא הכא לשנה הבאה בני חורין בבריאות, להביא את הקרבן פסח.

הגיב מרן: **לא יודעים מה זה בני חורין, חושבים שבני חורין זה מי שיושב על כורסא עם רגלים למעלה, זה שיעמום גדול, זה לא בני חורין. ר' חיים בריסקער אומר, שבני חורין, זה 'חלות' שחלה על בני ישראל כשיצאו ממצרים, הקב"ה החיל עליהם חלות זו על בני ישראל שלא היה לפני כן, ורק להם זה ניתן.**

שאל הנ"ל: היכן בתורה נאמר חלות זו?

מר"ש: **ואף אותנו הוציא משם.**

שאל אחד הנוכחים: אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, זה גם חלות?

מרן: **אני חושב שזה יותר מחלות, העסק התורה עושה את החלות.**

שאל ת"ח: לבני לוי גם ניתן חלות זו של בני חורין, או היות והם עסקו בתורה הם לא היו צריכים לקבל את החלות הזו והם היו כבר לפנ"כ בני חורין?.

מרן: **אני חושב שאחד הנפק"מ מהווארט הזו של ר' חיים, זה על בני לוי, נכון שהם עסקו בתורה, אך 'חלות בני חורין' לא היה עד שיצאו ממצרים.** המשיך מרן: **יש חז"ל מענין, "וימררו את חייהם בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה", חומר זה ק"ו, לבנים זה קושיות וכו'. זה נקרא מרור?** פנה מר"ש לאחד הת"ח שנוכחו שם ואמר לו, **תגיד תירוץ.**

שאל אותו הת"ח: הזוהר עצמו כן מובן? הרי לא למדו שם תורה?

השיב מרן: **לכל כלל ישראל זה מרור, אצל שאר ישראל זה התבטא במרור** כפשוטו, **אך אצל שבט לוי זה התבטא בק"ו וכו', אבל איך זה התבטא** ונעשה ל**מרור?** המשיך לבאר מרן: **לוי הצדיק ישב ולמד והתענג על הקושיא ועל התירוץ, ומהסלון הוא ראה את בן חברו שוקע בטיט, הלימוד שלו נעשה יותר מרור, איך לי כך ולבן חברי זה אחרת, הוא אח שלי, כולנו בני ישראל, זה ממש מרור, בשביל לוי לראות את בני ישראל את אחיו כך, זה מרור!.**

חזרו ושאלוהו: איך משה הרגיש כשבעגל נתנו לו בנ"י את הכתרים שלהם?

מר"ש: **מי אמר ששמח?**

שאלו: כתוב 'ישמח משה במתנת חלקו'.

השיב מרן: **בחלקו, הוא שמח.**

בנו הגרב"צ פנה לאביו מר"ש: יש כאן קבוצה נבחרת מנפש החיים.

הגיב מר"ש: **קבוצה נבחרת, כל נפש החיים זה קבוצה נבחרת.**

יום ד' דחוה"מ

הגיע הגר"נ שיינין לביקור: האם הרה"י למד בפתח תקוה גם תקופה?

השיב מרן: **לא, באתי שם לביקור, ר' חיים קנייבסקי אמר "אני זוכר אותך, באת לבקר פעם בישיבת לומז'א, ואני הלכתי לראות מי אתה".**

כשדיבר הגר"נ שיינין, על המעשה ששמע מרן שליט"א את קולו של ר' אליהו מישקובסקי לומד וכו', סיפר מר"ש: **אני הייתי בן ירושלים, באתי לפתח תקוה, שם החברים שלי באו להראות לי את הכולל 'תורת ארץ ישראל', אמרו לי לומז'א אתה מכיר?,** זה נמצא **ברח' הרצל, בא נלך, הלכו איתי, זה היה בין הזמנים, בדרך אני שומע מישהו לומד, קול חזק ונעים מאוד, אני שואל אותם מי זה?,** אז הם ענו לי, **עוד מעט תראה, הם, החברים שלי, ידעו מי זה, עליתי שם למעלה, וראיתי את מי שלומד, אני ניגש ואני רואה שלומד מוסר לבד, אני חושב שאפילו לא שם לב שמישהו הגיע לשם. שנים אחר כך הייתי צריך ללכת לכפר חסידים, הייתי צריך לבקר את הרב** (ר' אליהו מישקובסקי), **באתי לאשתו ואמרה לי, "את הרב? גם אני לא רואה אותו,** אתה שואל **איפה הוא? בבית הכנסת", הלכתי החוצה חיפשתי בית הכנסת ולא מצאתי, ושמעתי איזה קול, אני אומר, מאיפה אני מכיר את הקול הזה, זה אותו קול, הלכתי אחרי הקול מאחורי ביהכנ"ס הסתכלתי בחלון וראיתי** את ר' אליהו מישקובסקי **שם יושב, ולומד קצות החושן.**

שאל בנו הגרב"צ: הפשט הוא שמוסר צריך ללמוד כמו קצה"ח, או קצה"ח כמו מוסר?

הגיב מר"ש: **שאת שניהם צריך ללמוד.**

סיפר מר"ש: **מישהו שאל אותי, והשב כהנים לעבודתם ולויים לשירם ולזמרם, למה לא כתוב שוערים, גם זה עשו הלויים. כך נשאלתי.** בביקור חג אצל מר"ש נוכח הגר"ע ברוידא רבה של אחיסמך, שהשיב: לכאורה הנוסח שתיקנו זה חלק מהתפילה היות ומדברים על הקרבנות, אם כך על השיר של הקרבנות מדברים, כהנים לעבודתם, ולויים לשירם ולזמרם, זה השלמה לעבודת הקרבנות של המוספים.

הגיב מרן: **זה נכון מאוד, אני חשבתי נוסח, שהקרבנות של הלויים זה התפילה, שוערים הלויים בביהמ"ק, זה מעבודת המקדש לא מהקרבן.**

שאל אחד הנוכחים: מישהו שאל, לפי הראשונים שהאיסור מלאכה בחול המועד, זה הסיבה שאין הנחת תפילין בחוה"מ, אם כן גם בערב פסח מחצות שאסור במלאכה, שלא יהיה הנחת תפילין.

השיב מר"ש: **זה שאלה שפעם שמעתי, כתבתי על זה בספר, אמרתי על זה תירוץ בתוך תירוץ. כאן כתוב כל 'יום' שאסור במלאכה אין בו תפילין, ערב פסח 'זה לא יום שאסור במלאכה', הקרבן דורש שלא יהיה מלאכה, אך זה לא יום שאסור במלאכה, זה בתוך תירוץ, כיון שזה לא כל היום, הזמן של י"ד אחר הצהרים זה זמן שאי אפשר במלאכה, אך זה לא 'יום' שאסור במלאכה, הקרבן אסור במלאכה, לא היום.**

שאלוהו: אצל הבריסקער רב נהגו בהלל לברך בביהכנ"ס בליל ט"ו?

השיב מר"ש: **אצל הבריסקער רב נהגו כמו אצל הגאון, אני לא זוכר שהייתי שם, יכול להיות שהייתי, אני לא זוכר, אבל זה אני אומר לך, שאצל הבריסקער רב עשו כמו הגאון.**

מרן הגר"ד לנדאו שליט"א

ד' סיון תשפ"א

שב"ק פ' במדבר, שלשת ימי הגבלה

בנו הגר"י שאל את מרן שליט"א: האם אחד שיפדה את בנו ויתן לכל כהן פחות משו"פ יצא יד"ח פדיון כשבסה"כ נותן כשיעור. השיב מר"ש: **כן, הוא הרי נתן כשיעור.** והוסיף ע"כ מר"ש: (כמדומה) **כמו אחד שישלח ב' שליחים ולכל שליח נתן פחות משו"פ לקדש לו אשה אחת, ושניהם נתנו לה כאחד, ה"ה מקודשת.**

הנ"ל: ראיתי מי ששואל, ביו"ט שחל בשבת, ויש חולה שיש בו סכנה וניתן להביא לו מה שצריך ויעבור הנותן או משום קוצר או משום הוצאה, על איזה איסור עדיף שיעבור, וכתב כמדומה בשם אבא, שזה טלטול שלא לצורך.

מרן שליט"א: **זהו נידון ישן שדן בזה התרומת הכרי, והאמת שהתרומה"כ דן רק על יו"ט לחוד, לא על יו"ט שחל בשבת, והרוגעצ'בר הוא זה שאמר שזה טלטול שלא לצורך, לא אני כך אמרתי, כשהייתי בחברון ראיתי שכך הוא אומר.**

הוסיף בנו לשאול: האם ניתן לעקור שן בערב שבועות?. מרן שליט"א: **לא כדאי, שהרי יש הקזת דם ואסור בערב יו"ט הקזת דם.**

חג השבועות תשפ"א

כשהלך מר"ש מביתו לישיבה לתפילת מנחה, שאלהו: בגמ' בקידושין (נג, ב) מבואר דמשום 'אונסא דאורחא' אין הבעל מתרצה לקדש את האישה בפירות מע"ש, וברש"י שם כתב ב' פירושים, ובפירוש הראשון כתב דהואיל והדמים נתפסין בקדושתן ע"כ אין הפרות שווים מידי בגבולין, וקשה מאי שנא מהמבואר לעיל (יב, א) דשמואל ס"ל דהמקדש בתמרה מקודשת שמא שווה פרוטה במדי, ולמה לא נאמר גם כאן, דהיות ובירושלים הפירות שווים, אם כן יהיו שווים פירות מעשר שני אף בגבולין.

השיב מר"ש: **יש לחלק בין הסוגיות, דיתכן ודווקא לגבי תמרה שאף במקום שאינו מדי הפרי שווה משהו, שהרי ניתן לאוכלו, בזה מהני הא דבמדי התמרה שו"פ בכדי לקדשה בזה, ומשא"כ לגבי פירות מעשר שני היות ובגבולין אינם שווים מידי שהרי לא ניתן לאכלם, בזה אף בירושלים הם שווים, לא מועיל דבר זה בכדי שעי"כ יהיו שווים בגבולין.** וסיים מרן שליט"א **השאלה טובה, והחילוק הנ"ל הוא חילוק אך צריך לבדוק אם הוא נכון**[1].

ולאחר מנחה שאל אברך את מרן שליט"א, : אומרים בשמו"ע "ושם נעלה ונראה ונשתחווה" האם בביהמ"ק השתחוו ואם כן מתי?. מרן שליט"א: **הגר"א כותב דיש מצווה להשתחוות במקדש, וכל העולם יודע את זה וגם אתה יודע את זה, וזה כתוב גם בשם משמואל בשם הרלב"ג בתחילת פרשת 'כי תבוא'.** חזר ושאלו: האם זהו מצוה דווקא ברגל או גם בשאר ימות השנה. ואמר לו מרן: **כבר עניתי לך על כל זה, אין לי מה להוסיף בזה.**

מרן הלך להשתתף בנעילת החג עם בני הישיבה ודיבר שם מעניני שביעית. ולאחר תפילת ערבית ניגש מאן דהוא למרן שליט"א, ושאל: ר' דוד בהר"ן היה מרבה לחלל קדושת מעשרות מכל מיני קליפות וכו' על ממון שהיה ברשותו, ומר"ש דן [בשעת נעילת החג] דניתן לחלל דמי ספיחין, ויתכן דאף ספיחין על ממון, א"כ למה שלא יעשו כך וזה יציל הרבה מלעבור איסורים בשביעית, מרן שליט"א: **אה"נ כבר כמה פעמים דיברתי בזה עם אנשים, ואדרבה מי שרוצה לזכות שיעשה כן.** שוב שאל : שידוע לו שהיה לר' דוד בהר"ן איזשהוא ויכוח עם החזו"א בענין הזה.

ענה מר"ש: **הנושא היה שר' דוד בהר"ן הפריש תרומת מעשר שיחולו על הפרות שמתרקבים, תמיד ניתן למצוא קצת פירות שהתרקבו, וסבר ר' דוד כי זה מועיל ויש בזה ברירה, אך החזו"א התוכח וסבר שאין בזה ברירה וזה לא מועיל.**

השואל: ר' דוד סבר שהיות וזה תרומה מדרבנן א"כ יש בזה ברירה?. היה נראה שמרן מסתפק בזה. ולאחמ"כ אמר מרן: **שיטת היראים שירקות חייבים** (בתרומת) **מעשר מדאורייתא, התורת כהנים כותב שכהן מחויב להפריש תרומת מעשר, מתרומה שקיבל, והדברים ק"ו, אם מעשר ראשון שאינו מעיקר הדין של כהן הרי הוא נפטר, כ"ש תרומה שבדין הוא שיקבל, אי"צ להפריש ממנו תרומה.**

ניגש אדם למר"ש ואיחל לו "א גיזונט זומר" והושיט את ידו למר"ש, אך מרן שליט"א התנצל בפניו כי עדין שומר מלגעת מפני נגיף הקורונה, והוסיף מרן כי יש יד לברכה..., ואמר אותו אדם 'אך צריך יד מוכיח', מר"ש שקע בהרהור כמה רגעים, ולאחמ"כ אמר 'גוט גיזעקט'. וסיפר מרן לאותו אדם: **כשהייתי בחברון, היה שם איזשהו אדם שהיה קר לאידישקייט וכל בניו סטו מהדרך רח"ל, ופתאום יום אחד התקרב מאוד לחינוך התורני, ותמהתי מה קרה פתאום, ונתברר שאביך** (אביו של האדם שניגש למר"ש) **הוא שהשפיע עליו וגרם לו לחזור בתשובה.**

עוד מעניני יו"ט

פרשת פנחס, תמוז תשפ"א

שאל אברך: במוצאי יו"ט האם אדם שעדיין לא הבדיל מותר לו לבשל, מחמת שכעת אין שמחת יו"ט?

וענה מר"ש: **גם אם אין שמחת יו"ט עדיין משום אוכל נפש מותר לו לבשל, וכי אם נאמר שלנשים אין שמחת יו"ט, אסור להם לבשל ביו"ט?**

עוד שאל הנ"ל: לגבי שביתת כלים כתוב שאם יש בהמה וקורה לה והיא באה הר"ז מותר, ויש לעיין מתי הדבר כן נאסר, האם דווקא כשמרים בידיו ממש, או דגם כשלוקחה ע"י אפסר הדבר נאסר, והמשיך הלה ואמר, האם זה כמו קנין משיכה, שגם ע"י שלוקחה באפסר נחשב הדבר למשיכה, או"ד דומה להוצאה בשבת שדווקא כשלוקחה בידיים יש איסור.

וענה מר"ש: **יתכן והאיסור בשבת הרי זה לגרום לבהמה לילך מעצמה, ואם כן אף כשלוקחה באפסר יש איסור.**

---

1. יתכן וכוונת מר"ש לחלק, דדווקא אם לחפץ כבר יש שוויות ממונית, וכבתמרה דאף מחוץ למדי יש לזה שווית ממונית אמנם של פחות משו"פ, אך סוכ"ס הרי זה ממון (נקט מר"ש דאף פחות משו"פ יש לזה שם ממון), וכל החיסרון הוא "בחשיבות" שאין לזה שו"פ, ולזה מהני הא דבמדי התמרה שווה פרוטה, בכדי שיהיה לממון זה חשיבות שניתן לקדש אישה, אך בסוגין שהפירות מע"ש בגבולין אינם שווים מידי, ליתן לזה שם של ממון הואיל ובירושלים הרי זה שווה, לא ניתן לעשות.

ובדרך מהישבה"ק לביתו דיבר עמו ת"ח אחד מעניני שביעית וקדשים, ולאחמ"כ אמר לו מרן שליט"א: **יצא לדון לפי"ד הגר"ח הלוי, דס"ל דלכהן אין קדושת ישראל, ומוכיח זאת מהא דבת כהן שזינתה לגוי צריך בנה פדיון הבן, ומאידך בת לויה שזינתה עם גוי אי"צ בנה פדיון הבן, ומוכח דאין לכהן קדושת לוי, דא"כ אף בת כהן שזינתה לגוי לא תצטרך בנה פדיון. ויל"ע אם פנחס שקודם שנעשה לכהן היה לוי, בשעה שנעשה לכהן אם פקע ממנו קדושת לויה, שהרי זה חידוש באמת לומר שכל צאצאי פנחס** (מלבד שהם כהנים) **הם לויים.**

מענין לענין, אמר אותו ת"ח, כי יש ראיה מהפרשה לגבי חלל איך הוא חותם את שמו, ושחק מרן שליט"א: כן ראיה מ'פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן', והוסיף מר"ש: זהו נידון ישן שאלה שהעונג יו"ט דן בזה... [א.ה. כמדומה דע"ז הגיב מר"ש כי העונג יו"ט דן בזה].

המשיך אותו ת"ח: יש לי איזשהו מעשה לספר אך יתכן והראש ישיבה כבר מכירו, הגיב מר"ש: **תספר, יש כאלו שכאשר מספרים סיפור גם אם הסיפור כבר מוכר, כל פעם זה נותן טעם חדש לסיפור.** וסיפר אותו ת"ח, שבסוף הספר בית אפרים מובא מעשה שאיזה אדמו"ר אמר לבית אפרים כי יש מקומות בירושלמי שאין בזה פשט פשוט [א.ה. והיינו דיש להבין זאת רק עפ"י דרכים שאינם כהבנה הפשוטה], ומיד הגיב מרן בחיוך: **לא היה סיפור כזה**, והוסיף אותו ת"ח: אפשר להוכיח שאי"ז נכון, יש שם (לדוגמא) מעשה על בר חייא ויש גירסא בר היא וכו'... והסכים מר"ש עם ראיה זו [והיינו דאין כזה מעשה בכל הירושלמי].

ואותו ת"ח סיפר למלווים את מר"ש, כי שאל למרן הגרח"ק וענהו כי אין כזה מעשה בירושלמי, אולי בזוהר יש רמז, לבסוף היה נראה כי מרן ביאר איך שייך כן כהאי מעשה בירושלמי, ומ"מ סבר כי המעשה עם הבית אפרים לא היה.

והוסיף אותו ת"ח וסיפר כי בספר של המהרי"ל דיסקין ג"כ מביא מעשה זה בספרו... וענה מרן שליט"א: **זה לא ספר שהמהרי"ל דיסקין כתב, הוא כתב ספר** [א.ה. כמדומה שאמר] **על חמשה חומשי תורה**, והוסיף להתבטאות מרן שליט"א: **היום יש כל מיני עלונים שאי אפשר לסמוך על המעשים המובאים שם, העלון מביא מעלון אחר שהוא כלי חמישי... עותק מעותק..., אם נלך בעלונים של היום אחר הרוב, גם ר"מ יודה שאין ליחוש למיעוטא... .**

חג השבועות תשפ"ב

א. מרן עלה לתורה בפסוקים יד-כ שבפרק יט, וכשבירך מרן את הברכה 'אשר בחר בנו', פרץ מרן בבכי חזק מאוד, ובכל כמה רגעים לא יכול היה מרן להמשיך את הברכה מחמת התרגשותו ובכיותיו, ולאחר שסיים מרן את הברכה והגיע הבעל קורא לפסוק (כמדו') 'וקול שופר חזק מאוד ויחרד כל העם אשר במחנה', פרץ שוב מרן בבכי.

ב. כשעלה מרן לתורה, ישב בסמוך לבימה אדם שהחזיק בישיבה את סה"ת השני, ולא רצה מרן לפנות לבימה באופן שגבו יהיה לספר התורה, ועל כן הסתובב במהירות הבזק כפשוטו, על אף גילו המופלג לאוי"ט, כדי שגבו יהיה להכי פחות זמן לכיוון הספר תורה.

ג. כן היה נראה מרן ביו"ט בשמחה יתירה, אף שגם בשאר ימות השנה בשמחה.

שאלו בנו הגר"י: אדם שמביא מין אחד של ביכורים, כתוב שאינו קורא, האם יש ענין שיביא את כל הז' מינים בכדי שיוכל לקרוא. מרן שליט"א: **לכאורה יש ענין כך מסתבר, לא שיוציא על כך כסף ויקנה, אך אם יכול יש ענין.**

ולאחר מו"מ בעניין זה, סיפר בנו: הגר"י גלינסקי היה אומר על דרך המוסר, הפאה והביכורים שאין להם שיעור, זה הולך על החתן שקונה לכלתו פאה בלי שיעור..., וכן הביקורים הם בלי שיעור... מרן שליט"א: **זה ווארט מצוין, הוא היה מגיד עם שכל, איך אומרים: מוצלח, הוא היה מגיד מוצלח, אני זוכר אותו דורש בחתונות על השולחן.**

בנו הגר"י: הייתי בביהמ"ד 'בוהוש', זה נמצא ליד הבית שלי, ושם נוהגים שלאחר כל פסוק מהברכת כהנים, הם מנגנים והקהל אומרים את ה 'יהי רצון', כך עושים שלש פעמים. מרן: **נו, זיער גוט, גם ביו"כ ור"ה הם עושים כן?** בנו: איני יודע, בפסח הם עושים ככה. מרן: **פסח זה זמן של שמחה זה לא כל כך חידוש, השאלה אם גם בימים נוראים בר"ה ויוה"כ עושים כן, מעניין.**

שאלו: בתוך ה 'יהי רצון' (שאומרים בשעה שהכוהנים מנגנים) מזכירים "שנמצא חן בעיניך ובעיני רואינו, כמו שהיה אצל יוסף בשעה שהלבישו אביו הכתונת פסים ומצא חן בעינך ובעיני כל רואיו", וקשה, הרי אדרבה כתוב שאחי יוסף שנאו אותו, ומהו הכוונה שמצא חן בעיני רואיו.

השיב מרן: **ליוסף היה חן, הוא היה מוצלח. לאחים לא היה, וההעדר הזה, שלאחים לא היה את אותו החן, זה גרם להם לשנאו.** ולאחר שתיקה של כמה רגעים הוסיף: **יוסף היה צריך להתפלל שלא יהיה רק חן, אלא שגם לא ישנאו אותו.**

שאל ת"ח אחד: בגמ' בחגיגה (יח) לענין 7 ימי תשלומין של חג השבועות, יש לגמ' צד שיהיה לזה הדינים של יו"ט וכו',

למעשה הגמ' דוחה, אך הראבי"ה לומד מאותו הו"א, שאסור למעשה הספד ותענית בשבעת ימי התשלומין, השאלה היא האם מצינו כזה דבר ללמוד מהו"א של גמ' הלכה, כשלמסקנא לא נשאר כזה צד. מרן שליט"א: **ראיתי לפני כמה וכמה שנים מכתב מהחזו"א, שכתב על גמ' בנידה, שאי אפשר לדבר על זה כעת ברבים, להגדיר מהו ההו"א שהיתה אלמלא פסוק המחדשת שרק ראיה ביום מטמא ולא ראית לילה. מחזו"א זה למדתי שגם כשהגמ' מביאה פסוק המחדשת דין, שאלמלא הפסוק, היה דין אחר צריך להגדיר, רק להגדיר לא להוציא הלכה משם, מהו ההגדרה הדינית שבזה, כך חשבתי לפני שראיתי את המכתב שצריך באמת ללמוד כך, והיה לזה הוכחה אח"כ ממכתב החזו"א.**

הת"ח: הראבי"ה מוסיף ללמוד משם שאין אומרים תחנון מחמת כן בכל השבעה ימי תשלומין.

מרן: **אוהו, צריך לראות את זה בפנים, מענין.** הוסיף השואל: החזו"א נהג שלא לומר תחנון בשבעת ימי השלמה?

מרן שליט"א: **החזו"א כן אמר תחנון, זה מנהג שבחו"ל כבר נהגו לומר תחנון. אז כאן בארץ ישראל המשיך החזו"א לומר, הפרושים כאן בא"י הם אלו שלא אמרו, תלוי לפעמים כן אמרו ולפעמים לא, אך החזו"א כן היה אומר.**

הת"ח: לפי הראבי"ה צריך לומר שגם לאחר הפסוק התחדש שכל השבעה ימים נמצא בתוך היום האחד של יו"ט.

מרן שליט"א: **לכאורה צריך כך לומר, אך לא מדי להסביר את זה, רק לעשות תנועות עם הידים...**

עוד שאל ת"ח למרן: ראיתי בגליונות שהוציאו (ממרן) עמ"ס שבת, שהביא בשם הראש ישיבה שביו"ט מי שהתחיל קודם השקיעה לאכול מזונות או אפי' פירות, מותר לו להמשיך במוצאי יו"ט קודם הבדלה.

מרן שליט"א: **כך אני חושב מסברא שיוצא מהרמב"ם, הרמב"ם פוסק על יו"ט של פסח שהאוכל בערב יו"ט אם התחיל אינו צריך להפסיק ביו"ט, ושם אין זה פת,** (דהרי אסור באותו שעה אכילת פת) **ומזה למדתי דה"ה למוצאי יו"ט מיו"ט, אך אי אפשר לפסוק כן למעשה, אף אחד לא אומר כך, אבל כך נראה מסברא, אז ככה כתבתי.** הנ"ל: מספרים שבליקווד אכלו מזונות בנעילת החג והמשיכו במוצאי החג, כן פסק להם ר' אהרון. מרן שליט"א: **תנא דמסייע ליה, שם היה לכולם מזונות?**. [א.ה. היה נראה שמרן רצה להוכיח מהסיפור הנ"ל, שחלק אכלו גם פירות, והמשיכו לאחר השקיעה].

לרגל חג מתן תורתינו ממשנת מרן 'הגרב"ד פוברסקי שליט"א' בדרכי העליה בתורה

דברים שדיבר בשב"ק פרשת יתרו כד' שבט תשפ"א לאחר התפילה לרגל קידושא רבא
בשמחת הבר מצווה לבנו של אחד ממשמשיו

הביא מרן שליט"א בתוך דבריו: **מש"כ בפרשת יתרו שאמרו בנ"י אל משה ,"דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלוקים פן נמות", ובאמת שכפי הנראה מהפסוקים, שהסכים איתם הקב"ה, ומשה המשיך למסור את הדברות. ויש ללמוד מזה לימוד לדורות, דבדרכי העליה אין לאדם לקפוץ למדרגות שאינו אוחז בהם, אלא לעלות במדרגה אחר מדרגה, וכמו שכתוב במהרש"א עמש"כ, דהתכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד. וקשה, מ"ט לא רימזו כך ישר על הים שדומה וכו', ומ"ט הוצרכו קודם לרמז על התכלת** (והגרח"פ ברמן שישב לצד רבינו שליט"א, הוסיף שהיה אפשר לרמז דהתכלת דומה לכסא הכבוד, ומ"ט הוצרכו להאריך בכל הדוגמאות האמצעיות), **ומזה לומד המהרש"א, דזהו לרמז שבעבודת השי"ת יש לעלות רק דרגה אחר דרגה, ולא לילך לדרגות שעדין אינו נמצא ואוחז.**

ובאמת שהיום נוצר מצב שבישיבות קטנות מלמדים לבחורים צעירים הרבה מפרשים, ובזמני כשלמדתי בהיכל התלמוד בת"א בישב"ק. היה שם ר"מ טוב מאוד, שקראו לו ר' שמחה פינס, והיה אומר בכל זמן רק רעק"א אחד, ולפעמים גם זה לא, היום הדור לא כ"כ מבין זאת משום שהמצב היום בישיבות קטנות השתנו.

הגיעו אלי בחורים מישב"ק, ואמרו לי שרה"י שלהם הקשה בשיעור סתירה מדברי ה'ברכת שמואל' לדברי ה'בד קודש', ואמרתי להם שיגידו לראש ישיבה שלהם, שלא יגיד לבחורים לא ברכ"ש, ולא בד קודש, בגיל כזה לא טוב להם לשמוע כל זה.

הרבה אברכים הביאו לי ספרים שהוציאו מתח"י, וראיתי שם שמביאים כל מיני ספרים שאני בעצמי לא כל כך הכרתי, והיה לי מזה חלישות הדעת גדולה שאברכים שכל כך צעירים ממני יודעים ספרים שאני לא יודע, עד שנחמני חתני (הגרח"פ) **ואמר לי שהיום אפשר ע"י המחשב באוצר החכמה לראות את כל זה.**

עוד הוסיף מרן שליט"א וסיפר: **למו"ח ר' ישראל חיים קפלן זצ"ל היו מחברות שבהם כתב את שיעורי הגרנ"ט, ומהם מסר שיעורים בבריסק, ושאלתי את מו"ח, מדוע אינו מוסר את החידו"ת שלו עצמו בשיעורים, ונצרך לשיעורי הגרנ"ט, ואמר לי משום ששיעורי ר' נפתלי הם בטח יותר טובים משלו, שהרי ר' נפתלי זה רבו, וע"כ מוסר את החידו"ת של רבו בשיעור. ובאמת מו"ח היה צדיק ונהג כך.**

וזכורני שלמרן הגרי"ז מבריסק לא היה הרבה מחברות, רק שני מחברות היו לו ואחד מהם היה מר' ישראל גינזבורג.

עוד סיפר מרן שליט"א: **לחזו"א היה אימתא דציבורא, והיה מדבר רק פעמים בשנה ברבים, ואחד הפעמים היה ביארציט של אביו, ופעם נכנסתי אליו יום קודם ליום שבו היה אמור למסור את השיעור לע"נ אביו, והכין מרן החזו"א את השיעור, ורציתי לדבר עמו על הסוגיות שבהם עסקתי, אך החזו"א התחיל למסור את השיעור שהיה אמור למסור למחרת, ושאלתי אותו הרי מחר בין כה אשמע את השיעור, וא"כ למה כעת הוא מוסר זאת לפני?, וענה לי החזו"א, "כך יהיה בשיעור אחד פחות!". עד כדי כך היה לחזו"א אימתא דציבורא!.**

ובתוך הדברים פנה מרן שליט"א, לחתן הבר מצוה ואמר לו: **אם ישאלו אותך מה למדת בבר מצוה, תאמר כי למדת את דרכי העליה, לא לקפוץ מדרגות, והיו בישיבה בחורים שקפצו מדרגות ונפלו, צריך לעלות מדרגה אחר מדרגה.** ופנה מרן לשאר הבחורים שהיו שם ואמר להם: **ב' מדרגות אפשר לקפוץ אך לא שלש**, וביקשו הם ברכה, ובירכם **שיצליחו**, ולאחר שאמרו למרן כי למדו י' שעות ברציפות, ורוצים ברכה, ברכם מרן, **תדעו ללמוד טוב.**

עידויות ממרן הגר"מ גריינמן שליט"א על גדלותו בתורה של דודו מרן החזו"א זללה"ה

(נאמר בכולל חזו"א בשנת תש"פ, ועוד דברים שסיפר בביתו)

אמר לי החזו"א, שסימני החזו"א על "הלכות מבואות" שבתחילת עירובין, לקח לו ג' חדשים ללמוד ולכתוב זאת, ובאמצע אכל קצת וישן קצת. הוסיף מרן: **זהו רציפות גדולה, וכסדר א' אצלינו המתחיל ב- 9:00 ומסתים ב 1:00.**

גיסי ר' בייניש (פינקל) **ראה על החזו"א יתוש, והחזו"א לא העיפו מפניו, והיה על פניו למשך איזה עשרים דק', ושאל ר' ביינוש לחזו"א מהו הטעם שכך נהג, וענה לו החזו"א כי הקב"ה שלחו לאכול אצלי ארוחת צהרים ואני אמנע זאת ממנו?, אמונה!**

אמר לי שזוכר, שבנערותו היה אחד שהכיר, שידע לענות בחושן משפט. (הוסיף מרן: היום מי לא יודע לענות..).

אמר שרב אמיתי זהו אחד שיודע לומר איני יודע כשאינו יודע.

פעם ראיתיו עמל על שורה חזו"א כמה ימים שכתב בצעירותו, ואמר לי שאינו מצליח לרדת לסוף דעתו למה נתכוון כשכתב זאת, ואמר ש"מה שכתב שם, הם דברים שהם מעל לשכל אנושי". (וע' בסוף הדברים ממר"ש)

אמר פעם "כבר הופיע הראב"ד בבית מדרשינו". (א.ה. כמדומה שאמר 'בחלום')

עמלותו בתורה אינה ניתנת לתיאור כלל וכלל, ואין זה דברים שבהשגותינו בכלל והם למעלה למעלה מהשגותינו.

התורה נתנה חכמת חיים עצומה למרן זצ"ל, ויש על כך עובדות רבות, היתה איזה אישה עשירה מחו"ל שהיתה בקשר עם ר' שלמה לורנץ, ואמרה שבכוונתה ליתן את כל כספה לצדקה לישיבות בא"י בתנאי שיכניסוה לברכה אצל החזו"א, כששמע על כך ר' שלמה, שמח מאוד ואמר לה שיעשה כן בשבילה, וכשהייתה בדרכה לא"י, רץ ר' שלמה לחזו"א בשמחה לספר לו הנ"ל, וכששמע כן החזו"א עשה בידו תנועת ביטול, כאומר "נו אין להתרגש מכך", ר' שלמה לא הבין מדוע החזו"א לא שמח, ואעפ"כ ביקש מחזו"א לאפשר לה להיכנס אליו ולברכה, והסכים החזו"א.

וכשהגיעה אותה אשה לחזו"א, שאל לה כמה ברצונה ליתן, ואמרה 40 אלף דולר, שבזמנו היה זה סכום גדול, ושאל החזו"א את האישה כמה כסף יש לה, ואמרה שזהו כל כספה, אמר לה החזו"א שתיתן רק 13 אלף דולר ואף הם לא יהיו במתנה גמורה לבנית ישיבה, אלא היא תשאר בעלים, ולצוות הישיבה יהיה הזכות בשימוש בבניין. ר' שלמה לא ירד לעומק דעת החזו"א והתאכזב, אך לא העז לשאול לחזו"א על כך, ולאחר 8 חדשים פגש החזו"א את ר' שלמה ושאל מה יצא מכל הנ"ל, וענה שלבסוף לא נתנה כלום, ואמר החזו"א "חשבתי שכך יהיה" ושאל ר' שלמה מנין כל לחזו"א.

וענה החזו"א, "שאדם הנותן סכום כזה גדול לישיבות זה חייב להיות אחד מן השניים, או שיש לו הרבה יותר כסף והסכום הנ"ל הוא רק חלק מכספו, או שזה כל כספו והרי הוא אדם גדול המוכן ליתן כל כספו, והיות שזאת האישה לא הייתה נראית לי (וכמו"כ לא נשמעה לי כשסיפרת לי) **כאשה גדולה, והיה זה כל כספה, הבנתי שלא יתכן שתיתן הנ"ל, ואם כן חשבתי שלכה"פ אולי תיתן 13 אלף דולר ואף לזה לא חשבתי שבאמת תיתן, וע"כ אמרתי לה שיהיה את הבניין בבעלותה, ואולי אולי כן לבסוף יצא משהו לפועל, אך גם לכך לא כ"כ חשבתי שיהיה.**

אני יכול לספר משהו על היגיעת התורה של החזו"א. כל החיים שלו יומם ולילה היה יגיעת התורה, לא עשה דברים אחרים, כל הדברים האחרים שמספרים זה תולדות שהקב"ה זיכה אותו, הוא לא היה שייך, רק לעמל ויגיעת התורה.

עד שמבינים את ספרי החזו"א, צריך עוד ארון ספרים להבין מה התכוון, ופעם למד סוגיה והיכן שאחז שם בסוגיה הוצרך למה שכתב במקום אחר, אז הוא אמר לי, שהוא כבר חושב על זה ימים להבין את החזו"א שמה (במקום האחר), **ימים הוא כבר מתעמל להבין!, והוא לא יכול להגיע להבין, וסיים 'זה לא כוחות אנושיים!'.**

מרן הגר"י הקר שליט"א בליל שב"ק במדבר תשפ"א

בעקבות המצב הביטחוני בארה"ק הובאו דבריו שיפה לשעתם ויפה בעת הזאת

בליל שב"ק במדבר, ד' סיון תשפ"א, אחר תפילת מעריב בביהכ"ס אוהל רבקה "צרט'קוב", שאל אחד המתפללים את מרן הגר"י הקר שליט"א, האם כשיש אזעקה צריך באמצע שמו"ע להפסיק ולילך למקום מוגן?, וענה על כך הגר"י: **כן.** ולאחמ"כ סיפר השואל דשאלו את מרן הגראי"ל שטינמן זצ"ל דהרי מבואר בברכות דאם נחש כרוך על עקבו אין להפסיק באמצע שמו"ע, ורק כשעקרב כרוך צריך להפסיק, משום דרוב פעמים אין הנחשים מזיקים, ואם כן קשה הרי גם כשזורקים טילים רוב הפעמים אין זה הורג בני אדם ולמה צריך להפסיק בזה.

השיב מרן הגר"י: **האדם הוא קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה, והיות שהספק הוא באיזה מקום יפגע הטיל נמצא שעל זה אין רוב ולא דמיא כלל לגוונא דהמשנה בברכות.**

ועל גוף השאלה אמר הנ"ל: הגראי"ל ענה על השאלה מהמשנה בברכות, דכל טיל וטיל בעצם אמור כן לפגוע בבנ"א, אלא שבכל פעם ופעם קורה 'נס' שאין זה פוגע! (מרן זצ"ל דיבר קודם יצירת כיפת הברזל).

מרן שליט"א: **לדעתי אין זה כן, ואין סיבה לומר שכל טיל אמור לפגוע, ואדרבה בדרך כלל הטיל מצד עצמו עוד קודם יצירת כיפת ברזל נופל בשטח פתוח.**

ויש לציין שלמחרת בשבת בבוקר אחר התפילה, קרא מרן לאחד המתפללים ואמר לו **ח"ו שיחלוק** (מרן שליט"א) **על הגראי"ל, אלא שהיות ולא שמע כך מפיו, אלא שאמרו לו כן בשמו, אם כן אינו סומך על זה שכך אמר מרן הגראי"ל, אך אם היה שומע כן מפיו לא היה חולק על מרן זצ"ל.** והוסיף מר"ש לספר: **מרן הגרי"ז היה מספר עובדות של מופתים על אביו מרן הגר"ח, וכשסיפרו אותם למרן הגרא"ז מלצר, טען הגרא"ז כי אינו מאמין שכך אירע אצל הגר"ח , וכשסיפרו להגרי"ז שכך אמר הגרא"ז, הגיב הגרי"ז כי צודק הגרא"ז שאינו מאמין, אך מה אעשה כי ראיתי בעצמי עובדות אלו אצל אבי.**

עוד הוסיף וסיפר מר"ש : **החזון איש וכן המשגיח ר' חצקל לא היו מפסיקים באמצע שמו"ע באזעקות, ומה שפעם אחת הפסיק ר' חצקל וירד למקלט היה זה כאשר הרב מפוניבז' כך עשה.**

הוסיף אחד המתפללים כי סיפר מר"ש: **יש מהתלמידים של מרן החזו"א שאומרים כי מעולם לא אמר החזו"א כי בבני ברק לא יפלו טילים, אלא שפעם אחת נפל טיל, ושאל החזו"א 'בב"ב נפל טיל?** .

שאלה שנשאל מרן הגר"י זילברשטיין בכ' אייר תשפ"ג:

שאלה: האם דברי ר' חיים שבבני ברק לא יפלו טילים תקפים גם היום?.

תשובה: **כן**[2]. חזרו ושאלו: האם זה על כל בני ברק, וגם על קריית הרצוג?.

תשובה: **כן.**

לתגובות והארות ניתן לפנות לכתובת המייל: m0556788031@gmail.com

---

2. הנה בשנת תשע"ג כתב מרן הגר"ח מכתב, והביא את לשון הסיפרי דכדאי הוא ר' שמעון לסמוך עליו בשעת הדחק. ובספרי שם איירי לגבי הבטחת יעקב לפרעה שיעלה הנילוס גם לאחר מותו, ודעת רשב"י הוא דדברי הצדיקים קיימים לעד, ודלא כר' יוסי ברבי ישמעל שם שסבר שזהו רק כשהצדיק בחיו. ולמעשה מרן ר' חיים היה מסופק כמאן ההלכה, ובכדי להרגיע את הציבור, אמר שכדאי הוא רק שמעון וכו', וכבר כתבו כן הקדמונים. ובספר שהוציא הגר"נ איינפלד שהיה מנהל הכולל חזון איש, כותב הוא, שבימי מלחמת המפרץ, היו עיני מרן ר' חיים היו ירוקות, ושאל על זה את הרבנית ע"ה, ואמרה, שמרן ז"ל אמר, דהיות וסומכים על הבטחתו, וזה מחלוקת במדרש, הגם שיודע שמספיק גדול זכות החזו"א לילך כרשב"י, מ"מ קם מוקדם יותר מבכל יום, שהיה קם בלא"ה מוקדם לסדרי לימודיו וחובתיו, והיה קורא את כל ספר התהילים, בכדי שגם לפי ר' יוסי ברבי ישמעל יהיה הבטחה על בני ברק. ואמנם מיד לאחר סילוקו של ר' חיים היה פיגוע בב"ב, אך אמר מרן ר' יצחק, שיתכן ובמקומות שאין מתנהגים כמו בבני ברק, זה אחרת. (ובשעתו כשהיה רסיסים בסוף בני ברק, אמר ר' חיים, שכל פגעי הטכנולגיה מזהם את האויר, אם כן רסיסים יכולים לבוא, וכמבואר בגמ', שסילקו את המזיקים מארץ ישראל, אך רסיסים שלהם יכולים לבוא. מתלמידו הגרי"ב גודנטל).

ואמנם היה מקום לדון דהרי במדרש איתא שהיה מחלוקת בין רשב"י לריב"י, ור' חיים פסק כרשב"י, והיות שהקב"ה מתחשב עם סברתם של הצדיקים שבאותו הדור כמש"כ בשיטה מקובצת, אם כן כעת שנסתלק מרן ז"ל אולי אין את המעלה, שבשמים מתחשבים עם סברתו של הצדיק שבאותו הדור, אלא שאעפ"כ פסק ר' יצחק שהבטחת ר' חיים קיים גם היום, ואולי סברתו, דבאמת אם צדיקים הבטיחו בחייהם, כל שכן לאחר מותם, דמה כאן עומד ומשמש, אף שם עומד ומשמש, ובפרט שלא יחלקו גדולי ישראל שליט"א על מרן ר' חיים בזה.

בעומדנו למרגלות ההר לקראת קבלת התורה, נדמה כי אין יותר מתאים מאשר להקדיש יריעה מיוחדת להרב הדומה למלאך שהיה קרוי בפי כל "שר התורה".

מרן רבינו הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

שכשמו כן הוא, שר המושל בכל מקצועות התורה, הילוכו והנהגתו היו כולם תורה, כל הרהוריו, דרכיו ומבטו היה כולם מן התורה.

לקראת חג התורה הבאנו מאמרים נפלאים שנכתבו על ידי בניו שליט"א, כל אחד ממבטו הוא, שראה אצל אביו הגדול זי"ע

ויהי רצון שיהיו הדברים לתועלת עבורנו, ונחת רוח לנשמתו הטהורה

בנו הגדול הגאון רבי אברהם ישעיהו קניבסקי שליט"א
ראש כולל ארחות יושר

עמוד העולם

קשה מאוד להספיד את אדוני אבי מורי זכר צדיק וקדוש לברכה הכ"מ, אין לנו השגות בגדלותו ובהיקף תורתו ועבודת ה' שלו, אולם ננסה לקרב אלינו מעט, ללמוד מארחותיו, ואולי נזכה להתחזק מעט, ויהיו הדברים לעילוי נשמתו הטהורה.

בתורה הקד' בתחילת פרשת תרומה נאמר בפסוק [שמות כה, א] 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה', וכתב רש"י, 'שלש תרומות אמורות כאן, אחת תרומת בקע לגולגולת שנעשו מהם האדנים' וכו'. ובירושלמי [שקלים פ"א ה"א] מבואר יותר, 'רבי חגי בשם רבי שמואל בר נחמן, שלש תרומות נאמרו בפרשה הזאת, תרומת אדנים, ותרומת שקלים, ותרומת המשכן'. ולכאו' צריך ביאור מה נשתנו האדנים שהיה צורך בתרומה מיוחדת עבורם, והלא האדנים בכלל המשכן הם, ותרומת המשכן כוללת אף את האדנים, ולשם מה התרימו תרומה מיוחדת לאדנים. ואמר לי בזה אאמו"ר מרן זצ"ל הכ"מ, שמבואר במדרשים שהאדנים היו כנגד הצדיקים המחזיקים בזכותם ובכח תורתם את ישראל, ומבואר שם מנין האדנים כנגד מה הם עיי"ש, כי כשם שהאדנים הם הבסיס שעליהם עומדים הקרשים והמשכן כולו, כך הצדיקים הם הבסיס שעליהם עומד כלל ישראל, ולכך היתה להם תרומה מיוחדת, כי זה הוא עיקר גדול בהקמת המשכן וקיום העם הנבחר וכו'. והוסיף לבאר, שזכר למחצית השקל שתיקנו חז"ל הוא כנגד תרומת האדנים, והיינו כנגד לומדי התורה וצדיקי הדור, להיות שותפים בהחזקת לומדי התורה וכו' ואכמ"ל. ונאים הדברים למי שאמרם, ועתה חסרנו וחסר העולם כולו את הבסיס לקיומו.

רבים הם השואלים, כיצד יכול בן אנוש בדורינו העני ושפל להעפיל לפסגות נפלאות שהגיע אליהם אאמו"ר זצ"ל, שזכה ודבריו התקבלו בכל העולם כולו, והשפעת מילה אחת ממילותיו היתה כבירה על כל חלקי העם היהודי. והאמת היא שהגיע למה שהגיע רק בכוח התורה, בכוח לימוד התורה ובכוח קיום התורה.

אהבת התורה שבערה בקרבו, כמעט ולא מצאנו לה אח ורע, לא ויתר על שום ידיעה חדשה בתורה, כל מדרש שיצא מחדש, כל ספר חדש שיצא לאור, היה שותהו בצמא כפשוטו ממש, כל גירסא חדשה שראה או שמע, מיד היה מציין לעצמו במחברתו שלא תשכח ממנו ח"ו. זכורני בילדותי שכל כמה ימים היה נכנס בשובו מהכולל לחנות הספרים לבדוק האם יצא ספר חדש, וכשראה ספר חדש היה קונה אותו, וכל הדרך הביתה קצרה רוחו בהשתוקקותו לעבור על הספר, ולא נח עד שעבר על כל הספר כולו.

כל שיחותיו בבית עם הילדים היו מתובלות בפסוקי התנ"ך ובאמרות חז"ל, קצרה היריעה מהכיל את כל הנהגותיו ואהבתו לתורה, עליו ניתן לקרוא את המקרא 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה - שאהב אאמו"ר זצ"ל את התורה - בוז יבוזו לו'.

כבר מילדותו קבע לעצמו סדרי לימוד, ועמל בהם ללא ויתור וללא פשרות, גם בזמנים קשים לא רפו ידיו. פעם סיפר לי, כי בבחרותו בישיבה ניגש למי שלימים היה שכננו, הגאון האדיר רבי גדליה נדל זצ"ל, עם שאלה בנושא קידוש החודש. רבי גדליה זצ"ל שהערכתו לאאמו"ר זצ"ל היא מן המפורסמות, והיה שולח אליו שאלות, השיב לו: 'זה לא בשבילך, זה מסובך'. אאמו"ר זצ"ל למרות שהיה יכול לראות בתשובה זו כעין 'הוראת היתר'

שאין לו חיוב לעסוק בכך, אבל הוא אמר אין דבר כזה 'לא בשבילך', זה חלק מהתורה, וכל אחד צריך ללמוד להבין ולדעת כל חלק בתורה! ומיד החל לעמול בסוגיות אלו, הוא נעזר הרבה בספר 'ישועה בישראל' עד שלבסוף כתב והוציא את הספר 'שקל הקודש' העוסק בסוגיות אלו בבקיאות ובהבנה נפלאה.

מדה נוספת ראינו באאמו"ר זצ"ל והיא 'מדת הזריזות', הוא היה זריז בכל מעשיו לעשותן מיד ללא שום שהיות, כשהחליט ללמוד דבר מסוים לא היה דוחה למחר, אלא התיישב מיד ללומדו, ולא נח עד שסיים מה שהתחיל, ולעולם לא הפסיק דבר באמצע, אלא כל דבר שהתחיל בו ללומדו או לעשותו, לא נח עד שסיימו, כשהיה עולה בדעתו איזו פעולה של חסד מסוים, היה הולך מיד לקיימו. כמה וכמה פעמים עסק בשידוכים שעלו בדעתו, ומיד כשעלה הדבר בדעתו קם והלך להציע, ולא נח עד הגמר בשעה טובה, והצליח להקים הרבה בתים בישראל בזריזותו. והיה מרגלא בפומיה ששלמה המלך שנא מאד עצלנים, כמבואר במשלי, ואמר לי פעם שהעצלות החמורה ביותר היא עצלות המחשבה, והיינו שמתעצלים מלחשוב. כשעלה בדעתו לכתוב ספר על נושא מסויים, היה מתיישב מיד לכתוב ולא המתין אפילו רגע אחד, וכך נהג כל ימיו בכל דבר ודבר.

אפשר להאריך מילים אין ספור בתיאור גדלותו ומופתיו הרבים וכו', אך שומה עלינו ללמוד מדרכיו ולתפוס משהו מהנהגותיו, ולעניות דעתי יש שתי נקודות עיקריות שעליהם יש לתת את הדעת, ובהם כל אחד ואחד יכול להתחזק ולקבל על עצמו להשתפר, ובוודאי שיהיה זה לעילוי נשמתו הטהורה.

נקודה אחת היא המידות. יש הרבה תלמידי חכמים מופלגים, יש הרבה 'מתמידים' ויש הרבה 'ידענים', אבל בעלי מידות במדריגה כמו שלו, מסופקני אם יש בנמצא. היה מעביר על מידותיו באופן מבהיל, גם לאנשים שפעלו בניגוד לדעתו, גם אנשים שפגעו בו, את כולם קיבל באותה סבלנות ואורך רוח, קשה לנקוב בדוגמאות מטעמים מובנים, אבל אני יכול להעיד שלא הסכים גם שאחרים יגידו משהו או יגערו באלו שהיה צריך לגעור בהם, אלא העביר על מידותיו [מלבד כשזה הגיע להלכה, לדעת החזו"א, שביעית וכדו', בזה לא מחל ולא ויתר ועמד בתוקף על דעתו].

זה מלבד הסבלנות לכל אחד ואחד, בכל גיל וגיל, לקטן כגדול היה מקשיב קשב רב, אף לשאלות של מה בכך, גם לטרדנים שהיו מגיעים לא פעם, את כולם שמע, ולכולם התייחס בחיוך ונתן מענה. ובעצמו אמר לי פעם את הסיבה מדוע הוא משיב לכל מכתב גם לילדים קטנים ממש, היו מקרים שקיבל מכתבים מילדים בכיתה א' ואף להם השיב, ואמר לי כי הוא רואה בזה משום מצוות חסד, ויש בזה עידוד רב למי שמקבל תשובה להמשיך ולכתוב בדברי תורה. פעם הלכתי עמו ברחוב, ונצמד אליו טרדן אחד שלא הפסיק להציק בשאלות וויכוחים של מה בכך, ואאמו"ר ענה לו בסבלנות אין קץ, כשהלך הטרדן שאלתי אותו איך אתה מסוגל לענות לו בכזו סבלנות ובמאור פנים, השיב לי בפליאה, הרי התנא באבות [א, טו] אומר הוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות.

נקודה נוספת היא ניצול הזמן. מאז ומעולם הקפיד ביותר לנצל את הזמן בכל רגע ורגע ללימוד תורה וקיום מצוות. חשוב להבהיר - ובפרט לצעירים - שאין הכוונה שהוא רץ ברחוב מהר ל'כולל', או שלא היה הולך לשמחות משפחתיות, אדרבה, היה נעים שיחה, תמיד השתתף בשמחות של המשפחה ומכרים, ולא קיפח אף אחד, גם שיחק עמנו - ילדיו - כשהיינו קטנים, והאכיל את הנכדים והנינים כשהגיעו לביתו בזמן שאכל, אך רגע מבוזבז לא היה כלל! כל רגע פנוי היה מנוצל ללימוד, בריכוז אדיר ללא יחס לכל הפרעה שהיא. ומכאן המראה השכיח שראו רבים בשנים האחרונות, כאשר נכנסו להתברך וכדו' והיה באמצע לימודו, היה אפשר להמתין זמן רב ללא שחש שעומדים בחדר לפעמים גם עשרות אנשים, וזה מכך שהרגיל עצמו לנצל כל רגע פנוי ללימוד בעומק העיון והריכוז.

כך זכה והתקיים בו מה שאמרו חז"ל בריש פרק ו' דאבות, 'כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה', וזכה שנהנו העולם מברכותיו שהתקיימו באופן מופלא ביותר, וכמו שכתב החזון איש [סוף טהרות] 'אבל כל ברכה של גדול הדור עושה רושם למעלה ועושה עת רצון'.

(הובא בספר 'אריד בשיחי' ח"א)

פרקי הדרכה וחינוך המבוססים על האופן בו גידל אביו מרן שר התורה זצ"ל, את ילדיו וחינכם לתורה ולירא שמים

"אבי מורי, מעולם לא עזב את הבית לתקופה", מספר מרן הגר"ש שליט"א. "הוא לא נסע ל'פרישות' בעיר אחרת, לא היו צריכים להביא לו את האוכל לבית המדרש, והוא לא דילג על ארוחות צהרים בגלל שמנו היה יקר לו.

"ההיפך, הוא היה אומר שהוא לא יכול לעזוב את הבית, כי זה יפריע לו להתמקד בלימודים, ולכן הוא היה חוזר הבית לא רק כל ערב כדי ללכת לישון, אלא גם לארוחות. הוא היה אוכל בבית שלוש ארוחות כל יום, למרות שארוחת הבוקר לא היתה ממש ארוחה, אבל בכל זאת, הוא היה אוכל בצורה מסודרת, וכפי שהזכרתי בדברי ההספד בהלוויה, הוא אף פעם לא הסכים לאכול ארוחת צהרים לבדו, אלא אך ורק עם אמי הרבנית ע"ה ביחד, גם אם היה צריך להמתין כמה דקות, המתמיד הכי גדול של הדור המתין מעט, חיכה בסבלנות, לא לחץ ולא דחק, עד שהיא התיישבה לצדו ואז הם אכלו את ארוחת הצהרים ביחד. אצלו זה היה דבר פשוט וברור שאין לזוז מההנהגה הזאת, כמו שלא יעלה על הדעת לוותר על הנחת תפילין יום אחד, חלילה וחלילה.

"אגב, כשגדלנו ויכולנו להבין מה אנחנו רואים, המחזה הזה של אבא ואמא אוכלים יחד ארוחת צהרים, היה מדהים והיה הרבה מה ללמוד ממנו, אבל זה נושא לשיחה נפרדת".

ומה באשר לילדים, גם כאן התשובה עשויה להפתיע רבים: "הוא היה אדם עסוק", אומר ראש הישיבה שליט"א, "לא היה לו זמן לשחק אתנו סתם ככה או לפטפט פטפוטי סרק. אבל הוא היה אבא במשרה מלאה.

"קודם כל כל מה שקשור ללימודים הוא התנהג כמו כל אבא. הוא היה בוחן אותנו על מה שלמדנו בחיידר, מבקש לראות את הציונים למבחנים, וכל שבוע היה ממלא את ה'דף קשר' למלמד, וכותב ציון על כל אחד מהמקצועות שבהם הוא בחן אותנו.

"וכאן היה משהו מאוד מעניין. אבא זצ"ל יצר מצב כזה שבו יש שתי דרגות של מצוין. יש ילד שיודע מצוין ואבא כותב לו בדף הקשר מצוין, כמו שמקובל. אבל יש גם דרגה ב', מקרה שבו המצוין הוא לא מושלם, זה מצוין עם נו"ן סופית עקומה... הוא פשוט היה מסלסל מעט עם העט, את החלק האות האחרונה של המילה 'מצוין', וזה היה בשבילנו עונש נורא ואיום. אם חלילה קרה שאבא היה כותב לאחד הילדים מצוין עם נון עקומה, זאת היתה ממש טרגדיה...

"אני מניח שהמלמדים בכלל לא ידעו את הסוד, זה נועד עבורנו, שאנחנו נדע שבשבוע הבא אנחנו צריכים לחתור ל'מצוין עם נון ישרה', ובאמת, זה כמעט לא קרה שהוא הה צריך לעקם את הנון, כי ידענו שזה הדבר הכי חשוב להורים שלנו, שנצליח בלימודים.

"ואם קרה שהמלמד היה שולח פתק עם דיווח על התנהגות לא נאותה חלילה או איזו הערה אחרת, אבא היה מתייחס לזה בכל חומר הדין. היחס שלו למלמדים היה כמו כאילו כל אחד מהם הוא 'הפוסק האחרון', למרות שהוא היה כמובן בדרגה הרבה הרבה יותר גבוהה מהם".

«««««

"אבא זצ"ל, היה מעודד אותנו מאוד לכתוב חידושי תורה", מספר ראש הישיבה. "הרי הוא עצמו היה 'כותב ספרים' מגיל מאוד מאוד צעיר. הוא היה מעתיק משניות למחברת ומבקש הסכמה מדודו, מרן החזון איש... השאיפה הזאת לכתוב קיננה בו משחר ילדותו, והוא מאוד רצה להחדיר אותה גם בנו.

"אז איך מעודדים ילד לכתוב חידושי תורה? היתה לו שיטה מעניינת. הוא היה לוקח מחברת חדשה, ומצייר לה עמוד שער. זה היה מדהים, כישרון הציור שלו היה יוצא דופן! הוא כמובן לא עבר שום הכשרה בתחום ומעולם לא השקיע בלימודי ציור, אבל הוא ידע לצייר בצורה מיוחדת במינה.

"אגב, לפעמים, כשהוא היה משתעשע אתנו מעט, הוא היה מצייר חיות שונות, במשיכת קולמוס אחת, הוא היה מניח את העט על הדף, ומצייר ציור שלם בלי להרים את העט אפילו פעם אחת... אנחנו היינו עומדים משתאים לראות איך הוא מצליח, זה היה אחד המשחקים שהיה משחק אתנו לפעמים, כשראה צורך בכך.

"בדרך כלל לא היה לו זמן, כמו שאמרתי, הוא היה איש עסוק, עסוק מאוד... אבל היו זמנים שבהם היה לו זמן. למשל, בלילות שבת. בשבתות קיציות, ממילא היינו הולכים לישן סמוך לסעודה, והאמת שאני לא יודע מה אבא היה עושה באותם זמנים, כי הוא הרי לא קרא לאור הנר, ולא תמיד היה לו שומר. אבל בשבתות החורפיות הסעודה הסתיימה בשעה מוקדמת, אנחנו עוד לא היינו מספיק עייפים כדי לישן, ואבא היה צריך להעסיק אותנו.

"בכאלו מצבים, היינו נכנסים כל הילדים יחד עם אבא למיטה, לפעמים היינו מצמידים שתי מיטות ביחד, כדי שיהיה מקום לכולם, והוא היה מקריא לנו סיפורים מתוך 'ספר הישר' שמביא מדרשי חז"ל בעיקר על חומש בראשית.

"אגב, היכולת של אבא לספר סיפור בצורה מרתקת, היתה מופלאה. לא פחות. שמעתי בימי חיי הרבה מאוד דרשנים ומגידים, אף אחד מהם לא הגיע ליכולת שהיתה לו. הוא היה פשוט מרתק אותנו, הוא היה מייצר דרמה ובונה מתח באוויר, מדהים!!!

"אבא זצ"ל סיפר לנו שגם אביו הסטייפלער הקדוש היה מספר להם סיפורים בילדותם, ולפני שהוא היה מספר להם סיפור הוא שאל אותם: "נו, מה אתם רוצים שאספר היום, סיפור מעשה שהיה או מעשה שלא היה...?". הם היו בוחרים והסטייפלער היה מספר להם לפי בחירתם...

"אבל אבא זצ"ל לא היה מספר 'מעשה שלא היה' אלא רק מעשים שהיו, סיפורי חז"ל, מהבבלי מהירושלמי, מדרשים שונים, הרי לא חסרו לו סיפורים. לפעמים היה מספר סיפורים מגדולי ישראל.

"הוא היה לוקח לפעמים סיפור שמבוא על ידי חז"ל בשתי שורות בגמרא, והוא היה מספר אותו במשך זמן ארוך, מותח אותנו עד הקצה, ועד, כשהיינו בשיא הדריכות, הוא היה עוצר, ו'מתלבט'... "נו, מה אתם אומרים, אני חושב שנעצרו כאן ונמשיך את הסיפור בשבוע הבא...". כמובן שאנחנו היינו מתחננים שימשיך לספר כי לא יכולנו לשאת את המתח, ואז הוא היה 'נעתר' כביכול וממשיך את הסיפור".

"בלילות השבת, לא פעם היינו יוצאים לטיול, כל המשפחה, כי הרי כתוב בגמרא שאחרי האוכל צריכים ללכת. היינו הולכים לבקר את הדודים, לפעמים הינו הולכים לבית מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א בסמטת יבנה, ולפעמים היינו הולכים לבית דודי הגאון הגדול רבי יוסף ישראל ישראלזון זצ"ל, שהתגורר ברח' חזון איש 5, קומה אחת מעל מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל.

"בדרך לבית הדודים ובחזור לביתנו היינו מתחננים אליו שיספר לנו סיפור, והוא היה מספר לנו. לפעמים היה מספר לנו את אותו סיפור שוב ושוב, יכולנו לשמוע ממנו מאה פעמים את אותו הסיפור, ותמיד היינו מרותקים כמו בפעם הראשונה.

"עוד משחק שהיה לנו עם אבא, ושעליו סיפרתי בהלוויה, היינו 'בוחנים' אותו, מוציאים ספר מהארון ומצטטים שורה והוא היה אומר לנו באיזה ספר זה כתוב, באיזה דף, וגם היה מוסיף עוד מידע כמו למשל איפה עוד כתוב משהו דומה לזה וכדו'.

"בתשעה באב הוא גם יכול היה לשחק אתנו לפעמים משחקים של חולין כמו 'דמקה' וכדו', כדי להעסיק אותנו".

«««

ראש הישיבה שליט"א מבקש לחדד עוד נקודה חשובה מאוד: "האווירה בבית שלנו היתה אווירה שמחה. לא היה לחץ. נכון שהאבא היה שקוע כל היום בספרים, היה לומד ולומד, אבל זה משהו שהוא עשה לעצמו, הוא לא הכניס את כל הבית ללחץ בגלל זה. יכולנו לרוץ, להשתולל, להיכנס ולצאת, להביא חברים. לא היתה איזו אווירה כזאת שמחייבת את כולם לשמור על השקט כדי שלא להפריע לו ללמוד.

"ידענו שמי שרוצה לפטפט פטפוטים בעלמא, אבא הוא לא הכתובת. לפעמים יכולנו לעשות את זה עם אמא ע"ה. גם כשהוא היה בלחץ גדול מה'חובות' שלו, זה היה במנותק מהבית. אבל כמובן שלראות אותו לומד, זה היה מחזה רגיל ותמידי, בשעות שבהן הוא היה בבית.

"היו לנו בבית הרבה בדיחות והלצות, זה היה הסגנון שלה, ההומור היה חלק מהחיים שלנו, ואבא זצ"ל היה אדם שמאוד אהב לשמוע חידודים. כמובן שסוג הבדיחות היה בהתאם לשיג ושיח שלו, ולא דברי הבל, אבל השמחה היתה שרויה בבית דרך קבע, וזה כלל מאוד מאוד יסודי בחינוך הילדים ובכלל בכל אדם שרוצה להיות בריא בנפשו.

"גם בלילות, כשהיינו הולכים לישן, היינו רואים אותו לומד, כי הרי לא היה לו חדר נפרד ללמוד, כל הדירה היתה אז שני חדרים והול... בחדר שבו ישנו, אנו הילדים, הוא גם היה יושב ולומד, ואנחנו התרגלנו מגיל אפס לישן עם אור, כי אבא צריך ללמוד.

"אגב, אנחנו לא ידענו בכלל שיש סוגים אחרים של אבות, הרי כל הסביבה שלנו היתה כזאת, מי היו השכנים? מי היו האנשים שהתפללו בבית הכנסת שלנו? כולם היו גדולי עולם, רבי גדליה נדל, רבי יוד'ל שפירא, רבי ישראל אליה ויינטרוב ועוד ועוד. כולם היו כאלו, פחות או יותר, וגם החברים שלנו היו הילדים שלהם. מצד שני, אנחנו לא היינו רק הילדים של אבא זצ"ל, אלא גם הנכדים של הסטייפלער ושל הרב אלישיב, כך שכן ידענו שהבית שלנו הוא קצת שונה ויותר מיוחד, אבל לא ידענו עד כמה זה חריג לעומת בתים אחרים.

"ובכל זאת, אנשים היו מסתכלים על אבא זצ"ל כעל אדם לא שגרתי. אחד מגדולי הדור אמר לי בשנים האחרונות בדרך צחות: "כולנו היינו צוחקים על אבא שלכם, אבל בסוף הוא צחק עלינו..."

"אחד הדברים ה'מוזרים' שהוא עשה, היה כשהוא למד איתנו את הש"ס כולו עד לבר המצווה. זה היה חצי שעה ביום, במשך מספר שנים, הוא היה לומד אתנו את הגמרא, רק גמרא, בלי לקרוא רש"י ותוס', ובוודאי בלי פירושים וביאורים נוספים, והוא גם לא היה נכנס אתנו לחשבן את כל הפרטים, אלא הלימוד היה שטחי למדי, הוא היה מסביר כל דבר אבל לא מעמיק.

"לימים שמעתי שמספרים שהיה שם יהודי חשוב, שראה את אבא לומד איתי, ושאל אותו "למה אתה משגע את הילד, אתה חושב שהוא יזכור משהו מכל מה שאתה אומר לו?". אבי מורי זצ"ל השיב לו שכמובן שאם לא אחזור על כל הנלמד בתקופה הקרובה לא אזכור כמעט כלום, והוא כמובן העריך שלא אצליח לחזור בכזה גיל על כל הש"ס, אבל הוא אמר אז שלמרות זאת, תהיה ללימוד הזה תועלת גדולה משום שאני אזכור את המושגים, יהיו לי מושגים בקודשים, בטהרות, בנזיקין.

"למעשה אבא מאוד התלבט אם לסיים עם הילדים את כל הש"ס, או אולי להשאיר את המסכת האחרונה וללא ללמוד אותה, כדי שהילדים לא יתמלאו גוואה על כך שהם סיימו את הש"ס בגיל צעיר כל כך.

"אגב, אני רוצה לציין שאבי מורי אמר לי פעם ש"הלך לו בחיים" שלא נהיה בעלי גאווה. הוא מאוד חשש מזה שלא תתפתח אצלנו גאווה חלילה".

»««

"עם ההתלבטות הזאת הוא בא לאביו, הסבא הסטייפלער הקדוש, ושאל אותו לדעתו, האם ללמוד עם הילדים את מסכת נדה ולסיים אתו את כל הש"ס, או שעדיף שהלימוד יהיה חסר מסכת אחת כדי שלא לסכן את הילדים בגאווה חלילה...

"הסבא זצ"ל ענה לאבא שכן ילמד עם הילדים גם את מסכת נדה, אבל בגלל החשש מגאווה, שלא יספרו את זה לאף אחד. שהלימוד הזה יהיה בבית, כשלא רואים. אפילו את הסיום לא עשינו בחגיגת בר המצווה אלא ביום הבר מצווה בבית של הסטייפלער, אני זוכר שביום בר המצווה שלי באתי לשם עם אבא זצ"ל ואמא ע"ה, והיתה שם בנוסף גם דודתי הרבנית ברזם תבלחט"א, אפילו לא היה מניין.

"אבל אני חושב שמעבר לעניין הזה של מושגים בכל חלקי הש"ס, אבא רצה להחדיר בנו טעם בכל אחת מהמסכתות. הוא רצה שיהיה לנו טעם בלימוד של מסכת זבחים, שיהיה לנו טעם בלימוד של מסכת נזיר, שנרגיש געגוע לכל מסכת, וזה היה הסוד של הלימוד הזה.

"בעניין זה, רק באחרונה נזכרתי משהו שהרבה שנים לא זכרתי אותו: כשסיימנו את הש"ס, אבא רצה ללמוד אתנו גם את כל השולחן ערוך על ארבעת חלקיו. הוא רצה שיהיה לילדים שלו טעם גם בחושן משפט ובאבן העזר, כמו שהוא עצמו היה לומד את כל חלקי התורה בלי להשאיר אף חלק מיותם, הוא רצה שגם אנחנו נהיה כך...

"אבל הוא הבין שזה כבר קצת מוגזם ללמוד את כל השולחן ערוך עם ילדים או נערים מיד אחרי הבר מצווה, ולכן הוא למד אתנו רק את הסימן הראשון שבכל אחד מארבעת חלקי השו"ע, למדנו יורה דעה סימן א', אורח חיים סימן א', וכו', וההרגשה שלי היא שזה בא לתת לנו טעם בלימודים אלו".

"גם הלימוד הזה היה בנחת ובשמחה", אומר ראש הישיבה. "למדנו בשמחה רבה, כי כל הגישה ללימוד היתה שמחה ורגועה, בלי לחץ והיסטריה.

"ואכן, כשהגענו לישיבה, אז נכנסו לישיבה קטנה בגיל 12 כמו שהיה מקובל אז, והיו ילדים שרצו ללמוד לימודים נוספים מחוץ למה שלומדים בישיבה, הם באו אלינו וביקשו ממני שנלמד איתם, כי הם לא ידעו ללמוד לבד גמרא בגיל 12.

"אנחנו היינו מתפלאים, מה זאת אומרת, ילד בן 12 לא יודע ללמוד גמרא לבד? איזה מוזר זה... מה בגיל כזה אתה עוד לא יודע שהמסכת האחרונה בששה סדרי משנה זאת מסכת עוקצין? אתה כבר עוד מעט בר מצווה ולא ידעת? זה לא ייתכן... אצלנו בבית אפילו הבנות ידעו בעל פה את כל שמות המסכתות בש"ס לפי הסדר...

"אבל כמו שאמרתי וחשוב לי להדגיש את זה חזור והדגש: לא היתה בבית אווירה של לחץ, לא היה ניסיון להכריח אותנו ללמוד כל הזמן, ההיפך הוא הנכון, הבית היה בית שמח ומאושר, ואת כל הלחץ שהיה לאבינו מורינו עם ה'חובות' שלו, הוא שמר לעצמו ולא נתן לזה להשפיע על האווירה מסביב".

* *

"האבא זצ"ל היה אדם גדול מאוד", אומר ראש הישיבה. "אין לנו בכלל הבנה בגדלות שלו, ואני אומר זה כבן גדל אצלו והתחנך על ידו, ובכל זאת, אין לי בכלל הבנה מי היה האיש הזה, המעט שראינו חשף בפנינו טפח, אבל זה היה רק קצה הקרחון.

"ולכן קשה מאוד לקבוע מסמרות ולומר כך הוא נהיה אדם גדול, או באופן אחר. אבל אני חושב שיש שלושה עמודים מרכזיים ומאוד דומיננטיים שבזכותם הוא זכה למה שזכה.

"הנקודה הראשונה היא העקשנות לטובה. הוא היה שונה מכל החברים שלו ומכל הסביבה שלו. דרך הלימוד שלו היתה אחרת, ולא מוערכת בכלל. עברו הרבה מאוד שנים עד שאנשים התחילו להכיר בגדולתו.

"כשהוא היה בחור בישיבה, וגם שנים לאחר החתונה, לא רק שלא העריכו את גדולתו, אלא שהיו מסתכלים עליו כמו על מישהו שמנותק מהעולם, כל הזמן ממלמל ומשנן גמרות ומדרשים כביכול בלי להבין מספיק.

"במאמר המוסגר אני יכול להעיד, שבהזדמנויות בודדות שהוא נאלץ לדבר בענייני העולם הזה כמו לנתח מצבים פוליטיים או לבחון אופציות שונות כיצד יש לנהוג בענייני הציבור וכדו', זה היה מדהים לראות איך שהיהודי הזה שכל כך מנותק מהעולם הזה, היה מנתח את המצב בבהירות מופלאה ועם הסתכלות רחבה ומיוחדת כל כך, אבל זה לא הנושא.

"אנחנו מדברים על השנים הארוכות שבהן הוא לא זכה להערכה והכרה. זה לא שנתיים שלוש, מדובר על עשרות שנים! עשרות רבות.

"כל הסביבה הסתכלה עליו כמו אדם שונה, אחר. ובכל זאת הוא המשיך לפי דרכו, למרות שלא זכה לשום הערכה והכרה, ואחרי שנים רבות, התחילה הגדולה שלו לתת את אותותיה, רק אז אנשים שמו לב.

"אני חושב שיש כאן מוסר השכל חשוב מאוד להרבה מאוד בחורים ואברכים. לפעמים בנאדם לומד ומשקיע ולא זוכה להערכה. זה לא עניין של גאווה, אלא הערכה פשוטה, אדם משקיע ומתאמץ, הוא רוצה לקבל משוב חיובי מהסביבה שלו. אבל צריכים לדעת, שגם אם אין משוב חיובי, אסור להישבר, אלא פשוט להתמיד ולהתאמץ, וחז"ל כבר אמרו 'סוף הכבוד לבוא'.

"מצד שני, צריכים גם לדעת שלהיות 'הגר"ח קנייבסקי' זה לא משהו שאנשים אחרים יכולים להיות. היו לו את תכונות הנפש הייחודיות שלו, הוא גדל בבית מאוד מיוחד. מגיל מאוד צעיר היתה לא נטייה ללמוד, הוא אהב ללמוד ועשה את זה בשמחה רבה. אלו תכונות אופי, לנו אין את התכונות הללו ולכן אנחנו לא יכולים להיות כמוהו, ואנחנו גם לא צריכים להיות כמוהו, אלא ללמוד ממנו איך אדם צריך להשתמש במה שיש לו, ולעשות עם זה את המקסימום שבכוחו לעשות.

"ומה קורה כשלא מצליחים?", אומר ראש הישיבה שליט"א, "ממשיכים בכל זאת! שבע ייפול צדיק וקם":

"אבא מארי זצ"ל, סיים בגיל 16 את כל הש"ס ארבע פעמים", מספר ראש הישיבה. "כלומר, הוא למד כל דבר ארבע פעמים, ובאופן הזה הוא התקדם עוד דף ועוד דף, עוד מסכת ועוד מסכת עד שסיים את הש"ס כולו בגיל 16.

"לאחר מכן הוא שאף לסיים את כל הש"ס בכל שנה. הוא התחיל פעם אחת ולא הצליח, באמצע השנה הוא נפל. לשנה הבאה התחיל שוב, וגם הפעם לא הצליח, אבל הוא לא נכנע, התחיל בפעם השלישית וב"ה הצליח, ומאז ועד סוף ימיו היה מסיים את הש"ס כל השנה, כשבהמשך נוספו לימודים נוספים, כמו הירושלמי, שולחן

ערוך, ספרא וספרי וכו'".

«««

כחלק מאותה עקשנות זה לא היה רק מה ללמוד ואיך ללמוד, אלא גם לשמור על עקביות בעקשנות יוצאת דופן. אבא זצ"ל היה אדם עקבי, הוא אל היה משנה תוכניות גם אם לפעמים היה קשה מאוד לעמוד בתוכנית המקורית שהוא קבע לעצמו.

"וכאן אני רוצה לספר סיפור נפלא שאבא זצ"ל היה מספר אותו מעת לעת. הסיפור הזה די התפרסם, אני עצמי מספר אותו בהזדמנויות רבות, כי זה באמת סיפור שגם נותן לנו הצצה למה שתפס כל כך חזק את אבא זצ"ל, וגם מלמד אותנו איך מצליחים בתורה.

"אבי מורי למד בישיבת לומז'ה בפתח תקוה, והיה ישן שם בפנימיה. היה לו חבר שישן אתו בפנימיה, הגאון הגדול רבי משה סולובייצ'יק, שלימים היה גדול הדור של שווייץ. רבי משה היה מבוגר מאבא בחמש שנים, אבל הם היו חברים טובים.

"כשהגיע העונה של רישום הילדים לבתי הספר, היו יוצאים תלמידי הישיבות למושבים ולערי השדה, כדי לשכנע יהודים לשלוח את ילדיהם לחינוך התורני. הזמנים היו זמנים טרופים, ניתן היה פשוט להציל נשמות, כל מי שהלב שלו בעבר באהבת תורה ויראת שמים, היה יוצא ועושה נפשות, פשוט הצילו נשמות דורי דורות של יהודים יראים ושלמים קמו בזכות הפעילות הזאת.

"אבא היה אז בחור צעיר ולא לקח חלק בפעילות, ואילו רבי משה סולובייצ'יק שהיה כבר מבוגר יותר, כן נשלח לפעילות. הם היו צועדים ברגל במשך שעות, לא היה להם כסף לממן הסעות, הלכו והלכו עד שהיגעו למושב, והיו עוברים מבית לבית, נוקשים על הדלת, אולי יש לכם ילדים לרשום לבית ספר??? זאת כמובן היתה עבודה מפרכת מאוד, אבל הפירות שלה היו שווים כל מאמץ.

"רבי משה סולובייצ'יק יצא ביום מן הימים לפעילות, והרחיק נדוד, הוא סיים את הפעילות שלו בשעת לילה, והיה צריך לחזור בהליכה רגלית במשך שעות.

"בשעה ארבע לפנות בוקר לערך הוא הגיע לפנימייה, עייף ומותש, בלי טיפת כח. הוא רצה ללכת לישן אבל היתה לו קביעות ללמוד 'דף היומי', ובאותו יום הוא עדיין לא למד את הדף של היום.

"התיישב רבי משה בחדר המשותף עם אבי מורי זצ"ל, החזיק גמרא ביד וניסה ללמוד דף. הוא קרא שורה והתנמנם, אחרי כמה דקות התעורר קרא עוד שורה ושוב נשמט ראשו, וכך הוא התקדם לאט לאט עוד שורה ועוד שורה, עד שאחרי שעה הוא סיים לקרוא את כל הדף, סגר את הגמרא וקרס על המיטה בעייפות נוראה.

"אבא לא סיפר לנו למה הוא עצמו היה ער בשעה ארבע לפנות בוקר, ואנחנו לא שאלנו... בכל מקרה סיפר אבא שלמחרת היום הוא ניגש לחברו ושאל אותו: "משה, הבנת משהו ממה שקראת אתמול בלילה בגמרא?".

"רבי משה השיב בשלילה: "אפילו מילה אחת לא הבנתי. כלום!!!".

"שאל אותו אבא: "אז מה העניין? למה אימצת את עצמך כך לקרוא דף שאתה בכלל לא מבין ולא מסוגל להבין. לא היה עדיף שתלך לישון ובבוקר תקום ותלמד את הדף בצורה נורמלית?".

"ענה לו רבי משה תשובה חדה וברורה: "אני ידעתי שמהדף הזה שאלמד בליל עם עיניים עצומות, לא תהיה לי שום תועלת. אני לא אבין כלום. אבל מה-100 דפים שאלמד אחריו בזכות השעה הזאת, תהיה לי תועלת גדולה. אם אני אשבור את הקביעות, מי יודע אם אצליח לחזור אליה, אבל כשהצלחתי לשמור על הקביעות, היא לא נשברה, אני יודע שבעזרת ה' אלמד עוד ימים רבים 'דף היומי', ובפעמים הבאות אני כן אבין את מה שאני קורא".

»»»

"כעין זה סיפר אבא זצ"ל שהוא עצמו עשה כשדודו, מרן החזון איש נפטר. צריכים להבין שעבורו החזון איש היה הרבה יותר מדוד או אפילו מרבי. מבחינתו של אבא החזון איש היה דמות של אחד משרפי מעלה, ממש כמו אחד מהתנאים או האמוראים, הם הרי גרו ביחד בבית אחד, אבא והסטייפלער והחזון איש. הוא העריץ את החזון איש בצורה שאי אפשר בכלל להבין.

"וכשהחזון איש נסתלק לישיבה של מעלה, זה היה פתאומי. הם לא התכוננו לכך נפשית. היה להם את החזון איש שהוא היה הדמות הנערצת כל כך, ופתאום הוא נפטר. בלי שום סימנים מקדימים.

"אבא היה שבור ומרוסק. הוא חזר מהלווייתו של החזון איש וניסה ללמוד אבל לא הצליח להבין כלום. הוא סיפר שהוא קרא את הדפים לפי הקביעות שלו, בלי להבין, רק כדי לשמור על הקביעות, ולמחרת הוא כבר חזר עליהם והבין אותם, אבל על הקביעות הוא לא ויתר בשום פנים ואופן.

"בדרך אגב, אציין שהתחושה הזאת של 'סוף העולם' לאחר הסתלקות החזון איש, לא היתה ייחודית רק לו. היו עוד אנשים שהרגישו כך, כי רבים היו מקושרים בחזון איש בלב ונפש.

"מספרים שבהלוויה ניגש אחד המלווים אל גיסו, הסבא הסטייפלער זצ"ל, היה זה יהודי שבור ורצוץ שהחזון איש היה כל עולמו, ושאל את הסטייפלער "מה יהיה? החזון איש נפטר, מה נעשה?".

"הסטייפלער ענה לו בשאגה אדירה: "אבל הקדוש ברוך הוא נשאר אתנו". זאת היתה הנחמה שלהם, אומנם הם איבדו את כל עולמם, אבל היה להם את הקב"ה.

"גם אחרי האירוע המוחי שקיבל אבי מורי, 20 שנה לפני שהוא נפטר, בערב חג הסוכות, הוא היה במשך תקופה מאושפז במצב לא טוב, לא היה לו ריכוז בכלל, אבל הוא לא ויתר על ה'חובות'. הוא למד, זה בכלל לא משנה כמה הוא יכול היה להתרכז כדי להבין, הוא כל הזמן רצה שיושיבו אותו כדי שיוכל ללמוד, ואחרי זמן קצר מאוד התעייף ונשכב בחזרה המיטה, ושוב רצה שיושיבו אותו, כדי שיוכל להתקדם כמה שורות נוספות".

««««

"הנושא השני שאני חושב שבזכותו צמח אבא זצ"ל לכאלו דרגות נפלאות, זו מידת הזריזות שלו. אי אפשר בכלל לתאר עד כמה הוא היה זריז.

"כך למשל, כשהוא היה כותב מכתב, הוא לא היה מניח אותו בצד כדי לשלוח בדואר מתישהו בעתיד הקרוב. הוא היה מסיים לכתב את המכתב, מקפל, מכניס למעטפה, מדביק בול ויוצא מיד לתיבת הדואר כדי לשלוח אותו.

"אני מדבר על התקופה שבה היו לו מכתבים אבל לא כמו אחרי שהוא מאוד התפרסם שכבר היו עשרות מכתבים ביום. כמובן שאז זה כבר היה שונה, והוא היה מרכז את כל המכתבים יחד, אבל בתקופות שזה היה מכתב אחד ביום או יומיים, הוא היה כותב, מקפל, מכניס למעטפה ושולח באופן מיידי.

"זכורני פעם שאבא סיים לכתוב מכתב, והיה בבית אחד מחתניו שעמד לצאת, והציע שייקח את המעטפה כי הוא ממילא יעבור בדרכו ליד תיבת הדואר. אבא הסכים, זה חסך לו זמן והזמן היה יקר מאוד עבורו, אבל אחרי שעברו שתי דקות והוא ראה שהגיס שלי מתעכב בבית, הוא אמר לו: "אה, אתה עדיין לא הולך, טוב, תביא את המכתב ואני אשלח אותו מיד".

"אני אתן דוגמה נוספת לזריזות יוצאת הדופן שלו. אני זוכר שיום אחרי שהתארסתי, אמר לי אבא "בוא, אנחנו צריכים ללכת להזמין מזוזות שיהיו לדירה שלך".

"עוד לא היה לנו מושג מתי תהיה החתונה, לא היה לנו שום מידע לגבי הדירה בה נתגורר, כמה חדרים יש בה וכמה מזוזות נצטרך לקנות עבורה, אבל אצל אבא זו בכלל לא היתה סיבה לדחייה. צריכים מזוות? קונים מזוזות "כחודש אחרי החתונה כבר

"כחודש אחרי האירוסין כבר נסעתי גם להזמין חליפות אצל החייט, למרות שהחתונה היתה עשרה חודשים אחרי האירוסין... זה סיפור אופייני מאוד לאבא זצ"ל, היתה לו תכונת אופי כזאת, שהוא לא היה דוחה שום דבר אפילו לא ברגע, מה שאפשר לעשות עכשיו עושים עכשיו, אין שום תועלת בדחייה למועד אחר".

««««

הנושא השלישי שאני סבור שהיה לו חלק משמעותי בהצלחה של אבא מארי זצ"ל, היה הנושא של הסדר. "הסבתא שלנו, הרבנית אלישיב ע"ה היתה אומרת, שאצל יהודים, כל השנה יש בלגאן, ופעם אחת בשנה כשעושים 'סדר' כבר שואלים כולם 'מה נשתנה...'.

"אבל אצל אבא כל השנה היה סדר מופתי. הוא היה אדם אמוד מאוד מסודר, לכל דבר היה מקום מדויק, היו לו המון המון ספרים, והוא ידע כל ספר בדיוק איפה הוא נמצא. לא היה דבר כזה שהוא ישים ספר במקום אחר, גם אם הוא מאוד מיהר, ולא היה דבר כזה שהוא ישאיר פרים על השולחן אחרי שהוא סיים להשתמש בהם.

"קרה לא פעם שאבא נכנס הביתה, ומהדלת הוא ראה במבט חטוף שחסר איזה ספר בארון, הוא מיד היה שואל

"להיכן נעלם הספר הזה?", הוא היה ממרחק של שבעה ושמונה מטרים, אבל זה פשוט קפץ לו מול העיניים שחסר שם ספר.

"אגב, אם מישהו השאיל ממנו ספר, אבא תמיד היה קוצב זמן ובדרך כלל היה זה ליום או יומיים לכל היותר, הוא לא יכול היה להיפרד מהספרים שלו לזמן ארוך יותר, ואם השואל לא עמד בהתחייבות ולא החזיר את הספר בזמן שקצב לו אבא מראש - לא היה לו סיכוי לקבל ממנו ספר בהשאלה פעם נוספת...

"התכונה הזאת של השמירה הקיצונית על הסדר, לא נעלמה כמובן גם מעיניו של הדוד שלנו, מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א. היה נוהג לבוא לאבא מידי יום שישי והם היו לומדים בחברותא.

"מנהגה של אמא היה כמובן לארח בכבוד את הגיס שהגיע לביקור והיא תמיד היתה מגישה לשולחן לחת עם כמה פרוסות עוגה וכוס של שתיה חמה.

"הגר"י זילברשטיין היה מקבל את העוגה בתודה, מברך וטועם, וברגע שהוא היה מסיים לאכול, היה קם ממקומו לוקח את הצלחת עם הכוס וממהר להחזיר אותן למטבח כשהוא מכריז: "מהר מהר לסלק את כלים מהשולחן, הרב לא יכול לסבול את חוסר הסדר הנורא הזה שיש כוס מיותרת על השולחן".

"הוא היה עושה את זה בחביבות המיוחדת שלו, זה היה חצי בצחוק, לעשות שמח בבית, אבל זה באמת היה ככה, הוא היה מאוד משתדל שלא יהיו חפצים מיותרים על השולחן.

"למעשה, היה רבי יצחק מגיע בכל פעם עם השאלות המעניינות שלו, ותמיד כשהוא היה לומד עם אבא היו מתפתחים ביניהם דיונים מאוד מעניינים בכל פעם. אבא אהב את הגר"י זילבשרטיין יבלחט"א אהבת נפש, הוא ממש היה שמח מאוד לקראתו בכל פעם, , זה היה ממש מחזה מרתק לראות את זה, אשרי עין ראתה אלה!".

במשך שנים רבות נוהג היה מרן שר התורה לברך את אלו שבאו לשחר את פניו ב'ברכה והצלחה'. זה היה מטבע הברכה השגור על פיו, ובעל עת שמישהו ביקש את ברכתו היה משיב 'ברכה והצלחה', אלא אם כן היו מבקשים ברכה על ענין ספציפי, אז היה משיב בהתאם, 'רפואה שלמה' וכדו'.

והנה, ביום מן הימים נפל דבר בישראל. מרן החל לברך יהודים בברכה 'בו"ה'.

"בתחילה זה היה כמו בדיחה", מספר בנו ראש הישיבה שליט"א. "אנשים צחקו. מה זה בו"ה? מי מברך בראשי תיבות?

"אבל האמת היא שזה התחיל אחרי שאבא זצ"ל חווה אירוע מוחי. בתקופה הראשונה הדיבור היה קשה עליו מאוד, כל מילה עלתה לו במאמץ וכשאנשים בירכו אותו היה לו קשה לענות להם 'ברכה והצלחה', לכן הוא הגה את הרעיון של ברכה בראשי תיבות, ולאחר תקופה כשכח הדיבור כבר חזר אליו, הוא החליט להישאר עם 'בו"ה', כי זה יותר קצר ולוקח לו פחות זמן שבו הוא לא יכול ללמוד...

"בהמשך הוא כבר מצא לזה סמך בדברי חז"ל, כדרכו שידע כל דבר לקשר לסוגיא כלשהי וכל מעשיו היו בהסתכלות תורנית. כך למעשה הוא הצליח גם לחסוך בזמן שלוקח לו לברך את ישראל באהבה, וגם לתת לכל יהודי את מבוקשו במינימום זמן. ואכן, היו יהודים שבאו במיוחד מארה"ב ומאירופה, במיוחד כדי להתברך מפיו בבו"ה, והם לא הרגישו בזה שום חיסרון או פגיעה, אדרבה, הם האמינו בכל לבם באמונת חכמים, שגם במילה אחת המורכבת משתי הברות בלבד, אפשר לקבל מלוא חופניים טובה וברכה.

"שנים רבות קודם לכן ניהלתי עם אבא זצ"ל שיחה קצרה ומעניינת: סבי, הסטייפלער הקדוש, היה מאוד מקפיד שלא ינשקו את ידיו. אם מישהו היה מנסה לנשק את ידו, הוא היה מתנגד לכך בתוקף ולפעמים יכול היה לגעור במי שנישק את ידו בכל זאת.

"אחרי שהסטייפלער נפטר, אנשים התחילו לבוא לאבא ולבקש את ברכותיו, ופתאום ראיתי דבר מוזר. מגיע יהודי, מבקש ברכה אבא אומר לו 'ברכה והצלחה', ומיד לאחר מכן גוחן היהודי ומנשק את ידו, ואבא... משתף פעולה. הוא לא מתנגד ולא מוחה על כך.

"שאלתי אותו 'מאי האי'? מה פתאום הוא נותן לאנשים שינשקו את ידו? ואבא ענה לי תשובה מאוד פרקטית... "אם אני אסרב, הוא ינסה בכל זאת ויתפתח ויכוח קטן שיגזול ממני זמן. אין לי זמן להתחיל להתווכח עם כל אחד שרוצה לנשק לי את היד, אז שינשק וילך, העיקר שאוכל לשוב לתלמודי...".

"זאת היתה הגישה שלו, הוא היה עושה מה שצריך לעשות, אבל מה שהניע אותו כל הזמן היה הרצון לחזור אל הספר, והרצון הזה היה חזק יותר מהכל.

"אגב, כעין זה היה גם אצל הסבא מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל. אנשים באו לבקש ברכה, הוא היה שואל מה הם רוצים שיברך. היו אומרים שהם רוצים ברכה לבריאות הצלחה ופרנסה, והוא היה אומר "בריאות הצלחה ופרנסה, מה עוד?". הוא לא רצה להפעיל את המחשבה כדי להתחיל לחפש במה לברך, הראש שלו היה עסוק בלימוד, ואם מישהו ביקש ברכה הוא היה מברך, אבל הוא היה צריך שיכניסו לו את המילים לפה, כי הוא עצמו היה עדיין מונח בתוך הגמרא".

»«

"אצלנו בבית", מספר ראש הישיבה, "מעשי חסד היו עניין של שגרה. לצד האבא הגדול שלנו, היתה לנו גם אמא גדולה וצדקת כידוע, וכמו שאבא היה גאון בתורה, היא היתה גאונית בגמילות חסדים.

"במשך שנים, הסתובבו בבית שלנו דרך קבע ארבע נשים. אחת מהן היתה אמי מורתי ע"ה, ויחד איתה היו עוד שלוש נשים. שתיים היו אלמנות מבוגרות יחסית, שלא רצו להיות לבד בבית, אז הן באו להעביר את רוב שעות היום יחד עם אמא, ועוד אחת שהיתה קצת רחוקה מקו השפיות, ואמא היתה מעניקה לה את כל תשומת הלב שלה בצורה מעוררת השתאות.

"כשאמא היתה במטבח, הן היו שם, במטבח, היא היתה מדברת איתן ושומעת אותן במשך שעות, כשהיא הלכה לסלון הן קמו והלכו אחריה, כשהיא תלתה כביסה, הן עמדו לצידה וכשהיא חזרה למטבח לאפות עוגה, הן עמדו והסתכלו, והמשיכו לדבר.

"כל זה היה בתקופה שבבית היו ילדים קטנים, לא אחד ולא שניים. וזה היה כך כל יום, כל היום... חוץ מהשלוש הקבועות, היו עוד שכנות שנכנסו ויצאו, אם כדי להשאיל משהו, ואם כדי להתייעץ ולשתף בחוויות מסעירות שחוו וכדו'.

"לא היתה לנו פרטיות בכלל, גדלנו בתנאים שאנשים אחרים יגידו שהם לא מתאימים לגידול ילדים, אבל מבחינתנו זה היה מצב אידיאלי, הבית היה מלא שמחה וכולנו ידענו שלעשות חסד זה הבסיס, בלי זה אי אפשר להתקדם אפילו צעד אחד.

"באזור שלנו, בשיכון חזון איש, רוב המשפחות הגיעו ממקומות אחרים, כלומר לא היו להם סבא וסבתא בקרבת מקום. אז אמא שלנו הפכה להיות 'הסבתא של כל השכונה'. כל הנשים הצעירות ידעו שהיא הכתובת לכל צרה וצוקה. אם הילד לא מרגיש טוב באמצע הלילה והן לא יודעות מה לעשות איתו, עולים למשפחת קנייבסקי...

אם אחת השכנות ילדה תינוק, אמא היתה זו שלקחה את כל הילדים שלה ונסעה איתם באוטובוס לבית החולים כדי לבקר את היולדת ולראות את התינוק החדש...

"כשהיתה היולדת חוזרת מבית החולים ולא הצליחה לטפל בילדים הקטנים שיש לה בבית, היא שולחת אותם לבלות אצל קנייבסקי. זאת היתה האווירה בשכונה, וכמובן שאמא ע"ה היתה נוהגת לשלוח ארוחות צהרים לבתי היולדות וגם היתה שולחת את האחיות שלי להתנדב בבתיהן, לנקות ולשטוף, לסייע ברחיצת הילדים וההשכבה שלהם, זה היה המצב השגרתי בבית שלנו.

"כך גם כשאחת השכנות, אשה מבוגרת, נשארה אלמנה בודדה והיתה חוששת לישן לבד בלילה, אחיות שלי היו ישנות אצלה במשך שנים, כדי שהיא לא תהיה לבד.

"אני נזכר עכשיו בסיפור אופייני מאוד. אחת הנשים בשכונה, רעייתו של יהודי תלמיד חכם מופלג וירא שמים מרבים, פרקה את הכתף שלה ל"ע. זה כמובן גורם לייסורים נוראיים, אבל מעבר לכך, גם אחרי שכבר טיפלו בה והחזירו את הכתף למקומה, היה אסור לה להניע את היד במשך שבועות.

"לאותה אשה היה בית עם ילדים, והיא לא יכולה להזיז את היד. איך מלבישים כך ילדים ומכינים להם סנדוויצ'ים? איך אפשר לנעול להם את הנעליים ולעזור להם למצוא את הגרביים בערימת הכביסה, כשהשעון דוחק וכולם צריכים להגיע בזמן ללימודים?

"מבחינתה של אמא שלנו זאת בכלל לא היתה שאלה. היא הורתה לאחותי, הרבנית צביון שתחי', שתעלה כל בוקר לביתה של אותה משפחה, ותמלא את מקומה של השכנה בארגון הילדים ליום הלימודים. וכך כל בוקר היתה אחותי קמה בבוקר, ממהרת לבית השכנים ומתחילה להעיר את הילדים, לארגן להם בגדים, לעזור להם להתלבש, לסדר את השיעור למי שצריך, לנעול נעליים למי שצריך, היא היתה מכינה להם סנדוויצ'ים ולאחר מכן

היתה לוקחת את הקטנים ומפזרת אותם כל אחד במקום הלימוד שלו בגני הילדים ובתי הספר.

"זה נמשך שבועות ארוכים, ובמשך כל אותה תקופה, היא עצמה היתה מאחרת ללימודים בסמינר, כי היה לה הרבה מאוד מה להספיק לפני שהיא יכולה היתה ללכת לסמינר.

הרב וולף זצ"ל, שניהל את הסמינר המפורסם, היה נוהג להתפלל שחרית בבית הכנסת 'לדרמן', ממש סמוך לביתנו, והיתה ידידות גדולה בין המשפחה שלו למשפחה שלנו. בוקר אחד הוא יצא מהתפילה ופגש את אמי: "הגב' קנייבסקי", הוא שאל, "מה קרה לבת שלכם שמאחרת בתקופה האחרונה מדי יום לסמינר? זה לא מקובל אצלנו!".

נענתה אמא ע"ה והשיבה דבר דבור על אופניו. נכון, חשוב מאוד שהילדה תגיע לבית הספר בזמן, אבל עכשיו יש מקרה ייחודי של שכנה שפרקה את הכתף, והיא חייבת את העזרה הזאת, אי אפשר להפקיר ככה בית עם ילדים והבת שלי עובדת קשה כל בוקר כדי שהילדים שלה יקבלו סנדוויץ' ויהיו לבושים כמו בני אדם, לכן היא מאחרת לסמינר".

הרב וולף שהיה מנהל בכל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו, לא מיהר לקבל את ה'תירוצים' הללו, ואמר בנימה של מורת רוח: "שמירת הזמנים בסמינר, זה נושא מאוד מאוד חשוב!". על כך השיבה לו אמי: "אצלנו חסד זה מעל הכל. זה יותר חשוב גם מהדברים החשובים ביותר...".

»««

אז איך באמת אפשר לייצר בבית אווירה שמחה ומאושרת, כשלילדים אין פרטיות, אבא שקוע בלימודו יומם ולילה, ואמא לא מפסיקה להתנדב ולסייע לשכנות בכל רגע נתון? איך הילדים בבית גדלו בריאים בנפשם, ואף זכו להפוך בעצמם למרביצי תורה ולהקים בתים לתפארה?

את השאלה הזאת הצגנו בפני ראש הישיבה שליט"א, שהשיב לנו בסיפור נפלא, שכדאי לשנן אותו וללמוד ממנו את לקחים הלכה למעשה:

"האמת שזה סיפור די ידוע, אבל אני אוהב לספר אותו שוב ושוב, כי המסר שלו חשוב מאוד", אומר ראש הישיבה.

סיפר הגאון הגדול רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל, שהוא היה נוהג להגיע לסבי, הסטייפלער זצ"ל, עם תלמידים שהיו זקוקים לשמוע דברי חיזוק וברכה כדי לעלות על דרך המלך. בדרך כלל היה הסטייפלער מקבל אותו בסבר פנים יפות, מכבד אותו מאוד ודורש בשלומו ולאחר מכן היה פונה לבדוק מדוע הובא הבחור אליו ומדריך ומייעץ לפי חכמתו הרבה.

באחת הפעמים, מספר רבי משה מרדכי, הוא הגיע עם בחור מסוים אל הסטייפלער, שהפעם התעלם לגמרי מנוכחותו של הרב שולזינגר, ופנה מיד אל הבחור: "נכון אתה במשבר?", שאל-קבע הסטטיפלער, והבחור אישר... "כן, אני באמת במשבר נפשי קשה".

נענה הסטייפלער והשיב בשאלה: "תגיד לי", הוא אמר לבחור, "למה כשאני הייתי ילד, לא היו משוגעים. לא היו אנשים במשבר או בדיכאון. מי שרצה לראות משוגע, היה צריך לנסוע עד וורשה, שם בעיר הגדולה יכולת למצוא שניים או שלושה משוגעים.

"אבל היום", אמר הסטייפלער, "יש משוגעים למכביר. בכל משפחה יש שניים, אחד משוגע במצב קבוע, ועוד אחד מתחלף כל פעם מישהו אחר מבני המשפחה נמצא במשבר ומשמש כמשוגע התורן השני שמצטרף לזה הקבוע.

"מה קרה שהכל השתנה והמצב הנפשי של האנשים הפך להיות רגיש ושברירי כל כך?", שאל הסטייפלער שאלה נוקבת.

כמובן שהבחור לא ידע כיצד לענות על השאלה הזאת, ואז פתח הסטייפלער וענה לו את התשובה:

"הסיבה נעוצה בכך, שכשאני הייתי ילד, מה היה קורה כשילד היה חוזר הביתה מהלימודים? אמא היתה נותנת לו לאכול חצי פרוסת לחם, במקרה הטוב היה לו גם חמאה ובצל לאכול עם הלחם, וכשהוא היה מסיים את חצי הפרוסה ומבקש לקבל עוד, היא היתה מסבירה לו שאי אפשר לאכול עוד חצי פרוסה כי הלחם נגמר.

"הילד היה בוכה, "אני רעב, אני רוצה עוד חצי פרוסה", ואמא שלו היתה מלטפת אותו בחמלה ומסבירה לו

שגם היא היתה שמחה לתת לו, אבל אין לה. נגמר הלחם, מחר יהיה עוד. בכיו של הילד היה מתגבר, ומה אמא שלו היתה עושה? בוכה איתו ביחד! שניהם היו בוכים ושניהם היו רעבים, וכך היו הולכים לישן. רעבים.

"למחרת בבוקר הילד קם בבוקר ואמא נותנת לו עוד חצי פרוסה. הוא בוכה, הוא רוצה יותר, חצי פרוסה זה רק להשלים את מה שחסר לו מאתמול בערב, ומה עם ארוחת הבוקר של היום? אבל אמא מסבירה לו שאם הוא יאכל עכשיו פרוסה שלמה, לא יהיה לו מה לאכול בלילה כשהוא יחזור מהחיידר...

"בערב הוא חזר עם סוודר קרוע. אמא רוצה לתפור לו את הסוודר, אבל אין לה חוט תפירה ואין לה כסף לקנות חוט תפירה! הנעליים קרועות, אבל אין כסף לשלם לסנדלר שיתפור להן טלאים, ויסגור את החורים.

"מה עושים? ממשיכים הלאה. אם אין, לומדים להסתדר בלי. אז הוא קצת רעב, וקצת קר לו כי הסוודר קרוע, והוא קצת סובל שיש לו חורים בנעליים, אבל חוץ מזה הכל בסדר, נכון? אז החיים ממשיכים ואנשים שמחים ומאושרים ולומדים להשלים עם זה שלא כל מה שהם רוצים יש להם.

"הילדים גדלו מחושלים. הם לא נשברו מכל דבר שלא התקדם בקצב שהם מעוניינים. אם קשה בלימודים, מתאמצים יותר, אם קשה מבחינה חברתית, מסתדרים עם מה שיש. לא נשברים ולא נרתעים, אוכלים כשיש אוכל ומתקנים את הנעליים שיש קצת כסף לשלם לסנדלר. כשאין, אז אין! לא מתווכחים עם המציאות.

"אבל מה קורה היום", המשיך הסטייפלער, "היום הילד מקבל ערימה של פרוסות לחם. אמא שלו עומדת מצד אחד עם כף מלאה אוכל ואבא שלו עם כף מהצד השני, ושניהם מנסים להאביס אותו, כדי שחלילה לא יהיה רעב. אם יש חור בסוודר ממהרים לתקן, ואם יש חור בנעל ממהרים לקנות לו נעליים חדשות. אין דבר כזה "חסר", אין מצב כזה שילד הולך לישן רעב כי אין כסף לקנות לחם. ואם חבר הציק לו בחיידר, יבואו האבא והאמא יחד עם הסבא והסבתא כדי לדרוש מהמלמד שיעמיד אותו במקומו ויעזור לילד שלהם, מרפדים לו את החיים, פותרים לו את כל הבעיות. שחס וחלילה לא יאונה כל רע לנסיך שלהם.

"כשהילד הזה מגיע לישיבה קטנה, והוא רוצה להיות הבחור הכי טוב בישיבה, הוא לא מוכן להסתפק בפחות מלהיות ה'שפיץ', אבא ואמא לא יכולים לעזור לו בזה. גם אם סבא וסבתא שלו יבואו לצעוק על ראש הישיבה שהנכד שלהם צריך להיות הבחור הכי טוב בישיבה, זה לא יעזור להם. ואז מה קורה? הילד הזה שגדל לבחור, לא יודע להתמודד עם המצב החדש הזה, שהוא לא מקבל כל מה שהוא רוצה. פתאום יש דברים שהם מחוץ לשליטת ההורים שלו, כי אי אפשר לרפד לו את החיים.

"הוא לא מסוגל לעמוד במצב הזה, כי הנפש שלו לא התחסנה ולא הורגלה להתמודד עם אכזבות. ולכן יש היום כל כך הרבה משוגעים ואנשים במשבר בדרגות חומרה שונות".

אבל הסטייפלער לא הציג רק את הבעיה, הוא גם הסביר היטב לבחור שלפניו מה הוא הפיתרון: "העצה לזה היא שצריכים לדעת מה חובת האדם בעולמו. כשיגיע ה-120 שלך, אתה תצטרך להתייצב בפני בית דין מעלה וישאלו אותך קרית? שנית? מה כתוב בפרשת בראשית? מה כתוב בפרשת נח? כמה מצוות יש בפרשת משפטים? כמה לאווים יש בפרשת כי תשא? אבא שלך לא יוכל לעזור לך וגם לא אמא שלך, אתה תעמוד שם לבד ותצטרך לענות על השאלות הללו תשובות חדות וברורות! הביזיונות יהיו נוראיים.

"ולכן צריכים עכשיו ללמוד, פשוט ללמוד כדי שתדע מה לענות בבוא העת. אם תלמד מהסיבה הזאת, לא יפריע לך שלא מעריכים אותך מספיק, לא יפריע לך המעמד החברתי, שום דבר לא יניא אותך ממילוי חובתך בעולם. כחותרים ושואפים לעשות רצון אבינו שבשמים, כל שאר הדברים לא יבלבלו אותך ולא ישברו אותך".

"וזאת התשובה גם לשאלה ששאלתם אותנו", משלים ראש הישיבה. "היינו שמחים ומאושרים כי לא חשבנו שמגיע לנו משהו אחר. לא חשבנו שהילדות שלנו נעשקת מאתנו. ידענו שחובתנו בעולמו זה להרבות בתורה ובחסד, כך התחנכנו ובאווירה הזאת גדלנו, להשתדל לעזור לכמה שיותר יהודים, בלי לעשות חשבונות של נוחות או שאיפות גשמיות. ולכן היינו שמחים ומאושרים".

(ייש"כ למערכת 'דרשו' על הרשות בהבאת הדברים)

שיחה מיוחדת נדירה ועתירת גילויים שהתקיימה במהלך ביקורו של ראש ישיבת עטרת שלמה הגרש"ב סורוצקין שליט"א אצל בנו של מרן, הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א בחדרו של מרן זיע"א

אנו עומדים במפתן דלת ביתו של רבינו הקדוש זיע"א. הבשר נעשה חידודין חידודין, להיזכר בדמע עת עמדנו כאן עד לא מזמן, זוכים לחזות בקודש באור פני מלך חי, 'לראות את הקולות', לראות ילוד אישה שזכה ליטול כל חמודות שבעולם, בן אנוש שזכה להנות מזיו השכינה בעולם הזה כי לא היה לו בעולמו מלבד תורה מאומה, רבינו הקדוש זיע"א שזכה להיות אבי ורכב ישראל, רועה צאן האומה, והוא אין לו אלא גמרתו ושאר ספריו, אין לו אלא הויות דאביי ורבא. לראות איש הדומה למלאך ה' צבקות יושב ושונה כל חייו שוב ושוב כל תורת ה' הנתונה לנו מסיני, כפשוטו, באהבה שאין דומה לה.

של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד בו אדמת קודש הוא, בתוך הד' אמות הטמירות בהן הוצבו רגלי הסולם אשר ראשו הגיע השמיימה, אנו ניצבים ברעד ובגעגוע עז לאבינו רועינו רבינו הקדוש זיע"א. סמוך לשולחנו הקדוש, מוקפים בארונות ספרי קודש הממלאים את כותלי הבית מטפח מעל הקרקע ועד תקרת הבית, בהם הגה רבינו כל חייו בצימאון אדיר ובשקיקה, אנו עומדים יראים מלגשת אל קצה ההר.

היריעה שלפניכם היא ספר מוסר חי, עדות אילמת לבן תמותה שחי בדורנו העני, דור שזכה לראות את האיש עליו דיבר מרן החזון איש כשכתב הוא הולך בין אנשים ונדמה כבן אדם, אבל באמת הוא מלאך הדר עם בני תמותה וחי חיי אצילות ומרומם על כל תהילה, הגדול שבענקים שזכינו לחיות בדורו, וזכינו לראותו, ומעל הכל זכינו ללמוד בישיבתו שהוא נשאה על גבו כאשר ישא האומן את היונק.

כתבה מרתקת זו הינה מסמך היסטורי, המתעד לפני ולפנים, בקודש הקודשים, את דרכו והנהגתו של רבינו הקדוש זיע"א, נשוב בה אל מאחורי הפרגוד לרזי דרכיו של רבינו הקדוש זיע"א כפי שראה אותן בנו הגאון שליט"א, כילד, כבן, וכ'תלמיד מובהק', נפסע בעקבי הצאן, בעקבות שנות צעירותו של רבינו, בשנות הרעב ובשנות השובע, ובכל זאת חוט של זהב מסובב את כל התקופות כולן, שאף מים רבים ונהרות לא הצליחו לכבות את שלהבת אהבת התורה שיקדה בליבו כל ימי חייו, באהבה אינסופית. ניזכר ברבינו, נתגעגע אליו, ונידבק בדרכו.

חוק לא יעבור

ברטט ביקשנו לשאול על שנות הילדות בצילו של האבא הגדול, מחד, רבינו היה רך כקנה, משיב בשלום כל אדם, ומבין לליבו של כל איש, ומאידך, הרי היה מקפיד מאוד על סדריו, ללא שום פשרה. כיצד היתה ההנהגה עם הילדים, איתכם?

הגרי"ש שליט"א: האמת שאבא למד עם שלושת ילדיו, כל אחד בפני עצמו, בסדר מסויים. איתי היה הסדר כך, בהיותי ילד צעיר לימים, מאז שידעתי לקרוא, התחיל אבא בשמחת תורה ללמוד איתי מבראשית עד שני, כך הסביר כל פסוק במתינות, אחר כך היה מחכה לראות, איך אני קורא ומסביר, בסבלנות. למחרת, ביום שני למדנו עד שלישי וכן הלאה, בסוף השנה סיימנו את כל חמשה חומשי תורה.

אז התחלנו ללמוד נביאים ראשונים, אח"כ משניות שני פרקים ליום, גם אז היה מקשיב לראות איך אני קורא ומסביר, כשסיימנו את המשניות, חזרנו ללמוד אותן שוב. ורק אז עברנו ללימוד הש"ס, כך החלנו בלימוד הש"ס, כשההספק היה שני דפים ליום, מברכות ועד נדה, הוא היה מסביר את הגמ' בלי רש"י ותוס' ואח"כ מקשיב לי.

האם היו ימים בהם לא למדו, כמו ערבי חגים וכדומה?

הגרי"ש שליט"א: אבא מעולם לא החסיר יום בלימודו איתנו. והוא הקפיד על כך ביותר. היינו לומדים בשבת כמו בשאר ימי השבוע. אפילו ביום כיפור, וגם במוצאי תשעה באב היינו משלימים את הלימוד של תשעה באב.

כילדים, לא היה בין הזמנים?

הגרי"ש שליט"א: לא היה אצלו מושג לזמן שלא לומדים. היינו לומדים כרגיל כל יום. אני זוכר, שיום אחד נסענו לקנות אתרוגים ברמת השרון, הנסיעה לשם היתה בכמה אוטבוסים, אבא לקח גמרא בידו, ובין אוטובוס

לאוטובוס, בינתיים, הוא למד אתי כמה שהספקנו, כמובן שבסוף היום סיימנו, בלי זה הוא לא היה מניח לי.

ברחבי הש"ס ישנן סוגיות מלאות בחשבונות, וכן סוגיות קשות בהבנה, האם בלימודכם איתו באותם שנים צעירות היה מרן זצ"ל מיקל עליכם ומדלג אותם?

הגרי"ש שליט"א: אף פעם לא! לא היה דבר כזה!.

בגמרות שהיה בהם חשבונות מסובכים כמו למשל הגמ' בעירובין פ"ג א' או בסוכה ח' ב', או את כל החשבונות במסכת כלאים, פ"ג ופ"ה בר"ש שם, למד איתי הכל ממש.

הוא למד איתי את זה בסבלנות אין קץ, כל מילה שם למדנו עד שהבנתי, כמו כן בכל מרחבי הש"ס מעולם לא מנע את עצמו מלהסביר לי גם בעודי נער צעיר ממש, הכל לפרטי פרטים.

אני זוכר שלמדנו משניות קנים, והגענו לפ"ב במשנה פרח אחד וכו', כנראה, שלא הצלחתי להבין במדויק את המשנה... למדנו את זה בבין השמשות של מוצאי שבת, אבא טייל אתי יחד ברחובות בני ברק והסביר לי בעל פה, עד שהבנתי.

למעשה מדובר כאן על שנים צעירות ממש, שנות ילדות, האם לא היו לפעמים עייפות או קור וכדומה שמנעו את הלימוד?

הגרי"ש שליט"א: אצל אבא לא היה שום הבדל בין ימים, לא קור ולא חום. היו תקופות שלמדתי איתו כשאני כבר שוכב במיטה.

בימי החורף הקרים, אני הייתי מתעטף בשמיכה, וכך היינו לומדים. המסירות נפש שלו ללימוד הזה, גרמה לי, שגם כאשר הייתי נורא עייף, לא אמרתי לו מילה, ראיתי כמה זה חשוב לו...

האם רבינו היה בוחן אתכם על הלימוד הזה?

הגרי"ש שליט"א: בפעם השניה שהתחלתי ללמוד את הש"ס עם אבא, היו מבחנים על מה שלמדנו.

אבל אז סדר הלימוד היה שונה, היינו לומדים כך, בסדר כזה, אני הכנתי כל יום שני דפים עם רש"י ותוס', למחרת אחרי תפילת וותיקין קראתי לפניו את שני הדפים גמ' ותוס' והוא היה מקשיב.

היה דבר מעניין לראות, שהיה דואג לראות שכל מראה מקום שמובא בתוס' יהיה לי ברור, והוא בדק אותי שהכנתי את זה כראוי. ללימוד הזה הצטרפו שני ידידיי, הגאון ר' אלחנן בלוך שליט"א, והגאון ר' יעקב משה איזקוב שליט"א, וגם הם לא יכלו להחסיר שום יום. במקרים של אונס היו צריכים להשלים את הלימוד בערב עם הרב.

כל מסכת שסיימנו, היינו חוזרים כל אחד בפני עצמו, כמה וכמה פעמים על המסכת שסיימנו (בימים הללו היה הפסקה, ולא למדנו עם אבא) וכשסיימנו לחזור, והרגשנו שאנחנו כבר קצת זוכרים, אבא היה עורך לנו מבחן על כל המסכת שלא כסדר. ואחר כך היה בודק עם כל אחד מאיתנו בנפרד על התשובות, אחת לאחת, והיה מעיר את הערותיו בענווה גדולה, אך בשום אופן, לא היה כותב ציון.

בלימוד הזה, למדתם את המסכתות שיש עליהן גמרא או גם את סדרי המשניות?

הגרי"ש שליט"א: אחרי שסיימנו ברכות, למדנו סדר זרעים עם הר"ש. ובזה היה הסדר שלומדים רק עמוד ליום. אבא היה אומר שעמוד עם פירוש ר"ש בזרעים ובטהרות, שווה לשני דפים בגמ' בבלי. גם במסכתות אלו היה עורך לנו מבחנים כרגיל, כך סיימנו בלימוד עם אבא את כל הש"ס כולל סדר טהרות.

הלימוד היה על סדר הש"ס?

הגרי"ש שליט"א: לא למדנו לפי סדר הש"ס. למשל, כשהתחתנתי למדנו נדה. כשנולד לי בן בכור למדנו בכורות, בתחילה למדנו פרק יש בכור, כי זה יותר למעשה, ואח"כ חזרנו לתחילת בכורות עד שסיימנו.

כשסיימנו איתו את כל הש"ס הוא ערך לנו מבחן על כל הש"ס כולו, עם מאות שאלות, ואח"כ למדנו ירושלמי גם כמו המתכונת של לימוד הבבלי, והכנתי את הירושלמי ע"פ הגהותיו שבגליון יחד עם הביאור של גיסי הגר"ז ברוורמן שליט"א.

האם כך למד מרן עם כולם? עם כל מי שהיה בקשר עמו?

הגרי"ש שליט"א: בכלל לא. היה לו סוגים שונים של לימוד, למשל עם גיסי הגר"ז ברוורמן שליט"א, למד

שולחן ערוך הלכות תערובות. עם גיסי הגר"י קולדצקי שליט"א, למד קדשים.

אגב, כל מי שלמד איתו שולחן ערוך, ביניהם גם אחי הגר"ש שליט"א, כולם מעידים שהיתה לו חביבות מיוחדת, ללמוד את 'ביאור הגר"א' ולפרש מיד את כל כוונתו בציוניו, לכל גמ' שציין, היה מיד אומר מה כוונתו. גיסי הגר"ז ברוורמן שליט"א, אומר, שבכל שנות לימודו עמו, אולי שלוש פעמים פתח גמ' לראות את כוונת הגמ'.

גם בזה היינו רואים את ענוותנותו, שתמיד חשב כאילו אנחנו וכל הסובבים אותו, בודאי יודעים הכל כמוהו, ומבינים מצוין מה שאמר, כאשר ההיפך הגמור הוא הנכון...

כוח הריכוז וכוח הקביעות

כבר נודע בכל קצוות תבל, קטנים כגדולים יודעים כל אחד לפי דרגתו, את ההיקף הגדול של סדרי הלימוד של רבינו זיע"א, סדרים המקיפים את התורה כולה! כפשוטו, רצינו לשאול מה הרב שליט"א, יכול לומר לנו על סדר הלימוד 'החובות', ממבט של בן?

הגרי"ש שליט"א מבקש להרחיב את הדיבור, וראשית הוא מתייחס לחלק הראשון, מה היה מבטו על אביו וסדרי לימודיו כנער צעיר: אומר לכם את המבט האישי שלי כילד וכנער, ממדת ענותנותו של אבא, לא עלה בדעתנו שאבינו הוא גדול הדור או אפילו ת"ח גדול...

לא ידעתי שיש לאבא מעלה על פני שאר הלומדים, הוא מעולם לא סיפר לי או לבני המשפחה, על עצמו, לא על הבקיאות שלו ולא שום דבר, כשהיינו שואלים שאלה מסוימת, הוא היה עונה על אתר וכו' אבל מעולם לא דיבר בשבח עצמו מימיו! לא חשבנו בכלל שהוא מיוחד כל כך, שכדאי להדמות אליו, כי אבא באמת החזיק את עצמו כאיש פשוט בתכלית הפשטות.

הגרי"ש שליט"א ממשיך להסביר לנו בנועם, ומרחיב את הדיבור כדי להבהיר את הנקודה היטב: 'אני זוכר כשלמדנו הגמ' עם תוס' ולפעמים הוא לא הבין מה קושיית התוס', יתכן שהוא רק הראה לי פנים שהוא לא מבין ובאמת הוא הבין היטב, הוא היה שואל ואם הסברנו לו הוא שמח והמשיך הלאה, לא עלתה בליבו איזו מחשבה של פחיתות כבוד שזה לא מתאים שהבקי בכל חדרי התורה המפורסם בכל קצוי תבל, שהוא לא זוכר ומבין קושיית התוס'.

אני נזכר שוב ושוב, שהיתה תקופה שהוא נחלש, והזיכרון העצום שלו כבר לא היה כלפני כן, אחרי זמן מה זה חזר כבתחילה, והיו כמה פעמים שהוא השיב למכתבים והוצרך לאיזה מראה מקום, ואבא היה רגיל שהוא לא צריך להתאמץ כדי לזכור, הכל היה אצלו כמונח בקופסה, וכשהוצרך למראה מקום שאל את היושב שם בחדר לידו 'איפה הגמ' הזו והזו?', על אף שהחדר היה מלא אנשים שבאו לפניו, הוא לא ראה בכך פחיתות כבוד בכלל, הענוה שלו היתה מוחלטת בתכלית.

הגרי"ש שליט"א מסיים: לכן כאשר שואלים על ההרגשה שלי כילד, כשהייתי צעיר זה היה פשוט בעיני, חשבתי שכך כולם לומדים...

בהמשך לדברי הרב שליט"א, רצינו לשאול, הרי מדובר על מושגים גבוהים מאוד, שואל את עצמו בחור ישיבה, הרי אני לא יכול לעשות אפילו רבע מזה, אז זה לא שייך אליי, מה כן יכול בחור ישיבה לקחת מהסדרים הללו?

הגרי"ש שליט"א: במבט לאחור של שנים רבות, יש שתי נקודות מיוחדות, שכל אחד יכול ללמוד מהן וזה ודאי יכול להביא לו תועלת גדולה בלימוד, ואלו נקודות שאפשר לקחת מהלימוד הזה.

א' זה הריכוז המוחלט שהיה לו, אבא יכול היה לקבל עשרות אנשים ביום, אבל לרגע אחד זה לא תפס אצלו שום מקום בראש בשעת הלימוד, ונראה לי שזה גם היה הסוד שלו. הוא יכול היה להשיב תשובות לאנשים במהירות, וגם ללמוד במהירות, כי הריכוז שלו היה מוחלט, היה ברור אצלו שכאשר לומדים לומדים, כאשר משיבים משיבים, גם דקה לפני שמחת נישואי אחת האחיות שלי שתחי' ישב הרב וכתב במחברת את אחד מספריו.

נקודה נוספת שהוא התייחד בה, 'לעולם הוא לא ויתר'! הקביעות האיתנה שלו, עמדה לו במשך השנים, אי הוויתור, על סדרי הלימוד, זה החזיק אותו, גם בשעות של ייסורים ומכאוב, ומאידך גם בשעות שמחה, העקביות הזו היתה גם בענייני דקדוק הלכה, שהקפיד על כל קוצו של יו"ד בלי לוותר עד יומו האחרון.

אחד הדברים המיוחדים בסדר יומו של רבינו זיע"א עשרות בשנים, היה ההקדשה של שעות רבות לעניית תשובות בכתב ובעל פה, לאלפי שואלים, מדוע נתן כל כך הרבה מזמנו שהיה מנוצל כל כולו, בעבור זה?

הגרי"ש שליט"א: אבא השיב עשרות אלפי תשובות! לכל המכתבים שהגיעו מכל קצוות תבל. ושתי סיבות בדבר היו לו: אחת, הוא היה אומר שזה מחזק אנשים שהוא עונה להם, כביכול זה בשבילם כבוד שהם מקבלים תשובה ממנו, והשנית, פעם הוסיף עוד סיבה מאוד מעניינת, הוא אמר, הרי אני לא מוסר שיעורים, ולא ראש ישיבה, האפשרות היחידה שלי להרביץ תורה ולזכות את הרבים, זה דרך המכתבים וכמובן גם הספרים.

אבא אמר לי: אתה לא גדול הדור זה לא עסק שלך! - הנהגת בן ישיבה

מה היה הדבר המרכזי בעיני רבינו, שבו צריך להתייחד בחור ישיבה, בכדי להיחשב כ'בן ישיבה'?

הגרי"ש שליט"א: דעתו של אבא, וכך גם הוא לימד אותנו למעשה, הייתה, שבחור ישיבה, עיקר מה שהוא צריך לדאוג ולעשות, שלא יהיה לו בראש שום דבר חוץ מתורה! לא שום פוליטיקה, ולא שום עניינים אחרים שאינם מענייני הלימוד! אלא בראש מעייניו יהיה רק התורה והלימוד!

אני זוכר פעם, בתקופה של בחירות, לפעמים בחורים חושבים שלפעמים גם הם צריכים להיות עסוקים בדברים שאינם מדברי תורה, בטענה שביטולה זהו לימודה. שאלתי אותו מה דעתו שאני אלך לשכנע, כדי שיצביעו כהוראתו של מרן ראש הישיבה הגרא"מ שך זצוקללה"ה.

אבא אמר לי אז, והוא גם היה חוזר הרבה על זה. כתוב בפרשה של חטא העגל, שהתורה מספרת על חטא העגל, ובאמצע הפרשה מופיע הפסוק 'ויהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל', ולכאורה קשה מאוד, מה קשור הפסוק הזה באמצע המעשה של חטא העגל? אז הוא ביאר, בשם הרב ריף שהיה מצאצאי הגר"ח מוולאז'ין, שהרי יהושע היה תלמידו של משה, וכשהוא ראה את כל העם חוטאים בעגל, ולא מאמינים שמשה חוזר, הרי בתור תלמיד הוא היה אמור לצעוק, למחות, ולעשות רעש גדול מזה. אומרת התורה, על אף שחטאו בעגל, יהושע נשאר ללמוד! הוא לא ראה צורך לעורר!

ומה הטעם באמת? כי זה לא התפקיד שלך, אתה לא צריך להתעסק עם זה! התפקיד שלך זה ללמוד! נכון, שיהושע נהיה אחרי זה גדול הדור, והיה עסוק עם הציבור, אבל אז זה היה התפקיד שלו, אבל כל עוד שמשה רבינו בחיים, זה לא עסק שלך! כך אמר לי אז אבא, שזה מה שבאה התורה ללמדנו בזה. וכך הוא אחז למעשה שכך צריכה להיות הצורה של בן ישיבה.

עד כמה היה מחשיב רבינו ומורה ומנהיג לצעירים להחזיק ולהקפיד במסורת הישיבות ובסדרי הישיבה?

הגרי"ש שליט"א: בודאי. אבא היה אומר: בישיבה מלמדים איך ללמוד, ומלמדים איך להתפלל. גם אני בתור בחור, על אף שנהגתי להתפלל בותיקין עם אבא, כשעליתי לישיבה, אבא אמר לי תתפלל בישיבה. כי רק בישיבה מלמדים איך להתפלל, אבא גם היה מעודד את הילדים שלו להקפיד להיכנס לשיעורים תמידין כסידרן, כי כך תלמדו, כיצד ללמוד סוגיא. ודברים אלו היו חשובים לו מאוד.

ראש הישיבה הגרש"ב שליט"א מוסיף: מצד שני, וזו לא סתירה, היה פעם ששאלתי אותו בנוגע לאיזה בחור שהיה לומד בסגנון שונה מהדרך שלומדים בישיבה, והוא אמר לי, תתנו לו לגדול לפי טבעו.

כבוד הספרים במשנתו של רבינו

ביקשנו לשאול, מהכניסה לבית, המוכרת לכל עם ישראל, ועד לפתח היציאה בעליית הגג, אנו עדים למחזה מרהיב עין, קירות הבית, כמעט ואינם נראים, הם פשוט מצופים ב...'ספרים', מהו הסוד באהבתו וחשקו של רבינו כל כך לספרים, מדוע כל כך אהב אותם, וכיצד הגיעו לכמויות שכאלו?

הגרי"ש שליט"א: כל ספר שהיו מביאים לאבא היה שומר עליו, הוא היה אומר שלזרוק ספר לגניזה זה בזיון, כשכבר לא היה מקום בבית, הוא נתן לי את הספרים שפחות היו בשימוש, שיהיו שמורים אצלי בבית, פעם אחת הוא נכנס אלי לבית, וראה שיש הרבה קבצים בכריכה רכה, והצטברו הרבה חוברות וקונטרסים, הוא אמר לי, זה לא כבוד הספרים ככה! ושילם לי הרבה כסף, כדי שאלך ואמסור את זה לכריכה, שיכרכו את הכל יחד, כך גם נהג אבא בעצמו בשנים עברו, היה כורך את החוברות כמה כמה דמטי לידיה, בשביל כבוד הספרים.

אבא גם ערך קטלוג בצורה מסודרת של כל הספרים שנמצאים אצלו, ומידי פעם גם היה עושה סדר בארונות הספרים, לפי ראשונים, הלכה וכדומה, היה חשוב לו מאוד הסדר וכבוד הספרים.

אספר לכם דבר מעניין מאוד, הרבה מהגהותיו של אבא על גליון הבבלי והירושלמי, וגם בראשונים וחלק מן

האחרונים הוא כתב בכתב רש"י. כמדומני, שהוא אמר שהסיבה לכך היא משום כבוד הספרים. ואגב, בכתב רש"י הוא היה כותב במהירות כמו כתב רגיל... לא כמונו שזה דורש השקעה רבה.

כיצד היה קונה רבינו כ"כ הרבה ספרים בימים ההם?

הגרי"ש שליט"א: 'כל כסף שאמא שלו ע"ה היתה מביאה לו, הוא היה קונה עם זה ספרים, היתה לו חביבות מיוחדת לספרים, גם הרבה ספרים הוא קנה ביד שנייה או שלישית מסוחרי ספרים. מפאת עניותם, היו ספרים שלא היה להם כסף לקנות, אז כל ספר שהסטייפלער קנה או שאבא קנה, הם היו מחליפים ביניהם, ושניהם היו לומדים באותו ספר, כי לא היה להם כסף לקנות.

כל ספר חדש שחיבר אפילו אחד מבני דורו, עיין בו, ואם ראה בו דברים שנצרך להם, לא נמנע מלהביאם בספריו, יש כמה ספרים כאלו, כמו הספר של הגר"י הלל שליט"א על פדיון הבן, וספר 'שמיטת כספים כהלכתה' של הגרש"א שטרן שליט"א, כשראה ספר שהועיל לו, למד בו וציין אליו.

ישועה בעת רצון

הגרי"ש שליט"א מרחיב בפנינו את היריעה, ומספר לנו סיפור מופתי בענין כבוד הספרים. וגם מגלה לנו טפח מכתבי רבינו זיע"א שעוד לא נדפסו: יש ספר של אבא שעדיין לא נדפס - קוראים לו 'קונטרס הזכרונות', והוא הנהגות מרן החזו"א זללה"ה בכל מקצועות התורה, מענייני הלכות שבכל יום, ועד הלכות המועדים, כולל יורה דעה, חושן משפט ואבן העזר, וכל זה אבא כתב.

הקונטרס הזה, היה שמור אצל אבא רבות בשנים, בכתב ידו, ובכל פעם שמישהו שאל אודות דעת החזו"א, היה רבינו מסתכל ומשיב לו. לימים, אבא הביא לילדיו וחתניו עותק אחד שהוא כתב לספר, והתנה את זה בתנאי שזה יהיה שמור בארון עם מנעול. ורק כשיצטרכו לדעת איזו הלכה יפתחו, עד לאותם ימים הקונטרס היה בכתב יד, בלוי ומשומש.

כשראיתי את זה, ביקשתי מאחד מידידיי שידאג להקליד את הכל, ויסדר את זה בדפוס, והוא אכן עשה זאת, והבאנו לאבא בהפתעה עשרה עותקים כרוכים ומסודרים. באמת בהתחלה מאוד חששנו, שאבא לא יהיה נוח דעתו שנגענו בזה. אך למעשה הבאנו לו את זה אז והוא מאוד מאוד שמח, זה מאוד שימח אותו.

אותו ידיד, היה זקוק לישועה, היו לו שני ילדים, וכבר כמה וכמה שנים לא זכה להיפקד שוב, כשהגיע עם הספרים, אמרתי לו שיבוא עם אשתו שעמדה מחוץ לחדר, ואמרתי לו שינסה לבקש, בשעת שמחה זו שאבא רואה את הדברים מסודרים, ושמח כל כך, שיבקש ברכה לישועתו.

הוא ביקש, ואבא בירך, תשעה חודשים מיום ליום ממש, הוא זכה להיפקד בבן, וכמובן שאת הסנדקאות נתן לאבא... מעשה זה מלמד - **מסיים הגרי"ש שליט"א** - כמה היה חשוב לאבא, כבוד הספרים, עד כדי שזכה אותו ידיד לישועה, בשעה שאבא ראה את דברי התורה כרוכים בספר נאה.

ראש הישיבה הגרש"ב שליט"א: בהמשך למעשה הזה שסיפר הגרי"ש שליט"א, אני נזכר בסיפור שעדין לא סופר, ואני הייתי עד לזה. לפני למעלה מחמש עשרה שנים, אחד ממנהלי הישיבה שיחי' שב"ה רעייתו נפקדה, ובאמצע התקופה הרופא זימן את ההורים אליו, ואמר להם, כי יש לעשות הפלה, משום שמהבדיקות עולה בוודאות שהעובר נמצא בסיבוך מאוד מאוד קשה בפעולות המוח, רוב הסיכויים שהוא לא ישרוד, ואם ישרוד יהיה נכה במאה אחוזי נכות. השמועה, כמובן, נפלה על הזוג הצעיר כרעם ביום בהיר והם לא ידעו את נפשם.

בצר לו הוא הוא סיפר לי את מר ליבו, אמרתי לו, תלך למרן רבי חיים מיד, אל תתמהמה. צלצלתי לר' ישעי' אפשטיין שליט"א, לשאול מתי יכול לבוא אל הרב באופן דחוף ביותר. ר' ישעי' אמר, תבוא ביום שישי, לבית הסטייפלער ברחוב רשב"ם 10 אחרי שהרב טובל לכבוד שבת במקווה של הסטייפלער, ואז זה זמן של עת רצון.

הגענו יחד למרן ביום שישי, הוא סיפר את הסיפור למרן שראה את כאבו, מרן שתק, ואז אמר לו, 'הרופאים לא יודעים מה שהם מדברים. הוא יהיה בריא ושלם' וכך מרן חזר על זה כמה פעמים, הרופאים לא יודעים מה שהם מדברים, אל תשאל אותם שום דבר, הילד יהיה בריא ושלם. כשהוא שאל שוב את מרן, האם בכל זאת ללכת לרופא, אמר מרן, שאין צורך ללכת, אבל אם בכל זאת רוצים שתלך לד"ר רוטשילד.

הסוף היה, שב"ה נולד התינוק בשעטו"מ, לתדהמת הרופאים, בריא ושלם ממש ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. הברית הייתה בבית מדרשו של מרן בלדרמן, וכשבאו לבקש מהרב להיות סנדק, הרבנית ע"ה אמרה שהיא גם רוצה לבוא לברית, והיא הגיעה לבושה בבגדי שבת. כשהיא אמרה שהילד הזה הוא 'ילד של ברכה', ואמרה

שנקרא לו 'יהודה' שנאמר הפעם אודה את ה'!

באותה ברית היו הרב והרבנית באופן נדיר קוואטר ואח"כ הרב היה סנדק בברית, וב"ה היום הוא לומד בישיבה הקד'. (מי שקיבל את הברכות בברית היה רבינו ראש הישיבה שליט"א. א. ש.)

שבחרדת קודש, אנו מבקשים לשאול, בענין לימוד הקבלה, האם ידוע מרבינו, כמה עסק בלימוד זה, אם בכלל?

הגרי"ש שליט"א: אבא למד כל יום בספרי קבלה. הוא היה לומד כל יום אחרי שאמר תיקון חצות, בזוהר ובעוד ספרים. בכללם ספרו של ה'לשם'.

היה לו מנהג מיוחד ששמתי לב, שבאמצע לימוד קבלה, מקפיד שלא לדבר, אבל האמת שהלימוד הזה היה מאוד מאוד נסתר מעינינו, בשנים הקדומות מיד לאחר שאבא אמר את ה'תיקון חצות' בלילה, הוא היה לומד בספרים הללו, והיה מקפיד לסגור את הדלת, הוא לא אהב שנכנסים לחדר אז.

האם הוא רשם הגהות בספרים אלו - ספרי הקבלה?

הגרי"ש שליט"א: דוקא זה מעניין, בספרים אלו, אבא בכלל לא כתב הגהות, זה היה חלק מהענין, שרצה להסתיר את העיסוק שלו בהם, רק בלימודו בזוהר הקדוש עשה מעט תיקונים בשולי הגליון בציונים למקורות חז"ל. גם את ספרי הקבלה הוא היה לומד בסדר מסוים שאינו ידוע לי. לפעמים היה לומד בספר פלוני ולפעמים בספר אחר.

אני זוכר שלאחר שעבר אירוע מוחי, באתי להיות לידו בלילה, ארון הספרים של ספרי הקבלה היה מעל הכניסה מהמרפסת אל הבית, ויום אחד כשהגעתי לבית להיות אתו, פחדתי שיפול וכד' מרוב חולשה, נדהמתי ממש לראות, כיצד לקח את הסולם ועלה בעצמו לקחת את אחד מספרי הקבלה בארון ההוא, זה היה פלא של ממש, כיצד עשה דבר כזה, הרי בקושי ללכת היה יכול, עד כדי כך היה חשוב לו להסתיר את הדבר.

איך מרן קיבל את הש"ס הראשון?

בזווית ארון הספרים של מרן זצוק"ל, עינינו צדו ש"ס קטן הנראה משומש ביותר. ביקשנו בצניעות לשמוע אודותיו, לשמחתנו הרבה נענינו, וכך מספר לנו הגרי"ש שליט"א: הש"ס הזה היה מונח למעלה בגג, אבא למד בו עוד לפני שנים רבות, וכל סדר זרעים וטהרות שבו, מלאים בהגהות ותיקונים על סדר פירוש הר"ש על המשנית, אבא שמעולם לא סבל טעויות ושיבושים, תיקן וסידר כל דבר.

הגרי"ש שליט"א, משתף אותנו בעוד סיפור נפלא אודות הש"ס הראשון שהיה לרבינו זיע"א, ומסירות נפשה של אמו הרבנית ע"ה בענין זה, וכך הוא מספר: כשאבא התחתן לא היה לו ש"ס, הוא לא קיבל לחתונה ש"ס, הם חיו אז בעניות גדולה.

הוא ואמא ע"ה גרו בשכירות, מהרב רוזנגרטן זצ"ל, בדירה ברחוב אור החיים בבני ברק. הדירה היתה משותפת, לארבעה זוגות, שהיו לימים כולם מגדולי ישראל, ביניהם הגר"פ שרייבר והגר"נ קרליץ זצוק"ל. סבא מרן הגרי"ש זצוק"ל שילם מראש את כל דמי השכירות.

אחרי הדירה ברחוב אור החיים, כבר נמצא מקום אחר לגור, והם יצאו מהדירה, אלא שהיה עודף בדמי השכירות. אז סבא אמר שהכסף נתון לאמא במתנה. הימים היו ימים קרים מאוד, ולאמא לא היה מעיל, היה זה אך ברור שתקנה בזה מעיל.

אלא שאימא ע"ה אמרה, אם רוצים לקנות לי מעיל, שיקנו לאבא ש"ס, 'זה המעיל שלי', ובש"ס הזה אבא למד.

זה היה כשעברו לבית הזה, בערך לפני 64 שנים. אגב, לפי דעתי, אבא למד בו כמעט 100 פעמים בש"ס הזה לבדו, שהרי חוץ מחובותיו היו לו עוד סדרי לימוד עם אחרים, וגם למד בשעת כתיבת חיבוריו, ממילא המספר של הש"ס שאבא גמר היה הרבה למעלה משנות לימוד חובותיו.

תורה מתוך הדחק - שנות הרעב

הרב שליט"א הזכיר שאחרי החתונה לא היה אפילו כסף לקנות ש"ס, רצינו לשאול בתקופות ילדותכם, האם היתה רווחה או שמא היתה דחקות, כיצד היו החיים אז?

הגרי"ש שליט"א: האמת שבענין הזה יש מקום להבהיר, ידוע מה שכתוב 'כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו', יש אדם שהכבוד רודף אחריו, אבל הוא נשאר בורח מן הכבוד, כי הכבוד לא מצליח לדבוק בו בשום צורה, אצל אבא זה היה לא רק בכבוד, הוא היה גדול הדור, עם ידיעות שאין דוגמתן, אבל מבחינתו במשך כל חייו, הוא הרגיש כאלו הוא אדם פשוט.

עד סוף ימיו כשהיה ת"ח שואל שאלה, היה מתייחס בכבוד, וכיבד כל אדם, כאילו הוא עצמו אינו ת"ח, וכאילו אינו יודע דברים שאחרים אינם יודעים, אותו דבר גם לגבי עניות, אבא כל חייו הרגיש עני, אף פעם לא היה שינוי אצלו בדרך החיים, פעם שאלו אותו מדוע אינו מזמן על היין, אז הוא השיב בפשטות 'כי אני עני', תמיד הוא חי במצב הזה של כמו אחרי החתונה.

והאמת, שבתקופה אחרי החתונה הם היו עניים מרודים ממש, אמא לא עבדה באותה תקופה, הוא קיבל רק קצת כסף מכולל חזון איש, וסבא הסטייפלער הוא זה שהיה משלם את חשבון החשמל כל החיים, ובאמת בגלל זה אבא מאוד היה חוסך בחשמל...

זכורני, מוסיף הגרי"ש: שכשסבתא, אימו ע"ה, נפטרה, הוא אמר 'מי יחתן לי את כל הילדים?'. אמא שלו הרבנית ע"ה, היא הייתה דואגת לנישואי הילדים. ובאמת היתה לו דאגה מה יהיה הלאה.

גם כשכבר היה רחבות והשיגו כסף פה ושם, הוא היה אומר על זה 'ברוך ה', ה' עזר', אף פעם לא היתה לו הרגשה ש'יש לו', ומה שרק יבקש, יקבל. אף שזו כבר הייתה המציאות, שהרי כך היה, פעם אחת ירד למקוה תחת ביתו, זה היה באמצע הלילה, וראינו שהמקוה טעון שיפוץ וחידוש לגמרי, תוך חודשיים כבר היה מקוה חדש בנוי על תילו, בלי שהוא ידבר מילה, אבל הוא כשלעצמו הרגיש אדם פשוט, אף אחד לא מכיר אותו, אף אחד לא יעשה בשבילו מה שיבקש, הוא אדם פשוט, כך הוא הרגיש באמת, כל המושגים של כבוד וחיי מותרות לא נדבק בו אף פעם.

מדוע זכתה הרבנית ע"ה בכזה בעל?

עוד נקודה נוספת שרצינו לשאול, שנוגעת לבני הישיבות, ובפרט לנערים צעירים, רצינו לדעת אודות ה'כיבוד אב ואם' שהיה לרבינו זיע"א, במה זה התבטא, וכיצד ראו את זה בבית?

הגרי"ש שליט"א: ודאי שראו את זה. ראו את זה בבית על כל צעד ושעל. המושגים של אבא בכיבוד אב ואם אי אפשר לתאר בכלל, כל שם ושם שקראו אבא ואימא לילדיהם היו מתייעצים או עם סבא הסטייפלער, או עם סבתא הרבנית פעשא מרים ע"ה, ועל פיהם ישק דבר.

בכל נסיעה שהיה נוסע אבא מחוץ לעיר, הוא היה נכנס לבקש ברכה מסבא, בלי זה הוא פשוט לא היה יוצא. ולא זו בלבד אלא גם הקדמת ספריו של אבא, בחלק מהם היה מוסיף סבא משלו, לדוגמא, האותיות המודגשות בהקדמה לדרך אמונה, הם מסבא, למיטב זכרוני, גם על שמות הספרים היה מבקש את עצתו ודעתו של סבא.

בכל יום היה נוהג רבינו לעלות לסבא, גם במוצאי צומות היה עולה לדרוש בשלומו, כל ליל יו"ט בזמנים שבהם סבא היה מתפלל בבית, אבא היה עולה אחרי התפילה לאחל "גוט יו"ט", גם שמחות של ילדיו, שמחת תנאים וכד', היו בביתו של סבא, הוא פשוט התבטל כל כולו לסבא.

הגרי"ש שליט"א מוסיף ומגלה בפנינו: גם אנחנו כילדים, פעמים כשרצינו דבר כלשהוא, וחששנו שמא אבא לא יסכים, היינו יודעים שהדרך היחידה שאבא יסכים, זה פשוט לשאול את סבא, וברגע שסבא יאמר לאבא, כבר לא יהיו שוב שאלות... אבא גם מעולם לא חקר למה סבא אמר כך, ומי דיבר עמו על כך, אם סבא אמר אז עושים!

אני זוכר שכשסבא נפטר, ראינו בעינינו, את צערו הגדול, סבא נפטר בשבת, כל השבת אבא לא בכה, אך יצאה השבת, ונחלי דמעות זלגו מעיניו, ובכה ממש בקול גדול, והתייפח רבות, ראינו אז את הקשר המיוחד, וההתבטלות העצומה שרחש לו בחייו.

אבא גם תמיד היה מקפיד שלא לקרוא בשם רבותיו, וכל מי שהוא מחויב בכבודו, אפילו אחרי פטירתם. לאחי הגדול הגראי"ש שליט"א, שנקרא ע"ש רבו, החזו"א, היה קורא תמיד "הילד", רק בשעת הדחק ממש קראו בשמו, לאחיותיו היה אומר "ר' שעיה", כשהיה מזכיר את החזו"א, תמיד הקפיד מאוד בכבוד רבו ואביו. וגם בבית אביו, לא היו קוראים בשם 'שמערל' אלא היו אומרים "הקטן" וכדומה, כיון שזה היה שמו של הסבא גאב"ד דקוסבה רבי שמריהו יוסף קרליץ זצ"ל.

היה עוד דבר מעניין, בבית מעולם לא אמרנו את המספר 'שבע', כי אבא הרי היה קורא לאמא בשם זה, ומאוד

הקפיד שלא נאמר את המספר הזה מפני כיבוד אם. ולא זו בלבד, אלא גם את המילה 'רבע' שדומה בהגייתה למילה 'שבע' אבא לא רצה שנגיד זאת, והיה מעיר לנו על כך, היה חשוב לא מאוד לשמור על כבודה של אמא, ושנקיים מצות כיבוד אב ואם כהלכה.

לימוד על חשבון עזרה בבית

הזכרתם את ענין הכיבוד אם, שכילדים קטנים כבר חינך אתכם לכך, רצינו לשאול את ראש הישיבה שליט"א האם שמעתם הוראות מרבינו בענין הדאגה הראויה לאברכים לביתם ולעזרה בבית?

ראש הישיבה הגרש"ב שליט"א: אני יכול לספר לכם עובדא, שידענא מכלי ראשון. הגיע פעם אחד לרבינו מרן זצ"ל, וסיפר לו שפתח כולל לאברכים בני עלייה מופלגים ביום שישי, שעתיים לפני הדלקת נרות, בכדי שיקבלו את השבת מתוך עסק התורה ברציפות ובקדושה. הוא היה סבור, שהרב ייהנה מאוד מזה, וכי יש דבר גדול יותר מלקבל שבת מתוך לימוד התורה.

אלא שעל אתר הרב נענה: תסגור את הכולל מיד! תסגור את הכולל מיד! ואז הרב הוסיף, זה נגד גמרא, כתוב בגמרא "שלושה דברים חייב אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה, עשרתם, ערבתם, הדליקו את הנר" אמר הרב 'כתוב בתוך ביתו' כי אדם צריך להיות בביתו בזמן הזה!

ככלל, בכמה הזדמנויות שמענו ממנו שלא היה ניחא למרן זצ"ל מיוזמות כאלו שעלולות לבוא על חשבון העזרה בבית, על אף שהוא עצמו לא היה אצלו רגע שפסק פומיה מגירסא, עדין הוא ידע והוא דאג למחויבויות של אדם לחברו או לביתו.

גם כמה פעמים שמעתי מרבינו מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל כעין זה, שלא היתה נוחה דעתו ברעיונות ומיזמים כאלה, בכל מיני מסגרות שעלולות להגיע על חשבון מה שאדם צריך לעזור ולסייע בבית, בין אם זה בשעות שדרושה עזרה ובין אם זה בהקפדה יתירה על האברכים בשמירת הסדרים וכדומה.

רצינו לשמוע אודות כיבוד אב ואם של הרבנית ע"ה, הרי למעשה היא היתה גרה בבני ברק הרחק מהוריה, מה ידוע על כיבוד אב ואם שלה?

הגרי"ש שליט"א: אמא ע"ה היתה לה חשיבות רבה למצוה זו, תמיד היא היתה אומרת שהיא מרגישה שכל מה שזכתה לבעל כזה כמו אבא, הוא רק בזכות הכיבוד אב ואם שהיה לה.

וכך היא סיפרה, 'הייתי יושבת בכל יום כחצי שעה להגיה את ספר ה"לשם שבו ואחלמה" של זקני, אביו של סבי, ואולי בזכות שזכיתי להכין לדפוס כרך של בעל ה'לשם' ועשיתי את זה במצוות כיבוד אב, זכיתי לכזה בעל צדיק שמחבר היום ספרים'.

גם כשהיו בוכים הילדים, בזמנים ההם כשעוד לא היו עגלות, אימא היתה יורדת עם התינוקת שבוכה, ומרגיעה אותה מחוץ לבית, כדי שסבא הגרי"ש זצוק"ל, יוכל ללמוד בשקט. היא היתה גם נוסעת כל יום לעבודה עד לתל אביב וכל הדרך סבלה ממיחושים והרגשות רעות, רק בשביל שתוכל להביא כסף לביתה, בשביל שאבא יוכל להמשיך ולעסוק בתורה בשלוות הנפש.

מה אפשר להוסיף בענין כבוד חמיו, של רבינו זיע"א כלפי חותנו הגרי"ש זצוק"ל?

הגרי"ש שליט"א: כשהיה סבא הגרי"ש זצוק"ל בחיי חיותו, תמיד היה אבא מתבטל אליו. כשהיה יושב אצלו בביקורים וכדומה, הוא היה יושב כעבדא קמיה מריה ממש.

כמובן שזה היה הדדי, גם סבא הערין אותו מאוד. בפרט, מאותו הזמן שסבא הסטייפלער נפטר, אבא היה מקפיד לנסוע יותר אל סבא מירושלים, כדי לכבד אותו, משום שכשהיה אביו חי, היה עסוק בכבוד אביו, וגם לא תמיד היה לו זמן לזה, אבל משסבא נפטר היה נוסע לירושלים יותר בחול המועד.

גם בחיי הסטייפלער, בכל פעם שהיה אבא נוסע היה שולח איתו איזה מכתב כדי להביא לסבא מירושלים, אפילו כשהיה הולך לאירועים קטנים כגון לחתונה וכד', ולא לביקורים משמעותיים, היה מקפיד לשלוח איזה מכתב וכד'. אבא תמיד גם היה מקפיד להביא את דברי סבא מירושלים בכל ספריו, ואבא מביא הרבה פסקי הלכה שלו בספר דרך אמונה.

(יישכ"ל למערכת 'והודעתם' שע"י ישיבת 'עטרת שלמה' על מסירת הדברים)

יוֹם יוֹם אוֹדֶה לָאֵל אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ / מִן הָעַמִּים לִסְגֻלָּה לוֹ לְקָחָנוּ / עַל הַר סִינַי אֶת תּוֹרָתוֹ הִנְחִילָנוּ / עֲשֶׂרֶת דִּבְרוֹת קָדְשׁוֹ הִשְׁמִיעָנוּ חָרַד וְרָגַז הַר סִינַי עֵת בִּיאָתוֹ / לְהַנְחִיל דָּת לְיִשְׂרָאֵל סְגֻלָּתוֹ / עַל יַד מֹשֶׁה עֶבֶד אֵל נֶאֱמַן בֵּיתוֹ / וְשָׁם עַיִן בְּעַיִן רָאֲתָה עֵינֵינוּ

(מפיוטי יהודי בבל לשבועות)

תוכן :

א. ערוב תבשילין גם חלבי או דוקא חשוב. **ב.** אמירת אב הרחמים באסרו חג. **ג.** מגילת רות במניני ספח. **ד.** לימוד בליל שישי. **ה.** ריקודים בשבועות. **ו.** מקרא בליל שבועות. **ז.** שיר של יום. **ח.** וירוס. **ט.** מאוחר.

פקודים ישרים על התוה"ק:

א. סיני סיני לו נקרא. **ב.** באותו ענין. **ג.** ויכוח מפורסם על דברי הנפה"ח. **ד.** בעלזער. **ה.** שלא נבוש א'. **ו.** שלא נבוש ב' **ז.** תפילות על לימוד התורה: **1.** מדוע יש להתפלל **2.** תפילה קודם הלימוד **3.** לכל קוראיו **4.** לעת מצוא **5.**יזהר לומר היה"ר **ח.** טוב יום אחד בחצריך. **ט.** אותה אבקש .

א. ערוב תבשילין גם חלבי או דוקא חשוב

ערוב תבשילין יש לעשות מתבשיל שרגילים ללפת בו את הפת כגון בשר דגים או ביצים. ובמג"א (סק"ב) כ' שלערוב תבשילין צריך תבשיל שאין רגיל לאוכלו כל יום כדי שיהיה ניכר שעושהו לכבוד שבת, אבל המ"ב (בשעה"צ כ"ג) כ' שאין להקפיד על זה כי אין משמע כן בגמ'.

ובשל"ה הק' כ' (סוכה, נר מצוה אות כה) שצריך תבשיל מכובד, וז"ל וגם יקח תבשיל חשוב המוכן לו לסעודה של שבת, כגון חתיכת דג חשוב, או בשר או תרנגול ממה שחננו ה', ע"כ. וכמו שכ' המ"ב בסק"ח " ומשום הידור מצוה יקח לחם שלם וחתיכת בשר או דגים חשובה".

ומה שנהגו בעבר לעשות מביצה, משום שזה לא מתקלקל, אבל בודאי שעדיף לעשות מבשר או מדג, וצריך דבר חשוב.

ואמנם המהרש"ם (דעת תורה תקכז, ס"ד) כ' שגבינה שעברה בישול נחשבת תבשיל. וכן בשו"ת אור לציון כ' דכל חלב שעבר תהליך בישול ראוי לערוב תבשילין וכגון גבינה ושמנת. אכן לאור האמור לעיל כיון שמאכלי חלב אינו דבר חשוב, והראיה שהעולם אוכל בשרי בסעודת יו"ט גם בליל שבועות, על כן ראוי להקפיד על תבשיל חשוב.

ב. אמירת אב הרחמים באסרו חג

לכאו' אין לומר משום שאין אומרים תחנון, ואכן בלוח א"י (טיקוצינסקי) כ' לגבי שבת אסרו חג פסח שא"א אב הרחמים, וטעמו, שאמירת אב הרחמים בשבתות של הספירה הוא כי נתקנו יוצרות מיוחדים לשבתות אלו בגלל הגזירות, ובשבת אסרו חג שבחו"ל הוא יו"ט אין יוצרות ולכן י"ל אב הרחמים. ולפי"ז בשבת אסרו חג שבועות אין לומר דאין להם יוצרות. וכבר תמה הרב טשזנר על טעמו דאין שייכות בין אב הרחמים ליוצרות.

והגר"ש וואזנער זצוק"ל כ' שבשבת אסרו חג פסח שהוא יו"ט שני בחו"ל יש לומר אב הרחמים כיון שבחו"ל מזכירים נשמות והוא בימי הספירה, דאז אומרים בשבת גם אם אין אומרים תחנון בחול, ועל כן יש לומר בא"י אב הרחמים. ויש לדון אם גם אחר שבועות כן אף שאינו בימי הספירה דסו"ס בחו"ל מזכירים נשמות.

והגאון רבי שריה דבילצקי זצוק"ל נהג שאין אומרים וכמובא בשמו במאסף ישורון כרך מא עמ' קסח.

וכך נהגו.

ג. מגילת רות במניני ספח

מצוי בתי כנסת שמתחלקים למניינים לתפילת שחרית בשבועות מכמה טעמי. ויש לדון מה יעשו המניינים הנוספים עם קריאת מגילת רות, אמנם קריה"ת בד"כ יש כמה ספרי תורה, אבל מה תענה רות. ובפרט שאם יקראו רות אחר כל התפילה במניינים הנוספים, יש חשש כבד שחלק מהצבור ימצא עצמו בבית פתאום לפני המגילה.

ומסופר על הגר"א במעשה רב ששנה אחת הוא נחלש וקראו לפניו מגילת רות במנחה. וא"כ אפשר לקרוא אכן במנחה. (אך לא נראה שתתקבל עצה זו).

ויש שרצו להציע שיקראו אחרי עלות השחר לפני התפילה, ובכמה מקומות הנהיגו כך כמה שנים, אולי כדי להרויח זמן בתפילה ועי"ז יוכלו להתפלל יותר במתינות וברוגע, וכך מובא בשם הגר"א נבנצל שליט"א. ובשם הגר"ש דבילצקי שמעתי שאין זה כהמנהג אך למי שקשה לו מאד יוכל להקל בזה. ויש שדחו מנהג זה.

ויש שהציעו שיקראו בלילה, שהרי האר"י כבר סידר לנו בתיקון ליל שבועות לקרוא את כל רות, וא"כ יקראו את המגילה בברכה בלילה לשם קיום המנהג. ואמנם הצד הפשוט שאין זה המנהג ולא נתקן לקרוא בלילה בברכה. אבל הגרי"ז הל' ברכות (פי"ז הל' ט"ז) כ' שהברכה על מגילה אינה על המנהג אלא על עצם קריאת המגילה בצבור, וא"כ לפי"ז אפשר לברך גם בלילה, כי תמיד שקוראים בצבור מברכים. וצ"ע.

(מסתמא יש שישמחו שיאמרו גם את האקדמות כבר בלילה..)

ובמסכת סופרים אי' (י"ד טז) שהמנהג לקרוא במוצאי יו"ט ובמוצאי יו"ט אחרון ע"ש, ועכ"פ רואים שאפשר לקרוא בלילה ואין

זה נגד המנהג שהרי מסכת סופרים הוא ממקורות המנהג.

העולה מכל הנ"ל שאין הצעה מסודרת בענין זה. אלא שיש שהסכימו שאפשר לקרוא אחר עלות השחר לפני הנץ, אבל לקרוא בלילה לא מצינו פוסקים מובהקים שיסכימו לזה.

ובודאי הטוב ביותר לקרוא אחר שחרית לפני קריה"ת, ואולי אפשר מהר להספיק לכתוב ע"י סופר זריז מעכשיו עד יו"ט.

ד. לימוד בליל שישי

הגר"י צדקה היה רגיל להביא מהרב אברהם ענתבי בעמח"ס קרבן אשה שהיו נוהגים כל ליל שישי לבוא לביהכ"נ אחר חצות לילה והיו לומדים חבורות חבורות אחת לומדים גמ' עם תוס', חבורה אחרת שו"ע או"ח, חבורה אחרת למדו זוה"ק, ועוד חבורה ספר מוסר, והיה האיש ההוא שהיה אחראי על כל הענין הולך וקורא פסוק זה "חובל עול לפני שמן" 'חובל עולו של סנחריב מפני שמנו של חזקיה' והוסיף, שכל זמן שהיה מנהג זה טוב בידם היה אור לבנ"י טוב במושבותם ולא היה לבנ"י שום עצבות ושום דאגה ולא קרה נזק לשום אחד מבנ"י. וכל הזמן שהיו תופסים מנהג זה שבידיהם היה שפע בעולם והכל היה בזול ולא היה דאגה בלב איש.

וזו המעלה הגדולה של הלימוד בכל ליל שישי כי חטא אדה"ר היה ביום שישי וזה התיקון. והו' הוא כנגד היס' ועוד.

והשנה שזכינו שהצטרף לימוד ליל שבועות ללימוד ליל שישי באופן נקי וטהור (שהרי אין לקנות צ'ולנט בכל קרן רחוב בליל זה) בודאי יש לכוון שהלימוד יעלה גם למעלת תיקון לימוד ליל שישי.

ה. ריקודים בשבועות

"נהגו בישיבות לערוך ריקודים ומחולות בחג מתן תורה ומנהג יפה הוא ואין להרהר עליו כי כבודה של תורה שעוסקיה שמחים בה כיום שנתנה לנו הקב"ה בהר סיני לפיכך מותר לרקוד בו אע"פ שהוא יו"ט" (הליכות שלמה מועדים פי"ב אות יד).

אמנם בעבר כשהיה סכנת הקורונה היה חשש ולא רקדו יד ביד, (ואפשר לרקוד עם גארטעל, מה שלא כ"כ מצוי אצל הליטאים.. ובפרט הגירסה העבה והארוכה שלו).

אבל בודאי שלכו"ע חלילה חלילה מלבטל מנהג הריקוד.

ו. מקרא בליל שבועות

ידוע מהאר"י הקדוש שלא לקרוא מקרא בלילה ובשעה"צ (רלח, א) הביא כן מהבאר היטב והוא ע"פ המדרש שכשעלה משה לשמים למד אתו הקב"ה תורה שבכתב ביום, ותורה שבע"פ בלילה, אבל הביא שמהפמ"ג משמע שיכול לקרוא מקרא בלילה. וסיים: ונראה דאפילו להמחמירין לית בזה איסורא, אלא שלכתחילה יותר טוב ללמוד מקרא ביום. ונובע דבר זה ממה דאיתא במדרש שהיה הקב"ה לומד עם משה מקרא ביום ומשנה בלילה.

האר"י ז"ל בשער המצוות כ' שבליל שישי יען כי יום שישי מכין לשבת הרחמים מתעוררים בו ולכן יכול לקרוא מקרא אף בלילה. והחיד"א בספר יוסף אומץ (סנ"ד) דק"ו בליל שבת. ובשו"ת רב פעלים (או"ח ח"ב ס"ב) כ' דביו"ט פשיטא דאומרים תהלים בלילה דיו"ט איקרי שבת. ול"ש יו"ט משבת לדבר זה. ומביא ראיה שאומרים תיקון ליל שבועות ולא חוששים למקרא בלילה.

ויש חולקים שביו"ט איכא דין ולכן אין לקרוא מקרא בליל שבועות רק ילמוד משניות. ובזהר (ח"ג צח ע"א) לימוד התורה שצריכים לעסוק בו באותה הלילה הוא תורה שבע"פ, אבל כבר הביאו החיד"א ועוד שיש מקור נוסף בזהר (ח"א דף ח) שיש לקרוא תנ"ך ודרשות, וא"כ יש בזה כמה צדדים.

והשנה שזה ליל שישי בודאי שאפשר שפיר לקרוא מקרא וכנ"ל.

ז. שיר של יום

מנהג הגר"א לומר מזמור יט שיר של יום בשבועות. וכן מנהגנו.

ובספרי (דברים, ה, ו) עה"פ והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך, וסמיך ליה ואהבת את ה' אלקיך, שע"י לימוד תורה מגיעים לאהבת ה'. וברמב"ם פ"ב מהל' יסודי התורה ה"ב, כ' היאך אדם יגיע לאהבת ה' ע"י שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים יראה מהם חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מיד הוא אוהב וכו'.

הרי שאפשר להגיע לאהבת ה' דרך התורה ואפשר להגיע דרך התבוננות במעשי ה'. וצריך לאחוז מזה וגם מזה.

והנה במזמור הנ"ל (י"ט) מרומזים שני הדברים, כי נאמר : השמים מספרים כבוד קל ומעשי ידיו מגיד הרקיע, ולאחמ"כ תורת ה' תמימה משיבת נפש, יש בזה גם התבוננות בבריאה וגם לימוד התורה.

ובשם מרן הגר"י אברמסקי זצ"ל מובא שהנה במזמור של יום שישי (שהשנה לפי נוסח ספרד אומרים אותו בשבועות) נאמר - מקולות מים רבים אדירים משברי ים אדיר במרום בה', והיינו שאפשר לראות את אדירותו של ה' מקולות מים רבים כלומר איתני הטבע, אבל - 'עדותיך נאמנו מאד' והיינו שמדברי התורה רואים יותר את גדולתו.

ח. וירוס

יהודי אחד נתקף בוירוס שנה א' בערב חג השבועות והיה רתוק למיטה ועבר עליו חג מ"ת באופן לא נח, ולשנה אחרת שוב נתקף בוירוס באותה תקופה והרגיש חולשה נוראה, ולשנה השלישית ניגש למורו ורבו האדמו"ר מנדבורנא בעל הבאר יעקב זצ"ל בפחד גדול ושאלו במה יוכל להתחזק בשבועות כי חושש ששוב יותקף, ואם יותקף ולא יהיה לו כח לעבוד כרגיל על

מה ישים דגש בעבודת ה' לפי כוחו.

אמר לו האדמו"ר שיכוין בתפילת אהבה רבה ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל ובהאר עינינו בתורתך כי בבקשות האלה, כלול הכל שיהיה לו כח ואפשרות וחשק ללמוד.

ט. מאוחר

מצוי שבשבועות אוכלים סעודת חג בשעה מאוחרה, מפני שישנים אחר שחרית והקידוש החלבי. אלא שהשתא יש להשמר מלאכול מאוחר ובפרט לא לאחר שעה עשירית (כל אחד יעיין בלוח לפי אופק עירו ת"ו).

אבל ראוי להקדים ככל הניתן כדי שיהיה לו תיאבון בסעודות שבת. ויזהר להסיר כל המפריעים לפני האוכל.

פקודים ישרים על התוה"ק

א. סיני סיני לו נקרא

חידוש: כאשר האדם לומד תורה הוא מתקשר למעמד הר סיני.

אי' בברכות (כב.) והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה"א בחורב מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע. ואי' עוד (ברכות עב:) ועוד פתח ר"י בכבוד התורה ודרש וכו' אלא ללמדך שחביבה התורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני.

ואי' במדרש (רות רבה ו) מובא בתוס' בחגיגה (טו.) אבויה אבי (אלישע) הוה מגדולי ירושלים וביום שבא למהולי קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד ולר"א ולר' יהושע במקום אחר וכו' ישבו ונתעסקו בדברי תורה ירדה אש מן השמים והקיפה אותן אמר לון אבויה אבא גברין מה באתם לשרוף ביתי אמרו לו ח"ו אלא יושבין היינו וחוזרין דברי תורה מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים **והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני.**

וכן בסוכה (כח.) על יונתן בן עוזיאל שכל עוף שפרח מעליו נשרף וכ' תוס' שם שהדברים שמחים כנתינתן מסיני שהתורה כאש. ובקידושין (ל.) אריב"ל כל המלמד בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וגו' וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה"א בחורב.

הרי שכל פעם שלומדים כראוי הדברים מתקשרים לסיני.

והנה יש ברמב"ם (אגרת תימן) וכמו"כ זִכרו מעמד הר סיני שציונו הקב"ה לזוכרו תמיד וכו' הוא מ"ש רק השמר וכו' והודעתם לבניך ולבני בניך יום אשר עמדת לפני ה"א בחורב, וראוי לכם אחינו שתגדלו בניכם על המעמד ההוא הגדול ותספרו בתוך קהל ועדה גדולתו והידורו שהוא עמוד שהאמונה סובבת עליו וכו'.

חזינן מהרמב"ם שיש מצוה לזכור את מעמד הר סיני (הגם שבספר המצוות לא כתב הביא זאת מ"מ הרמב"ן הביאו בסה"מ).

ולפי האמור לעיל עיקר הקיום של זכירת מעמד הר סיני מצוי בעצם לימוד התורה בצורה שקיבלנוה באימה ברתת וכו'.

ב. באותו ענין

גם ברכת התורה היא על מעמד הר סיני, כדאי' בטור (מז) ועוד יש ברכה אחרת על התורה אשר בחר וכו' ויכוון בברכתו על מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל אומה"ע וקרבנו לפני הר סיני והשמיענו דבריו מתוך האש ונתן לנו את תורתו הק' שהיא בית חיינו כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום.

הרי שגם הברכה היא לימוד התורה ועל מעמד הר סיני ביחד.

יש בנותן ענין להתבונן בלשון הטור הנ"ל שהתורה היא "בית חיינו", אמנם לשון זה מצאנו על ביהמ"ק, (יה"ר מלפני אבינו שבשמים לכונן את בית חיינו וכו', רחם על ציון כי היא בית חיינו, ועוד). ומהיכן לקח הטור לשון זה על התורה, ויש כבר לשון זה ברש"י (ב"ק ריש דף ק) בית חייהם - תלמוד תורה, וא"כ לרש"י יש ללשון הטור מקור מהגמ' שזו כוונת הכתוב.

ג. ויכוח מפורסם על דברי הנפה"ח

כתב הנפה"ח "האמת בלתי שום ספק כלל שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלום".

ואמר ע"ז הגרמ"מ שולזינגר זצ"ל שדברי הנפה"ח אמורים אפילו אם כל העולם כולו זכויות, ואפילו לרגע אחד ממש ולאו דוקא "זמן קצר" ולא "עלול להיחרב" אלא כרגע היו נחרבים כל העולמות, והכל תלוי בלימוד התורה לשמה ממש ולא בקיום מצוות ולא באכילה לשם לימוד ולא במציאות של בני תורה כשאינם לומדים. ומאריך בזאת כדרכו באורך רב בכ"מ.

ומרן רה"י הגראיל"ש זצוק"ל נשאל לו יצוייר שבכל העולם אין מי שעוסק בתורה בכלל מלבד אדם אחד, ונזדמן לפניו פקוח נפש מה עליו לעשות, כי אם יפסיק מתלמודו כל העולם ייחרב, ושמא אין לו היתר של פיקוח נפש. ועונה שאם יפסיק מלימודו ויקיים את המצוה לא ייחרב העולם כי הקיום הזה נחשב אף הוא כת"ת. דלא כרממ"ש הנ"ל.

הגרי"פ גולדווסר שליט"א הביא לזה ראיה מהגמ' (מנחות צט:) אר"ל פעמים שביטולה של תורה זהו יסודה דכתיב אשר שיברת יישר כח ששברת ופירש"י ביטולה של תורה כגון שמבטל תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה זהו יסודה כלומר יקבל שכר **באילו יושב ומייסדה ועוסק בה.** מהלשון שרש"י מדגיש ומפרש כאילו מייסדה וכו' משמע שזה לא רק שכר של לימוד תורה

בעלמא אלא נחשב ממש כאילו לומד בפועל. והדברים צריכים דיון וליבון. והוסיף שם "**יודעני שאין דברי מרן** (הגראי"ש) **מוסכמים על הכל ובדור שחוצפא יסגי אף נכתבו כנגדם דברי פלסתר**".

וכך גם אמר מרן רה"י הגרי"ג אדלשטיין שליט"א שמעתי בשם מרן החזו"א צ"ל שביאר דבריו (של הנפה"ח) כי עסק התורה אינו דוקא בלימוד התורה עצמו אלא כל צרכי הגוף שאדם עוסק בהן כדי שיהיה לו כח ללמוד תורה גם זה הוא בכלל עסק התורה המקיים את העולם.

והג"ר שאול אלתר שליט"א ראש ישיבות גור הסתפק אם אחד קורא ק"ש למצוותה ואין אחר שלומד באותו זמן אם קר"ש תהיה בה כח לקיים את העולם. ואם נאמר שאכן אין בזה הכח, יש לדון שהרי כשישראל היו במדבר וכולם היו צדיקים ומן הסתם התפללו ותיקין ביחד, מי קיים את העולם? וכי היו כאלו שלא קראו קר"ש ולמדו? (במחשבה שנייה, אולי היו כאלו שהקפידו על נץ הנראה...) ואולי נשים שפטורות מק"ש למדו את הלכותיהן באותו זמן? אין נראה כ"כ. שאלות טובות על שיטת הגרממ"ש.

אמנם בב"י סי מז משמע שקר"ש אינה כת"ת כי כ' שק"ש כדברי תפילות הוא ולא נחשב כלימוד. (ועי' בביאור הגר"א שלכן אי"ז נחשב כלימוד תורה לאחר ברכה"ת).

ד. בעלזער

אמר רבה של ירושלים הגרצ"פ פרנק זצ"ל להמשגיח הגה"צ רבי דב יפה זצ"ל והדברים היו שגורים בפיו, והעתיק זאת גם לחשיבות לימוד המוסר. "היצה"ר הֵנו מבין גדול בדברים הטובים ולכן הוא כ"כ משקיע למנוע חזרה על הלימוד". ומכאן שיש בזה להתחזק ביותר.

ובענין זה יש פתגם "חזור חזור ואל תצטרך לבלדור" ומובא זה בס' נחלת אבות לאברבנאל (פרק ה), ובס' עומר השכחה (קלג.) פירש 'בלדור' מִן צמח שיפה לזכרון, ומהיותר דברים חזקים לחזק השכל ולהקנות השמירה והזכרונות.

ויש מקומות שהפתגם הנ"ל מובא בלשון: "הדור הדור ואל תצטרך לבלדור" ומבחינה חרוזית גירסה זו טובה יותר. אמנם יש שתיקנו "חזור חזור ואל תצטרך לבלאזור" כדי שיהיה חרוז נכון. אבל אם לצמח קוראים בלדור מה יועילו השינויים.

ובתפא"י (אבות פ"א) מובא: 'בלזר' וכנראה שהוא אמר את הפתגם בשפה המדוברת בין עדות שכנז שאומרים "חזֶור" בסגול, היו אומרים "חזֶור חזֶור ולא תצטרך לבלזֶר" (מה לא עושים בשביל החרוז).

וכיון דאתינא להכא, נביא מעשייה נאה ביהודי יקר שבא לפני הרה"ק ר"א מבעלזא זי"ע וביקש ברכה לזכור את תלמודו, ענה לו האדמו"ר " חזֶור חזֶור ולא תצטרך לבֶעלזֶער".

ה. שלא נבוש א'

מצורף בזה מכתב שכתב נכד בגיל צעיר מאד לסבו וסבתו בשנת תרח"צ ובו הוא כותב שהוא למד מסוכות עד פסח "רק" 172 דפים עם תוס'.

והוא כותב שהוא מתבייש על ההספק הדל!

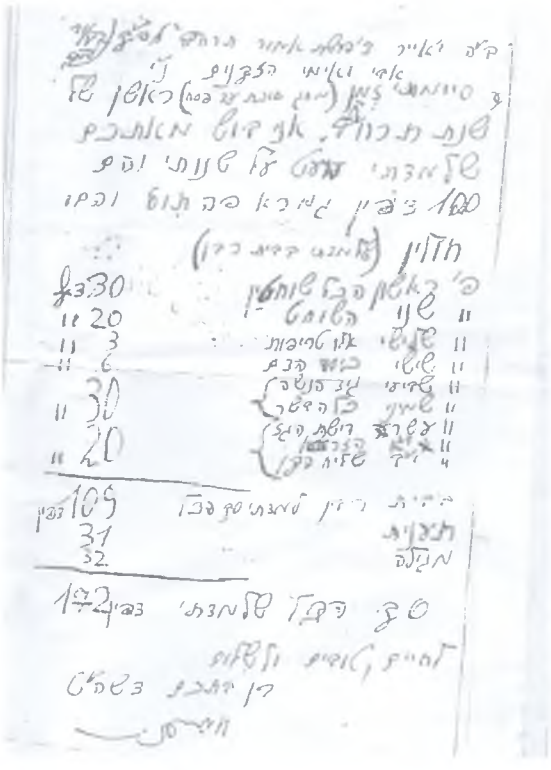

נ"ל:

ב"ה י' אייר ד' פרשת אמור תרא"ל לפ"ק (11 למאי)

אבי ואמי הנקנים נ"י

סיימתי בֶּאֱמֶן (מאז סוכות עד פסח) ראשון על שנת תרא"ל אני בזה מאתכם שלמדתי מסז עלי שנותי וחם מאה דפים במרא פ"ה (כנראה הכוונה - פירוש הקונטרס - רש"י) תוס' וחם:

חולין (שלמדתי בבית רבן)

פ' ראשון הכל שוחטין	30 דף
פ' שני השוחט	20 דף
פ' שלשי אלו טריפות	3 דף
פ' שישי כיסוי הדם	6 דף
פ' שביעי גיד הנשה פ' שמיני כל הבשר	30 דף
פ' עשרה רישת הגז פ' י"א הצרוע פ' י"ב שלוח הקן	20 דף
בבית רבן למדתי סה"כ	109 דפין
תענית	31
מגילה	32
סה"כ שלמדתי	172 דפין

לחיים, טובים ושלום

בן בתכם ד[illegible]ש"ט

ו. שלא נבוש ב'

הג"ר יצחק זילבר זצ"ל כשהגיע מרוסיה בא להגאון רבי חיים שמולאביץ זצ"ל וביקש שבנו יתקבל לישיבת מיר. הגר"ח חשב שכעולה טרי מרוסיה הסובייטית הוא לא יוכל להתמודד עם אריות הישיבה, והשיב בעדינות: "לומדים פה באידיש" השיב ר' יצחק: "הוא יודע אידיש". והגר"ח החליט לבוחנו, לפני הבחינה התנצל הרב זילבר בבושה כי בנו יודע רק 400 דפי גמרא בע"פ, משום שזה מה שהצליח להשיג בגניזות ובירושות. בנוסף חסרים מספר דפים אותם השלים מזיכרונו, והוא אינו בטוח שבנו ידע אותם בדייקנות. כאשר בחן אותו הגר"ח שמולאביץ ונוכח בהיקף ידיעותיו המפתיע החל לבכות, הרב זילבר ובנו היו בטוחים שהוא בוכה על מיעוט ידיעותיו של הנער.

עד מהרה תיאר להם הגר"ח את הרגשתו, כשהוא אחוז בהתרגשות עצומה והתבטא שעל זה נאמר שלא תשכח תורה מפי זרעו.

ויה"ר שנזכה באמת לחלקנו בתורתך.

ז. תפילות על לימוד התורה

1. מדוע יש להתפלל

יש להבין היאך מתפללים על לימוד התורה הלא הדבר תלוי בבחירתו של האדם. וכ' החזו"א (סוף או"ח) על מה שיש בגמ' (ע"ז ה.) עה"פ (דברים ה,כה) מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כל הימים, כיון שאמר הקב"ה כך היה להם לישראל לומר רבש"ע אתה תן.

ולכאו' הרי אם היו אומרים כן, לא היו זוכים לתורה מבחירתם אלא באופן סגולי כי הקב"ה נתן בעצמו ומדוע היה עליהם לומר כן. אלא מוכח מכאן שכאשר אדם מתפלל אין זה סותר את העובדה שזו בחירתו כי הוא התפלל על כך. וכלשון החזו"א: "המקום ברוך הוא אינו נותן בלבם את הקרוב וא"כ לא יתייחס הדבר לברואיו אמנם אם יש מתפלל לפניו ית' על הקרוב ותפילתו נשמעת מתייחס הקרוב שעשה הקבה לברואיו כיון שנעשה ע"י תפלת נברא".

בהיותי ילד צעיר ביקרתי בישיבת פוניבז' עם בני כיתתי (מת"ת קמניץ ירשת"ו) עודי מתרוצץ בקומה התחתונה ראיתי את מרן הרב שך זצוק"ל מגיע בדרכו לעלות לביהמ"ד, רצתי אליו במלוא המרץ וביקשתי ברכה, מה נתאכזבתי כשענה לי בחוזק: "ברכה?? תַּלְמַד יהיה ברכה!!". (היום אני מצטער שלא שמעתי בקולו.)

2. תפילה קודם הלימוד

תפילת רבי נחוניא בן הקנה קודם הלימוד (ברכות כח:) נפסק בשו"ע (ק"י ח) לאומרו. מלשון המשנה "בכניסתו לביהמ"ד" משמע שהתפלה היא בכניסה לביהמ"ד, ובט"ז שם כ' דה"ה מי שלומד ביחידות ולא פירט אם ה"ה בבית או דוקא בבימ"ד.

והגרי"ח זוננפלד זצ"ל נשאל אם יש טעם מדוע אנשים אינם נזהרים לומר תפילה זו, והשיב לא ידעתי טעם לכך פשיטא שראוי לקיים הכתוב בשו"ע, והוסיף וכנראה הטעם שלא נזהרים בזה משום שלא נזכר לומר זאת כי אם הנכנס לביהמ"ד אבל עצמו בביתו לא שייך תפילה זו ומאחר ויש אנשים שהורגלו ללמוד בביתם לכן גם שנכנסים אח"כ לביהמ"ד אינם מתפללים תפילה זו.

הרי שמעיקר הדין א"צ לומר תפילה זו בבית.

3. לכל קוראיו

מובא בספר כוכבי אור ממרן הגר"י יצחק בלזר זצ"ל עה"פ קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת, ואמר בשם הגרי"ס, דתיבת 'לכל' קמא, קאי על המבקש, והשני קאי על המבוקש, שהוא קרוב כשהדבר המבוקש הוא דבר אמת. כמו תורה ויראה"ש.

הרי שתפילה על תורה הקב"ה יותר קרוב לענות לזה.

4. לעת מצוא

אי' בברכות (ח.) על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצא, לעת מצא זו תורה. ובפי' הרי"ף על עין יעקב מה יתפלל, אם יתפלל שתהיה התורה קנויה לו הרי זה תלוי ביגיעתו, ומבאר שהלא התורה היא סם, זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המוות (יומא עב), ויתפלל שזה יהיה לו סם חיים. (צ"ב הלא ג"ז תלוי בלימודו ובמעשיו ע"ש).

ובס' מאור ישראל (להגרע"י) הק' ע"ז דהא אי' בגמ' (מגילה ו:) דלאוקמי גירסה תלוי בסייעתא דשמיא וא"כ קושיא מעיקרא ליתא ובודאי אפשר להתפלל לזכות לתורה.

ואם הוזכר פסוק זה אפשר לפרשו בדרך צחות, שיש שילמוד האדם במהירות רבה הספק רב ולא יבין, וע"ז יתפלל "על זאת יתפלל אליך כל חסיד לעת מצא רק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו" לעת מצא זו תורה, שלא יהיה שטף מים רבים - כי אין מים אלא תורה, ואליו - להבנתו - לא יגיעו ח"ו.

5. יזהר לומר היה"ר

ארחות רבינו ח"ג עמ' קיב מרן החזו"א אמר שהרוצה להצליח בלימודו יזהר בג' דברים: א, יזהר מהדברים הצריכים נטילה כמבוא' בשו"ע (ד, יח) (החזו"א כ' לעצמו (בריש הל' שבת, ובריש ב"ב סנהדרין, מועתק בפתיחת ספריו) מאמרי חז"ל שונים ראשונים והלכות כהתעוררות לעמל התורה לאמונה לטהרה וקדושה. והוא ראה לנחוץ להעתיק בסמוך לזה את סימן ד' סעיף יח על הדברים הצריכים נטילה) ב. יזהר שלא להוציא שקר מפיו בשום אופן. ג' יזהר לומר את היה"ר שאומרים קודם הלימוד.

ואמר מרן שה"ת הגרח"ק זצ"ל בדולה ומשקה שמותר להתפלל תפילה זו בשבת ואי"ז נחשב בקשת צרכים, כי זו תפילה רוחנית.

ח. טוב יום אחד בחצריך

אי' במכות (י.) וא"ר יהושע בן לוי מאי דכתיב שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל ושמחתי. אמר לו הקב"ה כי טוב יום בחצריך מאלף טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה לפני מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח.

וצייר הג"ר משה שמואל שפירא זצ"ל את המציאות דאז, הנה עם ישראל מחכה ומצפה בכל לבו להגיע כבר למטרה בבניית בית המקדש לשאוב רוח הקודש ולעלות לרגל ולכן מצפים כבר מתי ימות זקן זה (דוד המלך) כדי ששלמה המלך כבר יבנהו. וזהו שמחתי באומרים לי בית ה' נלך מתי יבנה ביהמ"ק ונעלה לרגל, ודוד שמח עם זה, וע"ז הקב"ה ענה לו טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה.

כמה חשוב לימוד התורה אצל הקב"ה, אומר הגרמ"ש, שהרי אין מדובר כאן על עסק התורה של ישיבה עם מאות תלמידים אלא 'בחצריך' מה שהוא יושב בביתו לבדו ועוסק בתורה זה לבד יום טוב לקב"ה יותר מאלף עולות.

ט. אותה אבקש

מו"ח הרב יהודה הכהן מלמד זצ"ל שמע מרבו המובהק מרן הגר"א לאפיאן זי"ע עה"פ אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שהנה בדרך העולם, ילד מבקש מאביו מטבע, זו השאלה שהוא מבקש, אבל המבוקש הוא הסוכריה שהוא יקנה באותו מטבע, וכאן מדגיש דהע"ה, אחת שאלתי אותה אבקש, השאלה היא גופה המבוקש.

והנה בסוטה (ח.) דרשי' לגבי השקאת ב' סוטות, דמשקים רק אחת דכתיב אותה לבדה. וא"כ גם בפסוק זה יש לדרוש כן, אותה אבקש - אותה לבדה! (שמעתי ממו"ר הגרא"מ קירשנבוים בשם עיניים למשפט ברכות חדושי אגדות, וקילס דבר זה).

אֲזַי בַּשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹת בָּקְרוֹ. מֶלֶךְ בְּמִסְבּוֹ הוֹפִיעַ בִּיקָרוֹ. רִבּוֹתַיִם אֶלְפֵי שִׁנְאָן מַשַּׂנְגִי בְּאֵרוֹ.
וַיְהִי קוֹלוֹת וּבָרָקִים וְהַזְּרִיחַ אוֹרוֹ. הוֹלֵךְ וְחָזֵק קוֹל שׁוֹפָרוֹ. חוֹצֵב לָהָבוֹת אַרְזִים בְּשָׁבְרוֹ. וְכֻלּוֹ אוֹמֵר כָּבוֹד בְּפִאֵר דְּבִירוֹ.

וַיִּשְׁמְחוּ כָּל הָעָם. בְּשִׂמְחַת אִמְרֵי נֹעַם. וְנִתְמַנָּה צִיר רוֹעַם. וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם.
וּבְכֵן וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן הָהָר אֶל הָעָם.

(יוצרות לשבועות)

קונטרס

בארות יצחק

בעניני מצות תלמוד תורה וקניניה

ה"אבני נזר" בהסכמה לבעל ה"כלי חמדה"

העיקר זה "יגיעת התורה"

לגאון בעל ה"כלי חמדה" יש ספר בשם "חמדת ישראל" [על תרי"ג מצות], בראש הספר הובא 'הסכמות' מגאוני עולם ובראשם מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל ששיבחו: "הרה"ג הנ"ל מכירו אנכי[1], וגדול הוא מאוד בתורה בחריפות ובקיאות ובסברא". וכן שאר המסכימים שיבחו את גאונתו המופלגת ואת חידושיו כדרך המסכימים. אבל בראש העמוד הביא שם 'הסכמה' ממורו ורבו בעל **ה"אבני נזר"**, ושם לא נזכר כלל ממעלות גאונות המחבר והספר, רק כתב שם תיבות אלו:

"כבוד תלמידי הרב, כש"ת מו"ה מאיר דן נ"י, עיינתי באיזהו מקומן בחברו ונהנתי בראותי תלמידי מצליח בלימודו, ויגע בתורה, וזה העיקר, כדאיתא בתוספתא שהביא הר"ש פרק ד' דפרה מ"א, עלה והצלח בתורה ותעלה מעלה וימצא דבריך חן בעיני המעיינים". כנפשך ונפש דו"ש באהבה רבה.

הק' אברהם סאכאטשוב

ועיינתי בדברי הר"ש בפ"ד דפרה [שציין האבני נזר] וראיתי שמביא את דברי התוספתא, וז"ל: "אמר רבי יהושע כל הלומד **ואינו עמל** כאיש זורע ולא קוצר".

הג"ר ירוחם אולשין שליט"א (ראש ישיבת לייקוואוד בארה"ב) אמר בשיחה, שלכא' דברי התוספתא הם פלא, הרי הזורע ואינו קוצר לא נתקיימה כלל שום תכלית במעשיו, שהרי כל מטרת הזריעה היא בשביל לקצור ולהשתמש בתבואה, אבל מי שלומד בלי עמל הרי עכ"פ למד והבין את התורה? רואים מזה דבר מבהיל, שתלמוד תורה אין תכליתו ענין של ידיעת התורה, אלא התכלית היא **עמל התורה**, ומי שלומד בלי עמל אין כאן שום תכלית, ודומה למי שזורע ואינו קוצר, וכלשונו הקדוש של ה"אבני נזר" שהעמל והיגיעה **"זה העיקר"** בכל תכלית האדם. וז"ל הט"ז (או"ח סי' מ"ז סק"א) "עיקר מעלת העוסקים בתורה דוקא דרך טורח ויגיעה, ואל זה כיוונו בברכה לעסוק בדברי תורה".

בעל ה"ישועות משה" מויז'ניץ זצ"ל אמר: בהא דאיתא בב"מ (מ"ו, ב') **"דבר תורה – מעות קונות"**, דזה בא לרמז: "דאם אתה רוצה לדעת האיך קונים **'דבר תורה'**? תראה איך **'מעות קונות'** כמה כוחות ועמל, אנשים משקיעים עבור כך, הופכים את כל העולם כדי להרוויח כסף, כך צריך לנהוג בדרכי קניית התורה – עם כל הכוח והיגיעה".[2]

ביאור נפלא בטעם שהתורה לא נכתבה בצורה יותר קלה ומובנת...

ה"שיח יצחק" (בן המהר"ץ חיות) בהקדמה, כתב בלשונו הזהב ביאור יסודי בטעם שהתורה לא נכתבה בשפה קלה ומובנת לכל, וז"ל: "הנה התעוררו חכמי המדע והטבע מדוע כל בעלי החיים שבעולם בעת יבראו המה שלימים כמעט בתבניתם בכחותם ובגופם ומיום הראשון בצאתם מבטן אמם כבר ילכו ברגליהם ויבקשו טרף למו וכל חושיהם ואיבריהם שלם עמדם, אולם לא כן האדם מבחר היצורים, הוא בעת גוחו מבטן אמו, כאבן דומם, כמחוסר איברים בפיו לא ידבר וברגליו לא יתנועע ובעיניו לא יראה, גם כחו הרוחני אין אתו ותבונה אין בו רק גלמו.

וטעם הדבר הוא זה, מפני שכל חייתו ארץ אין להם שום דבר לפעול בעולם הזה ולא נבראו לשום תכלית נעלה, ולכן בעת בריאתם נבראו שלימים בגופם ועד אחריתם המה במעמד אחר, לא יחכמו מרוב הימים לא ברוחני ולא בגופני, אולם לא כן האדם מבחר היצורים תכלית בריאתו להשתדל עצמו בהעולם לעשות ולפעול בהארץ הזאת בחכמתו ותבונתו, ולכן נברא בשפל המדרגה בחוסר כל ורק בעצמו ע"י כח השכל אשר חנן לו ד' ישלים עצמו ויעלה מעלה עד שיהי' עליון על בריאי הארץ, וכמו שפירשו בזה הכ' 'ומותר האדם מן הבהמה אין' כי בזה שהאדם נברא אין שהוא מחוסר כל בזה יש לו יתרון על כל בריאי עולם,

---

[1] מסופר, שכאשר שמע האבני נזר על גדולתו העצומה של הגר"ח מבריסק, שלח לבריסק את תלמידו בעל הכלי חמדה לראות במה כוחו גדול, שבוע ימים שהה הכלי חמדה בבריסק, משחזר לסוכטשוב אמר לרבו: "ר' חיים יודע ללמוד את כל הש"ס עם פירוש הרמב"ם" [ובנוס"א: "הוא יודע ש"ס ורמב"ם"], נענה האבני נזר בענווה, "אם כך, הרי הוא גדול מאיתנו". [עיין במכתבים ומאמרים למרן הגראמ"מ שך זצ"ל ח"א מכתב צ"ג "מרן הגרי"ז סיפר לי על אחד מגאוני הדור הקודם ששיבח את אביו הגר"ח זצוק"ל שיודע הוא ש"ס ורמב"ם"].

וזה לשונו של ה"כלי חמדה" בספרו 'חמדת ישראל' הנ"ל (ל"ת ק"מ) "אמנם בעיקר החקירה אי הלאו של לא תאכל כל תועבה תלוי באיסור קודש וכו', **הראה לי כבוד הרה"ג מו"ה רבי חיים שליט"א הגאבד"ק בריסק דליטא** בתוס' בב"ק ע"ו ד"ה שחיטה שהקשו וכו', והיא ראיה עצומה מאד, ואם אמנם כי השבתי לו וכו', אך האמת יורה דרכו שהדברים דחוקין בכוונת התוס'". עכ"ל.

---

[2] **אגב: אחד שלח לרוגוצ'בער** שרוצה לקבל את ספרו, כתב לו הרוגוצ'ובער עשרות מראי מקומות. אותו אחד לא הבין כוונתו, והלך לשאול את הרוגצובער למה נתכוין, אמר לו הרוגצ'ובער שכתב לו את כל המקומות שכתוב: "דבר תורה - מעות קונות"... [וכוונתו שאם ריוצה דבר תורה (את הספר) – שיקנה במעות...].

וז"ל בשו"ת פענת פענח החדשות (ח"ב, ו'): "וע"ד חבורי כבר נדפסו ה' חלקים, ואם ירצה יקנה **כי דבר תורה מעות קונות**. מוקירו יוסף ראזין פה דווינסק".

[בארחות רבינו (ח"ד עמ' ק"ע) **הובא שמרן הסטייפלער זצ"ל סיפר**: כאשר נתייסדה 'אגודת ישראל' שלחו ראשי האגודה מכתבים אל כל 'גדולי ישראל', ובתוכם אל **הגאון הרוגוצ'בער זצ"ל**, כדרכו בקדש השיב להם הגאון במכתב ארוך, המלא ב'עיין שם ועיין שם' ולא הצליחו להבין מה כוונתו, האם יצטרף לאגודה או לא, והחליטו לנסות אליו ולשאול את פיו למה נתכוין. כשנכנסו אליו ושאלוהו, השיבם הגאון שלא נתכוין כלל בתשובתו ל'אגודת ישראל' אלא ל'אגודת אזוב' של מצורע, כי חשב ששאלת השולחים הייתה שאלה הלכתית בנוגע לזה, ולכן ציטט במכתבו את כל ה'מראי מקומות' שעוסקים בענין של 'אגודת אזוב'... כ"כ היה שקוע הגאון בתוה"ק, שכאשר ראה את המילה "אגודה" מיד עלה במחשבתו שהכוונה לאגודת אזוב ולא לאגודה אחרת...].

וכן הוא ג"כ בדרכי ד' ובמעלותיו הנעלות, אשר נתן לו ד' לב להבין ולהשכיל, צריך בעצמו להשתדל שיבא משפל המדרגה אשר עומד בעת הולדו לעלות אל המדרגה העליונה במעלות, ובמידות טובות, בתורה ובחכמה, ולהיות כמלאכי מעלה".

"ולכך הקב"ה נתן לנו את תורתו ולא גלה שם כל מצפוני' מצוותי' ופרטי' רק בסתר דבר כתבו למען ישתדל האדם בעצמו לחתור ולבא אל מקור הדברים ולמען ימצאו התלמידים מקום להשלים א"ע לחדש חדשים לבקרים אשר כל הדברים האלו כולם ניתנו מרועה אחד ורק לא נאמרו בפירוש כדי שהאדם בעצמו ע"י שכלו ואיש תבונות ידלנה".

"ובזה פירשנו ג"כ הגמ' (מנחות דף כ"ט) כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שהי' קושר כתרים לתורה פי' תגים א"ל רבש"ע מי מעכב על ידך? א"ל הקב"ה עתיד אדם אחד לעמוד בעולמי ועקיבא ב"י שמו ודורש על כל תג ותג תילי תילין של הלכות. וע"ז שאל משה רבש"ע מי מעכב על ידיך **מדוע לא כתבת כל ההלכות באר היטב, ולמה לך לגלות טפח ולכסות טפחיים**? וע"ז ענה לו הקב"ה עתיד אדם אחד לעמוד בעולמי ועקיבא ב"י שמו שדורש על כל תג ותג תילי תילים של הלכות, וכי זה היא עיקר ותכלית של התוה"ק להראות כי היא אין קץ וכל איש ואיש מישראל ישלים את עצמו בה וזה רצונו של הקב"ה, למען יוכל האדם לחדש בה ולהמציא בעצמו את סודותי' כדי שישלים א"ע בזה ויעלה מעלה, **ואם הי' הכל כתוב באר היטב ואז ל"ה לו להאדם לחדש עוד ומה יתרון לו בכל עמלו שיעמול תחת השמש, ואז הי' עוד בשפל המדרגה ככל בהמות יער ויום המות מיום הולדו מוטב"**. עכ"ל.[3]

* * * * *

טעם חדש במנהג לשטוח עשבים בעזרת

בעל האמרי יוסף מספינקא סיפר: שהיה איש צדיק בשם רבי צבי מאוסטרהא, כשהגיע אליו הג"ר יעקב שמשון משפיטיווקא לקבל את הסכמתו לכהן כרב העיר באוסטרהא, באותו שעה רבי צבי ישב ולמד שו"ע עם באר היטב הל' שבועות ושאל לרי"ש: מפני מה שוטחים עשבים בשבועות? רי"ש השיב כמש"כ הרמ"א זכר למתן תורה שהיו עשבים בהר סיני.

השיב ר' צבי, לי נראה שבא לרמז על מאמר חז"ל בעירובין כ"ב, א' שרב אדא בר מתנא הלך לבי רב ללמוד תורה, א"ל אשתו "ינוק ידידך מאי עביד להו" [מה אעשה לילדיך, מה יאכלו] ענה לה, "מי שלימו קורמי באגמא" האם אין עשבים בשדה, (עשבים הראויים למאכל אדם ע"י הדחק) וא"כ יאכלו הילדים מהם. לכן כדי שלא יקשה לאדם כיצד יקבל על עצמו עול תורה, ומנין תהא פרנסתו ופרנסת ב"ב, נוהגים לשטוח עשבים לרמז על התירוץ 'מי שלימו קורמי באגמא'.

והנה הנהגת רב אדא בר מתנא כלפי בניו, יליף לה הגמ' בעירובין שם מקרא ד"שחורות כעורב" דאמר רבא במי אתה מוצא תורה במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב, ופרש"י שהעורב אכזרי על בניו ואינו נותן להם לאכול.[4]

המן הלשין לאחשורוש: "יש להם מנהג לשטוח עשבים בעזרת"

הנה המן הלשין ואמר לאחשורוש "ישנו עם אחד... **ודתיהם שונות מכל עם"** ובתרגום שני מבואר שהמן אמר לאחשורוש: שמנהג ישראל לשטוח עשבים בחג שבועות. והובא כן **בברכי יוסף** (אור"ח סי' תצ"ד סק"ו) וז"ל "הגהה. ונוהגין לשטוח עשבים וכו'. יש סמך למנהג זה ממ"ש באגדה דהמן אמר לאחשורוש דמנהג ישראל לשטוח עשבים בעזרת". עכ"ל. ולכא' צ"ב אמאי המן בחר דוקא במנהג של "שטיחת עשבים בעזרת" להראות לאחשורוש שהדת של ישראל שונה מכל עם, טפי משאר מנהגי ישראל?

וחשבתי לבאר (קצת ע"ד צחות): דלפי הווארט הנ"ל, דהטעם של מנהג שטיחת עשבים בעזרת, לרמז על תשובתו של רב אדא בר מתנא 'מי שלימו קורמי באגמא', ולהיות אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב, א"כ זהו שטען המן לאחשורוש ישנו "עם אחד" שהוא **אכזרי על בניו ובני ביתו**..., ואינם מתנהגים בצורה אנושית, וממילא אין להם זכות קיום ויש להשמידם... [ויש גם חשש גדול שכל העולם ילמדו מהמדות הרעות שלהם...], והראיה: שהם מניחים עשבים בעזרת לרמז שילדיהם יאכלו מהאגם והם לא דואגים לפרנסתם...

באמת אין זה אכזריות – אלא זה כמו רופא מנתח...

ובאמת עצם הענין של "משים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב", צ"ב איך יתכן הנהגה של אכזריות לבניו ובני ביתו, דלכא' זה היפך מקרא דוהלכת בדרכיו מה הוא רחום וחנון וכו' וכו'.

וביאר בספר המוסר והדעת[5] (ח"א מאמר י"ד) "סוג האכזריות שמשים עצמו אכזר על בניו ובני ביתו בשביל מסירותו לתורה הקדושה, הוא סוג אכזריות של רופא מנתח, שהוא תקיפת הדעת, אבל בעצם הוא מהרגיש של רחמנות, משתתף הוא בצערו של החולה האומלל שסכנה מרחפת עליו ומתאמץ הוא להצילו, כן הוא המתאכזר בשביל התורה, מרגיש הוא גודל הסכנה גם לו גם לבני ביתו אם יתגדלו ללא תורה, ועל כן יתאמץ בתקיפת הדעת להתאכזר ולהתגדל בתורה, והתוצאות מזה שבנערותו יחליף כח, החולה שמוכרח לצמצם מזונו ושאר תענוגים, אין לו להביט מה שנראה שהולך ופחות ממשקלו ונעשה צנום, כי אין דבר, כי סוף כל סוף על ידי זה יחליף כח, זה הגוון האמיתי של מיעוט שינה ומיעוט תענוגים, אם רק זכה שהם לעמלה של תורה יחליף כח מהם, ומהמראה הנראה כאש שחורה יתהפך לאש לבנה, יחליף מזה כח בנערותו וגם יתקיים בו בזקנותו". עכ"ל.

---

[3] **וכ"כ לבאר מרן הגרא"מ שך** זצ"ל (מחשבת מוסר פר' נח) "וביאור תשובה זו הוא: שהיות ואפשר לדרוש דרשות גם ע"י הכתרים לבד מבלי לכתוב במפורש, א"כ צריך שישיג אותן ע"י העמל והיגיעה שלו ולא לכותבם במפורש, כי כשיכתבו במפורש לא ישיג את מדרגת ההבנה ע"י יגעת ומצאת, צריך יגיעה לדרוש את התג וע"י זה להגיע לידיעה, כי התכלית אינה עצם ידיעת החכמה אלא התכלית היא שהאדם יעמול ויתיגע". עיי"ש.

[4] **וידוע מגדולי ישראל** שרק מי שכבר משכים ומעריב עליהן כעורב, ומשחיר פניו עליהן כעורב (עירובין, שם), והוא אכזרי על עצמו, רק אז יכול להיות אכזרי גם על בניו ובני ביתו. ועיין מה שהערנו על זה להלן ד"ה "ובביאור הגר"א".

[5] **להג"ר אברהם יפה'ן זצ"ל** (חתן הסבא מנובהרדוק, רבו של הסטייפלער זצ"ל בביאליסטוק). "עם כיבושה של קייב בידי רשעי הקומניזם, הכריזו הרשעים מלחמת חרמה בישיבות, ונתפרסם איסור בשם 'החוק' על קיומן של הישיבות, **רבי אברהם יפה'ן זצ"ל** שלח הוראה לכל ישיבות נובהרדוק שימסרו את נפשם בשעת השמד על הרבצת תורה: **"לא לצייית, לא להיכנע"**. בשלהי שנת תרפ"א הושלך רבי אברהם לכלא ב"עוון" הרבצת תורה, שם עונה ונחקר. וכן בני ישיבה רבים נכבלו באזיקים והושלו לבתי כלא ב"אשמת" קיום ישיבות ולימוד התורה, אך זעקתם של הנאסרים היו רק: 'אין לנו גמרות ואין לנו ספרי קודש', מה נעשה כאן, הבחורים עמדו אובדי עצות, איש שהיה מעיז להביא ספרי קודש לאסירים היה עלול להיאסר מיד ולהיענש קשה.
לאחר חיפוש עצות מצאו המצאה גאונית לקרוע דפי גמרא ולעטוף בהם חמאה וגבינה שהתירו להכניס לאסירים, ולהערים בכך על השומרים, אולם כאן נתעוררה שאלה הלכתית האם אין כאן בזיון ספרי קודש. השאלה הובאה **לפני רבי אליעזר רבינוביץ גאב"ד מינסק** (חתן הגדול ממינסק), והוא פסק דמותר לקרוע דפים מגמרות ולעטוף בהם מצרכי אוכל, כדי להביאם לאסירים, משום שזוהי שאלת **פיקוח נפש**, ופיקוח נפש דוחה את כל התורה. כיצד, אמר הרב, יכולים הנובהרדוקאים להיות בלי לימוד התורה". [חשוקי חמד, נדה ס"א].

מהו המקור של הרמב"ם שבעל אשה ובנים חייב לעסוק בתורה

כתב הרמב"ם (פרק א' מת"ת הלכה ח') "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין שהיה זקן גדול שתשש כחו, אפילו היה עני המתפרנס מן הצדקה ומחזר על הפתחים, **ואפילו בעל אשה ובנים** חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה". עכ"ל. וכ"כ השו"ע יור"ד רמ"ו סעי' א'. ואמו"ר זצ"ל אמר לי דמלשון הרמב"ם נראה דל"בעל אשה ובנים" יש קושי לעסוק בתורה יותר מכולם. והדבר צ"ב. ובפשוטו י"ל דשאני בעל אשה ובנים דהוא "משעובד" לפרנסת אשתו ובניו. אולם אכתי יש לברר מהו המקור של הרמב"ם לזה.

ודבר פלא, שהביאור הגר"א (יור"ד סי' רמ"ו סק"ג) כתב דהמקור לזה הוא מהגמ' בעירובין הנ"ל דצריך להיות אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב. וז"ל הגר"א: "אפילו בעל אשה ובנים. פ"ב דעירובין (כ"ב, א') שחורות כעורב וכו', במי שמשים עצמו אכזרי וכו', כי הא דרב אדא בר מתנא וכו". עכ"ל. מבואר בגאון שהמקור של הרמב"ם והשו"ע שבעל אשה ובנים חייב בת"ת ביום ובלילה, הוא מדבריו של רב אדא בר מתנא "מי שלימו קורמי באגמא". [וק"ק מדברי הגר"א הא דמשו מגדולי ישראל (בהערה 4) דרק מי שכבר אכזרי על עצמו והשחיר פניו על התורה כעורב, יכול להיות אכזרי גם על בניו, דלכא' מסתימת הרמב"ם והשו"ע לא משמע כן. וצ"ע].

ולסיום. הג"ר חיים פנחס שייבערג זצ"ל, ביאר בדרך צחות, שהטעם שמזכירים ב"סיום מסכת" את עשרת בני רב פפא, חנינא בר פפא, רמי בר פפא, נחמן בר פפא וכו': דיש כאלו שלא מסיימים מסכתות בטענה שהם **טרודים בגידול הילדים**, והדבר מונע מהם לגדלות בתורה... לזה אומרים בסיום: הנה לרב פפא היה "עשרה בנים" ויצא גדול הדור... [עיין בהדרן של הג"ר **יוסף זכריה שטערן** (נדפס בסוף ברכות) שכתב "אני בדקתי מספר בניו של רב פפא שהיה יותר מעשרה, ואולי הם היו הגדולים שבהם". עיי"ש].

* * * * *

כמה נפק"מ להלכה [באור"ח, יור"ד, וחו"מ] בת"ח שטרוד בגירסתו ושקוע כל כולו בלימוד

השו"ע ביור"ד (סי' י"ח סעי' י"ז) כתב לענין בדיקת הסכין קודם השחיטה: "והרבה צריך ישוב הדעת ויראת שמים לבדיקת הסכין; הלא תראה כי יבדוק אדם פעמים שלש ולא ירגיש בפגימה דקה, ואחר כך ימצאנה כי הכין לבו באחרונה; ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב". עכ"ל. [היינו דצריך שיתן דעתו על בדיקת הסכין, דבלי דעת וכוונת הלב על הבדיקה יתכן דאצבעותיו לא יבחינו בפגימות, דחוש המישוש כפי כוונת הלב].

וראה דבר נפלא שעל דברי השו"ע "ובחינת חוש המישוש כפי כוונת הלב" כתב הביאור הגר"א: **"עיין פ"ט דשבת פ"ח, א' בעובדא דרבא שנתן לבו לשמעתא עד שלא הרגיש כאב אצבעותיו"**. והיינו בעובדא דרבא דקא מעיין בשמעתא, ויתבה אצבעתא דידיה תותי כרעא [אצבעות ידיו היו מונחות תחת רגליו], וקא מיירי בהו [לוחץ עליהן ואינו שם לב לכך מתוך עיונו] וקא מבען אצבעתיה דמא, אמר ליה ההוא מינא **"עמא פזיזא"** דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחזותייכו קיימיתו [שאינך שם לב לנעשה עמך]. חזינן דרבא לא הרגיש כאב אצבעותיו כיון דלא נתן דעתו ולבו לכך, דכולו היה נתון בעיון השמעתא, והוא הדין בבדיקת הסכין דאם לא יתן לבו על הבדיקה, אצבעותיו לא ירגישו בפגימות. נפלא. [ועיין באגרות משה יור"ד ח"ב סי' ט"ז שהביא את דברי הגר"א בזה].

נמצא, דעיקר אזהרת השו"ע דיתן דעתו על בדיקת הסכין, הוא ל'בודק ושוחט' ת"ח ששקוע בלימוד, דאם לא יתן דעתו לא ירגיש בפגימת הסכין, דהרי כל המקור של השו"ע הוא משקיעותו של רבא בשמעתא שמחמת כן לא הרגיש בכאב אצבעותיו.

ת"ח ששקוע בלימוד חישינן טפי ל"בשר שנתעלם מן העין"

ובאמת איכא עוד נפק"מ ביור"ד, לת"ח ששקוע בלימוד, לענין "בשר שנתעלם מן העין", דאיתא בגמ' בביצה דף מ' דרב חנא בר חנילאי תלא בשרא בעברא דשא [תלה בשר על בריח הדלת של אכסניתו], אתא לקמיה דרב הונא [לשאול האם זה בשר שנתעלם מן העין ואסור לאוכלו, או לא], א"ל אי את תלית זיל שקיל, ואי אינהו תלו [בעלי האכסניא תלו את הבשר עבורך] לא תשקול... ומסיק הגמ' דבשאר אינשי אפי' שאחרים תלו לו את הבשר בביתו נותן דעתו עליו ומותר [ולא חיישינן שהוחלף], ו"שאני רב חנא בר חנילאי דגברא רבה הוא וטריד בשמעתיה", ופרש"י: "ורב חנא **אגב טרדיה דשמעתיה משכח שאר עסקיו**". עכ"ל. נמצא, דת"ח שטרוד ושקוע בלימוד חישינן טפי ל"בשר שנתעלם מן העין", דמחמת עיונו הסיח דעתו מהבשר.

אבטיח שנפל מידו וחיקו של מרן הגרא"מ שך זצ"ל האם חייב או לא

ועכשיו נעבור לחו"מ. דלכא' איכא נפק"מ גם לענין חו"מ, לת"ח ששקוע כולו בלימוד, ונצייר ציור: יהודי זקן קנה אבטיח, ולא היה בכוחו להביאו לביתו, וביקש ממרן הגראמ"מ שך זצ"ל להביא את האבטיח לביתו, נענה מרן בשמחה, ושם את האבטיח בחיקו וידו, אולם כאשר מרן הגיע לביתו ראה שהאבטיח נפל בדרך, ולא שם לבו לכך מרוב שקיעותו בלימוד..., והנה לרב שך יש דין "שומר" [עיין בסוגיה דהמעביר חבית ממקום למקום בב"מ פ"ב דנחלקו התנאים אם הוי ש"ש או שומר חנם], ויש לדון האם שיכחת האבטיח בידו וחיקו חשיב פשיעה או לא.

והנה לפר"ר יש לצדד דפטור, דאיתא בגמ' בב"ק כ"ו, ב' דהמניח אבן תחת חיקו, **ושכח**, ונפלה והזיקה דחשיב **"אונס"** ופטור מד' דברים [ורק בנוק חייב, דאדם המזיק חייב אף באונס], ואצל הרב שך ק"ו דחשיב "אונס" דאגב טרדיה דשמעתיה "משכח שאר עסקיו" [ועיין בגמ' בזבחים דף ק"ב, ב' דת"ח המהרהר במקום המטונפות חשיב "אונס", ופרש"י: "לאונסו, שהיתה שמועתו שגורה בפיו ומהרהר בה בעל כרחו". עכ"ל. ועיין במשנ"ב סי' פ"ה סק"ח שהביא מח' אחרונים האם מותר לת"ח להוציא ד"ת בפיו מחמת אונס או לא. וזהו הנפק"מ דאיכא בזה גם לענין אור"ח].

אולם באמת מרן הרב שך בעצמו כתב ב"אבי עזרי" [פ"ג משכירות ה"ב] דחייב, וזה לשונו "ובודאי לענין שומר אם החזיק פקדון בידו או בחיקו ושכח ונאבד שחייב על זה אף שומר חנם, ומפורש הוא בב"מ בהמפקיד ל"ה כל לא ידענא פשיעותא היא, והרי זה טענת שכחה, ששכחה הוי פשיעה לענין שומרים, ומשום **שזהו חיובו שישמור ולא ישכח**, והא דאיתא בב"ק כ"ו דהיתה אבן מונחת בחיקו ושכח ועמד ונפלה דפטור מד' דברים משום טענת אונס, זה דוקא לענין נזיקין דאין חיוב שמירה אלא שלא יזיק בפשיעה, ואחרי ששכח כבר הוא אנוס בההיזק וע"כ הוא פטור". עכ"ל.[6]

---

[6] **אגב:** מסתבר דשומר שנעשה לפתע **חולה אלצהיימר** ל"ע ואינו זוכר היכן הפקדון דפטור משום אונס, כלומר: דנהי דמחויובי השמירה הוא חייב לזכור היכן הפקדון אך כיון שהוא אנוס על אותו חיוב, מסתבר דפטור כדין שומר דפטור על אונסין. [ולענין "שכחה" של עומר בשדה אצל חולה אלצהיימר ל"ע, צ"ע אם חשיב "שכחה" ומותר לעניים, דאולי חשיב קצת כשכחה ע"י דבר אחר דמבואר במתני' בפאה (פ"ה משנה ז', ובתפא"י שם) דלא הוי שכחה. וצ"ע לדינא].

והנה ה"חשוקי חמד" (ביצה דף מ', א') הסתפק בהא דקיי"ל דשומר דאינו זוכר היכן הניח את הפקדון דחייב [וכלשון הגמ' (בב"מ ל"ה, א') "כל לא ידענא פשיעותא היא"], האם זה גם בת"ח ששקוע בלימוד, וז"ל: "אם הפקיד פיקדון אצל תלמיד חכם מפורסם ששקוע בתורה יומם ולילה, ולאחר זמן כשבא לקחת את פקדונו, הת"ח לא זוכר היכן הניח את הפקדון, האם הוא נחשב לפושע וחייב, או שנחשב **לאנוס** בגלל שמרוב עמלות בתורה **רגיל לשכוח שאר ענייני העולם**". עכ"ל. עיי"ש.

והנה למבואר באבי עזרי הנ"ל דשומר הו"ל למירמי אנפשיה להיות זוכר וליתן דעתו על הפקדון [אף דבשאר דיני התורה יתכן דשכחה חשיב אונס], פשוט דגם אם הפקיד אצל ת"ח ששקוע בלימוד חייב, ואדרבה דכיון דיודע שיהיה "שקוע בלימוד" ולא יזכור היכן הניח את הפקדון, צריך ליתן דעתו על הפקדון טפי, ולרשום לעצמו היכן נמצא הפקדון כדי שלא ישכח. ופשוט. [עיין בשבות יעקב (ח"ב סימן קמח) שכתב בתו"ד דשומר שעלול לשכוח מוטל עליו לרשום בפנקסו היכן הניחו].

מקין והבל יש ראיה ד"כל לא ידענא פשיעותא היא"

הגה הריטב"א (בב"מ ל"ה) נתקשה בהא דאמרינן "כל לא ידענא פשיעותא היא" - "כל" לאתויי מאי? וכתב דאתי לרבות אפילו היכא דאמר שהניחו במקום המשתמר, אלא שאינו זכור מקומו דאפ"ה חשיב פשיעותא כי היה לו להניחו במקום שיוכל ליתנו לו כשיתבענו ממנו, עכ"ד.

ולענ"ד י"ל: ד-"כל" לא ידענא פשיעותא - אתי לאתויי **ת"ח ששקוע בלימוד, ומחמת כן שכח היכן הניח את הפקדון** דאפ"ה חשיב "פשיעה", דהו"ל למירמי אנפשיה ליתן דעתו על השמירה שלא ישכח מקומו וכמשנ"ת לעיל. ודו"ק.

והנה מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל ב"טעמא דקרא" (פר' בראשית) כתב על מה שאמר קין "לא ידעתי, השומר אחי אנכי", **"מכאן שאם היה שומר לא היה לו טענה לא ידעתי, ומכאן ראיה למש"כ בב"מ ל"ה כל לא ידענא פשיעותא היא"**.

ויש קצת להעיר, דמקין והבל רק חזינן דשומר דאינו יודע כלל היכן הפקדון [ויתכן דאינו שמור כלל] דחייב, אבל את הדין הנוסף דיליף הריטב"א מרבויא ד"כל" דחייב השומר אף אם אמר "יודע אני שהנחתים במקום המשתמר" [וכן מבואר ברמב"ם שהביא את ההלכה של כל לא ידענא בציור שהשומר הניח את הכסף בקרקע ואינו זוכר מקומו] לזה אין כלל ראיה מקין, דאצל קין אם היה שומר – היה חייב מפני **שאינו שמור כלל** דאינו יודע כלל מהבל, אבל אין ראיה דהיכא דזוכר שהניחו במקום שמור דחייב.

שקיעות בלימוד עד כדי שאינו יכול לענות במסכתא אחריתא

ולסיום הענין של שקיעות בלימוד. איתא בגמ' בשבת (ג, ב) שת"ח שעוסק במסכת אחת לא לשאול אותו ממסכת אחרת שמא אין דעתו על המסכת שאתה שואל בה, וכלישנא דגמ' "כי קאי רבי בהא מסכתא לא תשייליה במסכתא אחריתי דלמא לאו אדעתיה". **וביאר הג"ר יצחק הוטנר זצ"ל** בספרו פחד יצחק (שבועות מאמר ט'): "לכא' מניעת השאלה במסכתא אחריתא מסתעפת היא מחשש חולשתו וקוצר ידו של הנשאל, אבל בדברי רבותינו הראשונים מבואר להיפך, כי אזהרת השאלה במסכתא אחריתא באה היא להדגיש דוקא את צד הגדלות של הנשאל והיינו משום דדוקא **גדלותו של אדם היא המחייבת <u>השתקעות גמורה</u> ומוחלטת במסכתא שהוא עומד בה עד כדי שלילת אפשרות התשובה במסכתא אחריתא**, ואדרבה עד כמה שתחסר מדת גדלו של הרב כן לעומת זה יקטן חומר האזהרה של השאלה במסכתא אחריתא". עכ"ל.[7]

<u>מרן החזו"א זצ"ל נהנה מאד בעיקר מההקדמה לדרשה:</u>
<u>מי שלומד סוגיה ומונח בה זה מקומו ממש "כאן נמצא כאן היה"...</u>

הג"ר **יוסף רוזובסקי** זצ"ל סיפר שפעם הכין דרשת בר מצוה לנער שלמד אצלו בישיבה, והדרשה עסקה בסוגיית "רוב וקרוב" במסכת בב"ב שנלמדה אז בישיבה, ור' יוסף הכין לו את הדרשה בתוספת "הקדמה" מעניינת, וכשנכנס הנער עם אביו **למרן החזו"א זצ"ל** להתברך לקראת הבר מצוה חזר בפניו על הדרשה עם ההקדמה, והחזו"א נהנה מאד בעיקר מההקדמה לדרשה.

<u>וכך היתה ההקדמה</u>: "רוב" נערי ישראל אומרים דרשת בר מצוה על תפילין, אולם אני אומר על סוגיית "רוב וקרוב", ומדוע אני לא כמו "הרוב"? מכיון שאני אומר על הסוגיה שאני עוסק בה עכשיו, וא"כ אני "קרוב" אצל סוגיה זו.

ושמא תאמר הרי מסקנת הסוגיה דאזלינן בתר הרוב, התשובה היא, דמבואר ברמב"ן שעגבים שנמצאו בכרם של ערלה אסורים באכילה אפילו לרבי חנינא שסובר שרוב וקרוב אזלינן בתר הרוב, והטעם הוא, דכיון שהפרדס הוא מקום גידולם של העגבים, זה יותר מסתם קרוב, ואמרינן בזה דחזקה "כאן נמצאו וכאן היו", וזה כ"מקומו" ממש, וזה אפילו יותר מקורבא דמוכח, וכ"כ הט"ז ביור"ד רצ"ד סקי"ז.

כמו כן מי שלומד סוגיה ומונח בה, הקורבא שלו לסוגיה זה יותר מסתם "קרוב", אלא זה "מקומו" ממש, "כאן נמצא כאן היה" ובזה לכו"ע אזלינן בתר "קרוב" ולא בתר "הרוב", ולכן הדרשה היא על הסוגיה הנלמדת בישיבה, ולא על תפילין. [הובא בספר הנפלא "והאר עינינו" ח"א עמוד].

* * * * *

<u>מה הטעם שהדגים לא היו במעמד הר סיני</u>

אשתקד הבאנו: דבחי' הר"ן (שבת ק"ח) כתב שכל הבעלי חיים היו במעמד הר סיני, זולת הדגים שלא היו במעמד הר סיני. הר"ן קאי על מש"כ בגמ' בשבת (שם) שאסור לכתוב תפילין על עור של דג טהור עד שיבא אליהו ויאמר אם פסקה זוהמא מיניה או לא פסקה זוהמא מיניה. וכתב ע"ז הר"ן "והנכון, כשבא נחש על חוה הטיל זוהמא עליה ועל כל בריות שבעולם, ישראל שעמדו על הר סיני נפסקה זוהמא מהם ומן הבריות שהיו שם, **<u>חוץ מדגים שלא היו שם</u>**, ולהכי אצטריכי לאליהו להודיענו, אי פסקה או לא". עכ"ל. מבואר בר"ן שכל הבע"ח היו במעמד הר סיני חוץ מהדגים. וכתב על זה השפת אמת (שם) **"ודאי כך הי' קבלה בידו דכולם עמדו שם זולת דגים שאינם יכולים לזוז מן המים ליבשה"**.[8]

---

[7] ועיין בספר הזכרון משכיל ליהודה [לזכר הרב יהודה הרכבי זצ"ל] עמוד ר' שהקשו [הג"ר חזקי' משקובסקי שליט"א] לבעל הפחד יצחק הרי הגמ' שם מסיימת דאי לאו גברא רבה הוא כספתי' וכו', ומבואר מזה אדרבה שהגברא רבה מהוה סיבה ליכולת העתקת המחשבה למסכתא אחריתא וככל שיגבר הגברא רבה יסורו הקשיים להשתמש במדה זו. עיי"ש מה שהשיב הפחד יצחק בזה.

[8] **ובספר 'מגדים חדשים'** שבת (שם) הוסיף, דהנה ידוע המדרש "כשנתן הקב"ה את התורה צפור לא צווח עוף לא פרח שור לא געה וכו'". ולהר"ן דברי המדרש א"ש טפי, דלמרות שכל הבע"ח שבתבל עמדו למרגלות הר סיני, ובדרך הטבע היה אמור להיות **<u>רעש עצום</u>** מכל הבע"ח שנתקבצו לשם - היה נס שכל הבע"ח שתקו, ולא הפריעו למעמד הנשגב של "קבלת התורה".

והנה בשפ"א מבראר שהטעם שהדגים לא היו במעמד הר סיני הוא מפני שאינם יכולים לזוז מן המים ליבשה. **ונראה לבאר:** דזה בא לרמוז "למקבלי התורה" דכמו שהדגים שבים אינם יכולים לצאת מהמים לבוא להר סיני אפי' לזמן מועט, כך אנחנו לא יכולים לחיות בלי התורה אפי' זמן מועט. וכפי שהמשיל ר"ע (ברכות ס"א) את עסק התורה לדגים: דכמו שמקום החיות של הדגים הוא במים, כך חיות של האדם הוא רק בעסק התורה.

ובנתן טעם להביא מה שביאר בזה הגאון ר' מיכל פיינשטיין זצ"ל, וז"ל הגר"ד פיינשטיין שליט"א (ישורון, ניסן תשס"ד עמ' ש"ט): "הסביר אבא (הגרי"מ זצ"ל) בהספד על אחד מגאוני הדור, שהפשט הוא שדג ביבשה זה לא המקום של הבריאה שלו כלל, וזה לא האטמוספירה המתאימה לו בכלל, אותו דבר אנחנו בלי תורה, המקום שלנו זה עם התורה, בלי תורה זה לא המקום של הבריאה שלנו בכלל, הביטוי שאנחנו צריכים את התורה וזקוקים לתורה אינו מספיק, אלא זה לא המקום של הבריאה שלנו בכלל, כך הסביר אבא את הגמ' הזאת".

אם בן עזאי היה פורש מן התורה זה היה "סכנת נפשות"...

והשתא, נראה להוסיף בזה בס"ד: דבפשוטו מבינים שהמשל של עסק התורה לדגים, דכמו שהדגים אין להם חיות בלי מים כך אנו אין לנו חיות רוחנית אמיתית בלי התורה, וכלשון הרמב"ם "כמיתה הם חשובים" ולא מיתה ממש, אבל יתכן דהמשל הוא כפשוטו ממש, דהנה כשדרש בן עזאי (יבמות ס"ג ע"ב): "כל מי שאין עוסק בפריה ורביה וכו' כאילו שופך דמים" אמרו לו: "נאה דרש ואין נאה מקיים" (שלא התחתן מעולם או התחתן ופרש - סוטה ד' ע"ב) ענה להן בן עזאי: "ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה" (משמת בן עזאי בטלו השקדנים. סוטה מ"ט), וצ"ב וכי בגלל שנפשו חשקה בתורה מותר לו לבטל מצות עשה מהתורה וכי גם ממצות סוכה ותפילין יפטר בגלל חשקת התורה?[9]

ריש בזה ב' נרסחאות: הג"ר אלחנן אמר בשיעור בברנוביץ' דאין הפשט שהיה פטור ממצות פ"ו, אלא דהיה נחשב **כאנס** בביטולה וכלשון הרמב"ם "אין בידו עון", והיינו דבן עזאי היה דבוק כ"כ בתורה שלא היה יכול להסיח דעתו ממנה לדבר אחר.

אולם הג"ר יחיאל מיכל עפשטיין זצ"ל כתב בערוך השולחן (אבהע"ז סי' א' סעי' י"ד) בנוסח מבהיל, דלאו מטעם "אונס" קאתינן עלה, **אלא מצד "סכנת נפשות"ממש, וז"ל: "בהכרח לומר שלא היה ביכולתו לפרוש מן התורה כלל וכלל ואפשר היתה סכנת נפשות אם היה פורש מן התורה [נ"ל]"**. עכ"ל. ולכא' איכא בזה נפק"מ, דאליבא דה"ערוך השולחן" בן עזאי קיים – בזה שלא נשא אשה – מצות עשה ד"וחי בהם" ולא שימות בהם...

עכ"פ אליבא דהערוה"ש המשל עם הדגים יכול להתפרש גם כפשוטו ממש, כמו שהדגים בלי מים הם מיד מתים, כך בלי עסק התורה אפשר להגיע לסכנת נפשות ממש. והנה הרמב"ם (פט"ו מאישות ה"ג) והטור והשו"ע (אבן העזר סי' א' סעי' ד') הביאו את בן עזאי להלכה: "מי שחשקה נפשו בתורה **כבן עזאי** תמיד ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בידו עון", ומהא דהרמב"ם והטור והשו"ע הביאו כן להלכה חזינן דגם בדורות הללו שייך להגיע לדרגת בן עזאי, דלקוב"ש להיות אנוס על זה, ולערוך השולחן לדרגה של "סכנת נפשות"... ודו"ק.

לסיום. מרגליה בפומיה דהגאון מטשעבין זצ"ל לבאר הא דאיתא בגמ' בשבת פ"ח "ויתייצבו בתחתית ההר, מלמד שכפה עליהם הר כגיגית, ואמר להם: אם אתם מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קבורתכם". דאין הכונה שהקב"ה איים עליהן ב'ענש' שיפול עליהם ההר, שא"כ היה צריך להיות כתוב "כאן" תהא קבורתכם, אלא מרוב חיבתו הודיעם והזהירם אם תתנתקו חלילה מהתורה ולא תחיו חיי תורה, "שם" דהיינו באותו רגע תהא קבורתכם שכן חיים ללא תורה אינם קרויים חיים.

* * * * *

למה חז"ל לא אסרו ללמוד "בערב שבועות" כדי שהלימוד יהיה לתאבון?...

יש להעיר ע"ד צחות: הנה בערב פסח אסור לאכול מצה [וכן סעודה], כדי שהאכילה דלילה יהיה לתאבון, וכן לענין שינה בערב יו"ט דסוכות כתב בלקט יושר "והתרומת הדשן אינו ישן בערב סוכות בצהרים כדי שיוכל לישון לתאבון בלילה", ואילו ב"חג שבועות" לא אסרו חז"ל לעסוק בתורה בערב שבועות כדי שהלימוד בחג השבועות וקבלת התורה בקריה"ת בבקר יהיה לתאבון, ואדרבה מרבים ביותר בעסק התורה קודם לכן?

אולם באמת לק"מ, דשאני תורה דאדרבה ע"י ריבוי הלימוד מתרבה החשק והתאבון יותר, וכמש"כ **השפ"א** [חרשה לשבועות, תר"ס] "הלימוד בליל שבועות להראות חביבות התורה, כי שאר חמדת 'עולם הזה' בא מתוך רעבון ולפי רוב רגילות מתמעט האהבה, והמרעיב עצמו אוכל לתיאבון, **אולם התורה כל מה שעוסקים בה ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה, ועל ידי עסק התורה בליל שבועות נתרבה הצמאון אל התורה** וכתיב 'כל צמא לכו למים' כמו שכתוב במדרש שנמשלו לדגי הים שגדלים במים ופותחים פיהם לכל טיפה של מים כאילו לא טעמו טעם מים, כן בני ישראל העוסקים תמיד בתורה וחביב עליהם כל אות מהתורה כאילו לא טעמו דברי תורה מעולם". עכ"ל השפ"א.

נמצא: דצריך לעסוק בתורה בערב שבועות ובליל שבועות מההלכתא ד"לתאבון" דמצינו בפסח וסוכות, אלא דהתם הלתאבון אוסר לאכול קודם יו"ט, והכא ב"קבלת התורה" הלתאבון מחייב לעסוק בתורה קודם לכן. ודו"ק.

ויש להוסיף, דאף דמצד **ה"חפצא"** של התורה יש בה סגולה ד"כל מה שעוסקים בה ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה", אולם בעי' לזה גם **"גברא"** שיהיה לו "צימאון" לדברי התורה, ע"י אהבת תורה גדולה, ושאיפות להיות בקי בחדרי התורה, והאריך בנקודה זו מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בפירושו על מסכת אבות, על המשנה ד"והוי שותה במצא את דבריהם") וכתב בסו"ד: "והוא כלל גדול בתורה, **שיכשיר אדם את עצמו** שיהיה לו צימאון לדברי התורה". עיי"ש.

---

[9] **בגליוני הש"ס** (יבמות סג ע"ב) כתב וז"ל: "י"ל שקיים בלימוד תורתו מעין מצות פרו ורבו, שההלכות שנתחדשו ע"י לימוד תורתו כתולדות בנים היו לו, עיין במסכת ברכות דף מז ע"ב שנים ושבת מצטרפים לזימון, ומקשה הגמ' וכי שבת גברא? אלא אימא שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין. ובתוס' הרא"ש שם כתב: שני תלמידי חכמים המחדדים זה את זה בהלכה בתוך הסעודה מצטרפין **שההלכה חשובה כשלישי** עכ"ל. אלמא דההלכה המיולדת מאת התלמיד חכם כתולדת גברא חשבינן ליה". עכ"ל.

למה במ"ח קנינים שהתורה נקנית בהם לא מוזכר "תפילה"

ידוע מגדולי הדורות שאי אפשר לזכות ל"כתרה של תורה" ולכוין לאמיתה של תורה ולזכירת התורה, ללא תפילה ובקשה בכוונה גדולה ומעומקא דליבא, וידוע לשון **מרך החזו"א** (באגרת ב') "הלימוד והתפילה קשורים זה בזה, עמל התורה עוזר לאור התפילה, והתפילה עוזרת את הלימוד, תפילה בבחינת "קבע" מרחיקה את הלימוד". וידוע שהנצי"ב אמר שביום שאינו בוכה באהבה רבה אינו זוכה לחדש בתורה. ויסוד לכל זה הוא מה שאמרו חז"ל (נדה ע', ב') "מה יעשה אדם ויחכם וכו', א"ל יבקש רחמים ממי שהחכמה שלו". היינו דכדי לזכות להצלחה וגדלות בתורה צריך את ה"יבקש רחמים". **והקשה אמו"ר זצ"ל** ("משולחן גבוה" גליון 49) מאחר והתפילה מוכרחת להצלחה בתורה, מדוע לא נזכרה ה"תפילה" כאחד ממ"ח קניני התורה?

ותירץ אמו"ר זצ"ל "ונראה לבאר, שאה"נ בודאי שצריכים תפילה אלא שהתפילה היא הקדמה ושלב קודם לקנינים שהתורה נקנית בהם". עכ"ל.[10] ויש להוסיף בכוונתו, דהתורה הקדושה אינה כשאר חכמות, אלא "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" ו"המלמד תורה לעמו ישראל", וזה שייך רק ע"י תפילה ובקשה מהקב"ה, וא"כ בלי תפילה אי"ז חיסרון "קנין"..., אלא חסר כאן בכל הצורה והחפצא של לימוד התורה. [ובלשון המדוברת: התפילה היא "כרטיס כניסה" לתורה, בלי תפילה אין כניסה כלל לעסוק בתורת ה'].

האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל: אסור לעסוק בתורה קודם תפילת שחרית משום "דבלי תפילה יבוא להפך דברי אלקים חיים"

והנה רש"י בברכות (דף ה', ב') כתב: דאסור לעסוק בתורה לפני התפילה. [ותוס' שם השיגו עליו]. ובאמת צ"ב מהו הטעם דאסור ללמוד קודם התפילה. (ובראש"ש שם כתב דהוא משום סייג דשמא ישכח):

וביאר האדמו"ר מצאנז - קלויזנבורג זצ"ל בעל ה"דברי יציב" את שיטת רש"י על דרך היסוד הנ"ל דאי אפשר לזכות לתורה לפני תפילה..., וזה לשונו: "הכלל הראשון שצריך כל יהודי לדעת הוא, שעל כל דבר צריכים לבקש מהשי"ת, ובזה נכלל גם אודות עסק התורה שגם ע"ז צריכים לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום, "והאר עינינו בתורתך וכו' ושתרגילנו בתורתך" וכו', **ולא יתכן לזכות לתורה בלעדיה**, והבחור או האברך שאינו יודע שצריכים לקום באשמורת הבוקר לשפוך שיח לפני הרבש"ע "אל תשליכני מלפניך ורוח קדשך אל תקח ממני", ושהנותן לפתאים ערמה יאיר עיניו להבין ולהשכיל בתורתו הק', לא יזכה לתורה, כי רק ע"י תפלה כזאת אפשר לזכות ללימוד התורה.

ומובן בזה שיטת רש"י (ברכות ה', ב') **שאין לעסוק בתורה עד שיתפלל**, כי כיון שעדיין לא ביקש בתפלתו והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצוותיך וכו', אתה חונן לאדם דעת וכו', השיבנו אבינו לתורתך וכו', בלא"ה לא ילמד, ואפילו אם ילמד יבוא להפך דברי אלקים חיים, על כן מוטב שיקדים להתפלל בבכיות ובתחנונים ורק אח"כ ילך מחיל אל חיל מביהכ"נ לביהמ"ד לעסוק בדברי תורה". עכ"ל.

והנה גם הרמב"ם בפרק ג' מהלכות ת"ת מנה את כל המעלות והקנינים כדי לזכות ל"כתרה של תורה" [התמדה, עמל, צער, מיעוט תענוג, וכו' וכו'] ולא הזכיר תפילה. אולם בהלכה ח' יש ברמב"ם ציון (עיגול קטן) להגהות מיימוניות שהוסיף: "**רצריך לבקש רחמים ממי שהחכמה שלו** כדאיתא בגדה דף ע' ". עכ"ל.

* * * * *

הטעם שרב חתם בציור של "דג"

אשתקד הבאנו דאיתא בגמ' (בגיטין ל"ו, ובב"ב קס"א) שהחתימה של רב הייתה ציור של "דג". וצ"ב טעם הדבר. **והבאנו דהג"ר מאיר שפירא מלובלין זצ"ל** ביאר: "הנה כתב הרמב"ם (פ"ב מהל' דעות ה"ד): "אמרו עליו על רב, שלא שח שיחה בטילה כל ימיו". מבואר ברמב"ם דרב היה דבוק בתורה באופן מופלא, שלא שח שיחה אחת בטילה כל ימיו. ולהכי רב חתם בציור של דג, לרמז שהוא כמו הדג שאינו יכול לפרוש ממקום חיותו אפי' לזמן מועט, כך כל אדם מישראל אינו יכול לפרוש מעסק התורה אפי' לזמן מועט, וכהמשל הידוע של ר"ע בשלהי ברכות". עכ"ד הנפלאים. ועד כאן מאשתקד.

רב חשש מעין הרע – לכן חתם בציור של דג שאין עין הרע שולט בו

והנה היעב"ץ (גיטין שם) כתב שהטעם שרב חתם בציור של דג: "דדג אין עין הרע שולט בו". וכוונתו דאיתא בגמ' בב"מ ק"ז 'דרב סליק לבי קברי, אמר תשעין ותשעה [מתו] בעין רעה ואחד בדרך ארץ[11], לכן רב לשיטתו [שרובם מתים מעין הרע] חתם ציור של דג להסיר מעצמו עין הרע כמו הדגים שאין עין הרע שולט בהם. עכ"ד.

[**וע"ד צחות:** כתוב בחז"ל (מדרש תנחומא, הובא ברש"י עה"ת) דלוחות ראשונות נשתברו כיון שנתנו בפרהסיא "להודיעך כמה גדול עין הרע", והנה באמת הדגים [שבכוחם להסיר עין הרע כחתימתו של רב אליבא דהיעב"ץ] לא השתתפו במעמד הר סיני כמש"כ הר"ן הנ"ל...].

ואם כבר עסקינן בדברי היעב"ץ בענין "עין הרע" אימא ביה מילתא: מעשה שהיה בבחור שאמר בישיבתו "הבורות" ומערכות עמקות כאחד הגדולים, וחששו הוריו "מעין הרע", כדאיתא בגמ' בברכות ל"א שחנה ביקשה מהשי"ת שיתן לה בן לא חכם ולא טיפש, ופרש"י: "לא חכם יותר מדאי, **שלא יהיה תימה בעיני הבריות ומתוך שנדברים בו שולטת בו עין הרע**". והלכו לשאול בעצת **מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל**: ואמר הגרי"ש "תעיינו ביעב"ץ שם שמוסיף מילה אחת על הרש"י". דהיעב"ץ כתב שם: "לא חכם - בקטנותו לפני זמן של שני מדע". עכ"ל. היינו דכל החשש של עין הרע הוא רק בקטנותו דאינו חייב בת"ת אבל בגדול 'תורה מגנא ומצלא', ועוד דבגדלותו אין כ"כ תימה בעיני הבריות כמו בקטנותו. [עיין בפלא יועץ שכתב שלא ימנע אדם מלעשות מצוה מפני חשש עין הרע כגון להביא עני לביתו, או לדרוש ברבים ללמד דעת את העם כי **שומר מצוה לא ידע דבר רע**, אך ישתדל בכל כוחו שתהיה כוונתו לשם שמים שאל"ה עלול להזיק לו עיה"ר].

---

[10] עוד תירץ אמו"ר זצ"ל, שקניני התורה שנמנו במשנה הם פעולות ודברים שבאים מצד האדם והנהגתו כהכנת כלי קיבול ללימוד התורה ואילו תפילה שהיא דרך סגולית לזכות בתורה לא מנו". ודו"ק.

[11] כ"ק האמרי אמת זצ"ל אמר: שאם עין רע הוא כל כך גרוע, שתשעים ותשעה מהמתים הם מעין הרע, מידה טובה מרובה עד כמה יכול עין טובה לתקן ולהועיל ולעשות טובה לחבירו ע"י שיש לו עין טובה אליו.

מהלך חדש של הרב דסלר: היזק עין הרע הוא בתורת ''עונש'' שגרם צער לאחרים שיקנאו בו – ונפק''מ לחו''מ

ולסיום הענין של עין הרע: ידוע דביסוד ההיזק של עין הרע יש ב' דרכים. **א]** התורת חיים בב"מ פ"ד כתב דיש כוח בעין דשורף הדבר. וז"ל "ונראה, לפי שעניין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומזיק היוצא מן העין, ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו, וכל כמה שיש הפסק בין העין לבין הדבר הנראה לו, אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו, ולכן לא שלטא עינא בישא בזגים שבים, אף על גב שהן נראים בתוך המים, כיון שהמים מכסים אותן ומפסיקים בין העין לביניהם, אין שפע המזיק יכול להגיע אליהם ולהדבק בהם". **ב]** החזו"א ביאר דע"י ההתפעלות של הבריות מתעורר הדין בשמים אם באמת ראוי הוא לכך או לא.[12] **ג]** הנה מצאתי מהלך חדש של **מרן הרב דסלר** במכתב שכתב לאביו, דיסוד ההיזק של עין הרע, הוא בתורת "עונש" על שגרם לאחרים צער וקנאה, ובפרט למי שאין לו.[13] [ומתקריא בלשון בני אדם: מנקר עיניים... (והדגים שהם מכוסים אינם מנקרי עין)].

ואולי איכא בזה נפק''מ בחו''מ, דהנה מרן הסטייפלער זצ"ל בקה"י (בב"ק ס' מ"ה) הביא שחכ"א נקט בפשיטות דהמזיק ע"י עין הרע פטור מתשלומין, וז"ל החכ"א "בענין עין הרע שנמצא כמה פעמים בש"ס וכי תעלה על דעתך שאפילו אם תראה בחוש שתיכף אחר הבטת עין הרע בא ההיזק אטו נחייבו ממון עבור זה? הלא רק אמרו חז"ל בב"מ ק"ז אסור לאדם שיעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה, אבל לא מצינו שאם עמד והזיק שחייב לשלם".

ומרן הסטייפלער השי"ג עליו "ולענ"ד מנלן שבאמת פטור מלשלם, ואי משום שלא הזכירו רק אסור לאדם לעמוד וכו', זהו משום דלא ברי הזיקא, וגם אם יארע הזיקא א"א להוכיח בבירור שע"י הבטה שלו בא ההיזק, אבל אה"נ דאילו יתברר שהבטתו הזיק, היה חייב בתשלומין כדין אדם המזיק". עכ"ל הקה"י.

ולכא' דברי הקה''י דגם היזק 'עין הרע' איכלל במזיק דבב"ק וחשיב "אדם המזיק", א"ש רק לדרכו של ה"תורת חיים" הנ"ל "שעניין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומזיק היוצא מן העין, ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו", ולהכי יש מקום לומר דחשיב 'אדם המזיק' [ולדרכו של החזו"א הנ"ל יש לדון], **אבל לדרכו של הרב דסלר** פשיטא דפטור, דהרי ההיזק של העין הרע אינו בא מכח עצם ההבטה בקמת חבירו, אלא ניתן לו בתורת "עונש" על שגרם לאחרים צער וקנאה, וחשיב דאיהו אזיק אנפשיה...

* * * * *

״כל לימוד תורה – זה מהדורא בתרא של מעמד הר סיני וקבלת התורה״

מטבע החתימה של "ברכת התורה" הוא 'ברוך אתה ה' נותן התורה', בלשון הווה ולא בלשון עבר, וידוע מרבותינו דבא להורות שאין מעמד הר סיני ומתן תורה מאורע חולף שהיה בעבר, אלא בכל עת שאדם עוסק בתורה, יש בה מעין נתינת התורה בהר סיני, ומקבל תורה מפיו של הקב"ה, כדכתיב "ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה". וכלשון של ר' אהרן קוטלר "כל תלמוד תורה הוא מפיו של הקב"ה וא"כ הריהו **מהדורא בתרא של קבלת התורה**, והכרח הוא שיהא הלימוד כנתינתם".

ובאמת מצינו **דלימוד התורה כקבלת התורה במעמד הר סיני** בכמה ענינים:

א] איתא בסוכה (דף כח ע"א) אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף. וכאשר רבי יהושע ורבי אליעזר למדו תורה ירדה אש וליהטה סביבותם (תוס' בחגיגה דף ט"ז ע"א בשם הירושלמי). וכתבו תוס' בטעם הדבר, "שהדברים שמחים כנתינתם בסיני - שנתנה תורה באש".

הגרש''ר (זכרון שמואל, עמ' תקנג) ביאר: "דיסוד הענין הוא, דהענינים הנשגבים שהיו במעמד הר סיני, וכגון מה שהיה ההר בוער באש, ופנים בפנים דבר ה' בהר מתוך האש, אינם ענינים מיוחדים במתן וקבלת התורה, אלא שהם חלק ממציאות התורה, ולפיכך כשאדם זוכה ללמוד תורה כנתינתה באותה מדת שלימות שהיתה בשעת נתינתה של תורה, וכאותה שהיתה בתלמודם של ר"א ור"י שהיו הדברים שמחים כנתינתה מסיני, ישנם לאותם ענינים שהיו בשעת מתן תורה במעמד הר סיני, והאש יורדת מן השמים כשם שירדה במעמד הר סיני". עכ"ד. [ועיין **בערוך''נ** סוכה כ"ח, א' דלאו דוקא לימוד של "מעשה מרכבה" יורדת אש, אלא בכל עסק התורה בשלימות. עיי"ש].

איך יתכן דהעופות שפרחו מעל ''קודש הקדשים'' לא נשרפו?

הנה תנן במסכת מדות דבבית המקדש היה "כליא עורב" היינו כעין דוקרנים להבריח את ה"עורבים" שלא יטילו שם צואה או כדי שלא יזרקו דבר טמא מעל גג בית המקדש. חזינן דבר מבהיל שעוף שעבר מעל קודש הקדשים אינו נשרף, ועוף שעבר מעל ראשו של רבי יונתן בן עוזיאל בשעה שעסק בתורה נשרף. קמן שקדושת התורה יותר מקדושת המקדש. [יקרה היא מפנינים - יותר מכה"ג שנכנס לפני ולפנים].

---

[12] **והנה הגאון מטשעבין זצ''ל** בדובב מישרים (ח"א סימן קכד) כתב: "נראה שאמנם ראיה על ידי זכוכית נחשב לראיה, מכל מקום 'שליטת העין' אינה פועל דרך זכוכית, וכעין זה מבואר בשו"ת אבקת רוכל (סימן קכא), שכתב שמחיצה של זכוכית נחשבת למחיצה לעניין היזק ראיה". וכן בהערות על שו"ע חו"מ מהדובב מישרים שנדפסו בקובץ מוריה (גליון רפא, סי' שעח) כתב: "אסור לאדם לעמוד על שדה חבירו בשעה שעומדת בקמותיה, מטעם עין הרע, ויש לומר שאם מביט על ידי בתי עינים [משקפיים] לית לן בה [אין בכך חשש עין הרע], על פי תשובת האבקת רוכל". ולכא' דבריו א"ש רק לתר"ה הנ"ל, אבל לדרכו של החזו"א לכא' אין לחלק כן, דסו"ס מעורר עליו את הדין.

[13] ב"ה, ערב חג הסוכות, מידי עברי בדרך לביהכ"נ סמוך לחשיכה

אל הוד הדרת כבוד אאמו"ר שליט"א

...אציין בזה דבר נפלא, סמוכים לדברי הו"כ הי"ו, אמרו חז"ל בעירובין ס"ד כל מי שנתעשר צריך לעשות מצוה בממונו, לבל תשלוט בו עין הרע, ועוד בכמה מקומות מדבר עין הרע, אבל מהו זה? וכפי הדברים ההם ברורי, כי באמת זה שמקנא בחברו הרי הוא מתחייב בעצמו בצערו, וזהו מה שכתוב "רקב עצמות קנאה", **אבל זה שעל ידו היה לחבירו צער של קנאה הוא ג"כ נענש, ויכול להפסיד את עושרו**, וצריך שיגינו עליו מצוות בפני הפורענויות. **נפלא הדבר מאד**, ויש לי עוד אריכות בזה, אבל לא אוכל הפעם כי השעה מאוחרת.

יום טוב של שמחה תחוג נא בשמחה
כאות נפש בנך ועבדך כל הימים
אליהו אליעזר דסלר

והנה תוס' במנחות ק"ז ע"א (ד"ה כליא עורב) כתבו דרק במקדש שני היה 'כליא עורב', אבל במקדש ראשון דהיתה שכינה שרויה בו לא היו צריכין 'כליא עורב' שלא היו עופות פורחין עליו עיין שם. וכ"כ תוס' בערכין דף ו'. עיי"ש.
ואולי החילוק בין מקדש ראשון לשני, דבמקדש ראשון היה גם **קדושת הארון והלוחות**, משא"כ בבית שני שלא היו בו הארון והלוחות (עיין יומא כ"א, ב') וחסר קדושת התורה, העופות היו פורחין מעל גג המקדש, והוצרכו לכליא עורב.[14]

''צורת הלימוד'' צריך שיהא כדוגמת ''מעמד הר סיני''
א. באימה וביראה. ב. להתנדנד בשעת הלימוד. ג. בקולות וברקים

ב] ובאמת שגם "צורת הלימוד" צריך שיהא כדוגמת "קבלת התורה – במעמד הר סיני": באימה. וביראה. וברתת. ובזיע. עד כדי כך דאיתא בברכות כ"ב, א' דבעל קרי **אסור** בתלמוד תורה (ומהמאירי שם נראה דהוי דאורייתא), דכיון דקרי בא מקלות ראש, אין לימודו "באימה" כמו במעמד 'הר סיני'. וזה לשון הגמ' בברכות (כ"ב, א') "דתניא, והודעתם לבניך ולבני בניך וכתיב בתריה יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב, מה להלן באימה וביראה וברתת ובזיע אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע, מכאן אמרו הזבים והמצורעים ובאין על נדות מותרים לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים לשנות במשנה וגמרא ובהלכות ובאגדות, **אבל בעלי קריין אסורים**". עכ"ל הגמ'.[15] [ועיין תוס' בשבת דף פ"ו דגם במעמד הר סיני עצמו הטעם דהקפידה התורה על קרי ושכב"ז (אל תגשו אל אשה) לאו משום **"טומאה"** קאתינן עלה, דהרי זבין, ומצורעין וכו' לא הוזהרו ליטהר למעמד הר סיני, אלא משום **"קלות ראש"** קאתינן עלה (ובגדר הטומאה שבא מכח קלות ראש, עיין בברכ"א בשבת שם)].

מרן הגר"א קוטלר זצ"ל לאחר שהביא את דברי הגמ' בברכות הנ"ל, כתב וז"ל: "הזינן דכל לימוד תורה הוא "קבלת התורה", ואי אפשר לקבלה אלא כמו שניתנה במעמד הר סיני, באימה וביראה ברתת ובזיע, ודין ללמד על הכלל כולו יצא, שכך הוא צורתה של תלמוד תורה שיהא כנתינתה מסיני, והלומד תורה מתוך קלות ראש, או שדעתו זחוחה עליו, לימודו פגום הוא, כיון שמציאות זו היא סתירה לאימה ויראה, ומאחר ואין מתן תורה אלא באימה ויראה, אף התורה שבידו לוקה בחסר, וככל שיהיה לימודו דומה למתן תורה, כך יזכה יותר לקנין והשגה בדברי תורה. ובכך שונה הוא העסק בתורה משאר עניני עבודת ה' וקיום מצוות, שאין בהם תנאי זה, משום שאין קיום מעשה מצוה שייך למעמד הר סיני, **אבל מצות תלמוד תורה גם בשעת קיומה, יש בה מעין מעמד הר סיני, וזה מחייב אימה ויראה**". [משנת רבי אהרן (מוסר) ח"ד עמוד ט"ז].

ג] בבעל הטורים (שמות כ, טו) עה"פ "ויראו העם וינועו": "על כן **מתנענעים בשעת לימוד התורה** לפי שהתורה ניתנה באימה ברתת ובזיע". עכ"ל. וברש"י ברכות כ"ב: "באימה. דכתיב וירא העם וינועו". ע"כ.

ד] כתב הגרש"ר (זכר"ש עמ' תקפט) דהלימוד בקולות וברקים ובריתחא דאורייתא הוא חלק בלתי נפרד מהתורה, כמו שמעמד הר סיני היה קולות וברקים, וז"ל: "הקולות והברקים ניתנו בהר סיני והם חלק בלתי נפרד מהתורה, ולכך הקולות שאדם משמיע בעת לימוד התורה, והשמחה שאדם שמח בחידושי תורה אינו דבר נוסף המתלווה אל התורה כי אם חלק בל יפרד מעצמותה".

החש בראשו יעסוק בתורה – כדוגמת מעמד הר סיני דכל החולים נתרפאו

ה] וללולי דמספינא אמינא, דהא דאמרו חז"ל בעירובין (נ"ד, א') "החש בראשו יעסוק בתורה, החש בגרונו יעסוק בתורה וכו', חש בכל גופו יעסוק בתורה שנאמר ולכל בשרו מרפא, הוא משום **סגולת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל**, דידוע שאמר דבחג השבועות זה עת רצון לרפואה לכל החולים, וכפי שהיה בעת "מתן תורה" שכל החולים נתרפאו וכמש"כ רש"י בשבת קמ"ו "שעמדו על הר סיני נתרפאו מכל מום ואף עורים ופסחים שהיו בישראל", והוסיף מרן שיש לכוין על כך בעיקר בעת קריאת התורה כשקוראים "עשרת הדיברות" [כדאיתא בילקוט פר' יתרו (רמז ער"ב) "אמר הקב"ה לישראל בני היו קורין את הפרשה הזו **בכל שנה**, ואני מעלה עליכם כאילו אתם **עומדים לפני הר סיני**, ומקבלין את התורה"]. עכ"ד,
ולפי הנתבאר לעיל שכל לימוד תורה בשלימות הוא "מהדורא בתרא" של "מתן תורה – בהר סיני" א"כ כמו שבמעמד הר סיני כל החולים נתרפאו, כך בכל לימוד התורה שהוא כמו מעמד הר סיני בכוחו לרפאות, וזהו הטעם ד"ולכל בשרו מרפא".

ואולי אפשר ליישב בזה את קושיית התורת חיים שצייך הגרעק"א (בגליון הש"ס בעירובין שם) דהקשה איך החש בראשו יעסוק בתורה הרי אסור להתרפאות בד"ת? ולהנ"ל י"ל דזה רק על דרך לחש על המכה כמש"כ הרמב"ם (פרק כ"ו מע"ז הלכה י"ב), אבל העוסק בתורה מתרפא ממילא דומיא דמעמד הר סיני דכל החולים נתרפאו. ודו"ק.

והנה על קושיית התר"ח תירץ הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הובא במרפסין איגרא): דהחש בראשו וכו' איירי בבריא שטרם חלה ממש, אלא מרגיש שעומד ליפול לחולי, וזהו עדיין בגדר בריא שהתיר הרמב"ם. עכ"ד. ולכא' אמאי לא תי' כסגולותו הנודעת הנ"ל, וצ"ל דלא כל לימוד תורה הוא כדוגמת מעמד הר סיני..., וכיון דבגמ' משמע דכל לימוד תורה מועיל לחש בראשו לכן תי' הגרי"ש דלא איירי בחולה ממש, ולא תי' כהנ"ל דבמעמד הר סיני כל החולים נתרפאו. וצ"ע.

מי שעוסק בתורה רואה ש''אין עוד מלבדו'' כמו שראו במעמד הר סיני

ו] במעמד הר סיני כתיב: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו", ופי' רש"י: "כשנתן הקב"ה את התורה פתח להם שבעה רקיעים, וכשם שקרע את העליונים כך קרע את התחתונים, וראו שהוא יחידי לכך נאמר אתה הראת לדעת", **וכתב הגרש"ר** (שם) "והנה בפשטות ענין זה היה שייך לקבלת התורה בסיני, אכן לפי היסוד הנ"ל, אין כן הדבר, אלא שזו מציאות התורה, שאם אדם זוכה ללמוד תורה כנתינתה ושיהיו הדברים שמחים כנתינתם מסיני, הרי הוא זוכה לאור נפלא של בהירות וברירות שלימה בהשגת האמונה בה', וכל הבריאה ומסתריה נפתחים לפניו והוא רואה בבירור כי אין עוד מלבדו". עכ"ד.

---

[14] **אולם יש קצת להעיר**: דאם קדושת התורה גדולה מקדושת המקדש, אמאי הר סיני לא נתקדש לעולם [כדכיתב "במשוך היובל המה יעלו בהר"], ואילו הר המוריה הרי קיי"ל דאפילו כשהן שוממין קדושתן עליהן, וכמש"כ הרמב"ם פ"ו מבית הבחירה הט"ו דקדושת המקדש לא בטלה אפילו לימ"ד דקדושת הארץ בטלה, חזינן לכא' דקדושת המקדש חמורה טפי מקדושת התורה?
אולם באמת אדרבה משום דקדושת התורה כ"כ נשגבה שאין היא נתפסת בדבר גשמי כלל, וכמו שאמר **הג"ר מיכל פיינשטיין זצ"ל** ששמע מהג"ר **אהרן קוטלר** זצ"ל דקדושת התורה היא כ"כ רוחנית עד שאין היא נתפסת בדבר גשמי כלל ורק כל זמן שהשכינה שורה על ההר יש דין קדושה על המקום, אבל תיכף כשנסתלקה השכינה, נסתלקה הקדושה, שמגודל הקדושה אינה נתפסת בהמקום כלל, משא"כ קדושת עבודה שעובדים במקדש יכולה להיתפס בדבר גשמי, ולכן קדושת המקדש קיימת. [חי' רבינו הגרי"מ עה"ת פר' שמות עה"פ של נעליך].

[15] וגם במ"ח קניינים שהתורה נקנית קתני "באימה וביראה", וכתב רש"י (באבות) כדוגמת מעמד הר סיני. [וע"ע ברש"י בברכות כ', ב' ד"ה כדאשכחן בסיני]. **רבנו חיים מוולאז'ין** בספרו רוח חיים שם כתב, וז"ל: "כי איך לא יאחזנו חיל ורעדה בהעלותו אל לבו שאפילו הכהן גדול לא היה לו רשות להכנס לפנים לבית קדשי הקדשים, רק ביום הכפורים, מחמת ששם היתה עיקר השראת השכינה, אם כן עתה שבתוך ד' אמות של הלכה שאמרו חז"ל ששם השכינה שורה, בודאי צריך ללמוד ביראה, ולא יסור דעתו ח"ו לדברים בטלים". עכ"ל.

מרן הג"ר יחזקאל אברמסקי זצ"ל (בהקדמה לחזון יחזקאל טהרות) פירש את הפסוק "מקולות מים רבים, אדירים, משברי ים – אדיר במרום ה'": דבהסתכלות על הבריאה - על המים הרבים והאדירים – רואים שאדיר במרום ה'. אבל ממשיך הפסוק "עדותיך נאמנו מאד" - דבהסתכלות על "עדותיך" על גדלות ועמקות התורה רואים עוד יותר "שאדיר במרום ה'", וזהו שאמר "נאמנו **מאד**". היינו דעדותיך נאמנו יותר ש"אדיר במרום ה'" מאשר הקולות מים רבים אדירים משברי ים.
ומסיים הרב אברמסקי זצ"ל: "והמעמקים בים התלמוד המה רואים 'לאין סוף' יותר ממה שנאמר על "יורדי הים באוניות המה ראו מעשי ה'", וכל מה שמוסיף לקח, מוסיף להכיר את בוראו".

* * * * *

מדוע אומרים משה רבינו ולא רבינו משה

בספר "שער בת רבים" (עה"ת פר' יתרו) כתב: דמה שאנו קוראים בכל מקום "משה רבינו" (וכן הוא בכל הש"ס) ולא "רבינו משה" כמו לכל התנאים ואמוראים שמקדימים שם רבי לשמם כמו "רבי עקיבא" "רבי מאיר" "רבי יהודה" וכו' וכו' [וכן בראשונים: רבינו גרשום, רבינו חננאל וכו'], זה משום: שהשם "רבי" הוא דרך כבוד, והנה כל התנאים ואמוראים למדו איש מפי איש, לא כן משה רבינו שקיבל את התורה **מפי השי"ת בעצמו** כדכתיב בפר' בהעלותך "פה אל פה אדבר בו", והדין הוא שאין חולקין כבוד לתלמיד בפני רבו [כמש"כ הרמב"ם פ"ה מת"ת ה"ח, וכן פסק השו"ע יור"ד סי' רמ"ב סעי' כ"א], והקב"ה כבודו מלא עולם והוא רבו של משה וא"א לחלוק כבוד למשה בפני רבו, לכן אנו מקדימין שמו משה בלי תואר כבוד קודם לכן. עכ"ד.

ועד"ז ביאר ה"מנחת חינוך" (מצוה רנ"ז) למה יהרשע אמר (בהעלתך יא, כח) כשנתנבאו אלדד ומידד במחנה, **אדוני משה** כלאם, ואילו אלעזר שצוה פרשת גיעולי מדין (מטות לא, כא) נאמר כאשר צוה ד' את **משה**, ולא אמר אדוני משה, אלא שכיון שאלעזר הביא כאן דבר ד', אין גבהות לפני המקום ואין לקרות לשום אדם אדון, ולכן לא הזכיר שם אדנות אצל משה. [והגרעק"א על השו"ע סי' קי"ט בשם הכנה"ג דבתפילה על החולה אין להזכיר תוארים אלא שם החולה, ובליקוטי מהרי"ח **שאין גבהות לפני המקום**. וכ"כ המנ"ח שם בשם המעבר יבוק].

והנה הגאון רבי יוסף זכריה שטערן זצ"ל בהגהותיו הנדפסים בסוף מסכת ברכות (בהדרן), תמה על התוארים שנהגו לתת בעת ה"עליה לתורה" במי שבירך, **הרי אין גבהות לפני המקום**, ועיי"ש דמה"ט גם תואר "רבי" אין נכון לומר.
אולם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל בהליכות שלמה (פסח עמ' ל"ד) כתב, דאדרבה שבכוונה נהגו לכבד ולתת תוארים לחכמי התורה ולקרוא לכל העולים לתורה "יעמוד רבי פלוני", לפי שבזמן הקראים נקראו שלומי אמוני ישראל המאמינים בתורה שבע"פ "רבנים" [כ"כ בספר מגן אבות לרשב"ץ], ולכן קוראים העולה בשם רבי פלוני למען ידעו שאינו ח"ו מן הקראים המאמינים והוגים רק בתורה שבכתב, אלא מן הרבנים המאמינים בתורה שבע"פ.
ומה"ט נהגו לומר לאחר קריאת התורה בשבת תפילת "יקום פורקן" שבה מבקשים על חכמי התורה, ובימי ב' וה' יה"ר לקיים בנו חכמי ישראל, שכל זה הוא כדי להשריש בלבינו בשעת קריאת התורה שבכתב את האמונה בתורה שבע"פ ושאין קיום לתורה שבכתב בלא תורה שבע"פ. עיי"ש.

והנה ידוע מש"כ המדרש תנחומא פר' נח דהא דאמרו כלל ישראל "נעשה ונשמע" זה על "תורה שבכתב", והא דכפה הקב"ה עליהן הר כגגית זה על "תורה שבע"פ". ועיין בספר **"ברכי נפשי"** (שמות עמ' שנ"ג) שהקשה, איך שייך לקבל את תורה שבכתב בלי תורה שבע"פ, הרי בלי תורה שבע"פ לא נבין פירושה והלכותיה? ותירץ דבאמת רצו גם את התורה שבעל פה, אלא שתהיה כתובה כתורה שבכתב שיוכלו להבינה היטב ללא עמל ויגיעה, ולזה סירב הקב"ה דתורה ללא עמל אין בו ממש.

* * * * *

"הדין על התורה"
הוא גם ב"יום טוב שני"?

ידוע שחג השבועות הוא "יום הדין" על התורה. [אמרו כן בשם דרשות הר"ן ולא נמצא, אולם כ"כ ה"תולעת יעקב". ומטו בשם ה"אבני נזר" דזה נרמז במשנה "בעצרת נידונים על **פירות** האילן" היינו על ה"חידושי תורה" שיזכה לחדש]. ויש לדון בחו"ל דעבדינן יו"ט שני, האם "הדין" על התורה הוא רק ביום הראשון או גם ביו"ט שני.
והנה מרן הג"ר שמעון שקופ זצ"ל (תורה יבקשו מפיהו עמוד 295) נקט בפשיטות שבחו"ל ה"יום הדין לתורה" הוא במשך יומיים, וז"ל הספר "שנה אחת דיבר הגרשש"ק על חשיבותו של יו"ט שני של גלויות, בהסתמכו על דברי המקובלים שגילו כי בחג השבועות האדם נידון על עתידו הרוחני, כמו שדנים אותו בר"ה על חייו, בא רבינו וחידש שחז"ל קבלו הכח להגדיל את החג ביום נוסף לא רק אצלנו, בעלמא דלתתא, כי גם בשמים נמשך "יום הדין לתורה" ביום נוסף. מכאן הפטיר רבינו 'התעוררות לכל אדם שעוד ביכולתו עכשיו להתפלל על עצמו להמתיק דינו גם ביום השני, וצריך לנצל כל רגע לבל ילך לאיבוד". עכ"ד.

<u>ולכאו' איכא מדברי הגרשש"ק זצ"ל ב' נפק"מ לדינא:</u>

א] הנה הרמ"א בסי' קי"א כתב שבשבת אין צריך לסמוך גאולה לתפילה, אבל ביו"ט צריך לסמוך גאולה לתפילה. ובטעם החילוק כתב הרמ"א "דטעמא דבעינן למסמך גאולה לתפלה, משום דכתיב יענך ה' ביום צרה (תהילים כ, א) וסמיך ליה יהיו לרצון אמרי פי וגו' וגואלי (תהילים יט, טו) ושבת לאו זמן צרה, **משא"כ ביו"ט, שהם "ימי הדין" כדתנן במשנה דר"ה: בארבעה פרקים העולם נידון, בפסח על התבואה, בעצרת על פירות האילן וכו'**. וטוב להחמיר אם לא במקום שצריך לכך".

והנה הביאו דהסתפק בספר **"ערוה שחר"** לאב"ד אושפצין [החתם סופר חו"מ ח"ה סי' ג' מפליג מאד בשבחו] האם ביו"ט שני בחו"ל צריך לסמוך גאולה לתפילה, דשמא כל "הדין" הוא רק ביום הראשון, וא"כ ביום השני דליכא 'דין' אין צריך לסמוך גאולה לתפילה.
אולם לגרשש"ק דבחו"ל "נידונים" גם ביום השני א"כ לכא' צריך לסמוך גאולה לתפילה גם ביו"ט שני. וצ"ע לדינא.

ב] אולי איכא עוד נפק"מ, דהנה **האדר"ת זצ"ל** (עטרות אד"ר עמ' קס"ח) כתב לחדש דכיון דהימים טובים הם "ימי דין" ו"צרה" כמש"כ הרמ"א הנ"ל [דביו"ט יש לסמוך גאולה לתפילה דכתיב יענך ה' ביום צרה וכו'], לכן התפילה בימים טובים הוי **דאורייתא** אליבא דהרמב"ן דתפילה "בעת צרה" דאורייתא. ויש לדון האם בחו"ל ביו"ט שני התפילה היא דאורייתא. ולהגרשש"ק ד"נידונים" גם ביום השני, א"כ התפילה הוי דאורייתא להרמב"ן אליבא דהאדר"ת. וצ"ע.

אשה שלומדת את "הדינים שלה" אם בכוח לימוד זה להחזיק את כל העולמות כולם?

ידוע ומפורסם מש"כ ה"נפש החיים": "והאמת בלתי שום ספק כלל, שאם היה העולם כולו מקצה עד קצהו פנוי ח"ו אף רגע אחת ממש מהעסק והתבוננות שלנו בתורה, כרגע היו נחרבים כל העולמות עליונים ותחתונים והיו לאפס ותהו חס ושלום".

ויש להסתפק, לו יצוייר שהעולם ח"ו יהיה פנוי מעסק התורה, ויהיה אשה אחת שתלמד את ה"דינים שלה" האם בכוח לימוד זה להחזיק את כל העולמות כולם?

ושורש הספק: דהנה המנחת חינוך (מצוה ת"ל) ובשו"ת בית הלוי (בהקדמה, ובסי' ו') נקטו בפשיטות דנשים שלומדות את הדינים שלהן אינן מקיימות בזה מצות "תלמוד תורה", וכל לימודן הוא רק כ"הכשר" לדעת איך לקיים המצות והדינים שלהן, **מעתה יש לדון** האם רק לימוד דאית ביה קיום מצות ת"ת בכוחו להחזיק את כל העולמות, ולפי"ז אין בכוח לימוד של אשה להחזיק את כל העולמות כיון דאין בלימודה קיום מצות ת"ת, או שמא עצם "עסק התורה" בכוחו להחזיק את כל העולמות, אף בלי קיום מצות ת"ת, ולפי"ז גם בלימוד של אשה יש בכוחו להחזיק את כל העולמות. וצ"ע.

האם אסור לנשים ללמוד ''דינים'' קודם ''ברכת התורה''

ועכשיו נעבור להלכה:

אברך אחד אמר לי שנתעורר לספק מעניין: הוא ראה את הבת שלו לומדת לפני ברכות התורה הלכות שבת (דזה בסמיכר מבתן ב'דינים'), והתעורר להסתפק האם מותר לנשים ללמוד את הדינים שלהם קודם ברכה"ת או לא, דשמא נהי דנשים מברכות ברכה"ת (שו"ע סו"ס מ"ז), אבל לא רמי עלייהו איסורא דלימוד לפני ברכות התורה, או שמא גם נשים אסורות בלימוד הדינים שלהן קודם ברכה"ת.

<u>**השבתי לו**</u>: דלכא' זה תליא בשלשלת בריסק, **דלבית הלוי** מותר. **ולהגר''ח והגרי''ז** אסור.

ונתחיל בגר"ח והגרי"ז, דידוע מש"כ **בחי' מרן רי"ז הלוי** (הלכ' ברכות) בשם **מרן הגר''ח זצ''ל** בהא דנשים מברכות ברכה"ת, וז"ל: "והנה כבר הקשו אהא דנשים מברכות ברכות התורה, והא פטורות מת"ת, וביותר קשה לדעת הרמב"ם דעל מצות שהנשים פטורות אינן רשאות לברך עליהן, ואיך יברכו ברכה"ת כיון דפטורות מת"ת, ושמעתי מפי אאמו"ר הגאון החסיד זצוקללה"ה שאמר, דבברכה"ת אין הברכה על קיום המצוה של ת"ת, רק דהוא דין בפני עצמו דתורה בעי ברכה, וכדילפינן לה בברכות דף כ"א מקרא דכי שם ה' אקרא וגו', א"כ אין זה דין ששייך להמצוה כלל, רק דתורה עצמה טעונה ברכה, ונשים פטורות רק מהמצוה של ת"ת, אבל אינן מופקעות מעצם החפצא של ת"ת, ולימודם הוי בכלל ת"ת, ושפיר יש להם לברך על לימודם כיון דלא אתינן ע"ז מכח לתא דקיום המצוה כלל". עכ"ל.

ונראה דלפי הגר''ח אסור לנשים ללמוד קודם ברכה"ת, דיסוד האיסור ללמוד קודם הברכה אינו משום מצות ת"ת [דהמצוה זוקקת ברכה], אלא ד"התורה טעונה ברכה" וכדילפינן לה מקרא דכי שם ה' אקרא וגו', וכיון דנשים אינן מופקעות מעצם החפצא של ת"ת ולימודן הוי בכלל ת"ת, שפיר אסור להן ללמוד קודם הברכה אף דפטורות ממצות ת"ת דתורה בעי ברכה.

אולם לדעת הבית הלוי נראה דמותר לנשים ללמוד קודם ברכה''ת, דתבאר לעיל מהבית הלוי דאין לנשים בלימוד הדינים שלהם מצות ת"ת, ["ומקרא מלא דיבר הכתוב ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם"], והוקשה לבית הלוי (שם) הא דכתב האגור שהובא בב"י דנשים מברכות ברכה"ת משום דחייבות ללמוד הדינים שלהם, "אף על גב דכתבנו דאינם מקיימות שום מצוה בלימודם"? ביאר הבית הלוי דגם לאגור הא דנשים מברכות ברכה"ת אף דפטורי מתורה דלא גריעא מכל מעשהז"ג דפטורות דיכולות לברך, אלא דהוקשה לאגור דתינח מעשהז"ג דזה רק פטור, אבל לימוד תורה אסור לנשים וכדאמרינן דכל המלמד בתו תורה כאלו למדה תיפלות, לזה כתב האגור דפשיטא דעל "הדינים שלהם" לא קאי הך דכאלו למדה תיפלות דהרי אדרבה מחוייבות הן ללמוד ושפיר מברכות אף על גב דאינה מקיימת מצוה בלימוד וכמו דמברכות על כל מ"ע שהז"ג. עכ"ד.

ונראה דלפי הבית הלוי מותר לנשים ללמוד קודם לימוד ה'דינים שלהם', דהרי הברכה הוי רשות ולא חובה. ועוד, דהרי לפי הבית הלוי ליכא בלימוד שלהם "מצות" ת"ת, ולכא' כל האיסור ללמוד קודם ברכה"ת הוא רק מחמת "המצוה" דהמצוה זוקקת ברכה כמו בכל המצוות דאין לקיימן בלי ברכה, אלא א"כ נימא כהגר"ח הנ"ל שיש כאן דין חדש דאין ה"מצוה" זוקקת ברכה אלא ה"תורה" זוקקת ברכה, אולם הבית הלוי לא הלך בדרך בנו הגר"ח. ודו"ק.

בדעת הביאור הלכה

והנה מהביאור הלכה (סוף סי' מ"ז) נראה דלא ס"ל כהבית הלוי, ראשית, שהביא את טעם האגור [דמברכות משום הדינים שלהן] בפנ"ע, וטעם הגר"א [דמברכות כמו על כל מעשהז"ג] בפנ"ע, ודלא כהבית הלוי דעירב אותם לטעם אחד.

וביותר חזינן מהביאור הלכה דלא כהבית הלוי, דהביאוה"ל כתב בפשיטות דלפי האגור דמברכות ברכה"ת משום הדינן שלהן: **''דלפי טעם זה יכולה להוציא בברכה''ת את האיש''**, ולבית הלוי דאין לנשים קיום מצות ת"ת בלימוד הדינים שלהן, ומברכות כמו על מעשהז"ג, פשיטא דנשים אינם יכולות להוציא בברכה"ת את האנשים.

ובפשוטו חזינן מהביאור הלכה דס"ל דיש לנשים קיום מצות ת"ת בלימוד הדינים שלהן, ולהכי שפיר נשים יכולות להוציא אנשים [דהוי אותו דרגת חיוב], ולפי"ז לכא' אסור לנשים ללמוד הדינים שלהן קודם ברכה"ת. וכן לפי"ז מסתבר דאשה יחידה בעולם שלומדת את הדינים שלה בכוחה להחזיק את כל העולמות כולם, דהרי הוי לימוד עם קיום מצות ת"ת כאנשים. וצ"ע.

אולם לטעם הגר''א שהביא הביאור הלכה, דנשים מברכות ברכה"ת אף דאינם חיבות בת"ת, כמו דמברכות על מעשהז"ג אף דאינן חייבות, לכא' לפי"ז ליכא איסור לנשים ללמוד הדינים שלהן קודם ברכה"ת כיון דאינן חיבות בברכה. ודו"ק.

דעת מרן הגר''ח קנייבסקי זצ''ל

שוב מצאתי שנשאל בזה **מרן הגר''ח קנייבסקי זצ''ל** (מועדי הגר"ח ח"ב עמוד קכ"ט):

<u>שאלה</u>: אשה הלומדת הדינין שלה האם צריכה לברך ברכה"ת?

<u>תשובת מרן הגרח"ק</u>: **ראוי.**

<u>ואולי כונתו</u>: דנתבאר לעיל מהגר"א דנשים אינם "חייבות" בברכה"ת [רק יכולות לברך כמו כל מעשהז"ג] ולפי"ז לכא' מותר לנשים ללמוד הדינים שלהם קודם ברכה"ת, אך כיון דלהאגור [להבנת הביאוה"ל בדבריו] ולהגר"ח והגרי"ז אסור, לכן "ראוי" שתברך קודם שתלמד הדינים שלה. וצ"ע.

תורה עם מידות טובות

גדולי ישראל למרות שלא הסיחו דעת מלימוד לא הסיחו דעת מנדכאים ושבורי לב...

הנה לעיל (עמ' 3) הבאנו את הגמ' בביצה (דף מ', א') ד"רב חנא בר חנילאי" היה טרוד ושקוע בלימוד, ולכן כשהניחו לו בביתו בשר לצורך שמחת יו"ט הוי "בשר שנתעלם מן העין" ושמא נתחלף, **ד"אגב טרדיה דשמעתיה משכח שאר עסקיו"** (רש"י).

ויש להוסיף בזה דבר נפלא, דלמרות ש"רב חנא בר חנילאי" היה שקוע ביותר בלימודו, והסיח דעתו משאר עסקיו, מ"מ מבואר בגמ' בברכות (נ"ח, ב') ששקד הרבה על תקנת העניים, והיה בביתו שישים אופים לנצרכים, ובביתו היו ארבעה פתחים לארבע רוחות השמים, וכל עני שהיה נכנס רעב יצא שבע, ולא הוציא ידו מכיסו שמא יזדמן עני ובינתיים יתבייש עד שיתן לו, **הרי שבמה שנוגע לטובת אחרים לא הסיח דעתו כלל כיצד לעזור להם.**

וזה לשון הגמרא בברכות (שם): "עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי **רב חנא בר חנילאי** נגד רב חסדא ואתנח, אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת, אמר לו היכי לא אתנח, ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בלילא, ואפיין לכל מאן דצריך, ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף, ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא, וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע, והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בלילא השתא נפל בתלא, ולא אתנח?" עכ"ל הגמ'.

בזמן החופה מרמזים ל''חתן והכלה'' לבנות את ביתם כאברהם אבינו

לפני שנמשיך, יש לציין דההנהגה המופלאה של "רב חנא בר חנילאי" שהיה בביתו **ארבעה פתחים** לארבע רוחות השמים, זה משנה מפורשת באבות (פרק א' משנה ה') "יהי ביתך פתוח **לרווחה**". ומהו לרווחה? פרש"י "פתוח לד' רוחות השמים". וכ"כ רבינו יונה "שיהיה ביתו כבית אברהם אבינו פתוח לארבע רוחות". וכ"כ הרע"ב "יהי ביתך פתוח לרווחה - כביתו של אברהם אבינו ע"ה שהיה פתוח לארבע רוחות העולם, כדי שלא יצטרכו האורחים להקיף למצוא הפתח".

ויש להוסיף בזה פנינה נפלאה, דבשו"ע אבעה"ז (סי' נ"ה) הובא כמה דעות מהו "חופה", שיטת הרמב"ם שחופה זה יחוד, וי"א שפורס סודר על ראש הכלה (היינו הינומא). ומסיים הרמ"א שהמנהג הפשוט הוא לקרות חופה למקום שיש שם יריעה ע"ג כלונסות ומכנסים תחתיה החתן והכלה. ולכאו' צ"ב טעם מנהג זה דעבדינן החופה במקום פתוח לארבע רוחות העולם.

וכתב **העזר מקודש** (על גליון השו"ע שם) "על ידי העמדת הכלונסות שהם כצורת הפתח מן ארבע רוחות העולם, יש בו רמז זכרון טוב ויקר לביתו של אברהם אבינו ע"ה שהיה פתוח לארבע רוחות העולם, ומזכיר **שיקבלו עליהם שיהיה ביתם פתוח לרווחה** מעין ביתו של אברהם אבינו ע"ה לאהוב גמילות חסדים". עכ"ל. כלומר, דבצורת מקום החופה יש רמז לחתן והכלה [שכעת הולכים לבנות את ביתם], שיהיה ביתם בצורה זו – שיהיה פתוח לארבע רוחות השמים כביתו של אברהם אבינו ע"ה. נפלא.

ביתו של רשכבה''ג מרן הגר''ח מבריסק זצ''ל

והשתא נחזור לענין הנ"ל [דאף שרב חנא בר חנילאי היה שקוע בלימוד והסיח דעתו משאר עסקיו, לא הסיח דעתו מהעניים והשבורי לב, ובביתו התנהל "מעצמה אדירה" של הכנסת אורחים עם שישים אופים לנצרכים], ובאמת מצינו הנהגה מעין זו גם בדורות האחרונים אצל רשכבה"ג מרן **הגר''ח מבריסק** זצ"ל, שלמרות שלא הסיח דעת מלימוד, ומחו הגה תדיר בתורה בעומק העיון, והיה מסוגל לאמץ את מוחו בחשיבה מעמיקה משך שש שעות רצופות, לא הסיח דעתו מיתומים ואלמנות, עניים ונדכאים ושבורי לב, ולימד את העולם מושגים בלתי נתפסים בעולמות של חסד והטבה לאין שיעור.

כידוע ביתו של הגר"ח היה כהפקר ממש לשימוש הרבים, עד כי כל אורח נוטה ללון שבא העירה יכול לעשות בו כבתוך שלו ולהתאכסן בין כתליו ככל שיחפוץ, כאשר במצות הגר"ח היה אסור על בני המשפחה לפצות פה ולהשמיע מחאה כלשהי על השגת הגבול. במטבח הסתבבו עניים ובישלו לעצמם מה שחפצו ואכלו מה שרצו. העניים היו נשכבים על המיטות שבבית, **ומרן הגרי''ז זצ''ל התבטא**: כי על פי רוב מיטתו היתה "תפוסה" ע"י עניי בריסק. **הג''ר מאיר סאלאוויציק זצ''ל אמר**: שאצל הגר"ח לא היה דבר בגדר "לכם" זולת ארבעת המינים ביו"ט ראשון של סוכות...

כאשר דובר פעם בפני מרן הגרי''ז זצ''ל אודות ביתו הפתוח לרווחה של הגר"ח, ומאן דהוא ציין בהתפעלות כי למעשה היה הבית כ"רשות הרבים", תיקן אותו מרן הגרי"ז על אתר ואמר כי אין זו ההגדרה המדויקת, שכן רשות הרבים אף היא למרות שעומדת לשימוש של כל העוברים ושבים, מכל מקום מתנהלת על פי חוקים מסוימים וקבועים, ואם למשל יניח אדם את מיטתו ברשות הרבים וירצה לישכב לישון בה, לבטח יגרשוהו הולכי הרחוב משם, אולם ביתו של הגר"ח לעומת זאת התנהל ללא חוקים ומגבלות כלשהם, והיה "הפקר" כפשוטו".

אורח ששהה בבית הגר''ח שאלו פעם: "כמה זמן, לדעתך, אוכל לשהות כאן? אני כבר נמצא פה מספר שבועות ואין לי כל מושג מה מקובל בבית הזה, האם אוכל להשאר כאן עוד משך זמן?

השיב הגר"ח: האמת, שגם אני איני יודע, אבל זאת אוכל לומר לך: אני נמצא פה כבר כמה שנים, ואף פעם לא אמרו לי דבר...

הדלת בבית מרן הגר''ח מבריסק רק למצות מזוזה...

בשאל פעם הגר"ח מפני מה יש לו צורך בדלת כניסה לביתו, מאחר וזו בלאו הכי פתוחה תמיד, השיב הגר"ח: אמת, אינני זקוק לדלת מצד עצמי, אך מה אעשה ושיטת הרמב"ם (פ"ו ממזוזה ה"א) כי פתח ללא דלת אינו מחוייב במזוזה, והרי רצוני לקיים את המצוה גם לדעת הרמב"ם, לפיכך צריך אני לדלת... [ספר רשכבה"ג על הגר"ח (ח"ב עמ' 284)].

מרן הג''ר חיים עזר זצ''ל אמר: ש"הזכות שעמדה לר' חיים ששיטת לימודו התקבלה בכל תפוצות ישראל, לא גאונותו הנשגבה היא שעמדה לו לבדה, אלא גם בשל חסדיו אשר כמעט ולא נמצאו כדוגמתם". [שם, עמ' 358].

''מעשים טובים יכול כל אדם פשוט לעשות כמו אבות העולם''

מרן הח''ח זצ''ל אמר: "מה שר' חיים יודע ללמוד טוב ממני, הרי זה בגלל שהקב"ה חנן אותו בכשרונות גדולים יותר, אבל זה שיש בלבו מקום לכל יהודי ויהודי, הרי הוא עצמו יצר, ובזה יש טענה עלי שגם אני הרי יכולתי ליצור כך בעצמי". [-דאס וואס ר' חיים קען בעסער לערנען פון אונז, איז ווייל דער אייבערשטער האט איהם געגעבען א גרעסערע כשרון... אבער דאס וואס ער האט א פלאץ אין זיין הארץ פאר יעדער איד, ער האט עס אליין געמאכט, דאס איך עס אויכעט געקענט טאהן, און איך האב עס נישט געאטן, איז דאס איז דאך א טענה אויף מיר].

<u>ועד''ז אמר הגר''י ניימן זצ''ל בהספד על ה''אחיעזר'' זצ''ל</u>: "כשאנו נזכרים במרן ר' חיים עוזר זצ"ל, בודאי א"א לדמות את עצמנו לגאונותו, מפני שאין לנו הכשרנות שלו, אבל מהמעשים שלו יכולים אנו ללמוד, ולהשתוקק להגיע למעשים טובים שלו, הלא דורשים מאתנו ללמוד אפילו מהמידות טובות של הקב"ה "מה הוא רחום אף אתה רחום", כי מעשים טובים יכול כל אדם פשוט לעשות כמו אבות העולם, הוא יכול לקיים מצות הכנסת אורחים כמו אברהם אבינו". ["דרכי מוסר" עמוד שס"ז].

<u>ביתו של אמו''ר זצ''ל</u>

ומעין זה, זכינו לראות גם בביתו של אמו"ר זצ"ל, שלמרות שקיעותו בלימוד, וניצול זמנו בצורה מופלאה לתורה ועבודת ה', לא הסיח דעת, מעניים, ונדכאים, ושבורי לב, והיה ביתו פתוח לרווחה, והרגישו העניים והנדכאים כאילו זה ביתם ממש, חלקם נכנסו בלי לדפוק בדלת.., ואף בשעה 2 לפנות בקר שלא עזבו את הסלון, אמו"ר היה אומר לומר להם: "ר'... אני הולך לישון אתם יכולים להישאר...".

היה יהודי שנשתבשה דעתו ל"ע, והיה לפעמים דופק על הדלת בשעה 6 בבקר ורוצה להיכנס לישון, ואף שהעיר בדפיקותיו את בני הבית, הכניסו אמו"ר בשמחה, ותמיד ביקש מאמו"ר: "תביא לי את הכרית שלך", ואמו"ר נתן לו, ואף סידר לו חדר ומיטה. וזכורני שאמרתי לאמו"ר שצריך להעיר לו שלא דופקים בשעה כזאת אצל אנשים, אמו"ר עשה תנועה כאינו מבין את הענין...

היה יהודי שהגיע כמעט כל ערב, והגיש "תפריט"... לארוחת ערב בשרית [ואף ביקש שהדברים יהיו רק של חברה מסויימת, וכן ביקש שהשניצל יהיה מסוג של עוף מסוים בלבד], ואמו"ר מילא את כל שיגעונותיו... וכאשר לא היה בבית את המצרכים ל"תפריט"... ביקש אמו"ר שנלך ללוות מהשכנים...

<u>'שיעור כללי' באמצע סעודת שבת...</u>

היה ת"ח שעבר משבר נפשי שאמו"ר היה מרבה להזמינו לסעודת שבת, באמצע הסעודה הוא היה אומר "שיעור כללי" ארוך... ולפני השיעור... היה מבקש "אם אפשר להביא לי גמרא זבחים, פסחים, ובכורות, ורמב"ם עבודה..." – ובקשנו מאמו"ר להעיר לו שכאן זה לא ישיבה... ולהציע לו שאולי יגיד "וואַרטים" על הפרשה במקום 'שיעור', ובפרט שהיה מאד מאריך בדבריו, ואמו"ר אסר עלינו להעיר לו... ולמרות הכל אמו"ר היה מזמין אותו לעיתים קרובות.

אמו"ר כאשר היה חוזר מהישיבה לאחר שהשקיע את כל הכוחות בתלמידים, עד שלא היה יכול להוציא הגה מפיו [ושהיה רוצה לקרוא לאמי שתחי' היה דופק על השולחן עם מזלג...], כל יום היה מחכה לו על הקו טלפון יהודי חולה בנפשו ל"ע [אמו"ר הכיר אותו מבחרותו בפוניב'ז'], וסדר הדברים היה כך: הוא היה מתקשר בשעה 2 בדיוק, ואמו"ר היה חוזר בשעה 2:10 [הוא היה ממתין על הקו 10 דק'], ומיד שאמו"ר נכנס היה ניגש לטלפון [עוד בטרם הוריד אמו"ר את הכובע והחליפה] והיה מדבר איתו 10 דק' עם כל ההתלהבות והפרייש... כל יום בעינך כחדשים, ואף שהיה שואל את אמו"ר שאלות סרק וטיפשות ממש, אמו"ר היה עונה לו בכובד ראש כאילו מדובר באיזה קושיה עצומה של הגרעק"א... - כך כל יום ויום, שנים על גבי שנים. [וכל בין הזמנים אמו"ר היה נוסע לירושלים לרומם את רוחו ולשמחו].

<u>ה'טשעבינר רב' היחיד שמבין בחזנות...</u>

היה בחור מסכן [נפטר מהמחלה ל"ע] שסעד אצל אמו"ר מעל 20 שנה ברציפות בכל סעודה שלישית [זולת שבת אחת בשנה שהיה בקיטנה של 'עזר מציון'], ואמו"ר היה נותן לו בקביעות [לאחר השיר 'ידיד נפש'] לשיר כמה שירים לבד ["סולו"]... ואמו שתחי' אמרה שכל השבוע היה מחכה לזה, וזה הדבר היחיד שהחזיק אותו... בנותן טעם להביא מה שסיפר לנו אמו"ר זצ"ל: שהיה יהודי בשערי חסד שהיה משוכנע שהוא חזן מעולה, וכשהיו מלווים את הס"ת למקומו היה מתחזן ומסלסל בקולו בשירת "יהללו" עד שהיה ללעג וקלס בעיני הבריות בגין 'חזנותו', **הגאון מטשעבין זצ''ל** שהיה חפץ לרומם את רוחו ולשמחו, היה מבקש ממנו מפעם לפעם להשמיע באוזניו את קטע החזנות 'יהללו', וכמה פעמים אף הבטיח לו מטבע אם ישיר עבורו. ואותו 'חזן' היה אומר: **ה'טשעבינר רב' היחיד שמבין בחזנות...**

היה עוד יהודי [שנשתבשה דעתו], שהיה מגיע בקביעות ל"סעודה שלישית" והבדלה, וטען לאמו"ר: שלא יוצאים ידי חובה ב"הבדלה" שלו, כי אינו מדגיש את העי"ן של "ישו**ע**תי..", אמו"ר אמר לו בנחת: אולי עדיף שאתה תעשה הבדלה בעצמך, ובמשך שנים, לאחר ההבדלה של אמו"ר היה עוד 'הבדלה' עם הדגשי העי"ן...

<u>''גמילות חסדים'' [611] הוא גימטריא ''תורה'' [611]</u>

החיד''א כתב (דבש לפי מערכת ר' אות ט''ז) ד"גמילות חסדים" הוא גימטריא "תורה". ולכאו' הביאור בזה דגמ"ח צריך להיות עפ"י התורה. עי"ל דלתורה צריך מידות טובות. אבל אולי העומק של הגמטריא הוא: דכדי להגיע לדרגות עצומות של גמילות חסדים [כהמעשים הנ"ל], זה אפשר להגיע רק ע"י התורה, וכמו שביאר **מרן הגרא''מ שך זצ''ל** את המשנה: "אם אין תורה אין דרך ארץ" דאין הכונה לדרך ארץ שהרחוב מבין [כגון, לא להתחצף וכדו'], אלא לדרגות עצומות של מידות טובות כמו שמסופר על כל גדולי הדורות לזה אפשר להגיע זה רק ע"י התורה הקדושה.

<u>איך צריך לצייר את המשנה – ''על שלשה דברים העולם עומד על התורה, על העבודה, ועל גמילות חסדים''</u>

הבן של הרבי מסלונים זצ''ל הביא מהחיידר ציור של המשנה באבות "על שלשה דברים העולם עומד על התורה על העבודה ועל גמילות חסידים", בציור היה שלש עמודים וכדור הארץ על גביהם, על עמוד אחד היה כתוב "על התורה", על העמוד השני "על העבודה" ועל העמוד השלישי "על גמילות חסדים". **האדמו''ר זצ''ל** העיר למלמד של בנו שהציור אינו נכון. דלפי הציור יוצא שהעולם עומד על ג' עמודים נפרדים, יש שעוסקים בתורה, יש שמתפללים, ויש גומלי חסדים, וע"י כל ה-ג' החלקים האלו העולם עומד, אבל באמת העולם עומד על **<u>צדיק אחד</u>** שהוא מושלם בג' העמודים תורה עבודה וגמ"ח וזהו "צדיק יסוד עולם" – צדיק אחד שמחזיק את העולם. אמר האדמו"ר א"כ צריך לצייר כך: **עמוד אחד** ועליו לכתוב על התורה על העבודה ועל גמ"ח, ועל גביו להניח את כדור הארץ. צדיק אחד שיש בו את כל העמודים – תורה. עבודה. גמ"ח.

זכה אמו''ר זצ''ל להיות ''אחד'' שהיה בו את כל ג' העמודים בשלימות: תורה. עבודה (תפילה)**. וגמילות חסדים.**

ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן לקבל את הקונטרס, בכתובת מייל:berotytzchak@gmail.com

להערות [<u>ותרומות</u>] יצחק קופל: 0504171615

בברכת ''חג שמח''

בס"ד
גליון 47 תשפ"ג

עניינים נחוצים

ממורנו הגר"י טשזנר שליט"א

עירוב תבשילין

הקדמה

חג השבועות הבע"ל חל השנה בערב שבת וכל בעל - הבית צריך לעשות עירוב תבשילין. אך מכיון שבארץ ישראל עירוב תבשילין היא מצוה יחסית נדירה אנשים שוכחים הדינים מפעם אחד לשני, לכן באנו כאן להזכיר עיקרי הדינים בזה.

כי בארץ ישראל פעם האחרונה שקיימו מצוה זו היתה לפני יותר משנה - בערב שביעי של פסח תשפ"ב, ופעם הבאה תהיה ג"כ בעוד יותר משנה - בערב ראש השנה תשפ"ה, משא"כ בחו"ל פעם האחרונה זו היתה בערב פסח שנה זו, ובפעם הבא הם יקיימו מצוה זו שלש פעמים ברצף - בערב ראש השנה תשפ"ה, בערב סוכות ובערב שמיני עצרת).

ביאור העניין

א) בכל יו"ט, אסור לעשות מלאכה או להכין (גם הכנות שאין בהן מלאכה) מיום אחד למשנהו, בין אם היום הבא הוא יום טוב, בין אם הוא שבת וכ"ש אם הוא יום חול. ולכן, כשחל יום טוב ביום ששי (ד"ז יתכן רק בשביעי של פסח או בחג השבועות), או בימי חמישי וששי (כגון בר"ה או בחו"ל שיש יו"ט שני), אסור לבשל ביו"ט או לעשות שום מלאכה וכדומה לצורך שבת, אלא אם כן עושים עירוב תבשילין בערב יום טוב (סימן תקכ"ז ס"א).

ועניין העירוב הוא, שמתחיל לבשל לשבת לפני יו"ט, וע"י שהתחיל להכין מעיו"ט לשבת, הותר גם לסיים ביו"ט עצמו את ההכנות לצורך שבת, שהרי לא התחיל את המלאכה ביו"ט, אלא רק סיים אותה (הגהה בשו"ע שם). והתחלת ההכנה הזו לשבת מערב היו"ט שלפניה, היא הנקראת "עירוב תבשילין".

ההכנות לשבת ביו"ט

ב) כשיום טוב חל בימי חמישי וששי, צריך לעשות עירוב תבשילין בערב יום טוב, והיינו ביום רביעי. ומ"מ, אין העירוב מועיל להתיר לבשל מיום חמישי (יו"ט ראשון) לשבת, אלא רק מיום ששי (יו"ט שני) לשבת (סי"ג). וכ"ש שאין העירוב מתיר לבשל או לעשות הכנות אחרות, מי"ט ראשון ליו"ט שני.

המערב והמשתתפים בעירוב

ג) לכתחילה, מצוה על כל ראש משפחה לעשות עירוב תבשילין עבור עצמו, משפחתו וכל הסמוכים על שולחנו וכן בעבור מי שגר אצלו (ואשה הגרה לבדה, צריכה לעשות עירוב לעצמה).

בשעת הדחק, אפשר לסמוך על עירובו של אחר אם התכוון מראש לסמוך עליו, וגם עושה העירוב, התכוון לכלול אותו בעירובו וזיכה לו חלק בעירוב (ע"י אחר וכדלהלן). ובשעת הדחק גדול, מותר לו לסמוך על עירובו של אחר, גם אם לא התכוון לכך מראש, כדלהלן.

גם כשעושה עירוב תבשילין בביתו עדיף שיעשה העירוב בעצמו, משום מצוה בו יותר מבשלוחו. אבל בעת הצורך יוכל לבקש מאשתו או מאחד משאר בני ביתו הגדולים, לעשות העירוב עבורו ועבור כל בני הבית, דשלוחו של אדם כמותו (מ"ב ס"ק כ"ה).

מהו העירוב

ד) לצורך עשיית העירוב, יש לקחת בערב יו"ט תבשיל, וליחד אותו לצורך שבת (כדלהלן סעיפים י"ד וט"ז), ובזה יצא ידי חובת העירוב. ולכתחילה מייחדים בנוסף לתבשיל, גם דבר מאפה ובד"כ לוקחים פת. ואם עירב בפת בלבד, לא מועיל (שם ס"ב). ואמנם מעיקר הדין, אין צריך לקחת פת, אא"כ רוצה גם לאפות ביו"ט בשביל שבת, ולכן בזמנינו, שאינו מצוי שאופים ביום טוב [כי יש כמה שאלות הלכתיות לגבי האפיה ביו"ט בתנורים שלנו], מצד הדין היה אפשר לעשות העירוב רק עם תבשיל. ומ"מ המנהג הוא להניח תמיד פת ותבשיל. (וכ"כ בקובץ מבית לוי מבי"ד של הגר"ש ואזנר זצ"ל, בקובץ חודש תשרי, בדיני עירוב תבשילין).

לעילוי נשמת בן העליה היקר יניק וחכים
הבחור **חיים שמואל** ז"ל
בן יבדלחט"א מורנו הגאון רבי יהודה טשזנר שליט"א
נפש יקרה בדמי ימיה נלקחה, נתעלה ביסורים וקבלם באהבה. שקד בלימוד התורה,
שמר פיו ולשונו בטהרה. האיר פניו אל כל אדם, ולא החזיק טיבותיה לנפשיה
נתבקש לישיבה של מעלה בג' סיון תשנ"ח תנצב"ה

שיעור העירוב

ה) **שיעור** התבשיל לעירוב הוא כזית, בין אם מערב עבור אדם אחד ובין אם מערב למשפחות רבות, וכן שיעור הפת, מעיקר הדין אף הוא בכזית. אבל י"א ששיעור הפת צריך להיות כביצה, ולכן נוהגים כן לכתחילה (ס"ג). התבשיל צריך להיות דבר שראוי ללפת בו את הפת (פירוש: לאכלו יחד עם הפת) כמו בשר, דגים או ביצים, אבל לא דבר שלא רגילים לאכלו ביחד עם הפת, כגון דייסא או פירות מבושלים (ס"ד).

ו) **מעיקר** הדין, אפשר לקחת לעירוב זה, פרוסת פת וביצה מבושלת או ירקות מבושלים [אם דרכם להאכל עם לחם]. אכן, הידור מצוה הוא לקחת דבר חשוב כגון חלה או לחמניה שלמה, וחתיכה מכובדת של דג או בשר (מבושל או צלוי וכדו'). מצד הדין, יוצאים ידי המצוה אם לוקחים חתיכה שכבר נתבשלה בלאו הכי מקודם, אבל מצוה מן המובחר להכין תבשיל מיוחד לשם העירוב, וגם להכינו בערב החג ממש ולא בימים שלפניו (ס"ה וס"ו ובה"ל שם).

זמן עשיית העירוב

ז) **זמן** עשיית העירוב לכתחילה הוא בערב יו"ט. לא עירב בערב יו"ט אינו יכול לערב ביו"ט (בארץ ישראל. ולגבי חו"ל ראה להלן סעיף כ"ו) אך מותר להניח העירוב אפילו בספק חשכה (רמ"א סימן תקכ"ז ס"א). וכתבו האחרונים שאם קיבל עליו יו"ט באמירת ברכו שוב אין יכול לערב, דקבלת יו"ט נחשב הזמן כיו"ט ודאי. ודוקא קבלת ברכו שהוא קבלת ציבור (כגון שהתפלל ערבית מפלג המנחה) אבל קבלת עצמו אפשר דלא מהני לענין זה ויכול עדיין לערב אם לא חשכה. ובשעת הדחק אף אחר ברכו כל זמן שלא התפלל הציבור מעריב יכול לערב אם לא חשכה עדיין (מ"ב סק"ד).

ח) **אם** בא להתפלל מנחה לפני כניסת החג בבית הכנסת, ונזכר שלא עשה עירוב תבשילין, ואם יחזור לביתו לערב יאחר זמן מנחה, יתפלל מנחה, ולענין עירוב יקנה מאכליו לאחרים והם יבשלו בשבילו (כדלהלן סעיף כ"ד). מיהו אם יכול לעשות עירוב ע"י שליח, ישלח שליח לעשות עירוב, קודם שיתפלל מנחה (מ"ב שם).

ט) **לכתחילה** יש להזהר להניח עירוב תבשילין קודם שתדליק האשה נרות החג. אמנם בדיעבד גם אם כבר הדליקה נרות יכול להניח עירוב כל זמן שלא חשכה (בה"ל שם).

י) **לכתחילה** יש להניח עירוב תבשילין דוקא בערב יו"ט ולא קודם לכן. ובדיעבד סומכין על המקילין להניח גם שנים ושלשה ימים קודם יו"ט (מ"ב ס"ק מ"ד).

ונחלקו הפוסקים האם בליל ערב יו"ט רשאי להניח לכתחילה, או שגם זה מהני רק בדיעבד. ובשעת הדחק אפשר להקל בליל ערב יו"ט.

סדר עשיית העירוב וברכתו

יא) **סדר** עשיית עירוב תבשילין כיצד? לוקחים בערב יו"ט מאכל מבושל, צלוי או אפוי, וגם לחם [וטוב להניח התבשיל בכלי נפרד ולא על הלחם, כדי שלא ימאס]. ומברך: "ברוך אתה ה' אמ"ה אקב"ו על מצות עירוב", ואומר: "בַּהֲדֵין עֵרוּבָא יְהֵא שָׁרֵא לָנָא לְמֵפָא וּלְבַשָּׁלָא וּלְאַטְמָנָא וּלְאַדְלָקָא שְׁרָגָא וּלְמֶעְבַּד כָּל צָרְכָנָא מִיּוֹמָא טָבָא לְשַׁבַּתָא", וכפי שנדפס בסידורים ובמחזורים. ומי שאינו מבין לשון זו, שהיא בארמית - שפת התלמוד - יאמר בשפה המדוברת: "בָּזֶה הָעֵרוּב יְהֵא מֻתָּר לָנוּ לֶאֱפוֹת וּלְבַשֵּׁל וּלְהַטְמִין וּלְהַדְלִיק נֵר וְלַעֲשׂוֹת כָּל צָרְכֵינוּ מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת", או בכל שפה אחרת שהוא מבין (סעיף י"ב).

אמירת נוסח העירוב

יב) **דעת** גדולי הפוסקים שאמירת הנוסח בשלימותו מעכבת, ורק אותן המלאכות שהזכיר - מותר לו לעשותן, ואלו שלא הזכיר - אסור לו לעשותן, ואפילו אמר "לעשות כל צרכינו" ולא פירט את המלאכות, העירוב פסול, וכ"ש אם לא אמר שום דבר (ס"כ בהג"ה), ויש מקילים (ע"ש במ"ב). והסכמת האחרונים היא, שיש להחמיר לכתחילה. ולכן, אם נזכר קודם כניסת יו"ט, שלא אמר את הנוסח, יחזור ויטול את העירוב בידו ויאמרנו כהלכתו ("בהדין עירובא" וכו'), אלא שלא יברך שנית. ואם נזכר בכך ביום טוב, יעשה כפי שיבואר להלן (סעיפים כ"ב-כ"ד) לגבי מי ששכח לעשות עירוב תבשילין. ואם לא ניתן לעשות אף אחת מהעצות הללו, בשעת הדחק ניתן לסמוך על דעת המתירים. אכן, מי שעשה עירוב ואמר את הנוסח כדת, אלא שלא בירך על העירוב, אין הברכה מעכבת והעירוב כשר (מ"ב שם).

יג) **וכיון** שעפ"ר, נוסחאות כל סוגי העירובין מודפסות יחד בסידורים ובמחזורים, יש להזהר ולומר את הנוסח המתאים של 'עירוב תבשילין' ולא לומר בטעות את הנוסח של 'עירובי חצירות' או של 'עירובי תחומין'. שאע"פ שגם הם נקראים "עירוב" וברכותיהם שוות, מ"מ פעולותיהם שונות, ונוסח המתאים לסוג עירוב אחד לא מועיל לחברו.

שמירת העירוב

יד) **מעיקר** הדין יש לשמור את העירוב עד אחרי שיסיים ביום טוב את כל ההכנות לשבת (סט"ז). וטוב לשמרו עד שבת, שמא יצטרך לעשות מלאכות נוספות לצורך שבת, וכן בכדי שיוכל להדליק נרות שבת אליבא דכו"ע. לכן רצוי לשמור את התבשיל של העירוב במקרר, כדי שלא יתקלקל, ולסמן אותו, כדי שלא יבואו בטעות לאכלו ביו"ט. אבל אין צורך לשמור את הפת ואת התבשיל ביחד, ויכול לשמור את הפת במקום אחר המשתמר.

נאבד העירוב

טו) **אם** העירוב נאכל ביו"ט, או אבד או התקלקל לפני שסיים את ההכנות לשבת; אם רק הפת נאכלה או אבדה, אין בכך כלום. ואם נאכל התבשיל; אם נשאר ממנו כזית, ה"ז כשר, אבל אם נשאר ממנו פחות מכזית, וכל שכן אם לא נשאר ממנו כלום [אף אם נשארה הפת], אסור שוב לעשות מלאכות לצורך שבת (סט"ו) [חוץ מהאופנים אשר יבוארו להלן, בס"ד]. אכן תבשיל שכבר התחיל להכין, וכן בצק שכבר התחיל ללוש, מותר לסיים את הכנתו, כיון שכבר התחיל בהיתר. ואם אבד העירוב או נאכל לפני כניסת החג, יעשה עירוב כדין פעם נוספת לפני החג, ובברכה (סי"ז).

אכילת העירוב

טז) **מצוה** לאכול את עירוב התבשילין בשבת. שהרי עיקר טעם היתר העירוב הוא משום שהתחיל להכין מאכלים לשבת לפני החג (כדלעיל ס"א) ולכן טוב לאכלו בשבת ולקיים יעודו. והידור מצוה הוא, לצרף את הפת ללחם משנה בכל שלשת סעודות השבת, ולבצוע עליה בסעודה שלישית, שכיון שנעשתה בה מצוה אחת, יעשו בה עוד מצוות (מ"ב ס"ק מ"ח).

ואם לא אכלו במשך השבת, אפשר לאכלו גם בימות החול שלאחמ"כ, כדי שלא ילך לאיבוד ויעבור על "בל תשחית". ומ"מ כ"ז אינו מעכב את חלות העירוב כלל, וגם אם לא אכל העירוב לבסוף, העירוב כשר.

עשיית עירוב ע"י גדול העיר

יז) **גדול** העיר עושה עירוב גם עבור כל דיירי העיר, והיינו עבור אלו שאינם יודעים לעשות עירוב לעצמם, וכן

לאלו ששוכחים לעשות עירוב, או עבור מי שעשה עירוב וגילה במהלך החג שאבד או נאכל, כדי שיוכלו לסמוך על עירובו. ואפשר לעשות עירוב זה רק עבור אנשי אותה העיר, אבל אין לעשות עירוב עבור מי שגר במקום אחר מחוץ לתחום של אותה העיר (שהרי אין באפשרותו לבוא ולאכול מן העירוב).

עשיית עירוב עבור אחרים

יח) העושה עירוב עבור אחרים, צריך לזכות להם ע"י אחר, והיינו שיבקש מאדם אחר [ועדיף שלא יהיה מבני משפחתו הסמוכים על שולחנו], להגביה את הפת והתבשיל וכך לזכות אותם עבור אותם אחרים או עבור כל אנשי העיר. ולאחר מכן, יקח ממנו העירוב בחזרה, ויברך עליו, ויאמר את נוסח העירוב (כדלעיל בסעיף י"א), ויוסיף בתוך הנוסח, שזה יהיה עירוב לו ולאחר או לכל אנשי העיר הזאת, וכמו שכתוב בסידורים בסוף הנוסח: ".... לנו ולכל הדרים בעיר הזאת" (ס"י וי"א ומ"ב שם). אבל המערב לעצמו ולמשפחתו בלבד, אינו צריך לזכות, ואינו אומר "ולכל הדרים" וכו' (וכן משמע מלשון השו"ע שם סי"ב: "לנא ולפלוני ולפלוני, או: לכל בני העיר הזאת", היינו שיעשה כך או כך לפי הענין).

מי ששכח לערב

יט) אולם, מי ששכח לעשות עירוב תבשילין, ונזכר ביו"ט עצמו שלא עירב, מותר לו לסמוך על עירובו של אחר (ובד"כ סומכים במקרה שכזה על עירובו של רב המקום, כי הוא ודאי מוסיף בנוסח העירוב: "ולכל הדרים בעיר הזאת"). אבל היתר זה מועיל רק בפעם הזאת ששכח. משום שבפעם הבאה שיחול יו"ט בערב שבת ויצטרך לערב, אם ישכח שוב לערב יהא אסור לו לסמוך על עירובו של אחר, שדבר זה מראה שהוא מזלזל במצוות - מפני שאינו נזהר לעשות עירוב לעצמו כתקנת חז"ל (ס"ז ומ"ב שם ס"ק כ"ב).

אמנם הרבה פוסקים חולקים על זה, ולדידהו יכול כל אדם לסמוך לכתחילה על עירוב של גדול העיר אא"כ כל פעם עושה בעצמו ואינו רוצה לסמוך על עירוב של הגדול, ואח"כ קרה ששכח כמה פעמים ולא עשה, בזה אין הגדול מוציאו שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול. ואפשר בדיעבד יש לסמוך על הפוסקים האלו ולהקל משום שמחת יום טוב (מ"ב שם ס"ק כ"ו).

כ) לגבי גדר איסור זה וחלותו נחלקו הפוסקים; י"א שכל ההיתר להשתמש בעירובו של אחר (ללא השתתפות עימו מערב החג), הינה רק פעם אחת בחיים. והיינו, שלעולם כבר לא תהיה לו אפשרות לסמוך על עירובו של רב העיר וכדו' גם אם כבר יעבור זמן רב מאז ששכח. וי"א, שרק אם שכח לערב לעצמו (או להשתתף עם אחר) פעמיים ברציפות, הרי זה סימן שמזלזל במצוות. אבל אם שכח פעם אחת ובפעם הבאה שחל יו"ט בערב שבת, עשה לעצמו עירוב ורק אח"כ שוב שכח לערב, יהיה מותר לו שוב לסמוך על עירובו של רב העיר (שאז הוי כמו פעם ראשונה). ונראה להכריע, שאם הפעם השניה ששכח לא היתה מיד בפעם הבאה אבל סמוכה לה, יש מקום להחמיר, אבל אחר זמן רב, אפשר להקל.

כא) אם קשה לו לעשות עירוב, יוכל גם לכתחילה בערב החג, לסמוך על העירוב שגדול העיר עושה, ואינו נקרא פושע, היות שהיה זכור לפני החג שצריך לעשות עירוב אלא שהיה קשה לו (שעה"צ ס"ק ל"ו). ומ"מ אין לעשות כן באופן קבוע, כי חז"ל רצו שכל אחד יעשה עירוב לעצמו, אא"כ אינו יכול כלל לעשות עירוב.

עצה לבשל ביו"ט שחל בשבת (למי ששכח לערב)

כב) מי ששכח לעשות עירוב תבשילין בערב החג וכבר נכנס יו"ט, אם עדיין לא בישל את סעודת החג, מותר לו לבשל מלכתחילה כמות כפולה ממה שצריך לאכול ביום טוב עצמו ולהשאיר את העודף לשבת, ובלבד שיבשל הכל בסיר אחד. ומותר לבשל אפילו כמה מינים כל מין בסיר נפרד, ובלבד שיאכל מכל מין ביו"ט, והנותר ישאיר לשבת. אבל אסור לבשל בסיר נפרד במיוחד לשבת.

כג) וכן, אם כבר הכין מאכלים לסעודת החג לפני יום טוב, ועדיין לא אכלם, יכול להשאירם לשבת, ולבשל מאכלים אחרים לצורך יום טוב. אבל אם בישל המאכלים ביו"ט עצמו לצורך יו"ט, אסור לו לבשל בנפרד לצורך שבת, וכן אסור לו להניחם לשבת ולבשל שוב לצורך יו"ט. ואפילו אם רק הניח על האש את הסיר לצורך בישול מאכל ליו"ט, כבר נאסר עליו להוסיף לכמות המאכל כדי שיספיק גם לצורך שבת (ס"א וסכ"א).

כד) כשם שאסור למי שלא עירב לבשל עבור עצמו, כך אסור לו לבשל עבור אחרים שעירבו אפילו בביתם, וכן אחרים שעירבו אסורים לבשל את האוכל שלו עבורו. אכן, יכול הוא לתת את האוכל שלו - שאינו מבושל, במתנה לחברו שעירב [וחבירו צריך לקנות את האוכל בקנין המועיל, כגון משיכה לרשותו או הגבהה - אפילו ברשות הנותן - אבל אסור לקנות בקנין סודר ביו"ט], והחבר המקבל, יבשל את האוכל ויכול לבשלו אפילו בבית הנותן, ואח"כ יכול להחזיר לו את האוכל במתנה (ס"כ).

עירב בעירו ונסע לעיר אחרת

כה) מי שהניח עירוב תבשילין, ואח"כ נמלך בדעתו ונסע לעיר אחרת ליו"ט, דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שאינו יוצא בעירוב שכבר הניח מכיון שהוא חוץ לתחום העירוב וצריך לערב מחדש (שלמי שבת פרק י"א). אמנם דעת בעל שבט הלוי זצ"ל שאין צריך לערב שוב במקום שנמצא שם, ובפרט אם בני ביתו נשארו במקום העירוב. אכן, אם היה בדעתו בשעת הנחת העירוב בביתו, לנסוע לעיר אחרת [אף אם בני ביתו נשארים בבית], יניח לכתחילה שוב עירוב תבשילין בעיר שבא לשם בלא ברכה. ואם לוקח עמו חלק מהעירוב [מהתבשיל] בשיעור כזית [ומשאיר בביתו שיעור כזית], אין צריך לחזור ולערב. ובדיעבד, אם לא לקח עמו מהעירוב וגם לא עירב שוב במקומו השני, יכול לסמוך על עירובו הראשון (קובץ מבית לוי שם).

שכח לערב כשחל יו"ט שני של גלויות בערב שבת

כו) בחו"ל, שיש יו"ט שני של גלויות, כשחל יו"ט ביום ה' וביום ו', צריך להניח עירוב תבשילין בערב יו"ט (יום ד'). ואם שכח לערב ונזכר ביום ה' שלא עירב, יכול לערב בתנאי ויאמר: "אם היום קודש איני צריך לערב, ואם היום חול בעירוב זה יהיה מותר לבשל" וכו', ולמחר א"צ לומר כלום. ודוקא ביום ה' אבל ביום ו' לא מהני תנאי זה.

דעת המג"א שמברך על עירוב זה (והעתיקו בחיי אדם), אבל דעת הרעק"א שלא לברך, וכן נראה שנקט המ"ב (ס"ק ע"ד). וכל זה עבור יום טוב שני של גלויות, אבל בראש השנה, קיי"ל דשניהם קדושה אחת לחומרא, ולא מהני תנאי (סעיף כ"ב).

כז) כשמבשלים ביום טוב לצורך שבת מכח העירוב תבשילין, יש להשתדל לסיים הבישול זמן מה לפני כניסת שבת, בשיעור שאם היו באים אליו אורחים, הי' אפשר להם לאכול לפני בין השמשות של כניסת שבת ממה שבישל בחג, כי הרבה פוסקים אוסרים לבשל סמוך לשבת, משום דס"ל דרק באופן שאפשר לאכול מהתבשיל ביו"ט עצמו, הותר לבשל ביו"ט לצורך שבת. ומ"מ בשעת הדחק, המנהג להקל לסמוך על המתירים לבשל גם סמוך

(המשך בעמוד 5)

דברים יסודיים ברורים ובהירים, המאירים את העיניים ומעוררים את הלבבות

ממורנו ורבנו הגאון הצדיק רבי **שמשון דוד פינקוס** זצוק"ל רב ומנהיג קהילתנו הקדושה

אשר כתב בעצמו בגליונות 'המעין', ולא נתפרסמו בכתביו שיצאו לאור

לימוד התורה בליל שבועות

חג השבועות הוא יום מיוחד מאד בכל ימי השנה, יום שבו קיבלנו את התורה הקדושה בהר סיני מהשי"ת. וכך כותב האר"י הקדוש זיע"א, וז"ל, צריך האדם שלא לישן בלילה הזאת כלל, ולהיות כל הלילה נעורים ועוסקים בתורה, ודע כי כל מי שלא ישן בלילה הזאת כלל אפי' רגע אחד ויהי' עוסק בתורה כל הלילה מובטח לו שישלים שנתו ולא יארע לו שום נזק בשנה ההיא וכו', ולא עוד אלא שהוראת חיי האדם בשנה ההיא תלויה בענין זה וכו', לכן פשט המנהג הזה בישראל לעסוק בתורה כל ליל חג השבועות.

ובספר השל"ה הקדוש הביא מה שכתב המקובל הר"ר שלמה אלקבץ זיע"א (מחבר פזמון לכה דודי), שהיה בחבורה של מרן הבית יוסף ותלמידיו בליל שבועות, ושמעו את השכינה הקדושה מדברת איתם ומפליגה בשבחם על שהתעוררו ללמוד בלילה ההוא.

וזה לשונו שם: "ונשמע קול המדבר קול גדול בחיתוך אותיות, וכל השכנים שומעים ולא מבינים, והיה הנעימות רב, והקול הולך וחזק ונפלנו על פנינו, ולא היה רוח באיש לישא עיניו ופניו לראות מרוב המורא, והדיבור ההוא מדבר עמנו, והתחיל ואמר, שמעו נא ידידי המהדרין מן המהדרין, ידידי אהובי שלום לכם אשריכם ואשרי יולדתכם, אשריכם בעוה"ז ואשריכם בעוה"ב, אשר שמתם על נפשיכם לעטריני בלילה הזה, אשר כמה שנים נפלה עטרת ראשי ואין מנחם לי, ואני מושלכת בעפר, ועתה החזרתם עטרה ליושנה, התחזקו ידידי, התאמצו אהובי, שמחו ועלצו ודעו כי אתם מבני עליה וזכיתם להיות מהיכלא דמלכא, וקול תורתכם והבל פיכם עלה לפני הקב"ה ובקע כמה אוירים וכמה רקיעים עד שעלה, ומלאכים שתקו ושרפים דממו והחיות עמדו וכל צבא מעלה והקב"ה שומעים את קולכם, ואם הייתם עשרה הייתם מתעלים יותר ויותר, אשריכם ואשרי יולדתכם ידידי אשר נדדתם שינה מעיניכם וכו', ואין אתם כאותם השוכבים על מטות שן, שינה שהיא אחד מששים במיתה וסרוחים על ערסותם, ואתם נדבקים בהוי"ה, והוא שמח בכם, לכן בני התחזקו ואמצו ועלצו באהבתי בתורתי ביראתי וכו'".

והנה מלבד מה שמתבוננים מהסיפור הנורא הזה על גודל מעלת הלימוד בליל שבועות, הנה מתוך הדברים מבינים עוד ענין חשוב לא פחות - שבזמן שלא נשמע רינתה של תורה בלילה, כביכול, אין מי שיקים את השכינה מעפרה, ויחזיר עטרה ליושנה, וע"כ כאשר התאמצו החברים ללמוד באותו לילה זכו לתוארים, אהובי וידידי הקב"ה, ורבים כהנה.

ולזה נתבונן בלימודינו בלילה נורא זה של שבועות, שבו אנו מקבלים תורה ע"י לימודינו לכל השנה כולה, שבאמת מעלת לימוד התורה בלילה אינו רק בליל שבועות, אלא בכל לילה ולילה, ואדרבא, אם בליל זה יש מעלה במה שהוא קדוש ונורא, בלילות אחרים יש בהם מעלה באשר כולם ישנים ואין מי שיעשה נחת רוח להקב"ה בלימודו, והאוזר חיל ללמוד הרי הוא חביב ואהוב לפניו ית' באופן מיוחד, וגם אם לא ילמד כל הלילה, אבל מפעם לפעם להיות ער קצת עד מאוחר וללמוד תורה, אין כמוהו חביב ואהוב אצל הקב"ה, וודאי שגם אם לא יזכה לשמוע במו אזניו את השכינה הקדושה, אבל ודאי שהיא עומדת ואומרת, כמו שנאמר באותו הלילה, "חזקו ואמצו ועלצו בני ידידי, ואל תפסיקו הלימוד, כי חוט של חסד משוך עליכם ותורתכם ערבה לפני הקב"ה".

עבודת היום

עוד יש להוסיף, שאמנם מה שחיי האדם במשך כל השנה, תלויים בלילה הזה, אינו רק בענין לימוד הלילה, אלא גם בכל הנהגותינו ומחשבותינו ביום הזה. בחג השבועות כמו אז שקבלנו את התורה, כן בכל שנה פותחים שערי תורה לכל אחד ואחד שיקבל סיעתא דשמיא למשך כל השנה, כל אחד כפי הראוי לו, ובעיקר כפי חשקו ושאיפתו לתורה. הרי התורה היא חיינו ואורך ימינו - בפועל ממש! חיי האדם תלויים בתורה לא רק בזמן שהוא לומד, אלא תמיד התורה בלבד היא מקור חיותו וציפור נפשו. ומפני כך, יותר ממה שחייבים ללמוד תורה ביום חג השבועות, חייבים להראות שמחה עצומה וטובת לב, על שזכינו לתורה הקדושה שהיא החיים האמיתיים, ולבקש ולשאוף לתורה שהיא מבדילה אותנו מן התועים ההולכים בחושך ורודפים אחרי הבלי העולם הזה, שסופם מכאובים ובושה נצחית.

משל לאדם שנזרק ללב ים סוער אל הגלים המאיימים להטביעו, והצליח לתפוס סירת הצלה, והוא אוחזה בחוזקה בשארית כוחותיו, ועי"כ מגיע לחוף מבטחים, כמה אהבה וחביבות יש לו לסירה זו שכל חייו תלוים בה. כך הוא ממש בעולמינו, העולם כולו הוא ים סוער המאיים על האדם ליטול את נפשו ולהמיתו מיתת עולם. והתורה והמצוות הם הסירה שבה האדם מסתתר מכל הסכנות האורבות לו. לכן כאשר מגיע חג השבועות עלינו לחגוג ולשמוח בו שמחה גדולה על שזכינו לתורת חיים.

על כן, ביום זה יותר מכל המועדים, מצוה וחיוב לעשות בו סעודה מיוחדת עם מעדנים וממתקים, ולשמוח שמחה רבה על שהבדילנו מן העמים והטועים, וחיי עולם נטע בתוכינו - היא התורה הקדושה. ועד כמה שיכיר האדם וישמח ביום זה, וירגיש שהתורה וכל מצוותיה הם חיותו ואושרו, וודאי שיפתחו לו שערי סיעתא דשמיא לעלות ולהתעלה בלימוד התורה במשך כל השנה, ויהיה דבוק בה ובחיי החיים, הוא ה' אלקינו יתב' ויתעלה.

לשבת (בה"ל ריש הסימן). ובלאו הכי, הרי חייבים להזהר מלבשל סמוך לשבת, כדי שלא יבואו לידי חשש חילול שבת.

וראוי להזכיר לבני הבית את הזמן בו נכנסת שבת, כי המעבר מיו"ט לשבת אינו מורגש כמו כניסת השבת מיום ששי.

הדלקת נרות שבת למי ששכח לערב

כח) גם הדלקת נרות שבת, היא מלאכה שנעשית ביו"ט לצורך שבת. ונחלקו הדעות, האם צריך לערב לצורך ההדלקה. והביא השו"ע (בסעיף י"ט) בזה שתי דעות; יש מתירים להדליק בלא עירוב (ולדעתם גם א"צ להזכיר בנוסח העירוב "ולאדלוקי שרגא") ויש אוסרים. וכתב המ"ב (ס"ק נ"ה), שהרבה אחרונים הסכימו דהעיקר כהדעה השניה [שאסור] ולכך אנו אומרים בנוסח של "בהדין עירובא" גם "לאדלוקי שרגא", דגם מלאכה זו ניתרת על ידי העירוב. אבל, אם לא הניח כלל - אסור, ורק נר אחד מותר להדליק בכל אופן. ויש מקילין כדעה הראשונה להדליק כל מה שרוצה, ולכתחילה, נכון שיקנה הנרות לאחרים והם ידליקו לו (וכמבואר לעיל סעיף כ"ד לגבי בישול המאכלים) או יסתפק בנר אחד, עכת"ד.

כט) אמנם, אם כבר דולקת תאורת החשמל בבית כמו שמצוי כיום, לרוב הפוסקים הנ"ל, אסור לו להדליק אפילו נר אחד, כי כל מה שהתירו להדליק נר, הוא כדי שלא ישב בחושך ולא בכדי שיקיים מצות הדלקת נר שבת. ובשעת הדחק, יש לסמוך על דעת המקילים שהביא המ"ב שמותר להדליק לכבוד שבת, ומ"מ ידליק רק נר אחד.

עירוב תבשילין להכנות מיו"ט לשבת שאינן מלאכה

ל) י"א שעירוב תבשילין מתיר רק לבשל לצורך שבת [וכן לעשות מלאכות אחרות וגם הכנות שאינם מלאכה שהם לצורך אכילת שבת, כגון שטיפת כלים], אבל אינו מתיר עשיית הכנות אחרות, כגון להניח עירוב חצירות לשבת (ע' סי' תקכ"ח ס"ב ומ"ב שם סק"ג). וי"א, שדבר שאינו מלאכה, מותר לעשות לצורך שבת אף אם לא עשה עירוב תבשילין.

והמ"ב (סי' ש"ב ס"ק י"ז) הכריע (ע"פ הא"ר), שרק אם עשה עירוב תבשילין, יכול לעשות ביו"ט הכנות [שאינן מלאכה] של שאר צרכי שבת. וסיים, שבחידושי רע"א הוכיח, דאף בלא הניח ע"ת שרי אם היא סמוכה לשבת. [ומשמע שבשעת הדחק, אפשר להקל באם לא הניח עירוב, לעשות הכנות לשבת שאינן מלאכות (כגון סידור המיטות), אם עושה אותן סמוך לשבת].

ובקובץ מבית לוי (הנ"ל) כתב: מי שהניח עירוב תבשילין, מותר לו לשטוף כלים ביו"ט לשבת, וכן להציע המיטות ולקפל בגדים [כשאין בזה משום איסור קיפול בגדים ביו"ט אלא רק משום הכנה מיו"ט לשבת, כמבואר בשו"ע סי' ש"ב ס"ג]. ומשמע, שנקט כהדעה שמותר גם אם עושה זאת שלא סמוך לשבת.

הנחת עירוב תבשילין כשכל מלאכתו עשויה מערב יו"ט

לא) כתב בספר חוט שני (רבית, קובץ ענינים עמ' קנ"ד) וז"ל: גם מי שהכין מערב יו"ט את כל הבישולים והאפיות לצורך יו"ט ושבת, מ"מ מצוה עליו לעשות עירוב תבשילין ולברך עליו [אע"פ שמשום הדלקת הנר לשבת הוא פלוגתא כנ"ל סכ"ן], ואף דאפשר שלא יצטרך כלל להתירא דעירוב תבשילין. מפני שהמצוה לעשות עירוב היא לא רק למי שודאי לו שיצטרך לבשל ביו"ט, אלא דהמצוה היא שיהא לו האפשרות לבשל, אם יצטרך לבשל ביו"ט, כגון אם ימצא את תבשילו מקולקל או שיבואו אליו אורחים וכיוצ"ב. והמצוה היא על ההיתר, שעי"ז מותר לו לבשל ולאפות ביו"ט לשבת. וכל מי שבכלל הספק שמא יצטרך להגיע לבישול ביו"ט (כמבואר בסעיף הבא), יש לעשות עירוב ולברך עליו. והוי דומיא דעירובי חצרות שעושה ומברך (סימן שס"ו סעיפים י"ג-ט"ו), ולא איירי התם דוקא בגוונא שבדעתו להוציא בשבת, אלא דהברכה היא על עצם ההיתר, שיהיה באפשרותו להוציא בהיתר בשבת.

לב) אמנם, אדם שלא מוטלים עליו צרכי הבית והכנת התבשילין ואין לו ספק כלל שיצטרך לבשל ביו"ט, כמו בחור בישיבה או אורח בבית מלון ובן הסמוך אצל הוריו וכיוצ"ב, אינו צריך לעשות עירוב תבשילין וכ"ש שלא יברך על זה, דכיון שלא מוטלים עליו צרכי הבית, א"כ לא מוטל עליו לדאוג להתיר לבשל ביו"ט. אך אם הוא בגוונא שיש לו ספק שמא יצטרך לבשל או לאפות, יעשה העירוב ויברך עליו.

לג) ובני אדם שאינם מבשלים כלל לצורך יו"ט, ומקבלים תבשילין מבושלים לצורך יו"ט, והם מחממים את התבשילין לצורך יו"ט, אם הוא דבר שהתבשל קודם היו"ט, אין צריך לעשות עירוב תבשילין עבור חימומו, דאין בזה איסור בישול. אך אם הוא דבר לח שנצטנן לגמרי ויש בזה פלוגתא לגבי שבת אם יש בזה משום בישול, א"כ כדאי לעשות עירוב תבשילין בשביל חימומו, אך בלי ברכה, עכ"ד ספר חוט שני (ובלא"ה יש לעשות עירוב בלי ברכה בשביל הדלקת הנרות, כדלעיל סכ"ח).

עימוד: בראשית 0583227375

שמעו ותחי נפשכם

ניתן להאזין לשיחותיו המאלפות של הגאון רבי יהונתן פרלמן שליט"א בטלפון מספר: 0733-71-84-36

ברכת מזל טוב לידידנו העומד לימין המערכת הרב **חיים יוסף מרגלית** שליט"א וב"ב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונם **בהולדת בנם** נ"י בשעטו"מ. יה"ר שיזכו להכניסו בבריתו של אאע"ה בעתו ובזמנו ולגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים וירוו רב נחת יהודית מכל יוצ"ח כ"י ויתברכו בכל מילי דמיטב ברו"ג.

לע"נ הר"ר **אהרן ב"ר אפרים דורפמן** ז"ל
נלב"ע ג' סיון תשנ"ט תנצב"ה
הונצח ע"י חתנו הרב אריאל אפרים ברקאי שליט"א

לע"נ ר' **צבי הרשי ב"ר מיכאל שלומוביץ'** ז"ל
נלב"ע בא' סיון תשנ"ד תנצב"ה

בס"ד

חג שבועות- תשפ"ג

מעיינו החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

<u>יבואר דברי החיזוק של מרן בעל החת"ס והמשך חכמה בגודל תיקון המידות בחג השבועות</u>

בעמדנו בס"ד בשבוע שחל בו חג שבועות נביא בעז"ה את דברי החיזוק הנפלאים של בעל החת"ס בדרוש א', שכתב בתו"ד שעמ"י מתכונן ג' חדשים ליום הגדול של קבלת התורה שזה עיקר התכלית של יציאת מצרים, ובודאי חושבים כולם שהמקום של קבלת התורה יהיה במקום מכובד ומפואר כבני מלכים, ולהפתעת כולם מגיעים למדבר סיני הקרוי חורב שזה מקום שממה בלי תנאים מנמלים וכו' והוסיף עוד שעמ"י במצרים היו כולם שקועים בטיט ובחומר ולא היה שייך שם לחשוב על קנאה ותחרות ובבואם אל הר סיני רואים עמ"י מעמדות וכיבודים, משה במקום אחד , ואהרון במקום אחד, והכהנים במקום אחד, ועמ"י כולו עומד מחוץ להר ומ"מ כולם עוזבים את חשבונם האישי ואת התנאים הקשים שהיו שם, ועומדים כאיש אחד בלב אחד למעמד הגדול של הר סיני, כמה חיזוק יש כאן, עדכת"ד שמעתי וראיתי הרבה אנשים שעברו את ימי האלול בעבודת ה' נפלאה, וימי הסליחות בדביקות נפלאה, ובהגיעם לראש השנה ורואים איך שהכיבודים מתחלקים לחבריהם ואותם מדלגים אבדו את כל העבודה של אלול וכו' והרבה אנשים שרדו מביטול כבודם בראש השנה ונפלו ביום הגדול של יוה"כ ונפלו בשמחת תורה בחלוקת פסוקי אתה הראת, והקפות, וחתן תורה, וחתן בראשית, ובזה מחזק אותנו החת"ס בגודל הניסיונות שעברו עם ישראל במעמד הר סיני שהמקום הקדוש הר סיני שכולם היו חפצים להתקרב למקום הזה היה שמור למשה ולאהרון ולכהנים וכתב שם שדתן ואבירם בקנאתם למשה התחיל קניותם במעמד הרי סיני וזה מרומז בפסוק כי תשתחרר עלינו אף השתרר עיי"ש, ויעויין במשך חכמה שכתב שגם בג' חדשים שהלכו ישראל במדבר ועברו ממקום למקום היה שם מריבות ומחלוקות ובמדבר סיני כיון שחיו באחדות ובשלום באותו זמן קבלו את התורה, וידוע המעשה שמרן הסבא מסלבודקא היה מטייל בבין הזמנים של אב עם בחורים בהרים והיה מדבר אודות העניין של מעמדות וקנאה, שידוע שבישיבות בליטא בקינות של ת"ב יש את הקינה של ארזי הלבנון אדרי התורה, וזה היה מקבל הבחור החשוב שבסלבודקא והרבה בחורים היו מקנאים בו שנבחר לומר את הקינה הנ"ל ובודאי שבאותו זמן עמ"י נמצא בצום של ת"ב ומתאבל על חורבן הבית ומ"מ יצר הקנאה הבוער בלב כל אחד ואחד לא עמד בפניהם, ובודאי כל אדם צריך להתפלל שהקב"ה לא יביא עליו נסיונות אבל אם אדם נקלע למקום של ניסיון בג' ניסיונות הקנאה והתאוה והכבוד, יחשוב בגודל השכר והערך שיש בעמידה בניסיון וח"ו להיפך שהוא יכול לאבד את העולם ובפרט בימים אלו באים הניסיונות הקשים של קנאה תאוה וכבוד, וחבל להפסיד את השכר והערך תמורת הפסד ח"ו, ושמעתי מהמשפיע הר"ר אלימלך

שליטא שרגיל לספר כל שנה את המעשה מהאדמו"ר ר' אלימלך מפרמשלן זצ"ל אודות הגאון הצדיק רבי שמעון ורטהיימר זצ"ל שפגש את הקיסר ושאל אותו הקיסר איפוא הכישלון של הצלחת העולם, וא"ל הגאון הנ"ל שהכישלון הגדול זה הקנאה, והמלך כעס עליו עד שהוא אמר לו שאם לא יוכיח לו בתוך ג' ימים שהוא צודק אז יגרש את כל היהודים מהמדינה והקב"ה ברחמיו המרובים ריחם עליו וביום השני נסע המלך בספינה בים הגדול והיה שם סערה גדולה, ונפל מן הספינה ונכנס למצוקה גדולה עד שהגיע לחוף בלי שום תנאים וחיפש שם בית שיארחו אותו ואף אחד לא הסכים לארח אותו עד שמצא בית עם מזוזה ודפק שם בחצות הלילה וקבל אותו בעה"ב בסבר פנים יפות ונתן לו לחם לאכול ובגד ללבוש ומיטה לנוח בו ובבוקר שאל המלך את בעה"ב אם הוא יכול לארגן לו עגלון שיקח אותו הביתה ובעה"ב אמר לו שהוא בעצמו עגלון והציע לו המלך סכום של 40 טרפעיק שיקח אותו הבייתה ובהגיע לביתו גילה לו המלך את הסוד שהוא המלך והכניס אותו אל ארמונו והציע לו כל זהב וכסף וכו' והעגלון סרב לקבל את כל ההון, אבל בקשה אחת היתה לעגלון כיון שהוא עגלון ויש לו חבר שמתחרה עמו שיעזור לו להפטר מחברו, והמלך צחק וא"ל הרי אני מציע לך כל הון שבעולם ואתה מתעסק עם קטנות ואז המלך תפס ששורש הבעיות בעולם זה קנאה ותחרות כידוע, ובודאי שהחיזוק הגדול שהקב"ה מציע לכל יהודי הון ביתו בנין הבית השלישי, ואדם בוכה על קנאה ותחרות כידוע, ואפילו אם יצליח מזה אבל השכר הגדול של ויתור ואהבת חינם ערכו מליונים מערך ההפסד של קנאה עד כמה צריך ללמוד מהחיזוק של מרן החת"ס והמשך חכמה, כשעם ישראל עמדו בהר סיני ואם ח"ו היה אדם אחד מתלונן על שביזו את כבודו או כבוד רבו היינו מפסידים את הכח של איש אחד בלב אחד ולא היינו מקבלים את התורה, ואפילו אם היו מכבדים אותו אבל ההפסד הגדול של קבלת התורה היינו מפסידים ונתאר את זה באדם הנלחם על כבודו בלקבל כיבוד בשמחת תורה כגון חתן תורה וחתן בראשית ואפילו שהוא ניצח במלחמתו אבל בדרך פוגע בהרבה אנשים וכי זה שווה בערך ההפשסד שמפסיד וידוע המעשה שהיה מריבה בבית מדרשו של הרש"ש זצ"ל על מקום בימים נוראים שהיה סמוך למקומו של הרש"ש וזה הגיע לתגרת ידים ומריבות ובאחד הלילות חלם אחד הצדדים איך שבראש השנה הוא מגיע למשפט לפני כסא הכבוד ובאים כל החבילות של העברות כנגד שקיות של כמה מצוות ורואה איך שהמשקל של העברות מכריע את הכף לחובה ונכנס ללחץ גדול כי הוא עומד להכתב בספר המתים ובהמשך חלומו שומע הוא איך ששואלים למעלה ומה עם מעביר על מידותיו ואז הוא קם בלילה ורץ לביתו של השני ובטל על מקומו ואז הוא שומע פיצוץ איך שכל העברות שלו מתפוצצות כמו שכתוב כל המעביר על מידותיו מעבירן לו על כל פשעיו ובודאי שאנשים חושבים שהערך לשבת סמוך לרש"ש זה יעלה את כל התקיות למעלה ושוכחים את כל הסוגיא שהמעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו

<u>יבואר עוד דברי הפחד יצחק בגודל הענין הלוחות</u>

ידוע שבמעמד הר סיני היה עשרת הדברות וכתב הפחד יצחק שזה מחולק לחמש וחמש חמש ראשונות זה בין אדם למקום וחמש אחרונות זה בין אדם לחבירו וכתב הפחד יצחק זצ"ל כמה התורה מחברת את בין אדם למקום לבין אדם לחברו עד שהתורה כותבת לשון לוחת והביא שם שמרגלא בפיהם של מרן הגר"י סלנטר זצ"ל שהיארצייט של ר' ישראל בפרשת משפטים שמחמת הסיפור הידוע משני הסנדלרים שעבדו ביחד בתיקון נעליים וסנדלים ואחד מהם התעשר מאד עד שביום החתונה של ביתו של העשיר עמד שם הסנדלר השני מרוב קנאה וצער בחתונת העשיר כמה עולה לתקן סנדלים והעשיר מרוב הבושות מת בחופת ביתו ואז הבין הגר"י סלנטר שהיה גאון הגאונים להקים את תנועת המוסר שעקרו בנוי על בן אדם לחברו והוסיף עוד הגר"י הוטנר זצ"ל שמרן החפץ חיים שחבר את ספר משנה ברורה וספר חפץ חיים קשה להאמין שאותו קולמוס כתב את שניהם וכמה צריך לחזק בימים אלא את האחדות שעמ"י יוכלו לומר ובאו כולם בברית יחד נעשה ונשמע

<u>יבואר דברי הירושלמי בסוף מסכת ר"ה בגודל היום של חג השבועות:</u>

בירושלמי סוף מסכת ר"ה כתב שבחג השבועות לא מביאים קרבן חטאת והטעם כיון שאמר הקב"ה לישראל אם אתם מקבלים את התורה כאילו לא חטאתם מעולם ומזה רואים שיום קבלת התורה יותר גדול מיוה"כ שביוה"כ צריך להביא קרבן חטאת ושבועות נחשב כאילו לא חטאו מעולם ובודאי שאדם שעומד בחג השבועות שמצד אחד זה יום קבלת התורה ומצד אחר זה יום הדין של תורה כמו שכתוב בספר השל"א הקדוש וגם יום כפרת עוונות כמה צריך לנצל את היום הזה לתורה ולתפילה ולהעביר על המידות ובעזרת ה' נזכה לבניין הבית השלישי כי הרי אנחנו אומרים בתפילת מוסף ומפני חטאינו גלינו מארצינו ווארחי שאנחנו מקבלים את התורה כבר אין לנו חטאים ואפשר לבקש מהקב"ה אבינו מלכינו גלה כבוד מלכותך עלנו מהרה ותבנה לנו את הבית השלישי עם משיח צדקינו.

נאה דורש

פנינים ממישב המגידים בהוצאת "יפה נוף"

תּוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נָפֶשׁ

הַגְּמָרָא (בבא מציעא קיד ע"א) מְסַפֶּרֶת, שֶׁרַבָּה בַּר אַבּוּהּ פָּגַשׁ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, שֶׁעָמַד בְּבֵית קְבָרוֹת שֶׁל נָכְרִים. לְרַבָּה הָיוּ מִסְפָּר בְּעָיוֹת, אוֹתָן שָׁטַח בְּפָנָיו שֶׁל אֵלִיָּהוּ.

הַבְּעָיָה הָרִאשׁוֹנָה: "הַאִם 'מְסַדְּרִים' לְבַעַל חוֹב? אֵלִיָּהוּ פָּתַר לוֹ אוֹתָהּ.

הַבְּעָיָה הַשְּׁנִיָּה: "מֵהֵיכָן יוֹדְעִים שֶׁעָרֵם לֹא יִתְרֵם?" אֵלִיָּהוּ פָּתַר לוֹ גַּם אוֹתָהּ.

וְהַבְּעָיָה הַשְּׁלִישִׁית: "לָמָּה כֹּהֵן הוּא מַה, מַאי טַעֲמָא מַאי מַר בְּבֵית הַקְּבָרוֹת?" - הֲרֵי אַתָּה, אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, כֹּהֵן, וְאֵיךְ הִנְךָ עוֹמֵד בְּבֵית הַקְּבָרוֹת?

שָׁאַל אוֹתוֹ אֵלִיָּהוּ: "לֹא מִתְנֵי מַר סֵדֶר טְהָרוֹת?" - הַאִם לֹא לָמַדְתָּ סֵדֶר טְהָרוֹת? "דִּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: קִבְרֵיהֶם שֶׁל נָכְרִים אֵין מְטַמְּאִים".

אָמַר לוֹ רַבָּה: "בְּאַרְבָּעָה לֹא מָצִינָא, בְּשִׁיתָּא מָצִינָא?!" כְּלוֹמַר, גַּם בְּאַרְבָּעָה סְדָרִים קָשֶׁה לִי לַעֲסֹק, וּבְוַדַּאי שֶׁלֹּא בְּשִׁשָּׁה, וְלָכֵן אֵינֶנִּי בָּקִי בְּמַסֶּכֶת טְהָרוֹת. וְהוּא הַמְּשִׁיבְךָ וְהַסְבִּיר לְאֵלִיָּהוּ, שֶׁהַסִּבָּה לְכָךְ הִיא מִשּׁוּם שֶׁ"דְּחִיקָא לִי מִילְתָא" - אֲנִי עָנִי, יֵשׁ לִי בְּעָיוֹת בַּפַּרְנָסָה, וְלָכֵן קָשֶׁה לִי לִלְמֹד יוֹתֵר מֵאַרְבָּעָה סְדָרִים.

הַגְּמָרָא מְסַפֶּרֶת שֶׁאֵלִיָּהוּ הִכְנִיס אוֹתוֹ לְגַן עֵדֶן, וְהוּא נָטַל מִשָּׁם מִסְפַּר עָלִים בְּגִלְיוֹנוֹתָו. בִּיצִיאָתוֹ שָׁמַע קוֹל שֶׁמַּכְרִיז: "מַאן קָא אָפֵיל לְעָלְמָא כַּרְבָּה בַּר אַבּוּהּ" - מִיהוּ שֶׁאוֹכֵל לְעוֹלָמוֹ כְּרַבָּה בַּר אַבּוּהּ. מִיָּד הִשְׁלִיךְ אֶת הָעָלִים מִגִּלְיוֹנוֹתָו.

מְסַיֶּמֶת הַגְּמָרָא: "אֲפִלּוּ הָכִי, אַתְיֵיהּ לְגִלְיוֹנֵיהּ, סְחַט גְּלִימָא רֵיחָא, זַבְּנֵיהּ בְּתַרְיסַר אַלְפֵי דִּינְרֵי, פְּלִגְינְהוּ לְחַתְנָוותֵיהּ". הַגְּלִימָה סָפְגָה "רֵיחַ גַּן עֵדֶן" וְהוּא מָכַר אוֹתָהּ בְּשָׁנִים עָשָׂר אֶלֶף דִּינָרִים, אוֹתָם חִלַּק לְחַתָּנָיו.

וְהִנֵּה רוֹאִים אָנוּ, שֶׁכְּשֶׁרַבָּה בַּר אַבּוּהּ פּוֹגֵשׁ אֶת אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא, עַל אַף שֶׁיֵּשׁ לוֹ הַזְדַּמְנוּת לְסַפֵּר לוֹ עַל בְּעָיוֹתָיו, וְאֵלִיָּהוּ יִפְתֹּר לוֹ אוֹתָן - רַבָּה לֹא מְסַפֵּר לוֹ עַל בְּעָיוֹת הַפַּרְנָסָה שֶׁעִמָּן הוּא מִתְמוֹדֵד. בְּעָיוֹת הַפַּרְנָסָה אֵינָן בְּרֹאשׁ מַעְיָנָיו. הַבְּעָיוֹת שֶׁכּוֹאֲבוֹת לוֹ הֵן בְּעָיוֹת בַּהֲלָכָה, בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה! רַק לְבַסּוֹף, כִּבְדֶרֶךְ אַגַּב, כְּשֶׁאֵלִיָּהוּ מִתְעַנְיֵן מַדּוּעַ אֵין הוּא שׁוֹלֵט בְּסֵדֶר טְהָרוֹת - הוּא מְסַפֵּר לוֹ עַל מַצָּבוֹ הַכַּלְכָּלִי הַקָּשֶׁה.

גַּם לְאַחַר שֶׁאֵלִיָּהוּ מִתְוַדֵּעַ לְקְשָׁיָיו שֶׁל רַבָּה בַּר אַבּוּהּ בְּפַרְנָסָה, הוּא לֹא נוֹתֵן לוֹ בַּיָּד מַטְמוֹן שֶׁל מִילְיוֹן שְׁקָלִים, וּבְכָךְ מְסַדֵּר לוֹ אֶת כָּל הַבְּעָיוֹת הַכַּלְכָּלִיּוֹת... אֵלִיָּהוּ בּוֹחֵר בְּדֶרֶךְ אַחֶרֶת: לָתֵת לוֹ "רֵיחַ גַּן עֵדֶן". וְיֵשׁ לְהָבִין אֶת הַבְּאוּר בָּזֶה.

עוֹד יֵשׁ לְהָבִין: הַגְּמָרָא מְסַפֶּרֶת שֶׁרַבָּה בַּר אַבּוּהּ "פַּלְגִינְהוּ לְחַתָּנָוותֵיהּ". וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה מָה אִכְפַּת לִי מַה הוּא עָשָׂה עִם הַכֶּסֶף? מַה הַגְּמָרָא רוֹצָה לְהַדְגִּישׁ בָּזֶה?

בְּאוּר הָעִנְיָן: לְכָל אָדָם יֵשׁ בְּעָיוֹת, קְשָׁיִים, חֹסֶר סִפּוּק. תָּמִיד הוּא מַרְגִּישׁ שֶׁחָסֵר לוֹ. יֵשׁ לוֹ מָנָה - רוֹצֶה מָאתַיִם. יֵשׁ לוֹ מָאתַיִם - רוֹצֶה אַרְבַּע מֵאוֹת. יֵשׁ לוֹ מִיצוּבִּישִׁי - רוֹצֶה מַרְצֶדֶס.

הַפִּתָּרוֹן לִבְעָיוֹת אֵלּוּ אֵינוֹ לָתֵת לוֹ מִילְיוֹן שְׁקָלִים, כִּי גַּם מִילְיוֹן שְׁקָלִים לֹא יִפְתְּרוּ לוֹ אֶת הַבְּעָיָה, מִשּׁוּם שֶׁכַּאֲשֶׁר יִהְיֶה לוֹ מִילְיוֹן - חַיָּיו לֹא יִהְיוּ חַיִּים עַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ שְׁנַיִם...

מַה הַפִּתָּרוֹן הָאֲמִתִּי?

"רֵיחַ גַּן עֵדֶן".

תָּרִיחַ אֶת רֵיחַ הַקְּדֻשָּׁה, תָּרִיחַ אֶת רֵיחַ הַתּוֹרָה הַתְּמִימָה מְשִׁיבַת הַנֶּפֶשׁ, זֶה יַעֲזֹר לְךָ!

כְּשֶׁהַשַּׂכִּיל לְהָרִיחַ "רֵיחַ גַּן עֵדֶן" וּלְהָבִין כִּי יָפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בְּגַן עֵדֶן מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה - יִהְיֶה לְךָ פִּתָּרוֹן לְכָל הַשְּׁרָדוֹת הַמַּשְׁרִידוֹת אוֹתְךָ, יִהְיֶה לְךָ מַעֲנֶה לְכָל הַקְּשָׁיִים הַשּׁוֹרְפִים אֶת דַּעְתֶּךָ!

כְּשֶׁאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא מִתְוַדֵּעַ לִבְעָיוֹתָיו שֶׁל רַבָּה הוּא יָכוֹל הָיָה לָתֵת לוֹ בְּקַלּוּת מִילְיוֹן, אוּלָם לֹא זוֹ הַדֶּרֶךְ, לֹא זֶה הַמַּתָּרוֹן! הַדֶּרֶךְ הִיא לָתֵת לוֹ "רֵיחַ גַּן עֵדֶן" - זֶה יַעֲזֹר לְהִתְגַּבֵּר עַל כָּל הַקְּשָׁיִים.

(רַבִּי חִזְקִיָּהוּ יוֹסֵף קָרְלִינְשְׁטַיין שְׁלִיטָ"א- דורש טוב שבועות)

בְּשׁוּב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן

רַשְׁבַּ"י כּוֹתֵב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ, שֶׁכָּל מִי שֶׁעֵר בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת, וּמַשְׁלִים אֶת תִּקּוּן הַלַּיְלָה הַקָּדוֹשׁ, זוֹכֶה לִהְיוֹת רָשׁוּם בְּ"סִפְרָא דְּדוּכְרָנְיָא", וְהַקָּבָ"ה מְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּשִׁבְעִים בְּרָכוֹת!

כַּמָּה טוֹב לִהְיוֹת רָשׁוּם בַּסֵּפֶר הַזֶּה... כַּמָּה טוֹב לְהִתְבָּרֵךְ, מִפִּי עֶלְיוֹן, בְּשִׁבְעִים בְּרָכוֹת...

הַ"מַּשְׁנָה בְּרוּרָה" (סימן תצד) מֵבִיא בְּשֵׁם שו"ע הָאֲרִ"י זַ"ל, שֶׁחִבֵּר רַבִּי חַיִּים וִיטָאל: "דַּע שֶׁכָּל מִי שֶׁבַּלַּיְלָה לֹא יָשֵׁן כְּלָל וְעִקָּר, וְהָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה - מֻבְטָח לוֹ שֶׁיִּשְׁלִים שְׁנָתוֹ וְלֹא יֵאָרַע לוֹ שׁוּם נֵזֶק".

כַּמָּה טוֹב לְקַבֵּל הַבְטָחָה שֶׁכָּזֹאת...

אָמְנָם כְּדֵי לִזְכּוֹת בְּכָל זֶה, לֹא מַסְפִּיק לִהְיוֹת עֵרִים כָּל הַלַּיְלָה. יֵשׁ תְּנַאי קוֹדֶם: צָרִיךְ לִלְמֹד בְּלִי הֶפְסֵק, וּבְלִי לְדַבֵּר דְּבָרִים בְּטֵלִים!

הָיָה פַּעַם בִּירוּשָׁלַיִם מַעֲשֶׂה נוֹרָא:

יְהוּדִי נִפְטַר בְּמוֹצָאֵי שָׁבוּעוֹת. בַּהַלְוָיָה, זָעַק בְּנוֹ: "אַבָּא הָיָה עֵר כָּל הַלַּיְלָה! אֵיפֹה הַהַבְטָחָה שֶׁל הָאֲרִ"י?"

כָּךְ זָעַק פַּעַם אַחַר פַּעַם, עַד שֶׁנַּעֲמַד יְהוּדִי וְאָמַר לוֹ: "אֲנִי יָשַׁבְתִּי לְיַד אַבָּא שֶׁלְּךָ. הוּא אָכֵן הָיָה עֵר כָּל הַלַּיְלָה, אֲבָל הוּא לֹא לָמַד כָּל הַלַּיְלָה. הוּא שׂוֹחֵחַ מְעַט, פֹּה וָשָׁם, עִם הַחֲבֵרוּתָא שֶׁלּוֹ!"

כְּדֵי לִזְכּוֹת לְקִיּוּם הַבְּטָחַת הָאֲרִ"י זַ"ל, יֵשׁ לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לְדַבֵּר כְּלָל דְּבָרִים בְּטֵלִים, לַעֲשׂוֹת תַּעֲנִית דִּבּוּר! וּבֶאֱמֶת מִי שֶׁזָּכָה לִלְמֹד בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת, עִם חֲבֵרוּתָא שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה תַּעֲנִית דִּבּוּר עַד אַחֲרֵי תְּפִלַּת מוּסָף. אִי אֶפְשָׁר לְתָאֵר בְּמִלִּים אֵיזוֹ הַרְגָּשָׁה מְרוֹמֶמֶת הָיְתָה לָנוּ.

שָׁנָה אַחַת, לֹא אִשְׁכַּח לְעוֹלָם: בְּאֶמְצַע הַלַּיְלָה, בְּאֶמְצַע הַלִּמּוּד, אֲנִי רוֹאֶה בַּחוּרִים מֵהַיְשִׁיבָה נוֹתְנִים נְשִׁיקָה לַגְּמָרָא וְעוֹזְבִים אֶת בֵּית הַמִּדְרָשׁ.

בְּשָׁעָה שָׁלֹשׁ בַּלַּיְלָה, נִשְׁאֲרוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מֵאתַיִם בַּחוּרִים בִּלְבַד, מִתּוֹךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת הַבַּחוּרִים שֶׁלָּמְדוּ בַּיְשִׁיבָה. בְּשָׁעָה שָׁלֹשׁ וְחֲצִי נִשְׁאֲרוּ רַק עֶשְׂרִים.

הָיוֹת וְהָיִיתִי עִם הַחֲבֵרוּתָא דִּבּוּר, תָּפַסְתִּי אֶת אַחַד הַבַּחוּרִים שֶׁעוֹד נוֹתָרוּ, וְשָׁאַלְתִּי אוֹתוֹ עִם הָאֶצְבָּעוֹת: "מָה קוֹרֶה פֹּה? לְאָן כֻּלָּם הוֹלְכִים? לֹא יִשְׁאַר לָנוּ מְנָיָן לַתְּפִלָּה!"

וְהוּא אָמַר לִי: "אֲנָא מִמְּךָ, אַל תַּעֲשֶׂה אֶת עַצְמְךָ, כְּאִלּוּ אֵינְךָ יוֹדֵעַ..."

וַאֲנִי מַמְשִׁיךְ עִם הָאֶצְבָּעוֹת. שַׁמְתִּי עֶשֶׂר אֶצְבָּעוֹת עַל הַלֵּב, כְּאוֹמֵר: "תַּאֲמִין לִי, בֶּאֱמֶת אֵינִי יוֹדֵעַ".

"מָה אַתָּה חֵרֵשׁ?" הוּא שָׁאַל אוֹתִי.

לֹא יָכֹלְתִּי לְהִתְאַפֵּק. לֹא נוֹתָרָה לִי כָּל בְּרִירָה, כַּפָּרַת עֲוֹנוֹת. אֵין מָנְיָן. הִפְסַקְתִּי אֶת תַּעֲנִית הַדִּבּוּר וְשָׁאַלְתִּי: "תֹּאמַר כְּבָר, לְאָן כֻּלָּם הוֹלְכִים".

וְכֶשֶׁשָּׁמַעְתִּי מִמֶּנּוּ אֶת הַתְּשׁוּבָה, נָתַתִּי גַּם אֲנִי נְשִׁיקָה לַגְּמָרָא, וְאָמַרְתִּי לַחֲבֵרוּתָא שֶׁלִּי: "תֵּן גַּם אַתָּה נְשִׁיקָה לַגְּמָרָא. הוֹלְכִים"!

בְּאוֹתוֹ לַיְלָה, בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת, נִפְתְּחָה הַדֶּרֶךְ לַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי! שִׁחְרְרוּ אֶת הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי! בַּיְשִׁיבָה הֶחֱלִיטוּ שֶׁכֻּלָּם הוֹלְכִים לְהִתְפַּלֵּל שָׁם.

כְּשֶׁהִגַּעְנוּ לְשַׁעַר הָאַשְׁפּוֹת, רָאִיתִי בְּמוֹ עֵינַי אֲנָשִׁים שָׁצָבְטוּ אֶת עַצְמָם... הֵם רָצוּ לִבְדֹּק אִם הֵם עֵרִים, אוֹ שֶׁהַכֹּל רַק חֲלוֹם... הַאֻמָּנָם אֲנַחְנוּ הוֹלְכִים, בֶּאֱמֶת, לִכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי?

הִסְתַּכַּלְנוּ לְמַעְלָה, לַשָּׁמַיִם. הָיָה זֶה מַמָּשׁ בְּחַיַּת מַעֲמַד הַר סִינַי. לֹא הָיָה אֶחָד שֶׁלֹּא הִרְגִּישׁ כְּמוֹ קַבָּלַת הַתּוֹרָה בְּמַעֲמַד הַר סִינַי.

וְהַבְּחוּר הַזֶּה שֶׁסִּפֵּר לִי, הַיּוֹם הוּא שָׁכֵן שֶׁלִּי. וּמֵאָז וְעַד הַיּוֹם, כָּל לֵיל שָׁבוּעוֹת, הוּא נִגַּשׁ אֵלַי, וְשׁוֹאֵל אוֹתִי: "בֶּאֱמֶת לֹא שָׁמַעְתָּ?" הוּא עֲדַיִן לֹא מַאֲמִין שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּי אָז... אֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁלֹּא לִשְׁמֹעַ עַל דָּבָר כָּזֶה?

וַאֲנִי אוֹמֵר אֶת הָאֱמֶת: "לָמַדְתִּי וְלֹא שָׁמַעְתִּי!"

וּמֵאָז וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה אֲנִי מְחַכֶּה...

אוּלַי הַשָּׁנָה...

אוּלַי הַשָּׁנָה, בְּאֶמְצַע הַלֵּמּוּד, אֶרְאֶה אֲנָשִׁים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת נוֹתְנִים נְשִׁיקָה לַגְּמָרָא וְהוֹלְכִים... וְשׁוּב אֶעֱשֶׂה עִם הָאֶצְבָּעוֹת: "מַה יֵּשׁ? מַה קָּרָה?" וְשׁוּב יַגִּידוּ לִי: "אַל תַּעֲשֶׂה אֶת עַצְמְךָ כְּאִלּוּ אֵינְךָ יוֹדֵעַ..."

וְיִסַּפְּרוּ לִי: "רוּחַ אֲפַיִּים מְשִׁיחַ ה'! אֲדוֹנֵנוּ דָּוִד הִגִּיעַ לְשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם"!

וְאָז נִתֵּן כֻּלָּנוּ נְשִׁיקָה לְגְּמָרָא, וְנֵצֵא לְקַבֵּל אֶת פָּנָיו...

וְאִם מִישֶׁהוּ חוֹשֵׁב שֶׁאֲנִי מְדַמְיֵן דְּמְיוֹנוֹת, בְּרְצוֹנִי לוֹמַר בְּפֶה מָלֵא: אַם בְּאוֹתָהּ שָׁנָה, הָיָה בָּא מִישֶׁהוּ, בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה, וְאוֹמֵר לִי שֶׁלִּקְרַאת סוֹף הַלַּיְלָה הָרַגְלַיִם שֶׁלִּי, יוֹלִיכוּ אוֹתִי לַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי - הָיִיתִי מַבִּיט עָלָיו כְּאִלּוּ יָצָא מִדַּעְתּוֹ!

דָּוִד הַמֶּלֶךְ נוֹלַד בָּעֲצֶרֶת, וְנִפְטַר בָּעֲצֶרֶת, וּבְעָזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ יָבוֹא בָּעֲצֶרֶת, וְנִזְכֶּה לְקַבֵּל אֶת פָּנָיו!

יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה, עוֹד הַשָּׁנָה, לְבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ וְלִגְאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה.

(רבי מאיר צימרוט שליט"א- דורש טוב שבועות)

רֶגַע שֶׁל הִתְעַלּוּת

אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַפְלִא לִנְדֹּר נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר לַה' (ו, ב)

מַדּוּעַ צִוְּתָה הַתּוֹרָה עַל הַנָּזִיר לְהָבִיא קָרְבַּן חַטָּאת בְּתֹם יְמֵי נְזִירוּתוֹ? אוֹמֵר הָרַמְבַּ"ן, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא. וְאִם תִּתְמַה אֵיזֶה חֵטְא יֵשׁ בְּיָדוֹ, הֲלֹא אַדְרַבָּה, הָאָדָם הַזֶּה הִתְעַלָּה עַל עַצְמוֹ, הוּא הִכְלִיא לְקַבֵּל עַל עַצְמוֹ נְזִירוּת וְלִפְרֹשׁ מִתַּאֲוֹת הָעוֹלָם, וּבְשֶׁל כָּךְ הִתּוֹרָה אַף מְכַנָּה אוֹתוֹ "קָדוֹשׁ"!

אֶלָּא מִבְּאֵר הָרַמְבַּ"ן: הַנָּזִיר הַזֶּה קִבֵּל עַל עַצְמוֹ נְזִירוּת לִזְמַן קָצוּב. בְּאָמְרוֹ "הֲרֵינִי נָזִיר" סְתָם - נְזִירוּתוֹ חָלָה לְשִׁלְשִׁים יוֹם. אִם קָצַב זְמַן, נְזִירוּתוֹ חָלָה לְמֶשֶׁךְ אוֹתָהּ תְּקוּפַת זְמַן, וּלְאַחֲרֶיהָ - בָּטְלָה נְזִירוּתוֹ.

מָה עוֹשֶׂה הָאָדָם לְאַחַר שֶׁכָּפַל וְחָלְפוּ יְמֵי נְזִירוּתוֹ? מִכָּאן וְאֵילָךְ כְּבָר אֵין לוֹ צָרֵךְ לְהַזִּיר עַצְמוֹ מִן הַיַּיִן וְלִפְרֹשׁ מִתַּאֲוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה. הֲרֵי כְּבָר תַּמָּה נְזִירוּתוֹ וְהוּא יָכוֹל לַחְזֹר לְהָרְגָלָיו הַיְשָׁנִים, לָשׁוּב וְלִהְיוֹת כְּאַחַד הָאָדָם...

זוֹ הִתְבִּיעָה הַגְּדוֹלָה עַל אוֹתוֹ אָדָם: וּמַה בְּכָךְ שֶׁתַּמּוּ יְמֵי נְזִירוּתְךָ, הֲרֵי בְּתִקוּפָה זוֹ זָכִיתָ לְהִתְגַּבֵּר עַל תַּאֲוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, הִתְרוֹמַמְתָּ בְּמַעֲלָתְךָ, וּמַדּוּעַ אַתָּה יוֹרֵד מִמַּעֲלָתְךָ וְשָׁב לְהִרְגָּלֶיךָ הַיְשָׁנִים?! אִם כָּךְ, עָלֶיךָ לְהָבִיא חַטָּאת!

מִכָּאן אָנוּ לְמֵדִים שֶׁעִקַּר מַעֲלָתָהּ שֶׁל הִתְעַלּוּת לְפֶרֶק זְמַן קָצָר הִיא, מִשּׁוּם שֶׁהִיא אֲמוּרָה לְהוֹבִיל אֶת הָאָדָם לְהַתְמִיד בְּהִתְעַלּוּת הַזּוֹ וּלְרוֹמֵם אוֹתוֹ מַעְלָה מַעְלָה. הִתְרוֹמְמָתָ - תַּמְשִׁיךְ! הִתְעַלֵּיתָ - תַּתְמִיד בְּהִתְעַלּוּתְךָ! אִם הַהִתְעַלּוּת הִיא לְפֶרֶק זְמַן קָצָר בִּלְבַד וּלְאַחֲרֶיהָ שָׁב הָאָדָם לְמַצָּבוֹ הַקּוֹדֵם - אִם כֵּן מַה הוֹעִילָה הִתְעַלּוּתוֹ?!

בְּטוּל 'כֹּחַ הַמְּשִׁיכָה' לְחֻמְרִיּוּת

רַבִּי שִׁמְשׁוֹן פִּינְקוּס זַצַ"ל מַמְחִישׁ זֹאת בְּדַרְכּוֹ: בְּנֵי אָדָם קוֹפְצִים לַגֹּבַהּ. יֵשׁ מִי שֶׁקּוֹפֵץ לְגֹבַהּ שֶׁל מֶטֶר וְיֵשׁ מִי שֶׁקּוֹפֵץ לְגֹבַהּ שֶׁל מֶטֶר וָחֵצִי, אֲבָל דָּבָר אֶחָד מְשֻׁתָּף לָכֻלָּם: רֶגַע אַחֲרֵי שֶׁהָאָדָם קָפַץ לַגֹּבַהּ הַמַּקְסִימָלִי שֶׁלּוֹ - הוּא שָׁב וְנוֹחֵת עַל הָאָרֶץ. מַדּוּעַ? בִּגְלַל כֹּחַ הַמְּשִׁיכָה אֲשֶׁר מוֹשֵׁךְ אֶת הָאָדָם כְּלַפֵּי מַטָּה.

הָאָדָם חוֹשֵׁב בְּלִבּוֹ: 'חֶבֶל שֶׁלֹּא הִמְצִיאוּ פַּטֶנְט שֶׁמְּבַטֵּל אֶת כֹּחַ הַמְּשִׁיכָה... כָּךְ הָיִיתִי יָכוֹל לִקְפֹּץ לְגֹבַהּ וּלְהִשָּׁאֵר לְמַעְלָה, לְהִשְׁקִיף עַל כָּל הָעוֹלָם מִלְּמַעְלָה'. אוֹמֵר הָרַב פִּינְקוּס: גַּם אִם לֹא עָתָה לֹא הִמְצִיאוּ אֶת הַפַּטֶנְט לְבַטֵּל אֶת כֹּחַ הַמְּשִׁיכָה הַפִּיזִי, יֵשׁ דֶּרֶךְ לְנַתֵּק אֶת כֹּחַ הַמְּשִׁיכָה לַחֻמְרִיּוּת שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה: אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה: תִּקְבֹּל עַל עַצְמְךָ נְזִירוּת, אֲפִלּוּ לִזְמַן קָצָר, שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּמָה הַמַּשְׁמָעוּת שֶׁל הַנְּזִירוּת? בַּתְּקוּפָה הַזּוֹ תּוּכַל לְהָמְשִׁיךְ לְאֶכֶל כָּרָגִיל - בָּשָׂר, עוּגוֹת, מַמְתַּקִּים, לִשְׁתּוֹת כָּרָגִיל - קָפֶה, קוֹלָה... עָלֶיךָ לְהַמְנַע רַק מִדָּבָר אֶחָד - מִשְׁתִּיַּת יַיִן.

יַחֵשֹׁב הָאָדָם בְּלִבּוֹ: אֵיזֶה עֵרֶךְ יֵשׁ לַנְּזִירוּת הַזּוֹ? אִם אֲנִי מַמְשִׁיךְ לֵהָנוֹת מִכָּל מַנְעַמֵּי הָעוֹלָם, מַה מּוֹעִילָה הַהִנָּזְרוּת שֶׁלִּי מִן הַיַּיִן?

אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה: "כִּי נֵזֶר אֱלֹקָיו עַל רֹאשׁוֹ". יֵשׁ לְךָ כֶּתֶר עַל רֹאשׁ, קְדֻשָּׁתְךָ כְּקְדֻשַּׁת כֹּהֵן גָּדוֹל! וּמַדּוּעַ? כִּי הַתְרוֹמְמוּת בְּדָבָר אֶחָד לְמֶשֶׁךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם.

חוֹשֵׁב הָאָדָם בְּלִבּוֹ: אֵין עֵרֶךְ לְהִתְרוֹמְמוּת שֶׁלִּי, הֲרֵי בֵּין כֹּה וְכֹה אֲנִי לֹא אַחֲזִיק מַעֲמָד וְאֶפֹל! אִם כֵּן חֶבֶל שֶׁאַתְחִיל.

הַמַּחֲשָׁבָה הַזּוֹ הִיא עֲצַת הַיֵּצֶר. הוּא מְבַלְבֵּל אֶת הָאָדָם בְּכָל מִינֵי מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת, וּמוֹכִיחַ לוֹ בְּאוֹתוֹת וּבְמוֹפְתִים שֶׁחֶבֶל לְהַשְׁקִיעַ מַאֲמָץ בַּהִתְעַלּוּת שֶׁלּוֹ...

אֲבָל הַתּוֹרָה אוֹמֶרֶת בְּדִיּוּק לְהֶפֶךְ: "אִישׁ כִּי יַפְלִיא" - אַתָּה עוֹשֶׂה דָּבָר נִפְלָא, מַעֲשֶׂה פְּלִאִי. אַתָּה מְרוֹמֵם אֶת עַצְמְךָ - אֲפִלּוּ אִם זֶה רַק בְּדָבָר אֶחָד, וַאֲפִלּוּ אִם קָצַבְתָּ מֵרֹאשׁ תְּקוּפַת זְמַן קְצָרָה. וּמַדּוּעַ זוֹ מַעֲלָה גְּדוֹלָה כָּל כָּךְ? מִשּׁוּם שֶׁאִם תַּתְחִיל בְּדָבָר אֶחָד וְתִתְעַלֶּה בּוֹ לְמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר - לְאַחַר מִכֵּן תּוּכַל לְהַרְחִיב אֶת הַהִתְעַלּוּת גַּם בְּדְבָרִים נוֹסָפִים, וְתִזְכֶּה לְהַתְמִיד בְּאוֹתָהּ הִתְעַלּוּת לְאֹרֶךְ זְמַן.

לִתְפֹּס אֶת הָרֶגַע!

שָׁמַעְתִּי מֵרַבִּי יִצְחָק זִילְבֶּרְשְׁטֵיין שְׁלִיט"א עַל מִקְרֶה מְעַנְיֵן, וְהוּא הוֹסִיף לְבָהּ הָרֶגֶשׁ נִפְלָא שֶׁתָּפַס אוֹתִי מְאֹד.

מְנַהֶלֶת בְּאַחַת מֵרְשָׁתוֹת הַגַּנִּים הָיְתָה מֵרֻצָּה מְאֹד מִתְּפְקִידָהּ שֶׁל אַחַת הַגַּנָּנוֹת, וְהֶחְלִיטָה לְהַפְתִּיעַ אוֹתָהּ. מָה עָשְׂתָה? לִקְרַאת סוֹף חֹדֶשׁ אִיָּר אָסְתָּה לִכְבוֹדָהּ עוּגָה גְּדוֹלָה עֲשׂוּיָה שֻׁכָּבוֹת, וּבִתּוֹכָהּ הִטְמִינָה אֶת הַמַּעֲטָפָה עִם הַמַּשְׂכֹּרֶת הַחֲדָשִׁית, בְּתוֹסֶפֶת 'בּוֹנוּס' שֶׁל חֲמֵשׁ מֵאוֹת שֶׁקֶל. כְּשֶׁהַגַּנֶּנֶת תַּחְתֹּךְ אֶת הָעוּגָה, הִיא תִּפְתַּע לִמְצֹא בָּהּ אֶת הַמַּעֲטָפָה עִם הַ'בּוֹנוּס'... הַפְתָּעָה מְשֻׁלֶּמֶת!

בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ שָׁלְחָה הַמְּנַהֶלֶת אֶת הָעוּגָה לְבֵיתָהּ שֶׁל הַגַּנֶּנֶת. הַגַּנֶּנֶת הָחְלִיטָה לֹא לֶאֱכֹל אֶת הָעוּגָה בְּיוֹם חוֹל אֶלָּא לִשְׁמֹר אוֹתָהּ לְכְבוֹד שַׁבָּת. בְּיוֹם שִׁשִּׁי חָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ סִיוָן, וּבַעֲלָהּ הִפְתִּיעַ אוֹתָהּ עִם עוּגָה לְכְבוֹד שַׁבָּת... אָמְרָה הָאִשָּׁה: עָלַי לְכַבֵּד אֶת בַּעֲלִי וְלֶאֱכֹל בְּשַׁבָּת אֶת הָעוּגָה שֶׁקִּבְּלָה מִן הָעֲבוֹדָה, וְאִלּוּ אֶת הָעוּגָה שֶׁשָּׁלְחָה הַמְּנַהֶלֶת נֹאכַל בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת.

הִגִּיעַ חַג הַשָּׁבוּעוֹת, הָאִשָּׁה פָּתְחָה אֶת הַמַּקָּרר וְהוֹצִיאָה מִתּוֹכוֹ אֶת הָעוּגָה. אַךְ כְּשֶׁנִּפְתָּה לִפְרֹס מִמֶּנָּה פְּרוּסָה, הִבְחִינָה שֶׁהָעוּגָה מְקֻלְקֶלֶת וְאֵינֶנָּה רְאוּיָה לַאֲכִילָה. מָה הָפְלָא? הָעוּגָה נֶאֶפְתָה לִכְנֵי לְמַעְלָה מִשָּׁבוּעַ, וְהִיא לֹא שָׁמְרָה עַל טְרִיוּתָהּ. בְּלִית בְּרֵרָה נֶאֶלְצָה הָאִשָּׁה לְהַשְׁלִיךְ אֶת הָעוּגָה לְפַח הָאַשְׁפָּה...

לְאַחַר הֶחָג, כְּשֶׁנִּפְגְּשָׁה הַגַּנֶּנֶת עִם הַמְּנַהֶלֶת, הוֹדְתָה לָהּ עַל הָעוּגָה הַיָּפָה, אַךְ כַּמּוּבָן נִמְנְעָה מִלְּסַפֵּר לָהּ מָה עָלָה בְּגוֹרָלָהּ שֶׁל הָעוּגָה... בְּמִקּוֹם זֹאת הִיא פָּנְתָה בְּשְׁאֵלָה לַמְּנַהֶלֶת: "מָה עִם הַמַּשְׂכֹּרֶת שֶׁל הַחֹדֶשׁ הָאַחֲרוֹן, עֲדַיִן לֹא קִבַּלְתִּי אוֹתָהּ?"

הַמְּנַהֶלֶת הִשִּׁיבָה לָהּ בְּתְמִיהָה: "מָה, לֹא אָכַלְתְּ אֶת הָעוּגָה שֶׁהֵבֵאתִי לָךְ?"... הַגַּנֶּנֶת לֹא הֵבִינָה מָה עִנְיַן הָעוּגָה לַמַּשְׂכֹּרֶת... וְאָז גִּלְתָה לָהּ הַמְּנַהֶלֶת אֶת סוֹדָהּ שֶׁל הָעוּגָה: "בְּתוֹךְ הָעוּגָה הִטְמַנְתִּי אֶת הַמַּעֲטָפָה עִם הַמַּשְׂכֹּרֶת בְּתוֹסֶפֶת 'בּוֹנוּס' הָגוּן"...

כָּעֵת נֶאֶלְצָה הַגַּנֶּנֶת לְהוֹדוֹת מָה עָלָה בְּגוֹרָלָהּ שֶׁל הָעוּגָה: "אֲנִי מִצְטַעֶרֶת, הָעוּגָה הָיְתָה מְקֻלְקֶלֶת וְהִשְׁלַכְתִּי אוֹתָהּ לַפַּח"...

הַמְּנַהֶלֶת נוֹעֲקָה: "מָה עָשִׂית?! אִבַּדְתְּ לְעַצְמֵךְ אֶת הַמַּשְׂכֹּרֶת!"

אַךְ הַגַּנֶּנֶת טָעֲנָה לַהֲגָנָתָהּ: "מִנַּיִן לִי לָדַעַת שֶׁהִטְמַנְתְּ אֶת הַמַּשְׂכֹּרֶת בְּתוֹךְ הָעוּגָה? זֶה בְּאַחֲרָיוּתֵךְ".

הֵן לֹא הִגִּיעוּ לְהִסְכָּמָה וּבָאוּ לְדִין תּוֹרָה. וְאָמְנָם הַדַּיָּנִים פָּסְקוּ שֶׁהַמְּנַהֶלֶת נוֹשֵׂאת בַּאַחֲרָיוּת, וְהִיא חַיֶּבֶת לְשַׁלֵּם לָהּ אֶת הַמַּשְׂכֹּרֶת, אַךְ הַגַּנֶּנֶת הָיָה מְאֹד לֹא נָעִים וְהַיַּחַסִים עִם הַמְּנַהֶלֶת נִפְגְּמוּ.

אוֹמֵר הָרַב זִילְבֶּרְשְׁטֵיין: מָה עָלֵינוּ לִלְמֹד מֵהַסִּפּוּר הַזֶּה? אָמְרוּ חֲזַ"ל בְּמְכִילְתָּא (פָּרָשַׁת בֹּא ט): "מִצְוָה הַבָּאָה לְיָדְךָ אַל תַּחְמִיצֶנָּה, אֶלָּא עֲשֵׂה אוֹתָהּ מִיָּד". אִם תִּדְחֶה אֶת הַמִּצְוָה לְעֵת אַחֶרֶת - בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר תְּאַבֵּד אוֹתָהּ לְגַמְרֵי, עִם כָּל הָאוֹצָר שֶׁשָּׁמוּן בָּהּ...

אָדָם מִתְלוֹנֵן לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, רָצִיתִי לִקְנוֹת מִצְוֹת, אֲבָל הֵיכָן הַסִּיְעָתָא דִּשְׁמַיָּא? אֵיפֹה הַ'מַּשְׂכֹּרֶת' שֶׁהִבְטַחְתָּ לִי? אַיֵּה הַמְּתִיקוּת בַּלִּמּוּד שֶׁהִבְטַחְתָּ לִי? מָה עִם הַשִּׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה שֶׁהִבְטַחְתָּ לִי?

אוֹמֵר לוֹ הַקָּבָּ"ה: זֶה הָיָה בְּיָדְךָ! אַתָּה זָרַקְתָּ אֶת הַכֹּל לַפַּח! הָיָה עָלֶיךָ לִתְפֹּס אֶת הָרֶגַע וְלֹא לִדְחוֹת אוֹתוֹ. הוֹאִיל וְדָחִיתָ - אֲבַדְתָּ אוֹתוֹ, וְהוֹאִיל וְאָבַדְתָּ אֶת הָרֶגַע - אָבַדְתָּ הַכֹּל! אִם הָיִיתָ מְנַצֵּל אֶת שָׁעַת הַכֹּשֶׁר, הָיִיתָ זוֹכֶה לְהִתְעַלּוֹת וּלְהִתְרוֹמֵם, וְהָיִיתָ זוֹכֶה לְהַתְמִיד בְּהִתְעַלּוּת הַזּוֹ.

(רבי גואל אלקריף שליט"א- שש באמרתך החדש על במדבר)

נהורא דשמעתתא

גליון אקטואלי מרתק מבית היוצר של אש התורה

לעילוי נשמת הגאון המופלא צנוע ומעלי - רבי שלמה ב"ר מאיר שפירא זצ"ל

מהדורת זכרון שלמה

מכון ליצירה תורנית אש התורה

בית מדרש - הוצאה לאור

גליון כ"א - סיון תשפ"ג

באלו מקרים נאסרות העוגות בהנחתן על השיש?

שאלה: מצוי בשמחה משפחתית, שקרובי המשפחה והשכנים מרעיפים על בעלי השמחה עוגות ומאפים לרוב. והנה אותם מאפים לא הופרש מהם חלה, שכן כל עוגה בפני עצמה רחוקה משיעור החייב בחלה. אך עורר בדרך אמונה (ביכורים, ו, טז, קמב) שיש לחוש שבבית בעלי השמחה יצטרפו העוגות לשיעור ויתחייבו, וזה לשונו: "**מי שעושה שמחה ושלחו לו מיודעיו מיני מתיקה, אע"פ שאין בהן שיעור חלה, יש לחוש שיצטרפו אצלו**".

מעתה יש להתבונן, מה הם, איפוא, האופנים שבהם יכולים המאפים להצטרף לשיעור חלה בבית בעלי השמחה?

מסקנא דשמעתתא

נידונים אקטואליים בראי ההלכה

רב הטכון רבי צבי רוזן שליט"א - מורה הוראה וראש כולל גני איילון - אחיסמך

תשובה: עיקר הנידון בזה, הוא הנקרא בלשון הפוסקים (יו"ד שכ"ה) 'צירוף סל'. שעניינו, כי גם עיסות קטנות שלא נתחייבו מתחילה, מצטרפות יחד לשיעור חלה **אפילו לאחר האפייה** ע"י היותם יחד בכלי אחד.

ומבואר בשו"ע (שם) שצירוף סל נעשה רק בתוך כלי עם **דפנות**, ולא על גבי שולחן. אולם הוסיף הרמ"א (וכ"ה בבית יוסף) שאין צורך בדופן גבוהה המכסה את כל גובה המאפה, אלא די בדופן נמוכה, שיש בה כדי לכסות מקצת ממנו.

ולפי"ז במשטחי העבודה שבמטבח, שיש להם בדרך כלל שפה בולטת ('קאנט' בלע"ז) שלא יישפכו מהם המים, מצטרפות כל העוגות המונחות עליהם להתחייב בחלה.

אלא שהשיש הביתי דינו שנוי במחלוקת, אם יש צירוף סל בכלי המחובר לקרקע (עי' דרך אמונה שם. ועי' שבה"ל ח"י קצ"ב שנקט בפשיטות דמצרף), ועל כן אם נצטרפו בו יש להפריש בלי ברכה. אך משטח הנירוסטה המצוי במטבחי האולמות ובתי הכנסת אינו מחובר, ומצרף את המונח עליו לכו"ע. [ויעוי' כעי"ז בישא יוסף (זרעים י"א), שמגש מצרף ע"י השפה הקטנה שיש לו סביב].

ויש לציין, כי בהצטברות מאפים העשויים **מבצקים שווים** שלא היה מקפיד על עירובם, בזה לכו"ע יש צירוף, משא"כ כאשר עשויים **מבצק שונה** (לדוגמא, אחד מתוק ואחד מלוח), דעת רוב הפוסקים שאין מצטרפים (דר"א שם, קלה. שש"כ, מ"ב הע' מג), ומ"מ למעשה דעת הגריש"א שמצטרפים לחומרא (כמקור חיים תנז, בית מאיר שם ח, ועוד), ויש להפריש בלא ברכה.

וכל האמור הוא בעוגות המונחות כמות שהן, אך כאשר מונחות בתוך תבנית או קופסה, מתבאר בדברי המשנ"ב (תנ"ז, כפי שביאר כוונתו בקה"י, מובא בדר"א שם בביאוהה"ל) ששייך בהן צירוף רק באופן שהקופסאות פתוחות, ורק כאשר הן בתוך כלי גדול שדפנותיו גבוהות מצוי בימינו כשמכניס העוגות למקפיא, שבזה שייך צירוף כשהקופסאות פתוחות ע"י דפנות המקפיא המקיפות אותן].

אלא שבדרך אמונה (ביאוהה"ל שם) הביא בשם הגריש"א, שניילון העוטף את הלחם אינו נחשב ככלי החוצץ ומונע צירוף, מפני שבטל ללחם. ולפי זה עוגות שאינן בקופסא אלא עטופות ניילון נצמד וכדו', הרי הוא בטל לגביהן, ונחשב כמונחות בעצמן, ומצטרפות ע"י השפה המקפת אותן. ויל"ע בעוגה שבתבנית אלומיניום חד פעמית, אם לדעת הגריש"א בטילה לעוגה או שנחשבת כלי וחוצצת.

ומלבד הנ"ל ייתכן גם צירוף על גבי שולחן הסועדים בקידוש וכדו', באופן שמסדרים השלחן מראש, ועוטפים את כל המונח עליו במפת ניילון שלא יתייבש או למנוע זבובים, שזהו כ'כיסוי מפה' המצרף כל שבתוכו לחיוב חלה (שו"ע ומשנ"ב שם).

לקבלת הגליונות וחומר מרתק נוסף שלחו בקשה ל: A9768552@gmail.com

צורתא דשמעתתא

סקירה מקיפה של סוגיה הלכתית

הרב מנחם אדלר - ראש בית המדרש

כניסת כהן במרכזי רפואה עם שני מלווים

מרכז רפואי שמיר (אסף הרופא)

נקטו הפוסקים כי כהן הנצרך להיכנס לבית חולים שיש בו ספק טומאה, יכול להיכנס על סמך ההלכה ש'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור' (ציוני הלכה אבלות פ"י מהגריש"א, וכן נתפרסם בשמו ב'גלאט' קובץ כ"ד)[1]. ומה שנחשב בית החולים 'רשות הרבים', היינו מפני שגדר רה"ר לטומאה אינו כרה"ר האמור לענין שבת (כמבואר בטהרות פ"ו), שלענין טומאה כל שהמקום **עשוי לרבים** להלך בו נחשב רה"ר, אף שהוא מוקף מחיצות.

אך ראוי לדעת, **שלא כל בית חולים נחשב רה"ר**. משום שהוכיח החזו"א (טהרות ה' כ"ג-כ"ו) שגם מקום העשוי לרבים אינו נחשב רה"ר אלא אם כן יש לו **ב' פתחים** שנכנסים באחד ויוצאים בשני, ובכך הוי מקום 'מעבר' לרבים. ונמצא שבית חולים שיש לו רק כניסה ראשית אחת - נחשב רה"י הגם שעשוי לרבים.

הפיכת מקום לרה"ר באמצעות שני מלווים

אולם מצינו הלכה נוספת בדיני רשויות לטומאה. שגם מקום הנחשב מצד עצמו רשות היחיד, כל זמן **שיש שם בפועל ג' אנשים** נידון באותה העת כרשות הרבים (רמב"ם נזירות פ"ט הט"ז). ועל כן יכול הכהן להיכנס בליווי שניים נוספים, ובכך כל מקום שייכנסו בו ייחשב רשות הרבים.

ומה שנדרש ליווי של שניים, הגם שבדרך כלל המקום מצד עצמו הומה אדם. היינו מפני שמצינו כמה הגבלות באותם שלשה המחשיבים את המקום לרה"ר: **א'**. בעינן לכך דוקא ג' ישראלים ולא נכרים (גליון הש"ס שבת כא. בשם בתי כהונה, דנכרים הוו כבע"ח דלא משוי רה"ר). **ב'**. בעינן שיהיו שלשתם סמוכים זה לזה: להרא"ש (נזיר נז.) שיהיו יחד תוך ד' אמות, ולהראב"ד (נזירות שם) שיהיו עכ"פ ב'מעמד אחד', ולא בשני קצוות החדר. **ג'**. דעת חלק מהפוסקים שכמה נשים נחשבות כאחד לענין זה, ומועילות להשלים לג' רק בצירוף ב' גברים (מל"מ אבוה"ט רפט"ז ונוב"י תנינא ק"כ לדעת הרשב"א והר"ן. והובא בחכמ"א שער השמחה א' ד"ה ודע).

ובספר **'משמרת הכהנים'** להגר"י כהן שליט"א [שהקיף באופן נפלא כל ענייני טהרת כהנים המעשיים בימינו, עם עשרות חליפות מכתבים בין גאוני הדור שליט"א[2], עמ' תרפט], הביא פולמוס שנפל בין הגר"י פישהוף שליט"א (בעל טעם ודעת) להגר"ש גלבר שליט"א (בעל ארחות שבת) בענין הווילון שסביב מיטת החולה בביה"ח. אשר דעת הגר"י פישהוף כי תוך הווילון חשיב רשות בפני עצמה, ועל כן צריך הכהן להניחו פתוח, או שייכנסו שני המלווים עמו תוך הווילון לאשווי רה"ר. אולם הגר"ש גלבר נקט דכיון שהווילון עשוי לצניעות בעלמא אינו חולק מקום לענין טומאה לעשות את תוכו רה"י.

אם במקום סכנה מוטל על הכהן להפוך את רשותו לרה"ר

כידוע גם בעת פיקוח נפש נאמרה הלכה של 'הקל הקל תחילה' (יומא פג.), שאם ניתן להציל את הנפש באמצעות איסור קל, אין לעשות זאת ע"י איסור חמור ממנו, כמובן באופן שאין בכך עיכוב או חשש כלשהו בהצלת הנפש.

מטעם זה נקט הגר"א גנחובסקי (ח"ה סי' נ"א), שגם כהן המאושפז בבית חולים משום פיקו"נ, עדיין מוטל עליו (במידת האפשר) לדאוג להחשיב את מקומו לרשות הרבים, כדי למנוע עצמו מלהכנס בספק הטומאה המשוטטת במחלקות בית החולים. והיינו ע"י שיהיו עמו ב' מלווים, ולדעת הגרי"פ שיהיו עמו תוך הווילון (במקום שאינו נחשב רה"ר מצד עצמו).

אך יש שנקטו להקל בזה, שלא נאמר 'הקל הקל תחילה' אלא כאשר האפשרות השניה יש בה היתר אמיתי יותר מהראשונה. משא"כ כאן שספק הטומאה במציאות עומד בעינו, ודיני הרשויות אינם נוגעים אלא לענין ההנהגה למעשה אם להקל כצד הטהרה או להחמיר כצד הטומאה, על כן מאחר והותר ליכנס לספק מחמת פיקוח נפש, אין תועלת במה שיהפוך את הרשות שנמצא בה לרה"ר, שהרי מציאות הטומאה לא תשתנה בכך (הגר"ר שמואלביץ שליט"א, משמרת הכהנים עמ' תרצ"א. ויש לדון בזה).

כניסת כהן בחדרי שירותים

הקשה הגר"מ שמואלביץ להגריש"א (ציוני הלכה אבלות פ"י), שבמקומות שהותרו כהנים ליכנס משום 'ספק טומאה ברה"ר', יהיה אסור לכהן להכנס **לבית הכסא**, שהרי חדר זה אינו עשוי לרבים והו"ל רשות היחיד, וספק הטומאה מוכרע שם לטומאה.

ותשובת הגריש"א הייתה שגם לשם **מותרת** הכניסה, אך סתם ולא פירש טעמו, ונשתברו קולמוסין הרבה לירד לסוף דעתו. בציוני הלכה ביאר דאמרינן **ממה נפשך**, כאשר דלת ביהכ"ס פתוחה אין זה רה"י, וכאשר היא סגורה אמנם הוי רה"י, אך אין הטומאה יכולה ליכנס שם מבעד לדלת.

אך השיגו על דבריו (קובץ מבי דינא, יו"ד), שבשעה שסוגר את הדלת, טרם נסגרה לגמרי ועדיין היא פתוחה בשיעור טפח, כבר חשיב רה"י משום דהוי כמקום סתר והטומאה יכולה להיכנס שם דרך אותו טפח. ועוד, שאין זה מועיל במקומות שיש טפח מתחת או מעל הדלת, כפי שמצוי במקומות רבים, והטומאה נכנסת דרך שם גם כשהדלת סגורה.

ויש ביארו דכיון שכבר הוכרע ספק הטומאה ברה"ר לטהרה, אינו חוזר וניעור ברה"י להיות מוכרע לטומאה. אך השיג על כך הגרי"ב שרייבר שליט"א, דאם אכן היו הספיקות נולדים בזה אחר זה היה מקום לדון כך, והיינו פושטים הספק ממחלוקת תנאים מפורשת (טהרות רפ"ו). אולם כאן הספק נולד בבת אחת על ב' הרשויות, ובכה"ג כו"ע מודו שכל רשות נידונת בפנ"ע.

---

[1] רק יש לוודא שאכן המצב הוא ספק טומאה ולא וודאי, כגון מחלקות המחוברות ל'בנק איברים' (אבר מן החי מטמא באהל כמת שלם), או מקום שמצוי שם טומאת מת ברוב שעות היום. ולענין מכון פתולוגי הביא בציוני הלכה (אבלות פ"י הע' יח) שאינו נחשב וודאי טומאה, מאחר ו־90% מהבדיקות נעשות בחתיכות עור שאינן מטמאות. ויש לציין, כי ניתן להתעדכן על מצב הטומאה במרכזי הרפואה ע"י ארגון 'טהרת כהנים', כמפורט בעמ' הבא.

[2] וראוי ליידע לתועלת הציבור, שניתן לקבל גליונות שבועיים עם פסקים מרתקים ערוכים מתוך הספר, בכתובת c205501040@gmail.com.

ומשו"ה יש שהורו באמת לאסור, ויעויין בספר אגן הסהר (עמ' תמג) שהורה לכהן ששהה בבית החולים שלא ייכנס לבית הכסא, אלא יחפש בית הכסא שיש לפניו חדר נוסף של נטילת ידים (הנחשב רה"ר), ורק אחר שייכנס לשם ויסגור אחריו את הדלת, ייכנס לבית הכסא.

'אזהרת כהנים' בביה"ח - אינה מועילה לאיסור גוסס

כדי להציל את הכהנים מאיסור היטמאות למת, נהגו בכמה מרכזי רפואה, שבכל מקרה של פטירה ר"ל, מניחים שלטי 'אזהרת כהנים', להזהיר מלהכנס למחלקות שהטומאה מתפשטת בהם[3]. ויש מרכזי רפואה שהשיקו גם קו מיוחד, שבו ניתן להתעדכן טלפונית בזמן אמת על מצב הטהרה, אם יש אזהרת כהנים. וכפי שסידרו באופן נפלא את כל המידע על כך ב**קו 'טהרת כהנים', 08-3132020 שלוחה 9** [והנגישו את העדכונים לציבור גם דרך עמדות '**נדרים פלוס**', בקופת הארגון].

אך בתשובות והנהגות (ח"ג שנ"א) תמה על אזהרה זו, שלכאורה יש בה התעלמות מהלכה מפורשת בשולחן ערוך, שנכלל באיסור הכהנים שלא ליכנס באהל **הגוסס**, ויש בזה איסור דאורייתא הנלמד מריבוי לשון הכתוב "לא יטמא בעל בעמיו **להחלו**", לרבות גוסס ['להחלו' מתפרש מלשון חולי (לבוש), או מלשון חלל (רא"ש)], כמבואר בנזיר (מג.). והקשו בגמרא ממה ששנינו (אהלות פ"א מ"ז) "הגוסס אינו מטמא עד שתצא נפשו". ותירצו שאמנם אינו מטמא עד שתצא נפשו, אך מ"מ יש איסור חילול הכהונה בכניסה לאהלו. וכך נפסק בשו"ע (יו"ד ש"ע) "**אסור ליכנס לבית שיש בו גוסס**". [ואמנם הרמ"א הביא יש אומרים שלא נפסק איסור זה להלכה, אך סיים 'וטוב להחמיר'. ובש"ך הביא מהב"ח שהכריע דלא כהרמ"א, אלא כהמחבר, שיש בזה איסור תורה מעיקר הדין, ולא רק כחומרא. וכ"כ בערוך השלחן "ורוב הפוסקים פסקו לאיסור, וכן הסכימו האחרונים וחלקו על רבינו הרמ"א שכתב וטוב להחמיר, דמעיקר הדין אסור. ובזמנינו נזהרים הכהנים מזה ויוצאים מבית הגוסס ויישר כחם שמקדשים את הכהונה", עכ"ל].

ולפי"ז תמוה, מה התועלת בהנחת שלטי 'אזהרת כהנים' בשעת פטירה, הרי קיים איסור דאורייתא הרבה לפני כן, בעוד שהוא גוסס, ופעמים שהוא מצב הנמשך כמה ימים (כמבואר בשו"ע יו"ד של"ט ב'). וזה פלא גדול. [הגר"א וייס שליט"א (המשמש כרב ביה"ח שערי צדק) נשאל בזה, והשיב כי נדר גוסס אינו כהגדרת הרופאים, אלא ממש סמוך למיתה, ועל כן אין הנפק"מ בזה מצויה. אך דעת שאר פוסקים דגוסס הוא כפי המקובל אצל הרופאים והחברא קדישא, וכמש"כ באגרות משה (חו"מ ב' ע"ה ה') ובציוני הלכה (אבלות פ"ו) מהגרישו"א. והוא מצב היכול להימשך כמה ימים, כמבואר בשו"ע].

עוד תמהו, במה שהבאנו לעיל בשם הגריש"א, שכהן שנחוץ לו להיכנס לבית חולים שאין בו ודאי טומאה, יכול לסמוך על הכלל של 'ספק טומאה ברשות הרבים ספיקו טהור' וליכנס. ותמוה מאד, שהרי כלל זה מועיל רק לענין הספק שמא יש כאן טומאת מת, אך אין זה מועיל כלום לענין הספק אם יש כאן גוסס, שהגוסס אינו מטמא. ואם כן אכתי ייאסר להיכנס משום ספק גוססים. והוא תימה גדולה.

תליית איסור כהנים בחדר הסמוך לגוסס - בגדר התפשטות הטומאה לחדר הסמוך

אך הנה האריך החת"ס בתשובה (יו"ד ש"מ) בגדר הטומאה שיש בחדר הסמוך למת. שאין הגדר שנעשה הכל **אהל אחד** ע"י שפתוחים זה לזה, אלא שנאמרה הלכה שהטומאה מתפשטת ועוברת דרך פתח, ועל כן אף שהחדר הסמוך נחשב **אהל בפני עצמו**, מ"מ הטומאה עוברת אליו, ועל כן אסורים הכהנים מליכנס בו. וכך האריך לייסד גם באבי עזרי (פט"ו מטומאת מת)[4].

ומעתה אם נדון בנוגע לאיסור כהנים **בחדר הסמוך לגוסס**, הרי נמצא שאין בו איסור, שהרי אינו נחשב 'אהל המת' אלא שטומאת המת מתפשטת בו, וזה אינו שייך בגוסס שאין בו טומאה שתתפשט (וכמפורש בגמ' נזיר מג., דלענין טומאה לא מטמא, ורק איסור חילול יש בו). ונמצא שכל איסורו הוא דוקא בחדר הגוסס ממש. **ולפי"ז מיושב היטב מנהג העולם** שאין מוציאין אזהרת כהנים עד לאחר הפטירה, שהרי לא מדובר על כניסת כהנים בחדר הגוסס ממש, אלא לענין מעבר במקומות הפתוחים לחדרו, ולפי הנתבאר אין בהם איסור בגוסס אלא לאחר שימות. [ועי' טעם ודעת רפט"ו שעמד בכך, דדין גוסס בחדר הסמוך תלוי בגדר טומאת פתחים].

ומיושב בזה מה שתמהו על הוראת הגריש"א, שיכול הכהן לסמוך בעת הצורך על הכלל של ספק טומאה ברה"ר, הגם שעדיין יש לחוש משום איסור גוסס, שכן להנתבאר מצד גוסס בלאו הכי ליכא חשש בחדרים הסמוכים, אלא רק מצד טומאת מת המתפשטת אליהם. ואכן בציוני הלכה (אבלות פ"י עמ' קעא) הביא כן להדיא מהגריש"א, דאין איסור כהנים בחדר הסמוך לגוסס, (והביא בהע' שכ"כ במר ואהלות). וכך נקט בפשיטות הגרמ"מ קארפ במשמרת שמחות. וכך גם משמעות דברי הריטב"א (כתובות יז).

תליית איסור כהנים בחדר הסמוך לגוסס - בגדר איסור גוסס

אלא שביאור זה תלוי במה שיש לחקור בגדר איסור כהנים בגוסס. אם הוא איסור עצמי, או שעניינו הרחקה לאיסור כהנים **במת**, שעל כן נאסר גם בגוסס, שמא ימות תיכף. שאם נאמר שיסוד האיסור שמא ימות, שפיר יש לאסור גם את החדר הסמוך, דאף שהגוסס אינו מטמא מ"מ הלא חיישינן שמא ימות ותתפשט טומאתו לחדר הסמוך.

ומצינו שנחלקו הראשונים והפוסקים בחקירה זו. אשר דעת המאירי (נזיר שם) וכך מפורש בחכמת אדם (קנ"ט ג') שהאיסור הוא 'שמא ימות תיכף'. **ולפי"ז יש לאסור כהנים גם בחדר הסמוך לגוסס**. אך בראי"ש (שם) ובלבוש (שם) מבואר שהוא איסור עצמי (וכמו שהוכיח מדבריהם בתורת הנזיר פ"ג הי"ג). וכ"ה בתבואות שור (יו"ד ל"ג ה'), וכך נקטו בפשיטות האחיעזר (ג' ס"ה ו') והקובץ שיעורים (ח"ב סי' מ"א, וחולין אות ל"א). ובקובץ"ש ביאר כך גם בדעת הרוקח. וכן מדוקדק גם בדברי הש"ך (ש"ע סק"ד), וכמו שעמד בזה בשיעורי הגרמ"ד (נזיר עמ' תכה). וכך נקט בפשיטות הגריש"א, שהרי לא מצינו איסורי הרחקה בדאורייתא (ציוני הלכה שם). **ולמעשה בוודאי יש ליזהר בזה, שכן מלבד האיסור העצמי של גוסס, שייך הרבה פעמים חשש אמיתי של 'שמא ימות', ואיך יכניס עצמו לספק.**

---

[3] בהרבה מקומות מותקנים דלתות כפולות, שכאשר האחת נפתחת השניה סגורה, כך שאין חשש של טומאת פתחים אלא של סוף הטומאה לצאת [אשר דעת רוב הפוסקים דהוי דרבנן, וכך הכריע המשנ"ב (קכ"ח ח'). הגם שדעת המג"א (שי"א י"ד, ושמ"ג ב') והחיי אדם (קנ"ט ח') שהוא דאורייתא].

[4] ואמנם דעת הפנ"י בתשובה (נדפסה בסוה"ס נחל האשכול) שלא כחת"ס, אלא דע"י הפתח נעשה הכל אהל אחד. אך למעשה לא נקטינן הכי, שכן בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"ה סוכה הכ"א) העמיד דנחלקו הראשונים בחקירה זו, אשר דעת הריטב"א והר"ן (סוכה כ"ב) בשם יש אומרים [וכ"ה דעת הרי"ד והריא"ז שם] כחת"ס, ונקטו הכס"מ הגר"א והגרעק"א (או"ח תרל"א ה') דכן הוא גם שיטת הרמב"ם והשו"ע, ודלא כדעת הפנ"י. [ואולם הגר"ח שם מפרש בדעת הרמב"ם כהפנ"י, אך יש להוכיח גם מדברי הרמב"ם כשיטת החת"ס וכפי שנקטו בדעתו גדולי הפוסקים הנ"ל, ממה שדקדקו הרדב"ז (ח"א תעו) והאבי עזרי הנ"ל מלשונו בפ"ז מנזירות ה"ה דנזיר אינו מגלח על טומאת פתחים, וע"כ דטומאת פתחים הוי רק התפשטות הטומאה ואינו אהל המת ממש, וכמש"כ באבי עזרי. (ואף שלענין כהן פסק הרמב"ם דלוקה, היינו משום דכהן שאני מנזיר בגדר דין 'טומאת עצמו של מת', וכדחזינן דנזיר בעי דוקא לוג דם והכהן אסור גם ברביעית, והארכנו בזה בכמה דוכתי, ואכמ"ל).

מה דעתכם?

תגובות מעט הקוראים

בנוגע למאמר הגר"צ רותן שליט"א, שיש עצה להגעיל את השיניים באמצעות אכילת גזר בערב פסח, ועי"ז אין חשש פליטת חמץ מכתרי מתכת באכילת דבר חריף בפסח, נתקבלו התגובות הבאות:

שלום וברכה,

על ההשוואה של גזר ללפת, אעיר 2 הערות:

א. אם במקור נאמר לפת, למה עלינו להשוות אליה את הגזר, ולהחשף לטענה שגזר אינו לפת? למה לא נאכל את הלפת עצמה בערבי פסחים?

ב. לענ"ד ה'לפת' של המשנה והתלמוד - היא היא הגזר דידן, ויש לי ראיה ממקומות אחדים. אם כן הערה אחת מתורצת בחברתה.

הגאון רבי מרדכי גנוט שליט"א מחה"ס 'לוח דבר בעתו' ושא"ס

תגובת המערכת: הצגנו הדברים לפני **הגאון רבי אלחנן בקרמן שליט"א**, בעל משנת השדה, וזו תגובתו:

בפשוטו דעה זו אינה מקובלת על רבותינו הראשונים ולהבדיל על החוקרים בדורות האחרונים. שכן הרמב"ם מזכיר גזר יחד עם לפת, ומוכח כמובן שמדובר בצמחים שונים. ע' פיה"מ כלאים פ"ב מ"ב "זרעוני גינה שאינם נאכלים. כגון זרע צנון **וזרע הלפת** וזרע הכרפס **וזרע הגזר**". מפורש בדברי הרמב"ם שגזר אינו לפת. באופן כללי גזר מוזכר במקומות נוספים ברמב"ם, בכל המקומות כדוגמה שהרמב"ם מביא מעצמו, ולא כצמח שמוזכר במשנה. כגון בפיה"מ פאה פ"ו מ"ו: "כל הטמונים בארץ כגון הלוף והשום", שמביא הרמב"ם דוגמאות: "כגון השום והבצלים והגזר".

מה כן? שני מקורות במשנה ובגמרא ל'גזר' שלנו או מין הדומה לגזר שלנו.

א. בירושלמי כלאים מוזכר שהמרכיב זרגון ולפת נפיק מיניה איסטיפניני. לדברי החוקרים איסטיפניני זהו גזר הגינה (שזהו שמו ביוונית). הרי שנוצר מהרכבה של זרגון ולפת. [דבר שהוא עצמו צריך ביאור, שהרי על ידי הרכבה לא נוצרים צמחים חדשים, ואין כאן המקום להרחיב בענין זה]. ולפי הגדרה זו, אכן הגזר קרוב ללפת ואולי נוצר כתוצאה מהרכבה/הכלאה כזו או אחרת.

ב. במשנה בכלאים (א, ג) נזכרו לפת ונפוש שאינם כלאים זה בזה. דעת רב סעדיה גאון שנפוש הוא גזר. הרי שהוא דומה ללפת ואינו כלאים עם הלפת. גם בספר הערוך הביא שני פירושים בערך נפס. פירוש ראשון הוא מין צנון. ופירוש שני הוא "פשטינקי". אשר באיטלקית הוא מין גזר הדומה לגזר שלנו.

סיכום: לפת אינו גזר, יתכן שהוא הצמח הנוצר מהרכבת לפת וז'רגון, ויתכן שהוא נפוס הדומה ללפת. באופן כללי, גם בצמחים המזוהים, יתכן שהזנים בזמננו שונים לחלוטין מזמן המשנה.

בנוגע למאמר בענין הכנסת טומאה לכביש המנהרות ובטן המטוס. נתקבלה התגובה הבאה:

נהנתי מאד לראות את גליונו, ודפח"ח, אשריו ואשרי חלקו שמזכה את הרבים, ובפרט בדיני טהרת כהנים החמורים. והנני ידידו להעיר ולהוסיף על דבריו היקרים כדרכה של תורה.

א. במ"ש לחלק בין מטוס למנהרה ע"פ האו"ש, לכאו' יש לומר שגם במטוס הוי כניסה אחד, שהרי הנידון הוי על האנשים שיעלו אח"כ , ומ"ש שלא העירו בזה, עי' בספרנו פרק כב כמדומה סעיף כד שהבאנו בזה

ב. בדין פתיחת דלת בביה"ח עי' מ"ש בספרנו פרק כג, ובהערה מהגר"ר שמואלביץ בזה.

הגאון רבי ישראל כהן שליט"א, בעהמ"ח ספר 'משמרת הכהנים'

תגובת המערכת: החילוק שכתבנו מתבקש עפי"ד האו"ש (חולין יא). שכן החילוק בין העמדת הספק קודם שבאה הקבוצה לבין אחר שבאה מפורש במשנה בטהרות הנ"ל, שאם היה ער הנידון הוא על כל א' מהבאים בפנ"ע, משא"כ אם ישן ונתעורר ודן כעת על הקבוצה שעברה, דכעת הנידון על כולם יחד.

למעשה בנוגע להעברת נפטרים המציאות שמעבירים 1,800 נפטרים בשנה, ואין פוצה פה ומצפצף, וע"כ לחלק כמו שכתבנו. אך ייתכן ללמד זכות מסברא נוספת, ששייך לדון שהמכנים מתעסק בשלו ואינו בא להכשיל, ועל הכהן לבדוק ולשמור עצמו. בפרט בימינו שיש אפשרות להתעדכן בקלות ובנגישות, הרי טפי י"ל שהכהן עליו מוטל לברר, ומצד הישראל אין כאן הכשלה ולפ"ע.

בקושיא לעיונא, להמבואר בגמ' שהמעורר את הבן לשאלת מה נשתנה הוא מזיגת כוס שני קודם הסעודה, מדוע א"כ נשמטה קושיא זו מד' הקושיות:

לכבוד הרבנים החשובים עורכי העלון החשוב "נהורא דשמעתא".

אשר נראה לאמר בזה בפשיטות, דהיות ואת מזיגת השניה הרי הבן רואה בעיניו, והוא מתמיה בזה, א"כ אין צורך להכניס שאלה זו לתוך ארבע הקושיות. מפני שאת הדבר התמוה הזה הרי רואה בעיניו, וממילא ישאל שאלה זו.

הגאון רבי אברהם יהודה ויסברג שליט"א

לעיונא

שאלות מרתקות בהלכה המעשית בימינו

כיצד המכינים מראש מברכים על עירוב תבשילין?

נתבאר בפוסקים, כי המתארח אצל אחרים ואינו זקוק להכין לעצמו מאכלים לשבת, אין לו להניח עירוב תבשילין בברכה (שלמי תודה סי' ל"ד, שכך הורה החזו"א לשוהה במלון, להניח בלא ברכה. וע"ש דאף שמדליק נרות, אין לערב בברכה בשל כך, מאחר שיש דעה (תקכ"ז י"ט) שהדלקת הנר אינה זקוקה לעירוב תבשילין).

ולפי זה יש לעיין באותם המבשלים הכל מערב החג, וסומכים על העירוב כדי שיהיה מותר להם **לחמם** את האוכל שנצטנן מבישולו. והרי קיי"ל אין בישול אחר בישול (שי"ח ד'), ודעת החזו"א (ל"ז י"ג) שגם דבר לח כמרק וכדומה, אין בו איסור בישול מן הדין כשנתבשל והצטנן, אלא רק מדרבנן משום מראית העין. ונמצא לפי זה שחימום לבד אין בו שום איסור מלאכה, ואיך אם כן ניתן לעשות עירוב תבשילין בברכה לשם כך, וצ"ע. [ויש להוסיף, שגם איסור הנחה בתחילה בדבר מבושל, שאסור משום 'מחזי כמבשל', גם זה אינו בגדר 'איסור מלאכה']. וביותר לדעת הגרעק"א (ביצה כא: ד"ה אי), שאין להניח עירוב תבשילין רק בשביל להתיר איסור דרבנן.

לתגובות: מייל: A9768552@gmail.com פקס: 077-470-4472

הודעה משמחת למחבדי ספרים שליט"א:

מחלקת 'גמ"ח הפצת התורה' שע"י מכון אש התורה,
מסייעת למדפיסים את ספריהם בכמות של 500 עותקים ומעלה,
לקבל הדפסה מקצועית ואיכותית מהשורה הראשונה,
בעלות מוזלת במיוחד בהפרש של אלפי שקלים.
כולל ייעוץ וליווי ללא עלות בכל שלבי ההדפסה וההפצה.
[כמו כן ניתן לקבל עריכה תורנית מקצועית ע"י צוות ת"ח מופלגים]
לפרטים: A0559236309@gmail.com

מהספרים שיצאו לאור בתקופה האחרונה דרך המכון

שתי הלחם

תורת הקרבנות

לימוד קדשים בעיון אליבא דהלכתא

ערב חג השבועות תשפ"ג

מעלת "שתי הלחם"

יום הבכורים

א. חַג הַשָּׁבוּעוֹת נִקְרָא בַּתּוֹרָה "יוֹם הַבִּכּוּרִים"[1].

פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י[2] שֶׁנִּקְרָא בִּכּוּרִים עַל שֵׁם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵם מִנְחַת חִטִּים הָרִאשׁוֹנָה מֵהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה.

וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים[3] שֶׁנִּקְרָא יוֹם הַבִּכּוּרִים עַל שֵׁם שֶׁהוּא זְמַן תְּחִלַּת הַבְּאַת הַבִּכּוּרִים, אֵךְ הַמְשֵׁךְ הַפָּסוּק "בְּהַקְרִיבְכֶם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'" לְכָל הַמְפָרְשִׁים הַכַּוָּנָה לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

מִשְׁמַע שֶׁעִקַּר חַג הַשָּׁבוּעוֹת הוּא עַל יְדֵי הַקְרָבַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

מִצְוַת הַיּוֹם

ב. בְּכָל הַמּוֹעֲדִים יֵשׁ מִצְוָה מְיֻחֶדֶת לְאוֹתוֹ מוֹעֵד[4]. אֲבָל בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת אֵין מִצְוָה מַעֲשִׂית לָכָל יָחִיד, אֶלָּא הַקְרָבַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הִיא הַמִּצְוָה הַמְיֻחֶדֶת שֶׁל הֶחָג.

וְכֵן בְּפָרָשַׁת אֱמֹר[5] כָּתוּב אֶת הַמִּצְוֹת הַמְיֻחָדוֹת שֶׁל כָּל הַמּוֹעֲדִים, וּבְחַג הַשָּׁבוּעוֹת כָּתוּב אֶת מִצְוַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם. מִשְׁמַע שֶׁשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם הֵם מִצְוַת הַיּוֹם.

מְבִיאִים בְּרָכָה

ג. בְּגְמָרָא רֹאשׁ הַשָּׁנָה טז. כָּתוּב: מִפְּנֵי מָה אָמְרָה תּוֹרָה הָבִיאוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בָּעֲצֶרֶת, מִפְּנֵי שֶׁעֲצֶרֶת הוּא זְמַן הַדִּין עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הָבִיאוּ לְפָנַי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בָּעֲצֶרֶת כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרְכוּ לָכֶם פֵּרוֹת הָאִילָן.

פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁיָּכִים לְפֵרוֹת הָאִילָן כֵּיוָן שֶׁהֵם מְתִירִים לְהָבִיא בִּכּוּרִים, אוֹ לְפִי הַדֵּעָה שֶׁחִטָּה נִחְשֶׁבֶת עֵץ[7].

מִבֹּאר כָּאן שֶׁעַל יְדֵי הַקְרָבַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, זוֹכִים בַּדִּין עַל פֵּרוֹת הָאִילָן.

מִשְׁפִּיעִים תּוֹרָה

ד. יְדוּעִים דִּבְרֵי הַשֶּׁלַ"ה[8] שֶׁבְּיוֹם מַתַּן תּוֹרָה דָּנִים עַל פֵּרוֹת הָאִילָן - הֵם הַנְּשָׁמוֹת הַפּוֹרְחוֹת מֵאִילָנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וְלָכֵן הָעוֹלָם נִדּוֹן בְּיוֹם זֶה עַל הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ הָאֵם בִּטְלוּ מִמֶּנָּה, וְלֹא הִשְׁלִימוּ בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת כָּרָאוּי.

וְהָעֵצָה לִזְכּוֹת בַּדִּין שֶׁבְּיוֹם הַזֶּה הוּא עַל יְדֵי הַקְרָבַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא הַנַ"ל!

הַשֵּׁפָת אֱמֶת[9] כּוֹתֵב שֶׁכָּמוֹ שֶׁהַנְּבִיאִים קִבְּלוּ אֶת נְבוּאָתָם מֵהַר סִינַי, כָּךְ בְּכָל שָׁנָה מְקַבֵּל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל בְּשָׁבוּעוֹת אֶת כָּל מָה שֶׁעָתִיד לְהָבִין וּלְחַדֵּשׁ בַּתּוֹרָה, וּבְמֶשֶׁךְ הַשָּׁנָה מוֹצִיא כָּל אֶחָד מֵהַכֹּחַ אֶל הַפֹּעַל. וְלָכֵן בָּעֲצֶרֶת נִדּוֹנִים עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, שֶׁהֵם הַחִדּוּשִׁים שֶׁיּוֹצְאִים מֵהַתּוֹרָה שֶׁנִּקְרֵאת עֵץ חַיִּים.

וְלִפְעָמִים זֶה גַּם הַדִּין כַּמָּה חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה הוּא יְחַדֵּשׁ, תָּלוּי בְּהַקְרֶבֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם!

כְּאִלּוּ הִקְרִיבוּם לְפָנַי

ה. כָּל יִשְׂרָאֵל מְיֻחָלִים וּמְצַפִּים שֶׁנִּזְכֶּה בְּשָׁנָה זוֹ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנַקְרִיב שְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

אַךְ אִם ח"ו לֹא נִזְכֶּה בְּשָׁנָה זוֹ וְלֹא נַקְרִיב אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, אִם כֵּן יֶחְסַר לָנוּ אֶת עִקַּר מִצְוַת הַיּוֹם שֶׁל חַג הַשָּׁבוּעוֹת, וְכֵן יֶחְסַר אֶת הַזְּכוּת בַּדִּין עַל פֵּרוֹת הָאִילָן, עַל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְעַל חִדּוּשֵׁי הַתּוֹרָה, וְצָרִיךְ לַעֲשׂוֹת כָּל מָה שֶׁאֶפְשָׁר כְּדֵי שֶׁיֵּחָשֵׁב לָנוּ כְּאִלּוּ הִקְרַבְנוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם.

מוּבָא בַּגְּמָרָא[10] שֶׁשָּׁאֲלָה זוֹ שָׁאַל אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: "בְּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם מָה תְּהֵא עֲלֵיהֶם?" וְעָנָה לוֹ: "כְּבָר תִּקַּנְתִּי לָהֶם סֵדֶר קָרְבָּנוֹת, בְּזְמַן שֶׁקּוֹרְאִין בָּהֶן מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיהֶם כְּאִלּוּ הִקְרִיבוּם לְפָנַי, וַאֲנִי מוֹחֵל לָהֶם עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם".

וְאִם כֵּן צָרִיךְ לִקְרֹא בְּשָׁבוּעוֹת אֶת פָּרָשַׁת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַקְרָבָנוֹת שֶׁעִמָּהֶם כְּדֵי שֶׁיֵּחָשֵׁב כְּאִלּוּ הִקְרַבְנוּם, כְּמוֹ כָּל הַקָּרְבָּנוֹת.

לְמוּד דִּינֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם

ו. וְהִנֵּה, פָּרָשַׁת הַתָּמִיד אוֹמְרִים כָּל בֹּקֶר[11], וְעַל יְדֵי זֶה נֶחְשָׁב כְּמוֹ הַקְרָבָה[12]. וְכֵן אֶת קָרְבְּנוֹת מוּסָף שֶׁל שַׁבָּת, רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְיוֹם טוֹב מַזְכִּירִים בִּתְפִלַּת מוּסָף, וְנֶחְשָׁב כְּמוֹ הַקְרָבָה.

אֲבָל בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת מַזְכִּירִים בִּתְפִלַּת מוּסָף רַק אֶת קָרְבְּנוֹת הַמּוּסָף[13], וְלֹא מַזְכִּירִים אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַקְרָבָּנוֹת שֶׁמְּבִיאִים עִמָּהֶם[14]. וּכְבָר הִקְשׁוּ כֵּן הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים וְתֵרְצוּ בְּכַמָּה אוֹפָנִים[15].

וְכֵן בְּכָל הַמּוֹעֲדִים קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה אֶת קָרְבְּנוֹת הַמּוּסָף וְנֶחְשָׁב כְּמוֹ הַקְרָבָה[16]. אֲבָל בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת קוֹרְאִים רַק אֶת קָרְבְּנוֹת הַמּוּסָף, וְלֹא אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַקְרָבָּנוֹת שֶׁעִמָּהֶם[17].

וְיוֹצֵא שֶׁלֹּא מַזְכִּירִים כְּלָל בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְאֵין 'נִשְׁלָמָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ'. לָכֵן רָאוּי מְאֹד לְכָל אֶחָד לוֹמַר וְלִלְמֹד אֶת סֵדֶר הַקְרָבַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁיֵּחָשֵׁב כְּמוֹ הַקְרָבָה, וְכֵן כָּתְבוּ גְּדוֹלֵי הָאַחֲרוֹנִים[18] שֶׁרָאוּי לוֹמַר. וּמוּבָא סֵדֶר הַהַקְרָבָה בְּכַמָּה סְפָרִים[19].

אוֹ שֶׁאֶפְשָׁר לִפְתֹּחַ לִקְרֹא אֶת הַפְּסוּקִים שֶׁבְּפָרָשַׁת אֱמֹר[20].

זֵכֶר לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם

ז. בְּרֵמ"א[21] בֵּאֵר אֶת הַמִּנְהָג לֶאֱכֹל מַאֲכָלֵי חָלָב

---

1. במדבר כ"ח כ"ו.
2. בבמדבר שם, וכ"כ רש"י ויקרא כ"ג י"ז.
3. חזקוני והעמק דבר בבמדבר שם, ורש"י שמות כ"ג ט"ז.
4. בפסח - קרבן פסח ומצה, בראש השנה - תקיעת שופר, ביום כיפור - תענית, בסוכות - סוכה ולולב.
5. ויקרא כ"ג.
6. כמו שפירש רש"י והר"ן על פסח זמן תבואה שנידונים על התבואה, ה"ה עצרת זמן פירות האילן הכוונה שנידונים על הפירות. וכ"כ המ"א תצ"ד ה' ובמ"ב סק"י ששבועות יום דין על הפירות.
7. וכ"כ הריטב"א והר"ן. והרשב"ץ כתב שבשבועות נידונים גם על חיטים. וע"ע פי' הרמב"ם לר"ה, מהר"ל, ועיין יעקב.
8. מסכת שבועות בשם תולעת יעקב. וכ"כ בספר חמדת ימים ח"ג ענייני חג השבועות פ"א אות י"ב י"ג.
9. ענייני חג השבועות תרס"א. כן מבואר ב"רוקח" פרשת "אמור".
10. תענית כו: ומגילה לא:
11. כמו שכתבו הראשונים והפוסקים שיש חיוב לומר פרשת התמיד כל יום, וכן מוכח בטור ושו"ע (ס"ס מ"ז, מ"ח, מ"ט, נ')
12. שקבעו לומר את פרשת התמיד בסדר התפלה, וברמ"א בסי' מ"ח.
13. כמו שביאר במ"ב מ"ח סק"א.
14. שבפרשת פנחס (במדבר כ"ח), שהם: שני פרים איל אחד ושבע כבשים לעולה, ושעיר לחטאת.
15. שבפרשת אמור (ויקרא כ"ג), שהם: פר אחד שני אילים ושבע כבשים לעולה, שעיר לחטאת, ושני כבשים לשלמים.
16. עיין דעת זקנים (לבעלי התוס') במדבר כ"ח כ"ה, רמ"ע מפאנו בסוף סדר העבודה (עמ' קמ"א), שיירי כנה"ג או"ח סי' ת"צ (הגהות הטור ג'), ברכ"י שם א' בשם כמה אחרונים, א"ר שם ט"ו, שו"ת התעוררות תשובה או"ח רצ"ח, שפ"א מנחות מה:, מנחת אברהם מנחות מה: (עמ' שכ"ד).
17. עי' תוס' ורא"ש מגילה ל: בשם ר"ע גאון שהתקנה לקרא במפטיר בקרבנות המועדים הוא כדי שייחשב כמו הקרבה.
18. עיין דרשות חת"ס ח"ב (רצ"ב טור ד'), ושו"ת מנחת יצחק ח"ו ס' שביארו הטעם שלא קוראים.
19. יש נוחלין (אחי השל"ה) פ"א הגהה ט' (ד"ה והנה מאחר), הובא בכה"ח או"ח תצ"ד ל"ג, ופתחי עולם ו'. וכ"כ סידור בית יעקב (ליעב"ץ) ביום א' דשבועות.
20. רמב"ם תמוי"מ פ"ח, סדר העבודה לרמ"ע מפאנו (סדר עבודה רבה סוף פ"ט), סידור בית יעקב (ליעב"ץ) ביום א' דשבועות, עבודת הקרבנות (לחתן הח"ח) ח"ב סי' נ"ב - ס"ה [ובסימן כ"ג סק"ב כתב שכל הספר נכתב כדי לקיים נשלמה פרים שפתינו וייחשב כאילו הקרבנו], מבואי הקדשים (סוף מבוא ג'), שערי חכמה פ"ב סעיף י"א, קונטרס 'תורת הקרבנות' דיני שתי הלחם, וכן מובא קיצור הדינים בהמשך הגליון.
21. ויקרא פרק כ"ג פסוקים ט"ו - כ"א, מובא בהמשך הגליון.
22. או"ח תצ"ד.

בְּשַׁבּוּעוֹת, כַּיָּוֹן שֶׁעַל יְדֵי שֶׁאוֹכְלִים חָלָב וּבָשָׂר בְּאוֹתָהּ סְעוּדָה צְרִיכִים לְהָבִיא שְׁתֵּי לְחָמִים עַל הַשֻּׁלְחָן, וְהַשֻּׁלְחָן הוּא כְּמוֹ מִזְבֵּחַ[22], וְיֵשׁ בָּזֶה זֵכֶר לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם. וּכְמוֹ שֶׁעוֹשִׂים שְׁנֵי תַּבְשִׁילִים בְּלֵיל פֶּסַח זֵכֶר לְפֶסַח וַחֲגִיגָה[23]. וְהוּבָא מִנְהָג זֶה בַּאֲחֲרוֹנִים[24].

וְכָתְבוּ הַפּוֹסְקִים לַעֲשׂוֹת אֶת הַלֶּחֶם מַחְטִים, כְּמוֹ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[25].

מִי שֶׁלֹּא נוֹהֵג לֶאֱכֹל חָלָב וּבָשָׂר בְּסְעוּדָה אַחַת[26], רָאוּי לְהָבִיא שְׁתֵּי לְחָמִים יָפִים וּמִתְבַּלִּים בְּיוֹתֵר[27] בָּאֶמְצַע הַסְּעוּדָה, שֶׁיִּהְיֶה נֵכֶר שֶׁעוֹשֶׂה זֵכֶר לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לָקִים אֶת דִּבְרֵי הָרַמ"א[28]. אוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ עַל לְחָמִים מְיֻחָדִים שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶם כָּל הַשָּׁנָה[29].

מִנְהָג נוֹסָף

ח. כָּתְבוּ הָרִאשׁוֹנִים שֶׁנָּהֲגוּ הַנָּשִׁים לַעֲשׂוֹת בְּשָׁבוּעוֹת לֶחֶם אָרֹךְ עִם אַרְבַּע רָאשִׁים זֵכֶר לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם[30], וְעוֹד טַעַם. וּמוּבָא מִנְהָג זֶה בַּפּוֹסְקִים[31].

אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי לְחָמִים בְּצוּרַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְכֶשֶׁיָּבִיא אוֹתָם לְשֻׁלְחָן בְּסְעוּדַת הַיּוֹם, יְבָאֵר לִבְנֵי בֵּיתוֹ בָּקְצוּר אֶת דִּינֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וְיַחְשֹׁב לָהֶם כְּאִלּוּ הִקְרִיבוּ. וְכֵן יְקַיְּמוּ בָּזֶה אֶת מִנְהַג הָרַמ"א.

שְׁתֵּי הַלֶּחֶם עִם אַרְבַּע קְרֻנוֹת מוּנָּחִים בְּעֻזְרָה

לְהַמְחִישׁ בְּלִבְדְּ לְצוֹרֶךְ קִיּוּם הַמִּנְהָג

קִצּוּר הִלְכוֹת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם

לְצָרְכֵּךְ לְמוֹד הַהֲלָכוֹת בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְשִׁלַּמְנָה פָּרִים שְׂפָתֵינוּ"

פְּתִיחָה

אֵלּוּ הֵם קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר שֶׁמַּקְרִיבִים בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת[1]:

א. קָרְבַּן תָּמִיד.

ב. קָרְבְּנוֹת מוּסָף: שְׁנֵי פָּרִים, אַיִל אֶחָד, שִׁבְעָה כְּבָשִׂים לְעוֹלָה, וּשְׂעִיר לְחַטָּאת (בְּפָרָשַׁת פִּנְחָס)[2].

ג. קָרְבְּנוֹת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם: שְׁתֵּי לְחָמִים, שְׁנֵי כְּבָשִׂים לִשְׁלָמִים, פַּר שְׁנֵי אֵילִים וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים לְעוֹלָה, וּשְׂעִיר לְחַטָּאת (בְּפָרָשַׁת אֱמֹר)[3].

מַרְכִּיבֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם: סֹלֶת[4] וּמַיִם[5]. וְאֵין בָּהֶם שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה[6].

הַשִּׁעוּר: שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים סוֹלֶת - עִשָּׂרוֹן לְכָל לֶחֶם[7].

קָרְבְּנוֹת מוּסָף שֶׁל חַג הַשָּׁבוּעוֹת (מִשְּׁמֹאל לִימִין: שְׁנֵי פָּרִים, אַיִל אֶחָד, שִׁבְעָה כְּבָשִׂים לְעוֹלָה וּשְׂעִיר לְחַטָּאת)

קָרְבְּנוֹת הַבָּאִים עִם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם (מִשְּׁמֹאל לִימִין: פַּר אֶחָד, שְׁנֵי אֵילִים, שִׁבְעָה כְּבָשִׂים לְעוֹלָה, שְׁנֵי כְּבָשִׂים לִשְׁלָמִים וּשְׂעִיר לְחַטָּאת. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם נִרְאִים בְּקִדְמַת הַתְּמוּנָה עַל שׁוּלְחָן)

הַגָּדֵל: כָּל לֶחֶם הוּא מַלְבֵּן בְּאֹרֶךְ שִׁבְעָה טְפָחִים, עַל רֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים[8]. (לְעִנְיַן הַלֶּחֶם אֵין שִׁעוּר).

חֵלֶק א' - הֲכָנַת הַסֹּלֶת[9]

שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בָּאִים מֵחִטִּים מִבְּחִירוֹת[10], מֵהַתְּבוּאָה הַחֲדָשָׁה[11].

א. הַשְּׁדֵרָה - בּוֹחֲרִים אֶת הַשְּׁדֵרָה הַמִּבְחֶרֶת בְּיוֹתֵר, בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל[12]. חוֹרְשִׁים וְזוֹרְעִים בְּצוּרָה מְיֻחֶדֶת[13].

ב. קְצִירָה - קוֹצְרִים אֶת הַחִטִּים שֶׁנִּגְמַר בִּשּׁוּלָם.

ג. בְּרִירַת הַחִטִּים - בּוֹחֲרִים מִכָּל הַתְּבוּאָה שְׁלֹשׁ סְאִים חִטִּים[14], הַמִּבְחָרִים בְּיוֹתֵר.

---

1. סַךְ הַכֹּל 26 בְּהֵמוֹת לְקָרְבְּנוֹת צִיבּוּר, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְב"ם תְּמִידִין וּמוּסָפִין ח' א'. מִלְּבַד שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּמִנְחוֹת נְסָכִים וְהֵיוֹן שֶׁל 22 עִשָּׂרוֹת וּ- 2 שְׁלָמִים.
2. **סִדּוּר הַקְּרֻבַּת הַמּוּסָפִין:** דַּעַת רַבֵּינוּ גַּרְשׁוֹם בְּמִנְחוֹת נה: שֶׁקָּרְבְּנוֹת הַמּוּסָפִין קוֹדְמִים לְקָרְבְּנוֹת שֶׁבָּאִים בְּגִלְגַּל הַלֶּחֶם. וְכֵן דַּעַת רוֹב הָאַחֲרוֹנִים: סִדּוּר הַיְעַב"ץ, מִלְּבַי"ם אָמוּר סוֹף אוֹת קע"א, טְהָרַת הַקּוֹדֶשׁ זִבְחִים ו:, חֶמְדַּ"ד בְּתוֹסֵפְתָּא שְׁבוּעוֹת א' א', הַר הַמּוֹרִיָּה תְּמוּ"מ ט' י"ב, בִּנְיַן שְׁלֹמֹה ח"ב אוֹ"ח ל"ו (וְהוֹכִיחַ כֵּן בְּרַמְב"ם תְּמוּ"מ ח' א'), עֲבוֹדַת הַקְּרְבָּנוֹת ח"ב נ"ב, חִזּוּ"א מִנְחוֹת ל"ג י"ז וּבִיאוּר שְׁתַּדִּיר קוֹדֵם. אֲמָנָם הַמְּנ"ח ש"ז י"א כָּתַב שֶׁאֵין בָּהֶם קְדִימָה וְהֵם שְׁוִיִּים, וְכֵן מְבוֹאָר בְּמַהֲרִיקַ"וּ תְּמוּ"מ ח' א'.
[בְּהַקְרֵבַת הַשְּׂעִיר לְחַטָּאת, נֶחְלְקוּ הָאַחֲרוֹנִים הָאִם קֹדֶם אַחֲרֵי הָעוֹלוֹת (כְּמוֹ בְּסוּכּוֹת), אוֹ שֶׁחַטָּאת קוֹדֶמֶת לְעוֹלוֹת].
3. **סִדּוּר הַקְּרֻבַּת הַקְּרְבָּנוֹת שֶׁעִם שְׁתֵּי הַלֶּחֶם:** בְּפְסוּק (וַיִּקְרָא כ"ג י"ח) כָּתוּב שֶׁמַּקְרִיבִים קָרְבְּנוֹת אֵלּוּ "עַל הַלֶּחֶם", וּבְתוֹ"כ שָׁם פֶּרֶק י"ג וּבְמִנְחוֹת מה: מְבוֹאָר שֶׁהַכַּוָּנָה בְּגִלְגַּל הַלֶּחֶם, מִשְּׁמַע שֶׁמַּקְרִיבִים אֶת הַקְּרְבָּנוֹת אַחֲרֵי הַלְּחָמִים. וְכֵן מִשְּׁמַע בְּרַמְב"ם תְּמוּ"מ ח' א' שֶׁכָּתַב שֶׁמַּקְרִיבִים קָרְבְּנוֹת אֵלּוּ 'עִם הַלֶּחֶם', וּבְרַשִׁ"י וְחִזְקוּנִי וְיִקְרָא שָׁם בְּיִאוּרוֹ: עַל הַלֶּחֶם - עִם הַלֶּחֶם. וּבְרַמְב"ם תְּמוּ"מ ט' ט': דְּבַר הַבָּא בְּגִלְגַּל הַיּוֹם קוֹדֵם לְדָבָר הַבָּא בְּגִלְגַּל הַלֶּחֶם, וְלָכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם קוֹדְמִים לַכְּבָשִׂים, וְאַ"כ ה"ה הַלְּחָמִים קוֹדְמִים לְשְׁאָר הַקְּרְבָּנוֹת שֶׁבָּאִים בְּגִלְגַּל. וְכֵן נָקַט בִּפְשִׁיטוּת הַחִזּוּ"א מִנְחוֹת ל"ג ט"ו (ד"ה י"ג) י"ז (ד"ה וּמִיהוּ), וְהוֹסִיף שֶׁגַּם שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים לִשְׁלָמִים קוֹדְמִים לְשְׁאָר הַקְּרְבָּנוֹת כֵּיוָן שֶׁהֵם מְתִירִים אֶת הַלֶּחֶם.
אֲמָנָם הָרַמְ"ע מִפָּאנוֹ (סִדּוּר עֲבוֹדָה רַבָּה סוֹף פ"ט) וּבְסִדּוּר יְעַב"ץ כָּתְבוּ שֶׁמַּקְרִיבִים אֶת הַחַטָּאת וְהָעוֹלוֹת לִפְנֵי שְׁתֵּה"ל וְהַכְּבָשִׂים. וּבַעֲבוֹדַת הַקְּרְבָּנוֹת ח"ב נ"ב כָּתַב שֶׁהָעוֹלוֹת לִפְנֵי שְׁתֵּה"ל וְהַחַטָּאת אַחֲרֵי שְׁתֵּה"ל.
4. הוּא הַחֵלֶק הַיּוֹתֵר עָבֶה וּמוּבְחָר שֶׁבַּגְּרָעִין הַחִיטָּה (אֲמָנָם הַקֶּמַח שֶׁהוּא דַּק כַּאֲבָק - פָּסוּל).
5. שֶׁנִּשְׁמְרוּ עַל טָהֳרַת הַקּוֹדֶשׁ, עַיֵּן טָהֳרוֹת פ"א מִשְׁנָה ט' וּבְרַע"ב וּמִשְׁנָה אַחֲרוֹנָה שָׁם.
6. מִשְׁנָה מְנָחוֹת נ:, רַמְב"ם מַעֲשֶׂה"ק י"ב ז' וּבְרַדְּב"ז.
7. עִשָּׂרוֹן הוּא שִׁעוּר הַפְּרָשַׁת חַלָּה (בְּקֶמַח חִטִּים לְדַעַת הַחָזוֹ"א 2.250, וְלַהַגְרַ"ח נֵאֶה 1.600. אֲמָנָם בְּסוֹלֶת הַמִּשְׁקָל סְגוּלִי שׁוֹנֶה).
8. וְאַרְבַּע קְרֻנוֹת, כָּל קֶרֶן בְּגוֹבַהּ 4 אֶצְבָּעוֹת.
9. דִּינֵי הַכָּנַת הַסּוֹלֶת לְמִנְחוֹת נִתְבָּאֲרוּ בְּהַרְחָבָה בְּקוּבֶּץ 'תּוֹרַת הַקְּרְבָּנוֹת' מִנְחוֹת.
10. מִשְׁנָה מְנָחוֹת פג:
11. שֶׁנִּשְׂרְשָׁה אַחֲרֵי הַבְּאַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּשָׁנָה שֶׁעָבְרָה.
12. מִחְזִ"ל פָּסוֹל, עַי' מְנָחוֹת פג: רַמְב"ם תְּמוּ"מ ח' ב'.
13. עַי' מִשְׁנָה בְּמְנָחוֹת פה.
14. כְּדֵי לְהוֹצִיא מֵהֶם אַחֲרֵי כָּל הַנִּיפּוּיִים 2 עֶשְׂרוֹנִים סוֹלֶת (חֲמִישִׁית

22. צ"ע שֶׁהֵרֵי אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם לֹא מַקְרִיבִים בְּמִזְבֵּחַ, וְי"ל כַּמָּה אוֹפָנִים:
א. אֶת הַתְּנוּפָה בִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת לְיַד הַמִּזְבֵּחַ (עַיִן רַמְבַּ"ן וְרִיטְבַּ"א בְּפ"א:) וְנֶחְשַׁב כְּמוֹ הַקְרָבָה בְּמִזְבֵּחַ. ב. הַגְרַ"מ שְׁטֵינְבֶרְג בְּיֵאוֹר שַׁאֲכִילַת הַכֹּהֲנִים נֶחְשַׁב כְּמוֹ הַקְרָבָה בְּמִזְבֵּחַ, עַי' בְּסִפְרוֹ מִשְׁנַת חַיִּים מְנָחוֹת סִי' ל"ט ד', וּבְיוֹקְרָא קִי"ג ב'. ג. עוּי"ל שֶׁשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם בָּאִים עִם הַכְּבָשִׂים, וּזְרִיקַת דַּם הַכְּבָשִׂים מַתִּירָה אוֹתָם וְנֶחְשַׁב הַקְרָבָה לַלְּחָמִים (עַי' מְנָחוֹת נח:, שֶׁשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם נֶחְשַׁב שֶׁחִמֵּץ הוֹתַר מִכְּלָלוֹ). ד. בְּשׁוּ"ת יוֹסֵף אוֹמֵץ לְהַחִיד"א סִי' מ"ג כָּתַב שֶׁבְּהַקְטָרַת אֵימוּרֵי הַכְּבָשִׂים נֶחְשַׁב שֶׁהוּקְטַר מִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְאִישִׁים (כְּמְבוֹאָר בְּמְנָחוֹת נז:).
23. הַטַּעַם שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ חִיּוּב לְהָבִיא שְׁתֵּי לְחָמִים כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ בְּ' תַּבְשִׁילִים בְּלֵיל פֶּסַח, עַי' אַגְרוֹת מֹשֶׁה אוֹ"ח ח"ב ק"ס.
24. מִטַּה מֹשֶׁה תַּרְצַ"ב, מ"א תצ"ד ט', חֵק יַעֲקֹב י"ב, שׁוּלְחָן שְׁלֻמָה ח', עָרוּהַ"ש ה'.
25. מ"א תצ"ד ט' וּמ"ב ס"ק י"ז.
26. עַי' בְּאֵה"ט תצ"ד ח' בְּשֵׁם הַכְּנֶסֶת"ג וְהַשֶּׁל"ה, וּפְמ"ג וִיו"ד פ"ט (בְּמ"ז ג', וְשִׁפְ"דָ), וּמִקּוֹר הַמִּנְהָג עַיִּ"פ הַזֹּהַר"ק (הוֹבָאבַ"י אוֹ"ח קע"ג, וְדֶרֶךְ"מ וִיו"ד פ"ט בְּ').
27. חֶמְדַּת יָמִים ח"ב עִנְיְנֵי שָׁבוּעוֹת פ"ג אוֹת צ"ט.
28. כֵּן מִשְׁמַע בְּשִׁירֵי כְּנֶסֶת"ג תצ"ד הַגָּהוֹת הַטּוּר ג' ד' ע"ש.
29. עַי' שו"ת שַׁלְמוֹת חַיִּים (לְהַגְרַי"ח זוֹנֶנְפֶלְד) סִי' שכ"ה.
30. כְּלִבּוֹ סִי' נ"ב, תְּשֻׁבַ"ץ ח"א סִ"ס קל"ד.
31. מִקְוֵה חַיִּים תצ"ה, חֵק יַעֲקֹב שָׁם סקַ"ט, אֶ"ד סקַ"י, הַחִיד"א בְּלֵב דָּוִד ל"א, מוֹעֵד לְכָל חַי (הַגְרַ"ח פְּלָאגִ'י) ח' י', כה"ח תצ"ד ס'.

דְּשִׁים, זוֹרִים, בּוֹרְרִים וְעוֹשִׂים שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת שִׁיפָּה וַחֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּעִיטָה[15].

ה. טְחִינָה - טוֹחֲנִים בְּרֵיחַיִם שֶׁל גְּרוֹסוֹת[16].

ה. נְפוּי - מְנַפִּים בְּשִׁתֵּים עֶשְׂרֵה נְפוֹת[17], עַד שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים סֹלֶת מִבַּחֲרִים[18].

ו. קָנִיָּה - הֶקְדֵּשׁ קוֹנִים (אֶת הַחִטִּים אוֹ אֶת הַסֹּלֶת[19]), מִכֶּסֶף שֶׁל תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה[20].

חֵלֶק ב' - הֲכָנַת הַלְּחָמִים

הֲכָנַת הַלְּחָמִים נַעֲשֵׂית בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב[21].

א. מְדִידָה - מְבִיאִים שְׁנֵי כֵלִים בְּמִדַּת עִשָּׂרוֹן[22], מַנִּיחִים בְּכָל כְּלִי שֶׁאוֹר שֶׁיְּכוֹל לְחַמֵּץ עִשָּׂרוֹן סֹלֶת[23], וּמוֹסִיפִים סֹלֶת עַד שֶׁיִּתְמַלְּאוּ הַכֵּלִים (בְּלִי גָּדֵשׁ).

ב. לִישָׁה - לָשִׁים כָּל עִשָּׂרוֹן בְּפְנֵי עַצְמוֹ[24], בְּמַיִם פּוֹשְׁרִים[25], וּמַמְתִּינִים שֶׁיַּחְמִיץ[26].

ג. עֲרִיכָה - עוֹרְכִים כָּל לֶחֶם בְּצוּרַת מַלְבֵּן, בְּאֹרֶךְ שִׁבְעָה טְפָחִים וְרֹחַב אַרְבָּעָה טְפָחִים[27]. מוֹסִיפִים בְּצַק מֻרְבָּע[28].

הכנת שתי הלחם בלשכה שבעזרה

תנופת שני כבשים חיים עם שתי הלחם. הכהן עומד במזרח העזרה

הכהן עומד במזרח העזרה כשפניו להיכל ומניף

בְּאַרְבָּעָה קַרְנוֹת הַלֶּחֶם, כָּל קֶרֶן בְּגֹבַהּ אַרְבַּע אֶצְבָּעוֹת[29].

ה. קְטוּף - מוֹרְחִים אֶת פְּנֵי הַחַלּוֹת בְּמַיִם.

ה. אֲפִיָּה - אוֹפִים כָּל חַלָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ[31], בַּתַּנּוּר שֶׁבַּעֲזָרָה[32], בְּלִי דְּפוֹס[33], עַד שֶׁיֵּאָפוּ הֵיטֵב[34].

ו. שְׁמִירָה - אַחֲרֵי הָאֲפִיָּה צְרִיךְ לִשְׁמֹר אֶת הַחַלּוֹת הֵיטֵב עַד לְמַחֲרַת שֶׁלֹּא יִפָּסְלוּ[35]. דְּהֵינוּ: שֶׁלֹּא יִטַּמְּאוּ[36], וְלֹא יִתְעַפְּשׁוּ[37], וְלֹא יִתְיַבְּשׁוּ, וְכֵן שֶׁלֹּא יֶחְסַר מֵהֶם כְּלוּם[38], וְלֹא יִשָּׁבְרוּ[39].

חֵלֶק ג' - הַתְּנוּפָה

הַתְּנוּפָה בִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם נַעֲשֵׂית אַחֲרֵי הַקְּרָבַת קָרְבַּן הַתָּמִיד וְקָרְבְּנוֹת הַמוּסָפִין[40].

א. הֲבָאָה - מְבִיאִים אֶת שְׁתֵּי הַלְּחָמִים, וְכֵן שְׁנֵי כְּבָשִׂים זְכָרִים בְּנֵי שָׁנָה לִשְׁלָמִים[41].

ב. תְּנוּפָה רִאשׁוֹנָה - מְנִיפִים אֶת שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים חַיִּים, יַחַד עִם שְׁתֵּי הַלְּחָמִים[42].

צוּרַת הַתְּנוּפָה: הַכֹּהֵן שֶׁזָּכָה לְהָנִיף, עוֹמֵד בְּמִזְרַח הָעֲזָרָה[43] וּפָנָיו לַמַּעֲרָב[44]. מַעֲמִיד לֶחֶם בֵּצַד כָּל כֶּבֶשׂ[45], מַנִּיחַ שְׁתֵּי יָדָיו מִתַּחַת

29. רש"י במנחות צו., וכ"כ הרע"ב ותוי"ט. בתשב"ץ ח"א קל"ד וחומר בקודש פ"ב נ"א פירשו כן גם ברמב"ם תמו"מ ח' י' (דלא ככס"מ ורלב"ג). ומשמע בתשב"ץ וחומר בקודש שם שהגובה ארבע אצבעות של הקרן כולל את עובי הלחם.

30. תו"כ אמור י"ג ב', וביאר הח"ח שיהיו שוות בתמונתן וצורתן. וצ"ע שהרי גודל החלות בלא"ה שווה, וי"ל שיהיו שווים גם בעובי הלחם, ובעובי הקרנות, וכן בכמות המים בבצק, או באיכות האפייה.

31. משנה במנחות צה. נאפות אחת אחת.

לאפות יחד: בפשטות הכוונה דוקא אחת אחת ולא לאפות את שניהם יחד, עי' קרית ספר תמו"מ פ"ח, מנ"ח ש"ז ח', ליקוטי הלכות שם (בתורת הקדשים א'), ועוד. אמנם הטהרת הקודש במנחות שם וחזו"א מנחות כ"ו ה' ביארו שהכוונה שאפשר גם אחת אחת. והקרן אורה שם פירש שצריך רק להכניס לתנור אחת אחת ואפשר לאפות יחד.

32. משנה במנחות צה: אפייתן בפנים ורמב"ם תמו"מ ח' ז'.

כוונה לקדש בתנור: בליקו"ה שם כתב שנחלקו תוס' והרמב"ם האם להלכה התנור כלי שרת, ולהרמב"ם שהתנור כלי שרת והלחם מתקדש צ"ע מדוע לא נפסל בלינה, והסיק שלא יכוין לקדש. וכן לפי האחרונים שביארו שאף להרמב"ם התנור לא מקדש, אי"צ לכוון לקדש. אמנם לדעת הלח"מ תמו"מ ה' ז' וחזו"א מנחות כ"ד י' מתקדש קצתולא נפסל בלינה, ולכא' לפי"ז צריך לכוון לקדש! וצ"ע.

33. טהרת הקודש מנחות צה., שו"ת חת"ס או"ח קכ"ה, ישועות יעקב או"ח רנ"ד ב'.

34. שיקרמו פניהם העליונים והתחתונים, ישועות יעקב שם ותשובה מאהבה ח"א נ"ח. אמנם להידור מצווה, וכן משום 'למשחה' באכילת הכהנים, צריך לאפות יותר עד שייאפו היטב.

35. **אם נפסלו:** בפשטות א"א להביא שתי הלחם כיון שאין אפייתן דוחה יו"ט, (ועיין 'פתאום יבא' סימן ט' אות ח' כמה אופנים שאפשר להביא ביו"ט). במשנה באבות פ"ה מ"ה כתוב שאחד מעשרה ניסים שנעשו במקדש שלא נמצא פסול בשתי הלחם, וביארו רש"י והרע"ב שאם היה נמצא פסול לא היה אפשר להביא אחר כיון שאינו דוחה יו"ט.

36. אם נטמאו בטומאת מת (וי"א גם בטומאת שרץ) ואין לחם אחה, מביאים בטומאה ואינם נאכלים.

37. אם נתעפשו, נפסלו משום הקריבהו נא לפחתך, ולכאו' ה"ה אם התיבשו, וצ"ע.

38. אם נחסר מהלחם קודם זריקה נפסלו, רמב"ם פסוה"מ מ' י"ב ג'.

39. אם נשברו מעט אף שלא נחסר כלום לכא' נפסל (כמו במנחות יב: בלחה"פ), וצ"ע. עיין מקדש דוד ח' ב' (ד"ה והנה לפי').

40. כנ"ל בפתיחה בהערה 33.

41. בהוריות יג. כתוב ששתי הלחם קודמים לכבשים, וביאר החסדי דוד כתוספתא הוריות ב' ד' שצריך להביא את שתי הלחם לעזרה לפני הכבשים.

42. ברייתא במנחות סב. וכמו שפירשו רש"י ורבינו גרשום שם שמדובר בתנופה הראשונה, ותוס' מנחות מז. ד"ה שיהא, רש"י ומאירי סוכה לז:, סמ"ג עשין ר"ב. וכ"כ הלח"מ ומער"ק תמו"מ ח' י"א וכפות תמרים סוכה לז: בדעת הרמב"ם. וכן נקטו לדינא התפא"י בחומר בקודש פ"בנ"א, ליקוטי הלכות מנחות סב. (בתורת הקדשים ז'), ועבודת הקרבנות ח"ב ס'.

[אמנם בחי' הגרי"ז מעשה"ק פ"ט ביאר ברמב"ם שבתנופה ראשונה מניפים רק את הכבשים ע"ש].

43. לדעת הרמב"ם מעשה"ק ט' ו' ותמו"מ ח' י"א צריך דוקא במזרח. אמנם דעת רש"י ותוס' מנחות סא. שאפשר גם במערב.

44. כדי לקיים לפני ה', עי' הגהות ראמ"ה מנחות סא. וטהרת הקודש סב.

45. כרבי במנחות סב. ששתי הלחם בצד הכבשים וכמ"ש הלח"מ תמו"מ ח' י"א, בליקו"ה במנחות שם (בתורת הקדשים ז') הוסיף שלחם אחד בצד כבש זה ולחם אחד בצד כבש זה.

הַכְּבָשִׂים, וּמַגְבִּיהַּ הַכֹּל יַחַד[46]. מוֹלִיךְ וּמַבִּיא לְאַרְבַּע רוּחוֹת, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד[47].

חֵלֶק ד' - הַכְּבָשִׂים לִשְׁלָמִים

לְאַחַר הַתְּנוּפָה מַקְרִיבִים אֶת שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים לִשְׁלָמִים[48].

א. שְׁחִיטָה וּזְרִיקָה - שׁוֹחֲטִים אֶת שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים בַּצָּפוֹן[49], וּמְקַבְּלִים אֶת דָּמָם. מוֹלִיכִים וְזוֹרְקִים בְּמִזְבֵּחַ שְׁתֵּי מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע[50]. אִם נִשְׁאַר דָּם, שׁוֹפֵךְ לְיסוֹד.

ב. הַפְשָׁט וְנִתּוּחַ - מַפְשִׁיטִים אֶת הָעוֹר מֵהַכְּבָשִׂים, מוֹצִיאִים אֶת הָאֵמוּרִים[51], חוֹתְכִים אֶת הַחזֶה וְאֶת הַשּׁוֹק שֶׁל רֶגֶל יָמִין.

ג. תְּנוּפָה שְׁנִיָּה - מְנִיפִים אֶת הַחזֶה וְהַשּׁוֹק שֶׁל שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים, עִם הָאֵמוּרִים[52].

צוּרַת הַתְּנוּפָה: הַכֹּהֵן שָׂזֶכּה לְהָנִיף עוֹמֵד בְּמִזְרַח הָעֲזָרָה וּפָנָיו לְמַעֲרָב. מְנִיחִים עַל יָדָיו אֶת הַחֲלָבִים[53], וְעֲלֵיהֶם מְנִיחִים אֶת הַחזֶה וְהַשּׁוֹק, וְעַל הַחזֶה וְהַשּׁוֹק אֶת יוֹתֶרֶת הַכָּבֵד וּשְׁתֵּי הַכְּלָיוֹת, וְעֲלֵיהֶם אֶת הָאַלְיָה[54]. מוֹלִיךְ וּמַבִּיא לְאַרְבַּע רוּחוֹת, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד.

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁגַּם בַּתְּנוּפָה הַשְּׁנִיָּה מְנִיפִים אֶת שְׁתֵּי הַלְּחָמִים[55].

ה. הַקְטָרָה - מַקְטִירִים אֶת הָאֵמוּרִים שֶׁל שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים עַל הַמִּזְבֵּחַ[56]. הַקְטָרַת הָאֵמוּרִים מַתִּירָה אֶת בְּשַׂר הַכְּבָשִׂים בַּאֲכִילָה, וְכֵן אֶת שְׁתֵּי הַלְּחָמִים[57].

ה. מִנְחַת נְסָכִים - מַקְטִירִים אֶת מִנְחַת נְסָכִים שֶׁל שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים עַל הַמִּזְבֵּחַ. לְכָל כֶּבֶשׂ עֶשְׂרוֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁלֶשׁ לוֹג שָׁמֶן.

חֵלֶק ה' - הַחַטָּאת וְהָעוֹלוֹת

לְאַחַר הַקְרָבַת הַכְּבָשִׂים לִשְׁלָמִים, מַקְרִיבִים אֶת שְׂאָר הַקְּרְבָּנוֹת שֶׁבָּאִים עִם שְׁתֵּי הַלְּחָמִים[58].

א. הַשָּׂעִיר - מַקְרִיבִים אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת[59].

ב. הָעוֹלוֹת - מַקְרִיבִים אֶת הַפָּר, שְׁנֵי הָאֵילִים וְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים לְעוֹלָה.

ג. מִנְחַת נְסָכִים - מַקְטִירִים אֶת מִנְחַת הַנְּסָכִים שֶׁל עֶשֶׂר הָעוֹלוֹת.

ד. נִסּוּךְ הַיַּיִן - מְנַסְּכִים בַּסַּפָּל שֶׁבַּמִּזְבֵּחַ אֶת הַיַּיִן שֶׁל שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים וְהָעוֹלוֹת, בְּזֶה אַחַר זֶה[60]. שְׁלֹשׁ לוֹג לְכֶבֶשׂ, אַרְבַּע לוֹג לָאֵיל, וְשֵׁשׁ לוֹג לַפָּר.

ה. שִׁירַת הַלְוִיִּם[61] - הַלְוִיִּם עוֹמְדִים עַל הַדּוּכָן וְשָׁרִים שִׁיר שֶׁל יוֹם מְיֻחָד לְקָרְבָּנוֹת שְׁתֵּי הַלְּחָמִים[62]. וְיֵשׁ אוֹמְרִים[63] שֶׁשָּׁרִים שִׁיר שֶׁל מוּסָף[64].

ו. תְּקִיעָה בַּחֲצוֹצְרוֹת - בְּזֶמֶן שִׁירַת הַלְוִיִּם הַכֹּהֲנִים תּוֹקְעִים בַּחֲצוֹצְרוֹת ג' פְּעָמִים תר"ת[65].

חֵלֶק ו' - הָאֲכִילָה

א. חֵלְקָה - הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נוֹטֵל חֵלֶה אַחַת[66], וְאֶת הַחֵלָה הַשְּׁנִיָּה מְחַלְּקִים לְכֹהֲנִים שֶׁל כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת[67], וְכֵן אֶת הַבָּשָׂר שֶׁל שְׁנֵי שְׂעִירֵי הַחַטָּאוֹת[68], וְהַבָּשָׂר שֶׁל שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים לִשְׁלָמִים.

ב. הֲכָנָה לַאֲכִילָה - כָּל כֹּהֵן מֵכִין לְעַצְמוֹ אֶת הַחֵלֶק שֶׁקִּבֵּל בְּבָשָׂר וּבְלֶחֶם, בְּצוּרָה חֲשׁוּבָה וְטָעִימָה.[69]

ג. אֲכִילָה - שְׁתֵּי הַלְּחָמִים, בָּשָׂר שְׂעִירֵי הַחַטָּאוֹת וּבָשָׂר כִּבְשֵׂי הַשְּׁלָמִים הֵם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְנֶאֱכָלִים לְזִכְרֵי כְהֻנָּה בְּעֲזָרָה לְיוֹם וְלַיְלָה עַד חֲצוֹת.[70]

ד. סֵדֶר הָאֲכִילָה - כְּסֵדֶר הַהַקְרָבָה[71]. וְלָכֵן אֲכִילַת שְׁתֵּי הַלְּחָמִים קוֹדֶמֶת לַאֲכִילַת הַשְּׁלָמִים שֶׁבָּאִים עִמָּהֶם[72].

---

46. בפשטות מצמיד את הלחמים והכבשים, ומכניס זרועותיו מתחת כולם יחד ומגביה. ויל"ע האם הבגדי כהונה שבזרועותיו חוצצים בין ידיו לכבשים והלחמים.
47. משנה במנחות סא. וכמו בלולב.
48. במשנה בזבחים נד: כתוב שהכבשים הם קדשי קדשים, ולכן טעונים שחיטה בצפון ונאכלים רק לזכרי כהונה וליום ולילה, וכן יש בהם מעילה (מעילה ט). [ומ"מ נקראים 'שלמים', כיון שאינם באים לכפרה, ויש בהם תנופת חזה ושוק ונסכים כמו שלמים].
49. משנה בזבחים נד: כדין קדשי קדשים. שחיטת הכבשים מקדש את הלחם קדושת הגוף להפסל ביוצא ולינה (עי' מנחות מז. לענין יוצא). וצריך לכוון לקדש את הלחם (עיין רש"י במדבר ו' י"ז בלחמי נזיר).
50. משנה זבחים נד:.
51. לדעות לקמן שבתנופה שניה מניפים גם את האימורין.
52. בברייתא במנחות סב. כתוב (לדעת רבנן) שמניפים חזה ושוק כמו שלמי יחיד. וא"כ צריך להניף גם את האימורין כמו שלמים, וכ"כ רבינו גדשום שם סב:, והראב"ד בתו"כ צו פרק ט"ז ה', וכן נקט השפ"א שם, הר המוריה תמו"מ ח' י"א והליקוטי הלכות (בתורת הקדשים אות ז' נ').
אמנם הרמב"ם תמו"מ ח' י"א לא הזכיר את האימורים, עיין הגהות שוהם וישפה ברמב"ם ורש"ש מנחות סא. במשנה.
53. חלב המכסה את הקרב, חלב שעל הקרב, וחלב הכסלים.
54. רמב"ם מעשה"ק ט' ח' בתנופת שלמים, וה"ה כאן נלמד משלמים.
55. רמב"ם תמו"מ ח' י"א, ובלח"מ שם כתב שנלמד מהתנופה מחיים. בחי' הגרי"ז מעשה"ק פ"ט (ובמנחות סב.) הוכיח כן מהברייתא במנחות מז: שחט שני כבשים כו' מושך שתים ומניף, וע' רש"י שם. אמנם הליקוטי הלכות במנחות סב. (בזבח תודה ד"ה וחכ"א) תמה על הרמב"ם, ונקט לדינא (בתורת הקדשים נ') שלא מניפים את הלחם בתנופה שניה.
מקום הלחמים: ברמב"ם שם כתב שהלחם בצד, וביאר הלח"מ שנלמד מהתנופה הראשונה. וכ"כ המאירי סוכה לז: וסדר עבודה לרמ"ע מפאנו פ"ט. הגרי"ז (מעשה"ק פ"ט) כתב לפי ביאורו שם שהרמב"ם לשיטתו שמניפים את הלחם רק בתנופה שניה, לכן הלחם בצד, אבל לדעת רש"י שמניפים את הלחם גם בתנופה ראשונה א"כ תנופה שניה היא כמו התנופה בקרבן תודה שהלחם למעלה.
56. שהם: החלבים (חלב המכסה, חלב שעל הקרב, חלב הכסלים, וחלב הכליות), יותרת הכבד, שתי כליות, ואליה.
57. או"ש תמו"מ ח' י"א, מקד"ד ה' ה'. ועיין משנת חיים מועדים ב' סימן צ"ו.
58. כנ"ל בפתיחה (הערה 34), והובא שם דעת הרמ"ע מפאנו והיעב"ץ שמקריבים את הקרבנות שעם שתי הלחם לפני הלחמים.
59. בפשטות חטאת קודמת לעולה. אמנם במלבי"ם אמור סוף אות קע"ב ועבודת הקרבנות ח"ב ס"ד כתבו שכיון שיש שני שעירים בשבועות והשעיר השני בא לכפר על טומאה שאירעה בין זה לזה (ע' זבחים ו:) צריך לאחרו אחרי הכל. וצ"ע.
60. ליקוטי הלכות סוכה נה., ובסוף תמיד (ובתורת הקדשים א'). אמנם י"א שאחרי שהקטירן את מנחות הנסכים, מותר לערב את היין של כל הקרבנות יחד, ולנסך.
61. דיני שירת הלויים נתבארו בהרחבה ב'תורת הקרבנות' דיני עבודת הלויים פרקים ב-ח.
62. מלבד השיר ששרו בניסוך היין של המוספין, כן מבואר בסידור היעב"ץ, עבודת הקרבנות ח"ב נ"א ס"ג, מוסף אבנים ח"ב ח' תבנא לדינא י"ג, דרך חכמה כללי המקדש ג' ב' ביאוהה"ל ד"ה ועל. וכן מצדדים חקרי לב או"ח ח' בסימן צ"ב ואבני נאו"ח כ"ה הנשארו בצ"ע.
63. בסדר עבודה לרמ"ע מפאנו פ"ט ושלטי הגיבורים מגן א' כתבו שמנסכים כעת גם את היין של קרבנות מוסף. ושרים רק שיר של מוסף.
64. מזמור כ"ט (הבו לה' בני אלים), מסכת סופרים פי"ח, הובא בתפא"י בחומר בקודש פ"ו י"א. והטעם כיון שמזמור זה מדבר על מתן תורה.
65. סוכה נג:, רמב"ם כלה"מ ז' ה'.
66. יומא יז: ורמב"ם תמו"מ ח' י"א.
67. מבואר ביומא לט. שהיה ברכה שהלחם הספיק לכל הכהנים של כל המשמרות (אלפים ורבבות), יש אוכל ושבע ויש אוכל ומותיר.
68. שעיר של קרבנות המוסף, ושעיר של הקרבנות הבאים עם הלחם.
69. . שנאמר "למשחה" - לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים, עיין חולין קלב: סוטה טו.
70. . משנה זבחים נד: בכבשי עצרת, ובתוספתא פ"ו ה"ז בשתי הלחם, וברמב"ם תמו"מ ח' י"א.
71. . זבחים צ: רמב"ם תמו"מ ט' י"ב.
72. . קר"א מנחות מה:, חזו"א מנחות ל"ג ט"ו. ואף שמניפים יחד, אך שתי הלחם הם עיקר.

לְמַעֲשֶׂה

א. לוֹמַר אֶת פְּסוּקֵי הַתּוֹרָה בְּפָרָשַׁת אֱמֹר (ויקרא כ"ג ט"ו-כ"א), וְכֵן **לִלְמֹד אֶת דִּינֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם**, וּלְכַוֵּן לְקַיֵּם בָּזֶה "וְנַשְׁלְמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ".

ב. לַעֲשׂוֹת זֵכֶר לִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם עַל יְדֵי הֲבָאַת שְׁתֵּי לְחָמִים בַּסְּעוּדָה (כמובא ברמ"א או"ח תצ"ד), אוֹ לַעֲשׂוֹת לֶחֶם אֲרֹךְ עִם ד' רָאשִׁים (כמובא בכל בו נ"ב, תשב"ץ ח"א קל"ה, מקו"ח תצ"ה, ח"י סק"ט, א"ר סק"י, כה"ח סק"ס).

יו"ל ע"י מכון תורת הקרבנות • תא קולי: 050-4134645 • פקס: 072-3377748 • דוא"ל: 6183447@gmail.com

הגרלה על סך 1,000 ₪

בס"ד התקבלה תרומה לצורך לימוד דיני שתי הלחם:
1. לימוד ההלכות בגיליון (ללא המקורות) מזכה בכניסה אחת להגרלה.
2. אפיית שתי חלות שטוחות בצורת מלבן עם 4 קרנות (בכל גודל), כפי המנהג שהוזכר בפוסקים זכר לשתי הלחם, מזכה בכניסה אחת להגרלה.
יש לעדכן עד יום שני ט' סיון בשעה 12:00 בלילה בטל' 03-5081813

ניתן להשיג שלשה חיבורים בעניני שתי הלחם:
1. אוצר דינים 'תורת הקרבנות' - שתי הלחם וקרבנות החג.
2. גליון מעלת שתי הלחם וקיצור הלכות שתי הלחם.
3. קונטרס כ"ה שאלות ותשובות לעיון בעניני שתי הלחם.
בב"ב בטל' 03-6189607 או בטל': 052-7653813
או במייל: t8429433@gmail.com

בנים תלמידי חכמים?

חתן שחשקו בתורה?

הצלחה בתורה?

התפילה שבוקעת רקיעים
בעיצומו של יום מתן תורה

ע"י רבותינו שרי התורה והיראה

מרן המשגיח הגה"צ רבי
בנימין פינקל
שליט"א

מרן רה"י הגאון רבי
ישראל בונים שרייבר
שליט"א

שיערכו מי שברך מיוחד עבור המשתתפים במסלולי השותפות

<<< בהזכרת שם ושם בפרטות >>>

לעליה בתורה	לרפואה	להצלחה	לישועה	לזש"ק	לזיווג הגון

הַפְּסָק של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל ורשכבה"ג מרן רה"י ומאורי הדור שליט"א

נענים לפסק!

שותפים בהצמחת ת"ח גדולים במסלולים אלו

וזוכים לתפילת רבותינו שרי התורה והיראה בעיצומו של יום מתן תורה

חכמי לב

100 ₪ * 12 חודשים

"בזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד" והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

הקדשת חודש לימוד

150 ₪ * 12 חודשים

מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע

מסלולי השותפות

המשתתפים בכל אחד ממסלולים אלו יכנסו מידי חודש עד אדר פ"ד להגרלה על נופש משפחתי בצפון סופ"ש או 2 לילות באמצ"ש

יששכר וזבולון

150 ₪ * 24 חודשים

החזקת אברך הלומד 9 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"נ במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה **• והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע.**

יששכר וזבולון

250 ₪ * 24 חודשים

החזקת אברך הלומד 10 שעות ביום למשך חצי שנה • הזכרת הבקשה בל"נ במשך חצי שנה ע"י היששכר שלכם • מסירת שם להקדשת חודש לימוד ע"י מאות מקבלי עול תורה • **והזכרת שם לתפילת 40 יום על ציון מרן החזו"א זי"ע • נופש זוגי בצפון מתנה**

לתרומות ולמסירת שמות

033-780-780

התרומות מוכרות לצרכי מס

לתשומת לב: בפרוט האשראי או בדף החשבון התרומה תופיע ע"ש "עמודי עולם"

ישיבת ר' חיים שע"י חברת מקבלי עול תורה

מייל: A0527135590@gmail.com | **ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"**

המה מעידים >>

אחד מתוך מאות המכתבים שהגיעו למערכת.

לכבוד הגאונים הראשונים הארגון המהפכני ישיבת ר' חיים שע"י "חברת מקבלי עול תורה" של הבאלון הבידול רו"ב שרייבר שליט"א אנא מכם- המשיכו המשיכו , הרחיבו והבדילו את מספר מקבלי "עול " תורה בעמ"י. אין לכם מושג מה אתם עושים. אני הקטן אברך כולל חשוב בב"ב , הנחשב כאברך רגיל . בעקבות הפרסום שלכם סביב עניין שעות הלימוד- נדקתי כמה אני לומד ביום ממוצע, ונוכחתי שהרבה ימים אינו מגיע ל7 שעות מלאות של לימוד ביום. החלטתי לקפוץ למים העמוקים (אין מים אלא ....). ב"ה בשנת תשפ"ב עמדתי במסגרת של 10 שעות ביום ואתחילת חורף תשפ"ג- ב"ה אני לומד כ11 שעות ביום. אין צורך להכביר במילים שאני וכל הגיתי עברנו מהפכה רוחנית של ממש, שאינה ניתנת לתיאור בכתב, כל מה שייך לכם ולתורתם המאורכים.

אנא , אל תרפו!!!מההזדהה לפי' ית' שפיכנו להתווזע למפעל האדיר הזה ונתן לי את כח ההחירה להחליט לקפוץ למים העמוקים .תודה למארגן הגואדים מרגש החברה, לאחרגוים , ורנוזה מיוחדת לתורתם , אשר בלי השוחד ליב"ר- לנא היה לי את כוחות הנפש לקפוץ למים העמוקים האלנו.

בכבוד התורה
ישראל מאיר ר.

בס"ד

אדר פ"ג

הפסק המוחלט של גדולי הדור שליט"א שמזכה אותך בכ4000 שעות לימוד תורה ביום.
"ובזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד"

הן מודעת זאת כי בשנים האחרונות נתייסדו הרבה קבוצות של אברכים בני עליה שנפשם חשקה בתורה, וקבעו לעצמם סדרי לימוד של כעשר שעות ביום דבר יום ביומו חק ולא יעבור, והגם שבתחלה היה נראה להם כדבר קשה מאד, מ"מ כאשר קבלו על עצמם ראו ורואים סייעתא דשמיא עצומה בזה כאשר יעידו כל המתעסקים בזה, כי הבא ליטהר מסייעין אותו, ומובן כי דבר זה גורם התעלות עצומה להם ולכל בני ביתם בהיותם חיים בעולמה של תורה, והיא מקדשתם ומרוממתם על כל המעשים.

והדבר פשוט ומוכח במציאות שכל אברך המקבל ע"ע ללמוד כן רואה ברכה מרובה בלימודו באשר הוא לימוד של קביעות וקבלת עול תורה, וזאת מלבד מה שכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ,

וגם מי שאין באפשרותו ללמוד, מ"מ ודאי שיכול להיות שותף בזה ולזכות להיות חלק ממקבלי עול תורה בזה שישתתף בהחזקת האברכים, ובזה יחשב לו כאילו הוא עצמו למד, כי בצל החכמה בצל הכסף, וכמבואר בחז"ל במקומות רבים, ומרבה תורה מרבה חיים, וקוב"ה ואורייתא וישראל חד, וכמה יותר שנידבק באורייתא נדבק יותר בקודשא בריך הוא, ויקויים בנו על ידי זה ואתם הדבקים בד' א' חיים כולכם היום.

הכו"ח למען הדבר הגדול הלזה.

ישראל בונם שרייבר

י. גרשון אדלשטין **דוב לנדו** **משה הלל הירש**

התרומות מוכרות
לצרכי מס לתשומת לב:
בפרוט האשראי או בדף

לתרומות ולמסירת שמות

033-780-780

החשבון התרומה תופיע ע"ש "עמודי עולם"

מייל: A0527135590@gmail.com | ניתן לתרום בכל עמדות נדרים פלוס, תחת השם "ישיבת ר' חיים"

שואל לעניין ומשיב כהלכה

ספר אמרי פי חלק רביעי
משולחנו של הגאון
רבי יצחק פרובטר שליט"א
ראש כולל לתורה והוראה בביהמ"ד פונוביז 'צעירים'
הנותן מענה הלכתי לשאלות מצויות המתעוררות תדיר תוך מרוצת החיים

- הספר כולל 180 נידונים מרתקים כתובים בבהירות הלכתית ובנוסח השווה לכל נפש
- תועלת עצומה למגידי שיעורים ולכל החפץ בהרחבת ידיעותיו בהלכה ולהנחלת מושגים בהלכה לב"ב בשולחן שבת!
- מעוטר בהסכמת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ופוסקי הדור

הוצאה והפצה: "יפה נוף" ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות

• **ירושלים:** מלכי ישראל 17 // ירמיהו פינת ברנדייס // צומת בר אילן 1 // גבעת שאול 28 // בית וגן הפסגה 50 // בית הדפוס 32 // נוה יעקב: פסג 1 פינת פרדס **חדש!** • **ביתר:** דרכי איש 5 בחניה (מול שטיבלאך קארו)• **מודיעין עילית-קרית ספר:** אבני נזר 26 // שדי חמד 1 // הרב מפוניבז' 1 • **ברכפלד:** רבי יהודה הנשיא 14 • **בית שמש:** הפציבה-בן איש חי 29 // חזון איש 17 // רמה א'-נחל שורק 31 מעל שוק מהדרין • **בני ברק:** רבי עקיבא 130 // אהרונוביץ 19 מול מרכז רימונים // ברטנורא 3 // רבי עקיבא 43 // עזרא 45 **חדש:** המכבים 63 פרדס כץ • **אשדוד:** ענק הספרים - יוסי בן חלפתא 10 רובע ז' • **פתח תקוה:** קהילות יעקב 4 גני הדר // ההסתדרות 2 פינת רוטשילד • **אלעד:** רבי יהודה הנשיא 90 • **לוד:** הרב אלישיב 8 שכונת גני איילון (ליד סופר AM) • **קרית נת:** האדמו"ר מחב"ד פינת נתיבות שלום (בנין קרעטשניף) • **רכסים:** סביון 39 (בנה ביתך) • **נתיבות:** הארי' 86 • **אופקים:** חפץ חיים מול בית הכנסת אוהל משה. **חדש!** • **טבריה:** שפע חיים 4

יפה נוף ספרים

1-599-581-581 // YEFE.CO.IL // משלוחים בכל רחבי הארץ

בס"ד

חינם!
ל-72 שעות בלבד!

חדש ומרתק מבית קלזכור
מיני קורס טלפוני:

'סיפוק בלימוד'

שי מיוחד
למאזיני המיני קורס
פרטים בסוף ההדרכה!

7 כללים ליצירת 'סיפוק והנאה' בלימוד התורה!

הדרכה מיוחדת לכבוד שבועות, מלאה
בפרקטיקה, עם הוראות ברורות כיצד ליישם,
ולראות תוצאות מידיות בסייעתא דשמיא.

להאזנה ל'מיני קורס' חייגו עכשיו:

02-6449396

שלוחה 6

המיני קורס זמין חינם למשך 72 שעות בלבד!
(לאחר מכן הגישה למיני קורס תהיה אך ורק בתשלום)

בין הנושאים במיני קורס המרתק:

- מה הן הסיבות שגורמות לנו ל'חוסר סיפוק בלימוד' ואיך להתגבר עליהן?
- כיצד ניתן ליצור חוויה מענגת מסדר 'חזרות' קבוע, עם חשק עז להתמיד בו ללא הפסקה?
- מהו סודם של גדולי ישראל שהיו 'מרותקים' לגמרא שעות רבות, ואיך ניתן ללכת בדרכם?
- כיצד ניתן באמצעות פעולות פשוטות להכניס מתיקות ללימוד שלנו, ושל הילדים שלנו?

הדרך הבטוחה לידיעת התורה
קל זכור

לקבלת פרוספקט מורחב על 'תוכנית קל-לזכור' יש לשלוח בקשה למייל
k026449396@gmail.com

לפרטים נוספים, להצטרפות, ולהאזנה לסיפורי הצלחה
חייג עכשיו: 02-6449396

נחת
זה קרן ההסעות
רשכבה"ג רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א בכי"ק
"כל המשתתפים בהוצאות החזקת ילד אחד, יזכו
במידה כנגד מידה לרוב נחת דקדושה מכל צאצאיהם
היקרים יחיו"
ר. גרשון אדלשטין
קרית הישיבה, בני ברק
קרן
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!
1700-50-66-22
הטלפון להצלת ילד יהודי
ולנחת מהילדים שלכם:
אגמ ילדז
100x12

נחת
זה קרן ההסעות
מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א
"זכתה קרן ההסעות לילדי החינוך העצמאי להביא
עשרות אלפי ילדי ישראל לחינוך של תורה ומצוות...
ואשרי כל המסייעים... ומן השמים יתברכו בנחת
מכל אשר להם"
קרן
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!
1700-50-66-22
הטלפון להצלת ילד יהודי
ולנחת מהילדים שלכם:
אגמ ילדז
100x12

הוצאה לאור
צוף

ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים

יומא טבא לרבנן

הופיע ויצא לאור ספר

שיעורי ר"בינו יהושע ה"עשיל

על מסכתות נדרים - יבמות

משיעורי

מרן ראש ישיבת 'יד אהרן'

הגאון רבי **יהושע העשיל אייכנשטיין** שליט"א

להשיג בחנויות הספרים המובחרות או בטלפון: 052-7155596 | הפצה: קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

ממר!!

מעמד זעקה וסגולה לישועה

ביום המסוגל שגילה מרן שר התורה לדורות

ליל חמישי שלישי לימי הגבלה בחצות לילה

המוני בניו אהוביו לומדי ממלכת התורה 'רינה של תורה'
יעלו על חלקת ציונו הקדוש של מרן זיע"א

בראשות חדב"נ ראש הישיבה מרן הגאון

רבי **שרגא שטינמן** שליט"א

בתפילה, בתחינה ובבקשה:

רבינו עמוד בעדנו,
עשה עמנו כמו שהבטחתנו!

ברגש ובדמע, בתחינה ובקשה, רבינו:

עמוד בעדנו!

הבטחת איש האלוקים זיע"א לשעה ולדורות:

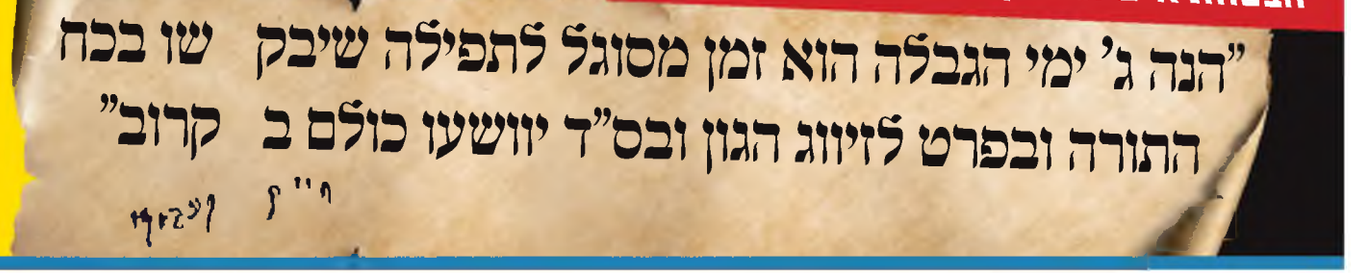

סגולת המופת, בזמן המסוגל. למענכם, בשליחותכם!

0722-600-200

רינה של תורה

בית מדרש לעמלי תורה בארה"ק
בנשיאות רשכבה"ג מרן רבינו שר התורה זצוק"ל

בס"ד

וקול השופר הולך וחזק

ימים בודדים נותרו

להתחלת לימוד מסכת ראש השנה

במסגרת עמוד וחזרה ליום שע"י

ממלכת התורה אורייתא

מתחילים בערב חג השבועות ומסיימים לקראת ראש השנה

זאת ההזדמנות לקנות את דיני קידוש החודש
והשנה ותקיעת שופר מתוך געשמאק והבנה
בסדר יומי קבוע המתאים לסדרי הכוללים.

בואו והצטרפו לממלכת התורה אורייתא

לימוד שינון חזרה וידע ככה לומדים אורייתא

להצטרפות לנבחני אורייתא בתוכנית ההגרלות
חפשו 'אורייתא' בכל מוקדי נדרים פלוס

לקבלת לוח 'עמוד וחזרה' עד הבית ללא עלות,
חייגו: 073-3131-111 או במייל: support@oraysa.org

מפעל עמוד וחזרה
ללמוד לחזור לקנות

אורייתא

לע"נ ר' נחמן בן ר' משה ז"ל